

ספר

מגיד משנה

משנה הלכות

על התורה

ספר במדבר

אשר חנן ה' את עבדו מקים מעפר דל

מנשה הקטן

אבדק"ק אונגוואר וראש ישיבת בית שערים בברוקלין נוא יארק

בן לאאמו"ר הקדוש חסיד ועניו מרן ר' אליעזר זאב

שנהרג ונשרף עקה"ש הי"ד

יצא לאור ע"י

מכון משנה הלכות גדולות

אייר שנת תשנ"ט לפ"ק

ברוקלין, נ.י.

Published by

Mishne Halachoth Gedoloth Institute

Under the leadership of

Rabbi Menashe Klein

of Ungvar

Dean of Yeshiva Beth Shearim

1578 53rd Street

Brooklyn, NY 11219

לרכוש ספר זה או תקליטור תורני של כל הספרים
עם תוכנית חיפוש ובתבנית צילום, להתקשר:

To purchase printed copies of this volume or a Compact Disk
containing all the volumes in searchable text files & PDF format,
contact:

ארה"ב (888) 498-8642 Toll Free

ניו יורק (718) 851-0806 New York

ארץ ישראל (02) 587-0613 Israel

MishnaHalachos@mail.com

תרומתכם תאפשר לנו להמשיך בהפצת תורה בישראל

Your financial contribution is appreciated as it will help us continue to spread torah
through publishing seforim and making them available on computer.

נא לשלוח תרומתכם החשובה:

Please send your generous donations to:

Machon Mishne Halachos

3301 W. Strathmore Ave.

Baltimore, MD 21215

USA

כל הזכויות שמורות תשס"ד

Copyright © 2004

פרשת במדבר

המפרשים דהו"ל כמאנס ודללא כפירוש מהרש"א בח"א דלא היה אונס אלא דרך הטבע של הצריחה שיהיה כל העולם מלא מים ומסד של הקב"ה היה שיקוו למקום מסוים בשביל אדם, וא"כ אם לא חקבלו החורה יחזור לטבעו ואז יהיה מה שיהיה, והאונס שותה בענינו (כחובות ל"ט) ולא יוכל לשלחה כל ימיו, ולכן לא יוכל לשלוח את בני דבעמוד והחזר קאי, עיין רמב"ם (פ"א מהל' נערה בחולה ה"ג ופס"מ מ"ע רי"ח) ובטוש"ע (אה"ע סי' קע"ז) ובירושלמי (כחובות פ"ג ה"ו) ובתוספתא דכחובות (סופ"ג) דכופין אותו להחזיר. (ועיין מנ"ח מ' תקנ"ח), ומיהו דוקא בראויה לו אבל היטה אסורה לו מחייבי לאוין ואפי' מדרבנן אסור לישאנה ולא אמרינן בה עשה דוחה ל"ח ע"ש.

והנה הקב"ה כהן הוא (עיין צ"מ קי"ד) וכהן אסור בזונה (ועיין ויקרא כא:), ש"ע אה"ע סי' ר'), וכ"ש בשאר פסולים כגון ממזרת שאפילו לישראל אסור [עיין פ' כי תצא לא יבא ממזר בקהל ה' (דברים כג:)] וע' יבמות ע"ו]. וז"ש הביאו ספרי יחסיכם, כלומר שאתם ממזרים פסולים מג"ע וכהן אסור בכם,

"וידבר ה'" (א:א). בילקוט (שמעוני פ' נמדנר אוח חרס"ד) איתא: בשעה שנתן הקב"ה תורה לישראל נתקנאו בהם האוה"ע, אמרו מה ראו אלו להחקרב יותר מן שאר האומות, סחם הקב"ה פיהם ואמר להם הביאו לי ספר יחסין שלכם, שנא' "הבו לה' משפחות עמים" (מהלים לו:ו) כדרך שהביאו בני. ובס' ישמח משה עה"ת הביא שחמהו על אמרם מה ראו וכו' והלוא הם לא ראו לקבל כדכתיב "זרח משעיר למו" (דברים לג:ב). ועיין רש"י שם. עוד מה ענין ספר יחסין לזה. ותי' בס' שמע שלמה ובס' תולדות חיים לפ"מ שאמרו בגמ' (ע"ז ג') דיאמרו או"ה כלום כפית עלינו ההר כגיגית וכו', ואמרו ומה ראה לכוף עליהם ההר ולא עלינו, ושיב להם הקב"ה הביאו ספרי יחסין שלכם, היינו שאתם פסולים ואין לכם יחסין לפי שאתם מג"ע וא"כ השבע מזוות צ"נ לא קיימתים וזה ישמיענו עיי"ש. והיש"מ הקשה עליהם אמאי נקט דוקא ג"ע הו"ל למינקט ע"ז והשאר מזוות מו' מזוות צ"נ דג"כ לא קיימו עיי"ש.

ולפענ"ד נראה דמה שכפה הקב"ה עליהם ההר כגיגית פי'

וא"כ א"א לכוף אחכם, אבל בני כשרים הם ושפיר כפה עליהם ההר כגיגית.

(שנת תש"מ)

לגנב וכו' ועיין ספרינו משנ"ה ח"ט סי' שע"ב וז"ש מה מדבר הפקר אף דברי תורה הפקר.

ובס' הנ"ל הוסיף רבינו אביגדור, ומיהו מותר ליטול שכר בטלה כדאמר קרנא שכר בטלה קא שקיל, וכן אמרינן מלמדי תינוקות נוטלין שכר מחרומת הלשכה ועיין סמ"ג עשין י"ב ועיין משנה אבות (פ"ד מ"ה) רבי לדוק אומר אל תעשם עטרה להתגדל בהם ולא קרדום לחפור בהם וכו' הא למדת כל הנהנה מדברי תורה נוטל חייו מן העולם.

ובפי' המשנה להרמב"ם ז"ל האריך הרבה על יחידים וקהלות שעלה על דעתם בסכלות גמורה שזה חיוב וראוי שיעזרו חכמים והחלמידיס והאנשים המהעסקין בתורה וחורתן אומנתן וזה הכל טעות ולא נמצא בתורה ולא בדברי החכמים דבר שיאמת אותו ולא רגלים שישען עליהם כלל שאנחנו כשנעניין בדברי רז"ל לא נמצא אצלם שהיו מבקשים ממון מבני אדם ולא היו מקבלין ממון לישיבות הנכבדות והיקרות ולא לראשי גליות ולא לדייניהם ולא למרביצי תורה ולא לא' מן הגדולים ולא לשאר בני אדם מן העם אבל היו מחפרנסין בדוחק והלל הזקן הי' חוטב עצים וכו' ע"ש באריכות והרע"ב ז"ל פ"ד דבכורות האריך נמי בזה לענין מסדרי גיטין ועדי גיטין וכיוצא בו וכבר נחלקו עליהם חכמי אשכנז ועיין טוש"ע

"במדבר סיני" (א:א). במדרש ח' אוח ו' ולמה במדבר סיני. מכאן שנו רבותינו בשלשה דברים נחנה התורה באש ובמים ובמדבר באש שנאמר (שמות י"ח) והר סיני עשן כולו מפני אשר ירד עליו ה' באש ויעל עשנו כעשן הכבשן ויחרד כל ההר מאד. במים שנאמר (שופטים ה') וכו' ולמה נחנה בשלשה דברים אלו לומר לך מה דברים הללו חנם לכל באי עולם אף התורה חנם לכל באי עולם שנאמר (ישעי נ"ה) הוי כל צמח לכו למים ואשר אין לו כסף לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלא כסף ובלא מחיר יין וחלב, במדבר סיני למה במדבר סיני אלא כל מי שאינו עושה עצמו הפקר כמדבר אינו יכול לקנות את התורה לכך נאמר במדבר סיני. ובס' פירושים ופסקים לרבינו אביגדור הוסיף ומה מדבר הפקר אף דברי תורה הפקר, ואולי הי' גרס כן במדרש.

וי"ל לפמ"ש בחוספתא פ"ו דב"ק המחננב מאחר ושונה פרקו זוכה לעצמו שנאמר לא יבזו לגנב וגו' (משלי ו:ג) ולא עוד אלא סוף שנתמנה פרנס על הצבור ובמרדכי הביאו הרמ"א ח"מ סי' רצ"ב כתב דהמפקיד ספרים אצל ח"ח מותר לקרות ולהעתיק מהן וכמו הש"ך ח"מ הנ"ל הטעם משום דאיחא במדרש משלי על הדין קרא לא יבזו

שאינה ירושה שלך ורק בית והון נחלת אבות משא"כ חורת ה' רק אם יהגה בה יומם ולילה נעשה חורתו וקנין נפשו וא"כ למה זיקש הקב"ה מהם יחוס. ובמשנה שלהי הוריות ממזר ח"ח קודם לכה"ג ע"ה.

ואשר נראה לפמ"ש בפענח רזא פ' חיי שרה עה"פ והי' הנערה ונגמ' (מעניית ד' ע"א) ג' שאלו שלא כהוגן אליעזר עבד אברהם יכול אפי' חיגרת וכו' אכן חימה דחשב החס שאלו וכו' וקשה אמאי לא חשב כלב ודוד הם שאלו שלא כהוגן דאלו כלב אמר אשר יכה את קרית ספר וגו' וי"ל דהיא דקרית ספר מיירי בג' מאות הלכות שנשחכחו בימי אבלו של משה והחזירם עתניאל בן קנו בפילפולו וא"א שימצא זה בנחין או ממזר שאין מלמדין אותו תורה, וכן בדוד נמי אין נוחנין ראש למלחמה אלא מיוחס כ"כ בשם ר"י מאורלייניש, וכן מצאחי בתורה זקנים לבעה"ח דאין מלמדין תורה לממזר, והוא פלא, מ"מ פשוט שכיון שאין מלמדין תורה לממזרים כ"ש שאין הנותן התורה יתן להם התורה וי"ש הביאו ספרי יחסיכם כדרך שהביאו בני שהרי ממזר אין מלמדין אותו תורה וכ"ש שלא אתן להם התורה. ועיין מש"כ בספרי משנ"ה ח"ז סי' רי"א רי"ב רי"ג ובח"ט סי' רל"ז רל"ח.

ונראה דמה"ט עזרא כשעלה מבבל עשרה יוחסין עלו עמו והבדילן

א"ע סי' קנ"ד הל' סדר הגט ממרה"י מרגליות ז"ל ס"ד אם הסופר או החכם המסדר נוטלין שכר הרבה יותר מכדי בטלה ובהג"ה ולא נהגו כמותו וגם טעמו אינו כלום ועיין ט"ז שם.

ולפ"ז י"ל דשני הגירסאות עושה עלמו הפקר כמדבר, ודברי חורה הפקר כגירסת רבינו אביגדור חלוין בב' שיטות אי מותר לקבל שכר עבור לימוד התורה וכדעת חכמי זרפת או הכל הפקר ואסור כדעת הרמב"ם הנה מרומז חרוייהו כל שאינו עושה עלמו כהפקר כלומר שעושה הכל בחנם כי התורה הפקר וכל הרונה לזכות בה יבא ויזכה.

"וידבר ה' אל משה במדבר סיני" (א:א). במדרש (ילקוט אור חרפ"ד) בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקנאו אומות העולם בהן ושאלו מה ראו להתקרב אלו יותר מן שאר האומות, סתם פיהם הקב"ה אמר להם הביאו לי ספר יוחסין שלכם כמו שהביאו אלו, שנאמר הבו לה' משפחות עמים כשם שמביאין בני ויחילדו על משפחותם לכך מנאם בראש הספר הזה אחר המצות אלה המצות אשר נזה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני ואחר כך וידבר ה' במדבר סיני שאו את ראש כל עדת ישראל שלא זכו ליטול את התורה אלא בשביל היוחסין שלהן ע"כ, והוא פליאה דאזיה קשר יש בין קבלת התורה ליחוס ואדרבה הרי אמרו והתקן עמך ללמוד תורה

עשו שנאחי כלומר אפי' כשיעקב מחנהג
 כאחיו של עשו ואין ניכר מ"מ ואובב
 את יעקב לעולם וכמו שביציאת מצרים
 השר של מצרים טען הללו עובדי ע"ז
 והללו וכו' ואמר לו הקב"ה שוטה
 שבעולם אחי דן שוגג כמזיד ואונס
 כרצון ובגמ' סנהדרין ק"ה ע"א א"ר
 נחמן כל כי האי רחא לירחא רחמנא
 עלן ולפרוקינן פרש"י מי יתן ויבא לנו
 זה הכעס בחימה שפוכה אמלוך עליכם
 שיגאלנו בעל כרחנו וימלוך עלינו ע"ש.
 ולכן אפי' לאחר שעשו אותה מעשה הגס
 שכעס עלינו אבל אהבתו לא הסיר
 מאתנו מעולם ומחוך חבתם מנאן לידע
 הנוחרים כאב המצטער על בניו.

ובזה יש להבין דברי רבינו הרמב"ן
 שכתב כאן דהספר במדבר כולו
 במלות שעה שנלטוו בהם בעמדם במדבר
 ובנסים הנעשים להם לספר כל מעשה
 ה' אשר עשה עמהם להפליא וספר כי
 החל לתת אויביהם לפנייהם לחרב וכו'
 ע"ש ולכאורה מ"ש הכא דמספר ניסי
 ה' ספר כלו.

וי"ל שהרי באמת דור המדבר חטאו גם
 כמה שמאסו בארץ ישראל ואמרו
 מי יתן מוחנו במדבר ואמר להם הקב"ה
 במדבר הזה יפלו פגריכם ונגזרה עליהם
 גזירה שכולם ימותו ולכן הי' ס"ד שמאז
 שנגזרה גזירה זו מאס בהם ח"ו ועזב
 אותם ולכן באה ספר במדבר כולו
 להראות נסי ה' אשר עשה עמהם עד
 להפליא כל ארבעים שנה להראות

והפרישן לפי שרצה ליתן להם החורה
 מחדש ולחדשה להם ע"כ הבדיל
 הפסולים שאינן ראויים ללימוד תורה
 והבן.

ומה שאמרו ממזר ת"ח קודם לכה"ג
 ע"ה לפי דעת הבב"ט ז"ל שלמד
 מעצמו ונעשה ת"ח אבל ללמדו אין
 מלמדוין אותו ופשוט.

"וידבר ה' אל משה במדבר סיני
 באהל מועד וגו'" (א:א). וברש"י
 מחוך חיבתן לפניו מונה אותם כל שעה
 כשיצאו ממצרים מנאן וכשנפלו בעגל
 לידע מנין הנוחרים מנאן כשצא להשרות
 שכינתו עליהם מנאן וכו'. וי"ל בשלמא
 כשיצאו ממצרים מחוך חיבתן הי' אבל
 כשנפלו בעגל הרי לא הי' חבתן לפניו
 ואדרבה הרי כעס עליהם ואמר ועמה
 הניחה לי ואכלה אותם כרגע ועוד ומה
 חיבה שייך ואפילו לאחר שאמר סלחתי
 כדברך מ"מ וביום פקדי ופקדתי כחיב,
 ועוד דבסמוך פרש"י (במדבר א:מט) אך
 את מטה לוי לא חפקוד ד"א לפה
 הקב"ה שעמידה לעמוד גזירה על כל
 הנמנין מן עשרים שנה ומעלה שימותו
 במדבר אמר אל יהו אלו בכלל וא"כ
 אדרבה וי"ע.

והנראה דהגם שהקב"ה מביא עונשין
 על בני"מ מ"מ אהבתו מאתנו
 לא מש מעולם ואפילו בשעת רחמו
 הקב"ה אהב אותנו וע"ד שאמר הנביא
 הלא אח עשו ליעקב ואהב את יעקב ואח

בעניני גשמיות דהמקום הזה אינו טוב לי והיינו להגם שהאמת דהחסרון צו בהאדם המקבל אבל דרך העולם להטיל דופי בדברים אחרים וצמקום ונסגיבה ולכן צא החורה ואמר דאהכ"נ דהמקום גורם אבל זה לא העיקר אלא אם אמה מדקדק בזמן וכל רגע חשוב בעיניך כצנח העין הן בחורה והן בשעת עבודה בגשמיות שאין אמה מדבר עם אנשים אחרים אלא עשה מלאכתך אז חלית ולא חזרתיך להטיל דופי בדברים אחרים וזה שמרמו החורה דצמקום אה"נ דבעי סגיבה טוב אבל בזמן צריך לדייק יותר ודו"ק והבן.

"וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד וגו' שאו את ראש וגו'" (א: א-ב). וצ"ל, מחוך חיבתן לפניו מונה אוחס כל שעה, כשיאלו ממזרים מנאן וכו'. וצ"ל מאי חיבה שייך צוה המנין, ואדרבה הרי מאזהרת ה' שלא למנות את ישראל, ודוד נענש צוה שמנה את ישראל (יומא כ"ג). וצ"ל (פסוק ג') מציא לשון רש"י "שאו את ראש כל עדת בני ישראל" כמו שאומרים לקוסטינר ארום רישיה דדין [אומרים לממונה על ההריגה למלכות לחחוך את ראשו של זה] וע"ש מה שהארץ (וע' צמד"ר א' ט'). ועוד, שהרי צאמת כל הנמנין פה מחו צמדבר ולכן לא נמנו הלויים מן עשרים, עיין רש"י "אך את מטה לוי לא חפקד" ד"א לפה הקצ"ה שעחידה לעמוד גזירה על כל הנמנין מן עשרים שנה ומעלה

דאעפ"כ אהצחו לא אזלה מינן לעולם והי' צריך להראות דוקא בזמן העונש על הנסים מה' כי לאו בן אדם הוא ויחנחם ואמר אהצח עולם אהצחך, וכפי ששמעתי מאחד מצדיקי האמת וכמדומה בשם אהצח ישראל שאמר הלואי וואלט איך אזוי ליב געהאט דעם גרעסטען צדיק ווי דער רבש"ע האט ליב דעם גרעסטען רשע והדברים מפורסמים וד"ל.

ובזה מובן נמי מחוך חיבתן מנאן אפילו לאחר שצפה שהנמנין מן עשרים כולם ימיחו וא"כ לא ימנה אוחס רק מן חודש כהלויים אבל צאמת מחמת חיבתן מנאן מן עשרים ואדרבה לא מנאן מן חודש שאם ימוחו לא ימוחו אלא מעשרים ומעלה וישארו עכ"פ הבניים והלויים לא מנאן מן עשרים אבל מ"מ מנאן מן חודש מחמת צנחם ואולי אם הי' מונה כולם מן חודש היו כלם מחו ולכן מנאן מן עשרים והלויים מן חודש והבן. (שנה חש"ג)

"וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד באחד לחדש השני בשנה השנית" (א: א). והמפרשים דייקו צהכחוד צצמקום הזכיר הכלל קודם לפרט וזמן הקדים הפרט לכלל.

ובפשטות נראה להנה יש צנ"א שטוענים דמקום זה גורם לי שאין לי החעלות בחורה ויר"ש וכן

שימוחו במדבר אמר אל יהו אלו בכלל וכו', וא"כ אדרבה חסרון הוא זה המנין ולא חיבה.

ונראה בהקדם לנעוץ סוף הספר לחחילתו, "לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו ואם המר ימירנו והי' הוא ותמורתו יהי' קודש לא יגאל אלה המצוות וגו'" (ויקרא כו:ג-לד), ועיין רש"י. וי"ל דהנה האוה"ע מונין את ישראל, דכתיב בחורה "אחרי רבים להטות" (שמות כג:ג) וכיון שהן הרוב א"כ ח"ו אנחנו נריכין להטות אחריהם. עוד אחת טוענים דהקב"ה באמת נתן החורה לישראל אבל במשך הזמן כשחטאו ח"ו החליפם ובחר בהם במקום ישראל, והבל יפלה פיהם ואין בדבריהם ממש (כמבואר במפרשים).

והנראה, ידוע מה שארז"ל (ע' ציפה ג' ע"ב, ערלה פ"ג מ"ו, שו"ע יו"ד סי' ק') דדבר שבמנין ודבר חשוב אינו בטל לעולם (ע' ר"מ פט"ו מה' מאכ"א ה"א ושו"ע יו"ד סי' ק' ס"א ועיין חו"ס' זכאים ע"ב ע"ב ד"ה אלא יש להעיר ממל"מ פ"ו ממעילה ה"ו דמשמע דהוא מה"ת), ובכגון זה לא אזלינן בחר רוב ואפי' באלף לא בטיל. והנה כשישראל עושים רצונו של מקום אז ודאי שהם חשובים וספונים ולא בטלו, אבל כשח"ו אין עושין רצונו של מקום אזלי ח"ו בטלי. אבל כיון שהוה דבר שבמנין אפילו באלף לא בטיל. ולכן מחוץ חביתו לפניו מונה אותם כל שעה, כשיצאו ממזרים מנאן (שמות א:א ורש"י

ס) וכשנפלו בעגל מנאן (ע' שמוח לב:כה) וכו' שלא תאמר כיון שחטאו במעשה העגל בטלה השיבוטם וחורח מנין מהם, ולכן מראה שבכל שעה מונה אותם ואכתי הוינן דבר שבמנין וממילא לעולם לא יחבטלו וזהו כוונת ר"מ בקידושין ל"ו עה"פ צפ' ראה (דברים יד:א) בניס אחס לה"א דאפילו אינן עושין רצונו של מקום ח"ו נקראים בניס, ונפלה טענתם האחת.

והנה כבר מילתי אמורה הא דהקב"ה ריפא כל החולאים בשעת קבלת החורה, זוקף כפופים פוקח עורים (ע' ויק"ר פ"ח ד') וכו' משום דקיי"ל אסור לקדש בעל מוס למזבח וכ"ש לגבוה והמקדש בע"מ עובר בלאו [ע' ויקרא (כב:כא) חמים יהי' לרצון, ובפסוק כ' כל אשר בו מוס לא תקריבו, ובפ"א מהל' איסורי מזבח מבואר דלוקה ע"ז וע' מס' תמורה ו']. והקב"ה רצה לקדש בני"י לעצמו וקדשחנו במצותיו ואחס תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, הוכרח לרפאותם כולם שיהיו חמימים מכל מוס "כולך יפה רעיחי ומוס אין בך", ואח"כ קדשם, וארשחיק לי לעולם וארשחיק לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים וארשחיק לי באמונה וגו' והנה ג' פעמים הזכיר לי, ובקרא פ' יתרו ושמרחס את בריחי והייחס לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ ואחס תהיו לי ממלכת כהנים, הנה חלחא פעמים לי להיות הקשר מוחזק.

כיון שהקדישם לה' א"כ א"א להחליפם משום דלא יחליפנו ולא ימיר אוחו וא"כ מה הועיל בזה והלוא א"א לך להחליפם באומה אחרת, וע"כ תן להם לב בשר וישיבו לה'. ולכן קורין פרשיות אלו קודם שבועות שהוא זמן קבלת החורה, ועיין בעל העיקרים ולהנ"ל ניחא גם כדי ליתן חיזוק לבניי על קבלת החורה ומצוות והבן. (שנת תשכ"ב)

"וידבר ה' אל משה במדבר סיני באהל מועד וכו' שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחתם" (א: א-ב). והיינו להקב"ה לזה להם למנות את ישראל והמפרשים נחנו כמה טעמים למה לזה הקב"ה כן ונפרט לדוע דע"י מניית הדבר אינו שורה ברכה דאין הברכה שורה אלא בדבר הסמוי מן העין ודוד ע"י שמנה אוחס רח"ל ינא מה שינא א"כ מנין הו' דבר רע.

והנראה ע"פ דאמרו במס' ברכות דף י"ב ונפסק כן בש"ע ס' נ"ט דחכמינו ז"ל תקנו להזכיר מדת לילה ביום ותיקנו כן להוציא מלב האפיקורסים שאומרים שמי שנרא אור לא ברא חשך וע' חולין פ"ו ל"א וע' רש"י ד"ה אי לשיטתם דקוב"ה לא ברא חשך ורק אור כיון דהוא אור ואינו סובל חשך ובודאי לא ברא דבר שהוא היפוך, אבל אנו מאמינים בני מאמינים יודעים בבירור דקוב"ה ברא הכל במדה נכונה ובדיוק וכלל דבר שיהיה דבר והפיכו וזה הענין של פרה אדומה לטהר טמאים

והנה המקדש בע"מ לבדק הבית יש לו פדיון (ע' בכורות דף י"ד במשנה ור"מ פ"א מה' תמורה הי"ג), אבל המקדיש חס לעולם אינו יונא מקדושהו, והנולד ממנו אף שהוא בע"מ בקדושה האם עומדת וגם אסור להחליפו (עיין בכורות ט"ו-ט"ז), "ואם המר ימירנו והי' הוא ותמורתו יהי' קודש" ועובר בלאו (תמורה ג'), אבל לא הועילו מעשיו להחליף (ע' רמב"ם הל' תמורה פ"ד וה' איסה"מ פ"א פרטי דינים בזה). וה' שומר החורה הוא כמו שמצינו בירושלמי פ"א דר"ה עה"פ ושמתם את משמתי וע"ע בכוטה י"ד דניחם אבלים וקובר מתים וע' ברכות ו' דמניח חפילין ומחפיל ומצוי בבית הכנסת, וא"כ לאחר שקדשנו בזמן מחן חורה וכולנו חמימים, אף שנמשך הזמן ח"ו נעשו בע"מ שוב לא יבקר, דהקדש מרחס לעולם וקדשמו. וזה לאחר שסיים דין תמורת הקדש וכו' בפ' בחקותי "לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו", וא"כ הקב"ה שהקדשנו לא ימירנו לעולם, כי "אלה המצוות אשר לזה ה' את משה אל בני ישראל בזה סיני" ולא יחליפנו לעולם והבן, ומבטל טענתם השני' ושייכי אהדדי.

ובזה נראה להבין קצת מה שאמר הושע הנביא להקב"ה כשאמר לו חטא ישראל, א"ל החליפם באומה אחרת (עיין פסחים פ"ט), ודבר זה מפליא על נביא ה' ח"ו לקטרג על ישראל. וכמ"ש כביכול הקב"ה בעצמו אמר מה אעשה לו לאוחו זקן. ולהנ"ל י"ל דהנביא רמוז לו שהרי

בנ"י יש להם יחס גדול בכמה מיני יחוסים משא"כ ערב רב בני זנונים המה ואין להם יחס ע"ש.

וגראה לפ"ו דבל"ו מקומות או מ"ח מקומות הזכירה חורה ואהבתם אח הגר והזהירה החורה עליו כמה פעמים עד שבנ"י זרע אברהם יחזק ויעקב ירגישו כי הקב"ה רוצה בהם יותר וכעין מה שאמרו במקום שבע"ח עומד אין לדיק גמור יכול לעמוד ועיין בס' נועם אלימלך במדבר סיני וגו' דהחורה מלמדת לאדם להחנהג עצמו כי החורה נחנה בהר סיני למען ילמד אדם להיות חמיד מוכנע גדול ונבזה בעיניו כדרך שעשה הקב"ה שמאס בהרים הגבוהים ובחר בהר סיני הנמוך מכולם.

ועיין רמב"ם בפיה"מ (אבות פ"ד מ"ד) מאד מאד הוא שפל רוח והביא סיפור מספר מספרי המדות שנשאל לא' מן החשובים החסידים ויאמר לו איזה יום הוא ששמחת בו יותר מכל ימין אמר יום שהייתי הולך בספינה והיה מקומי בפחות שבמקומות הספינה בין חבילות הבגדים והיו בספינה סוחרים ובעלי ממון ואני הייתי שוכב במקומי ואחד מאנשי הספינה בא להשחין ואני נקל בעיניו ונבזה שהייתי שפל בעיניו מאד עד שגלה ערותו והשחין עלי ותמהמי מהחזק חכונת העזות בנפשו וחי השם לא כאבה נפשי למעשהו כלל ולא התעורר ממני כח ושמחתי שמחה

לטמא טהורים באומר קדוש וא"כ הא הדין דקוב"ה ברא דבר שעיי"ו ילא ח"ו רעה והוא מנין דעי"ו נגרע הברכה ולכן ליה קוב"ה למנות אח ישראל כדי שידעו שהכל הוא מאחו ולכן דוקא במדבר סיני ששם קבלו החורה ושם ראו הקולות וברקים וענן כבד גדול על ההר וכולם נחרפאו אבל אם ח"ו אחד יגע וילך יותר מן הגבול מיד ישרף וזהו ג"כ דבר והופכו והבן.

"שאו את ראש וגו'" (א:ב). כבר הבאחי ב' הבנות אחד כמו שאומרים לקוסטינר ארים רישיה דדין לשון רש"י ועיין רמב"ן בויקרא רבא דורש לשבח אין שאו אלא לשון גדולה. ובס' עץ הדעת טוב עוד פי' ג' מלשון נשיאות ראש ומעלה, והענין כי הערב רב היו לאין קץ מרובים מישראל וגם הם נחגיירו וקבלו החורה וכתיב כגר כאזרח יהי וכו' וא"כ למה ליה למנות אח ישראל לידע מספר לבאוי ית' וכמה הם נחלתו וגם אח הערב רב גרים שנחגיירו ימנה ג"כ עמהם לז"א שאו אח ראש בנ"י כמה שביארנו בכל הפרשיות הקודמות מן ויהי בשלח ואילך כי אעפ"י שהערב רב או אפי' שאר אומות ואפי' גרי לדיק שנחגיירו אינם נקראים עם ה' ונחלתו אלא ישראל לבדם ולזה הזכיר המספר בלשון נשיאות לרמוז כי חכלית המספר הזה לישא ולרומם אח ראש בני ישראל לבדם ולא הערב רב והכריח הדבר ממ"ש למשפחותם וגו' כי הנה

גדולה כשהגעתי לגבול שלא יכאיבני בזוי החסר ההוא ולא הרגישה נפשי אליו ועיין בהגהות מהריעב"ן שם.

וזהו במדבר סיני אלא דכדי שלא יפול בעצבות מחמת גדול ההכנעה אשר זה מניעה גדולה לעבדות השי"ת ולכן הזהירה תורה להיות חמיד בשמחה כי אין השכינה שורה מחוץ עצבות ע"ש, ולכן אמר שאו את ראש לשון גדולה שלא תהא שפחה כגבורתה ואדרבה גר אין מעמידין אותה על הציבור שום שררה שלא יתנשאו על קהל ישראל אלא ממנין מבני ישראל עליהם וזה שאו את ראש כל עדת בני ישראל וגו' ואחכס יהיו איש איש למטה איש ראש לבית אבותיו הוא ולא מערב רב.

או יאמר שאו את ראש לפמ"ש דאסור למנות את ישראל ומ"מ בעזרה שהטילו חלשות והפיל פיר הוא הגורל בכל פיים היו אומרים לכהנים הצביעו שהולילו אלבעותיהם ופייסו הרי דספירת אלבעות אינו בכלל איסור למנות את ישראל ונראה דה"ה אם מונה שמות אנשים ולא גופים של אנשים נמי ליכא איסור ולכן אמר שאו את ראש כל עדת בני ישראל והאיך ימנה אותן למשפחותם לבית אבותם "במספר שמות" כל זכר לגלגלותם שימנה שם כל זכר לגלגלותם.

או יאמר שאו את ראש וגו' (א:ב). נראה דאמרו ז"ל גדולה עבירה לשמה (נזיר כ"ב הוריות דף י') והקשה בנועם אלימלך דמי

זוה לעשות עבירה שיהא שייך אללה לשמה, [וקנ"ע מעשה דוחה ל"ת] ופי' ז"ל דהנדיק אשר רוצה להשפיע על בני דורו לריך הוא לדבק עמהם כדי להשפיע כל הדבר הנריך לטובתם כי מי שרוצה לעשות טובה לחבירו א"א לעשות לו הטובה בשלימות כי אם אשר ידבק עמו באחדות גמור ונדיק הדור לריך לדבק עצמו בכל ישראל כדי להטיב להם ואיך הוא יעשה צבעל עבירה שג"כ לריך להשפיע עליו ואינו יכול לדבק עם איזה רשע ח"ו ולכן אמרו ז"ל גדולה עבירה לשמה שהנדיק עושה עבירה אלא שהוא לשמה ועל ידי זה יכול להחקש עם הצעל עבירה ג"כ ויטיב לו ע"י שעשה עבירה לשמה, וכבר פי' בזה אשר נשיא יחטא לאשמת העם כי הנשיא לפעמים יחטא ויעשה עבירה לשמה לאשמת העם שצריך להעלות עמו ההמון עם ולכן גם הוא יחטא בעבירה לשמה כיון שהוא לאשמת העם והבן.

ולפ"ז י"ל דזה שאמר שאו את ראש כל עדת בני ישראל שהרא"ש שח"ו יעשה עבירה ואפי' לשמה וצריך להוסיאו ולגדלו בשביל משפחותם ובית אבותם במספר שמות לגלגלותם כדי להעלות אתו כל אלו שצריכין טובה או חיקון.

"שאו את ראש וגו'" (א:ב). ובמדרש (רבה פ' א' ט-י"א) חד אמר שאו מלשון התנשאות וחד אמר כאומר לקסטוניר סב רישא דפלן [קסטוניר פירוש שהוא ממונה להרוג ברשות המלך, סב רישא

הו"ל לזל בחר משפחה האם שהוא
ודאית. וי"ל לפמ"ש חוס' חולין (י"א ע"א
ד"ה מנח) דלא ילפינן מינה רובא
דאוקמינן אשה בחזקת זדקת ולא זינתה
והוה רובא וחזקה.

ובזה נלפענ"ד לפרש מה שאמרו רז"ל
(ע' ילק"ש אמור חרניו) בשביל נשים
זדקניות נגאלו ישראל ממזרים לפמ"ש
הפוסקים דבז"נ לא אזלינן בחר רובא
(וע' ברין ע"ו ל"ה), וישראל קודם מ"ח
דין בז"נ להם, א"כ לא אזלינן בהו בחר
רובא. ולכן אמרו בשביל נשים זדקניות
נגאלו, דא"כ הו"ל רק חזקה כשרות של
האשה ושפיר הו"ל אזיו ודאי דאמרינן
דלא זינתה ושפיר נגאלו בזכות הנשים.

ובדרך מוסר הי' נראה לומר ע"ז
דכתיב (משלי יג:כד) "חושך שצטו
שונא בנו", וא"כ שצטו פירושו על שצטו
הרודה בו את בנו. והנה צניח אשר אזיו
ואמו הם מדריכים הבנים והם מסכימים
לשצטו אחד, כל שאזיו אומר אמו
מסכמת וכן להיפך, והם זדעה אחד, אז
ודאי יגדלו הבנים לתורה כדבעי. אמנס
היכא דהאם מושכת לזד אחד והאז לזד
השני, אז ח"ו סכנה על הבנים. וכשהאז
רוצה להקיץ בנו בזוקר השכם לביהמ"ד
אמו אומרת הניחהו שישן עוד וכו' וכו'.

והנה פתגם העולם דהאם מרחמת יותר
על הבנים מהאב, אבל באמת זו
טעות גמור, והתורה אמרה כרחם אב
על בנים ולא כרחם אם, משום דרחמי

דפלן כאומר לו קח ראש פלוני. ועיין
רמב"ן ז"ל מה שחמה כיון שהי' יכול
לפרש לשבת. ונראה לפרש לפ"מ דאיתא
במדרש (ילק"ש אוח תרפ"ד) בשעה שנחן
הקב"ה התורה לישראל נתקנאו בהם
אזיה"ע ונקשו התורה מהקב"ה, א"ל
הניאו ספרי יחסיכם ולא יכלו. ולפ"ז מי
שלא הי' לו ספר יחוס לא יכול להיות
בקבלת התורה. ולפ"ז דא ודא חדא הוא
דאמרה תורה "שאו אח ראש" מלשון
החנשאות, דע"י שכל אחד יביא ספר
יחוסו יתעלה ויעמוד במעמד הר סיני,
וח"א כאומר סב רישא דפלן דכל מי
שלא יביא ספר יחוסו לא יוכל לעמוד
במעמד הר סיני, וכיון דלא יוכל לעמוד
במעמד הר סיני והרי הוא כאילו ניטל
משם והו"ל כאומר סב רישא דפלן דכן
דרך העולם להגיד חזינא לרישך ביני
עמודא וכל שניטל משם והו"ל כאומר
סב רישא דפלן והא צהא חליא אבל מי
שהביא ספר יחוסו בודאי יחנשא ויכול
להיות בקבלת התורה וק"ל.

"שאו את ראש וגו' למשפחותם
לביית אבותם" (א:ב). ופרש"י שאם הי'
אזיו משצטו אחד ואמו משצטו אחר יקום
על שצטו אזיו (ע' ז"ב ק"ט ע"ג). ויש
לדייק לפ"מ דקיי"ל (ע' ז"ב כ"ז ע"א) אין
הולכין בממון אחר הרוב, וירושא דין
ממון הוא, אמאי אמרה תורה
"למשפחותם לביית אבותם", והרי אמרו
דילמא לאו אזיו הוא, אלא דאזלינן בחר
רובא דרוב בעילות אחר הבעל (ע' סוטה
כ"ז ע"א). וא"כ לענין ירושה אדרבה

תקדו וזה היא דוקא ע"י אחדל"ח שמעורר השחר פ' החסדים וכיו"ב, ודברים כאלו מביאים חורבן צבית, אמרה חורה "יקום על שבת אביו" וד"ל.
(שנת תשכ"ט)

"כל זכר לגלגלתם" (א:ב). י"ל לשון כל זכר לגלגלתם לשון רבים היל"ל שאו את ראש כל זכרים לגלגלתם, או שאו את ראש כל זכר מעדת בני" או שאו את גלגלת כל עדת בני" ועוד הכא קורא לו ראש והכא גלגלת, ונראה דבגמ' מנחות ל"ז ע"א בעי מיני' פלימו מרבי מי שיש לו שני ראשים באיזה מהן מניח תפילין א"ל או קום גלי או קבל עלך שמחא אדהכי אחא ההוא גברא א"ל איתיליד לי ינוקא דאית ליה תרי רישי כמה בעינן למיתב לכהן אחא ההוא סבא חנא ליה חייב ליתן י' סלעים, איני והתני רמי בר חמא מחוך שנאמר פדה חפדה את בכור האדם שומע אני אפי' נטרף בתוך ל' יום ח"ל אך חלק שאני הכא דבגלגולת חלא רחמנא.

ופרש"י אך חלק אך פדה חפדה והאי נמי כנטרף דמי שהרי לא יחי'. בגלגולת חלא רחמנא, לפדיון בכור דכתיב חמש שקלים לגלגולת והאי אית ליה תרי ואי משום אך חלק השחא מיהו לא מית עכ"ל ור"ת חלק עליו דנטרף היינו שנעשה טריפה וכיון שיש לו ב' ראשים היינו טריפה דכל יחר כניטל דמי ועיין שו"ת הרשב"א בדין דכל יחר כניטל דמי.

האז גדולים מרחמי האם על הבנים (ועיין בלקוטי מהרי"ל שכתב קן להדיא). וצדק הערה כחייב (איכה ד:י) "נשים רחמניות בשלו ילדיהן", דע"י רחמנות של נשים ח"ו הילדים נכשלים, אבל רחמנות האמיחי הוא של אב. ועוד יוחר ע' במשלי (י:א) בן כסיל חוגת אמו וצירושלמי כלאים פ"א ה"ז דאם בנו חוטא אז מקללים את האם.

וד"ש "למשפחותם לבית אבותם", ואמר שאם הי' אביו משבט אחד ואמו משבט אחד, כלומר שאביו מחנכו בשבטו שלו ואמו רוצה צדק אחרת, אז יקום על שבת אביו, שחקומה יהי' לו על שבת אביו דוקא.

והרבה יש להאריך בזה במדינה זו אשר בעונ"ה החינוך הולך אחורנית מאה אחוה, והאבות אין להם פה לדבר צבית רק לעבוד ולהביא כסף, וכשהאב קם בשעה חמישיה צבוקר הבן שהוא בן שמונה עשרה או יוחר ישן עד שעה שמינייה או תשיעיה, ולפעמים עוברים רח"ל על זמן ק"ש וע"כ נריך להיות זהיר במאוד, ואם האב רוצה להקיפו אמו מרחמת עליו ואומרת שינוח עוד קצת, וע' ברש"י פ' בלק (כג:כד) עה"פ הן עם כלביא יקום וכארי יחנשא, כשהן עומדין משינתן שחרית מחגברים כלביא וכארי לחטוף את המצות עי"ש. והמפרשים מבארים הענין עפ"מ דאיתא בצבוקר נחעורר החסדים למעלה וכה הארי שנמרצנה מחגבר מימין להשפיע

בדבר מעשה נוראה באשה מעוברת
 בחדש החמישי שהלכה לרופא על
 בדיקות ונחזרר לה ע"י אולטרא סאונד
 שהיא מעוברת עם וולד בשחי ראשים
 וגוף אחד ר"ל והרופאים זוו לה להפילו
 ובאו ושאלו לי כדת מה לעשות,
 ונודעזעמי מהשאלה הנוראה שמנד אחד
 הרי האשה מאד מאד בצער וזוכה על
 גורלה וגורל הולד ומרוצה להפיל
 במקדס האפשר ומנד השני לא ראימי
 היחר להפיל ולד כל זמן שהוא חי, והנה
 בגמ' מנחות (דף ל"ז ע"א) בעי מיניה
 פלימו מרבי מי שיש לו שני ראשים
 באיזה מהן מניח חפילין א"ל או קום
 גלי או קבל עלך שמחא אדכי אחא
 ההוא גברא א"ל איחיליד לי ינוקא דאית
 ליה חרי רישי כמה בעינן למיחב לכהן
 אחא ההוא סבא חנא ליה חייב ליתן י'
 סלעים, איני והחני רמי בר חמא מחוך
 שנאמר פדה חפדה אח בכור האדם
 שומע אני אפי' נטרף בחוך ל' יום ח"ל
 אך חלק שאני הכא דבגלגולא חלא
 רחמנא. ופרש"י אך חלק אך פדה חפדה
 והאי נמי כנטרף דמי שהרי לא יחי'.
 בגלגולא חלא רחמנא, לפדיון בכור
 דכתיב חמש שקלים לגלגולא והאי אית
 ליה חרי ואי משום אך חלק השחא מיהו
 לא מיח עכ"ל ור"ם חלק עליו דנטרף
 היינו שנעשה טריפה וכיון שיש לו ב'
 ראשים היינו טריפה דכל יחר כניטל דמי
 ועיין שו"ת הרשב"א בדין דכל יחר
 כניטל דמי.

והנה בחוס' שם ד"ה או קום גלי, כתבו

ירש להסתפק בנוול בשחי ראשים אם
 מוניס אוחו לאחד או לשנים או לא
 מוניס אוחו כלל דטריפה אינו חי' וכל
 יחר כניטול דמי וכמו שפי' החוס' בשם
 ר"ם שם, ולזה אמר שאו אח ראש כל
 עדת בני"ל כל זכר לגלגלחם כלומר אפי'
 זכר שיש לו שחי ראשים לגלגלחם מ"מ
 הוא נמנה כראש אחד.

א"י בדיוק במספר שמות כל זכר והלא
 אמר שאו אח ראש ומאי איכפת לן
 בשמות ואדרבה לפ"מ שמנו ישראל בזוק
 ולא בשם אלא כל אחד נחן מחליה השקל
 והיו סופרים השקלים ויודעים כמה הם
 ובגמ' פסחים (ס"ד ע"ב) פעם אחת ביקש
 אגריפס המלך ליתן עיניו באוכלסי
 ישראל אמר ליה לכה"ג חן עיניך
 בפסחים נטל מכל אחד ונמצאו שם ששים
 ריבוא זוגי כליות כפלים כיוצאי מזרים
 וכו' ולהנ"ל נראה דלכאורה יש נפ"מ
 בנוול בשני ראשים אי נמנה לאחד או
 לשנים ואמר במספר שמות כל זכר
 כלומר כמה שמות יש לו וכיון שנוול
 בשני ראשים נמי אין לו אלא שם אחד
 לכן אמר במספר שמות לגלגלחם כלומר
 שנפ"מ מי שיש לו שני ראשים.

ולפי שנשאלתי שאלה כוז בעונ"ה באשה
 שנחעברה ונחזרר לה ע"י מכשיר
 אולטרא סאונד שהיא מעוברת מולד שיש
 לו שני ראשים והרופאים מזיעים
 ומזרוים לה להפילו ונשאלתי כדת מה
 לעשות ואליג פה מה שהבאמי בזה
 בס"ד.

בעוה"ו ליכא אכל יש במדרש אשמדאי הו"א מחמת קרקע אדם א' שיש לו ב' ראשים לפני שלמה המלך ונשא אשה והוליד בניו כיוצא בו בשני ראשים וכיוצא באשמו בראש אחד וכשבאו לחלוק בנכסי אביהם מי שיש לו שני ראשים שאל שני חלקים ובאו לדין לפני שלמה ובש"מ שם נ"א שלמה בחכמתו הרחיח מים וכסה אחד מן הראשים ושפך הרוחמים על ראש השני מחמת זעם הרוחמים זעק בשני ראשים אמר שלמה ש"מ דחולדה אחת לשתי הראשים ואין נידון אלא כאיש אחד ע"כ. והפוסקים כאן לא ראינו שהביאו הא פסקא נראה דס"ל דטריפה הוא ואינו חי כלל.

ומיהו רבינו הרא"ש ז"ל בכורות (פרק ח' סי' ה' דף מ"ט ע"א) כתב וז"ל גרסי' בפ' הקומץ רבה גבי ההיא גברא דאיחיליד ליה ינוקא דהוה לי תרי רישין אמר כמה זעינא למיחב לכהן חנא ליה ההוא סבא מי שיש לו שני ראשין נותן י' סלעים לכהן איני וכו' שאני החס דבגלגולת חלא רחמנא משמע לכאורה דס"ל דשיניא דשאני החס דבגלגולת חלא רחמנא נחקבל לו ועיין מעדני יו"ט וד"ח שם דמשמע דס"ל כחוס' ומיהו שם בדברי רש"י בגלגולת. חלא רחמנא לפדיון בכור וכו' והאי איח ליה תרי ואי משום אף חלק השחא מיהו לא מיח וכיון דהרא"ש מסיים שאני החס משמע לכאורה דמודה ליה לרש"י דחייב י' סלעים.

וראינו בגליון מהרש"א מנחות הנ"ל שהביא משו"ח שכותב יעקב ח"א סי' ד' העיד שראה שני נערים שהיה לכל אחד כל האזניים גם ראש לכל אחד אך אחורי הראשים היו נדבקים כאלו היו ראש אחד והיו בני שנה וכה"ג אם יגדילו חייב כ"א בחפילין עכ"ל. ולכאורה אין זה דומה לנידון דידן. ועיין ס' שער השמים (לר' גרשון בר"ש מאמר ס') דלפעמים חלד אשה ולד בשני ראשים ובי' גופים עד הטבור, ועיין זוה"ק פ' ויצא (דף קנ"ו) א"ל מאנשי ארקא אנא וכו' עכ"פ נראה דגם בזמנינו נמצאים מקרים כאלו וז"ל בחרי אנפי או נאמר דהחם כל הגוף אין בו שום שינוי רק שיש לו שני רשים וזה לא נמצא או יאמר דלא נמצא שיחי' כמו שחיו הם השדים ומיהו מלשון הגמ' שאחא האי סבא ואמר לו חייב י' סלעים משמע לכאורה דמצוי ג"כ שחיי והמקובל אצלנו שכ"מ שאמרו בגמ' אחא האי סבא הכונה על אליהו הנביא וז"ע.

ולא אוכל לעבור מלהעיר מה שראיתי בירושלמי שכתב הביאו ר"ח בפי' בש"ס דילן (קל"ה ע"ב) וז"ל במעשה דרב אדא בר אבהו שגולד לו בן מהול וכתב הר"ח ז"ל ומעשה דראב"א ברור הוא והזכירוהו בחלמוד א"י בלשון הזה, רב אדא בר אבהו איחיליד ליה חד בר כי ממסמס ביה מית רבי אבין אמר פלוע דכה נעשה ונחענה עליו ומת. והנה הא דרבי אבין שפז"ד נעשה והחענה עליו

שהוא מחוסר אבר שנעשה עי"ז טרפה
 דאז פטור על הריגתו בידי אדם כדין כל
 הורג את הטריפה שפטור בידי אדם
 (עיין סנהדרין ע"ח ע"א ורמב"ם פ"ד מה' רוח'
 ה"ו) וחייב בדיני שמים.

וראייתי בס' כחנות אור לבעל פמ"א פ'
 במדבר עה"ח שכחב ו"ל גמ'
 מנחות (ל"ו ע"א) צעי מיניה פלימו מרבי
 מי שיש לו שני ראשים באיזה מהן מניח
 חפילין א"ל וכו' ומשני שאני הכא
 דבגלגולת חלא רחמנא, ומביא פרש"י
 שפי' אפי' נטרף, כלומר נהרג ומה
 שהקשה ר"ח עליו ופי' דנטרף היינו
 שנעשה טריפה ואפילו חי יותר משלשים
 יום וכיון שיש לו שני ראשים היינו
 טריפה דכל יתר כניטול דמי. והקשה
 לר"ח דמפרש דנעשה טריפה א"כ למה
 בשני ראשים מרבינן מדכתב חמש שניים
 לגלגולת דמשמע בגלגולת חליא רחמנא
 ובראש אחד נמי איכא גלגולת והא
 טריפה ממעטינן ממייעוטא דאך למה
 עדיף גלגולת אחד משני גלגולות. וחי'
 ע"פ מש"כ הרשב"א בתשובה (הביאה
 הש"ך יו"ד סי' נ"ו סקמ"ח) דיותרח דטריפה
 מטעם אחר ולא משום שאינו חיה שלא
 אמרו היוותרת אינה חיה אלא הלל"מ
 שהיותרח כניטול דמי וכל שאילו ינטל
 בחיה אינה חיה י"ב חדש אפי' מעתה
 שלא ניטל טריפה כאלו ניטל דאע"פ
 שהוא מרבה כחול ימים עם יחרונו
 טריפה עכ"ל.

ביאור הדברים דדין יתר כניטול דמי

ר"א אביו שימות הוא פלא אמאי בר
 מוח הוא אס לא שנדייק מכאן כעין הא
 דכתיב בממור שלא יחפלו עליו קיים
 את הילד הזה אלא ימות שלא יוליד והכי
 נמי כיון דאינו בר הולדה הרי הוא חשוב
 כמה וכעין ד' חשובין כמחיים וי"ע.

ובהתבונני בדברי הירושלמי חזיתי
 לקדוש אחד מדבר בספ'
 פענח רזא פ' בהעלותך עה"פ אל נא
 חיה כמה שלא חיה' כולד היוצא מחוסר
 אבר ובע"מ מרחם אמו והכל מנקשים
 עליו רחמים שימות, והנה נראה דבר
 חדש דולד שנוול מחוסר אבר ובע"מ
 מותר להחפול עליו שימות ואדרבה
 חשבו בלשון מנקש עליו רחמים שימות
 כלומר שזה ענין של רחמים שימות
 ולפ"ז מובן נמי הא דרב אדא בר אבהו
 והוא פלא, עכ"פ מצינו שני מאורי אור
 שמוחר להחפול על בעלי מומים כה"ג
 שימותו.

ובמקום אחר הארכתי על ממור חי
 מותר להחפול עליו שימות,
 ובש"ע יו"ד מצואר שאין להחפול עליו
 שיחי' צבריח מילה החפלה של קיים את
 הילד הזה אבל להחפול שימות לא מצינו
 מפורש לפענ"ד וי"ע, ברם ממש"כ
 נראה לדייק דבר חדש לכאורה דמותר
 להחפול על בע"מ ומחוסר אבר שנוול
 שימות ואפי' אביו מותר להחפול
 כדמצינו ברב אדא מעשה רב עד
 שהענה עליו שימות, ומ"מ פשוט שמי
 נוגע בו ומח חייב עליו מיחה אס לא

חדש חמח השמש שיחי' ציתרונו טפי מיצ"ח אבל מדחזינן דריבחה החורה למי שיש לו שני ראשים לעשרה סלעים ולמי שאין לו אלא גלגולת אחד ממעטינן מאך דפטור וע"כ צריכין לחלק כדעת הרשב"א ז"ל דאף אם ירבה כחול ימים עם יתרונו מ"מ טריפה הוא דכך הלכה למשה מסיני, ולפ"ז אם ימצאו שחי יוחר מיצ"ח אינו חולק על דברי חכמים וקבלתם שהחולק על דברי חכמים חייב נידוי כמבואר ציו"ד סי' של"ד

ובזה מובן מה שפלימו שאל לפני רבי מי שיש לו ב' ראשים באיזה מהן מניח חפילין וגילה בזה דעתו שאפשר לילד שיחי' עם שני ראשים עד זמן הנחה חפילין ועכ"פ יוחר מי"צ חודש, ורבי הי' ס"ל דכל יחר כניטל דמי וכדעת ר"ח והוא בכלל י"ח טריפות שאינו יכול לחיות יוחר מי"צ חודש ולפי דברי שאלתו משמע שיכול לחיות עד שיניח חפילין ונמצא מוציא לע"ז על דברי חכמים וחייב נידוי ולכך אמר לי' או קום גלי או קבל עליך שמתא ומיהו אירע משמים שבא האי גברא ושאל דאיח ליה ינוקא שנולד בשני ראשין כמה הוא חייב ליתן לכהן וחני' ליה ההוא שבא דחייב ליתן עשרה סלעים.

ואע"פ דממעטינן בכור מטריפה מחמש סלעים מדכתיב אך וא"כ האי נמי כיון דכל יחר כניטל דמי הרי הוא בכלל טריפה ולא יתן כלום ממיעוטא דאך וא"כ ע"כ צריכין לחלק כדברי

אינו משום שאם ינטל ימות דהאי יחר כל זמן שלא ניטל אפשר שיחיה אלף שנים ופיי' לשון כחול ימים שיש עוף אחד ששמו חול וכשהי' עם נח בחיבה לא בקש לאכול וראה נח שנפל חולעת ואכלה שוב נתן לה ושאל אותה למה לא מבקשה מאכל כמו שאר חיות ועופות והשיב שראיחך טרוד מאד בכל היום ולילה עם החיות ומשכחי שלא להטרידך יוחר וברכו נח שיחי' לעולם] וז"ש הרשב"א ז"ל כל יחר יכול לחיות ואינו בכלל טריפה אינה חי' אלא זה הטריפות של יחר הוא טריפות בפני עצמה אף שהבמה יחי' אסורה הוא לאכול כטריפה ע"ש.

אלא נמצא לדידן דטריפות של יחר כניטול דמי אינו בכלל שאר טריפות שאמרו חכמים טריפה אינה חיה יצ"ח ולפ"ז שפיר יש לחלק דטריפות שבא מצד היחר ראוי להקיים ולהרבות כחול ימים אע"פ שהוא טריפה, ולכך מרבינן מגלגולת דלחייבו בעשר סלעים, אבל בכור שנטרף משאר י"ח מיני טריפות שאינו יכול לחיות יצ"ח ממעטינן שפיר מאך פדה חפדה אע"פ שיש לו גלגולת מ"מ פטור כיון דאינו יכול לחיות יצ"ח כנפל דמי נמצא זכינו לדין דטריפות יחרה לדעת המכשירין לאחר י"צ חדש סברי דהו בכלל שאר י"ח טריפות שאמרו חכמים דטריפה אינה חיה ואם הנמצא ימצא שחי יוחר הוא נגד כלל שנחנו חכמים שאמרו טריפה אינה חיה ומעולם לא ימצא כל

מלאחי היחר להפיל הולד אלא שחמתין עד שחלד והקב"ה יעשה אה שלו.

וכל זה כחכמי אה אין סכנה להאם אבל אה לפי דעה הרופאים יש סכנה להאם אז ידונו ככל דין סכנה להאם ופק"נ דאם דוחה חיות הולד אפי' ולד בריא כל זמן שלא ישנה על המשבר כמבואר זה בגמ' כריחות דף ו' ובש"ע ודו"ק.

"במספר שמות כל זכר" (א: ב:). נראה דנסתפקמי מי שהי' טריפה אי הי' נמנה במנין בני ישראל ואי נימא דלא נמנה א"כ בגמ' (חולין י"א) דפריך מנא הא מילתא דאזלינן בחר רובא ואמאי לא ילפינן ממספר בני' דאזלינן בחר רובא דדילמא טריפה הוא והגם שי"ל דכולם נחרפאו במעמד הר סיני אבל כאן כבר שנה אחר הר סיני. וי"ל דלכן נצטוו על מספר שמות שהשם דבוק בנשמה כידוע וטריפה נמי בכלל.

"שאו את ראש כל עדת בני ישראל למשפחותם לבית אבותם במספר שמות כל זכר לגלגלותם" (א: ב:). והקשו המפרשים הא אסור למנות אה ישראל ואיך אמר שאו אה ראש ועיין רמב"ן כאן ואה"ח ובח' הארכמי בזה הרבה ונראה דלריך טעם למה אסור למנות אה ישראל ויש שכתבו מטעם עין הרע ויש כתבו טעמים אחרים וי"ל לפמ"ש דיש ג' מיני לדיקים (עיין נועם אלימלך כאן) והסברתי הדברים קצת אחד

הרשב"א דיחר אבר אף דקיי"ל דינו כניטל דמי מ"מ יכול לחיות כחול ימים וכיון שיכול לחיות ממילא חייב בפדיון ג"כ ונפרט שהפדיון הוא ליתן לו ג"כ [חיים], ולא ממעטינן ליה מאך אבל בכור טריפה שאינו יכול לחיות יב"ח ממיעוט מאך שפטור מפדיון וא"כ אף מי שכובר שיכול לחיות עם יחרונו יוחר מיב"ח מ"מ בכלל טריפה הוא וא"כ אינו מוציא לעו על דברי חכמים דחרוייהו אפשר דמאך לא נחמעט כל טריפות אלא טריפה שאינה חיה ולא הוה פלימי חולק על דברי חכמים והראו להם מן השמים שאינו חייב נידוי ע"ש.

ולדידן מיהו עלה לן דבר חדש דנשני לגולת יכול לחיות אף דהוה טריפה מ"מ יכול לחיות ולפ"ז אפשר דטריפה כה"ג שיכול לחיות יחייב עליו יוחר משאר טריפות שאינו יכול לחיות י"ב חדש, וי"ל וקל"ע ממה שאמרו דאדם איה ליה מולא ואפי' הוא טריפה מ"מ אפשר שיחי' יוחר מיב"ח ועיין חולין מ"ג ע"א. וב"ק דף ב' אדם איה ליה מולא ועיין רש"י שם.

ושמענין מינה עכ"פ דנולד בשני ראשין אפשר שיחי' יוחר מיב"ח והגם שיש לו דין טריפה מ"מ אינו בדין טריפה אינה חי' ולכן אפי' נימא דמוחר להחפלו עליו שימות דכ"ש הוא מטרופה שנוול מחוסר אבר או כריח שפכה או כיוצא בו בירושלמי הנ"ל אבל להרגו בידים מאן דכר שמיה ולפענ"ד לא

בזדקת ה' בו יחזיקו בזדקתם וכמו שאמרו כיון שעברו עליו רוב שנותיו ולא חטא שוב לא יחטא הכ"ג בזדקת זה שכבר עבר עולם זה ולא חטא שוב לא יחטא מזד עזמו ולא ניטל מהם הבחירה זה עמד ושחלן כלומר אותן שכבר היו בעולם.

והני חלחא זדיקי מרומזין בקרא ויתלדו על משפחותם כלומר בזכות אבות לבית אבותם, או במספר שמות שע"י שנחנו להם שמות זדיקים וכו' להיוחס זדיקים, או לגלגלותם שע"י שנחגלגל בהם נשמת זדיק הנריך לדור. ופשוט דאינו דומה זדיק בזכות אבות לזדיק ששמה גרם לזדיק שכבר הוא בגלגול ראשון או יותר ואפילו בחמישי ועיין עץ אבות על עין יעקב בר"א ור"ע שירדו להחפלה ואמר ר' אליעזר כ"ד רננות ולא נענה ירד ר"ע ונענה והיו הנצור מרננין אחרי ר"א ילא בת קול לא מפני שזה גדול מזה אלא שזה מעביר על מדוחיו וזה אינו מעביר על מדוחיו ע"ש שהי' ר"ע בן גרים ודו"ק.

ולפ"ז י"ל דודאי אסור למנות את ישראל שהרי לא ידע מה למנות שהרי הערב רב לא נמנו וא"כ סתם גרים נמי לא נמנו ובישראל יש חלוקים ויחיר בן מנשה שקול כרובו של סנהדרין ואם ימנה זדיק שכבר נחגלגל הוא עכשיו אינו צריה חדשה אלא נחגלגל מקודם ועוד כיוצא בזה רק משה רבינו שידוע מעלמותם וכשהרג את המצרי

שמזד עזמו לא היה ראוי אלא שזכות אבות גרמה לו וזה למשפחותם לבית אבותם. והשני שלא הי' לו זכות אבות אבל שמו גרם לו וע"ד שיש מי שקורין אחריו הבנים יהיו זדיקים עיין ס"ח ס"י רמ"ד ועוד אמר שהשם גורם לטובה או לרעה לטובה יש אדם שכל הנקראים בשמו ילתיחו לגדולה וזהו ויקרא בהם שמי ושם אבותי וכו' ע"ש, ובגמ' ברכות (ו' ע"ג) מנ"ל דשמה גרים ובחנחומא האזינו ז' לעולם יבדוק אדם בשמות לקרוא לבנו הראוי להיות זדיק כי לפעמים השם גורם טוב או רע וכן מלינו שר"מ זייק בשמה (יומא פ"ג ע"ג) וזה זדיק במספר שמות. יש מין זדיק שכבר היה בעולם הזה ונחגלגל שנית לטובה הכלל הנריך לו וזה לגלגלותם.

ונראה דעל זדיק זה אמרו ז"ל ראה הקב"ה דבני עליה מועטין הן וכיון דלא איפתח עלמא מתלתין ושש זדיקים עמד ושחלן בכל דור והם הל"ו זדיקים או יותר כפי המבואר בחז"ל וראיתי שהקשו דא"כ הני זדיקים ניטל מהם הבחירה כיון ששחלן בדור הזה ומוכרח שיהיו זדיקים כמ"ש לא איפתח עלמא מל"ו זדיקים א"כ הם מוכרחים להיות זדיקים מלידה דאל"כ אכתי אפשר שגם הם יבחרו על דרך לא טוב ח"ו ולפמ"ש נראה דבאמת בגלגול ראשון הם בעצמן בחרו להיות זדיקים והיו בעלי בחירה וכיון שראה דור שאין בה זדיקים הקב"ה חוזר ומורידן לעוה"ז והם כיון שכבר היו זדיקים ובחרו

כתיב וירא כי אין איש עמיד לנאח ממנו ולכך הרגו א"כ הוא נופה ומביט ורואה מי הוא עד סוף כל הדורות ולכן משה רבינו שהוא יודע טובן של ישראל יכול למנותן ולו נאה למנותן וז"ש וידבר ה' אל משה ואהרן במדבר סיני וגו' דדוקא הם ראויים לדבר זה שאו אח ראש בני ישראל ואחה חוכל להבחין למשפחותם לבית אבותם, ובין למספר שמות, ובין לגלגלוחם אבל אחרים אסורים לספור אותם והבן. (שנת תשמ"ט)

"אשר נקבו בשמות" (א:יז). עיין גמ' (סנהדרין פ"ג ע"ג) אמר ר' יוחנן חמשה שמות יש לו זמרי וכן סלוא ושאלו בן הכנענית ושלומיאל בן זרישדי, זמרי על שנעשה כבינה המוזרת בן סלוא על שהקליא עונות של משפחתו, שאלו על שהשאל עזמו לדבר עבירה בן הכנענית על שעשה מעשה כנען, ומה שמו שלומיאל בן זרישדי שמו. ועיין ח"א למהרש"א שה"י בן ר"ן שנה. וראיתי לרבינו אביגדור עה"ח כתב אשר נקבו בשמות, כל אלו שמותן האמורין כאן אינו עיקר שמותן אך נקבו וכינה אותם כל איש ואיש לפי זכות שבטו, ומכאן פסק שאין לכחוב בשטרות בעיקר שמותן הנקובין שהרי נקבו לשון כינוי ע"כ.

ולפענ"ד ז"ע שכחב כל אלו שמותן האמורין כאן אינו עיקר שמותן שהרי בגמ' אמרו ומה שמו אליזור בן שדיאור משמע דעיקר שמו ה"י אליזור בן שדיאור והוא ג"כ מאותן

הנקובים פה וי"ל דרק שאר שמוח לא היו עיקר ול"ע, ומה דמהני נוקב שם אף שאינו עיקר עיין גמ' (גיטין ל"ו) רב זייר כוורא ור' חנינא זייר חרוחא ופרש"י דינא שמש ע"י שכחבו חשבות וכיונא.

ומה שכחב שאין לכחוב בשטרות בעיקר שמותן הנקובין שהרי נקבו לשון כינוי, ז"ב כונחו דהחחיל שאין לכחוב בשטרות בעיקר שמותן משמע שאין לכחוב בעיקר שמותן הנקובין ושזב סיים שהרי נקבו לשון כינוי משמע שמהני, ואולי כוונחו שאין לכחוב בעיקר שמותן אלא בהנקובין וחסר חיבת אלא, וי"ל דמיירי דנשחקע עיקר שמו ורק נשאר שם הנקוב או שכולס קוראים לו בכינוי ולכן יש לכחוב בהנקובין.

אבל י"ל שהכוונה שאין לכחוב בשטרות בעיקר שמותן הנקובין כלומר שלא יכתוב אלא עיקר השם ולא הנקובין דכל שכחב עיקר שמו די בזה שהרי נקבו לשון כינוי ואין לכחוב במקום עיקר שמו, ורא"י משלומיאל בן זורי שדי שהגם שה"י לו חמשה שמות אבל כל אלו היו רק שמות נקובין ומיהו כשהזכיר אליזור בן שדיאור לכאורה אם זה שם הנקוב מינה הכריח דהיכא שכחב שמו הנקובין נמי מהני והבן.

וראיתי ליד"י"ג הגר"פ הערשקאוויטש שליט"א על הגליון ספר הנ"ל דלשון רבינו משמע דיוחר טוב הכינוי

ומשפחתם ונאו לירוש עם שאר בניס
מהו.

והגה אמרו ז"ל במס' ב"מ (דף ל"ט)
במרי בר איסק שבא לו אח
ממחזה א"ל פלוג לי א"ל לא ידענא לך
אחא לגבי דר"ח א"ל שפיר א"ל דלא
ידענא לך דכתיב "ויכר יוסף את אחיו
והם לא הכירוהו", מלמד שינא בלי
חתימת זקן וכו' וא"כ בניס שנחגדלו
בשדה ומעולם לא ראו אביהם היו
צריכים להביא עדים על לידתם שנולדו
לאותה אשה ועי"ז יחברר יחוסם. ולפ"ז
שפיר מובנים דברי רש"י הקדוש הביאו
ספרי יחוסיהם והי' ק"ל כנ"ל ועי"ז
הוסיף ועדי חוקת לידתם וק"ל. ועיין
בסמוך ד"ה א"י תחת התפוח שעשו
להם קמיעא והבן.

א"י בדרך מוסר דודאי כשהבן הולך
בדרכי האב כולם יודעים ומעידים
שזה בנו של זה, וע"ד דכתיב (בראשית
כה:ט) "אברהם הוליד את יצחק", דנר
הקב"ה קלסתר פניו של יצחק דומה
לאברהם והעידו הכל אברהם הוליד את
יצחק (רש"י טו). אמנם לפעמים הבנים
עוזבים דרכי אבותיהם עד שיחרקו
הרחק כמטחוי קשת שלא יאמינו שהם
בניהם של אלו עד שיביאו עדים שהם
באמת יונאי חלציהם של אלו. וז"ש
"ויחילדו על משפחתם" הביאו ספר
יחוסיהם ממי ינאו אלה.

משמו ולפענ"ד לא ראיית הכרח מזה
אדרבה מדכחב ומכאן פסק דאין לכחוב
בשטרות בעיקר שמותן הנקובין משמע
שיש לכחוב בעיקר שמותן שנחנו להם
בלידה ולא הנקובין והנקובין לא צריך
דלא היו אלא כינוי. אם לא שנאמר
שחסר כאן חיבה והי' בכח"י בעיקר
שמותן אלא בהנקובין והבן ואין לי
הכח"י לעיין בחריה.

"ויחילדו על משפחותם" (א:יח).
פרש"י הביאו ספרי יחוסיהם ועדי חוקת
לידתם. והרמב"ן טען עליו דעדים למה,
ועיין תורת משה להחמ"ס עה"ח מה
שפירש. ונלפענ"ד לפמ"ש ז"ל בקידושין
(ע"ד ע"א) דחי' נאמנת מיד ואשה כל
שבעה ואביו נאמן לעולם דכתיב יכר.
ועיין שו"ע אה"ע סי' ד' ובספרי
משנ"ה כתובות ס"ק ל"ד הארכתי
ופשוט דאביו נאמן בלי עדים וא"כ
הכ"ג. וחקשה לרש"י ז"ל למה ליה
עדים. עוד יש לדייק שכחב עידי חוקת
לידתם לשון חוקת לידתם ז"ב.

והנראה דאיחא בגמ' (סוטה י"א)
ובמדרש עה"פ "על גבי חרשו
חרשים" (תהלים קכ"ד) דבשעה שילדו
בנות ישראל באו המצרים להשליך
ולדוחיהם היאורה ינאו הנשים השדה
וילדו עשה הקב"ה נס ופחחה האדמה
את פיה ובלעה אותם, וכשנחגדלו חזרו
הביתא מחנות מחנות. ומעחה יש לחקור
בניס אלו שנחגדלו בלי ראיית אביהם

האשה ולא על הבנים. ממה אשמו ואמר
אלו בניה מביא ראוי על הבנים ולא על
האשה. ומוקי בגמ' בכרוכין אחריה א"צ
להביא ראוי על הבנים. ופי' שם לפי
דרכו בקודש דהאבות היו בראש גולים
וכרוכים אחריהם ואוחזין מעשה אבותיהן
בידיהן.

א"י דבכהנים היו בודקין בד' אמהות
ליקרב לגבי המזבח (ע' ר"מ פ"ו מה'
זאת מקדש ה"ב וזה' איסור' פ"כ ה"ב). וכל
כהן שנמצא כשר ה"י לבש לבנים וכהן
שנמצא פסול לבש שחורין וכו' (ע' פסחים
ג'), מבואר דלכהנים היו לריכין בדיקה
יחירה ליחסו לכהונה (ע' כהנות כ"ג).
והגם דלישראל לא לריך, משום מעלה
קדושת המזבח וכהונה לריך. והנה אז
רצה הקב"ה להעלות את ישראל בקדושת
כהונה כדכתיב "ואחס מהיו לי ממלכת
כהנים וגוי קדוש" וע' בילקוט שמעוני
(רמז מק"ט) דראויין היו כל ישראל לאכול
חזה ושוק רק כשנחייבו ניטלו מהם וע'
במילתא פ' יתרו עה"פ ואחס מהיו לי
ממלכת כהנים דעד שלא חטאו בחטא
העגל ראויים היו כל ישראל לאכול
קדשים כמו כהן, והיו לריכים כל ישראל
בדיקה יחירה ע"י ספרי יחוסיהם ועדי
חוקת לידה.

א"י דהנה בגמ' "מחח התפוח
עוררתין", מבואר שילדו בשדות
והיו החינוקות נבלעים בקרקע שלא
ימחם המזריים, ועליהם אמר הכתוב
"על גבי חרשו חורשים" כמבואר בחז"ל

אבל לפעמים לא כגי גם בזה שלא
יאמינו באמת שזה ילא מלדיק כזה,
ולכן הביאו עדי חוקת לידתם שיש עדים
שנולדו לאב זה, ויש להאריך בזה הרבה.
בעונ"ה בומה"ז ובפרט במדינה זו אשר
הרבה מורע קודש שהיו אבותיהם
לדיקים וקדושים ובניהם נחרתקו כ"כ
עד שצריך להביא עדי חוקת לידתם כי
לא יאמינו להם שהם ממשפחה מיוחסת
כוז, אוי לי אם אומר וכו' (ע' יבמות ס"ה)
השי"ת ירחם על שארית ישראל ויגאלנו
בז"א. (שנת תשכ"ו)

"ויתילדו על משפחותם" (א:יח).
ופרש"י, הביאו ספרי יחוסיהם ועדי
חוקת לידתם. והרמב"ן ז"ל טען עליו
דעדים למה לי. ולפענ"ד י"ל בכמה
אנפין, חדא דהרי מנינו בשר של מזרים
שטען על ישראל בים אין אלו בניך
דנטמעו במזרים, ואם בגופן היו שולטין
בנשותיהן לא כ"ש, עד שהעיד הקב"ה
עליהם והעמיד ה"א בראש ויו"ד בסוף
שמותיהם להעמיד שהם זרע כשר (ע'
רש"י במדבר כו: כה, שהש"ר ד' כ"ד). וא"כ
נראה פשוט דוקא היכי דליכא עוררין
לא בעי עדים, אבל היכי דליכא מעוררין
ודאי בעי. ולכן שפיר כאן היו לריכין
שטר יחוסיהן ועדי חוקת לידתן.

ובספר נחלח בנימין (מנה קמ"ז אוח
כ"ח-כ"ט) פי' לפ"מ דקיי"ל
(קידושין ע"ט) מי שיצא הוא ואשמו
למדה"י וזא הוא ואשמו ובניו ואמר זו
אשתי ואלו בני א"צ להביא ראוי לא על

(סוטה י"א ושמו"ר א' ט"ו), וכשגדלו חזרו כולם לבחיהם. והנה ציוסף אמרו "והם לא הכירוהו" (בראשית מז:ח), שיצא בלא חתימה זקן וחזר בחתימה זקן (ע' כמונו כ"ו), וא"כ ה"נ הני חינוקות שנולדו בשדות וגדלו שם וחזרו לבחיהם לא הכירו אותם כלל, וכ"ש הוא מיוסף שהרי משעת לידה ממש לא ראו אותם. ולכן נראה לפ"מ שכחצחי כבר בשם חיצ"ע פ' ויחי עה"פ בנות צעדה עלי שור, שנשעת לידה היו כוחצים קמיעא עם כחצ יחוס על כל חינוק שנולד עם עדי חוקת לידה וחולים על צואר כל אחד ואחד, וכשחזרו וגדלו מחמת הארץ חזרו לבחיהם והעידו מחוך הכחצ שהם שייכין לאותו שבע ולאותה משפחה.

ובמה שכחצחי יחיישב עוד חמיה עלומה ללכאורה הני בנים שנולדו בשדות ומילדותם נבלעו תחת הקרקע וכשגדלו ויצאו מנ"ל לדעת לאיזה מקום לילך ולאיזה משפחה הם שייכים.

איברא דמוחצינא חיוצחא דליח לה פרוקא שהרי חניא (יומא י"ח ע"ב) רבי אליעזר בן יעקב אומר לא ישא אדם אשה במדינה זו וילך וישא אשה במדינה אחרת שמא יזדווגו זה אלל זה ונמצא את נושא אחותו וממלא כל העולם כולו ממזרות, ועל זה נאמר ומלאה הארץ זימה ומשני רבנן קלי אית להו ע"ש ובחוס' יבמות מ"ז ובגמ' יבמות ל"ז, ולפ"ז ק"ו הוא בנה ילדים שיצאו מחמת לקרקע ואין מכירין את הוריהם

וההורים לא מכירין אותם היאך מצאו ידיהם ורגליהם ולמי יפנו ומי יכניס אותם בביתם שמא ישחיתו את נחלתם והיאך א"כ מצאו ידינו ורגלינו בבית"מ.

ולפמ"ש אחי שפיר דהם כשנולדו כחצו ספר יחוס על קלף וכחצו שם של מי הילד הזה וחמתו עדים על הקלף הנ"ל וחלו הפתק על צואר הנולד וככה הוא נבלע וכעין שעושין היום בבחי חולים אלא שבבחי חולים קושרים זה על היד והם עשו כן על הצואר, וראי' לדברי מדברי החיצ"ע דאיחא במרגום יב"ע באסנת שהיתה בת דינה שחלו קמיע על צוארה (חיצ"ע פ' ויחי עה"פ בנות צעדה עלי שור), כדי שלא תהי' בכלל אסופי כמו שאמרו באסופי מן השוק, וגדולה מזו ועל סמך זה נשאה יוסף הנדיק כמבואר בפוסקים. אלא דלפ"ז אחי שפיר קושיא הרמב"ן דודאי בכל מקום לא צריכים עדי חוקת לידה אבל הכי ודאי צעי עדים.

והא ללא חקשה להרמב"ן ז"ל קושיא זו דהיאך ובמה הכירו אותם, וי"ל לפמ"ש בפ' ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק ופרש"י לפי שהיו ליני הדור אומרים מאבימלך נחעברה שרה מה עשה הקב"ה לר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם והעידו הכל שאברהם הוליד את יצחק, ע"ש והמבואר דכל שהבן נראה כאביו ממש שהוא עדות מכל וכעין שאמרו בדבר המפורסם אגן סהדי עיין חוס'

ריש פ"ק דנ"מ לאנן קהדי מאי דחפיק
 צידיה דידיה הוא ועיין נמק"י יבמות דף
 פ"ח בשם רבו הריטב"א בשם רבו
 הרא"ה, ולפ"ז הכ"נ הקב"ה נר כלסחר
 פני הבנים דומה לההורים והעידו כלם
 שזה בנו של זה וי"ל.

א"י ע"ד הנ"ל וביותר ביאור לפמ"ש
 (נ"מ דף ל"ט) מרי בר איסק אחא
 לי' אחא מבי חזאי א"ל פלוג לי
 [בנחלה] א"ל לא ידענא לך, אחא לקמיה
 דרב חסדא א"ל שפיר קאמר לך שנא'
 "ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו"
 (יבמות פ"ח ע"א), מלמד שיצא בלא חתימת
 זקן ובא בחתימת זקן, א"ל זיל אייתי
 קהדא דאחיה את וכו' אחי קהדי דאחיה
 הוא וכו'. מבואר דלגבי ירושה מי שבא
 ואמר פלוג לי דאחיק אנא נריך להביא
 עדים דהכי הוא.

והנה כאן היו בני"י מוכנים לרשת את
 הארץ וליכנס בה מיד, והיו צריכים
 להביא ראיה בניהם של איזה שבט ושל מי
 הם, וכיון שיצאו בלא חתימת זקן הרי
 דינא הוא כרב חסדא, עיין רמב"ם (פ"ד
 מהל' נחלות) וטות"מ (פי' ר"פ סעי' ל')
 דא"ל לא ידענא לך ושפיר צריכים להביא
 ספרי יחוסיהם ועדי חוקה לידחס.
 ובפרט לפ"מ שמבואר דבן אשה
 ישראלית והוא בן איש מצרי טען על
 ירושת שבטו וצא מפי צ"ד של משה
 חייב (וע' שפתי חכמים ז'), ולכן הצריכם
 עדים.

"ויתילדו על משפחותם" (א: יח.).
 פרש"י הביאו ספרי יחוסיהם וחוקה
 עידי לידחס והרמב"ן ז"ל כחז עליו
 דאינו נראה ובתו"מ עה"ח חמה מהיכי
 מיחי להם ספרי יחוס וכי במצרים
 בהיותם בעבודת הפרך כחזו שטרי
 יחוסם עם עידי לידח כל אחד ע"ש מה
 שחי'.

ולפענ"ד נראה דכבר פירשמי לעיל
 דלכאורה תקשה לפמ"ש סוטה
 י"א ע"ב בשכר נשים לדקניות שהיו
 באותו הדור ישראל נגאלו ממצרים בשעה
 שהולכות לשאוב מים הקב"ה מומין להם
 דגים וכו' וכיון שמתעברות באות
 לבחיהם וכיון שמגיע זמן מולדיהן
 הולכות ויולדות בשדה חמת החפוח וכו'
 וכיון שמכירין בהם מצרים באין להורגן
 ונעשה להם נס ונבלעין בקרקע ומביאין
 שברין וחורשין על גבן שנאמר על גבי
 חרשו חורשים וגו' לאמר שהולכין היו
 מבצבצין ויוצאין כעשב השדה שנאמר
 רבבה כלמת השדה נחמיק וכיון
 שמתגדלין באין עדריס עדריס לבחיהן
 שנאמר ותרבי ומגדלי ומבואי בעדי עדריס
 אל תקרי בעדי עדריס אלא בעדרי עדריס
 וכו' ע"ש.

ויש לדייק כיון שאמר לידתן נבלעו
 בקרקע ולא באו הבימה רק לאחר
 שמתגדלין א"כ האיק ידעו והכירו זה
 את זה והאיך ידעו בן מי הוא זה, ואפי'
 כהלך יוסף בלי חתימת זקן ובא בחתימת

זקן לא הכירוהו אחיו כ"ש מיד משעת לידה, והוא לכאורה חמיה עזומה ולא ראימי מי שהעיר על זה.

האמנם נראה לפמ"ש בח"י ויחי עה"פ בנות לעדה עלי שור ובחרגוס ירושלמי שהיו יונאות בנות מלכים ושלטונים ומרקדין לפני יוסף והיו זורקין לפניו כל מיני חכשיטין והיחה שם אסנת בח פוטיפרע שהיה לה קמיע על צוארה והורידה הקמיע מצוארה וזרקה במרכבתו של יוסף והיה כחוב שם שהיא בח דינה בח יעקב ולכן נשאה לאשה, אלא דקשה מנא לה לדינה הקמיע על צוארה, והנראה דזה הי' דרכם לזרע יעקב שנחמו קמיע על צוארם כדי להכיר זרעם ולא יתערבו בגוים וגם יהיה להם לראיה במקום שבאים.

ולפ"ז יש לומר דהכ"נ כן עשו בני ישראל מאז ומלפנים וא"כ גם במזרים מיד לאחר לידתם חלוי כל אחד קמיע על צוארו של כל אחד ואחד שמו ושם משפחתו ושם אביו ואמו ולפ"ז שפיר מיושב קושימינו דמנא להו והאיך היו מכירין אח משפחתם שהיה להם ספר יוחסים חלוי על צואריהם אבל כי כן מיושב נמי קושימי הח"ס ז"ל דמנ"ל ספר יוחסין ואטו ישראל היו כותבין ספר יוחסין במזרים ולהנ"ל אהכ"נ שהיו כותבין כדי שידעו זהותן למשפחתם וכנ"ל.

אלא דלפ"ז שפיר מיושב נמי קושימי הרמב"ן מרש"י ז"ל דודאי היו צריכין להביא ספרי יוחסיהן שהרי לא ידעו כולם בן מי העלם זה רק ע"י ספרי יחוס שלהם וכנ"ל. ולפ"ז אחי שפיר נמי מה שפירש"י עדי חזקה לידתם דודאי כשכתבו הספר יוחסין לימן על כל ילד וילד היו צריכין לזכר זה בצירור ע"י עדים בחזקה לידתן ושוב כשבאו לזכר היו מביאין עדי חזקה לידתן ומה עמקו דברי רבינו הגדול רש"י ז"ל צביאור עה"ח שם.

ובמה שכתבנו נראה לדייק קצת לשון הגמ' סוטה הנ"ל וחבואי בעדי עדים אל חקרי בעדי עדים אלא בעדרי עדרים וכו' ונ"ב מהוא לשון אל חקרי ולמה לכחלה כתבו בעדי עדים ולהנ"ל י"ל דכיון כתבו בעדי עדים דהיו עושין בעדים והיינו בעדי עדים אלא אל חקרי בעדי אלא בעדרי שגם זה נכלל בו אלא שהא חלא חליא וכנ"ל והבן כי הוא דבר נכון בס"ד. (שנת תשמ"ז)

"ויתילדו על משפחותם" (א:יח). בילקוט בשעה שנתן הקב"ה החורה לישראל נתקנאו בהם אוה"ע אמרו מה ראו אלו להתקרב להם יומר מן הכל אמר להם הקב"ה הביאו ספרי יוחסיתם שנאמר הבו לכם משפחות עמים כדרך שבני מביאין שנאמר ויתילדו על משפחותם. ורבים תמהו על המדרש שהרי אדרבה הקב"ה קרב עליהם יומר

דכתיב ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואחא מרצבות קודש ואמרו ז"ל בספרי שפחה לבני עשו שיקבלו את התורה אמרו חורה שאתה נוהן מה כתיב בה לא תרנח אמרו אין אנו רוזין בה וכן בשאר אומות א"כ מה טענה להם.

לפמ"ש כופין אותו עד שיאמר רוצה אני ובישראל כיון דגלו וידוע שרצונו לעשות רצון הצורא רק מי מעכב שאור שבעיסה מעכב היצה"ר וכיון דמכניעים היצה"ר ממילא נשאר ברצון טוב להקב"ה וז"ש כופין אותו עד שיאמר רוצה אני והדברים ידועים.

ומה שנראה דנגמ' שנת פ"ח ע"א אמרו דגם בני ישראל לא רצו לקבל התורה עד שכפה עליהם ההר כגיגית ואמר אם תקבלו את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם ואמרו מכאן מודעה רבה לאורייתא ואפ"ה הדר קבלוהו בימי אחשורוש שנאמר קימו וקבלו, ובגמ' ע"ז ג' ע"ב דטענת אוה"ע כלום כפית עלינו ההר כגיגית ולכאורה מה טענה הוא והלא בישראל נמי אמרו מכאן מודעה רבה לאורייתא וידועים דברי הרשב"א ז"ל שהקשה דא"כ למה הגלו בבית ראשון על לא שמרו התורה כיון דמודעה רבה לאורייתא ותי' משום דיתן להם ארצות גויים וגו' בעבור ישמרו חקיו והי' כעין תנאי וא"כ אין לאוה"ע טענה לכאורה על כפית ההר דממילא קבלה זו לא נתקיימה והקבלה היתה בימי מרדכי ואסתר ושם לא כפו אותם.

והנה הא הלכתא דכופין אותו בישראל הוא ולא בעכו"ם והטעם דקב"ה קרוב הוא לעם ישראל ולבס לשמים אבל בעכו"ם אדרבה הם רחוקים ומחשבתם רק רע לשמים ולכן קי"ל בישראל מחשבה טובה הקב"ה מזרפה למעשה ומחשבה רעה אין הקב"ה מזרפה למעשה אבל בעכו"ם ההיפוך מחשבה רעה הקב"ה מזרפה למעשה ולא מחשבה טובה עיין ירושלמי פ"ק דפאה ועיין תוס' קידושין ל"ט ע"ב ד"ה מחשבה רעה אין הקב"ה מזרפה למעשה ובעובדי כוכבים איפכא מחשבה רעה הקב"ה מזרפה למעשה דכתיב (עובדי א') מחמת אחיך יעקב חכסך בושך ונכרת לעולם ולא מזינו שעשה עשו ליעקב שום רעה אלא מחשבתו הרעה אשר חשב עליו מזרפה הקב"ה למעשה ומחשבה טובה של עו"כ אין הקב"ה מזרפה למעשה וכו' ע"ש.

ונראה דזה שטענו אוה"ע למה התקרב לאלו יותר כלומר שכפה עליהם ההר כגיגית וקרב עצמו להם שירד משמים והתקרב לבני ואפ"ה מקרי קבלה ולא אמרינן מודעה רבה ודבר זה

ולכן ז"ל דהם ס"ל דליכא טענת מודעה והטעם דישראל עם קרובו וכבר כתב הרמב"ם בפ"ב מהל' גירושין שאמרו באותן שכופין אותו להוליא והא אין אדם מגרש אלא לדעתו ולרצונו ותי'

משפחותם הביאו ספרי יחוסיהם ועידי חוקה לידחם כל א' וא' להתייחס על השבט והרמזין ז"ל טען דאינו נראה שיהיו צריכין להביא שטר ועידים על יחוסיהם ע"ש ומדברי הילקוט נראה שכן הביאו מדקאמר להו הקב"ה הביאו ספרי יחוסיהם כדרך שבני מביאין משמע כפרש"י ופי' במקום אחר מאין להם ספרי יחוס. (שנת תשמ"ט)

"ויתילדו על משפחתם לבית אבותם וגו'" (א:יח). וברש"י הביאו ספרי יחוסיהם ועידי חוקה לידחם, והרמזין ז"ל הקשה עליו דל"ל הני ע"ש, ולפענ"ד דרש"י ס"ל כיון שבא הבן מצרי וביקש ליטע אהלו בשבט דן ופסלו משה רבינו ויצא חייב מביח דינו, ולכאורה כיון דקיי"ל רוב בעילות הולכין אחר הבעל א"כ הגם שאמו נאנסה ע"י המצרי אכתי יש לן לומר רוב בעילות הולכין אחר הבעל ולמה פסלו ובמקומו פירשתי ע"ש.

ונראה דבגמ' חולין (י"א) פריך מנלן דאזלינן בחר רובא ושאל ונילף מכבוד אב ואם וחי' כגון שהי' חבוש בבית האסורים, ובחוס' שם תי' דשאני הכא דאיכא נמי חוקת נדקת האם ולא הוי רוב לבד, ושלומית בת דברי לא הי' בחזקת נדקנית כמבואר שם, ולפ"ז כשבאו להתייחס על משפחותם אמר להם הביאו ספרי יחוסיהם שהם מיוחסים לשבט זה ומשפחה זו לבית אבותם ועידי חוקה לידחם שאמו ג"כ נדקנית היחה

תלוי ביחוס משפחה זרע ישראל הקדושים ואפילו בני חשע מדות שהם מזרע ישראל מ"מ אמרו שהם עזי נפש מורדים ופושעים ועל ממזר אמרו מדחניף כולי האי ש"מ ממזר הוא ולכן אפילו היחה מודעה לא רצו ישראל ח"ו להחזיר החורה וזה שאמר להם הביאו ספרי יחוסיהם שע"י יחוס אבותינו נשאר בנו הלז טהור ורצונינו לעשות רצון הקב"ה וז"ש ויחילדו על משפחותם לבית אבותם שע"י זכינו לקבלת החורה.

ונראה בזה לישב דברי המדרש בשעה שאמר הקב"ה אנכי ה' אלקיך מיד אמר משה ברוך שלא עשנו גוי וז"ב ולהנ"ל נראה דכיון דקבלת החורה היחה ע"י כפיה וא"כ אם היה גוי לא היה מועיל ולא היחה קבלת החורה כלום אבל עכשיו שלא עשנו גוי מהני הכפיה ושפיר הוה קבלה דכופין אותו עד שיאמר רוצה אני ולכן אמר ברוך שלא עשנו גוי. ואולי מ"ד דס"ל מודעא רבה ס"ל דהאבות קודם מ"ח דין ב"נ להם ולא מהני כפיה לב"נ אלא די"ל דהקבלה והיהדות באו בבת אחת ומהני כפיה כעין גיטו וידו באין כאחד ועיין חוס' כחובות דף י"א לענין גר קטן ד"ה מטבילין וכו' א"נ כיון דבהך זכיה נעשה ישראל הו"ל כישראל גמור לענין זכיה ע"ש, והב"נ כן הוא וא"כ לכ"ע מועיל הכפיה בישראל לדבר מצוה והו"ל קבלה אפילו ע"י כפיה.

ואגב הנה רש"י בסמוך פי' ויחילדו על

והטעם הזנך ושמע אלמדך להועיל בחורה ומצוות דע כי האדם נפעל כפי פעולותיו ולבו וכל מחשבותיו תמיד אחר מעשיו שהוא עוסק בהם אם טוב ואם רע ואפי' רשע גמור בלבבו וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום אם יערה רוחו וישים השתדלותו ועסקו בהחמדה בחורה ומצוות ואפי' שלא לשם שמים מיד ינטה אל הטוב ובכח מעשיו ימיה היצר הרע כי אחרי הפעולות נמשכים הלבבות ועיי"ש והכפיל הדבר הרבה פעמים והוא דאם אדם מדבק בת"ת עיי"ז נפעל ע"י מעשיו ולכן זוגו להדבק בת"ת ובמעשיהם כדי שגלמוד עמהם מצותיה הנכבדות ויורונו הדעות האמתיות בה שהם מקובלים מהם ועל זה נאמר ובו מדבק ונכפל הצווי במקום אחר שנאמר ולדבקה בו (וע' מצוה תל"ג). וז"ש ואתה הפקד את הלוי והפקד עליו רשע ועיי"ז ישפיעו עליו הנדיק ויחזור בתשובה שלימה.

"איש על דגלו באותת לבית אבתם יחנו בני ישראל" (ב:ב). ובמדרש נשם אלקינו נדגול, בשעת מתן תורה ראו ישראל את המלאכים דגלים דגלים ונחאו להיות להם דגלים כמותם ובפסוק מי זאת הנשקפה כמו שחר דרשו שהיו האומות מסתכלין במעלתן של ישראל והיו תמהים וכו' ואומרים שובי השולמית הדבק בנו ונא אללנו ונעשה ממך דוכסים והגמונים וישאל משיבין מה חחוו בשולמית כמחולת המחנים כלומר מה גדולה אחס נוחנים

לכרר בירור גמור כמ"ש ללא סמיכין ארוב כל היכא דאפשר לכרר.

(שנת משנ"ז)

"ויתילדו על משפחותם לבית אבותם" (א:יה). ועיי"ן רש"י הביאו ספרי יחסיכם ועידי חזקה לידחס, והרמב"ן ז"ל תמה למה עדי חזקה לידה ומה הוא.

וכעת נראה לפמ"ש בגמ' (חולין י"א) מנין דאזלינן בחר רוב ממכה אביו ואמו ודלמא לאו אביו הוא וע"כ דאזלינן בחר רוב, ורוב בעילות הולכין אחר הבעל, אלא שכתבו קצת מהאחרונים ז"ל דבב"נ לא אזלינן בחר רוב (ע' בפמ"ג יו"ד שער המעורבות חקירה ג') דבב"נ לא אזלינן בחר רובא (ע' נוב"י אה"ע סי' מ"ב וע' ח"ס יו"ד סי' ע' וסוחר עלמו למש"כ בסי' י"ט ומנ"ח נשם הגר"ש לאנדו לענין בני קטורה שנתערבו בבני ישמעאל) ולמ"ד דלכות קודם מ"ת דין ב"נ להם א"כ מאי מהני ספרי יחוס אכתי חקשה דילמא לאו אביו הוא דקודם מ"ת הי', ולכן הוסיף רש"י ז"ל פרש"י ואמר ועדי חזקה לידה דכיון שיביאו עדים אחזקה לידתן הו"ל רובא וחזקה ושפיר מהני אפי' בב"נ וק"ל.

(שנת משנ"ט)

"ואתה הפקד את הלויים" (א:ג). במסורה שנים הכא ואידך הפקד עליו רשע. ונראה ע"פ דברי החינוך במצוה כ' שלא לשבור ענש מכל עצמות הפסקה וז"ל, ועתה בני אדם בינה שמעה זאת

לנו שמה גדולה אחס יכולין לתת לנו כמו שנתן לנו ה' אלקינו דגל מחנה יהודה מזרחה וגו' ועיין כלי יקר מה שהאריך.

והנראה בס"ד לפמ"ש הא"ע והובא ברמב"ן ז"ל כי בדגלים סימנים היו עד שידמו לכרובים שראה יחזקאל הנביא וביאר הרמב"ן ז"ל שהיה האהל מועד בחוך האמצע ומחנה לויס סביביו בחוך המחנות כענין שהוזכר בספר יצירה, והיכל קדש מכוון באמצע והפאות תחלתן מן המזרח כמהלך השמש ואחריו הדרום ואחריו המערב ואחריו הצפון.

וכשם שצרא הקב"ה ארבע רוחות בעולם כך סבב לכסאו ארבע חיות ולמעלה מכולן כסא הכבוד וכנגדן סדר הקב"ה הדגלים למשה אמר לו מזרח שממנו יצא אור לעולם יהא כנגדו יהודה שהוא בעל מלוכה ועליו שבת ישכר שהוא בעל תורה ועליו מטה זבולון שהוא בעל עשירות כמה דכתיב זבולון לחוף ימים ישכון כמו שנאמר כי שפע ימים יינקו, יסעו בראשונה כמו שנאמר ויעבר מלכס לפניהם וה' בראשם, דרוס טללי ברכה יוצאין ממנו לעולם יהא כנגדו ראובן שהוא בעל חשונה והחשונה מדה טובה ורחמיו של הקב"ה באין לעולם בשעה שעושין חשונה ועליו גד שהוא בעל גבורה ראובן בחשונה וגד בגבורה ושמעון באמצע לכפר עליו, ושנייס יסעו. שהחשונה היא שניה לתורה. מערב

אוצרות שלג וכו' לפון משם החושך שהוא החשיך העולם בע"ז שעשה ירבעם וכו' ועליו שבת אשר להאר את החושך שנאמר וטובל בשמן רגלו ועליו שבת נפחלי שהוא בעל ברכה לאחרונה יסעו שכל מי שעובד ע"ז הולך לאחור ולא לפניו ועוד דורשים שם כנגד ד' מחנות המלאכים הכל בחכמה וכבוד וגדולה לישראל ע"ש.

ואשר נראה דהדגלים הם מראים לנו סדר הנהגה בעם ישראל והנה ראשונה הוא מלכות ועליו תורה יחדיו שנמודים שמלכות בלי תורה לא שייך דאין זה מלכות ולכן במלך נצטוו לכחוב לו ס"ת אחת יותר מכל ישראל וקרא בו כל ימי חייו וכיון דנלוה לו תורה נתן לו נמי עשירות דאם אין קמה אין תורה וכ"ש למלכות דבעי כלהו ולכן נלוה אליו זבולין ומלכות ותורה ועשירות הם ראשונה יסעו להנהיג את ישראל בדרך ה' והוא מזרחה שמש שממנו יוצא אור עולם.

ואמנם ביאר לן עוד נקודה יקרה מאד בראובן שהוא עמוד החשונה וחשונה בעי גבורה ושמעון באמצע לכפר וביאור הדברים דלחשונה צריך כחות איזהו גבור הכובש את יצרו וקשה לכבוש לאחר שכבר נכנס בו וקנה לעצמו שם מקומו, ונראה דזה הוא מה שאמרו (ב"מ פ"ד ע"א) ר' יוחנן הוה קא סמי בירדנא חזייה ריש לקיש ושורר לירדנא אבחריה אמר ליה ר"י לר"ל חילך

וכבר אמרתי דמי שאומר ששז ולא מרגיש שחש כמו בחשבה סימן שלא שז בכל לבו שהחשבה מחשח כמו וגדולה מזו דהפורש מן המינוח מייח דלר"ך כ"כ חשבה והכנעה עד שמחשח כמו לגמרי עד כי ימות באהל והארכתי בזה במקום אחר.

ומיהו עוד חדשו לנו דבעל חשבה הגם דגדול מקומו ובמקום שבע"ח עומד אין צדיק גמור יכול לעמוד ומ"מ לענין הנהגה להיות מנהיג בישראל זה לא שייך אלא יהודה הוא הנגיד עם יששכר וזבולון ויעבר מלכס לפניהם ולפני כל ישראל אבל ראובן וגד ושמעון שניים יסעו שהחשבה היא שניה לחורה ומחנה ראובן שהוא מרמו על בעל חשבה שניים יסעו וכו'.

ורמזו לן עוד מחנה דן כיון שחשך העולם בע"ז יסעו לאחרונה שכל מי שעובד ע"ז הולך לאחור ולא לפניו ומ"מ אפילו הכי לא ילא ולא הוציאו מן הכלל אלא הולך לאחור ולא לפניו עד שישוב לה' ע"י השמן של אשר וברכתו של נפחלי והגם שאינו ראוי לצרכה כי הוא עו"ז ואפ"ה לצלחי נדח ממנו נדח שוחפו לו נפחלי שהוא בעל הצרכה שאולי יחזור בו והרבה יש לדבר מזה דוקא בזמן הזה שמהפכים הסדרים וצריך ללמוד מסדר הדגלים שצביון נחנו לנו סדר כדי שנדע כדח היאך לקרב לה'.

(שנת תשנ"א)

לאורייתא א"ל שופרך לנשי א"ל אי הדרח כך יהיבנא לך אחותי דשפירא מינאי קביל עליה צעי למיהדר לאחוי מאניה ולא מצי הדר ע"ש.

והנה ר"ח פי' דר"ל הי' גדול בחורה קודם אלא שיאל ור' יוחנן החזירו וקודם שקבל עליו לעשות חשבה שור לירדנא שהי' כמו רב ולאחר שקבל עליו ורצה לחזור לחזור לא מצי הדר שחשח כמו ועיין רש"י ולא לקפוך כבראשונה דמשקבל עליו עול חורה חשח כמו ע"ש. ולפי הנ"ל יש לומר דכיון דלחשבה צעי גבורה דוקא ולכן חש כמו שכ"כ שז בכל כמו ואעפ"כ כל ימיו בצער הי'.

ובזה נראה מה שאמרו (ונחיס דף ה') רמי ר"ל על מעוהי ועיין חוס' גיטין (מ"ז ע"א ד"ה כריסו וכו') שזה הי' דרכס ובאמת כי לא מצינו כן רק אצל ר"ל ולהנ"ל י"ל דר"ל הי' מצטער כל ימיו ועשה חשבה ולכן לא ישב כדרך כל העולם אלא רמי על מעוהי מחמת צער שרצה לצער עצמו בחשבה, וקיים על הארץ חישן ולא על מטה ועיין שו"ת נוצ"י א"ח סי' ל"ה והבן.

וי"ל דמהאי טעמא נמי כשנפטר מן העולם והניח אחריו קבא דמוריקא קרי אנפשיה ועזבו לאחרים חילס, שגרמה לו האכילה ללאח מציהמ"ד ולכן רמי אמעוהי שהס גרמו לו והי' מאז עשה חשבה על עונותיו ועל דרך שאמר דוד המע"ה וחטאתי לנגדי חמיד והבן.

חכם הרואה את הנולד וכמ"ש רב מצא
בקעא וגדר אבל בסתם לא החמירו
וכמ"ש ד"ך מה שאסרה תורה.

והאמנם בזמננו אכשיר דרא אשר כל א'
רוצה לתקן ולשפר הדור ועי"ז
כל א' הולך ובונה במה לעצמו ועושה
מה שלבו חפץ וכל הישר בעיניו יעשה
והחסרון בזה הוא דאם משנה מה שהי'
בדורות הקודמים אז צריכים לדעת
דאפי' המחמיר לעצמו צריך בדיקה
אחריו ושבתן של ישראל' הי' בכל הדורות
ואפי' קודם מתן תורה שלא שינו שום
לשונם ומלבושם וכן אמרו ויבא יעקב
שלם עיר שכס והר"ת של של"ס הוא
שם לשון מלבוש, ומיהו זה לעומת זה
עשה חלקים ולכן להיפוך נמי דרכן של
הספרא אחרא לדמות לאדם שעושה
מצוה ועי"ז מפילו לשחת ר"ל וכמו
שארז"ל (שם ק"ז ע"ב) היום אומר לו
עשה כך ולמחר אומר לו עשה עד
שאומר לו לך עבוד ע"ז והולך ועובד
ר"ל ובאמת כי כבר ברגע הראשון הי'
החשבון שלבסוף יעבוד ע"ז רק שאינו
מגלהו. מעיקרא, ובפרש"י בהעלותך
יעש כן אהרן להגיד שבחו של אהרן
שלא שינה.

ולפענ"ד דהענין של עשה כך אינו
שאומר לו עבוד על התורה
דמתחלה אדרבה הוא נכנס עמו בדברים
עשה כך ג"כ לחומרא שאומר היום
יחמיר על עצמו בזה ולמחר בעוד
חומרות נוספות אשר לא שערס אבותינו

"ואלה תולדות אהרן ומשה ביום
דבר ה' את משה בהר סיני" (ג: א).
ובגמרא סנהדרין (י"ט ע"ב) דרשו עה"פ
תניא א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן
כל המלמד את בן חבירו תורה מעלה
עליו הכתוב כאילו ילדו שנאמר ואלה
תולדות אהרן ומשה וסמ"ך ליה ואלה
שמות בני אהרן לומר לך אהרן ילד
ומשה לימד לפיכך נקראו על שמו ע"כ
(ועי"ן ג"מ דף פ"ה ובחוספחא סוף מס'
הוריות). והדבר צריך ביאור למה אם
למדו תורה נקרא אביו וכאילו ילדו הרי
די בזה לבד שנקרא רבו והאיך ע"י
לימוד התורה נעשה אביו שנקרא ע"פ
חז"ל כאילו ילדו.

והנה פרשת במדבר חל בכל שנה קודם
חג השבועות שהוא זמן קבלת
התורה ושם במתן תורה זכו כלל ישראל
לרואין את הנשמע כמו שבקשו רצוננו
לראות פני מלכנו וראו החגלות כבוד
שמים והלוחות בנס היו עומדים והלא
דבר הוא ונראה דיסוד קבלת התורה
היה בהר סיני ומשה קיבל תורה מסיני
ומסרה ליהושע וכו' ואנו צריכין לדעת
וללמוד ולעשות ככל אשר קבלנו שם
בכוון ולא להחמיר או להקל וכמו
שהזכירו לא חוספיו ולא חגרעו, וכל
המוסיף גורע, חוץ ממה שקבלו או ראו
חכמינו ז"ל ברוח קדשם תקנו בכל
הדורות סייגים וגדרים ומקנות כפי אשר
ראו לפי מצב הדור וזרכם ואסמכוהו
אקראי או על לאו דלא חסור וכפי
שהבינו בחכמתם ובגודל קדושתם ואיזה

העכו"ם ואמר עליו דאדם חשוב הוא ולכן החמיר אפי' בחר חריסר ירחי שחא.

והנה חז"ל סיפרו לנו (עיין ר"ח עירוני ה"ל) דרבי היה משיא אשה לרבי שמעון בנו ובשעת הסעודה היו מטפחים באחורי ידיהם בשבת ורבי מאיר עבר שם ושמע שמטפחים אמר הותרה השבת ר"ל מפני שהוא לשיטתו שסובר שאסור לעשות כן בשבת שמע רבי קולו ואמר מי הוא זה שגא לרבותינו בחוך צימינו שמע רבי מאיר קולו של רבי היאך הוא כועס וברח משם ור'ו אחריו עבדיו של רבי ומחוך כך הפריח הסודר של ר"מ ורבינו הקדוש הליץ מן החלון וראה צוארו של ר"מ מאחורי ואמר לא זכית אנא לאורייתא אלא בגין דחמיה קדליה דר"מ אחריו (הוצא צירושלמי צ"ה פ"ה ה"ו).

ובגמ' סנהדרין (כ"ד) אמר רבינא והלא כל הרואה ר"מ בבית המדרש כאילו עוקר הרי הרים וטוחן זה בזה ע"כ נמצא שע"י שחלמיד מסתכל בפני רבו בשעת הלימוד וזכה להצין הגמרא על צוריה ובחנינת יוחר ממה שהעגל רוצה לינק רוצה הפרה להניק ובכלל ע"י שמסתכל בעיני של צדיק אמת שהעינים שלו משועבד לקדושה ולרוחניות וע"י זה מקרין מן העין שלו קדושה ומשפיע להמקבל ולכן החמירו מאד בדבר דאמרו עשה לך רב והכל כדי שיהיה קבלה איש מאיש וכמו שהיה בשעת קבלת החורה דלריך דייקא לשמוע מרב ולהסתכל

חומרות כאלו ולא מקובלות צידיו ואין להם שייכות ומקום בחורה א"כ החומרות בעצמו הם עבודה זרה דהיינו עבודה שאינו לש"ש רק זרה שצדה מלבו. ועל זה צריכים להזהר הרבה ורב סיעתא דשמיא ולילך בעקבות אבותינו ורבותינו והעיקר בזה הוא לדעת דשורש הדבר הוא שלא לשנות ולא לזוז ממה שהורינו רבו"ק ואבוה"ק זי"ע שהם קבלו איש מפי איש עד משה רבינו ע"ה מסיני שקיבל מפי הקב"ה ואם רוצה להוסיף אז תשועה ברוב יועץ ע"י גדולי החורה.

ואמרו חז"ל במס' עירוני (י"ג ע"ב) אמר רבי האי דמחדדנא מחבראי דחזמאי לרבי מאיר מאחוריה ואולי חזימא מקמיה היה מחדדי טפי משום דכתיב והיו עיניך רואות מוררך וכן אמר רבי משרשיא לבנו כי יחיבא קמיה רבייכו חזו לפומיה ע"י הוריות (י"ב) ובמס' ע"ז (ח' ע"ב) חנו דמשום יום אידם גזרו לפרוש מהם ועד חריסר ירחי שחא לבתר הכי שרי ומקשי הגמ' הא אמר רבי יצחק בריה דרבי משרשיא איקלע לבי ההוא עכו"ם לבתר חריסר ירחי שחא ושמעיה דאודי ופירש ולא אכל שאני רבי יצחק בריה משרשיא דאדם חשוב, הרי העידו עליו חז"ל דאדם חשוב הוא ומן הסתם קיים מה שזוה עליו אביו להסתכל באפי' דרבו ועי"ז נחמכם בחכמת החורה וחכמת אדם מאיר פניו ממה שקיבל מרבו ע"י הסתכלות בפניו בשעת הלימוד ועי"ז הרגישו בו אפי'

והדרך הישן המסורה לנו מדור דור וכן למדו ישראל מפי משה בסיני וכך יהיה המנצב גרוע שאם יעשה בן אדם כמו שעשה אבותינו אז יאמרו עליו שהוא עושה חדש וזה הוא דקאמר הגניא, ורחמנא לילן אין זה בדיחא וזה הוא אמת ויניב.

והרבה יש להאריך בזה והעיקר הוא בזה אף שלא ישמעו לנו עכ"פ יעזור למי שרוצה להמשיך בדרך הישן שלא יאמרו עליו שזה דרך חדש וברדב"ז בחשו' כותב דרבי נולד במול ר"מ ור"מ היה מחודד ולא היה בדורו כמוהו וכן רבי בדורו אם היה רבי רואה את פניו הקדושים של ר"מ אז היה נחוסף בו רוח חכמה וחדוד שנאמר (איוב לד:יד) אם ישים אליו לבו רוחו ונשמחו אליו יאסוף ואמר רוחו ונשמחו של רבי יאסוף אליו ולכן היה חכמים מזהירים לבניהם להביע בפני רבם בשעה שעומדים לפניו וזה נקרא גלגול מחיים, והתיד"א מביא באתר מספריו (ע' מדבר קדמות מערכת 'אום ט') מהאר"י דכי כאשר יתקשה האדם באיזה דבר יזיור לורת רבו וטוב לו.

והכוונה בזה דיש קשר רוחני בין רב לחלמיד ועפ"י נבין הדין בש"ע דאם אב אומר לבנו שלא ילך ללמוד למקום אשר לבו חפץ אז אינו מחויב לשמוע לו דאין אדם לומד אלא במקום שלבו חפץ, והוא דכיון שמושך אותו למקום ההוא אז בוודאי שורש

בפניו ועי"ז מקבלין כדעני תורת ה' והאי מאן דעבי למהוי חסידא לקיים מילי דאבות (עיין ג"ק ל') והוא על פי הג"ל דמי שרוצה להיות חסיד אז יקיים מה שעשו האבות.

ולכן קשה מאד מה שמחליפין רבם החי בדומם, שמעמידין טעיפ והוא המלמד והוא הנוחן הקבלה ממשה לחלמיד וחוץ מזה כבר אמרתי הרבה פעמים שאין יוצאין בזה לימוד החורה וכמו שנארחי זה להלכה למעשה וא"כ נניח הדבר כמות שהוא הרי חסר הדבר כמו שהנאחי שיש ענין גדול להיות אלל רב כדי שיוכל לשאול אותו עוד פעם והוא יברר את מקחו בצירור יותר ועוד שהוא מסתכל בפניו ועי"ז מוסיף לו קדושה והשפעה רוחני כדי שיבין הדבר משא"כ אם מעמידין סחם כלי אין כל הענין וכל המסורה וכל ההמשך מקבלת משה מסיני.

ונראה בזה לפרש דהנה הגניא נוח ואמר תורה חדשה מאחי חלא והרי אמרו אלה המצות מכאן שאין הגניא רשאי לחדש דבר וא"כ היאך קאמר דתהיה תורה חדשה אלא הכוונה הוא דקודם ביאת משיח השחנה כל כך הרבה דברים ממה שהיה מקדם דקודם כל יעמידו כל החורה על טעיפם ואח"כ יתרגמו אותה לשבעים לשון ולכן בשעה שמשית יבא והוא ילמד עם כלל ישראל תורה אז הכל יתשבו שהוא תורה חדשה והם לא יודעים שהוא הוא הדרך האמת

נשמחו שם ולכן משחוקק לילך למקום
ההוא כדי לקבל תורה מהרב ההוא
ובוודאי ה' יודע מחשבות אדם ולריך
להיות מחשבחו נקי ולשם שמים דהוא
הולך שם רק למען ללמוד דאם לא אז
צריך לשמוע להאב דאז הוא קודם.

והרדב"ז בחשו' אחרת כוחו דע"י שכן
אדם מביט אל מי שדעתו
נוחה בו נפשו מתעורר אל הכוונה
השלימה ודעתו מתרחבת ולבו שמת ונחה
עליו אז רוח ה' וכמו שאמרו בנבואה
ועוד אמרו בספרי החכמה כי בהיות
האדם מחכוין אל רבו ונותן אליו לבו
מתקשר נפשו בנפשו ויחול עליו מהשפע
אשר עליו ויהיה לו נפש יתירה וזה
נקרא אללם סוד העיבור בחיי שניהם
וכו' וכ"ש אס הרב מחכוין וקרא זה אל
זה להשפיע וזה לקבל.

ומש"ה אמר ר"י (פ' עירובין מ"ז ע"ב) לא
מן הכל אדם זוכה ללמוד תורה
ומכאן התירו שילך למקום אחר ללמוד
תורה אע"פ שאביו אומר לו שלא ילך
ועובר על מצות אביו שלא מן הכל אדם
זוכה ללמוד תורה וזה הטעם עגמו
בחפלה כי בהביט האדם אל אהביו או
לקרוביו או לרבו או למי שדעתו נוחה
מתעורר נפשו אל הכוונה השלימה
ונתוסף עליו רוח טהרה ממרום ע"כ.
(ועיין בהקדמה לשו"ת משנ"ה מהד"ת חלק
או"ח).

וברש"י במסכת ברכות על הא דא"ר

יוחנן אל יחפלה אדם אלא בבית שיש בו
חלונות שגורמין לו שיכוין לבו שהוא
מתחל כלפי שמים ולבו נכנע וע' בש"ע
או"ח לגבי צינת דעוב להסתכל בצינת
כיון שראיה מביא לידי זכירה חכירה
לידי מעשה והביאור בזה דכיון דחוש
הראייה הוא הקרוב לחוש הדעת יותר
משאר חושים ולכן כשמלמד אדם תורה
לחלמידו משפיע בו דעת ולכן צריך
לראות ולהסתכל בפניו שעי"ז ישרה עליו
פחד ואהבה ועי"ז יקבל התורה מאתו
כמו שהוא קיבל מרבו עד כיני באימה
וביראה וברחת ובזיעה.

ועד"ז נבאר קצת המאמר חו"ל כל
הלומד בן חבירו תורה מעלה
עליו הכ' כאלו ילדו דהנה יוצא לנו
מתוך הנ"ל דיש שייכות ברחניות בין
הרב לחלמידו עד כדי כך שנפשו
משחוקקת ללמוד אללו כיון דהוא מביאו
לחיי העולם הבא וע"י לימוד התורה
משפיע בו ומחדד אותו יותר ויותר.

וביותר נראה להקביר דהנה אהבת האב
לבונו ג"כ אהבה שאינה חלויה
בדבר הוא וכמו שאמרו בסנהדרין (דף
ק"ה) כלום יש אב ששונא את בנו ועוד
אמרו בשבת (דף קמ"א) תינוק יש לו
געגועים על אביו ואדרבא האב אומר
מוטב שיכנס החץ בי ולא בבני וכן הבן
ג"כ יש לו אהבה לאביו וכמים הפנים
לפנים והוא דהכל הוא בהשגחה פרטיות
והמקבץ לכל הסיבות סיבב שהילד הזה
ילוד לאב זה הרי בוודאי שיש שייכות

וזה שרמו להם המדרש דאין לכס ספר
יחוס דאין להם הקשר והבן.

"ואלה תולדות אהרן ומשה ביום
דבר ה' את משה בהר סיני (ג:א).
ובגמ' (סנהדרין י"ט ע"ב) דרשו, חניא א"ר
שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל המלמד
אח בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב
כאילו ילדו, שנא' "ואלה תולדות אהרן
ומשה" (ועיין רש"י כאן). ועיין ב"מ (דף
פ"ה), ועיין תוספתא סוף מס' הוריות.

והנראה דל"ב מאי כולי האי. אמנם,
כבר הבאחי מש"כ האברבנאל
עה"פ נעשה אדם" (בראשית א:כו), דלמה
ברא הקב"ה את האדם פחות משאר
הנבראים דכל הנבראים נבראו בציונס
ושור בן יומו אקרי שור, וכן חיות
ועופות, והאדם בהולדו אין בידו להשאר
אם לא שאביו ואמו שומרים עליו בכל
כחם. ומי' דשאר הנבראים אין להם דעת
והכל נברא להם ואין להם בחובה לשינוי,
אבל האדם שהוא מבחר הנבראים נתן לו
הקב"ה הבחירה רצה שילד בלי שום
דעת וידיעה, רק שיבחר בעצמו. ולכן
נברא בפחות שאפשר במציאות לנע"מ
לחיות, ואח"כ יעשה עצמו. וז"ש "נעשה
אדם" כלומר לפי שא"א לאדם לחיות
עצמו ולגדל אלא דוקא באמצעות אחרים
מתחילה אביו ואמו ואח"כ שכניו ורבותיו
ותבריו, ולכן אמר נעשה אדם לשון רבים
כלומר שכל העולם צריכים לעזרו שיגדל
אדם וכל אחד יסייע.

וקשר חזק ואמיץ והחילוק הוא דאלל רבו
הקשר הוא בעיקר ברומניות ואלל אביו
ואמו הקשר העיקר הוא בגשמיות שהם
הציאו לעלמא הדין.

ובספרי דרש ושננתם לבניך (דברים ו:)
אלו תלמידך וכן אחה מוצא
בכ"מ שהתלמידים קרוים בני שנאמר
(מלכים ב' ג:ג) וילאו בני הנביאים וכי בני
הנביאים היו והלא תלמידים היו אלא
מכאן לתלמידים שהם קרוים בני וכן
אחה מוצא בחזקיהו מלך יהודה שלימד
כל התורה לישראל וקראם בני שנאמר
(דע"ב כט:יא) בני עמה אל חשלו.

ומעתה דברי המדרש עולין יפה כיון
דבשעה שהקב"ה נתן החורה
לעם ישראל טענו האומות למה ראו אלו
יותר להתקרב וע"ז בא כמתרץ הציאו
ספר יוחסין כדרך שמציאין בני דכיון
שהחורה אינה ירושה ורק מי שהולך אלל
רצ והרב לומד אמו תורה בחנם משום
מה אני בחנם אף אחה בחנם ולומד אמו
ומשפיע בו דעתו והמדות והקדושה שיש
לו ועי"ז נעשה אמו קשר כמו אב לבנו,
אבל זה דוקא לישראל דכיון דהם
רחמנים ולכן משפיל עצמו הרב לתלמיד
ומגביה אותו משא"כ האומות הם
בטבעם אכזרים ומשום הכי לא רצו לקבל
החורה וכמו שאמרו משום שנאמר בו
לא תרצת והוא על חרבך תחיה ולכן אין
הרב יכול למסור לתלמידו וכן האב לבן
כיון שאין שום קשר ושייכות ושום אהבה
ביניהם ולכן לא תהיה לה קיום אצליהם

ולמוד בה חכמת יונת ע"ש וכה"ג אם לא מש פומי מגירסא שפיר נח לו שנברא מלא נברא ומעלה עליו הכחוב כאלו ילדו דלכאו הכי נח לו שלא נברא ורעה עשה לו כשילדו.

"ואלה תולדות אהרן ומשה וגו' בהר סיני" (ג:א). פרש"י ביום שדבר ה' את משה נעשו אלו תולדותיו שלימד עמהם תורה וכחז בחו"מ (ע"ה"מ למרן הח"ס ז"ל) שרמז עוד כי בני אהרן היו תולדותיו בחורה ואע"פ שכבר מתו נחשבו כחיים וההיפך בבני משה שהיו תולדותיו ממש והיו חיים ולא הוזכרו בשמותם כי לא הגיעו לזאת המדרגה והטעם בזה כי היה עול ישראל על משה רבינו ע"ה עד שלא השגיח על בניו וכו' ע"ש.

ולפענ"ד נע"ק ממה שאמרו חז"ל על חזקיהו המלך אפשר חזקיהו למד תורה לכל ישראל ולבניו לא למד אלא וכו' ועיין תנחומא פ' פנחס בניך ישבו להם ולא עסקו בחורה כדאי הוא יהושע שמשך וכו' האמנם ערבים עלינו דברי רבותינו ז"ל ב"ב ק"ט ע"ב לעולם ידבק אדם בטובים שהרי משה שנשא בת יתרו יצא ממנו יהונתן ואהרן שנשא בת עמינדב יצא ממנו פנחס ע"ש וי"ל דעכ"פ אלו היה לו זמן יותר הי' מלליח אעפ"כ עמהם וז"ע. (שנת תשמ"ז)

"וימת נדב ואביהוא לפני ה'" (ג:ד). ובגמ' וכבר היו משה ואהרן מהלכין

והיות כי עיקר החיות באדם הוא הדעת וזוה הוא אדם, ודעת קנית הכל קנית, דעת חסרת מה קנית. ולכן כל המלמד את בן חבירו חורה למלמדו דעת והרי הוא כאילו ילדו, שהרי הוא עשהו והכניס בו דעת. אלא דלכאורה למה כחז דוקא המלמד את בן חבירו חורה, הו"ל סתם חכמה כיון דעל שם החכמה הוא הנקרא מולידו והלא גם בגויים יש חכמה.

אמנם נראה ללמוד לפמ"ש התנא (אבות פ"ה מכ"ח) הפך בה והפך בה דכולה בה. ולכאורה נראה דאין ללמוד שום חכמה אחרת דהכי משמע לשון דכולה בה כלומר בחורתינו הקדושה וע"ד סוד ה' ליראיו והתורה נקראת עץ חיים ואמרו (עירובין י"ג) נמנו וגמרו נח לו לאדם שלא נברא משנברא א"כ הלומד שאר חכמות ואינו לומד תורה הרי נח לו שלא נברא א"כ מאי רבוחא כאילו ילדו הלא נח לו שלא נברא ולא ילדו ולזה אמר ואלה תולדות אהרן ומשה וגו' בהר סיני וקבלו התורה וע"ז שפיר א"ר יונתן כל המלמד את בן חבירו חורה דוקא מעלה עליו כאילו ילדו.

ועיין מנחות (נ"ט ע"ב) שאל בן דמה בן אחותו של ר' ישמעאל את ר' ישמעאל כגון אני שלמדתי כל התורה מה אני ללמוד חכמת יונת קרא עליו המקרא הזה לא ימוש ספר החורה הזה מפין והגית בו יומם ולילה לא ובדוק שעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה

מהר"ס א"ש ולגו עיניו דמעוה ואמר על עצמו ברוב ענותו שאלמלא הטרוהו של הציבור שהוטל עליו עול הכלל גם הוא הי' נחלה בחורה יומר, ור' זירא כשעלה לארץ ישראל ישב מאה מענחים והחפלה שלא ימות ר"א בחייו ולא יטילו עליו זרעי צבור ונחורה אדני משה כלאים ואמרו ז"ל הטל עליהם זרעי צבור והם כלים מעליהם, כי דור לפי דורשיו ודורשיו לפי הדור, ולפ"ז וימת נדב ואזוהו לפני ה' שהם הגיעו למדרגה גבוה לפני ה' וחשבו שגם כל העדה כולה קדושים הגיעו למדרגה גבוה לפני ה' שהוא במדרגה למעלה ממדרגת משה שלא הגיעו לפני ה' וחשבו שהוא לטובת בני"א אבל האמת כי לא קם כמשה אלא שירד מגדולתו וממדרגתו לך רד ועלית ירידה לצורך עליה.

"פקד את בני לוי לבית אבותם למשפחותם" (ג:טו). עיין רמב"ן (פסוק י"ד) שחמה היאך שנט לוי שהיו חסידים ובחורי ה' לא הגיעו במספרם אפילו לחצי שנט מישאל הפחות במספרם, ומנן שלשים שנה ומעלה לא היו אלא שמונת אלפים. ומי' שאולי מטעם דלא היו בקושי השעבוד ולא נחקיים בהם הצרכה של כאשר יענו אוחו כן ירבה וכן יפרוץ או מכעס אוחו זקן, ולכן שנט שמעון נמי הגם שכאן היו כאחד השבטים כניסתן לארץ לא היו רק כ"ב אלף. ועיין אוה"ח הקדוש דודאי לא אפשר לכעס הזקן, וגם מטעם עינו

ונדב ואזוהו מהלכין אחריהן וכו' אימתי ימותו שני זקנים הללו ואני ואחיה ננהיג את הדור ואיחא בספרים שנדב ואזוהו היו במדרגה יותר גבוה ממשה ואהרן וחשבו שזה יהי' לטובת ישראל אם הם ינהגו הדור, וראיתי מי שחמה א"כ מה הי' החטא ומי' שהיו זריכין להחפלה שמשה ואהרן יעלו ומגדל מדרגתם.

ולפענ"ד נראה עוד לפמ"ש (סנהדרין ל"ח ע"ג) אמר ריש לקיש מאי דכתיב זה ספר תולדות אדם מלמד שהראהו הקב"ה דור דור ודורשיו דור דור וחכמיו כיון שהגיע לדורו של ר"ע שמח בחורחו ונחעצב במיתתו, ואמרו ז"ל דור לפי המנהיג והמנהיג לפי הדור ולפיכך כשחטאו ישראל אמר לו הקב"ה למשה לך רד כי שחח עמך וא"כ אחיה זריך לירד ממדרגתך שחוכל להנהיג לך נחה את העם והצדיק מוסר נפשו ויורד עצמו וכעין זה ויאמרו אל משה דבר אחיה עמנו ואל ידבר עמנו ה' פן נמות כי לא הגיעו למדרגה כזו שיוכלו להיות ממש ע"י כניכול אלא זריכין משה עבד ה' המליץ בינוחם דבר אחיה עמנו ואמר לו הקב"ה הטיבו אשר דברו וא"כ החסרון איננו במשה ח"ו שלא הי' במדרגת נדב ואזוהו אלא שנהג בהנהגה זו היחה מחמת שהצבור לא היו ראויין לומר.

והטעם כי משה הי' פונה מעסקיו ומההר אל העם, וידוע דמרן הח"ס פעם כשהגיע לו ח"ת מחלמידו

תקשה למ"ד דלא מת יעקב אזינו עד שראה ששים רבוא אוכלוסין, א"כ עכ"פ הי' להם להיות כאחד מהם.

ולפענ"ד נראה לפמ"ש בגמ' ז"צ (ס' ע"ג) תניא א"ר ישמעאל בן אלישע מיום שחרב ציהמ"ק דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לאכול בשר ולא לשחות יין, אלא אין גוזרין גזרה על הנצור אלא"כ רוב צבור יכולין לעמוד בה. ומיום שפשטה מלכות הרשעה שגוזרת עלינו גזירות רעות וקשות ומצטלת ממנו תורה ומצוות ואין מנחת אוחנו ליכנס לשבוע הבן וא"ל לישוע הבן דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לישא אשה ולהוליד בנים ונמצא זרעו של אברהם אזינו כלה מאליו, אלא הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין. ופירש"ש לשבוע הבן, מילה שהוא סוף ז'. ונמצא זרעו וגו', בענין טוב ולא ע"י עו"כ ומצוות לא יבטלו עוד. אלא הנח להם וכו', כמה שלוקחין נשים שאינם סבורים שיש איסור בדבר. ואל יהיו מזידין, דמשום דלא יוכלו לעמוד בה יבטלוה, ונמצא מזידין הלכך לא גזרינן ע"ש.

מרים גזירתך קשה משל פרעה, דפרעה לא גזר עכ"פ על הנשים וגם גזירתו סופו ליבטל, וסברה מוטב שיהיו שוגגין עכ"פ, ולכן עמרם חזר ולקח את אשתו ועמדו כולם והחזירו נשותיהן.

ומיהו נראה דהגם שחזרו כולם נשותיהם, מ"מ כיון שהי' גזירה של "כל הבן הילוד", הו"ל כעת צרה הוא ליעקב ואין לשמש בעת צרה (עי' שו"ע או"ח סי' ר"מ סי"ג), וכמ"ש ציוסקר "וליוסף יולד שני בנים טרם תבא שנת הרעב". ולכן שבט לוי שהיו חסידי וקדושי ה' מנעו מזה, ועכ"פ לאחר שקיימו מצות פ"ו, אבל שאר העם לא חששו לזה. ולכן שפיר דוקא שבט לוי שהשתחפו בצרתן של ישראל ולכן נתמעטו, ואולי צישראל נמי לא רצו רק שהנשים באו והשתדלו כמ"ש "חחת החפוח עוררתין". והי' הדבר הזה מקובל להקב"ה, שאח"כ צוה למשה לעשות כיוור מהמראות הצובאות כמבואר בחז"ל, ועיין רש"י עה"פ "צמראות הצובאות" (שמות לח:ח) וע' תנחומא פ' פקודי ט' ותרגום אונקלוס שם וק"ל.

א"י לפמ"ש דשבט לוי מלו צמרים ולא שאר ישראל, ובקרא "כי שמרו אמרתך וצריתך ינצורו", והרמב"ם צמורה נצובים כתב שנצטוו למול כדי למעט כח התאוה כידוע. ולכן שבט לוי שמלו נחלש בהם כח התאוה ולכן לא שמשו ולא ילדו, אבל צנ"י שלא מלו פרו ורבו יותר והבן.

ובזה נראה דנחלקו עמרם ומרים (סוטה י"א), דעמרם ס"ל כיון שרואה שפרעה גזר "כל הבן הילוד" א"כ מוטב שלא ישאו עוד נשים ולא יאבדו בני ישראל ע"י המצריים עוד. אלא נמצא זרעו של אברהם אזינו כלה מאליהם, ולכן עמד וגירש את אשתו. ואמרה לו

רמז"ן שחמה כי הלויים היו ידידי ה' וקרוביו ואשר לא חטאו ואיך נתמעטו כל כך מכל השבטים שאינם מגיעים במספר מנן חדש לחצי שבט הקטן שבישראל [ברש"י עה"ת פ' ואלא (כט:לד) הארון הי' מכלה בהם ועי' פר"ד (דיוש ד') דרנה לחדש לפי"ו דכאן דלא היה בשעבוד לכן לא קבלו אח"כ צביות מזריס].

ותי' א) שהרי הריבוי בא מזד העינוי כמו שאמרו וכאשר יענו אוחו כן ירבה וכן יפרוך והלויים שלא היו בעינוי לא היה בהם ריבוי, והמקור שהלויים לא נשחעבדו היא בשמות (ה:ד) ויאמר אליהם מלך מזריס למה משה ואהרן חפרעו את העם ממעשיו לכו לסבלותיכם (ע' ברש"י ונמדרש שמו"ר פרשה ה' ע"ו ועי' פנחומא וארא ו') והדיוק הוא מאי הוא מסיים לכו לסבלותיכם אחר שאמר חפריעו את העם ממעשיו מכאן ראה ששבט לוי לא נשחעבד ועי' שם ברמז"ן וברבינו בחיי דהיות דמנהג בכ"מ להיות חכמים וזקנים לכן הניח שבט לוי ולכן עסקו בחורה כל היום, ועיין בעלי החוס' עה"ת עה"פ לכו לסבלותיכם פרש"י ששבט לוי לא נשחעבדו וכן איתמר במדרש וכו' ע"ש.

ובשל"ה יש דבר פלא דשבט לוי דכיון דלא היה בגלות ורצו להשתחף בצרפת הניביר לכן קראו שמות לצניהם ע"ש הגלות ועי' במדרש חלפיות (אות י' ענף יעקב) דלואת יעקב היה שלוי לא

"כל פקודי הלויים וגו' שנים ועשרים אלף" (ג:לט). עיין רמז"ן שחמה על שבט לוי לגיון של מלך שהי' פחות מכל השבטים והאזה"ח הקדוש והכלי יקר האריכו וכחז האזה"ח והנכון בעיני הוא כי שבט לוי מעשה אחד להם כמעשה עמרם אשר שלח את אשחו בשביל גזירת כל הבן הילוד והטעם לזד שהיו מעונגים ולא נשחעבדו לא נמאס לבדם כ"כ לראות נטעיהם מושלכים ביאור כמעשה איש ישראל וגירש עמרם את אשחו וכולם עשו כן וזו הוא סיבת מעוטם ע"ש ובכלי יקר ול"נ לפי שמנינו בגזירת פרעה שגירש עמרם את אשחו ועמד זמן רב בלא פ"ו שהרי בח ק"ל שנה היחה יוכבד כשעשה צה לקוחין שניים וכו' ע"ש.

ולפענ"ד דבריהם ז"ל לריכים עיון מגמ' סוטה שם שהרי אמרו שם עמד והחזיר את אשחו עמדו כולן והחזירו את נשותיהם עיין סוטה י"ב ע"א ועיין שם דכשהחזירה היחה מעוברת כבר ג' חדשים א"כ לא עמד בגירושין רק לערך ג' חדשים לכל היותר וכן הי' ודאי בכולם שגרשו נשותיהם והחזירו לאחר ג' חדשים כהחזיר גדול הדור. גם טענת הכלי יקר מיוכבד שהיחה כבר בח ק"ל שנה הרי באמת כי משה רבינו לא היה לעיר מאהרן רק ג' שנים א"כ חן לה כ"ד חודש לימי יניקה א"כ מאי ראי' וז"ע. (שנת תשמ"ו)

"כל פקודי הלויים וגו'" (ג:לט). עיין

גזירתך יומר משל פרעה הרשע שפרעה לא גזר אלא על הזכרים ואמה גורת על הזכרים ועל הנקבות וכו' פרעה רשע הוא ספק גזירתו מחקיימת ספק אין מחקיימת ואמה לדיק ודאי גזירתך מחקיימת שנאמר ותגזור אומר ויקס לך עמד והחזיר את אשתו עמדו כולם והחזירו נשוחיהן ע"ש.

ומפורש דבאמת גרשו כולן נשוחיהן אחר עמרם והחזירו כולם נשוחיהם בחר עמרם ואדרבה עיקר טענת בחו היחה שגזרתו קשה משל פרעה שע"י גרשו כל ישראל נשוחיהן ולזה התנחם והחזיר את אשתו והחזירו אחריו כל ישראל ואי משום נביאת מרים לא היה צריך להחזירה שהרי כבר היחה מעוברת באומה שעה עם משה ג' חדשים וכבר כתב כן המהרש"א ז"ל אפי' הרשב"ם (נ"ב דף ק"ב) שפי' שהחזירה מפני הנביאות ועיין ע"י סוטה הנ"ל ישוב לפי' הרשב"ם ז"ל איך שיהי עכ"פ נראה דכולם החזירו נשוחיהם עם עמרם.

שוב ראיתי בכלי יקר שכחב ג"כ כטעם אזה"ח ז"ל מעצמו אלא שכנראה הרגיש בגמ' סוטה הנ"ל ופי' דמה שאמרו בגמ' עמדו כולם וגרשו נשוחיהן מסתמא לאו כל ישראל עשו כן כי איך היו יכולין לעמוד זמן רב בלא אשה ומלינו בגזירת פרעה שגירש עמרם את אשתו ועמד זמן רב בלא פריה ורביה שהרי בת ק"ל שנה היחה יוכבד כשעשה

ישא ארונו לפי שעתיד במדבר לישא ארון השכינה וכל המקבל עול חורה מעבירין ממנו עול דרך ארץ ולכן לא נשחעבדו בניו במזרים עיי"ש.

(ב) מטעם כעסו של יעקב אבינו ע"ה עיי"ש ובאה"ח הקדוש השיג עליו וכחז והנכון כי שבת לוי מעשה אחד להם כמעשה עמרם אשר שלח את אשתו בשביל גזירה הבן הילוד והטעם לזד שהיו מעונגים ולא נשחעבדו לא נמאס לבנם כ"כ לראות נטעיהם מושלכים ביאור כמעשה איש ישראל אשר מלד השעבוד ועול העבודה הוול והקל בעיניהם ובלבם לראות ולדיהם מושלכים ביאור וזה לך האות כי עמרם שלח את אשתו ולא הולרך הכחוב להודיע את הדבר שגם בעמרם לא הגיד הכחוב הענין אלא מהשכלת הענין נודע וללמוד על כל שבתו ילא וזו הוא סיבת מיעוטם כי אם אין גדיים אין חיישים, והגם שמלינו שעמרם החזיר גרושתו אין ללמוד ממנו שכולם החזירו כי הוא זה אשר בא עליו הדבור (כמבואר) בנבואה כמאמר ז"ל באגדה ובדברי הזהר הקדוש וילך איש וגו' וכמו שאמרו ג"כ ותחלצ אחותו מרחוק שהלכה לראות מה יהיה בנבואה עיי"ש.

ולא זכיחי להבין דבריו הקדושים שהרי בגמ' (סוטה דף י"ב) אמרו מפורש חנא עמרם גדול הדור היה וכו' עמד וגירש את אשתו עמדו כולם וגרשו את נשוחיהם אמרה לו בחו אבא קשה

ז' חדשים ומאי כל הרעש ואיזה זמן רב יכול להיות במציאות וידועים דברי הא"ע מה שטען בנס יוכבד ומה שכתב עליו הרמב"ן ז"ל שנעשה לה נס לבת לוי ודברי חז"ל אמיתים הם עכ"פ ודאי ללא היה כאן זמן רב ולא היה זה סבה למיעוט שבטו של לוי.

עוד יש לשאל שהרי לכו"ע רק עמרם גירש את אשתו ובני דורו החזיקו אחריו, א"כ באותו דור לא נחרבו כולי האי אבל היאך השפיע עד שנחמטע לשליש ולרביע.

ולפענ"ד היה נראה לומר טעם חדש למיעוט המספר בשבטו של לוי דהספורנו בפי' ברכה פי' על הפסוק ואת בניו לא ידע כי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו פי' שלא הקפיד על חיי בניו במדבר כדי לשמור אמרתך והוא מצות מילת הבנים אף על פי שהיו מחים רבים מהם כאמרם פ"ק דיומא שלא נשבה להם רוח נפוינת ע"כ עי"ש.

והנה אמרו ז"ל כי עליך הורגנו כל היום זה מצות מילה (גיטין דף נ"ו) וידוע דבני ישראל במצרים לא מלו אלא כשהקריבו פסח ראשון מלו בנ"י ע"י משה אבל בשבט לוי מלו צניהם גם במצרים וכמו שהחזירה מעדת עליהם כי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו וכ"כ הרמב"ן ז"ל להדיא דשבט לוי היה מקיימים ברית ותורה מימות יעקב אביהם וכ"כ בפנים יפות (פיה"ט פ')

בה לקוחן שניים ועמדו רוב שבט לוי זמן רב בלא נשים כמו שעמד עמרם זמן רב בלא אשה וע"כ היה שבט לוי מחי מספר וזה טעם נכון ומחייב על הלכ יותר מכולם ע"כ עי"ש.

ודברים אלו הם כשגגה מפי השליט ואבא על ראשון ראשון דמה שאמר דרק שבט לוי גרשו נשותיהן ולא כל ישראל ודאי בגמ' לא משמע הכי ממה שאמרו עמרם גדול הדור היה וכל הדור נשמעים לו ופרש"י והיו הכל נשמעין לדבריו וא"כ שבט לוי מאי נ"מ גם מטענת מרים פרעה לא גזר אלא על הזכרים ואחה גזרת גם על הנקבות משמע דאכל גזירה כולה קאי כמו שגזר פרעה גם ממה שאמרה ואחה לדיק וגזירתך מתקיימת שנאמר ותגזר אומר ודאי שאכל ישראל גזירת ה' לדיק מתקיימת ושבט לוי מאי שנא.

איברא דאם כל הדחוקים דברי הגאון ז"ל לע"ג מה שכתב שעמרם עמד זמן רב בלא אשה ובלא פ"ו ושכן עשו הלויים והלא כל הזמן לא היה אלא שלשה חדשים שגרשה וחזר ולקחה ולא עמד אף רגע בלי פ"ו ולא יאוונה ללדיק כל און שבאותה שעה כבר היחה מעוברת, ומה שהביא ראיה לדבריו שהרי בה ק"ל שנה היחה יוכבד כשעשה בה לקוחין שניין לא ידענא מאי ראיה הוא זו והלא לכל היומר אהרן לא היה גדול ממשה אלא ג' שנים וא"כ לא מכאן ימי טהרה ולידה של אהרן והריון של משה

נהעלותך ד"ה קח את הלויס) ועי' ר"מ (ספ"א מהל' ע"ו). ויעקב אבינו למד בניו כולם והבדיל לוי ומניהו ראש והשיבו בישיבה ללמוד וכו' וזוה את בניו שלא יפסיקו מבני לוי כדי שלא תשכח הלמוד וכו' חוץ משבט לוי שעמד במצות אביו.

זו כי שבט לוי היא מבחר השבטים וכו' ומפני גודל מעלתם וכושר פעלם וחין ערכם נבחרה ארצם לקלוט כל ההרוג נפש בשגגה יוחר מארצות שאר השבטים אולי חכפר עליו אדמתם המקודש בקדושתם עיי"ש.

ובזוה"ק (ויקרא דף ר"ט) דלוי היה המעשר דיעקב דאפרוש להקב"ה ועי' עוד ר"מ סוף הל' שמיטה ויזבל כל מי שנדבה לבו לשרת לה' הרי הוא כשבט לוי וה' נחלתו ועי' רבינו בחיי לוי היה מפוחם על ברקת ונקראת ברקת ע"ש שנוצלת כברק ומאורה כנר וכן תרגום ברקן והוא אבן שחלה נח בחיבה ממה שכ' נהר תעשה לחיבה והנביא קראה אקדה שנא' ושעריך לאבני אקדה ע"ש שקודם כגחלת והוא מלשון קודחי אש ונחנה ללוי מפני ששבט לוי היה מאירין בחורה כעין שנא' יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל וכן משה שהיה משבט לוי כשנולד נחמלא כל הבית אורה ונאמר בו כי קרן עור פניו וכתיב חכמה אדם חאיר פניו וסגולה האבן הזאת שהוא מחכימת פתי ומאירת העינים מלבד שמשחמשין בעצם גופה כמו שמשחמשין אור הנר ואומרים כי אם שוחקין אותה ומערבים במאכל ומשחה או בשאר הסמים יועיל הרבה מאד להחכים ולפחות הלב עכ"ל.

והנראה דעיין במכילתא (נהעלותך עה"פ ויעשו בניי את הפסח), וברש"י גיטין (נ"ו) כתב דאיכא סכנה במילה דלפעמים מחים עיי"ו ובתשו' ח"ס (יו"ד סי' רמ"ה) נשאל דהאיך מלין במקום חשש פק"נ ומי' דמצוה אבוני ומגני ומללי וראיתי בעין הרועים להגאון המרש"ס שהביא בשם אביו הגאון ז"ל דלפ"ו האיך מלין בדאיכא ספיקא אם חייבין למולו דילמא ליכא חיוב ואין כאן מצוה להגן, עכ"פ נראה דמילה הוה סכנה וכמה פעמים מחים על ידה, וזוה י"ל בפשטות כי עליך הורגנו כל היום זו מצות מילה וי"ל דעיי מצות מילה שקיימו במצרים ומחו מהם כמה ולכן נתמעטו במספר ונתעלו בקדושה.

"כל פקודי הלויים וגו' שנים ועשרים אלף" (ג:לט). ועיין רמב"ן שחמה כי הלויים ידידי ה' וקרוביו ואשר לא חטאו בעגל ולא נגפו ולא הורגו ולא הושקו גם הארון עדיין לא מיעט בהן איך נתמעטו כ"כ עד שלא הגיעו אפילו לחצי שבט הקטן שהרי בהיותם נפקדים מבן חדש ומעלה ואפ"ה לא הגיעו רק לעשרים ושחיס אלף ועיין אזה"ח הקדוש ובכלי יקר הביא ג"כ קושיא ומי'

ובספר החינוך (מצוה ס"ח) ותראה גודל מעלתם שמי שהורג נפש בשגגה צריך לכוף לרוץ לערי מקלט ושורש מצוה

דעמרים גירש את אשתו עמדו כולם וגרשו נשותיהם וזודאי עמדו שבתו של לוי זמן רב בלי נשים כמו שעמד עמרים זמן רב בלא אשה וע"כ היו שבת לוי מתי מספר וזה טעם נכון ומחייב על הלב ע"ש.

ולפענ"ד הוא פלא דבגמ' (סוטה י"ג) אמרו ללא עמד עמרים בלא אשה לכל היומר רק כמה חדשים וכמ"ש לעיל בסמוך לזה שהרי יוכבד כבר היחה מעוברת כשגרשה ודרשו עה"פ ולא יכלה עוד הנפינו שמנו לה המצריים מיום שהחזירה והיא הוות מחעברא ביה חלחא ירמי מעיקרא א"כ כל זמן הגירושין לא הי' רק ביותר לכמה ימים או אפשר בו ביום החזירה דמיד שאמרה מרים לעמרים אביו גזירחך קשה משל פרעה מיד החזיר ועמדו כולם והחזירו נשותיהם ולא עמדו בלי נשים כל הזמן ובחז"ל דרשו שלש חדשים.

ומה שנראה כעם ציטוט קושיה הרמב"ן ז"ל בחרי אנפי או יאמר לפמ"ש בגמ' ב"ב (פ' ע"ג) חניא אמר ר' ישמעאל בן אלישע מיום שחרב בית המקדש דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לאכול בשר ושלא לשחות יין וכו' ומיום שפשטה מלכות הרשעה שגזרחה עלינו גזירות רעות וקשות ומבטלת ממנו חורה ומנחות ואין מנחה אוחנו ליכנס לשבוע הבן ואמרי לה לישוע הבן דין הוא שנגזור על עצמינו שלא לישא אשה ולהוליד בנים ונמצא זרעו של אברהם

אבינו כלה מאליו אלא הנח להם לישראל מוטב שיהו שוגגין ואל יהיו מזידין ע"כ ובחוס' ד"ה דין הוא הקשו חימה הא כתיב פרו ורבו ושמא על אותן שכבר קיימו פריה ורביה קאמר והיינו זרעו של אברהם אבינו כלה שלא יוליד אלא בן ובה ע"כ.

ומבואר דבמקום שהמלכות גזרחה לבטל מהן מנחות דין הוא שלא יולידו רק בן ובה והנה בני לוי היו מלין את בניהם אפי' במצרים שנאמר וברחך ינצרו והיו מוסרין נפשיהם דהמצרים גזרו עליהן להשליך היאורה ולא יקיימו המנחות שגזרו על שבת ומילה ועוד כמבואר בפדר"א ועוד ולכן שפיר לא שמשו בימים האלו רק עכ"פ לקיים פ"ו כדעת החוס' בן ובה ולכן לאחר שהי' לו לעמרים מרים ואהרן שהוא בן ובה עמד וגירש את אשתו ושפיר היו שבת לוי המעטים מכל השבטים מחמת קדושתם כי כדן עשו וכנ"ל.

ואולי בזה מובן נמי מה שהנשים היו מפחין בעליהן בעבודה ללא עליהן כי אולי גם הם ס"ל כבני לוי אלא שנים צדקניות יוצאות למקום עבודתם ומפחות אותן במראות הנובחות כמבואר בחז"ל ועיין רש"י פ' ויקהל כי ידעו כי רבו הבנים יגרום שיצאו בניי מצרים ויגמור לקושי השעבוד קודם זמנו שהגזירה היחה לר' מאות שנה והס יצאו ברד"ו שנה אלא שרבו אוכלוסין גרם להוציא שלא בזמנו ובני ישראל שהיו

ע"ש, עכ"פ שצט לוי שהיו כולם נדיקים וכשרים וראו בצרתן של ישראל לא שמשו מטמתן רק לקיים מצות פ"ו לכן עמרו כיון שקיים המצוה עמד וגירש את אשמו שלא חזקת לה ולא יבא ח"ו לידי איסור כעין הרחק מן הכיעור ואולי ס"ל כה"ג כעין איסור להחידד שהרי איסור לשמש ואין לו פח בצלו עכ"פ נראה דמה"ט שצט לוי היה המעט מכל השבטים שקיימו הדין שלא לשמש בעת צרה, ושאר ישראל נמי לא רצו רק שנשוחיהם עמדו ופחו אותן לשם מצוה ולכן זכו שנקראת המצוה על שמן שבציל נשים נדקניות יבאו אבותינו ממזרים וק"ל.

ודע דנחלקו האחרונים ז"ל אי בליל טבילה או במשחוקקת אי מותר לשמש בשנת רעבון וי"ל לפ"מ דמבואר ביוכבד שכבר היחה מעוברת כשגירשה והרי כבר היה לו בן ובת אהרן ומרים ואיך בא עליה וישראל בצער וז"ל או שהיחה ליל טבילה או שהתקשטה לפני וראה אותה משחוקקת ואולי מהאי טעמא גירשה אח"כ שלא רצה אפי' בכה"ג או מטעם הרחק מן הכיעור ודומה לו שיאמרו גדול הדור עבד איסורא עכ"פ נראה דבכה"ג מותר וראי' מעמרו שגדול הדור ונדיק הי' ובא עליה קודם שגירשה וע"כ בהיתר בא והי' הטעם או בליל טבילה או משחוקקת ומבואר דכה"ג מותר והבן וז"ע שלא הרגישו בזה האחרונים ז"ל. וגם מבנות ישראל דהמורה מעיד עליהם שנדקניות היו ובאו ופיחו בעליהן מבואר

משועבדים צניהם נכנסו בחשבון, אבל בני לוי אפילו היו מרובים כיון שלא נשחעבדו לא היו נכנסין לחשבון ולכן נשיהם לא עשו פעולות אלא כשעמד עמרו וגירש את אשמו אז במו דוקא אמרה לו ולא אשמו שבתו שעדיין לא נשאה חששה שלא ישאו נשים כלל כפרושים, אבל ידעה שאחר שקיימו המצוה לא ישמשו עמהם שזה היה דרכם של לויס והבן.

או יאמר בפחרון קושיא רבינו הרמב"ן ז"ל לפי מה שאמרו ז"ל דאסור לשמש בשנת רעבון (מעניית י"א) וליוסף יולד אמר ריש לקיש אסור לאדם לשמש מטמו בשני רעבן אלא לחשוכי בנים שלא קיים עדיין פ"ו בן ובת ועיין א"ח סי' ר"מ סי"ב שהביא הרמ"א בשם הירושלמי דה"ה בשאר זרות שהם כרעבון אסור לשמש ועיין חוס' שנחקשו הרבה מלוי שאשמו ילדה בין החומות ומי' דאינו רק מדת חסידות ועיין ש"ע א"ח סי' חקע"ד ס"ד ובפח"ש שם בשם ברכ"י.

והנה בלוי כתיב איש חסידך וכיון שהיו ישראל בצער השעבוד שצט לוי מנעו עצמם מלשמש רק לקיים מצוה פ"ו כדין כשישראל בצער ואמרו כל הפורש מן הצבור אינו רואה בנחמתן וכל המנטער עמהם זוכה ורואה בנחמתן ועיין באחרונים מה שנדדו בזה ועיין מ"ב שם ליל טבילה וכן למי שיש בנים מחללי שבת וכוונתו להוליד בנים כשרים

ועיין בינה (כ"ה ע"ג) חנה משמיה דר"מ מפני מה נחנה חורה לישראל מפני שהן עזין וברש"י ונחנה להם החורה שיעסקו בה והיא מחשת כוחם ומכנעת לבם ואולי ז"ש כפה עליהם ההר כגגית ואמר להם אם אחס מקבלים החורה מוטב היינו להכניע לבם כדי שלא יהיה בהם הגיאוח שמביא לידי עזות וז"ש במדבר סיני מי שמשים עצמו כמדבר וסיני רומז על ההר הנמוך דוקא הוא זוכה לקבלת החורה כדבעי.

"פקוד כל בכור זכר וגו'" (ג:מ). נטל משה פתקין כנגד כל הבכורות וכתב עליהן לוי ועוד נטל רע"ג פתקין וכתב עליהן ה' שקלים למי שעלה בידו בו לוי פטור למי שעלה בידו ה' שקלים הרי ה' שם פתק שהי' כתב עליו בן לוי ולא עלה בידך מן פדיוןך והקשה רבינו אביגדור דמ"מ עדיין יש מחלוקת בדבר, שהרי באחרונים לא היו כל כך פתקין של בן לוי כמו בראשונה ויכולין לערער לכך עלה בידו פתק של ה' שקלים, לפי שלא היו הרבה פתקין של בן לוי שם ליטול כמו בראשונה. וי"ל שהראשונים כשנטל פתק אחד מחזירין לקלפי, ואז בכל נטילה ונטילה היו כל הפתקים שם ע"ש. וז"ן שם שכ"כ במושז זקנים ומנחה בלולה.

ולפענ"ד לולי דמסתפינא לא הבנתי הקושיא דהקלפי שהיו נוטלים משם הרי היו נוטלים ועלו פתקים שהי' כתוב עליהן בן לוי וגם מה' שקלים

דלמשחוקקת מותר דאל"ה לא היו משמטין עמהם וגם הם לא היו באין ח"ו להכשילן באיסור והחורה קוראן דקניות. (שנת תשמ"ט)

"כל פקודי הלויים וגו' שנים ועשרים אלף" (ג:לט). כל הראשונים טרחו להסביר למה השבט הקטן ביותר מן השבטים היה שבט לוי. והנראה דשבט לוי הם היו משרתי ה' והלויים היו עובדים במקדש ושרת בשם ה' אלקיו ודרשו חז"ל במס' ערכין אי זהו שירות שהוא בשם ה' הוה אומר זו שירה ולכן נטטו ישראל לתת להם ערים לשבת כי הם מבחר השבטים.

ועיין בחינוך (מזהו ח"ח) דמפני גדול מעלתם וכושר פעלם וחין ערכם נבחרה ארנס ללקוט כל הורג נפש בשגגה אולי תכפר עליו אדמחם המקודשה בקדושתם ועוד כי צהיחס אנשי לבב ידועים במעלות המדות וחכמות נכבדות ידוע לכל שלא ישטמו הרונת שינאל אליהם ולא יגעו בו ועל השבט הנבחר הזה נאמר האומר לאביו ולאמו לא ראייתו כלומר שלא יעשו דבר בעולם וזלחו מדרך היושר ועל כיוון האמת ע"ש, והיינו דשבט לוי מורה על ח"ח ועובדי ה' ובכל דור המה מועטים וכמו שאמרו ראייתו בני עליה והמה מועטים ואלף נכנסים לחלמוד ואחד מהם יוצא להוראה וזה לרמוז על זה וכן עם ישראל המה המעט מכל העמים וזה דנרמו בשבט לוי והבן.

סוטה ט') על עזיו ואזניו והדברים עתיקים.

וז"ש וש"א את מספר שמוחם, משום שלא יכנסו הזכורים לעבודה ויכנסו ליום חמיהם וקשה ליה למה יטלו הלויים העבודה מהזכורים וחי' וש"א עיניך ימה ופונה ולא חכנס לארץ משום דחטאו בני' ולא יכנסו לא"י ואחה בחוכם כי לא חעבור את הירדן הזו וחכפר על עונותם ואמר ראה עניי ועמלי וש"א לכל חטאתי שע"י עניי ועמלי ושעבוד גלות יחכפרו כל חטאתי.

(שנת חשי"ז)

"ולקחת חמשת חמשת שקלים לגלגלת וגו'" (ג:מז). ובצעה"ת ולקחמוגו' וכן לדורות. וא"ת מפני מה הלויים אינן פודין זכורותיהם הנולדים מכאן ולהבא כמו שזכורות ישראל פודין זכורותיהם, וי"ל דכל הלויים הנוהגים הם מאלו, אבל הזכורות של ישראל אינן נולדים מן הזכורות אלא מכל ישראל שלא נפדו ואוחם הנולדים מן הזכורות אינן ידועין לפיכך צוה הקב"ה לפדות כל הזכורות שנלדו מכאן ולהבא ע"כ.

וי"ל כיון דאיכא בישראל גם הנולדים מן הזכורות אלא שאינן ידועים י"ל בתרתי חדא דאף שעכשיו אינם ידועים אבל בזמנם ידועים היו וי' להם שוב לדקדק ולידע מי הם ולפטרם מחמשת שקלים, והשנייה הגם כי ליכא ספיקא קמי' שמיא מ"מ אגן לדידן יכול

מראשונה וזה וזה ילאו כפי הערך שהיו ולכן אם באחרונים נטלו כבר מפחקי בן לוי הכ"נ נטלו מפחקי ה' שקלים זה לעומת זה וא"כ כשחקרו ממילא חקרו מחרוייהו וא"כ אחתי אין טענה שאין כל כך פחקין של זו הלוי דהכ"נ אין כ"כ פחקין דה' שקלים והי' לך לעלות בן לוי ולא ה' שקלים ואין כאן טענה והבן כי לפענ"ד זה נכון.

"ושא את מספר שמותם" (ג:מ). במסורה "ושא עיניך ימה ופונה" "ראה עניי ועמלי וש"א לכל חטאתי" (הלים קי"ט), ונראה דאמרו ז"ל (ירושלמי מגילה פ"א ה"א) ראויים היו הזכורות לעבוד עבודה המקדש אלא לאחר שחטאו לקחו מהם ונחנה ללוים והיו לי הלוים (עי' ספרי פ' נ"ב י"א) וברש"י בהעלותך כ"מ שנאמר לי קיים לדורות.

ואיתא דכשמהרה יבנה המקדש לעתיד לבא יחזיר העבודה לזכורים ואמרו ז"ל דלכן לא נכנס משה לא"י כדי שיקח עמו מחי מדבר דאלו נכנס לארץ והניחם שם לא היו עומדים לחמית המחיס ונשאר משה שם ויקבר מול בית פעור לכפר על מעשה פעור ויקימו מחי מדבר ויכנסו עמו לא"י עוד טעם שלא נכנס משה לארץ משום דלא שלטו ידי שונאים במעשה ידיו של משה ולו היה משה נכנס ובנה ביהמ"ק לא היו השונאים שולטים בו והיה ח"ו מוכרת לעשות נקמה בשונאיהם של ישראל ולכן לא נכנס משה כדי שישפוך חמחו (עי')

יבא י"ח למפרע כי כן אנו מתנין בהנחה
חפילין דר"ח ע"ש.

וקצת רא"י נראה לכאורה דבשעת
הפדיון היו עודפים מן הזכורים
שלשה ושבעים ומאחיס ונכטוה משה
ליקח חמשה חמשה שקלים לגלגלת מכל
זכור ועשה משה כ"ז אלפים פחקות
וכחצ עליהן בן לוי ועל רע"ג כחצ
חמשה שקלים ועשה גורל וכל אחד
הוויא פחק מי שעלה בידו בן לוי נפטר
ומי שעלה בידו חמשה שקלים אמר לו
מן פדיונך ולא עיין סנהדרין י"ז ע"א.

ויש לדייק אמאי לא פדאו העודף ע"י
נשי הלויים דאי נימא דפדיון על ידי
אשה מהני הרי ודאי שהיו אז כמה
אלפים נשים בנות לויח ואפילו נימא
דאשמו כגופו וליכא אלא אחד לענין
פדיון מ"מ ודאי היו גם בתולות שלא
נשאו עדיין ולמה לא לקחו גם הנשים
חמת הזכורים ויפדו הם הרע"ג זכורים
הנותרים וע"כ דבשעת פדיון הראשון לא
יכלו לפדות ע"י נשים וא"כ היום נמי
דומיא דפדיון הראשון אזלינן ואין הנשים
בכלל פדיון ולא דמי לשאר מחנות כהונה
ודו"ק, ורא"י נמי מזהמת הלויים שגם
כעת כיון ששם פדו על שה הרבה
פעמים אכתי פודין על שה אחד כמה
פטרי חמורים עכ"פ נראה דדומיא
דפדיון הראשון בעינן ודו"ק.

(שנת תשמ"ט)

לטעון קים לי שאני מן המיעוט הנולדים
מן הזכורות ופטור מפדיון ודיני ממונות
אין הולכין אחר הרוב ויכול לומר קים
לי, ונראה דזה שסימו החוס' לפיכך נזה
הקב"ה לפדות אל הזכורות שנולדו
מכאן ולהבא, כלומר שבאמת הקב"ה
חייב גם אחס שנולדו מהזכורות שנפדו
נמי נזה הקב"ה לפדות שלא ישאר בגדר
ספק או משום דאזלינן בתר רוב שהוא
ג"כ אינו גדר ודאי, עיין ש"מ ז"מ דף
ו' בסוגיא דקפץ אחד מן המנויין דרוב
אינו ודאי אבל כאן אינו מספק אלא גדר
ודאי, שנה הקב"ה לפדות כולם ללא
נחנה חורה למלאכי השרה להבחין והבן.

"ונתת הכסף לאהרן ולבניו" (ג:מה).
וכתב הרמב"ם פ"א ה"י מזכורים וכן
פדיון הבן לזכרי כהונה שכן נאמר בו
ונתת הכסף לאהרן ולבניו ומיהו החוס'
(פסחים מ"ט) כתבו שניתן אף לנקבות
והוסיפו לומר אף בעל לוקח בשבילה
ועיין חוס' קידושין דף ח' ד"ה רב
כהנא ועיין רא"ש סוף זכורות דנראה
לכאורה מסכים להרמב"ם ועיין טוש"ע
יו"ד סי' ש"ה. ומיהו עיין שו"ת ח"ס
יו"ד סי' ש"א אי יכול ליתן לבעל כהנח
כמו מת"כ זיו"ד סי' ס"א סע' ח'
וקיים דכיון דהרמב"ם והרא"ש והחינוך
פ' קרח פשיטא להו דרק לזכרי כהונה
ודאי אין להקל מיהו היכא דערה ולא
מנא כהן יפדנו עכ"פ אלא כהנח בלא
זרכה ויהיה לה מחנה אם ימנא כהן
אחר ואז יפדנו בזרכה כראוי כי אז לא

"והי' מספר בני כחול הים אשר לא ימד ולא יספר וגו'" (הושע ב:א, הפטורה לפ' במדבר). ול"ב דהחחיל "והי' מספר בני ישראל" משמע דיש להם מספר, ומסיים "אשר לא ימד ולא יספר". גם מה שאמרו "כחול הים", הרי גם חול הים אפשר לימד ולספור, ומצינו (הוריות ד') שידעו לכון כמה טפות מים איכא בים, והכ"נ יוכלו לשער כמה חול איכא על שפת הים.

ונראה לפמ"ש ז"ל נפלו ששים רבוא מישראל לפי שיאיר בן מנשה הי' חשוב כששים רבוא, וכן מצינו שיאיר בן מנשה הי' כרובה של סנהדרין (ע' ז"ב קכ"א). וא"כ אדם מישראל אינו נמנה לפי המספר הגשמי כמה גופים יש, אלא יש איש שקול כנגד כל ישראל ומשה רבינו שקול כנגד כל ישראל ושמואל שקול כנגד משה ואהרן שנא' "משה ואהרן זכהניו ושמואל בקראי שמו" (מהלים ז"ו). וז"ש "והי' מספר בני ישראל כחול הים", היינו שיהיו מרובים במספר אבל "אשר לא ימד ולא יספר" כי אין מספר לבני.

ומבואר ההמשך "והי' במקום אשר יאמר להם לא עמי אחס יאמר להם בני א-ל חיי", ר"ל דכיון שבמקום אשר יאמר להם "לא עמי אחס" כלומר חלוף [ל' במקום מחפרש כאן חלף] "יאמר להם בני א-ל חיי" וכיון שיאמרו להם שהם נדיקים כלומר שיהיו כולם נדיקים, ולכן לא ימד ולא יספר. ומבואר

"ופקודת אלעזר בן אהרן הכהן שמן המאור וקטרת הסמים וגו'" (ד:טז). במדרש אליהו אומר כל המרצה כבוד שמים וממעט כבוד עצמו כבוד שמים מחרצה וכבודו מחרצה וכו' הוצא באמרי אחת ופי' ז"ל כל העבודות במשכן היו בפקודת אלעזר בן אהרן הכהן, זה לימוד שאין כבוד אלא חורה ובני' על ידי כבוד החורה מרבין כבוד שמים, אולם נריכים גם למעט כבוד עצמו. ורמו שמן המאור ולא אמר שמן למנורה אלא המאור שהוא אור החורה, ואולי זה בכלל קור מרע ממעט כבוד עצמו ששהא בורח מן הכבוד וזה ממעט בכבוד עצמו ועשה טוב ואין טוב אלא חורה, ולבסוף כבוד חכמים ינחלו כנחלה בלי מצרים ויהי' כבוד שמים וכבודו מחרצה.

ואמר כל העבודות במשכן היו בפקודת אלעזר בן אהרן הכהן כדעת הא"ע הוצא ברמב"ן ז"ל כי פירושו שיש פקידות גם במשכן ובכל כליו עם איחמר אחיו רק לגודל מעלת אלעזר הי' פקיד על השמן ועל הקטורת והרמב"ן כתב ואינו נכון. וחשב שמן המאור וקטרת הסמים לחוד, לפרש"י ע"פ דעת הירושלמי כי הקטורת שס"ה מנה ומשה רבינו לא פטמה לחנאין כי לנחחילה אין לחנחח אלא פטמה לחנאין כשרה דיעבד ושמן המאור לשנה שלמה רב מאד קפ"ג לוגין ומנחת החמיד לכמה ימים לא ידענו כמה ישא ממנו אבל היה אלעזר חזק מאד כיעקב אבינו וכן משה רבינו ואהרן אחיו וקווי ה' יחליפו כח.

נמי ההמשך "ונקבלו בני יהודה ובנ"י יחדו" כלומר שיה"י להם אחדות "ושמו להם ראש אחד" ע"י האחדות והאהבה שביניהם, ועי"ז יזכו ועלו מן הארץ.

"והי' במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני א-ל חי" (הושע ב:א). ול"כ דהול"ל "והי' במקום אשר אמרו להם לא עמי אתם" לשון עבר ולא בלשון עתיד. ונראה בדרך נחות דהנה הנוצרים אומרים אמת שאנחנו עם הנבחר ולנו ניתנה תורה אבל חזר בו הקב"ה ח"ו כיון שחטאו וחלפס בהם [כאילו הם לדיקים יוחר מבנ"י ולא עליהם נאמר "וברשעת הגוים האלה"].

והנה כבר אמר הנביא (מלאכי ג') "אני ה' לא שניחי ואחס בני יעקב לא כליחם", וכבר משלהם ניבא להם "לא איש א-ל ויחז ובן אדם ויתנחם ההוא אמר ולא יעשה" (במדבר כג:ט), וא"כ טענתם כוזבת הוא. אבל הלוא גם הם מודים א"כ שאנחנו בני א-ל חי שבנו בחר ה'. וז"ש "והי' במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם", באתו מקום עמנו "יאמר להם בני א-ל חי", שהם מודים לנו שאנחנו עם הנבחר מה' כדבריהם בעצמם וטענת חלוף הוא דבר הבל, ממילא נשאר האמת שאנחנו בני א-ל חי. (שנת תשכ"ו)

פרשת נשא

וזה נשא את ראש בני גרשון אלו המגורשים גדולה תשובה שדומה את ל"ת שאעפ"כ הקב"ה חזר ומקבלו.

"דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם למעול מעל בה' ואשמה הנפש ההוא והתודו את חטאתם אשר עשו וגו'" (ה:ו-ז). וביקה"ג עה"ת נחקקה בשם הגרש"ק בלשון כי יעשו מכל חטאת הול"ל בקינור כי יעשו חטא [או כי יחטאון] וע"ש מה שמי'.

ולפענ"ד בדיוק עוד דלמה הביא כאן

"נשא את ראש בני גרשון" (ד:כב). באמרי אמת סמיכת הפרשיות נשא את ראש בני גרשון, וישלחו מן המחנה (ה:ג), וגזל הגר (ה:ח), אלו"ל בשם הרבי ר' בונם ז"ל נשא את ראש בני גרשון אלו המגורשים, עיין שם דברים ערבים. ואולי י"ל דבמגורשת כתיב והלכה והיתה לאיש אחר לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה ומיהו בגמ' יומא (פ"ו ע"ב) א"ר יוחנן גדולה תשובה שדומה ל"ת שבחורה שנאמר לאמר הן ישלח איש את אשתו והלכה מאחו והיתה לאיש אחר הישוב אליה עוד הלא חנוף מחנף הארץ ההיא ואח זנית רעים רבים ושונה אלי נאם ה'

דרכו בקודש לנסוע בכ"מ שכבדו אוחו על סנדקאות, שהי' מצוה גדולה וענין גדול אללו. פעם קראוהו להיות סנדק ערב פסח ככה שלא יוכל לחזור לביטו על הסדר, והרצנית הצדקנית החנגדה שילך שלא יהי' צביתו על הסדר. ואמר הצדיק שישמע לה, אבל א"כ יגרשנה, וצממיהמה למה, השיב לה כיון שהוא כבר הצטיח להיות שם סנדק, ואם ישבר הצטחחו ולא יסע א"כ גם הקידושין רק הם מה שהצטיחה, ואם יכול לבטל הצטחוחיו גם זה יבטל, והסכימה לו שיקע להסנדקאות.

והב"ב לדין האיש והאשה מצטיחים זה לזה שלא ימעלו מעל זה בזה. אבל "איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם למעול מעל ביה", הרי הוא גזול את חבירו ונשבע לשקר, א"כ אין הצטחחו כלום, וזה יגרום לא שגם אשתו חמעול בו מעל, נמצא הוא גרם לעצמו. וספיר נסמכו הני אהדדי, "כי יעשו מכל חטאת האדם למעול מעל ביה", ו"איש איש כי חשטה אשתו ומעלה בו מעל". (שם משל"ו)

"ואיש את קדשיו לו יהי אשר יתן לכהן לו יהי" (ה"י). פרש"י ממון הרבה. ויש לדייק, הא קיי"ל (ע"ו ג') שבר מצוה צהאי עלמא ליכא. ונראה לפמ"ש חז"ל (ברכות ל"ה) מה בין חסידים הראשונים להאחרונים, הראשונים היו מכניסים פירוניהם דרך חלרותיהן כדי לחייבן במעשרות והאחרונים היו

צאמצע הקרצנות עוד הפעם מצות גזל ועיין רמב"ן שהקשה ג"כ ומה שחי'. ונראה למ"ש בשפ"א עה"ח (נשא חל"א) בשם החי' הרי"ם עמ"ש מצות חסובה והחודו בגזילה, כי כל העצירה בכלל גזל שמי שמחזיר כל הדברים להשי"ת שהוא המחיי' הכל והוא בעלים של כל הנבראים ומי שידע זה אינו חוטא ע"ש. ועיין ברכות האוכל בלי צרכה כאלו גזל הקב"ה חביו ואמו וכנסת ישראל נמצא כל העובר עצירה הרי כאילו גזל מהקב"ה מה שזיה שלא לעשות ולכן והחודה על חטאחו והשב את הגזילה ע"י חסובה והבן. ולפ"ז אחי ספיר כי יעשו מכל חטאת האדם דבאמת כל חטאת האדם נכלל בגזל וכנ"ל.

(שם משנ"ו)

"דבר אל בני ישראל איש או אשה כי יעשו מכל חטאות האדם למעול מעל בה' ואשמה הנפש ההיא וגו' איש איש כי חשטה אשתו ומעלה בו מעל" (ה"ו:יב). ועיין רש"י מה כחוב למעלה. ולפענ"ד נראה לסמוך לעצם הענין, והנה רש"י פי' "למעול מעל ביה", הרי חזר וכתב כאן פ' גזול ונשבע על שקר, הוא האמורה צפ' ויקרא "ומעלה מעל ביה' וכחש צעמיתו וגו'". וי"ל דבאמת מה שהאשה כורחת צריח עם בעלה הוא רק בהצטחה שמקבלת עליה שלא חמעול בו מעל, וכן הוא מקבל נגדה שלא ימעול בה.

ושמעתי שהצדיק מהרמ"ל מסאסוב הי'

איש כי חשטה אשחו מה כחוב למעלה
מן הענין ואיש אח קדשיו לו יהיו אם
אחה מעכב מחנות הכהן חייך שחצטרך
לנא אללו להביא לו אח הסוטה.

וראיתי מקשים מאי שייך זנות אשחו
לאשר לא נתן מעשרות והלא
לאשה יש לה בחירה להיחמה נדקת, גם
ל"ע שאמרו (תענית ט' ע"א) עשר בשביל
שחשעשר ומשמע שמיד שמעשר נחשעשר
ולמה חלה בנתינתו לכהן שיהיה לו ממון
הרבה, ונראה לפי מה שפירשו
המפרשים כשרצה יחזק לברך אח עשו
זוה להביא לו מטעמים בעבור חזרכך
נפשי בטרם אמות ופי' הרמב"ן דלכן
בקש ממנו מטעמים ולא ברכו חיבך לפי
שע"י שיחזק יהנה בשעת ברכתו ע"י
שיאכל מזדו יהיה יומר מוכשר לקבל
הברכה ע"י קריבת הדעת מן המזכך
להמחזכך וגדולה לגימיה שמקרבת וכן
כל מי שרצה לברך צריך שיהיה דעמו
קרובה להמחזכך וע"י שמקבל מה שהוא
ממנו מחקר דעמו.

ומצינו בצרכת כהנים יברך בממון
וישמרך מן המזיקין נמלא
דהכהנים הם המשפיעים ע"י צרכתם
ממון הרבה לישראל והם המזככים אבל
כדי שצרכתם יעשה פירות צריכים לזה
קירוב הדעת ולוחה החורה לחת להם
חרומות ומעשרות שיהנו מישראל ויקרבו
דעתם להם לצרכת ויברכס בממון אבל
מי שמעכב מעשרותיו ולא נתנס לכהן
אין כאן קריבת הדעת ולא עוד אפשר

מכניסים פירותיהם דרך גגותיהם כדי
לפטורס מן המעשר. וכחז הי"מ הטעם
לשבת ולזכות לפמ"ש החוס' קידושין
גדול המלווה ועושה לפי שהיה"ר אינו
מניחו לקיים המלוות. ולכן הראשונים
שהיו בטוחים בעלמס היו מחייבים
בעלמס לקיים גדול המלווה ועושה. אבל
האחרונים חששו בעלמס שלא לא יוכלו
לחוס נגד היה"ר הכניסו פירותיהם
דרך גגות שלא יחייבו במעשרות ולא
יעמוד היה"ר נגדם, ויקיימו המלווה
בחור אינו מלווה ועושה, ועיין ע"ז (י"ז
ע"ג) מחלוקת ר' חנינא ור' יונתן.

והנה אמרו ז"ל שכר מלוה בהאי עלמא
ליכא דוקא היכא דמלווה ועושה
כיון שמחוייב לקיים המלוה אין לו שכר
בהאי עלמא. אבל אמלוה שאינו מלווה
והוא הביא עצמו לידי כך איכא שכר
בהאי עלמא, וא"כ אם יתקיים ואיש אח
קדשיו לו יהי' כלומר שימן באופן שלא
יהא מלווה ועושה אז יתקיים אשר ימן
לכהן לו יהיה ממון הרבה, כדין אינו
זוה ועושה שיש לוש כר מלוה בעוה"ז
וק"ל. (שנת תשי"ט)

"ואיש את קדשיו לו יהיו אשר יתן
לכהן לו יהיה" (ה"י). פרש"י מדרש
אגדה ואיש אח קדשיו לו יהיו מי
שמעכב מעשרותיו ואינו נותן לו יהיו
המעשרות סוף שאין שדהו עושה אלא
אחד מעשרה שהיתה למודה לעשות איש
אשר יתן לכהן מחנות הראיות לו לו
יהיה ממון הרבה ובפסוק הסמוך איש

עוד איבה קצת ואמרו צוהר כהן שיס
 לו איבה לא יברך וז"ש ואיש אשר יתן
 לכהן לו יהיה ממון הרבה וכונחו דהכהן
 עיי"ז יתקרב דעתו אללו ויברכו בממון
 בלב שלום וממילא יקיימו הברכות.

ודרשו בפסיקתא ברכה שניה ישא ה'
 פניו אליך ויחניך היינו צבנים
 כמ"ש הילדים אשר חנן וגו' וגם זה
 אשר חלוי בצרכי כהנים וא"כ זה שלא
 יתן לכהן הקדשים גורם נמי לעצמו שלא
 יברכו הכהן צבנים שהוא ברכה שניה
 מצרכי כהנים ואמרו ז"ל כי הצבנים
 גורמים לשלום וכחייב וראה צבנים לצבין
 שלום על ישראל וכיון דיעבד הקדשים
 ולא יתברך צבנים ממילא לא יהיה לו
 שלום בית ועיי"ז יעבור עליו רוח קנאה
 ויקנא את אשתו כיון שלא יהיה לו שלום
 אמה ח"ו ויטטרך להביאה לכהן והכל
 לפי שלא נתן לכהן או בדרך פשוט שהרי
 ברכה שלישיית הוא ברכה שלום וישם לך
 שלום וא"כ כיון דלא יתברך מכהן
 בצרכה זו ועבר עליו רוח קנאה.

א"י ע"פ גמ' ברכות בפרק אין עומדין
 (ל"א ע"ב) בחפלת חנה אם ראה
 חראה צעני אמתך ופירשו אם ראה
 מוטב ואם לאו חראה שאלך ואסתחר
 בפני אלקנה בעלי וכו' ואשמה המים
 וכו' ונקמה ונזרעה זרע ואי אמה עושה
 חורחך פלסחר עיי"ש, ולפ"ז המעבד
 מחנות כהונה לעצמו אין הכהן מצרכו
 צבנים וא"כ אשתו צריכה לעצת חנה
 להסתחר בפני בעלה ולהשקוטה ואז

ונזרעה זרע וא"כ יטטרך להביאה לכהן
 והכל לפי שלא יתן קדשיו לכהן דאל"כ
 יתברך צבנים מן הכהן ולא תטטרך לעצת
 חנה ויהיה לו ממון וצבנים ושלום וז"ש
 אשר יתן לכהן לו יהיה ממון הרבה
 וצבנים ושלום ואם אמה מעבד מחנות
 הכהן חייך שתטטרך לבא אללו להביא לו
 את הסוטה ולהיפך יהיה לו ממון וצבנים.
 (שנת חש"כ)

וואיש את קדשיו לו יהיו את אשר
 יתן לכהן לו יהיה" (ה:י). ועיי"ן רש"י
 מספרי לפי שנאמרו מחנות כהונה ולויה
 יכול יבואו ויטלוס בזרוע ח"ל ואיש את
 קדשיו לו יהיו מגיד שטובת הנאה
 לצעלים ומ"א מי שמעבד מעשרותיו
 ואינו נותן לכהן אז לו יהיו המעשרות
 סוף אין שדהו עושה אלא אחד מעשרה
 שהיתה למודה לעשות איש אשר יתן
 מחנות הראויות לכהן לו יהיה ממון
 הרבה.

ונראה דגמ' נדרים (ל"ו ע"ב) צעי מינה
 ר' ירמיה מר' זירא החורס משלו
 על של חבירו טובת הנאה של מי מי
 אמרינן אי לאו פירי דהאיך מי מתקנא
 כריא דההוא או דלמא אי לאו כריא
 דההוא לא הויין פירי דהדין חרומה
 ומסיק ח"ש דא"ר אבהו אר"י המקדיש
 מוסיף חומש ומחכפר עושה חמורה
 והחורס משלו על של אינו שלו טובת
 הנאה שלו של חורס ע"ש בר"ן.

ולפ"ז י"ל ואיש את קדשיו לו יהי

כלומר שהקדשים שהפריש הם שלו ולכאורה כיון שהם של כהן צמה הם שלו ומפרש אשר יתן לכהן לו יהיה כלומר שצוה הוא שלו שיכול ליתנו לכל כהן שירצה והיינו טובת הנאה שלו ואפילו במקום שאין הטבל שלו רק את קדשיו מה שיתן לכהן כלומר החרומה וכגון שהפריש על של אינו שלו מ"מ הקדשים שלו הן לטובת הנאה וצידו ליתנם לכהן שהוא. ואשר יתן לכהן לו יהיה כלומר זה שיתן לכהן לו יהיה ממון הרצה הגם שהטבל אינו שלו והוא רק הפריש מעשר על שאינו שלו מ"מ לו יהיה ממון הרצה שהקצ"ה הקפיד על נחינה לכהן וזה אשר יתן לכהן כלומר אותו שיתן לכהן אף שאין הוא בעל הכרי מ"מ לו יהיה ממון הרצה.

א"י לפ"מ ששמעתי מהנדיק רמ"ל מסאסוב שפעם בא לפניו עני בן טובים ובקש על הכנסת כלה ושלח הנדיק מכתב לעשיר אחד שיתן לו שלש מאות זהובים והעשיר סירב שלא יתן רק חמשים וזו ומיאן וקרע הפחק ונתן לעני לאיש אחר שלא הי' עשיר אבל כשמע שהנדיק בקש ממנו שלש מאות זהובים הלך ולוה כסף ונתנו לעני ולמחר נכנס להנדיק ושאל הנדיק אם יש לו פרנסה והשיב שאין לו אז אמר הנדיק שיתחיל וישחלל במסחר ויצליח ונתן לו עשרים וחמש זהובים להצלחה ויצא והצליח מאד והעשיר ירד מנכסיו.

וביזן שראה העשיר כן הבין מה שקרא

לו ונכנס העשיר מלפנים אלל הנדיק והתנצל לפניו וכי בשביל שלש מאות זהובים ירד הוא ויאבד פרנסו ופרנסת אנשי ביתו והשיב לו אני אסביר לך כשבאתי לעולם הזה לא רציתי לירד מפני הטרדות שיהיו לי ולא אוכל לעבוד את ה' כראוי והבטיחו לי שיתנו לי עושר שלא אטרד ואמרתי שעוד אני לא רוצה שאהי' מוטריד בנכסים ולא אוכל לעבוד ה' והבטיחו לי שיתנו לי ג' אנשים שהם יעסקו בממון שלי ואני לא אטריח כלום ואז הבטיחו שאחה תהיה אחד מהמנהלים עסקי. ואני אשאלך אם יש לך מנהל במשרד ואחה מבקש ממנו שיתן שלש מאות זהובים למי שאחה רוצה והוא יסרב מליחן האם לא תעביר אותו מיד והנה אני בקשתי ממך ג' פעמים וסרבת אז מה אוכל לעשות לקחתי הכסף שלי ונחתיו למי שישמע לעשות כפי שאצוה לו וכן היה העשיר ירד מנכסיו והעני העשיר וכל אשר צוה לו הנדיק עשה כפי מה שצוה לו.

והנה הנמשל הוא שה' נתן לישראל חלק הכהנים כדי שלא יהיו טרודים על המחיה ולא יוכלו לפרוש עצמם כולו לה' והישראל שיש לו חלק של הכהנים נתנו לו מן השמים טובת הנאה וגם יש לו יותר ויותר מפני שהוא מתעסק בנכסיו של כהן שמגיע לו מן השמים וכל זה כל זמן שנותן לכהן אבל אם הוא מעכב ואינו נותן לכהן אז אין לו רק חלק העשירי שזה המגיע לכל אחד כפי החשבון של עשרת השבטים ו"ש ואיש

ומ"מ בעבודה הנעשית למלך ב"ד ראוי שיתחשב גם היוצא להמלך מהפעולה ולכן ראוי שיקבל על עבודתו שכר יוחר גדול מהעל העבודה הנעשית לאדם אחר כיון דאומדין ונערך החועלת והפועל יוצא מן העבודה יש לומר שיקבל יוחר מהמלך ממה שהי' מקבל מהאדם אחר שאין החועלת כ"כ ליחיד משל רבים והיינו שהחועלת שמקבל המלך הוא יוחר נערך מהחועלת שיקבל אדם אחר, ראוי שחבא השכר יוחר.

אבל השי"ח שאין מקבל שום חועלת מעבודה האדם כי אם לדקה מה חתן לו (איוב לה:ו) אין ראוי שיהא השכר נערך אל הנעבד שהוא השי"ח שמו בלתי גבול וחכלית אלא אל העובד ומאחר שהעבודה נעשית ע"י אדם זמני ומוגבל ועבודה נמי חועלתה לזמן מוגבל ראוי שיקבל השכר מוגבל, אבל העונש ראוי שיהא נערך לפי ערך מי שהמרו אחר רוחו, כי אף שאין מגיע מהמרי אל ה' כביכול שום החפעלות כמ"ש אם חטאת מה חפעל בו ורבו פשעיך מה חעשה לו ומ"מ מאחר שכוונת החוטא למרות בו כביכול שהוא נלתי ובלתי כל חכלית במעלה ראוי שיהי' נענש כפי כוונתו לא כפי פעל המגיע ממנו בלבד ולזה יהי' העונש המגיע לרשע נלתי כמו שהשי"ח נלתי ובלתי חכלית.

ומיהו אף כי שורח הדין מחייבת שיהיה השכר זמני כפי ערך האדם העובד והעונש נלתי השי"ח להיחור רב

אח קדשיו לא יהיו שאם יעבד מעשרותיו ולא יתן לכהן א"כ סוף שדהו אינו עושה אלא אחד מעשרה שזה החלק המגיע לו ע"פ חשבון השבטים והשאר לא יהיה לו שהשאר יש לו רק בשביל הכהן אבל אם יתן לכהן מחנות הראויות לו לו יהיה ממון הרבה בשביל הטובת הנאה שמגיע לו וק"ל. (שנת חשמ"ט)

"איש אשר יתן לכהן לו יהי" (ה:י). ודרשו ז"ל לימד על הנותן מעשרותיו ומחנותיו לכהן זוכה ויהי' לו ממון הרבה, וי"ל אמאי מגיע לו שכר על הנותן לכהן מה שאינו שלו שהרי כל התבואה שנתן לו ה' הוא בחורת מחנה גמורה וכמ"ש בירושלמי על מה שדרשו ויהי' אמונת עתך ודרשו אמונה זה סדר זרעים שאדם יוצא השדה וזורע והורע נרקב והוא מאמין שהקב"ה יתן גשמים וחורף וקור וחום ולא יהי' שדפון והכל מאתו ית' וע"ז נלטה ליחן מחנות כפי הברכה ומאי מגיע לו עוד שיהי' לו ממון הרבה וכמו שדרשו עשר בשביל שחחעשר.

ונראה לפמ"ש בעל העיקרים (מאמר ד' פל"ו-ל"ח) בענין שכר ועונש וכחב דמשורח הדין נוחת שיהי' השכר זמני היינו שכר מוגבל לזמן והעונש נלתי כלומר בלתי מוגבל, והטעם כי בשכר ראוי שיהי' זמני כי גם מדרך השכר והיושר המדיני ראוי לשער כפי ערך הנעבד כמה שעמל ויגע ולא לפי ערך העבודה, כי האדם מקבל שכר עמלו,

"וראיש את קדשיו לו יהיו איש אשר יתן לכהן לו יהיה" (ה:י). ודרשו חז"ל מגיד שטובת הנאתן של מחנת כהונה לבעלים. ועיין רש"י ומ"א מי שמעבד מעשרותיו ואינו נוחן לו יהיו המעשרות סוף שאין שדה עושה אלא אחד מעשרה וכו', והנראה דהחינוך כחב בכמה מצות שהטעם שהקב"ה צוה לבניי לקיים מצות הוא שצוה הקב"ה להטיב לבניות ובפרט לעם ישראל ולכן צוה להם שיעסקו במצותיו כדי שיוכל להטיב להם כי אין להקב"ה חפץ במצות ואם חלדק מה חתן לו ואם ח"ו ירשיע לא יזיק אלא לעצמו, ומדרך בני אדם כשהולך לקיים מצוה אומר הריני עושה להקב"ה כאלו ח"ו הקב"ה צריך לה אבל האמת שכל מה שעושה לעצמו עושה ואם נותן לכהן שהוא שהקב"ה שנקרא כהן כמו שאמרו אלקיכם כהן הוא ג"כ רק לו יהיה לעצמו.

וד"ש ואיש את קדשיו מה שאיש מקדש ומטרה עצמו בקדושה ובמצות ומעשים טובים לו יהיה שהכל בשביל עצמו שעי"ז יזכה לטובות מהשי"ת בזה ובבא. וכל אשר יתן לכהן שחושב שנותן להקב"ה חרומות ומעשרות ומחנות כהונה אבל האמת כי לו יהיה ממון הרבה כי עשר בשביל שחפשי ובחנוני נא בואת וזה מגיד שטובה"ג של בעלים כי הכל בשביל עצמו הוא.

(שנת חנש"א)

חסד הוא נותן ומשלם השכר לעושי רצונו נחמי ובלתי בעל חכלית כמו שהוא ית' נחמי ובלתי חכלית, ובעונש ישוב זמני על צד החסד כמעשה העבירה שעשה האדם שהי' זמני ולא פעל כלום ולא ככוונת החוטא להמרות השי"ת שהוא נחמי, וכ"ז מגודל הנדקה והחסד ומטה כלפי חסד ע"ש באריכות הדברים.

ובזה פירשתי בס"ד מה דכתיב ולך הי' החסד כי אחת משלם לאיש כמעשהו, והקושי' מבוארת מה חסד הוא זה אם משלם כמעשהו, בשלמא אם הי' משלם יותר הוא חסד אבל על מעשהו צדין הוא שיטול שכרו, וגם בזמירות ש"ק כל מקדש שביעי כראוי לו כו' שכרו הרבה מאד ע"פ פעלו אם ע"פ פעלו אינו הרבה וכבר פירשתי בס"ד. ולפמ"ש אחי שפיר מאד. למד הדין לא הי' מגיע לו אלא חסלוס זמני כפי פעלו ואחת מטה כלפי חסד ומשלם שכר נחמי, ולפ"ז מובן נמי כל מקדש שביעי כראוי לו וכו' שכרו הרבה מאד ע"פ פעלו כלומר שכרו הרבה יותר מכפי פעלו שאם נדקת מה חתן לו ואעפ"כ מקבל שכר נחלה בלי מזרים בעוה"ז ובעוה"ב.

ולפ"ז אחי שפיר נמי איש אשר יתן לכהן לו יהיה ממון הרבה כי כיון שעשה חסד עם הכהן הקב"ה מטה כלפי חסד ונותן לו ממון הרבה. אף שלא נתן לו אלא משלו שאתה ושלך שלו.

ממנוה שלא לשמה מ"מ נשאר רושם
העבירה ולא דמי לאונם שפטור לגמרי.

ובראה לפרש בזה מה דכתיב נפש כי
חטא ועשה אחת מכל מצות
ה' אשר לא תעשינה ולא ידע ואשם
ונשא עונו, והביא וגו' אשם הוא אשם
אשם לה' (ויקרא ה:יז), וי"ל למה החמיל לא
בלשון ועשה אחת מכל מצות והלא לא
עשה מצוה אלא עבר עבירה והי"ל ואם
נפש כי חטא ועבר על אחת מכל מצות
ה' או לשון אחר, גם לשון אשם הוא
אשם אשם לה' ז"ב ועיין קדושת לוי
עה"ח וש"י. והספורנו כתב דאע"פ
שלפעמים יובא זה הקרבן והוא לא נכשל
באותו החטא לא יחשוב החושב שמכנס
בזה חולין לעזרה כי אמנם הוא קרבן
אשם עכ"פ אע"פ שלא נכשל באותו
החטא שנפל בו הספק והטעם כי אשם
אשם לה כשלא נזר בדבר עד שנפל
בספק וג"כ ז"ב.

וראשונה נראה דלכאורה יש לספק
לפ"ד הרמב"ם (פ"ט מטו"מ
ועוד זכ"מ) דס"ל דספיקא דאורייתא
מה"ח לקולא ורק מדרבנן לחומרא ועיין
השגות הראב"ד שם וכ"מ וברשב"א
בחוה"א דסד"א מה"ח אסור בודאי,
ועיין מהרי"ט ח"ב יו"ד סי' א"כ
חקקה באשם חלוי הרי בא על הספק
שהוא ספק מדאורייתא אם זה החתיכה
אסור או מותר א"כ אמאי מביא אשם
חלוי וא"כ ראי' נגד הרמב"ם ומיהו הרי
כתב הרמב"ם שם ואעפ"כ דבר שחייבין

"איש איש כי תשטה אשתו ומעלה
בו מעל" (ה:יב). נח"כ הובא ברש"י
(ויקרא ה:טו) נפש כי חמל מעל אין
מעילה בכל מקום אלא שינוי וכן הוא
אומר (ד"ה א' ה') וימעלו באלקי
אבותיהם ויזנו אחרי אלהי עמי הארץ,
וכן הוא אומר בסוטה ומעלה בו מעל,
וכתב המהרי"ק סי' קס"ח באשת איש
שלא ידעה מאיסור לזנות וזמנה עם אחר
הגם שלענין מיחה אינה חייבת מיחה
דהו"ל כעין אונם אומר מותר אונם הוא
ומ"מ נאסרה על בעלה דבחורה ומעלה
בו מעל כתיב והרי מעלה בו מעל ובח'
הארכתי.

ובש"ע (אה"ע סי' ו' באה"ע סק"כ) הביא
משו"ח שבו"י באשה שהצילה
אח בעלה וגם אחרים שהלכו בשיירא
ונפלו עליהם ליסטים ורצו להרוג אותם
והלכה והפקירה עצמה ברשות הבעל
לראש הצריונים ועי"ז הצילה את כולם
וכתב דאף שעשה מצוה גדולה והצילה
אח בעלה ואח כל השיירא וכל המציל
נפש אחת מישראל וכ"ש כמה נפשות,
מ"מ נאסרה על בעלה וכן כתבו ביעל
אשה חבר הקני, ואסתר נאסרה על
מרדכי, ועיין נוב"י יו"ד סי' ק"ס
ובשו"ח משנ"ה מהד"ח ח"ב סי' פרח
ע"ש. והנראה דהגם דעשה מצוה
גדולה וגדולה עבירה לשמה להציל כמה
נפשות מישראל מ"מ לא הותר בעבור זה
האיסור של אשת איש שעל זר זה הי'
עברה ברצון ולכן נאסרה על בעלה.
נמצא דעבירה לשמה הגם דגדולה

עבירה עבירה, וכעין זה שמעתי בשם הגאון הגאון ר"מ אריק זללה"ה דיקיים המצוה שלא לשמה שהרי אמרו לעולם יעסוק בחורה אפילו שלא לשמה שמחוך שלא לשמה בא לשמה וא"כ הכא נמי יקיים מצוה שלא לשמה ולבסוף יעשה לשמה אבל עבירה אם יקיימה לשמה מ"מ גופו יתרגל וסופו יהי' גוררת שיעשה עבירה שלא לשמה.

ולפ"ז דזה ביאור ואם נפש כי תחטא ולכאורה הא"ך אפשר לנפש שיחטא בשוגג וע"כ שכבר עשה איזה חטא קודם שגרמה שבה לידו השוגג וכמ"ש בחנחומא הנ"ל אלא החטא הי' שעשה אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה כלומר שעשה עבירה לשמה והיא נחשבת למצוה ומדויק לשון ועשתה אחת מכל מצות ה' שעכשיו הוא עשה לשם מצוה גדולה עבירה לשמה אבל היא מצוה ממצות אשר לא תעשינה שמעלם הדין הוא עבירה וזה גרמה לו ששוב חטא עוד חטא ולא ידע ואשם, ועיין נזיר (כ"ג ע"א) כיוצא בדבר אחת אומר ולא ידע ואשם ונשא עונו, ומהמי שנתכוין לעלות בידו בשר טלה ועלה בידו בשר חזיר כגום חתיכה ספק של שומן ספק של חלב אמר קרא ונשא עונו וכו' ע"ש.

ולפ"ז י"ל דזה שאמר אפילו היחה מצוה אבל בא מחוך עבירה לשמה והא"ך זה בא לידו עכ"פ אשם הוא אשם אשם לה' מסתמא שכבר חטא

על זדונו כרת ספיקו אסור מה"ת והכא הרי בנא ספק כרת על ידו ועיין רש"י העיין זה מדבר במי שנא ספק כרת לידו.

והנה בחנחומא נפש כי תחטא זש"ה גם בלא דעת נפש לא טוב (משלי י: 3) מי שחטא אפי' בשוגג אינו סימן יפה לו וכו' כי בודא עשה עוד מעשה עבירה בכוונה אשר זאת גרם לו השוגג דעבירה גוררת עבירה כי לולא זאת איך ילא זאת מלפניו, שאינה הקב"ה לידו שוגג וכן לא ישמח במעשה שעושה שאלו שלא לש"ש נתכוין אך אחר שזדמן לפניו מצוה בהזדמנות לבד בלא כוונה תברר לו שהמצוה הקודמת הי' בכוונה כי מצוה גוררת מצוה, ובאמת כי אמרו חז"ל השתא בהמתן של נדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן נדיקים עממן לא כ"ש ובגמ' נדרים דף י' חסידים הראשונים היו רוצים להביא קרבן חטאת ולפי שחסידים היו ואין הקב"ה מביא תקלה על ידן היו נודרין בנזיר ע"ש ולפ"ז איך זה בא לידי ספק כזה ואולי לידי איסור כרת בשוגג עכ"פ.

ונראה לפמ"ש חז"ל גדולה עבירה לשמה יותר ממצוה שלא לשמה ויש לשאל במי שיש לפניו שתימצות לקיים אחת עבירה לשמה ואחת מצוה שלא לשמה איזה יקיים לכאורה פשוט דהלשמה קודם, אמנם י"ל אדרבה שהרי אמרו ז"ל מצוה גוררת מצוה ועבירה גוררת עבירה ששכר מצוה ומצוה ושכר

שהי' קורא בעתון הי' נראה לו כעבירה גוררת עבירה שהקריאה נמי לא הי' ציושר ולכן התענה על מה שהציאו לידי הרהור בד"ת והבין.

"דבר אל בני ישראל איש איש כי תשטה אשתו וגו'" (ה:יב). למה נסמכה פ' ואיש את קדשיו לו יהיה לשוטה שאם אחת מעבד מחנות כהונה חייך שחצטרך לבא אללו להציא לו את הסוטה. ולמה נסמכה פ' נזיר לפ' סוטה לומר לך שכל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין (סוטה ב' ע"א) הובא ברש"י. וא"ר יהושע בן לוי משום בר קפרא למה נסמכה פ' כהן מזבח לפ' נזיר לומר לך מה נזיר אסור ביין אף כהן מזבח אסור ביין מכאן לשכור שאסור בנש"כ (תענית כ"ו ע"ג).

ואשר נראה עוד דבאמת בגמ' נחלקו אי נזיר חוטא הוא על שזיער עצמו מן היין ודי לך מה שאסרה חורה א"כ מאי ברכה מגיע לו אלא המינת המזיר עצמו על לא דבר אבל הרואה סוטה בקלקולה הרי חייב להזיר עצמו מן היין וא"כ אינו חוטא ומגיע לו ברכה אלא המינת בנזיר סחם שראה את הסוטה אבל הכא מהיכי חיטי שיראה את הסוטה בקלקולה ע"כ הוא משום שלא נתן קדשיו לכהן ולכן ראה סוטה והיינו אשתו בקלקולה ונריך להביאה לכהן וכמו שפרש"י וא"כ הוא גרס לה שחקלקל ולכן יזיר עצמו מן היין וא"כ הוא הגורס ואכתי מאי ברכה שייך אללו.

בשוגג שזה גרמה לו שיבא והרמב"ן ויקרא הנ"ל כתב וז"ל וזה טעם אשם הוא אשם אשם לה' יאמר כי הקרבן הזה אע"פ שהוא בא על הספק אשם הוא כי אשם לה' היודע תעלומות ואם אולי חטא לו יענישנו וז"ש הספורנו כי אמנם אפשר שלא נכשל באותו חטא מ"מ הי' עונו שלא נזר עד שנפל באותו הספק וכפי עונו ישא העונש והבין.

ובמ"ש נלפענ"ד להבין מה שראיתי בפרד"י (ויקרא ד:ז) מעשה מהגאון הרבי רבי יהונתן בעל החומים ז"ל כשהי' בבית הכסא כדי שלא להרהר בד"ת הי' קורא בעתונים מגידי חדשות (עין חוס' תענית ז' ע"א ד"ה אף בשם מדרש נזנים), ופעם מלא כחוב בעתון כשמבטלין בשר בחלב ומזבלין בזה השדות לומחים הפירות גדולים, וחיכף עלה במחשבתו לפרש בזה סמיכת הכתובים ראשית ביכורי אדמתך הביא בית וגו' לא חבשל גדי בחלב עמו. היינו שחביא ממבחר הפירות אבל בכל זה לא חבשל גדי בחלב אמו. ואח"כ הי' לבו עגומה עליו על שנכשל בהרהור ד"ת בבית הכסא והתענה מ' תעניתים.

והקשה עליו מהא דאמרו בגמ' זכחים (ק"ג ע"ג) דרבא גמר מראב"ש הלכה שדן בה בבית הכסא ובגמ' פריך מי שרי בביהכ"ס ומשני לאונסו שאני שהי' רגיל בפיו כ"כ וא"כ הכא נמי לאונסו הוא ואמאי התענה וע"ש מה שתי'. ולפענ"ד נראה דכיון שבא לו ע"י

וקצ"ע שהרי אמרו האיש יש לו רמ"ח
אזרים והאשה רנ"ב ול"ל דהכוונה
דהרמו על האיש שבדקין אותו והוא יש
לו רמ"ח ול"ע.

"וכפר עליו מאשר חטא על הנפש"
(ו:יא). תניא ר"א הקפר אומר "וכפר
עליו מאשר חטא על הנפש, וכי באיזה
נפש חטא זה, אלא שציער עצמו מן היין,
והלוא דברים ק"ו, ומה זה שלא ציער
עצמו אלא מן היין נקרא חוטא, המצער
עצמו מכל דבר ודבר עאכ"ו, מכאן שכל
היושב בחטא נקרא חוטא (נדריס י'
ע"ה).

ולבאורה יש להעיר ממשנה אבות (פ"ו
מ"ד) כן הוא דרכה של תורה
פח במלח חאכל ומיס במשורה חשחה
ועל הארץ חישן וחיי צער חחי' ובחורה
אחה עמל אס אחה עושה כן אשריך
וטוב לך. הנה אדרבה מעלה גדולה הוא
לחיות חיי צער ולצער עצמו מכל עד
שלא יאכל אלא פח במלח ולא שום דבר
אחר, ומיס במשורה לשחות ועל הארץ
לישן שהוא צער גדול, ואם עושה כן
אשריך וטוב לך.

עוד יש להעיר דהרי בסמוך פרש"י "כי
יפליא" (ו:ב) יפריש למה נסמכה
פרשת נזיר לפרשת סוטה, לומר לך שכל
הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן
היין. וא"כ מיירי במלוא שהחורה נוחה
לו להזיר עצמו מן היין, ואמאי נקרא
חוטא כיון שעושה רצון הבורא להזיר
עצמו מן היין.

אמנם בגמ' נדרים ובחוספתא שמעון
הנדיק לא הי' אוכל מאסם נזיר
טמא אלא אחד (נדריס ט' ע"ב) דתניא
אמר שמעון הנדיק פעם אחת בא אדם
אחד נזיר מן הדרוס וראיתיו שהוא יפה
עינים וטוב רואי וקוולותיו סדורות לו
חלחלים אמרתי לו מה ראית להשחית
אח שעריך זה הנאה אמר לי רועה הייתי
לאבא בעירי הלכתי למלאות מים מן
המעין ונסתכלתי בצואה שלי ופחו עלי
יזרי ובקש לטורדני מן העולם אמרתי לו
רשע למה אחה מחגאה בעולם שאינו
שליך במי שהוא עמיד להיות רמה
וחולעה העבודה שאגלתך לשמים מיד
עמדתי ונסקחתי על ראשו אמרתי לו בני
כמוך ירבו נזירי נזירות בישראל עליך
אמר הכחוב איש כי יפליא לנדור נדר
נזיר להזיר לה' ע"ש.

ולפ"ז קרא דאיש כי יפליא בנודר לש"ש
מיירי וכה"ג לא הוה חוטא שהרי
אפילו שמעון הנדיק אכל מאשמו ומגיע
לו ברכה ולכן סמך איש כי יפליא וגו'
וברכת כהנים שכיין שנדבה לבו לנדור
בנזיר לה' חבא עליו ברכת ה' שהוא
חששיר ועיין רמב"ם סוף הל' שמיטה
ויובלות.

"ובאו בה המים המאררים למרים"
(ה:כד). צירושלמי (סוטה פ"ה ה"א)
המאררי"ם בגימ' צ' פעמים רמ"ח,
מלמד כשם שהיו בודקין רמ"ח אזרים
באשה כך בודקין רמ"ח אזרים באיש
שלא יהא חוטא נשכר, וכ"ה בלקח טוב,

שם עליך הכתוב אומר, כלומר שחילת נדרך לגמרי לש"ש ולא הי' דואג שיחרטו אע"פ שנטמא, אבל שאר נודרים קמחא נודרים בעת זרה או על עבירה שבידן כדי להצטער ולכפר על עונם, וכשמחזרים הימים עליהם ממה שגמרו בדעתם קרוב להיות חוהא על הראשונות ע"ש.

נמצא דנזיר שנודר מפני שראה קוטה, הנה הוא נוזר מין מפני שראה קוטה, ואמרו ז"ל אין מראין לו לאדם אלא דבר שיש בו מיניה. וא"כ הרי נריך לנדור בנזיר לכפרה וכה"ג כיון שנטמא בפחית פחיתים אפסר שמחרטו וחיהא על הראשונות, ולכן שפיר קאמר שזיער עצמו.

אמנם כל זה היכי שזיער עצמו וזער הוא לו, אבל היכי דבאמת אינו זער לו מותר. ולפ"ז אחי שפיר מחני' דכך הוא דרכה של תורה פת במלח חאכל וכו' וחיי זער חחי', דכיון שהוא מקבל על עצמו באהבה לחיות חיי זער, בזה ליכא וזה איסור משום שזיער עצמו ואדרבה לדידי' לאו זערא הוא אלא חיות הוא לו כמ"ש וחיי זער חחי', כלומר שזה יהי' לך החיות כיון שבחורה אחת עמל. ובה אחי שפיר נמי מה דכתיב "זאת החורה אדם כי ימות באהל" אין החורה מחקיימת אלא במי שממיה עצמו עליה, וליכא בזה משום כל המזער עצמו ח"ו.

והנראה דלכאורה קשה אמאי קרא זה זיער עצמו מן היין, הרי כיון שעשה לדעתו אין כאן זער, וראי' מהא דחנן (נ"מ ג"ג) קולץ אדם ע"י עצמו ע"י בנו ובחו הגדולים ע"י עבדו ושפחתו הגדולים ע"י אשחו מפני שיש בהן דעת, אבל אינו קולץ ע"י בנו ובחו הקטנים ולא ע"י עבדו ושפחתו הקטנים ולא ע"י בהמחו מפני שאין בהן דעת, פירוש דאדם גדול שיש לו דעת מוחל על האכילה בשכר הכסף ואינו מצטער עצמו במה שאינו אוכל, אבל קטן ובהמה אין להם דעת למחול על זערן ואיכא זערא ולכן אינו קולץ. מבואר דביד האדם למחול ועושה לדעתו ליכא זערא, והכ"נ בהאי נזיר כיון שזיער עצמו לדעת למה נקרא חוטא.

אמנם נראה לפענ"ד צ"ב אנפי. או יאמר לפמ"ש החוס' (נזיר ד' ע"ב) במעשה דר"ש דדיק בחדם אחד שבא מן הדרום יפה עינים וטוב ראי וקלוותיו סדורים לו חלחלים, אמרתי לו בני מה ראי' לשחח שער נאה זה, אמר לי רועה הייתי לאבי בעירי והלכתי לשאוב מים מן המעיין נסחלתי בבואה שלי ופחו יצרי עלי וביקש לטרדני מן העולם, אמרתי לו ריקה מפני מה אתה מחגאה בעולם שאינו שלך שסופך להיות רימה וחולעה, העבודה שאגלחך לשמים, עמדתי ונשקחתי על ראשו ואמרתי לו כמותך ירבו נזירים בישראל, עליך הכתוב אומר "איש איש כי יפליא וגו'", ופי' החוס'.

הרי בתורה כתיב "וכי ימות מת עליו
 דפחע פחאוס" (ו:ט), וא"כ ודאי שלא
 הי' כוונתו לש"ש ולכן מן השמים גלגלו
 לו טומאה פחאומית ולא נכתוין זה
 לש"ש. והנה בגמ' אמרו יצרו של אדם
 מתגבר עליו כל היום ואלמלא הקב"ה
 עוזרו לא הי' יכול לו, וא"כ בכל מצוה
 הוא צריך לסייעתא דשמיא, וכיון דהכא
 אדרבה נחגלגל לו טומאה פחאומית ע"כ
 שלא הימה כוונתו לש"ש, ועיין בכלי יקר
 ובת"מ (נשם מש"מ).

והנה מי שעשה לש"ש אין כאן זער
 כלל, אבל מי שעשה דבר זער לשם
 יוהרא וגיאות ולהראות לבנ"א שהוא
 חסיד, הנה כל הצער שלו הוא בחנם
 שאינו עושה מצוה אלא מצער עצמו
 בחנם בלא דבר ואסור לו לעשות כן
 דהחובל בעצמו פטור אבל אינו ראוי
 (עיין צ"ק ז' ע"ב ונרמזים פ"ה מה' חו"מ
 ה"א). א"כ כל העושה שלא לש"ש אינו
 אלא מצער עצמו על חנם וכה"ג אסור
 לצער עצמו. וז"ש ומה זה שלא זיער
 עצמו אלא מן היין, כלומר שלא הי'
 כוונתו לש"ש אלא לצער עצמו, והא ראוי
 דפחע פחאוס טמאיהו מן השמים ולא
 עזרוהו ללאת בטרהה, כה"ג חוטא וק"ו
 מי שמצער עצמו בכמה דברים שלא
 לש"ש ודאי דאסור הוא והבן.

עוד נראה דהנה ודאי מי שאינו רוצה
 לשחות יין ואינו שותה אפילו שנה
 שלימה לא מקרי מצער עצמו מן היין,
 שאינו תאב לשחות יין, וכן שאר דברים.

א"י דודאי מי שחטא חייב לסקוף עצמו
 בחשונת המשקל בכל מיני סגופים
 ועינוים לפי יכלתו, וכפי המבואר בספר
 הרוקח ושאר ספרי מוסר. אבל מי שהוא
 צדיק וקדוש יאמר לו אסור לו לסקוף
 עצמו ולצער גופו על לא דבר, אלא דמי
 הוא זה שיאמר שלום עלי נפשי ואין
 צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא.
 והחורה אמרה "איש כי יפליא", שלא
 עבר שום איסור והוא צדיק, אלא לשם
 תוספת קדושה יגדור, שראה סוטה מזיר
 עצמו מן היין כה"ג אף דהוי גדר
 קדושה מ"מ זיער עצמו מן היין, ואין
 הקב"ה סובל בצערם של צדיקים, ואומר
 קלני מראשי קלני מזרועי. לכן אף
 שקדוש יאמר לו מ"מ צריך כפרה על
 שזיער עצמו, וכמ"ש שמתענה בשבת
 חענית חלום דאפ"ה יתענה חענית
 לתעניתו, עיין תוס' (תענית י"א ע"ה ד"ה
 אמר שמואל). והשל"ה הקדוש חמה אדברי
 התוס' ובחי' הארכתי ליישב דברי התוס'
 בס"ד, ואחי שפיר שאין לצער עצמו
 בכה"ג.

א"י דודאי מי שהוא חסיד מותר לנדור
 בזירותו כמאמר ר"ש הנ"ל, ואמרו
 בנדרים (דף י"ד) חסידים הראשונים היו
 מתאוס להביא קרבן ולא היו יכולין
 מפני שאין הקב"ה מביא חקלה על ידן.
 מה עשו, היו נודרין בזיר כדי להביא
 קרבן, וכיון דחסידים היו ודאי לא הי'
 בהם שום נדנד חטא, אלא דמי שהוא
 חסיד הקב"ה שומרו שלא יבוא ח"ו לידי
 מכשול ולא יטמא את נזירותו. אבל הכא

"וכפר עליו מאשר חטא עליה נפש", וכי באחו נפש חטא זה, אלא שזיער עצמו מן היין, והלוא דברים ק"ו, ומה זה שלא זיער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא, המזער עצמו מכל דבר עאכ"ו, מכאן אמרו היושב בחעניח נקרא חוטא ע"ש.

וי"ל שהרי אדרבה חנן באבות (פ"ו מ"ד) כך הוא דרכה של חורה פח במלח חאכל ומיס במשורה חשמה ועל הארץ חישן וחי' זער חחי' ובחורה אחת עמל, הרי דלריך לזער עצמו, וכחיב "זאח החורה אדם כי ימות באהל" אין החורה מחקיימת אלא במי שממית עצמו עליה (ברכות ס"ג). ועוד אטו חייב אדם לשחות יין, ואם לא ישחה הרי זה חוטא על שזיער עצמו, והרי כמה פעמים שאין אדם שוחה יין שלשים יום. ושלמה המלך כל ז' שנים שבנה ביהמ"ק לא שחה יין (ע' וק"ר י"ג ד'). ויחר מזה מזינו ברש"י (בראשית מג:לד) בפסוק וישחו וישכרו עמו, דמיוס שמכרוהו לא שחו יין ולא הוא שחה יין כו', נמצא שלא שחו יין כ"ב שנים.

והנראה דודאי אין חיוב לשחית יין, ואדרבה הרי אמרו ז"ל (עירובין ס"ה ע"א) לא נברא יין אלא לנחם אבלים ולשלם שכר לרשעים, וכן הדין בשאר מאכלים, ואדרבה אמרו ז"ל למעט בחאות אכילה ואמרו קדש עצמך במותר לך וכל למעוטי עדיף. ואמרו רב לא אכל מעולם בפסודת הרשות, אמנם כל

וא"כ מאי חלו האי בשלשים יום דמקרי המזער עצמו מן היין. ונראה דודאי מי שלא קבל על עצמו שלא לשחות לא הו' בכלל זער אפילו לא שחה כלל זמן רב, שהרי בידו לשחות אם ירצה בכל עת והו"ל בכלל מי שיש לו פח בסלו. אבל המקבל עליו בנזירות שלא לשחות או כבר הוא מזער עצמו, וע"ד שאמרו החוס' (קידושין ל"ג) גדול המצווה ועושה לפי שדואג ומזטער יותר פן יעבור ממי שאין מצווה שיש לו פח בסלו שאם ירצה יניח ע"ש.

אלא דא"כ הכ"נ הרואה קוטה בקלקולה הרי בידו להזיר עצמו מן היין שלא ישחה יין, אבל לא צריך לקבל על עצמו בנזירות אלא בנזירותו בלי קבלת נזירות נחשב שלא יואיל לו לאדרבה יזרו מחגבר עליו, וכמ"ש שמזינו בנזעו שקפץ ונשבע חי ה' שכבי עד הבוקר, וכיון שקבל בחיוב זיער עצמו ונקרא חוטא. (שנת השל"ד)

"ואחר ישחה הנזיר" (ו:ב). והקשו והא אחר כל המעשים לא הו' עוד נזיר והו"ל לומר "ואחר ישחה יין", והנזיר אסור ביין. וע' בנזיר (ג' ע"ב) דאפילו יין של מצוה אסור כיון הרשות. ובגמ' עירובין (כ"ו-ל') דמערבין לנזיר ביין דחוי לאחר אבל בעצמו אסור לשחות. ונלפענ"ד לפמ"ש (נדרים י" ע"א) אמר אביי, שמעון הנדיק ור"ש ור"א הקפרי ברבי כולוהו שיטה אחת הן דנזיר חוטא הו', דחניא ר"א הקפרי ברבי אומר

א"י לפמ"ש הראב"ד ז"ל בס' בעלי הנפש דלא מלא טוב לגוף מרעבון נפש שלא יאכל כדי שבעו ולא ישמה כדי שבעו אלא הכל במדה ובמשקל ובמשורה, כמאמר החנא "ומים במשורה חשמה". ואמר ז"ל דכל האוכל ובאמצע הארילה מסלק המאכל מלפניו נחשב לו כמעניית שהזיר עצמו מחאות מאכל. ובס' הגה"ק מהר"ם מפרעמישלאן ראימי שאמרו ז"ל לעולם ילמוד אדם שלא לשמה שמחוך שלא לשמה בא לשמה, אבל בארילה אפילו אוכל לשמה אפשר שיבוא שלא לשמה שימשוך אחר חאות הארילה, ועיין ראב"ד (נעל הנפש, שער הקדושה) מה שהאריך בענין זה הרבה כי רוב המאכל גורם לכל הנרות הן בגוף הן בנפש, ובשבעה דברים בודקין את הזב ורוב מאכל מראש מראין נישין. ולכן צריך אדם לכרין הכל במדה ובמשקל.

והנה הנזיר לאחר שעבר נזירותו מתאווה לשמות יין שהי' אסור עליו כל ימי נזירותו, יחשוב שעכשיו ישמה עד שישכר עכ"פ, ולכן אמרה תורה להזהירו "ואחר ישמה הנזיר יין", שלאחר מעשה זו שיהי' נזיר, אבל ישמה יין כמו שהוא עדיין נזיר וישמה מעט ומיד יזיר עצמו ויסלק מלפניו היין כמ"ש הראב"ד ז"ל וינעם לו.

(שם חש"ח)

"כה תברכו את בני ישראל אמור להם יברכך וגו'" (ו: כג). לזה הקב"ה להזהיר הכהנים שיהיו מכוונים בצרכה

העושה כן מדעתו ומרצונו הטוב אין זה בכלל מצער עצמו, וכמ"ש ז"ל לענין "כי תבוא בכרם רעך ואכלת כנפשך שבעך" (דברים כג: כה), שאם החנה עם בעה"ב שלא לאכול ישלם לו שכר שפיר דמי ואם החנה על בניו הקטנים שלא לאכול וכן על בהמתו אסור, והטעם דלנפשו שיש לו דעת יכול מחול ושלא לצער, אבל על בניו הקטנים ובהמתו א"א. וא"כ ראה ראינו שהיכי שמוחל אין לו צער, וכל זה היכי שעושה ברצונו. אבל נזיר הנודר שלא לשמות יין הרי אינו יכול לשמות כיון שנאסר בו ואז אדרבה יצרו מחגבר לשמות יין ומצער עצמו על שאינו יכול לשמות, ולכן שפיר מקרי מצער עצמו.

ואתי שפיר מחני' דמס' אבות כך הוא דרכה של תורה, דודאי כשעושה מרצונו כמ"ש אס אחה עושה כן, כלומר ברצונו, אז אדרבה אשריך וטוב לך, שאין צער מזה. וכן "אדם כי ימות באהל" שעושה מרצונו וכה"ג מותר גם להחענות וקדוש יאמר לו, דהעיקר לקדש עצמו במותר לו, אבל לנזיר בנדר ולאסור על עצמו זה צער עצמו מן היין. ולפ"ז נראה דזה שאמר הכתוב "אחר ישמה הנזיר יין", כלומר דבאמת כל ימיו חייב אדם לנהוג בנזירות מן היין ולא לשמותו, אלא שאין זה מדין נזירות אלא שמצמו יזיר עצמו וישמה מעט מזעיר, וקאמר "ואחר ישמה הנזיר", דאפילו בשעה ששומה יהי' נזיר, וזה אדרבה מזה להזיר עצמו מכל דבר המותר.

לברך ישראל בלב ולא בבהלה, א"נ כה
 חזרכו להזכיר ואני והנער נלכה עד כה.
 יברך. בברכה המפורשת בחורה, ופי'
 רבינו אביגדור, משמע שהיו ישראל
 מזורכין בכל דבר הכחוב עליו ברכה
 בפסוק, כלומר שיהא ישראל מזורכין
 בכל דבר הכחוב עליו ברכה בחורה
 בפסוק, בחורה ונביאים וכחובים, ואלו
 הן בניית ובשדה שנאמר (דברים כ"ח) ברוך
 אלה בעיר ברוך אלה בשדה בניס
 שנאמר (תהלים קל"ח) הנה כי כן יבורך
 גבר ירא ה' ואומר וראה בניס לבניך
 שלום על ישראל. במשא ובמחן שנאמר
 (איוב א') ומעשה ידו ברכה וגו' בניאה
 ובניאה שנאמר (דברים כ"ח) ברוך אלה
 בבואך וברוך אלה בלאתך.

ושיהיו הכל מחזרכין בך שנאמר
 (בראשית כח"ח) והחזרכו בזרעך
 כל גויי הארץ ונזרכו בך כל משפחות
 האדמה. בזקנה שנאמר ואזרהם זקן וגו'
 (שם כד: א) וד' ברך את אזרהם בכל.
 בתלמודים שנאמר (דה"א ד: י) ואם ברך
 חזרכנו והרביית את גבולי בתלמודים.
 וישמרך, בגופך שנאמר (משלי ג: כו) ושמר
 את רגלך מלכד. בנפשך שנאמר (תהלים
 קכ"א: ז) ד' ישמור את נפשך. מן המזיקים,
 שנאמר ד' ישמרך מכל רע ואין רע אלא
 מזיקין מן הליסטיים שנאמר (תהלים נ"א)
 לשמרך בכל דרכיך. בריית אבות שני'
 (דברים ז: י"ג) ושמר ד' אלקיך לך את
 הברית וגו'. שלא יסתלק שכינה מעליך
 שני' (בראשית כח: יג) הנה ה' נצב עליו וגו'
 שומר לך את הברית (שם: כ) אם יהיה

אלקים עמדי ושמרני בדרך וגו' ד"א
 יברך בניס וישמרך בניס שנתות
 ישראל לריכות שמירה יוחר מן בניס.

"יאד". יעמוד ממך בניס בני (מאור)
 חורה שנאמר (משלי ו: כג) וחורה
 אור. יעמוד ממך כהניס המאירים אש
 על המזבח. יעמוד ממך חכמה שני'
 (קהלת ח: א) חכמת אדם חזיר פניו.
 יעמוד לך ישועה שני' (תהלים כו: א) אורי
 ישעי. יחן לך אור פניו שנא' (תהלים
 קיח: כז) א-ל ה' ויאר לנו. יחן לך מאור
 עינים ויחן לך חיים שני' (משלי טו: טו)
 באור פני מלך חיים. יחן עליך שכינתו
 שני' (ישעי' ס: א) קומי אורי וגו' ואומר
 (ישעי' ס: ב) ועליך יזרח ה' וגו'. ויחונך
 בילדים שני' (בראשית לג: ה) הילדים אשר
 חנן אלקים את עבדיך. בעושר שני'
 (בראשית לג: י"א) כי חנני אלקים כי יש לי
 כל. ברחמניות שני' (שמות לג) וחננתי את
 אשר אחון ורחמתי. בתלמוד חורה שני'
 (משלי ד') חסן לראשך לריח חן. ישמע
 חפלתך שני' (ישעי' ל: י"ט) חנון יחנך לקול
 זעקך בשמעתי ענך. חניית בעולם שני'
 (ישעי' כט: א) קריח חנה. במשאלותיך שני'
 (שמות לג: י"ט) וחננתי את אשר אחון. בחן
 ובחסד שני' (משלי ג: ד) ומלא חן ושכל טוב
 וגו'.

ישא. קודם גזר דין אם עשה חשונה
 לאחר גזר כתיב אשר לא ישא
 פנים. ובגמ' (ברכות כ"א) מפרש אמר
 הקב"ה כתיב בחורה ואכלת ושבעת וגו'
 והם החמירו עד כזית אכניס להם לפניס

ופי' דכל הלומד תורה לשמה מצרך את בניו מחילה שיהיו ח"ח ואח"כ מצרכם שיהיו עשירים אבל מי שלומד תורה שלא לשמה הוא מצרך מחילה את בניו בעשירות ואח"כ מצרכם בצרכת התורה, וז"ש על שלא ברכו בתורה מחלה, ועיין ב"מ פ"ה. ולפ"ז הקשה אקרא דכתיב יברכה ה' בממון וישמרך מן המזיקין ואח"כ יאר ה' פניו אליך בתורה נמצא ברכם בממון מחלה כדכתיב ומאי חסרון בזה.

ולפום ריהטא הי' נראה דדא היחא מחלוקת יוסף עם יעקב דיוסף שרצה לברך את מנשה מחילה ואמר לא כן אזי כי זה הבכור שים ימיך על ראשו כי מנשה הי' המשבר ועוסק בפרקמטיא ומפרנס את כל ישראל ואפרים ישב עה"ח ואנכי תרגלתי עם אפרים אבל יעקב לא הסכים אלא אמר ידעתי בני ידעתי והקדים את אפרים לפני מנשה כי יש לברך התורה מחלה שהוא אפרים ומיהו נראה דדוקא באדם וצנו כן הדין אבל לברך אחרים צריך לברכו בעושר קודם ואח"כ בתורה.

ואולי זה נמי מחלוקת אם אין קמת אין תורה ואם אין תורה קמת ולדידיה צריך לקיים אם אין תורה אין קמת וכלשון המשנה כך הוא דרכה של תורה פת במלת תאכל ומיס במשורה חשמה ומי צער חתי' ולא בעשירות אבל לאחרים צריך לדאוג שלא יחסר לו כלום כהלל עם עני בן טובים וכמעשה ששחטו

משה"ד לכך ישא ד' פניו. ד"א ישא יתן לך נשיאות פנים. שלום בכניסתך פי' בכניסתך בעולם ושלום בנאחך, פי' מן העולם, שלום לך ולביתך שנאמר אחת שלום וביתך שלום, שלום זו תורה שני' (מהלים כט:א) ד' עוז לעמו יתן וגו' גדול השלום שנקרא שמו של הקב"ה שלום. גדול השלום ששינה בו הקב"ה מפני השלום. גדול השלום שבו נחממו הברכות, גדול השלום ששגור בפי כל הבריות לשאול חבירו לשלום. וגדול השלום שאפי' מחים צריכים שלום שני' (בראשית טו:טו) ואחת חבא אל אבותיך בשלום. גדול השלום שניתן בחלק של צדיקים שני' (ישעי' נז:ג) יבא שלום וגו'. גדול השלום שניתן לעושה צדקה שנא' (ישעי' לז:יז) מעשה הצדקה שלום. גדול השלום שניתן לאוהבי תורה שני' (מהלים קיט:סה) שלום רב לאוהבי תורתך. גדול השלום שמלאכי השרת צריכין לו שני' (איוב כה:ג) עושה שלום במרומיו. מפני רבינו אביגדור הררפתי.

"דבר אל אהרן וגו' כה תברכו את בני ישראל" (וי:נג). וציקה"ג בשם בית שמואל אחרון דאיתא במדרש יברכה ה' בעושר וישמרך מן הלסטים יאר ה' פניו אליך מאור תורה שיאיר עיניך ולבך לתורה דכתיב כי נר מצוה ואור תורה ויחונך שיהיו מתננים זה עם זה שנאמר ונתן לך רחמים. והקשה ז"ל לפמ"ש העוללות אפרים על הגמ' (נדרים פ"א) מפני מה אין ח"ח מצויין להיות צניהם ח"ח מפני שלא ברכו בתורה מחילה,

בחפזון וצנהלות אלא צכוונה ובלב שלום
ע"כ, וכוונתו דהחיבה של אמור נכתב
מלא באות ו' להראות שלא חזרכס
צנהלה אלא צכוונה ובלב שלום.

ונראה ליתן טעם דהמנהג הוא דהחזן
והכהנים מזמרין סוף כל ברכה
והמזן עם חשבנו דהסיבה הוא מפני שאז
אומרין התפלות רבש"ע (וע' ברכות פ'
הרואה) אבל באמת כיון דחקנו לומר
שמהיה הברכה צכוונה שלימה ולכן יש
זמן ולכן חקנו לומר אז אלו שאומרין
הרבש"ע, וכן מנינו בברכו שאומרין
בברכה יו"ט שמאריכין בזמר ואז העולם
אומרין חפלה יתברך, ומה"ט קיי"ל
דכהן שיכור אסור בנשיאות כפיים (ע'
מענין דף כ"ו) והוא ע"פ הנ"ל דכיון
דהעיקר הוא הכוונה ושיכור דעתו
מבולבלת ומטורפת לא ישא את כפיו
ובחו"ל דהכהנים בשעת הברכה כהנים
היו מבליעין השם י"ב והיו עושין באופן
כדי שלא יכירו העומדין שם וע"ז לריכין
יחר כוונה וישב הדעת.

והנה יש לדייק כאן ומחוץ הביאור
יתבארו הדברים בסייעתא דשמיא
והוא דיש להשיס לב דהברכות נחלק
לשלושה חלקים וכלל ברכה מחחיל עם
אות י' נמצא דאות י' כפול שלש פעמים
וזה שלשים והאות י' נכתב במילוי יו"ד
וא"כ שלש פעמים יו"ד במילואו ס"ה
בגימטריא ששים, ונראה דהוא לרמוז
דעד שנת ששים הוא במקפו וזה העיקר
ימיו של האדם כיון שהוא ימי העמידה

לו בכל יום חיוחא, וו"ש כה חזרכו את
בניי כלומר כשהברכה לברך את בני
ישראל אמור להם יברכך ה' בממון
וישמרך מן המזיקין או בעוה"ב יאר ה'
וגו' בחורה.

א"י לפמ"ש (חולין ג"ב ע"א) שלחו מחס
ליבעיא רחמים איחכליא על עליא
דאילמלא עליא לא מחקיימין איחכליא,
פי' בעלי בחים גומלי חסד ומחזיקים ידי
עניים ומפורים ממונס למלכות בשביל
אחיהם ומחקיימים על ידם, וכמו שעלים
שבגפן סובלין הרוח ומגינים על
האשכולות שלא יכס שרב ושמש ורוחות
כך עמי הארץ חורשין וזורעין וקוצרין
מה שמ"ח אוכלים.

והנה בקרא כתיב כי שפתי כהן ישמרו
דעת והכהנים הם הח"ח שיושבין
עה"ח וגם לריכין ללמוד את העם דעת
חורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' נבא'
הוא א"כ הם מחפליין על העל"י וזה כה
חזרכו את בניי אמור להם שיהי' להם
עשירות וכמ"ש שמעון אחי עזרי'
והקדימו וזבלין ליששכר להראות חשיבות
לו אבל לעצמם לריך להקדים ברכה
החורה כי הוא חחילה ועיקר.

"וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל
אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את
בני ישראל אמור להם, יברכך ה'
וישמרך, יאר ה' פניו אליך ויחנך,
ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום"
(וי-כב-כו). וברש"י מלא לא חזרכס

לסטים עליו ונוטלין אותה ממנו מה הנאה יש לו במתנה זו אבל הקב"ה הוא הנותן הוא השומר ע"כ, וכיון דהצרכה הוא מה"ש ולכן וישמרך מן המזיקין והוא השודדים מפני שאם השפע והצרכה באה לאדם מעוה"צ לעולם הזה אז באה לו בהיתר דזה שייך לנו משא"כ אם נוטל ממון בעוה"ז ואינו מהצרכה אז אין זה ממון שלו כיון דשייך לעשו וא"כ יש להם להמזיקין טענה להזיק לבן אדם דלקח ממון של המזיקין והוא שלא בהיתר.

והנה בגמ' ז"צ (י"ו) דהטעימן לאבות בעוה"ז מעין עוה"צ וברש"י לא חסרו להם שום טובה ובמדרש בראשית רבה (פרשה מ"ג) דבזכות האבות זכינו לצרכת כהנים והוא שיהיה לנו טעם עוה"צ בעוה"ז והוא דכמו שהם זכו בעוה"ז מעין עוה"צ כך ע"י צרכת כהנים יזכו לזה ובת"ס פרשת כי תאחז כחז לפרש הפ' לא תשכח בעבטו כלומר לא יחשוב לעולם כי הקב"ה נושה שלו אדרבה ישבח ויודה לה' שזכהו לעשות רצונו ולא יבקש שכל אדרבה השב חשיב לו ית' את העבט כלומר תשוב לו שבת והודיה שהפליא חסד עמך לעשות מצוה כזו ואז תרווח תרתי תדא שהקב"ה יעשה עמך בעוה"ז מחמת חנם ושכר מצותיך.

איברא דיש להקשות דבזמ"ל מנינו דאמרו שכר מצוה באי עלמא ליכא וא"כ ל"ש לקבל שכר מעוה"צ על

של האדם וכן מנינו מי שנודר ערכך עלי ואם מבין ששים שנה ומעלה אם זכר והיה הערך חמשה עשר שקל משא"כ הערך הזכר כל השנים מבין כ' עד ששים היה השיעור חמשים שקל וזה שאמר התנא בן ששים לזקנה, ולפ"ז נמלא דהעיקר הימים של האדם הוא עד ששים ולכן בשעה שהכהנים מצרכין לישראל מצרכין ומכוונין להשפיע על האדם עד הזמן ההוא ומן הזמן ההוא עד שישב נשמחו לריך להכין את עצמו כדי שיכנס לטרקלין מיד, ולהעיר עוד דצרכת כהנים יש ס' אוחיות במדויק.

ונבאר עוד בזה לפי הגמ' מנחות (דף כ"ט) דדרשו כי ביה ה' לור עולמים דבאות י' נברא עוה"צ ובאות ה' ברא עלמא הדין וז"ש בהבראש דבה' בראם וכמו שנאמר באקדמות ובאחא קלילה דליח בה מששומא, ועוד אחא בזמ"ל (ע' בנחא דנ"א) דיעקב ועשו חלקו שני עולמות יעקב נטל עוה"צ ועשו נטל עוה"ז, נמלא דלישראל אין להם בעוה"ז כלום אבל אם מצרכין את בן האדם מצרכת עוה"צ בעוה"ז אז יכול לקבל אפילו בעולם הזה ולכן יש האות י' בכל החחלה צרכה לרמוז דכל השפעה הוא ע"י שהצרכה הוא מעוה"צ שנברא באות י'.

וזה שאמרו יברך שימצרכו נכסיך וישמרך שלא יבואו עליך שודדים ליטול ממנון שהנותן מתנה לעבדו אינו יכול לשמרו מכל אדם וכיון שבאים

עוה"ז וא"כ היאך שייך שחצרך בממון
 מן עוה"ז ונראה דבאמת שכל אינו יכול
 לקבל אבל במחנה יכול האדם לקבל ע"י
 נשיאת חן מן השמים שנוטנין לו ברכה
 וז"ש להלן ישא ה' פניו אליך דכיון
 דהקב"ה נושא לך פנים ויראה לך פנים
 שוחקות ופנים נהובות ויחנך יתן לך חן
 ובספרי ויחנך במשאלוהיך וכן הוא אומר
 וחננתי את אשר אחון ולכן אחת זוכה
 להברכה והוא מעוה"ז והוא בגדר מחנה
 ולא בשכר וע' ח"ס פרש"י לך ויאמר
 מלך סדום אחז"ל חלמדין של א"א עין
 טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה והס
 אוכלים בעוה"ז ונחלים עה"ז ופ' אמ"ו
 שאכילתן בעה"ז הוא בעלמנו נחלת עה"ז
 ואינו מעוה"ז כלל והוא ע"פ הנ"ל.

וראיתי בדעה זקנים לבעלי החוס'
 יברכך בעושר וישמרך שחעשה
 המלות כדדרשינן ושמתם את המלות,
 ולכאורה איזה שייכות יש דמשמע דכיון
 דיש לך עשירות לכן תקיים את המלות.

ונראה דהנה הר"מ צה"ל חסובה
 ובמורה נבוכים הקשה על הא'
 דאמרה החורה אם בחוקתי חלכו ואם
 מצותי חשמו ועשיחם אחס ונחתי
 גשמיכם בעתם ונחנה הארץ יכולה ועץ
 השדה יתן פריו וכל הברכות והרי קיי"ל
 שכר מצוה צהאי עלמא ליכא ומחרץ
 דהנה האדם צריך ממון כדי לקיים
 המלות וכגון פדיון הבן כדי לקיים
 המלות צריך ליתן לכהן חמש סלעים וכן
 לקנות אחריו וא"כ צריך שיהי לו כסף

כדי לקיים מצוה ה' ולזה יקבל ממון
 ואה"נ דשכר על מה שעשה אינו מקבל
 וא"כ הבע"ח למדו דאם ברכת כהנים
 הוא יברכך בעושר הרי שכר מצוה צהאי
 עלמא ליכא וע"ז מסיים וישמרך שחעשה
 המלות דהעשירות שנוטנין לו הוא בשביל
 לקיים מצוה החורה.

והיום צנח מילה פירשתי דהנה
 המנהג הוא לברך את הבעל
 שמחה שיהיה חורה וגדולה במקום אחד,
 וע' גיטין (נ"ט) מימות רבי עד רב אשי
 לא היה חורה וגדולה במקום אחד,
 וחשבתי שהיה מן הנכון לברך חורה
 וגדולה כאחד או באדם אחד, והלשון
 "במקום" ק"ק. ונראה לפי מה שאמרו
 צדיקים חלילתן יסורים וסופן שלוח
 ורשעים להיפוך ומשגיח לגוים ויאבדס
 וידוע העובדא שמספרים בשם הב"ח
 שפעם מצא נשמה בעולם החוהו ושאל
 אותו מהנעשה אהו ואמר להב"ח רבי יש
 לו צער כמו לצדיקים בעוה"ז וכן מצונו
 בהסבא קדישא יעקב חפארת שבאצות
 דביקש לישב בשלוה מיד קפץ עליו רוגזו
 של יוסף משא"כ רשעים הם חיים חיי
 נחת ושלוה בעוה"ז.

והאמנם יש צדיקים דזוכין לשמי שלחנות
 כגון רבינו הקדוש ור' אלעזר
 בן ערך ור' טרפון ועוד והוא ע"פ
 הנ"ל דכיון דעוה"ז שייך לעשו אז אין
 מגיע לנו שום חלק אבל בשביל לקיים
 מצוה ולהרצין חורה ושיהיה דבריו
 נשמעין אז הרבה פעמים נוחנין לו

ה' ימלוך לעולם ועד (שמות טו:יח)
 והכוונה בזה דכמו שזכה עכשיו לראות
 את היד הגדולה וישועת ה' והוא השליט
 בכל הארץ כן יה"ר מלפניו לעשות בכל
 הדורות לעולם לא יגרע מזדיק עיניו
 ולא יעלימהו מן הרשעים המריעים
 ואח"כ מביא הפי' של האונקלוס שהוא
 פירשו לשון הוה ה' מלכותיה קאים
 לעלם ולעלמי עלמיה והרמב"ן הקשה על
 זה ולא הבינוהו דעתו בזה שהרי כחוב
 יהי כבוד ה' לעולם וימלא כבודו את כל
 הארץ יתגדל ויתקדש ואמן ויגדל שמך
 ויחכן שטעמם כסוד הברכות ע"כ, והנה
 הדבר סתום.

ונראה ע"פ כל הנ"ל דהנה אין לענוש
 לרשעים בעוה"ז כיון דחלקו
 יעקב ועשו וכאן יש להם מנוחה ושלוה
 ובעלמא דתתא יגיע להם העונש אבל
 לפי מה שבארנו דהענין של נשיאות
 כפיים להמשיך הברכות והשפע מלעילא
 לתתא ולהמשיך עשירות כדי לקיים
 המצות וא"כ אם הרשעים מפריעים לנו
 לקיים תורה ומצות וא"כ נריך לאבדם
 וזה שפ' הרמב"ן דמה דתרגום
 האונקלוס בלשון הוה ויחכן שטעמם
 כסוד הברכות.

ולפי זה י"ל עוד דהרמב"ן להלן
 בסוף פרשת בשלח בשעה שמשח
 לחם עם עמלק היה ידיו פרושות לשמים
 וז"ל וטעם ויהי ידיו אמונה שהיו
 עומדות וקיימות ברוממותן כלשון ואמנה
 על המשוררים וכו' ועל דרך האמת נשא

לאדם שחיהו וזוכה לשחי שולחנות,
 ובמדרש שמות רבה (פרשה ל"א ד') בשעה
 שבנה שלמה המלך הבית החפלה ואמר
 רבון העולמים אם יש אדם שיחפלה
 לפניך שתחן לו ממון ואחה יודע שרע
 לו אל תחן לו ואם ראיח אדם נאה
 בעשרו חן לו שנא' ונתח לאיש ככל
 דרכיו אשר חדע את לבבו לפי שבעוה"ז
 היה הרשעים עשירים ונחונים בשלוה
 ובהשקט והזדיקים עניים ע"כ.

ויל"ד מי הוא הנקרא אדם נאה בעשרו
 ולפי הסיפא אפי' לאדם שנאה
 בעשרו אין לו ליחן עשירות ונראה לפי
 הנ"ל דבכדי לקיים מצות אז נוחנין לו
 וזוכה לשחי שלחנות, וזהו שאמר נאה
 בעשרו ולפי כל הנ"ל הוא הוא הברכה
 שיהיה לו תורה וגדולה במקום אחד
 דבאמת מצד הדין כמעט דאין שייך
 במקום אחד לשחי שלחנות. וזה ג"כ
 דאמר יברכך בעושר וישמרך בשביל
 שחשמע את המצוות, וע' ח"ס פרשת
 חקה פ' המסורה ולא נתן ה' ולא נתן
 לב לדעת ולא נתן חפלה לאלקים ולא
 נתן למוט רגלנו כי יאה עניוחא לישראל
 והטעם כי מהדין אין לנו בעוה"ז כלום
 כי זה חלקו של עשו מבטן אמו אלא ע"י
 ברכת יצחק ע"ה באה לנו גם חבל נחלה
 בעה"ז מהטעם שכ' מהר"ם אלשיך פ'
 חולדות שיהי' לנו הכנה בעוה"ז לנחול
 עוה"ב.

והנה בפרשת בשלח כתב הרמב"ן על
 הא דבסיים השירה החפלה ואמרו

עשר אלצעות לרום השמים לרמוז על עשר ספירות לדבקה באמונה הנלחם לישראל ובכאן נחבאר ענין נשיאות כפים בצרכה כהנים וסודו עכ"ל.

ונראה דסוד צרכה כהנים הוא ע"י עשר אלצעות שמכווין ידיו כדבעי וולהעיר מדברי הנוב"י (או"ח סי' ה') דמסתפק אי נשיאות כפים מעכב דדיעבד] וממשיך עי"ז השפע מלמעלה ועי"ז שממשיך השפע יכול בכוחו לבטל הכח של עמלק ועשו בעלמא הדין כיון דמריעין לישראל ומפריעין להן מלעסוק בחורה ומזות ובא זה וגילה על זה דהרמב"ן כאן מבאר הדבר ביותר ביאור וזה הוא הכוונה בהרמב"ן הנ"ל.

ואולי מה"ט מצינו בחז"ל (סוטה ל"ח ע"ג) דהקב"ה מתאוה לצרכה כהנים מפני שע"י נחגלה מלכותו ועושי רצונו יכולין לעשות נח"ר לפניו ע"י חורה ומזות, ונראה דדוקא כהן שהוא מסטרא דחסד ואין לו חלק ונחלה בעולם הזה ואשי ה' נחלמם יכול להמשיך הצרכה ולכן הלוי נוטל לידים לכהן בשעה שהולך לברך כיון דהוא ג"כ אין לו חלק ונחלה לכן יש לו חלק בהצרכה.

ובזה אולי נפרש למה דוקא צמכת הצרד היה משה רבינו פורש כפיו לשמים והחפלה בנשיאות כפיים דהנה פרעה הרשע שלח את שלוחו ויקרא למשה ואהרן ויאמר אליהם חטאתי הפעם ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים העתירו אל

ה', וידוע דפרעה היה מכסף גדול והנה טען דכיון דאני ועמי הרשעים לכן מגיע לנו בעלמא הדין שלוח ולצדיקים יסורין ולכן משה הלך חוץ לעיר ופרש כפיו לשמים וכיון צוה הענין של נשיאות כפים דעל ידה זוכין אף בעוה"ז לצרכות ה' ואיצוד הרשעים ושפע רב כל טוב וזה פעל משה בחפלתו וצפרט צמכה צרד דהוא היה קשה מאד, ולכן ע' באבן עזרא (שמות ו:נד) דאע"פ שצרד הצדיל ה' בין המצרים ובין ישראל אבל צמכות הארצה היה בין לישראל ובין לעכו"ם ואולי כיון שטען פרעה כן וכדי שלא ליחן פ"פ למינים ולפושעים לכן לא הצדיל ה' בין ישראל לעכו"ם.

והנה הקיום של הצרכה הוא ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום, ובפ' בחוקמי ונחמי שלום בארץ ואין מחרד וברש"י שמא חאמרו הרי מאכל הרי משחה אס אין שלום אין כלום ח"ל אחר כל זאת ונחמי שלום בארץ מכאן שהשלום שקול כנגד הכל וכן הוא אומר עושה שלום ובורא את הכל, והרמב"ם בסוף הל' חנוכה מסיים גדול השלום שכל החורה ניתנה לעשות שלום בעולם שנאמר דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום.

וידוע דיש שני זמנים ושני מקומות וענינים שצריכין הענין של שלום יש אופן דכשאדם יש לו מלחמה עם שכניו אז צריך לעשות שלום אבל יש עוד אופן והוא שצריך לעשות שלום בנפשו כי

הצב"ח בעושר וא"כ יהיה לו מלחמה
בנפשו דרוזה עוד יותר ולכן ברכו
בשלוש דכיון דהברכה הוא מעוה"צ לא
יזיק לך ואדרבא אחי מהיה שמח בחלקך
ויהיה לך שלום ושלום וזהו ברכת ה'
תעשיר ולא תוסיף ענב.

ובמדרש שובי שובי השולמית אומה
שההננים משימים לה שלום
בכל יום שנא' ושמו אח שמי וכחיד שלום
זה שאמר ר"ש בן חלפתא אין כלי
מתזיק ברכה לישראל אלא השלום שנא'
ה' עוז לעמו יחן ה' יברך את עמו
בשלוש וקאמר כלי דהוא דבר המקבל
שפע.

ומסיים ושמו אח שמי על בני ואני
אברכס, דידוע דיש שם הנקרא
אני ונחג הסוכות בשעת החפלה אנו
מתפללין אני והו הושיעה נא [ובלק"ח
פ' יתרו אני הוא שם ההוי"ה דההי"ן
בגימ' צ"ן ועס ט' אוחיות בגימ' אני"
עיי"ש, וע' עוד שם דכחיד (ישעי"י ט)
"אני ראשון ואני אחרון" כי האוחיות
ראשונות הקודמות לשם ההוי"ה שהוא
טדה"ד והוא שם קדוש והאחרונים כו"ו
והם בגימ' אני"ן, והכוונה בזה להשם
ההוא שמשיפע שפע רב וכל טוב וכמו
שאמרו נסכו לפני נחג כדי שתחברך
גשמי שנה וכדומה דע"י פעולה בזה
השפע ולכן בברכת כהנים ג"כ ע"י שם
ההוא ושמו אח שמי על בני ואני
אברכס ובשם הזה מברך לכהנים וכמו
שאמרו (חולין מ"ט ע"א) חניא ר' ישמעאל

חמיד הוא במלחמה במחשבות שלו
שמבלבלים אוחו והד' יסודות שיש לו
מריבים זה עם זה וזה הרבה גרוע
ממלחמה עם שכנים וזה מחלה שאין לו
השחלטות על נפשו ואין לו מנוחה הנפש
וזהו שאמרו אין אדם מח וחני לאוחו
בירו וע' רמז"ן פרשת נלצים (דברים
כט:יח) והטעם כי נפש האדם הרוב
שאינה מחאה לדברים הרעים לה כאשר
נבא בלבו קנא המחאה והוא ימלא
לאוחו או יוסף בנפשו מחאה יתרה
ומהיה נמאה לדבר ההוא שאכל או
שעשה יותר מבראשונה והמחאה עוד
לדברים רעים שלא היחה מחאה להם
מחלה וכו' ולכן יאמר הכ' בהולך
בשרירות לבו שהוא אם ימלא נפשו
במחאות השרירות והחזקות עליו אשר
היא נמאה להם יוסף נפשו הרוה עם
הנמאה כי יחאה ונמא עוד למה שהוא
שבע ממנו ולאשר השביעו נפשו בו ועוד
יותר עיי"ש.

והנה אדם כזה הגם שאכל לשבע נפשו
ואין בידו לאכול יותר מפני שכבר
מילא כרסו ואין המקום מתזיק יותר
ואפ"ה מה שהשביע עצמו אין זה
שביעה ואדרבא המחאה מושך האדם
יותר ויותר ולהדיא אמרו משביעו רעב
מריעבו שבע, ואמרו מי שיש לו מנה
רוזה מאחיים, וזה שאמר שלמה המלך
החכם מכל האדם מחוקה שנת העובד
משא"כ העושר ושבע לעושר איננו מניח
לו לישון ולכן חששו דאם ע"י הברכה
כהנים יברך ה' בממון וכמו שאמרו

ונראה ע"פ הנ"ל דכיון דהעוה"ז שייך לגויים ורק ע"י הברכה ונשיאות חן זוכה לשפע וזה שחשב יחרו דכיון דהוא גר ואין לו הזכות של האבות דעל ידה זכו ישראל לברכת כהנים כמבואר במדרש ולכן אין מגיע לו השפע ולכן אין לו לעלות לא"י ארץ זבת חלב ודבש כיון דממילא לא יגיע לו כלום וע"ז אמר לו משה דכל הסיבה של השפע הוא נשיאות חן ובגדר מחנה והוא כדי לקיים חורה ומנזות ולכן אחת ידעת חנחנו במדבר ואם אחת חבוא עמנו והיה הטוב אשר ייטיב עמנו והטבנו לך ג"כ ואל תחשוש לזה שאחיה חושב שלא יגיע לך והרי כיון דכל המטרה הוא בשביל לקיים חורה ומנזות וא"כ גר ג"כ צריך לקיים מצות ואדרבא אנו מחויבין לכבדו כדי שלא יחזור לסורו וא"כ ע"י הברכה של ברכת כהנים ישפע לך ג"כ שפע טוב ויחברך בכל מילי דמיטב.

ונראה עוד דהנה שרו של עשו לחם עם יעקב ולבסוף הודה לו ושאל יעקב לשמו ויאמר למה זה חשאל לשמי ויברך אותו שם, ובמדרש (הובא ברבינו נח"י) דברכו ברכת כהנים ונראה מזה דהשר של עשו הודה ליעקב דע"י שברכו בברכת כהנים זכו הכלל ישראל להמשיך שפע ברכה מעה"ב לעוה"ז ועל שפע זו אין להם שום כח ואחיה זה שייך לעם ה' אפ' בעוה"ז. (שנת תשנ"ב)

"כה תברכו את בני ישראל אמור להם" (ו: כג). ובחננומא איחא, ילמדנו

אומר למדנו ברכה לישראל ברכה לכהנים עצמן לא למדנו כשהוא אומר ואני אברכם הוי אומר כהנים מזכרין לישראל והקב"ה מזכר לכהנים ע"כ והכהנים מכוונים בשם זה ועי"ז משפיעים לכלל ישראל.

ובדרך רמז יש להוסיף דהנה נעים ומירות ישראל חיקן ע"ז שיר המעלות ללוויים לומר על המדריגות בין עזרת נשים לישראל ואמר אליך נשאתי את עיני היושבי בשמים וברש"י יו"ד יחירה והכ' ממשיך הנה כעיני עבדים אל יד אדוניהם כעיני שפחה אל יד גברתה כן עיינו אל ה' אלקינו עד שיחננו, ונראה דהיו"ד יחירה לרמז על עשר אלבעות שהוא נשיאות כפים וזה שאמר דהנה אליך נשאתי את עיני ומחכים לברכה ה' ע"י כהנים כמו דעבד מצפה לאדון שלו כן עיינו אל ה' אלק' עד שיחננו ויתן לנו ברכת שמים ע"י מחנה וכמו שפירשנו לעיל ע"י נשיאות חן [דרך אגב הפסוק הזה נסמן במחזורים אלל ברכת כהנים].

ובהאמור נראה לפרש מה שאמר משה ליחרו חננו (כפ' דהעלותך) דיחרו לא רצה לילך לא"י אמר לו משה אל נא תעזוב אחנו כי על כן ידעת חנחנו במדבר והיית לנו לעינים והיה כי חלך עמנו והיה הטוב ההוא אשר ייטיב ה' עמנו והטבנו לך, ובאמת למה לא רצה ללכת אל א"י ומה אמר לו משה לשון חן חנחנו במדבר.

צריך להיות נקי כפיס, אבל מי שכפיו אינם נקיים והוא שגול בהם או הכה ישראל או כיו"צ ת"ו, היאך ישא ברכה מאת ה' והעם ירננו אחריו, הרי הוא עולה לדוכן ונושא ידיו למעלה וידים דמים מלאו בגול ורצת. אבל כהן נדיק שנושא כפיו למעלה לצדק העם מסתכלין בו לטובה וממנו ילמדו וכן יעשו גם הם. ועיין הפלאה על המדרש כל הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין, משום דמה שהאדם רואה משפיע עליו הרבה וצריך גדר שלא יעבור ת"ו אח"כ בעצמו, שיצרו מחגבר עליו ע"ש.

והב"ב כהן שיש בידיו מומין לא ישא את כפיו, שאינו נקי כפיס, והעם מסתכלין בו. ורבי ה"י שונה שיש לו מומין בכולו לא ישא את כפיו, שהרי אמרו קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים, ובפרט כהן שהוא צריך להיות מורה דרך להעם, וכמ"ש "יורו משפטיך ליעקב וחורמך לישראל", וכל שיש בו מום בכל גופו מסתכלין בו ולא ישא את כפיו.

ובא ר' יהודה והוסיף אפי" מי שהוא ידיו צבועות אסטוט וכו', כלומר שבאמת אינו בעל מום אבל הוא צבוע בכמה ענינים, שמראה עצמו יותר ממה שהוא, עיין ב"ב (דף ז"ח) א"ר יהודה אמר רב כל המגאה בטלית של ת"מ ואינו ת"מ אין מכניסים אותו במחיצתו של הקב"ה. ופירש"ב"ס דעביד כדאמרן בחוקת הבחיים (ב"ב נ"ו ע"ב) טלית של ת"מ כיצד, כל שאין חלוקו נראה

רבינו כהן בעל מום מהו שישא את כפיו, כך שנו רבותינו כהן שיש בידיו לא ישא את כפיו, ורבי ה"י שונה כהן שיש מומין בכולו לא ישא את כפיו, ר' יהודה אומר אף מי שהיו ידיו צבועות אסטוט או קוצה או פוא לא ישא את כפיו, למה, לפי שדרך בני"א שמסתכלין בו. ר' הושע"י הגדול שונה אם רוב אנשי העיר מלאכתן בכך מותר לו לישראל את כפיו וכו'. ועיין עץ יוסף נפ"מ דלרבי איתקש לעבודה ולת"ק הטעם משום שהעם מסתכלין בו. ולפ"ז אם ה"י דש בעירו נושא את כפיו. ולא ידענא לפ"ז למה הכניס רבי בין ת"ק ור"י, דמרוייהו מיירי משום שבנ"א מסתכלין בו. וגם מדסיים למה לפי שדרך בני"א שמסתכלין משמע דקאי אכולהו.

ולולי דמסתפינא הייתי אומר דרבי נמי ס"ל טעמא דהסתכלות, אלא שלת"ק דוקא בידים שפושטין כלפי העם ומסתכלין בהם שפיר גזרינן, אבל כל גופו שכן הוא דרכו בכל שעה אין העם מסתכלין בו. ורבי ס"ל דבכל גופו נמי כיון שעולה לדוכן דרך בני"א להסתכל, ובא ר' יהודה והוסיף דאף מי שהיו ידיו צבועות שאין זה מום בעצם, אפי"ה כיון דהעם מסתכלין בו לא ישא את כפיו.

ומה שנראה דכתיב (תהלים כ"ד) "מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו נקי כפיס ובר לבב וגו' ישא ברכה מאת ה'". א"כ לקבל ברכה מאת ה'

לדוכן דחייש דלמא נגע במידי דנגעה
 היא וכו' ולא עוד שאינו מוציא את
 ישראל ידי חובתן משמע דאיכא חיוב על
 בני ישראל להחזרך ועיין דבר אברהם
 קאוונא סי' ל"א שהביא מירושלמי מגילה
 פ"ד ה"ח דאסור להסתכל בפני הכהנים
 משום היסח הדעת ואי ליכא מצוה
 להחזרך מאי היסח הדעת שייך.

והנה בספרי הביאו רש"י דרשו אמור
 להם שיהיו כולם שומעים ע"כ ואי
 ליכא מצוה להחזרך מאי נפ"ג אי
 שומעים לו הא לגבייהו ליכא מצוה
 ולפ"ז י"ל דז"ש כה תברכו את בני
 ישראל זו מצוה על הכהנים אמור להם זו
 מצוה על ישראל לשמוע שיהיו מחזרין
 וכדעת הפוסקים דאיכא מצוה על ישראל
 להתברך.

איברא דבהיראים (מצוה ע"ו) כתב נוה
 הקצ"ה להכהנים שיברכו את
 ישראל באמור להם לברך באמור להם
 שנאמר בפ' נשא כה תברכו את בני
 ישראל אמור להם ותרגום אונקלוס כד
 יימרון להון וכוונתו להא דדרש בספרי
 מנין שהחזן צריך לומר להם אמרו ת"ל
 אמור להם ועיין צ"י א"ח סי' קכ"ח
 ובש"ע דאין הכהן עובר כשלא עלה
 לדוכן אלא אם אמרו לו לעלות ולא עלה
 א"כ הביאור כה תברכו וגו' אמור להם
 שיאמרו לכהנים שיברכו את ישראל א"כ
 אין ראייה שישראל צריכין להתברך וא"כ
 יהיה חלוי מה שדרשו מאמור להם וי"ל.

מתחזיו טפת, ונניעוהא יחירחא הוא,
 וגסות הוא למי שאינו ח"ח. ועיין
 בשו"ח מוהר"י ברונא (סי' ק"ג). ולפ"ז
 א"ר יהודה אפי' מי שהיו ידיו לבועות
 אסטיס נמי לא ישא את כפיו.

והנה כל זה אם הי' הדור כשר, אבל
 אמרו דור לפי דורשיו, דאם הדור
 אינו ראוי ואין שומעין למוכיחיהם
 ולמוריהם ואין מלמדין מהם, אז ליכא
 איסור לברך כיון דממילא אין מסתכלין
 בהן ובמעשיהן, ואדרבה הם גרועים
 מהם. ולזה א"ר הושע"י הגדול אם רוב
 אנשי העיר מלאכתן בכך מותר לישא את
 כפיו, כיון דאז אין מסתכלין בהם כלל
 וכלל, והארכתו בדברי מוסר.

"כה תברכו את בני ישראל אמור
 להם" (ו: בג). ויש לדייק לשון אמור להם
 והיל"ל כה תברכו את בני ישראל יברך
 ה' וכו' ונראה לפ"מ שנחלקו האחרונים
 ז"ל אי יש מצוה לישראל להתברך
 מכהנים או רק המצוה על הכהנים לברך
 את בני ישראל ועיין בספרינו משנה
 הלכות (ח"ו סי' י"ח) ועיין ח"ס (א"ח סי'
 קס"ו) דדעת רוב הפוסקים דליכא מצוה
 על ישראל להתברך אלא דבסי' כ"ב
 הביא דדעת היראים (סי' ט"ו) דאיכא
 מצוה לישראל להתברך וכתבו האחרונים
 הכוונה על החרדים ולא היראים.

והראב"ד בפ' למס' תמיד פ"ז הביא
 מס' המקצועות דהיכא דאיכא
 נדה צניתא דכהן אסור ליה למיסק

לא חזרנו בחפזן ובנהלות אלא בכונה ובלב שלם. ותיקנו חז"ל בברכת כהנים וזונו לברך את עמו ישראל באהבה שהעיקר חלום ברכות על ישראל כשמברכים מאהבה וההיפך השנאה, ובפרט שנאת חנם שגרם לחורבן בית מקדשנו.

ובגמ' יומא ט' ר' יוחנן ור"א לאמרי חרווייהו ראשונים שנחגלה עונם (ע"ז ג"ע ושפ"ד) נחגלה קצם [מקץ שבעים שנה] אחרונים שלא נחגלה עונם לא נחגלה קצם ונראה דכבר הקשו שהרי בגמ' יומא ט' מקדש ראשון מפני מה חרב מפני ג' דברים שהיו בו ע"ז וג"ע ושפ"ד וכו' אבל מקדש שני שהיו עוסקין בחורה ובמזות וגמילות חסדים מפני מה חרבה מפני שהיחה בו שנאת חנם ללמדך ששקולה שני"ח כנגד שלש עבירות ע"ז ג"ע ושפ"ד.

ונראה דלא אמר על לה"ר אלא שני"ח והחילוק דעל לה"ר אפשר כשישמע שחזירו מדבר עליו יוכיחהו או שישביר לו טעם או שלפעמים גם יחזור בחשובה כשישמע שמדברים עליו והגם שהמדבר לה"ר עשה עבירה גדולה מ"מ לפעמים יאחז מזה דבר טוב להנדבר וגם כי המדבר לה"ר נענש מ"מ הנדבר עליו מקבל מזוהו כמבואר זה בחובת הלצנות באחד שדבר על חזירו ושלח לו מחנה על שנתן כל המזות שלו ע"ז, וגם כי המדבר לה"ר אומר דבר זה או זה עשה ומפרט דבר גדול או קטן והשומע

א"י לפ"מ דאיחא בירושלמי הוצא בש"ג ברכות דכל ברכה צריך להיות מברך ושומע יאמר עליה אמן דזה הוא גמר הברכה וכל שלא אמרו אמן הו"ל כברכה שלא נגמרה ועיין שלהי נזיר אמר רבי יוסי גדול העונה אמן יותר מן המברך וא"ל ר' נהוראי השמים כן הוא שהרי הגוליירים מחגרין במלחמה וגבורים נוטחין ופרש"י שהרי גוליירין חלשין מחגרין במלחמה חתילה ואח"כ גבורין באין ונוטחין אף כאן העונה אמר בא לאחר המברך ומנחת ועיין ברכות נ"ג ע"ב ועיין ברכות מ"ז ע"א עד שיכלה אמן מפי העונים וברש"י שם אמר אחר ברכת המזיא דאף עניית אמן מן הברכה היא ע"ש ובת' הארכחי בזה עיין משנ"ה (ח"ח ס"י רכ"ב).

ושמעתי בשם חכם שלא הי' אוכל מאכל עד שלא הי' לו מי שיענה אחריו אמן ופעם לא הי' לו מי שהוא בנית והי' מחענה עד סמוך למנחה ונכנס אדם לביתו ובקש ממנו להמחין מעט עד שיברך על המזון ושאל פיו הקדוש מה זה והשיב לו שכן מבואר בירושלמי וא"כ כשהכהנים מברכין נמי צריך להיות העונים דלא נגמרה הברכה בלי זה וז"ש כה חברכו את בני ישראל אמור להם שיהיו כולם שומעים דאז יהיה גמר וחלות הברכה עליהם.

"כה תברכו את בני ישראל אמור להם" (ו:בג). ובחז"ל מובא ברש"י שיהיו כולם שומעים הברכות. אמור מלא

פעמים ישמע ופעמים לא יאמין ואדרבה יוכיחהו ויחזור בו מלה"ר לאחר שיגערו בו אבל שנאת חנם הוא אין אדם יודע מה בלבו ועל מה שונאהו וכ"ש אם לפעמים ירמוז לא אדבר כלום על זה כי אסור לדבר לה"ר ומשים על פיו אצבעותיו כאלו מי יודע מה שידע עליו ומה שעשה ויש לחשוב עליו החמור שבחמורים ועבר על כל החורה.

וז"ש בית שני נחרצ על שנאת חנם אבל לא נחגלה עונם ששנאת חנם לא ידוע מה זה ועל מה זה ומי שונא מי וזה גרע מלה"ר ומע"ז וג"ע ושפ"ד דהחם בידו לעשות תשובה אבל כאן הרי אינו מחזיק עצמו בעצירה שהרי לא עשה כלום ולא דבר רק חשב בלבו אבל מחשבתו רק רע כל היום.

ולכן בחורה כחוב לא תלך רכיל בעמך שזה לאו על לה"ר ושוב לא חשנא את אחיך בלבדך שלא חאמר לא אדבר ולא אלשין אבל מ"מ לשנא בלבו שני"ח ישנא, ולכן אמר ולא חשנא את אחיך אם יש לך הוכח מוכיח אותו אבל לא תשא עליו חטא ואפי' בלבדך וכיון דתעקור את השנאה אז תוכל לבא למדרגה ואהבת לרעך כמוך וק"ל.

"כה תברכו את בני ישראל אמור להם" (וי. כג). ובגמ' סוטה (ל"ח ע"א) כה תברכו בלשון הקודש ול"ב למה דוקא ברכה זו בלשון הקודש ולא בשאר לשון, ואגב נראה לבאר מה שאומרים ברכינו

בברכה המשולשת בחורה וכבר הלכו בו נמושות בלשון המשולשת בחורה.

אמנם בקידור המקובל הגדול ר' הירץ ש"ץ כתב ברכה המשולשת לפמ"ש ז"ל דברכת כהנים אין לה חרגום ומה שאכלנו נמלא חרגום או שהוא חרגום ירושלמי או חרגום אחר אבל חרגום הנתן מסיני בכל החורה כולה לא ניתן על ברכות אלו, ופי' ז"ל דכל החורה אנתנו חייבים לעבור שנים מקרא ואחד חרגום בכל שבוע כמבואר בש"ע (א"ח סי' רפ"ה) וכאן כיון דליכא חרגום צריך לומר שלש פעמים מקרא שהרי צריך לעבור ג' פעמים אלא שבכל החורה שנים מקרא ואחד חרגום וכאן הכל מקרא וזה ברכה המשולשת בחורה שאומרים אותה שלש פעמים וש"י.

ולפ"ז כיון דברכה זו לא נתנה לה חרגום ע"כ שמעינן שהקפידה חורה כ"כ בברכה לישראל שיהי' בשלימות ותחול עליהם ולכן צריכה דוקא לשון קודש ולכן אפילו חרגום שבכל החורה ניתן מסיני על ברכה זו לא ניתן וע"כ מפני שצריכה להיות דוקא בלשון קודש ולא בלשון אחר והבן.

או יאמר וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל אמור להם יברכך ה' וישמרך, יאר ה' פניו אליך ויחנק, ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום. וגרסינן בירושלמי (מגילה פ"ד הי"א) כה תברכו,

חניא אמר ר' חלבו בשם רב הונא, ברכות כהנים נקראות ולא מתרגמות, מאי טעמא כה חזרכו לזכרה ויחנה ולא לחרגם, ובש"ס בבלי (סוטה ל"ח ע"א) ח"ר כה חזרכו בלשון הקודש או אינו אלא אפילו בכל לשון הרי אני דן נאמר כאן כה חזרכו ונאמר להלן (פ' חנא) אלה יעמדו לזכר אה העם, מה להלן בלשון הקודש אף כאן בלשון הקודש ע"כ. ויש לדייק מ"ש ברכת כהנים באסרו בכל לשון רק בלשון הקודש אדרבה המזכר יתזכר בכל לשון לחישובא, עוד הקשו האחרונים הרי באמת כי גם בברכת כהנים יש חרגום כמו על כל החורה.

ואשר נראה לפמ"ש שחקנו בחזרת הש"ץ לומר זרכינו בברכה

המשולשת בחורה הכתובה ע"י משה וכו' וחמהו כולם על לשון ברכה המשולשת והלא ברכה אחת הוא, וחי' המקובל ר' הירץ ש"ץ (סוהייגן שנת ש"ך) בסידורו המפורסם שהי' למראה עיני האר"י הקדוש והבאים אחריו כולם אומרים קדוש שחייב אדם לסדר הפרשה שנים מקרא ואחד חרגום בכל שבוע וברכת כהנים כיון דליכא חרגום זריך לסדר ג' פעמים מקרא והשלישי במקום חרגום וז"ש זרכינו בברכה המשולשת בחורה שהוא מקרא משולש בחורה ולא שנים מקרא ואחד חרגום וש"י. והא דבחומשים שלנו נמצא חרגום על ברכת כהנים אין זה חרגום אונקלוס שמקובל מסיני אלא מתרגום ירושלמי ונשרי לי' מאר"י לאחד שפ"י פי' זר שעזרא הסופר

חיקן חרגום וכאן חיקן וכאן לא חיקן ודברי הבל הם].

ונראה דש"ס דילן ור' חלבו בירושלמי לא פליגי אלא מר אמר חדא ומר חדא כלומר דתרוייהו ס"ל דברכת כהנים בלשון הקודש נאמרו אלא דר' חלבו בשם רב הונא כחז לענין קריאת שנים מקרא שנקרא ולא מתרגם מ"ט לזכרה ויחנה ולא לחרגם, וש"ס דילן מפרשים דברכת כהנים בלשון הקודש וא"כ פשוט נמי דלא מתרגמין אלא דס"ד כיון דבליבור כמה זכרים החירו בלשון חרגום וכעין יקום פורקן וקדיש ועוד כמה ענינים שבליבור החירו מ"מ ברכת כהנים דוקא בלשון הקודש.

ולבאורה זריך טעם למה בזמה זכרים דוקא בלשון הקודש, וכן מצינו בארמי אובד וירד מזרימה הגדתי היום וגו' שזריך לאומרו בלשון הקודש, וגם ברכות אלה יעמדו לזכר אה העם בלשון הקודש, ומינה יליף לזכרה"ג, ובק"ש וחפלה נחלקו חז"ל אי נאמרה בכל לשון ועוד.

וראייתי למרן הח"ס ז"ל צפ"י עה"ח פ' נשא עה"פ כה חזרכו אה בני ישראל ואמרו חז"ל בזמ' סוטה ל"ח ע"א כה חזרכו בלשון הקודש, וכחז היות כי הכהנים הם מורי החורה דכתיב בכל אשר יורו אחכם הכהנים הלוים שהחכם יושב ודורש והעם שומעים מתזכרים בכל ברכות שבעולם

ומה נמלנו בזה דברי רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל באגרת (משנת הרמב"ם ז"ל) שכתב לר' יוסף בן גאבר שבקשו ממנו להעתיק את ספר היד ללשון ערבי והשיב לו ח"ל וראוי לך גם כן שחלמוד זה השעור מן החבור מלשון הקודש שחברנו בו החבור כי הוא קל להבין וקרוב להחלמד מאוד. ואחר שחחנך בספר אחד חבין כל החבור כולו ואיני רוצה בשום פנים להוציאו ללשון ערבי לפי שכל נעימתו יפסד. ואני מבקש עמה להחזיר פי' המשנה וספר המצות ללשון הקודש, וכל שכן שאחזיר זה החיבור ללשון ערבי ואל מבקש זה ממני כלל עכ"ל ק.

הנה נתן עוד טעם שנועם החורה חפסיד בהעמקה ללשון אחר והלומד תורה בלי נעימות לא נכנס בקרבו כלל וזה שאמר מרן הח"ס שאם ידרשו בלשון אחר לא יועיל. [ומכאן חוכמת מגולה על אותן שרוצים לחלות באילן גדול הרמב"ם ז"ל מה שלומדים בלשוני לע"ז אבל הרי הרמב"ם ז"ל בפ"י כתב שלא זאת שאינו רוצה להעתיק את היד החזקה ללשון ערבי אלא שחזר בו גם על שפי' פיה"מ וספר המצות בלשון ערבי והיה מחזר להחזיר פי' המשנה וספר המצות ללשון קודש, והבן את זאת].

ולדידן מיהו מבואר מדברי הח"ס דלמורי החורה ומלמדיה אמרה

עד שאפי' עונותיהם נמחלים וע"כ אמר לאהרן ולבניו מורי החורה כה תצרכו את בניי בכל ברכות שבעולם ומיהו הקדים שיהיו כל הברכות והדרשות והלימוד בלשון הקודש שאם ידרוש הדורש או ילמוד בלשון עם זר וילביש דברי החורה במלבוש שק ואפר אפי' יהיו דברים טובים ונאמרים לשם שמים מ"מ החורה שהוא חגורה שק אינה נכנסת בלב השומעים, והיינו דכתיב כי חורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' נצאו הוא שאינם מכירים בלשון ארמי אז חורה יבקשו מפיהו והיינו כה תצרכו בלשה"ק דוקא וקאי אחכס הדורש.

והנה בפ' במה אשה שאמר מדה"ד על הזקנים שלא מיחו בהם ואמר הקב"ה גלוי וידוע לפני וכו' והשיב לפניך גלוי לפניהם מי גלוי ולכאורה בישעיה כתיב כי הוכיחו אותם אלא דשם כתיב כי בלעגי שפה ובלשון אחרת ידבר אל העם הזה כי יאמרו הניחו לעיף ולא אבו שמוע וכיון שהי' בלשון אחרת לא נכנסו הדברים בלבם דנעימות החורה אינו בלשון הקודש ולכן אמר שלא הוכיחו כי מלאכי השרת הרעימו על שלא הוכיחו כלל כי לא הבינו הדרוש בלשון ארמי ולא ידעו שהוכיחו כלל והקב"ה לא הי' יכול להשיב הרי דרשו בלע"ז דאחתי קשה ידרשו בלה"ק ויכנס בלבם ע"כ השיב גלוי וידוע לפני שלא יקבלו כנ"ל וע"כ אמר כה תצרכו בלה"ק ע"ש דבריו הקדושים.

נפשות בגוי חזק ואמיץ כמצרים הלא יתבוללו ויתבטלו אחד ברבנות רבנה חשב ענה אשר יהיו בניו מצוינים שם בצגדיהם נשמותיהם, האמנם אם היה יעקב והשנעים כולים נקברים שהם הלא היו מחייאשים מארץ כנען והיו חושבים ארץ מצרים לארץ מולדתם והי' בטל יעוד אלקי עליהם כי לא יהיה זרע אברהם רק חלק אחד מעם מצרים לכן צוה בכל עוז לקבור אותו בארץ כנען שכאשר ידעו מעלתו היו משתוקקים לקבורו וחסבוהו כאשר הוא למזבח כמ"ש מה מזבח מכפר וכו' וצוה נקבע בבניו קישור טבעי להשתוקקות אל ארץ אבותיהם, וכן צוה יוסף פקוד יפקוד והעליחם.

ומעת היות ישראל בגוים ברבות השנים היודע דרך ההשגחה יראה כי יניחו משך שנים קרוב למאה או מאתים ואחר זה יקום רוח סערה ופוף המון גליו וכלה יבלה יהרוס וישטוף ולא יחמול עד כי נפזרים בדודים ירונו יברחו למקום רחוק ושם יתאחדו יהיו לגוי יוגדל חורחם חכמתם יעשו חיל עד כי ישכח היוחו בארץ נכריה יחשוב כי זה מקום מחנכתו אל יפנה לישועת ה' הרוחניות בזמן המיועד, שם יבא רוח סערה עוד יותר חזק יזכיר אותו בקול סואן ברעש יהודי אתה לך לך אל ארץ אשר לא ידעת ככה יחליף מצב הישראלי.

ודא לשני סבות לקיום הדת האמתית וטהרתו לקיום האומה כי באשר

חורה להזהיר בלשון הקודש דוקא כה חברנו, ובמקום אחר כתבתי דמה"ע בצרכה כהנים ליכא חרגום ומה שנחומשים שלנו מובא אינו מחרגום אונקלוס שנתן מסיני להורות שהצרכה מצויה ושרויה בישראל רק כשמורי הוראה מצרכים ואך ורק בלשון הקודש ולא בלשונות אחרים וכ"ש להעתיק החורה בלשונות לע"ז אשר עולם חשך שלשה ימים כמבואר זה וז"ש אם הרב דומה למלאך ה' נבאו שמדבר ולומד אך ורק בלשון הקודש יבקשו חורה מפיהו אלו דברי מרן הח"ס ושי"י.

ובכדי לפתוח פי המעוררים באומנם שאין זה מהלכה אלא חסידות ומילי דחסידותא שיטה יחידאה ולכן אעתיק צוה דברי הגאון בעל אור שמח במשך חכמה פ' בחקתי עה"פ ואף גם זאת צהיותם בארץ אויביהם לא מאסחים ולא געלתים לכלותם להפר צריחי אחס כי אני ד' אלקיהם, שביאר הענין כשנחבונן בצרכי השגחה העליונה כאשר גזרה החכמה עליונה אשר ישראל יתנוודו בין האומות שנים רבים מאד מאד עד זמן אשר חקק המטרה האלקית חשבה אופנים ותחבולות אשר ישראל יתקיימו לגוי ולא יתבוללו בעמים. והעירו ע"ז גדולי האומה לעשות צוה גדרים וסייגים.

וראשון הי' צוה אבינו הזקן יעקב אשר ראה את אשר יקרה באחרית הימים חשב שאם יהיו ישראל שבעים

כמוה כמעט לא נהיתה מאז היתה יהודה לגוי ואחר החורבן הנורא שנשמדו שש מיליאן מסלחה ומשנה של בני ישראל והרוח סועה וסאר אשר בא על כלל ישראל אשר לא היה כזה מהיות ישראל לגוי ונשאר ברוב רחמיו ומסדיו אודים מוללים מאש מזה אחד ומזה אחד ונפלה עטרת החורה רוב גדולי ישראל נאבדו ונהרגו בעוג"ה ונשאר העולם שמש ואחר שנלקטו אחד אחד נחעורר בהם רוח אלקי לשאוף גם להשיבם למקור מחצבת קדשם ילמדו ירבינו חורה יעשו נפלאות עד כי בעז"י עומד קרן החורה על רומו ושיאו, בנו ישיבות וח"מ כוללים ובמקום להוסיף בחורה בדרך אבותינו הקדושים בלי חערובות חכמות חינוניות ודברים זרים שלא להחערב קודש בחול.

והנה החמיל הדור להוסיף להחגדר נגד אבותיהם, מה יעשו חפץ האדם להחגדר ולחדש יבקר ברעיון כוזב אח אשר הנחילו אבותינו, ישער חדשות בשכות מה היה לאומתו בהחנודדו בים החלאות לא רוצים אפילו לדבר וכ"ש לומר חייב אדם לראות אח עצמו כאלו הוא יא מחורבן אלא עוד מעט ישוב לאמור שקר הנחילו לנו אבותינו והישראל בכלל ישכח מחצבתו ויחשב לאזרח רענן [אמעריקאנער סיטיסען בלע"ז] יעווב לימודי דחו ללמוד לשונות לא לו [היי סקולס בלע"ז ועוד אפי' קאלעדזש ח"ו] יליף מקלקלחא ולא יליף מחקנחא, "יחשבו אמעריקא הוא ארץ ישראל"

ינוח ישראל בעמים יפריח ויגדל חורחו ופלפולו ובניו יעשו חיל נגד אבותיהם. כי כך הוא דרכה של עם ישראל שכאשר יכנסו לארץ נכריה יהיו אינם בני חורה כאשר נדלדלו מן הצרות והגזירות והגירוש ואח"כ יחעורר בהם רוח אלקי לשאוף גם להשיבם למקור מחצבת קדשם ילמדו ירבינו חורה יעשו נפלאות עד כי יעמוד קרן החורה על רומו ושיאו, הלא אין ציד הדור להוסיף מה להחגדר נגד אבותיהם, מה יעשו חפץ האדם להחגדר ולחדש יבקר ברעיון כוזב אח אשר הנחילו אבותינו, ישער חדשות בשכות מה היה לאומתו בהחנודדו בים החלאות ויהיה מה עוד מעט ישוב לאמרו שקר הנחילו לנו אבותינו והישראל בכלל ישכח מחצבתו ויחשב לאזרח רענן [אמעריקאנער סיטיסען בלע"ז] יעוור לימודי דחו ללמוד לשונות לא לא יליף מקלקלחא ולא יליף מחקנחא, "יחשבו ברלין היא ירושלים" אז יבא רוח סועה וסער יעקור אוחו מגזעו ינחיהו לגוי מרחוק אשר לא למד לשונו ידע כי הוא גר לשונו שפת קדשינו ולשונות זרים הם כלבוש יחלוף ומחצבתו הוא גזע ישראל ומנחומיו נחומי נביאי ה' אשר נבעו על גזע ישי באחרית הימים ע"ש.

והנה הרואה דברים אלו דוקרים בלב שממש מחנכת חכם עדיף מנביא, והעחקי דבריו כולם שהם ממש כמביאה נביא חלקים על דורינו אנו שלאחר שזכינו בעז"י שהחורה במדינה זו לאחר המדרדרות נוראה וע"ה גמורה

בלימוד שפת לא ידעתי אשמע ואפילו
שיעורים כבר נוחנים בשפת לעזי"ת
לומדים דף היומי ברבים בשפת אנגליה
ובגמרות זרות בשפת ענגליה ונוחנים
טעמים ונימוקים לדברים אבל האמת
שהוא ח"ו חורבן האומה ולא רוצים
ללמוד מגערמאניא ששם החילו לחרגם
אח הש"ס לשפת גערמאני בשביל ללמוד
וכיוצא ומשם יצא הרעה ר"ל דור
האחרון.

ועיין רש"י יומא (כ' ע"ג ד"ה לא היה
אמורא) פרש"י מחורגמן העומד
לפני חכם הדרשן והחכם לוחש לו לשון
עברית והוא מחרגם לרבים לשון שהן
שומעין ע"כ ע"ש, ויש לדייק למה
החכם לא ידרוש ג"כ בלשון הבאים
לשמוע דרשחו והם הרבים ולמה ילחוש
להמחורגמן והמחורגמן ישמיע לרבים
ולא החכם אבל פשוט דהחכם הדורש
אסור לו לדרוש בלשון עמים שלא יאמרו
דהחורה נכחזה בלשון עמים ח"ו אלא
החכם דורש בלשון עברית ולוחש לו
באזניו של המחורגמן ופשוט. וז"ש כה
מזכרו בלשון הקודש וחקנו לשון ברנינו
בזכרה בלשון הקודש והבן.

(שנת תשנ"ב)

"יברכך וגו' יאר וגו' ישא וגו'"
(ו: כד-כו). כולם מחילין ביו"ד ונראה
דבעלי החוס' פי' יברכך בעושר ושמרך
שחעשה המצות כדדרשינן ושמרתם את
המצות. ונראה דהנה כתיב יש עושר
שמור לבעליו לרעתו וכתיב ריש ועושר

אנחנו אורחים רעננים בשוין עם הגוים
ח"ו ומקומות החישובותם הוא ירושלים,
ומקום קבורתם באמעריקא או הקברים
בארץ אויביהם המלאה דמים הלועקים
מן האדמה בפולאניא ואונגאריא הוא
ההר הזיתים ועבריה ומירון ח"ו.

ואף גם זאת צהייתם באמעריקא מקום
הניחו להם להחגדר שפת לא ידעתי
אשמע לחרגם כל החורה לענגליש בלע"ז
כל הש"ס אשר אסרו זה כל גדולי עולם
שלפנינו מרן הח"ס הגאון רע"א וכל
גדולי חסידות וחכמי יט"א, זה עוד לפני
כמה שנים פה באמעריקא חתמו גדולי
הראשי ישיבות איסור ועמה החורה
הרצועה החילו להגיד שיעורים בישיבות
בשפת ענגליש המפרשים מיום נתינת
החורה עד היום זה יומר שלשח אלפים
שנה ינחו על משכבותם בלי הופכים כי
בעוד כמה שנים ח"ו לא יבינו אפילו
לעיין בהם כי לא ידעו שפת לשון הקודש
אלא שפת לא אשמע.

והרבה צריך להחפלה הלואי שלא יחייים
נבואת החכם החזי השני כי אז
יבא רוח קועה וסער יעקור אותו מגזעו
ינחיהו לגוי מרחוק אשר לא למד לשונו
ידע כי הוא גר לשונו שפת קדשינו
ולשונו זרים הם כלבוש יחלוף ומחלצתו
הוא גזע ישראל ונחומיו נחומי נביאי
ה' אשר נבעו על גזע ישי באחרית
הימים, והלואי שיבא משיח לדקינו קודם
ויגאלנו. והחורה חוגרת שק שבעוני"ה
הולכים בני חורה וישיבות קדושות

בגמ' (שנת קמ"ז ע"א) אבל מי שנחנך מן השמים בצרכה ה' מעין עוה"צ הוא ברכה שלא חזיק אלא בצרכה ה' הוא מעשיר ולא חוסף ענב ומהאי טעמא מבואר צוה"ק כל ברכאן דלעילא ודלחתא ביומי דשביעי חלין שהרי שנת הוא מעין עוה"צ וכל הנחנך בשנת מחנך בצרכה מעין עוה"צ ושפיר יתקיים בידו ולזה אמרו ההולך למוד אח גורנו (ב"מ מ"ג ע"א) יתפלל שיכנס ברכה בכרי הזה ולכאורה הוא דרך נס אבל באמת ברכה אינו נס אלא טבעי בני ישראל שיחברו וכמ"ש הרמב"ן סוף פ' בא והא"ע ז"ל.

ומה"ט כשהכהנים מברכין אח ישראל מברכין ביו"ד שהוא בחינת עוה"צ שיחברו מעין עוה"צ וכל ג' ברכות מחילין ב' לרמו על ברכה עוה"ז מעין עוה"צ וזה בחינת אדם אוכל פירותיהם בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"צ א"כ הפירות הם מעין עוה"צ ואז יפה עושר להם. וזה מובן יברכך ה' בעושר וישמרך שחעשה המצות שהברכה היא באופן שחעשה המצות ואז העושר הוא ברכה ה' ולא חוסף ענב. כי הוא הנותן לך חיל למען הקים אח בריחו ולקיים המצות.

א"י לפ"מ שאמרו מונוחיו של אדם קלובין מר"ה עד יו"כ חוץ מהולאת שנת יו"ט ור"ח ומלמדי חינוקות (יש גורסין מר"ה עד ר"ה ע"ן מס' ביה) ומבואר דיש חילוק בין מונוחיו שהוא בקלבה

אל חתן לי וכחיב שמנה עבית כשיח יטוש וגו' וכחיב השמר לך פן חשכת וגו' פן האכל ושבעת ונחיס טונים חזנה וישנה ובקרך ולאנך ירביון וכסף וזהב ירבה לך וכל אשר לך ירבה ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך וגו' ואמרת כי ויעס ידי עשה לי את החיל הזה וזכרת את ה' אלקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל למען הקים את בריחו וגו'.

ונראה דדוקא מי שחושב שהוא הבוטח בעלמו ומביא לעלמו ברכה בדרך הטבע והוא מחגלה בכחוחיו שהוא איש חרוץ ובעל מחשבות ויודע האיך להרבות חיל וזה בחינת מרבה נכסים מרבה דאגה, אבל מי שעשורו בא ע"י ברכה מן השמים ולא יגע בו יגיעה טבעית אלא שרואה ששכינה שרויה במעשה ידיו אז לא יבא לטעות ואדרבה יתן הודאה להשי"ת שנתן לו ברכה. וזה שאמר וכל אשר לך ירבה שאתה מסבור שכל אשר לך שבשגילך הוא אז מוכל לטעות שאתה בנית ואתה נטעת וכיוצא בו אבל אין זה ברכה.

והנה בגמ' מנחות כ"ט כי ב"ה ה' נור עולמים וביו"ד ברא עוה"צ ובה"א ברא עולם הזה והמנך בצרכה עוה"ז ח"ו עושר שמור לרעתו הוא שהרי עוה"ז דומה לטרקלין ואין להם לצדיקים מנוחה בעוה"ז ור' אלעזר בן ערך יוכיח שנמשך אחר אנשי עוה"ז ואכל מפירות גנוסר ושכח כל החורה כולה כמבואר זה

והכרח ובין זרכי מצוה שהוא כפי הולאוחיו וברכותו מרחיב וברכותו מקצר ועיין חוס' ז"ק בהידור מצוה עד שליש משלו ויותר משל הקב"ה שהוא נותן ברכה מיוחדת בשביל קיום המצות ופשוט שאם יתבדק בעושר ותבא העושר בברכה ה' לקיים המצות ולא יקיים אז בע"כ יקחו ממנו העושר.

ועיין ז"ב (י" ע"א) בבני אחתי דר' יוחנן בן זכאי שעשינהו ושקל מינייהו לזקה פש גבייהו שיבסר דינרי כי מטי מעלי יומא דכיפורי, שדור דבי קיסר נקטינהו א"ל ריב"ז לא תדחלון כי זה לבד יקחו ושאלו אותו מנ"ל והשיב כי נראה לו בחלוס ולכן כפאס שיחנו מה שנחנו ושאל להם א"כ למה לא כפאס על הכל והשיב שא"כ לא ידעו בשביל מה כפה אותם ע"ש מבואר דמה שאין נותנין למצוה יקחו המרודים אנשי המכס וכיוצא בו.

ושמעתי ממחוחני הגה"ק מוה"ר פנחס מנחם זוק"ל (שליט"א) כ"ק אדמו"ר מגור שאמר בשם אביו הגה"ק בעל אמרי אמת שנהיותו נער קטן והלך לחדר בר"ח נתן לו אביו כמה זולאטעס ליתן להמלמד והמלמד לא רצה לקבל לכבודו של האדמו"ר ושלה לו הבעל אמרי אמת כגון זו כופין אותו על מדת סדום וחמה למה והשיב כיון דבשכר חינוקות של בית רבן לא חסר ממונותיו שקלובין ובחוס' כתבו דגם מה שנותנים למלמד בר"ח נכלל א"כ הרי המלמד

נהנה והוא לא חסר ממונותיו והו"ל בכלל כופין אותו.

ובזה מובן שהוא לא חסר והרי באמת חסר שהרי אם לא יקבל לא יחנו לו מן השמים אלא כיון שזה ברכה שמקבל רק בשביל המצוה א"כ הוא לא יחסר כלל ורק המצוה תחסר א"כ הוא בכלל מדת סדום שלא רצו שימקיימו מצות. וז"ש יברכך ה' בעושר וישמרך שהעושר ישמר אלנך רק שחעשה המצות אבל אם לא חעשה המצות לא ישמור אלא יבאו עניים מרודים ויקחו ממך כיון דהברכה לא נחנה אלא לקיים המצות דמונותיו של אדם קלובים ואינם בכלל הברכה וק"ל.

"יברכך ה' וישמרך יאר ה' וגו' ישא ה' פניו אליך" (וי-כד-כו). נראה דהנה כל השלשה ברכות מתחילים ביו"ד ויו"ד מילואו נמי יו"ד כי ו"ד הם מספר יו"ד ועיין כלי יקר כי כל הברכות כפולות והנעלם ממנו עולה מספר עשרה היינו ו"ד ע"ש מה שכתב לפי דרכו בקודש, ולפי דרכינו נראה דבאמת קי"ל אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין (עיין עניני ח') אמר ר' יצחק אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין, והקשו החוס' דהא בפי' כל הברכה הנהו שקולאי דהוי דרו חביחא דחמרא בעי לאתפוחי אותבינהו תותא מעיובא פקע חביחא, ומפרש שם בשביל השד שהיה נח שם ואכפיייה מר בר רב אשי לשד לשלם, וכד מטא זימנא אעבב,

ואילך כבר יצא מידי כרת לכ"ע ויכול
ליהנות לכן שלשה ברכות בשלשה יודיין
וברכת ה' הוא מעשיר ולא חוסף ענב.

א"י דהנה קיי"ל שכר מצוה צהאי עלמא
ליכא וצדיקים תחלתן יסורין וסופן
שלוה ונראה לפי שאין להם חלק בעוה"ו
שכבר חלקו יעקב ועשו יעקב לקח חלקו
וחלק עשו בעוה"ב בג"ע ועשו בעוה"ו
ולפ"ו ל"ל מגרמיה כלום ומיהו בגמ'
מנחות כ"ט ע"ב כי צ"י ה' צור עולמים
צאות יו"ד ברא עוה"ב וצאות ה' עוה"ו
ולפ"ו דוקא מעוה"ו קבל יעקב שלא
ליהנות אבל שלא יהנה בעוה"ו מעוה"ב
לא קבל שזה שהוא שלו ויכול ליהנות,
אלא שאפשר אם יהנה מן העוה"ב יחסר
לו לאחר מאה ועשרים שנה שיצא לשם.

ובמה שכתבנו מובן מה שמצינו בגמ'
(נ"מ קי"ד ע"ב) ברבה בר אביוה
שפגע ביה בצליהו והתנולל דחיקא ליה
שעתא עייליה לגן עדן ואמר ליה פשוט
גלימך ספי שקול מהני טרפי ספא שקל
כי הוה נפק שמע דקאמר מאן קאכל
לעלמיה כרבה בר אביוה נפך שדינהו
וכו' ע"ש גם בגמ' תענית ברחב"ד
שנקה אשחו ונתנו לו רגל מפחורא
דהבא ורצחה בחלום שכל הצדיקים
יושבים בשלחן של ג' רגלים ושלו חסר
רגל ונקש רחמים וחזרוהו מבואר
דאפשר שיקבל מן עוה"ב ולהנ"ל ניחא
דעל זה מעולם לא התנה וקבל יעקב
אצינו שלא ליהנות משלו אלא בדרך ענה
הוא שלא נאכל מה שיש מוכן.

כלומר השד לא צא בזמנו לשלם המעות
א"ל אחאי לא אחית בזמניה א"ל כל
מידי דצייר וחמים וכייל ל"ל רשות
למישקל מיניה, אלמא בדבר המדוד
ושקול ל"ל רשות אבל בסמוי מן העין יש
להן רשות.

וא"ת לדידן מיהו נדייק דאין הברכה
מצויה בדבר הסמוי מן העין,
שכיון שיש רשות לשדים לשקול מיניה
נמצא השדים יקחו אפי' מהקרן כ"ש
הברכה, וי"ל דודאי במידי דכייל אין
להם רשות לפי שאין הברכה מצויה במה
שמנוי ואין בהם דבר הפקר שאין עליו
שם בעלים עדיין, אבל בסמוי מן העין
יש להם רשות כיון שנחזרכו הבעלים,
ואותו המותר שבה ע"י הברכה כל זמן
שלא נודע לבעלים כמה הוא ולמשל
בהולך למוד גרונו שעד שלא מדד אינו
יודע כמה נתברך ואותו הכמות הוא כמו
הפקר שאין לו עדיין בעלים עד שיודע
להם ולכך יש להם רשות ליקח ממנו.
והנה הטעם הוא מפני שהוא ההעלם
דעל דבר שנמדה ושנמשקל אין הברכה
שורה. ולכן אמר יברכך בממון ודוקא
ציו"ד שיש שם העלם כי שם הברכה
חלה על ההעלם.

ונכפל שלשה פעמים שהוא עולה ששים
מבואר במו"ק (דף כ"ח) דששים
הוא מיחח כל אדם בכלל בגימ' ששים
או מיחה צידי שמים ע"ש בתוס' ד"ה
ומיחה בירושלמי מפיק ממחי מדבר
וא"כ עד ששים הוא צריך לברכה ומשום

והנה החוס' פי' יברכך ה' וישמרך
 יברכך בעושר. וישמרך שחשעה
 המצות כדדרשינן ושמרתם את המצות
 וכיון דהצרכות יבאו לקיים המצות
 ממילא אפשר לקבל השכר ואחי שפיר.

א"י לפמ"ש במדרש פ' זו יברכך ה'
 בממון וישמרך מעין הרע, ונראה
 לפמ"ש ז"ל המוציא מציאה יעשה ממנה
 סגולה (ב"ק פ"ו וב"ב נ"ג) משום עין הרע
 וכן המשכר שלא כדרך הטבע א"כ
 הכ"נ כיון שיחברך בממון ויחננו עיניו בו
 בעין הרע ולכן אמר וישמרך מן העין
 הרע. (שנת תשנ"א)

"ושמי את שמי על בני ישראל ואני
 אברכם" (ו:כו). כלומר להורות שאע"פ
 שהשם נזה לכהנים שיברכו את ישראל,
 השם ה' המברך והמסכים על ידם, וזהו
 ואני אברכם, לישראל ועיין מ"ר ס"פ
 י"א ולכן אמר ושמו את שמי שלא היו
 עושים אלא שהיו מסדרים סדרי הצרכה
 והשמות, וזהו ושמו ויסדרו, וכן ושמו
 אותם על עצודתו, אבל אח"כ השם היה
 המברך והגומר על ידם, וזה תמצא
 מפורש בפסוק בכל מקום אשר אזכיר
 (שמות כ:כא) ולא אמר תזכיר לפי שהשם
 הוא היה המזכיר, כי כשהכהנים היו
 מזכירים השם, השם היה בא וממשיך
 את שפע הצרכה, והמילים היו ניתנים
 צפי הכהן מכת השם שהי' מזכיר,
 ולהבדיל בצלעם וישם ה' דבר צפוי
 ויאמר כה תדבר בע"כ, ועוד ה' שפתי

ובמ"ש יש ליטב מה שאמרו וישב ביקש
 יעקב ליטב בשלוה קפץ עליו
 רוגזו של יוסף צדיקים לא די להם מה
 שמוכן לעמיד לבא אלא מבקשין שלוה
 ולכאורה מאי כולי האי ומה שייכות
 לעוה"ב לכאן, ולהנ"ל אחי שפיר דיעקב
 אבינו הוא שהסכים עם עשו שיחן לו
 עוה"ז ויעקב אבינו עוה"ב וא"כ אין לו
 שלוה בעוה"ז והאיך בקש להפר הסכמתו
 אלא דיעקב אבינו בקש ליטב בשלוה על
 חשבונו של עוה"ב ולוה אין לעשו טענה
 ולכן אמרו בקש יעקב בשלוה על חשבון
 של עוה"ב וקפץ עליו רוגזו של יוסף
 צדיקים לא די להם מה שמוכן לעוה"ב
 ואין ליקח מן המוכן אלא דלפעמים יש
 צדיקים שזוכין לשתי שלחנות אבל לאו כל
 אדם וכנ"ל.

וכבר כתבנו דמה"ט איחא צוה"ק דכל
 ברכאן דלעילא ולתחתא ציומא
 שביעאה תליין כיון דשב"ק מעין עוה"ב
 ושפיר יכול ליהנות ובשבת וקראת לשבת
 עונג כתיב. ומה"ט נמי מוונותיו של
 אדם קצובים לו מר"ה עד ר"ה חוץ
 מהולאת שבת ויו"ט ומלמדי חינוקות.
 והגם דשכר מצוה צהאי עלמא ליכא.
 ומיהו כל זה לנרצו אבל לקיים מצות
 ע"כ צריך לשכר ולכן הצרכות נאמרו
 ציו"ד כלומר שהם מגיעין לישראל
 מעוה"ב ולא מעוה"ז וזה מותר ולכן הם
 צהעלם ג"כ כעוה"ב שהכל צהעלם אלא
 דהרי קיי"ל שכר מצוה צהאי עלמא ליכא
 לדבר מצוה מותר.

תפחה ופי יגיד תהלתך כלומר התהלה
שלך שתפחה השפחים וידברו.

וזהו אף הוא הי' מתכוין לגמור את
השם ולא אמר להזכיר את השם
אלא לגמור, שהכהן היה גומר על יד
השם, כדאמרו בירושלמי (סוטה פ"ו ה"ג)
בקול רם בקולו של רם, מלמד שהקב"ה
משתף שמו עם הכהנים וזהו אזכיר,
ו"ש ושמו את שמי כלומר יסדרו שמי
הכהנים ואח"כ אני המזבח, וזהו ואני
אזכרם לישראל. עיין זרור המור עם
קצת הוספות.

או יאמר דבכל מקום דשכינה שורה
ברכה שורה ובפ' פקודי (לט: מג)
וירא משה את כל המלאכה והנה עשו
אותה כאשר צוה ה' בן עשו ויברך אחס
משה. וברש"י אמר להם יה"ר שתשרה
שכינה במעשה ידיכם (מהלים ג') ויהי
נועם ה' אלקינו עלינו וגו' והוא אחד
מ"א מזמורים שנחפלה למשה. והנה
מקום ששורה שכינה שורה ברכה שעלם
שריית השכינה הוא הברכה במעשה ידיו
וכל אשר לו וז"ש ושמו את שמי על בני
ישראל שתשרה עליהם שכינה וממילא
ואני אזכרם.

"ויהי ביום כלות משה להקים את
המשכן" (ו: א). ועיין רש"י בשם רז"ל
ככלת כתיב בלא וא"ו ככלה הנכנסת
לחופה. ונראה בס"ד דהנה ככלות יש לו
שני מובנים ככלות שנגמר הדבר נקרא
כלות ויש עוד מובן ככלות מלשון כלה

ונאבד ובאמה כי מטבע העולם כל
שנגמר החפץ עומד לכליון ולמשל
כשנגמרו הענבים הם עומדים לארילה
ואם לאו ירקבו ויאבדו וכן כל שאר
ענינים ואפילו בחדם אמרו ז"ל אשרי מי
שחתם ימיו במהרה (עיין אגרת הרמב"ם)
ומי שנגמר ונעשה שלם בזה זמנו לעבור
מזה העולם דעויה ז"ו הוא עולם עשיה
שצריך להשלים עצמו, וכלה הנכנסת
לחופה אמרו ז"ל אין אשה כורחת ברית
אלא למי שעשאה כלי וא"כ לא נגמרה
הבריהא אצלה ולא הויח שלמה עד
שעשאה כלי וזה כי בועליך עושיך שהוא
שצא עליה וגמרה להיותה כלי הוא
בראה.

ונראה דמה"ט אמרו ז"ל (סוף מס'
עוקנין) לא מצא הקב"ה כלי
מחזיק ברכה לישראל אלא השלום דהרי
אמרו ז"ל שכשיש שלום בין איש ואשתו
שכינה שרויה ביניהם, ואם ח"ו להיפוך
כשיש מחלוקת אז פרחה שכינה ונשאר
אש ואש ח"ו וזה כיון שעשאה בעלה כלי
אמר לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה
אלא השלום שנאמר ה' עוז לעמו יתן ה'
יברך את עמו בשלום, ואמר לכלי מחזיק
ברכה דהעיקר על האשה לראות שיהא
שלום בבית, עיין אגרת החשובה לרבינו
יונה ובגמ' סוטה ודאיחחא קשה ע"ש
והבן.

וז"ש לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה
והאמנם גם מצד הצד העל הוא נגמר
ונשלם הבריהא שהרי אמרו ז"ל דאיש

אדרבה הכנה לקדושה ולרוחניות לבנות דורות ישרים יצורך כן יתן ה' לכל ישראל אמן.

ולכן עיקר חכלית הנישואין שיהיה כלי מחזיק ברכה ולכן אומרים בשבע ברכות אשר ברא ששון ושמחה חתן וכלה גילה רנה דינה וחדוה אבל דוקא ע"י אהבה ואחוה ושלום ורעות, ולפי שמדרך בני אדם שלא יכולים להסכים זה לזה ולעולם יש חלוקי דעות כמ"ש ז"ל כשם שפרנצופותיהן אינן שוות כך דעותיהן אינם שוות ולכן אמר אשר ברא ששון ושמחה וכו' אהבה ואחוה ושלום ורעות, כלומר שהקב"ה ברא בריאה חדשה בנישואי ישראל והוא ששון ושמחה ואהבה ואחוה ושלום ורעות דכלא זה לא היה אפשר להתקיים שהרי ומה באנשים אחרים שנתפגש אחס מפעם לפעם יש לו חלוקי דעות כ"ש עם אשת בריתו יושבת חיקו בכל עת עמו בבית ולכן ברא בריאה חדשה שהיא אהבה ואחוה ושלום ורעות כה יתן ונוכה לאהוב כל ישראל שהקב"ה הוא אב לכלנו וי"ר שנוכה לביאת משיח לדקנו אמן.

(סעודה שבע ברכות)

"ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן" (ו:א). במ"ר הובא ברש"י כלות כתיב יום הקמת המשכן היו ישראל כלה הנכנסת לחופה. ובמדרש תנחומא (כ') ויהי ביום כלות משה זש"ה וכו' ד"א יבא דודי לגנו אל חקרי לגנו אלא לגנונו אימתי ויהי ביום כלות משה אמר

כלא אשה הו"ל פלג גופא וכשנשא אשה הו"ל אדם שלם נמצא דבשעת נישואין באים לשלימות. ולזה מצרכין חתן החופה יוצר האדם ולכאורה מה שייכות לברכה זו חתן החופה, אמנם כיון דאז נגמר כוונת הבריאה שלא טוב היות אדם לבדו נמצא דבזה נגמר כוונת הבריאה ומצרכין יוצר האדם דעד עכשיו לא היחה היצירה שלימה.

ומיהו עמה אחר שנעשה האשה כלי לבעלה ונגמרה לכאורה יש לומר שכבר הגיע החכלית, ולכן מצאנו דזה אינו דאדרבה שלימות האדם הוא לבא לתכלית והיינו לבנות בית מקום לשכינה וע"ד שאמרו ז"ל בקוטה (ג' ע"ב) איש ואשה זכו שכינה שרויה ביניהם וא"כ השלימות הזה מביא להשראת השכינה שהוא הכוונה לבריאת האדם שיעשו לו מקום בחמחמנים והיינו המקדש מעט.

אלא שצריך לראות שהמשכן הזה החדש יהיה מקודש לה', וזה הרי את מקודשת לי וצריך שהבית יהי' מלא קדושה ולהפוך הגשמי לרוחני וכמו בבית המקדש והמשכן ועשו לי בית ושכנתי בחוכם שהעיקר הרוחני והבית רק להיות לשכר את האחזן כן גם בבית כל איש מישראל, ולכן אמר מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל שהבית יהיה בבחינת אהל והעיקר שיהא מקום לשכינה. והראיה מהמשכן ויהי כללות משה להקים את המשכן ואין זה כלות וסוף בואו' אלא ככלת כתיב שהיא

דרשו הזקנים וחקנו חקנות, והטעם משום שהעולה לגדולה נחכפרו עונותיו וזה היום כאילו נולד בו ומעשיו יחילו בזכות ויגלית, וכן הנושא אשה וכו' ומייב אני לשמחו כפי רצונו ולבטל דעתי מפני דעתו כדי שאזכה לה' קולות.

ומאשר חתן דין [פי' זה החתן] דין בעל הבית [לן] אלמדנו דרכי הש"י שילך בדרכיו, מה הוא קוצר מחיס אף אחת, מה הוא גומל חסדים אף אחת כן, וכן דורש במס' סוטה (י"ד ע"א) אחרי ה' חלכו פי' אחרי מדותיו, מלביש ערומים מבקר חולים מנחם אבלים קוצר מחיס, מוסיף אני לומר מה הוא זן אח הרעבים אף אחת כן, ואלמדנו מדרכי הכנסת אורחים ואיך יתנהג עמהם וזוה גדול חסם ומצותם.

ועל זה צוה הקב"ה להראות לדורות באמרו קח לנצח אהת ותן שמה מלא העומר מן, אינו כי אם לזווח בשביל שיראו לדורות הנס, שהרי כמה נסים נעשו לאבותינו שלא ניחן שום אהת להזכיר לדורות אלא הקבלה בא ללמדנו לדורות שפרנס וזן הקב"ה אותנו, כן אנתנו חייבים לפרנס כל העוברים עלינו. ומה הוא זן אח האדם כדי שצבו עומר ליום והוא מ"ג ביצים (עירוין פ"ג ע"ב) לב' סעודות וכן הוא ראוי לאדם בינוני וכו' כן חייב כל אדם ליתן לאכסנאי כדי שצבו ב' סעודות, גם נלמוד מזה שלא יתן לאכסנאי חבשיל שאינו בן יומו ממה שאמר אל יחר ממנו עד צוקר שצכל

ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי ציוס שנכנסה כלה לחופה עם החתן לכך כחיב ויהי ציוס כלה חסר, וכן עוד שם (אוח כ"ו) ויהי ציוס כלה משה וכו' וכשבא אליהן צרכן שנאמר יצרכך ה' וישמרך אימתי ציוס שהוקם המשכן והיהי ציוס כלה משה כלה כחיב ציוס שנכנסה כלה לחופה ע"כ.

וקצ"ע דבס"ח דידן כלה כחיב מלא צוא"ו וכבר דברתי מזה ומיהו צפ' כי חשא (לא:יח) כחיב ויתן אל משה ככלחו לדבר אהו צהר סיני שני לחת העדת לחת אבן כחבים באצבע אלקים ופרש"י ככלחו כחיב חסר שנמסרה לו חורה במחנה כלה לחתן שלא הי' יכול ללמוד כולה בזמן מועט כזה, ד"א מה כלה מחקשטח בכ"ד קישוטין הן האמורים בס' ישעי' אף ח"ח צריך להיות צקי בכ"ד ספרים. והחס כחיב כלה חסר חסר וא"ו ול"ע.

ובדאי לציין מה שראיתי בספר משיבט נפש אך ינא לאור מכת"י להגאון מוה"ר יוחנן לוריא ראש ישיבה באלום ועוד, הי' חי כנראה בזמן מהר"ם מינ"ץ הראשון ובסוף פ' בשלח כתב דרוש לאלמן שנשא אלמנה, ובא"ד ויש שחפץ שיחגלגל ע"י חבירו בקיצון חבירו ואוהביו חייה דבר מצוה חיקונים טובים או דברי חורה לדרוש צרכים או פיסוק נדקה בכדי שיהי' חינוכו במצות הש"י ואז יגלית בכל דרכיו, וכן מצינו בהתמנות נשיא על ישראל אהו היום

יום האכילס מזון יומו, גם יתן לאכסנאי חיכך לאכול כבואו ולא ימתין שהרי המתין לרדת עד עת האוכל שהוא שעה חמישית מכל אדם, גם לערוך השלחן במפה לבנה ונקיה שמה איסטניח הוא כמו שהטל יורד למטה מן המתן בכל יום.

גם נלמוד מזה לתת לאכסנאי לאכול לפי ההרגל שלו פח או קטניח או בשר שור או תרנגול פטומי כמו שנהגו אבותינו אנשי המעשה שבה הסיפור מהם בחלמוד ששאלו לאכסנאי כמה אפרנסך (כחונות ס"ז ע"ג) אך רק לינה אחת ומזה הי' טועם כל א' מזון כפי מזונו הרגיל בו, ולא נמנע בו טעם אחר אפילו הי' טעם הנבחר כי היה מזיק למי שאינו רגיל בו כי שינוי וסח מחילת חולי בני מעיים. והאריך שם קצת בדברים, וסיים ולזה לזה הקב"ה להשיב לנזנת עומר לא פחות ולא יותר, ללמדנו שכשיעור זה חייב כל אדם ליתן לאכסנאי מזונות הרגיל בו ולא פחות, ואינו חייב יותר.

ולדידן מיהו למדנו דברים חשובים מאד בענין הכנסת אורחים, שכלם הם בקבלה שאין ליתן לאכסנאי עני פחות משתי סעודות לאכול, ושלא יתן לו מאכל שאינו בן יומו ודרשו מקרא אל יותר ממנו עד בוקר שכל האכילס מזון יומו וזוה"ק מבואר דשום אדם לא יאכל מאכל שעבר עליו יומו ולילה הובא במג"א. ויתן לו חיכך כבואו ולא ימתין

עד שירעב או ח"ו ימות העני ומעשה דנחום איש גמזי יוכיח [ומיושב נמי קושיית הבנ"י ז"ל שהקשה למה נחנה תורה זכר לענני כבוד ולא נחנה זכר למן שנחן להם במדבר וכבר פי' ולהנ"ל ניתא דבאמת הנזננת הוא זכר למן והבן].
(שנת תשנ"ח)

"ויהי ביום כלות משה להקים" (ו: א). ובתחומא (סי' י"א) ילמדנו רבינו כמה דברים קדמו למעשה בראשית כך שנו רבותינו ז' דברים נבראו עד שלא נברא העולם (ועי' פסחים נ"ד ונ"ר פ"א) עי"ש.

ונראה לפמ"ש (בתחומא שם סי' י"ט) משל למה היה העולם דומה באותה שעה לטרסקל של שתי רגלים שאינו יכול לעמוד כיון שעמד המשכן עמד העולם ונחבסם שנאמר ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן להקים משכן אין כתיב כאן אלא את המשכן לרבות בריאת העולם שכתוב בו את השמים ואת הארץ ע"כ ונראה דבאיתו יום שנגמר המשכן נגמרו גם שמים וארץ שג"כ כלו בו ביום וא"כ לכאורה כל אלו דברים שנבראו מקודם הוה בכלל שנבראו קודם שנגמרו מעשה בראשית היינו השמים וארץ ולכן פריך ילמדנו רבנו כמה דברים קדמו למעשה שמים וארץ כך שנו רבותינו ז' דברים נבראו עד שלא נברא העולם ממש ואלו האחרים לא נבראו מקודם והבן.

הקמתו ע"י אדם, א"ל עסוק אהה בידך נראה כמקימו והוא נוקף וקס מאליו [ע"י בנתחומא מה שהאר"י, וע"י רש"י פ' פקודי (שמות לו:ג) עה"פ ויביאו אה המשכן]. וקל"ע דנתחומא אינו מבואר דמשום כובד הקרשים הי' אבל רש"י פי' כן מתחומא וע"י מזרחי שם.

והנה עכ"פ מבואר דמשה בעלמו העמידו ולא כל ישראל, ועוד מבואר שם א"ר חייא בר יוסף כל שבעת ימי המילואים הי' משה מפרקו ומעמידו ב' פעמים בכל יום שנאמר "חקים" "הוקם". ר' חנינא אומר שלשה פעמים שנא' "חקים" "הוקם" "ויקם". ומפורש דמשה מעלמו הי' מעמידו כל שבעת הימים, ולמ"ד פעמים ושלש וז"ע. וע"י בזוה"ק פ' פקודי הנ"ל.

גם עיקר חידושו אפילו לפי שיטתו דבשנת היו יכולים להקימו משום דשנים שעשאוהו פטורים ז"ע, שהרי הא דקיי"ל שנים שעשאוהו פטורין היינו דוקא בזה יכול וזה יכול (כמבואר בגמ' שנת ג' פ"א ודף ז"ב, וע"י רמב"ם פ"א מהל' שנת הע"ו), אבל זה אינו יכול וזה אינו יכול בעלמו וזר"י סיוע תרוייהו חייבים. וכיון דמחמת כובד הקרשים ודאי לא יכלו להקימו אחד אחד, וכמ"ש בזוהר הק' וברש"י ז"ל והוי זה אינו יכול וזה אינו יכול, א"כ חייבים בשנת על הקמתו.

גם מה שרצה לומר דהי' אסור לעשות מלאכה בפני רבים כמ"ש חז"ל

א"י כיון דביום כלות משה להקים את המשכן כלו ג"כ שמים וארץ ולכן בעי נמי כמה דברים נבראו מקודם שנברא העולם. (שנת תשט"ו)

"ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן" (ו:א). ואיחא בילקוט (תשי"א) "ביום כלות משה" ביום שכלו הקמותיו, חניא בכל יום ויום הי' משה מעמידו את המשכן ובכל בוקר ובוקר מקריבין קרבנותיו עליו ובשביעי העמידו ולא פירקו וכו' ר"ש בר נחמן אמר אף בשמיני העמידו ופירקו וכו'. וכחב בפנים יפות דהקמת כל שבעה לא הי' ע"י משה עלמו כמו כל מלאכה המשכן שנעשה ע"י אחרים ונקרא ע"ש משה, משא"כ הקמת שמיני שהוא לקיום נטוה משה להקימו בעלמו. וזוה מיושב מה דאמר בילקוט בכל שבעת הימים הי' מקימו, והיאך מקימו בשנת, הא כל מלאכה המשכן לא דחה שנת. וחי' דהרבה אנשים היו מקימים וקיי"ל שנים שעשאוהו פטורין ואין שבות במקדש עיי"ש.

ודבריו ז"ל תמוהים, דלהדיא אמרו במדרש נתחומא (פ' פקודי פ' י"א) ובזוה"ק פ' פקודי דכל ישראל לא היו יכולים להעמיד המשכן, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן והיזר עליו הניח לו הקב"ה הקמתו שלא הי' יכול להקימו שום אדם מחמת כובד הקרשים, שאין כח באדם לזקפן, ומשה העמידו. אמר משה לפני הקב"ה איך אפשר

הקימו המשכן (וכ"כ המפרש בירושלמי ריש יומא), אבל גם זה קשה לומר שהרי ר' חייא בר יוסף נווח כל שבעת ימי המילואים הי' משה מפרקו ומעמידו ב' פעמים בכל יום.

וקצת יש ליישב לפמ"ש הזרע אמת (או"ח סי' ס"ד) בדעת החוס' (שנת דף ז"ג ד"ה מפני שיכולה לעמוד על ג') והו"ל כל רגל אינו יכול והאחרים יכולים ללא כפרש"י שם, ומדהחם כולם טהורים ה"ה היכא דהוי הרבה אנשים כל אחד לא היו אלא מסייע ומסייע לא היו אף איסור דרבנן כמ"ש חוס' שם (ד"ה ארו) ע"ש. וא"כ הכ"נ היו יכולים לעשות ע"י אנשים הרבה. אבל כבר תמה הבית יצחק (או"ח סי' נ"ו) אזרע אמת הנ"ל דהאיך אפשר דג' יעשו מלאכה וכ"א א"י לעשות ומוחרין אפילו לכתחילה. והביא מחכ"ז (סי' פ"ב) דמסייע אסור בשבת וכו' ע"ש.

ומה שנלפענ"ד ביישוב קושיית הפנ"י בתרי אנפי, או יאמר דאף דמלאכת המשכן אינו דוחה שבת, מ"מ חנוכה המשכן אס כבר החילו לחנכו דוחה את השבת וראיה מחנוכה ביהמ"ק ע"י שלמה שהיו מחנכין אותו בין ר"ה ליוה"כ, ומפרש בגמ' (מו"ק ט' ע"א) א"ר יוחנן אוחה שנה לא עשו ישראל את יוה"כ והיו דואגים ואומרים שמה נתחייבו שונאיהם של ישראל כליה, יתה בת קול ואמרה להם כולכם מזומנים לחיי עוה"ב. מאי דריש, אמרו ק"ו, ומה

(קידושין ע' ע"א) כיון שנתמנה אדם פרנס על הציבור אסור לעשות מלאכה בפני רבים. נלפענ"ד לא דמי דודאי החם משום זילותא הוא שעושה מלאכה בפני רבים, אבל הכא אדרבה כבוד הוא שבאו כל ישראל שמשום כבודו לא היו יכולים להקימו. ובכלל נראה דהא דאסור לפרנס לעשות מלאכה בפני רבים היינו מלאכת הרשות, אבל לעסוק במצוה אדרבה מכבודו הוא ואין חכמה ואין ענה ואין תבונה לנגד ה' (משלי כ"א). וכי נאמר דכהן גדול לא יקריב קרבנות משום דאין לעשות מלאכה בפני רבים. ועיין רמ"א (ריש הל' סוכה, ובליקוטי מהרי"ל שם) דמהר"ם מרוטנברג עשה הסוכה בעצמו ואין בעשיית מצוה איסור שלא לעשות מלאכה בפני רבים, וע' שו"ת חו"י (סי' ר"ה) שח"ח וגדולי הדור מטפלין בעשיית הסוכה ונ"ע.

ותבט עיני בשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"ב נפתחות והגהות סי' ל' אות ג') שהביא דברי הפנ"י הנ"ל והקשה עליהם דהא שנים שעשאוהו הוא איסור תורה ולא ממעטינן רק מאיסור חטאת, ולדעת מק"ח (סי' רס"ו) לא אימעוט רק מקרבן אבל ברור דאיסור תורה יש עיי"ש. וע' בכור שור חולין פ"ב ושו"ת שו"מ מהד"ק ח"ב סי' ח'. ולא צריך לזה, דהכא ודאי חייבין ג"כ כיון דהוי זה אינו יכול וזה אינו יכול. ובעיקר הדבר ג"כ לא הרגיש בדברי המדרש תנחומא ורש"י פקודי הנ"ל ובכל מה שכתבתי. ובקושיית הפנ"י כתב דבאמת בשבת לא

עוד י"ל לפי מה שעמדתי בחקירה במלאכה שא"א לאדם לעשותו ויש אדם שמחזק ומחלמץ ועשה המלאכה, אם הוא חייב עליה. ומקום הספק דאיסור מלאכה חלוי ברוב בנ"א, ובשמה השיעור מלוא לוגמיו לכל אחד ואחד אבל באכילה קיי"ל [ע' שו"ע או"ח סי' תרי"ב ס"א האוכל ביוה"כ ככוחות הגסה חייב והוא פחות מכביצה מעט ושיעור זה שזה לכל אדם בין לנגס וכו' וע' בפמ"ג ובהגר"א הטעם דבכל איסור קיי"ל בכזית עיי"ש]. ומיהו כו"ע טובא ועוג מלך הבשן פורטא.

ועיין פסחים (דף מ"ד) הנח לכוחת הבבלי לית בי' כזית בכדי אכילת פרס דאי קאכיל לי' כגון דקשריף ואכיל לי' בטלה דעמי' אלל כל אדם, ואי משטר קשטר ואכיל לית בי' כזית בכדא"פ, ופרש"י כוחת אינו עשוי לאכול אלא לטבל ואי מיחרמי אדם ואכיל לי' ממש ואיכא כזית בכדא"פ בטלה דעמי' ולאו אכילה היא לחיובי עליה. וי"ל הכ"נ במלאכה שאחד יתחמץ ויתחזק ויעשה מלאכה מה שאין דרך רוב בנ"א לעשותה או שאין צידם לעשותה, לא מיקרי מלאכה לחייב עליה וצ"ע. ולפ"ז מיושב נמי ממה, כיון שכל ישראל לא יכלו להעמיד הקרשים.

איברא דשוב נתיישבתי ומלאמי לי ראי' ברורה מדברי החוס' (שנה דף ע"ד ע"ג ד"ה חכמה ימירה) שכחבו אהא דאמר רב כהנא דאשה הטווה צמר

משכן שאין קדושתו קדושת עולם וקרבת יחיד דוחה שבה דאיסור סקילה, מקדש דקדושתו קדושת עולם וקרבת ליבור ויוה"כ דענוש כרת לא כ"ש. אלא אמאי היו דואגים, החס לורך גבוה הכא לורך הדיוט וכו' ע"ש.

ונראה עכ"פ דמשום חנוכה המקדש דחו יוה"כ ואכלו ושחו ביוה"כ ולמדו כן מחנוכה המשכן שדחו בשביל הקרבה קרבנות הנשיאים. ופריך שם בגמ' מנלן דבמשכן דחי שבת, ודריש שם קראי דבעינן רזופין. וא"כ כיון דהקמת המשכן ג"כ הי' מענין חינוך, ולכן אף דבנין המשכן לא הי' דחי שבת, אבל חינוך המשכן הי' דוחה שבת הקמתו ג"כ, וזה לפענ"ד ברור.

עוד י"ל לפמ"ש שם בתחומא ובזוה"ק, דבאמת גם משה לא הי' יכול להעמידו ואמר משה, רבש"ע איני יודע להעמידו, א"ל הקב"ה עסוק בידיך ואמה מראה להעמידו והוא עומד מאליו ואני כוחך עליך שאמה הקימתו וכו' ע"ש. נמצא דבאמת המשכן הוקס מעצמו ומשה לא עשה כלום בהקמתו, רק שנקראח על שמו. אבל לפ"ז פשוט כיון דמשה לא עשה כלום אלא מעצמו הוקס ל"ל איסור הרי לא עשה מלאכה אם לא מפני מראית העין ששם משה ידו עליו והי' נראה כעושה מעשה, אבל זה ודאי לא הוי רק שבות ובמקדש לא גזרו. ולפרש"י דמשה בכחו העמידו, צריך לומר חיי הראשון דללורך חינוך מותר ולדידן אפשר צ"ב אנפי.

ע"פ הדיבור כמו שהוא לעולם. א"ר יוסי ז"ר זון מכיון שהבטיחן הקב"ה שהוא מכניסן לארץ כמו שהוא לשעה, הדא אמרה בנין לשעה בנין נראה דדא הוא מחלוקת בירושלמי (ועיין בס' מלאכת נתן סי' ט"ו דף מ"ה, ועיין שו"ת עטרת חכמים להגאון מליפניק סי' ו' שדן לירושלמי שגם פ"ז ה"ב בבנין לשעה אי הוי בנין ומה שהאריך שם).

ואי נימא כמ"ד דבנין לשעה לא הוי בנין אחי שפיר דהרי משה בכל יום ויום ה"י מעמיד המשכן או פעמיים ושלש כדעת המדרש, וא"כ לא ה"י רק בנין לשעה, ובנין לשעה לא הוה בנין. איברא דהחמ"ס (או"ח סי' ע"ג) הוכיח מש"ס בבלי (שגם ל"א ע"ג) דבנין לשעה לא הוי בנין דהרי אמרו החס"א ל"כ רבא מכדי כל מלאכות ילפינן להן ממשכן והחס"א קוטר ע"מ לבנות שלא במקומו הוא, א"ל שאני החס"א כיון דכתיב ע"פ ה' יחנו כקוטר ע"מ לבנות במקומו דמי ע"ש.

וגראה דש"ס דילן נקט כתי' ר' יוסי בירושלמי הנ"ל דכיון שחנו ונסעו ע"פ ה' הו"ל כמקומו והו"ל כבנין עולם, וא"כ בבנין שאינו עשוי אלא לשעה אינו חייב בשבת ע"ש. ובס' מאורות נתן (סי' ט"ו) הרגיש בסמירת דבריו ע"ש. ועיין אור שמח (ה"ל שגם פ"ו) מה שהשיג על החמ"ס ז"ל, דמה שאמרו כיון דע"פ ה' יחנו הו"ל כקוטר ע"מ לבנות במקומו, היינו רק שיהא חשוב כבנין במקומו ולא שיהא כבנין

שע"ג בהמה בשבת פטור דאין דרך גזוזה בכך, והקשה עליה מצרייחא שם ומשני דחכמה יחירה שאני פי' והעושים אחת בטלה דעתם אצל כל אדם כדאמרינן באנשי הו"ל (נ"ב ע"ג) והמבואר דמלאכה מה שכל העולם אין יודעים לעשותה ובעי חכמה יחירה שיש באיזה אדם לא מקרי מלאכה לחייב עליה בשבת ודו"ק היטב.

ולפ"ז מעיקרא לא קשיא מידי כיון שכבר הבאנו דכל אדם לא היה יכול להקים המשכן וע"כ משה רבינו שהי' לו חכמה יחירה יכול להקים או משום שעמד מאליו והוא רק הניח ידו עליו ע"כ דהוא מחמת חכמה יחירה שיש במשה ולכן לא הי' איסור חילול שבת בהקימו וזה נכון.

עוד י"ל לפמ"ש הפנ"י (ב"ה י"ג) והחוס' (פוכה ע"ו ע"ג ד"ה פרטו) דדוקא הבונה ע"מ לקיים אבל בונה ע"מ לסחור פטור. והחמ"ס ז"ל הקשה עליו וכחז ולא ידעתי [מקום] מולא זה הדין שיהא מותר לפרוס אהל ע"מ לסחור ע"ש. והאחרונים ז"ל הביאו מגמ' ב"ה (נ"ב ע"ג) א"ל החס"א בנין קבע אסרה חורה, בנין עראי לא אסרה חורה, ופרש"י בנין עראי שאינן להחמיים. ועיין שו"ת אבני נזר (או"ח סי' רי"א אות י"ט). ובירושלמי (שגם פ"ז ה"ב) מה בנין הי' במשכן שהי' נותנים קרשים ע"ג אדנים, ופריך ולא לשעה היחה, א"ר יוסי מכיון שהיו חונים ונוסעים

עולם. ועיין רבינו חננאל (שבת ל"א) שצא עליה וגמרה להיומה כלי הוא ושינין וכו'.

ומעתה אומר אני דאפי' לדעת החת"ס ז"ל דוקא במשכן שהקימוהו בעת חנייתם ע"פ ה' והו"ל כבנין עולם זה דוקא לאחר שנחתק והי' מעמידין אותו כל זמן שיטוו ליסע והוה כבנין עולם כיון שלא ידע מחי יסעו, אבל בשבעת ימי המילואים שמשא בכל יום ויום הקימו שנים ושלש פעמים והי' כוונתו רק בנין לשעה, הכא מודה דלא הוה כבנין עולם, וא"כ א"ש דהקימו משה בשבת וק"ל. (שנת תשכ"ב)

וראה דמה"ט אמרו ז"ל (סוף מס' עוקצין) לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום דהרי אמרו ז"ל שכשיש שלום בין איש ואשתו שכינה שרייה ביניהם ואם ח"ו להיפוך כשיש מחלוקת אז פרחה שכינה ונשאר אש ואש ח"ו וזה כיון שעשאה בעלה כלי אמר לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה אלא השלום שנאמר ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום ואמר לכלי מחזיק ברכה דהעיקר על האשה לראות שיהא שלום בבית, עי' אגרת החשובה לרבינו יונה ובגמ' סוטה (ג' ע"ב) ודאיחמח קשה ע"ש והבן.

ור"ש לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה והאמנם גם מצד הבעל הוא נגמר ונשלם הבריאה שהרי אמרו ז"ל דאיש בלא אשה הו"ל פלג גופא וכשנשא אשה הו"ל אדם שלם נמצא דבשעת נישואין באים לשלימות ולזה מצרכין תחת החופה יוצר האדם ולכאורה מה שייכות לברכה זו תחת החופה אמנם כיון דאז נגמר כונת הבריאה שלא טוב היות אדם לבדו נמצא דבזה נגמר כוונת הבריאה ומצרכין יוצר האדם דעד עכשיו לא היחה היצירה שלימה.

ומיהו עמה אחר שנעשה האשה כלי לבעלה ונגמרה לכאורה יש לומר שכבר הגיעה החכלית ולכן מצאנו דזה

ר"י הי' ביום כלות משה להקים את המשכן" (ו: א). ועיין רש"י בשם רז"ל בלא כחיד בלא וא"ו ככלה הנכנסת לחופה ונראה בס"ד דהנה כלות יש לו שני מובנים כלות שנגמר הדבר נקרא כלות ויש עוד מובן כלות מלשון כלה ונאבד ובאמת כי מטבע העולם כל שנגמר החפץ עומד לכליון ולמשל כשנגמרו הענבים הם עומדים לאכילה ואם לאו ירקבו ויאבדו וכן כל שאר ענינים ואפילו באדם אמרו ז"ל אשרי מי שחמס ימיו במהרה (עיין אגרת הרמב"ם) ומי שנגמר ונעשה שלם באה זמנו לעבור מזה העולם דעוה"ז הוא עולם עשייה שצריך להשלים עצמו, וכלה הנכנסת לחופה אמרו ז"ל אין אשה כורחת בריח אלא למי שעשאה כלי וא"כ לא נגמרה הבריאה אצלה ולא היות שלימה עד שעשאה כלי, וזה כי בועליך עושיך שהוא

כלומר שהקב"ה ברא בריאה חדשה בנישואי ישראל והוא ששון ושמחה ואהבה ואחיה ושלוש ורעות דכלא זה לא היה אפשר להתקיים שהרי ומה באנשים אחרים שנחפגש אחס מפעם לפעם יש לו חלוקי דעות כ"ש עם אשת בריחו יושבת חיקו בכל עת אחרו צניח ולכן ברא בריאה חדשה שהיא אהבה ואחיה ושלוש וריעות כה יתן ונוכה לאהוב כל ישראל שהקב"ה הוא אב לכולנו וי"ר שנוכה לביאת משיח נדקנו אמן.

(סעודה ז' ברכות חשניו')

"ויהי ביום כלת משה להקים" (ו: א). ופרש"י כלת כתיב וכו' עיין שו"ת באר מים חיים (להגר"ש ויעל) סי' כ"ז שכתב חז"ל בפ' נשא אמרו חז"ל (וזה שמוס דף ה' ע"ג) ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן כלת כתיב וחירגנו במקום אחר (שער הגלגולים הק' מ') כלת כתיב בס"ת העליון ולא בס"ת שלנו ומעשה באיש אחד שמלא ס"ת שכתוב בו כלות בוא"ו ועשה בו הג"ה הלכה למעשה למחוק אות וא"ו ועשה אותה כלת ואמרו שהי' לו ששה בניס וששה כלות ומחו כולם. כנגד אות וא"ו היו ששה גם כלות כלו כולם גם כלת כתיב ומחו הכלות ג"כ רחמנא ליגלן ולכן אל ישלח האדם יד בזה וגם כל דכוותיהו דכתיב במדרש כתיב וכו' ביאור הדברים שאפי' ימצא איזה הגה"ה שכתב במדרש וכיוצא בו אל תשלח יד בחורה בשביל הני הגהות כי אין לנו בקיאים בחסרות ויתרות וכיוצא בו ע"ש והוא פלא.

אינו דלדרכה שלמות האדם הוא לבא לתכלית והיינו לבנות בית מקום לשכינה וע"ד שאמרו ז"ל בסוטה (ג' ע"ג) איש ואשה זכו שכינה שרויה ביניהם וא"כ השלימות הזה מביא להשראת השכינה שהוא הכונה לבריאת האדם שיעשו לו מקום בתחתונים והיינו המקדש מעט אלא שנריך לראות שהמשכן הזה החדש יהיה מקודש לה' וזה הרי את מקודשת לי ונריך שהבית יהי' מלא קדושה ולהפוך הגשמי לרוחני וכמו צניח המקדש והמשכן ועשו לי בית ושכנתי בתוכם שהעיקר הרוחני והבית רק להיות לשבר את האוזן כן גם צניח כל איש מישראל ולכן אמר מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל שהבית יהיה צנחנית אהל והעיקר שיהא מקום לשכינה. והראיה מהמשכן ויהיה ככלות משה להקים את המשכן ואין זה כלות וסוף בוא"ו אלא ככלת כתיב שהיא דרבה הכנה לקדושה ולרוחניות לבנות דורות ישרים יבורך כן יתן ה' לכל ישראל אמן.

ולכן עיקר תכלית הנישואין שיהיה כלי מחזיק ברכה ולכן אומרים בשבע ברכות אשר ברא ששון ושמחה חתן וכלה גילה רנה דינה וחדוה אבל דוקא ע"י אהבה ואחיה ושלוש ורעות ולפי שמדרך בני אדם שלא יכולים להסכים זה לזה ולעולם יש חלוקי דעות כמ"ש ז"ל כשם שפרלופותיהן אינן שוות כך דעותיהן אינם שוות ולכן אמר אשר ברא ששון ושמחה וכו' אהבה ואחיה ושלוש ורעות

ויחירות חנן לא בקאינן וכו' ע"ש ועיין על הגליון שם חדוש גדול כי בכל חומש וכן בחקונים מדויקים בפ' לו (ויקרא ח:ז) ויאפוד לו בו נדפס על לכו חזי החורה בפסוקים ע"כ ועיין עו"ש כפי חשבון הנמסר וכו', וכל זה לריך ביאור.

ואשר נראה בס"ד בהקדס כמה (הקדמות, א) אמרו בגמ' נדרים אלמלא חטאו ישראל לא נחנה להם אלא חמשה חומשי חורה וספר יהושע בלבד והקשו דאטו בשביל שחטאו הרויחו ונמלא חוטא נשכר דכיון שחטאו נחמו להם כל החורה שבע"פ וכ"ד ספרי נביאים ועוד ועוד.

(ב) מ"ש בגמ' מנחות (כ"ט ע"ב) אמר רב יהודה אמר רב בשעה שעלה משה למרום מצאו להקב"ה שיושב וקושר כהרים לאוחיות א"ל לפניו רבש"ע מי מעכב על ידך אמר לו אדם אחד יש שעמיד להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו שעמיד לדרוש על כל קוץ וקוץ חילין חילין של הלכות אמר לפניו רבש"ע הראהו לי א"ל חזור לאחורך הלך וישב לו בסוף שמונה שורות ולא הי' יודע מה הן אומרים חשש כמו כיון שהגיע לדבר אחד אמרו לו חלמידי רבי מנין לך א"ל הלכה למשה מסיני נחיישבה דעתו וכו' ע"ש ול"ב.

(ג) בגמ' שבת (פ"ט ע"א) ואריב"ל בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת להקב"ה רבש"ע מה לילוד

וייהי ביום כלות משה להקים את המשכן" (ז:א). במ"ר הובא ברש"י כלת כתיב ונאזה"ח הקדוש כתב וז"ל רז"ל אמרו כלת כתיב ורואני כי בס"ח כתובה בוא"ו ואני אומר כי דברי חורה כלאו וכיוצא באלו אינם נמסרים לכל מרים יד בחופשי החורה כי יסובב הדבר הכפירה והזלוזל בכבוד מורי' וע"ש מה שהאריך בדברים נפלאים, ועיין בסמוך מה שהבאתי בשם מהר"ש ויטל זוקלה"ה על סופר אחד שמתק הוא"ו מכלות ומה שקרא לו ר"ל במיתת ששה בניו וששה כלות ע"ש.

ואשר נראה לפענ"ד בס"ד לפ"מ שחמהו על מה דאיחא במ"ר (נמדנר פ"ד סי"ג) ובוהר חדש שה"ש דיש ששים רבוי אוחיות לחורה וע"ז מרמו ישראל נוטריקון יש ששים רבוי אוחיות לחורה. והמפורשים חמהו שלפי המספר שלפנינו ליכא רק ל"א רבוי אוחיות (ש"ד אלפים ותמ"ב) ועיין חסד לאברהם (מעין י"ב נהר י"א ונפניי קידושין ל' ונפרד"י פ' מרומה כ"ה י') האריך הרבה ע"ש. ועיין קידושין (כ"ט ע"א) לפיכך נקראו ראשונים סופרים שהיו סופרים כל האוחיות שבחורה שהיו ואמרין וא"ו דגחון חזיין של אוחיות של ס"ח דרש דרש חזיין של חיצות והחגלה של פסוקים וכו' בעי ר' יוסף וא"ו דגחון מהאי גיטא או מהאי גיטא א"ל ניחי ס"ח ואימנינהו מי לא אמר רבה בר בר חנה לא זז משם עד שהביאו ס"ח ומנאום א"ל אינהו בקיאי בחסירות

לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כחרים אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע וכיון שחטאו ישראל ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ופירקוס וכו' א"ר יוחנן וכולם זכה משה ונטלן דסמיך ליה ומשה יקח, אמר ר"ל עמיד הקב"ה להחזירן לנו שנאמ' ופדויי וגו' ושמחת עולם על ראשם שמחה שמעולם על ראשם.

ונלפענ"ד בס"ד בחרי אנפי האחד לפמ"ש עקב אשר שמעת בקולי וגו' וזמתי ואמרו ז"ל חורתי שחי חורות חורה שבכחב וחורה שבכ"פ וחורה שבכ"פ הוא כמו חורה שבכחב ושניהם שוין ונמצא ששים ריבוא אחיות לחורה אלא שחורה שבכחב כתיבא ויהובא בכחב וחורה שבכ"פ הוא אחיות פורחות באויר וכמו שחורה שבכחב אסור לאומרה בע"פ כן חורה שבכ"פ אסור לכוחבה ומה שאנן כוחבין אינו אלא משום עח לעשות לה' אלא דאעפ"כ החורה שבכ"פ רמוזה בחורה שבכחב בקולין שקשר הקב"ה באחיות ולמשה רבינו נחמו שני חורות ומי שיודע וזוכה לכיון יודע היכן מרומו דבר ודבר וז"ש במנחות הנ"ל שדרש ר"ע על כל קוץ חילי חילין הלכות ונחפלא על זה משה רבינו שהוא קבל חורה שבכ"פ וחורה שבכחב וחלש דעתייה עד ששאלו לו חלמידיו לר"ע רבי מנא לך הוא ואמר הלכה למשה מסיני פי' כי כל הדרשות אלו הם מהלכה למשה מסיני אלא דחלה אוחן בכל קוץ וקוץ ודרש אוחן.

אשה ציינו אמר להן לקבל חורה באמרו לפניו חמדה גנוזה וכו' חנה הודך על השמים אמר לו הקב"ה למשה החזיר לה חסובה וכו' אמר לפניו רבש"ע חורה שאחה נותן לי מה כתיב בה אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים אמר להן ירדחם לפרעה השתעבדחם חורה למה תהא לכם, שוב מה כתיב בה לא יהי' לך אלהים אחרים בין עמים אחרים שרויין שעובדין ע"ז וכו' מיד הודו לו להקב"ה שנאמר ה' אדונינו מה אדיר שך בכל הארץ. וי"ל אם המלאכים ידעו מה כתיב בחורה למה בקשו מחילה ולבסוף הודו ואם לא ידעו א"כ מה זה שבקשו חנה הודך על השמים כיון שלא ידעו כלל מה כתיב בה, עוד יש לדייק לשון משה רבינו שהשיב אמר לפניו רבש"ע חורה שאחה נותן לי מה כתיב בה ולמה אמר חורה שאחה נותן לי היל"ל רבש"ע חורה מה כתיב בה או חורה מה שאחה נותן לארץ מה לשון לי.

(ד) בפ' תרומה (שמות כה"י) ועשו ארון עצי שיטים אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קומתו והקשו שם המפרשים למה כל המדות הם שבורות אמתים וחצי ואמה וחצי ולא למה לעשות אמות שלמות אמתיים או שלש אמות ארכו ושתי אמות קומתו וכו'.

(ה) בגמ' שבת הנ"ל דרש ר' סימאי בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע בא ששים ריבוא של מלאכי השרת

ואולי י"ל בזה גמ' ע"ז י"ח כששרפו
 אח רחב"ח ושאלו חלמידי רבי
 מה אחה רואה ואמר גוילין נשרפין
 ואוחיות פורחות באויר. ונ"ב מנ"ל
 לחלמידין דראה שום דבר, ועיין תוס'
 שם וגם התי' גוילין נשרפין ואוחיות
 פורכות באויר וי"ל דגוילין היינו תורה
 שכתב ואוחיות פורכות היינו תורה
 דבע"פ שלא נחנה ליכתב.

האמנם מה שנלפענ"ד עוד דמקודם
 בלוחות ראשונות שנחנו וכלל כל
 התורה כולה והם ששים ריבוא אוחיות
 בתורה ולזה ירדו ששים ריבוא מלאכים
 וקשרו לכל אחד מישראל שתי כהרים
 אמנם כשירד משה מן ההר ושבר את
 הלווחות פרחו האחיות למעלה ובלוחות
 שניות לא קבל רק החצי והטעם דבלוחות
 ראשונות שהיו עתידים ליכנס לארץ מיד
 והי אז העולם התיקון הי' ניתן להם
 התורה בשלימות גם החלק הרוחני שרק
 מלאכים זוכין לה אבל כיון שעשו
 המעשה ושבר הלווחות אמר לו הקב"ה
 פסל לך אז כתב על הלווחות אלו כתב
 הנוגע לזמני הגלות עד ביאת המשיח
 והחצי השני שהיא צנחנית הלכתא
 למשיחה שיחגלה לנו במהרה תחגלה אז
 וזה מה שאמרו תורה חדשה מאתי תלא
 ומה"ט בגמ' שואלים בכמה מקומות
 הלכתא למשיחה ועיין בחוס' שהקשו
 מכמה מקומות ולהנ"ל אחי שפיר
 שהקשו הלכתא למשיחה דהני ההלכות
 לא ירדו עדיין אלא כשיבא משה ואהרן
 ויוריד הכל והשם הטוב יכפר אם שגיחי.

"ויהי ביום כלות משה להקים את
 המשכן וגו'" (ו:א). יש להעיר אז
 בשעת גמר המשכן איזה ברכה בירך על
 ההקמה שהרי בנין המשכן הוא מ"ע
 וגם אם הי' מצרך שהחיינו אם בשביל
 עצמו או בשביל כלל ישראל, והבונה בית
 חדש אמרו ז"ל דמצרך שהחיינו ומיהו
 הכותב ס"ח אינו מצרך שהחיינו וכבר
 האריכו בזה רבוחינו הזדיקים ועיין ח"ס
 א"ח סי' נ"ב שהביא מס' הלקט חלק ב'
 קע"ט קהל שבנו או קנו זיכה"נ אם
 מצרכים, תשובה יעמיד של"צ ויברך
 בקול רם הטוב והמטיב עכ"ל ולא הביא
 שום סברא או ראי', ומרן הח"ס ז"ל
 הביא ממחזיק ברכה שמשמע מדבריו
 דעכ"פ שהחיינו לא יברכו ומרן ז"ל כתב
 לפ"ד המג"א סי' רכ"ג סק"ה דאין
 לברך על קניית ספרים דמללה"נ ונראה
 מדבריו דמה שמצרך על הקנין ולא על
 המצוה ולכן י"ל דוקא יחיד הקונה ס"ח
 או צבור שבנו בהכ"נ דהו"ל קנין חשוב
 דלאו כל יומא מתרחיש אבל ס"ח של
 ציבור אינו מצרך והארכתי במקום אחר.

ובמקום אחר כתבתי לענין ברכת
 שהחיינו בהגומר לכתוב חידושי
 תורה או להדפיס (משנה הלכות ח"ו סי' ו')
 האמנם אניג כאן מה שכתבתי קצת
 בענין ברכת שהחיינו, כי יש שאמרו
 לברך אפי' על ענינה אם יש להם שמחה
 ותלוי במה שהוא אדם כמ"ש הרא"ש
 ברכות (נ"ט) דהכל לפי מה שהוא אדם
 יש עני שמחה בחלקו יותר מעשיר בכלים
 חשובים והביא ראי' מר"י בר אליעזר

שנהנה ויש לו שמחה אינו מצרך עליו שהחיינו, אף שיש לו שמחה ובענין כלים אדרבה אם קנה מה שהיו לו כבר או שמאל אבידתו אינו מצרך אף ששמח הרבה בהם וכן אם בנה בית על מחכמתו כמו שהי' אבל קנה כלי חדשה או בנה בית חדש אפילו ישן אלא חדש הוא אצלו מצרך שהחיינו.

גם מדברי החוס' סוכה (מ"ו ע"א) שנקשו טעמים לענין שהחיינו וכתבו דלעשות סוכה ולולב ופדה"צ וקריאת מגילה תקנו שהחיינו ואלו בעשיית יציאת ותפילין ומילה וקריאת ההלל לא תקנו שהחיינו וחי' שמצוה שיש עליה שמחה תקנו שהחיינו, ומשמע דבעשיית יציאת ותפילין אין שמחה ואלו בעשיית סוכה יש שמחה וצ"כ הרי מי אינו שמח בטלית מצויצת חדש ותפילין חדשים וצ"ל דעל העשייה ועל הכתיבה הוא דאין שמחה או שיש לחלק באופן אחר ועכ"פ הם ראו מה הוא שמחה שראוי לצרף, והרי לדעתם הגדולה שם שהביאו דעת רב שרירא גאון דעל כלים חדשים שכחוב (ברכות נ"ד) דמצרך שהחיינו כחב דלא סמכינן עלה דבעי מידי דאחי מומן לומן כמצואר (עירונין מ' ע"ב) ובאמת כי אכן קיי"ל דמצרכין גם על אלו הגם דלא אחו מומן לומן. ומש"כ דמהאי טעמא נהגו בני אשכנז ע"פ דברי הרמב"ן וכו' בארץ ישראל לצרך שהחיינו על המילה, לפענ"ד אינו כן ורק בירושלים נהגו לצרך ולא בכל ארץ ישראל.

(נדריס מ"ט ע"ב) דמצרך על גלימא רעועה צרוך שעטני מעיל, לפי שהי' חשוב עליו כמעיל לעשיר עכ"ל, וכן פסק בש"ע (סי' רכ"ג ס"ו) על דבר שאינו חשוב כ"כ כגון חלוק או מנעלים ואנפלאות אין לצרך עליהם ואם הוא עני ושמח בהן יצרך עכ"ל, והביא דגם על עניבה חדשה הבהורים יצרכו בשם חכ"א.

ובאמת כי כבר כתבתי בזה כי אין לאדם לזרוק ברכות מפיו ואשרי אדם שמח חמיד ועבדו את ה' בשמחה וגילו ברעדה אבל אם מי שהוא חסר לו שרוך בנעלו ויביאו לו שרוך ישמח בו או מי שהוא רעב ומביאים לו יונה מטוגנת ישמח בה, והשיכור ציין שרף שלו וכיוצא בו כולם יצרכו שהחיינו על כל שמחה זה כחוכא וטלולא ולא תקנו ברכות אלא שיש בזה שמחה לרוב העולם או לרוב עניים או כיוצא בזה, אבל מה לנו לדעת השוטים, ומה"ט שאלו שלהי פסחים מר' שמלאי שאיקלע לפדיון הבן שהחיינו מי מצרך אבי הבן מצרך דקעבד מצוה או כהן מצרך דקמתיא הנאה לידיה ע"ש, דמסקינן אבי הבן מצרך שמים.

ולבאורה מאי ס"ד דכהן מצרך לפי שהגיע לו חמש סלעים ויש לו הנאה א"כ כל מי שיקבל כמה סלעים ועני המקבץ צדקה ויקבל נדבה חשובה לדעתו יצרך שהחיינו ואח"ל כן א"כ לא שנקח שהחיינו שלא לאמרה ובפי' אמרו דעל אדם מי שלא ראה מימיו אף

הרבים ח"ו וא"כ מי יכול לומר שיעשה שהחיינו ועיין שו"ח ח"ס א"ח סי' ר"ח מה שכתב להגאון ר' נבי חיות ז"ל ומה"ט הרבה גדולים אף לא רצו להדפיס ספריהם בחייהם ועיין ח"ס עכ"פ ודאי שמי שאין דעתו לשמים ח"ו אין לברך שהחיינו ועל כל ההולאה אם אין דעתו לש"ש יוחר טוב הי' לו שלא להוציא כלל.

ומה שהביא שם לברך אבי החתן ואבי הכלה שהחיינו משום הפסוק שנאמר קחו לכם נשים לבניכם וגם הכלה חזקתה, ולכאורה גם כל הנאספין שג"כ יש להם שמחה יברכו שהחיינו, ואמרו כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר וכו' ברם האמת כי כבר הקשה בהק"ט למהר"ם חגיז אמאי לא מברכין שהחיינו חתן החופה והשיב ז"ל עד שאחיה שואלני על שהחיינו שואלני אם לברך דיין האמת ע"ש, והדברים מחמיהם לכאורה.

ומיהו הארכתי בזה בביאור הדברים בכמה אנפין וחדא לפ"מ שאמרו מצא אשה מצא טוב ומוצא אני את האשה מר ממות וא"כ חתן החופה אכתי אינו יודע אם הוא בכלל מצא אשה מצא טוב או ח"ו בכלל מוצא אני שהוא מר ממות ומברך דיין האמת ולכן אינו מברך שהחיינו שאין כאן שלימות השמחה במצוה כלל, ואולי גם האב והאם צהאי ספיקא יתבי ולכן אין מברכין שהחיינו כלל.

ומה שהביא מכף החיים (סי' רנ"ג אות כ"ג) בשם המור וקציעה שהגומר ספר שחבר בחדושי תורה לשם שמים בכתיבה וכ"ש בהדפסה יברך שהחיינו והביאו המחזיק ברכה אלא שהוסיף לברך בלא שם ומלכות, ותמה מעכ"ח מש"כ לש"ש ולא ידע למה הוטרף שיהי' זה לש"ש והרי בחג הסוכות כולם לוקחים לולב ומברכים שהחיינו ולא חוקרים אם נוטלים לש"ש.

ולפענ"ד הם שני נושאים חיוב מצוה סוכה ולולב הם אקרקהפתא דגזרא וחייב לקיים ואין בזה מה להחפז שכל ישראל חייבין בדבר ואדרבה אם לא יעשה מצוה מלקין אותו עד שהלא נפשו עיין כתובות (פ"ו ע"א) וכן בשאר מצוה, והלשמה שם קחמין לשמן אבל הכותב ספר או חדושי תורה ואינו מכוין לשמה מי ביקש זאת מידו לעשות שלא לש"ש וח"ו הוא בכלל ס"ח שכתבה מין שאם כתב לשם החפירות ובאמת הרי הוא בכלל עו"ז וכעין שמינו בהנחת חפילין דהמניח חפילין דרש"י אין בזה יוהרא אבל המניח חפילין של ר"ח אם אינו מוחזק בחסידות אסור לו להניח כמבואר בש"ע א"ח וח"ו אפשר שיהיה הספר בכלל ס"ח שכתבה מין שהכותב לשם החפירות וגאות הרי הוא בכלל ע"ז שכל המחגאה כאלו עובר ע"ז ועכ"פ אם לפעמים כותב שלא כהלכה ויכשלו בה בני אדם ונמצא לא זה בלבד שלא קיים מצוה אלא הרי הוא מכשיל את

השמחה שמחייבת אותנו ברכת שהחיינו כיון שחז"ל החליטו שבעצם הוא דבר של לא וברכה ואוי לו למי שבניו נקבות, ובגמ' נח לאציו מטמון שוא.

ולפ"ז נראה דלענין נישואין נמי הגם שא"א בלי לישא אשה וגם מקיים מצוה בה מ"מ אין זו השמחה שיצרך עליה שהחיינו, ולכן אין מצרכין בשביל דברים אלו שהחיינו, וכרגע נפל מילתא בלבאי טעם למה אין בני אשכנז מצרכין שהחיינו בצריח מילה שכיון דבשעת לידה מצרכין על הזכר שהחיינו ממילא כבר ינאו בזה ברכת שהחיינו גם מצריח מילה וי"ע.

ומש"כ דאצי הבן מצרך משום שמקיים הפסוק קחו נשים לבניכם ותמה ע"ז מאי מצוה שייך בזה, ולפענ"ד פשוט כי הוא גמ' (כחובות נ"ב ע"ב) לימוד ארוך אמר ר' יוחנן משום רשב"י מפני מה התקינו כתובת בנין דוכרין כדי שיקפוץ אדם ויכתוב לבתו כבנו ופריך מי איכא דרשמנא אמר רכו' ומשני הא נמי דאורייתא הוא דכתיב קחו נשים והולידו בנים וכוונת וקחו לבניכם נשים ואח בנותיכם חנו לאנשים ועיין רש"י ותוס' שם וטוש"ע א"ע סי' נ"ז ס"א ובגמ' קידושין מצוה האב על בנו והוא מ"ע מדברי קבלה ועכ"פ ודאי דרבנן ואסמכוהו אקרא וזה פשוט, וז"ש שמקיים הפסוק אמנס לפענ"ד כמ"ש.

והנה לעצם השאלה אי מצרכין שהחיינו

עוד שנית לפמ"ש רבינו יהודה בן יקר רבו של הרמב"ן ז"ל בספרו על החפלות ח"א שמי שנולד לו בן מצרך שהחיינו אבל כשנולד לו בן מצרך דיין האמה הגם כי אמרו חז"ל א"א לעולם בלא בנים ובלא נקבות ואפ"ה אשרי לו למי שבניו זכרים ואוי לו למי שבניו נקבות ועוד ע"ש (כי על הדרך אין לי הספר לעיין אחריו להעמיק לשונו) וביארתי קצת דבריו שעל מה שאמרו חז"ל איי לו שיש לו אין לצרך שהחיינו, ולא זאת אלא שאנחנו מצרכין בכל יום שלא עשני אשה והיאך יצרך שהחיינו במה שמצרכים להקב"ה שלא עשנו כן.

והגם כי יש מי ששמה בזה ואולי רוצה העולם ועכ"פ מי שאין לו בנים כלל ר"ל ואפי' מי שיש לו זכרים ואין לו נקבה וצריך לקיים המצוה מ"מ לענין ברכת שהחיינו לא תקנו חז"ל דחו"ל החליטו לנו שאין זה שמחה והו"ל כעין מי שצריך ליקח תרופות למחלה והגם ששמה שיש לו התרופות מ"מ אינו מצרך שהחיינו שיותר הי' שמה שלא יצטרך ליקח תרופות כלל וכן מי שח"ו קרובו הוא מדוכא ביסורים וגוסס ר"ל זמן רב אשר שמחה הוא כשמת ר"ל אשר באמת יותר טוב לו ככה מ"מ לא יצרך על זה שהחיינו שכבר מת אלא צורך דיין האמת שעל דבר שאינו בעצם מין שמחה הגם שיש אדם שמת בו אינו מצרך שהחיינו והגם שצריך לצרך גם ברכת דיין אמת בשמחה מ"מ הוא ברכה על אצילות ולא על שמחה בקינור אין זה

ובפ' פקודי (שמות מ:יז) ויהי צדש הראשון וגו' הוקס המשכן ויקס משה אח המשכן ויתן אח לדניו וגו', וכחצ הרמז"ן שס על דעת רבוחינו הזכיר הכחוב שהוקס המשכן לעמוד כן צאחד לחדש הראשון כאשר לזה ואמרו ויקס משה אח המשכן לספר מה שעשה צהקימו אוחו מן יוס הראשון שהחמיל צו שהוא כ"ג צאדר, וצסמוך שס (מ:צ) ציוס החדש הראשון צאחד לחדש חקיס אח משכן האהל וכו' על דעת רבוחינו שהוא יוס שמיני למלואיס כי צשצעת הימים הראשונים היה מקיס אחו צצקר צצקר ועומד כן כל היום וכל הלילה וצעלות השחר הי' מוריד אוחו וחוזר ומקימו מיד.

ובויקרא רבה כחצו שהי' משה מעמידו ומפרקו צכל יוס שני פעמים, ר' חניא הגדול אומר שלש פעמים צכל יוס שנאמר חקיס הוקס ויקס, אחח לחמיד של שחר ואחח למלואיס ואחח לחמיד של צין הערציס עכ"פ הי' משה מעמידו כל שצעת הימים ושצח צאמצע. וכבר הקשה הפלאה שס היאך העמידו צשצח.

איברא דלכאורה יש לדייק למה צאחמ צאחמ צריך להזהירן שצנין המשכן לא ידחו שצח ומאי ס"ד שידחה, וז"ל דס"ד דציון דצלי משכן א"א להקריב קרבנות נמצא דצנין המשכן הוא צורך הקרבנות והקרבנות עצמן דוחין אח השצח אמאי צנין המשכן אינו דוחה

על הוצאת או כחיצח ספר חדש הנה כאמור כחצחי מזה קלח צספרינו משנה הלכות (ח"ו סי' ו) ועיין רמז"ס פי"א מהל' צרכות ה"צ וצשור"ח הרמז"ס סי' ע' וצפרי חואר יו"ד סי' כ"ד ועיין עוד שו"ח ציח שערים א"ח סי' ל' וצספר החייס להגרש"ק סי' כ"ה דו"ק צכל אלו המקומות.

"ויהי ציום כלות משה להקים את המשכן וימשח אותו ויקדש אתו וגו'" (ו:א). לא נאמר ציוס הקיס מלמד שכל שצעת ימי המלואיס היה משה מעמידו ומפרקו וצאוחו היום העמידו ולא פרקו לכך נאמר ציוס כלות משה להקים אוחו היום כלו הרמוחיו וראש חדש ניסן הי' (גיטין ס') צשני נשרפה הפרה צשלישי הזו הוי' ראשונה וצשציעיה גלחו. לשון רש"י כדברי רבוחינו רש"י ז"ל ועיין רמז"ן ונכחצה זאח הפרשה צכאן וכו'.

וראיתי צאחרונים ז"ל שחמהו היאך משה מעמידו ומפרקו צשצח והלא צנין המקדש אינו דוחה שצח, וכבר דקדקחי כן צפ' ויקהל דכחיצ ששח ימים חעשה מלאכה וציוס השציעי יהיה לכס קודש שצח שצחון לה' כל העושה צו מלאכה יומח, ופרש"י ששח ימים הקדים להס אזורה שצח לציוו מלאכה המשכן לומר שאינו דוחה אח השצח, וכיון שהקדים והזהיר להס שמלאכה המשכן אינו דוחה שצח א"כ הקמת המשכן צכלל הוא.

שבת; לא מיבעיא לר"א דק"ל מכשירי מצוה דוחה שבת א"כ הכ"נ בנין המשכן אלא אפי' לחכמים דפליגי אר"א מ"מ י"ל ומה הקרבנות שמקריבין במשכן דוחין את השבת כגון תמידין ומוספין והדלקת המנורה כ"ש המשכן עצמו שידחה שבת שזולתו א"א להקריב קרבנות ולא דמי למכשירי מצוה שאפשר לעשותן בע"ש ולא כן המשכן.

ולפ"ז י"ל מה שאינו דוחה בתרי אנפין או יאמר שהוא גזירת הכתוב מקרא דששת ימים הקדים אזהרה שבת וכו' או דילמא נימא ללא דמי מכשירי מצוה אינם מצוה בפני עצמה אלא הם מכשירי המצוה וק"ל לר"א כיון שא"א למיעבד המצוה וזולתה הוא כמצוה עצמה ודוחה את השבת וחכמים ק"ל דבאמת אין בנין המשכן מכשירי מצוה כלל אלא הוא מצוה בפני עצמה וחשבה הרמב"ם ז"ל ושאר מוני המצות מצוה בפני עצמה וא"כ אינה מכשירי מצוה אחרת ולכן שפיר אינו דוחה. אלא דא"כ הדרה קושית האחרונים ז"ל היאך הקים משה המשכן בשבת.

וע"כ כיון שהתחיל להקים את המשכן דוחה שבת ואדרבה י"ל דשלמה המלך למד גם ממה רבינו שהקים את המשכן שבעת ימים רזופים והי' שבת באמצע וע"כ כיון שהתחיל להקים כבר מותר עד שיגמר ואין כאן איסור ושפיר מיושבת קושית האחרונים ז"ל היאך משה רבינו הקים את המשכן.

שנית י"ל לפמ"ש מספקא ליה בירושלמי אי חייב הבונה בנין ארעי בשבת דלמא דוקא בנין קבוע חייבה תורה וכעין שמצינו בקשר שאינו של קיימא דמותר מה"ת וכן החופר שאין ראוי להתקיים, ובגמ' המוציא משאו על ראשו פטור וא"ת אנשי הוצל עושין כן בטלה דעתו אלל כל אדם, והנה נחלקו רש"י והרי"ף ורמב"ם מה נקרא ארעי י"א העומד מעל"ע הו"ל קשר של קיימא

ומה שנראה בישוב קושית האחרונים ז"ל חדא מה שמצינו בשלמה המלך שבעת חנוכת ביהמ"ק (מלכים א' ח:ספ) ויעש שלמה בעת ההוא את החג וכל ישראל עמו קהל גדול מלבוש חמת וגו' שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום, ובגמ' (מו"ק ט' ע"א) שאכלו יו"כ וא"ר פרנך א"ר יוחנן אותה שנה לא

משה רבינו בעלמנו הי' יכול להקימו וא"כ הי' זה מפאת חכמה יחירה ונפרט לפמ"ש שהקב"ה אמר לו למשה אחה אחוזו באצבעך ואני אקום א"כ הכל הי' שלא כדרך הטבע אלא חכמה יחירה ולכן אין צוה חילול שבת ומוחר להקים אפי' בשבת.

"ולבני קהת לא נתן וגו' בכהן ישאור" (ז: טו). וז"כ למה דוקא בכהן ולא בעגלה ככל המשכן, נראה לפמ"ש בחורה (נראה לז: כג) למען הציל אוחו מידם להשיבו אל אביו ובמדרש אלמלא הי' יודע לאובן שחכמו עליו החורה כך על כחפיו הי' מוליכו אלל אביו וז"כ.

ונראה בהקדס מש"כ בנועם אלימלך שנאמר בשאול משכמו ולמעלה גבוה מכל עם ובגמ' מפני מה לא נמשכה מלכות שאול מפני שלא נמצא בו שום דופי וחמורה לדארהב בשביל זה הי"ל שימשך מלכותו עדי עד, ומי' דאיחא בגמ' גדולה עבירה לשמה וקשה מה שייכות לשמה אלל עבירה וכי מי צוה לעשות עבירה שצריכה לשמה, ומי' כי הקב"ה צוה עולמו להשפיע טובו לצדיקו ומהשפעה צוה לעולם ע"י הצדיק המשפיע והצדיק שרוצה להשפיע לצדיקו ומה שצריכה לעשות עמהם כי הרוצה לעשות טובה לחבירו אינו יכול לעשות בשלימות כ"א ע"י שידבק עצמו באחדות גמור, וא"כ הצדיק צריך לדבק עצמן עם כלל ישראל והאיך הוא מדבק עם בעל עבירה ח"ו להטיב לו שהרי גם

וי"א שבעה ימים, ואי נימא דאפי' יום אחד אקרי קבע א"כ שבת אסור לפרקו ולבנותו שהרי יעמוד יום אחד ואולי לזה אמרו צויק"ר משה מעמידו ומפרקו בכל יום שני פעמים ר' חנינא הגדול אומר שלש פעמים ורמב"ן ז"ל חמה למה הי"ל לפרקו ולהקימו כ"כ פעמים ולהג"ל אחי שפיר שלא רצה שיהי' בנין קבע אלא ארעי ולכן פרקו ובנאו כמה פעמים שצודאי לא יהי' בנין קבוע ופטור וליכא חילול שבת דאורייתא.

ועוד צו שלישיה לפמ"ש בגמ' (שבת ע"ד ע"ב) אמר רבה בב"ח א"ר יוחנן הטווה צמר שעל גבי בהמה בשבת חייב שלש חטאות אחת משום גזוה ואחת משום מנפץ ואחת משום טוה רב כהנא אמר אין דרך גזוה בכך ואין דרך מנפץ בכך ואין דרך טוה בכך ופריך ולא והאחניא משמיה דרב נחמי' שטוף בעזים וטוו בעזים אלמא טוויה על גבי בהמה שמה טוויה ומשני חכמה יחירה שאני, ופי' החוס' שם ד"ה חכמה יחירה, והעושים אותם בטלה דעמם אלל כל אדם כדאמרינן בהמלניע (ג"כ ע"ב) גבי אנשי הוצל ע"כ. והמצואר מדברי רבותינו בעה"ח דבר חדש שהעושה מלאכה שהוא דרך יחירה ואין בני דורו יודעין לעשות כן אינו חייב עליה בשבת דחכמה יחירה לאו מלאכה שחייבה עליה חורה בשבת ובטלה דעמו אלל כל אדם.

ולפ"ז י"ל לפמ"ש חז"ל דכל ישראל לא יכלו להקים אח המשכן אלא

ושצרם לעיניהם, וע"כ דס"ל גדולה עבירה לשמה ואמר מוטב שידונו כפנוי ולא כא"א וא"ל הקב"ה ישר, והנה הי' שצירח הלוחות עבירה לשמה כדי להציל כלל ישראל.

שנית י"ל דהנה ראובן אמר לאחיו להשליכו ליוסף צבור וכבר הקשה הרמב"ן דמה הוציא הוא זה אדרבה ח"ו גרם מיחה ונחשים ועקרבים יש בו אלא דאפ"ה עשה ראובן עבירה לשמה כלומר מוטב שימות צבור משימיחוהו צידים ודינא רבא ודינא זוטא איכא בינייהו או עכ"פ שימכרוהו שגם זה גדול המחטאיו יותר מן ההרגו נמלא דבין שני הברירות למכור בין הגויס וח"ו יטמע ביניהם ובין להמיתו צידים דעדיפא ליה עביד מוטב להשליכו אל הצור וא"כ הו"ל עבירה לשמה אלא דלא ידע אם זה באמת גדולה עבירה לשמה כי אפשר שאסור עבירה אפי' לשמה וז"ש אלמלא הי' יודע ראובן שגדולה עבירה לשמה ותכחוב עליו החורה כן על כחפיו הי' מוליכו אלל אציו, והי' מדבק עמו ולא היו יכולין להריעו.

והנה לוי הוא שהשליכו לראובן אל הצור ולכן יוסף הפרישם זה מזה והניח את שמעון במשמר והי' צריך לחקן מעשיו ע"י שהיה נושא החורה על כחפיו וזוהי הי' מחקן מעשה כחף שהי' לו לעשות במקום להשליכו לצור להוליכו על כחפיו אל אציו כמ"ש המדרש על ראובן על כחפיו הי' מוליכו ובאמת הי'

הוא צריך השפעה ולחיות, ולזה אמרו גדולה עבירה לשמה שהנדיק עושה לפעמים עבירה לשמה ועי"ז יכול להחקשר גם עם הצעל עבירה ולהעלותו.

ובשאלו כחייב שטען אם אדם חטא בנהמה מה חטאה והי' נראה איסור להרוג בהמות של עמלק ועבירה גדולה אבל אם הי' יכול לעשות עבירה לשמה כיון שזוה המקום להרוג הגם שעבירה להרוג מ"מ הוא עבירה לשמה ואם הי' עושה עבירה לשמה הי' נמשך מלכותו וכיון שלא הי' בו שום דופי ולא הי' בו עבירה לשמה לא נמשכה מלכותו דהמלך צריך להחערב עם העם ושאלו משכמו ולמעלה גבוה מכל עם, ע"ש צברים מחוקים כדנש.

ובזה נלפענ"ד דכחייב צדוד המלך דוד הוא הקטן ולכאורה למה הוא הקטן והלא כחייב לבש לו את מדיו כמדחו (עיין ינמות ע"ז ע"ב) וילבש שאלו את דוד מדיו כמדחו וכחייב ביה צשאלו משכמו ומעלה גבוה מכל עם, א"כ כיון שמדיו של שאלו היו כמדחו גם דוד הי' גבוה ולמה הוא אומר הקטן ולהנ"ל אחי שפיר שהקטן עצמו שהי' בו עבירה לשמה כמ"ש כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה אלא עשה כדי ללמד חשובה ועשה עבירה לשמה ועי"ז זכה למלכות.

ולכאורה מהיכן למד דוד כן, י"ל או שלמד ממשה רבינו כיון שראה אוחם צרעה לקח שני לוחות אבנים

והותר ולא נשאר להם מן המצוה, הזדרזו עכשיו להיות הראשונים נמלא דע"י שהיו האחרונים בראשונה היו ראשונים להקרבה, וכיון שהיו אחרונים במשכן הזדרזו כאן.

וי"ל דזה כוונת המדרש דלכך נאמר "וקרבנו" שלא יתגאה נחשון שהוא הקריב ראשון, לכך כתיב "וקרבנו" לומר אדרבה שהוא אחרון, ר"ל אחרון לנדבת המשכן, שהרי משום שהיו אחרונים במשכן התנדבו כאן מחילה והבן.

ובזה י"ל שהביאו פר אחד בן בקר, וקחם פר בא על חטא, ובחז"ל

(ספרי נשא ז' י"ז) אמרו חטאת נחשון אינו בא על חטא. וי"ל דבאמת הם חשבו זה לחטא לעצמם ולכן התנדבו להביא כפרה על שלא התנדבו במשכן. ולכן הביאו פר לכפרה. ומיהו יודע מחשבות ידע שכוונתם מחילה הייתה לטובה שחשבו יתנדבו ליצור מה שיתנדבו והם יגמרו הכל, וכבר אמרו (סוטה י"ג ע"ב) אין המצוה נקראת אלא על מי שגומרה, אלא שמחמת אונס שבנ"י השלימו הכל לא נדבו כלום, ולכן אמרו חז"ל חטאת נחשון לא בא על חטא.

ובזה מיושב קושיית האוה"ח הקדוש למה מיאן משה לקבל הקרבנות

מהם נדבת ה' עד שאמר לו ה' נשיא אחד ליום וגו' ע"ש. ולפי הנ"ל י"ל דכיון שהם חשבו זה לקרבן כפרה ולא ידע משה אי לקבל, שהרי אין מביאים

ראוי ללוי לעשות כן ולכן מבני בניו בכחף ישאו לתקן הנ"ל והבן.

"ויהי המקריב ביום הראשון את קרבנו נחשון בן עמינדב למטה יהודה וקרבנו קערת וגו'" (ז' יב-יג). ואיחא במדרש (רנה פ' י"ג ט"ז כעין זה) דלכך נאמר "וקרבנו" כדי שלא יתגאה נחשון שהוא הקריב ראשון, לכך כתיב ביה "וקרבנו" לומר שהוא הקריב אחרון עכ"ל, וע' בעה"ת עה"ח כאן. ואין לו מובן, היאך מפני שהוא הראשון יעשה אחרון, סוף סוף הוא הקריב ראשון, ועיין באמרי שפר ודבריו ל"ע.

והנראה לפמ"ש "ויביאו את קרבנם וגו' ויקריבו אותם לפני המשכן"

(ז' ג), ובספרי (פ' מ"ג הביאו רש"י) שלא קיבל משה מידם עד שנאמר לו מפי המקום אמר רבי נתן מה ראו הנשיאים להתנדב כאן בתחילה ובמלאכת המשכן לא התנדבו מחילה, אלא כך אמרו הנשיאים יתנדבו ליצור מה שיתנדבו ומה שמחסיין אנו משלימין, כיון שראו שהשלימו ליצור את הכל שנאמר "והמלאכה הייתה דים" אמרו מעתה מה לנו לעשות הביאו אבני השוהם והמילואים לאפוד ולחושן, לכך התנדבו כאן מחילה.

מבואר דהקרבת הנשיאים הי' כעין כפרה על שלא התנדבו על

המשכן בראשונה אלא חכו להיותם באחרונה וכיון שראו שבנ"י הביאו די

ל"ג) ויחפלו אליו ויעתר לו וישמע חפלתו וישיבהו ירושלים למלכותו וידע מנשה כי ה' הוא אלקים הו' לי מנשה וזש"ה ציוס השביעי נשיא לבני אפרים וגו' והקדים אפרים למנשה ואמר אם ירצה יחזור לקדמותו זש"ה לי גלעד ולי מנשה ואפרים שע"י חשונה יקדים מנשה לאפרים. (שנת חשי"ד)

"קערות כסף שתיים עשרה וגו'" (ו: פר.). קערות י"ב מזרקי י"ב כפות י"ב. כנגד י"ב מזלות. י"ב שבטים. כנפש י"ב מנהיגים. י"ב לחם הפנים על השלחן. כל זה הכפות עשרים ומאה כנגד שנותיו של משה רבינו ע"ה (מדרש מדשא פ"י).

"ויאמר מלאך ה' אל מנוח אם תעצרני לא אוכל בלחמך ואם תעשה עולה לה' תעלנה כי לא ידע מנוח כי מלאך ה' הוא" (שופטים י"ג, הפטורה לפ' נשא). ונדחקו המפרשים איזה נחיתת טעם הוא זה ואם תעשה עולה לה' וכו' כי לא ידע מנוח כי מלאך ה' הוא.

ונלפע"ד דהנה מלאך באמרו אליו ואם תעשה עולה לה' תעלנה ולכאורה הי"ל לומר ואם תעשה עולה לה' תעלנה כמו שבאמת היחה אח"כ שהמלאך עלה השמימה בלהב המזבח במקום אשר עשה העולה והעלה אחו את הקרבן לריח ניחוח וא"כ למה אמר תעלנה דמשמע שמוח בעצמו יעלנה לה'

קרבן כפרה רק על עובר עבירה שיש בו כרת, עד שבא הציור שיקבל, דבאמת היא קרבן נדבה וגם כפרה להם לפי מחשבתם, ואולי קלח ה' שגיאח מלדס לפמ"ש ז"ל במס' פסחים (ס"ה ע"א) כח שלישיח נקראח עללנית הגס שאי אפשר זולחה לקיים מצוה קרבן פסח לכלל ישראל, ומ"מ מצוה לזרו ולעולם יזרו אדם עצמו לקיום המצוות ולהיות מן הראשונים דזרזין מקדימין למצוות (שם ד' ע"א), ומיהו אינו אלא הוראת שעה. (שנת חשכ"ה)

"ביום השביעי נשיא לבני אפרים אלישמע בן עמיהוד" (ו: מח.). ובחננומא (כ"ח) זש"ה לי גלעד לי מנשה ואפרים וגו' (תהלים ס:ט), ול"ע דהרי ציוס השביעי הקדים אפרים למנשה וא"כ האיך מביא מקרא לי גלעד לי מנשה ואפרים שהקדים מנשה לאפרים. ונראה דהנה הא דהקדים יעקב לאפרים לפני מנשה משום דאפרים היה יושב בישיבה ועסק בתורה חורחו אומנחו לא כן מנשה שהיה עוסק בצ"צ ועסקי אציו וכבר הארכתי בזה, דעלול יוחר ח"ו לחטוא, אלא שמלד אחד יש להקדים למנשה שאם שב שכבר אמרו ז"ל (ברכות ל"ד ע"ב) במקום שבע"ח עומד אין לדיק גמור יכול לעמוד.

והנה במדרש שם פ"י לי גלעד ולי מנשה אם יאמרו לך שאין הקב"ה מקבל שבים אמור להם הרי מנשה מעיד שקבלתי אותו בחשונה שנאמר (ד"ה ב')

לפ"ז היה המלאך ז"ל ואם לה' חעשה
עולה חעלנה ואמאי אמר ואם חעשה
עולה לה' כהלכות גוברין ולזה אמר כי
לא ידע מנוח כי מלאך ה' הוא עיי"ש.

ולפענ"ד אי משום הא אכתי לא מוכרח
שהרי המלאך אמר עכשיו
למנוח לעשות העולה לה' ולכן אמר לו
בלשון בנ"א כדרך שצריך לעשות וחליו
דבר וי"ל, וז"ע דהחיד"א ז"ל הביא שם
המקרא כמה פעמים וכתב או אם חעלה
עולה לה' ובמקרא כתיב ואם חעשה
עולה לה' וז"ע שלא העתיק הקרא
כדכתיב, או יכול להיות טעות הדפוס.
(שם חשכ"א)

ועל זה מיישב הקרא למה אמר המלאך
חעלנה כי לא ידע מנוח כי מלאך ה'
הוא והוא יעלה אחר העולה ולכן לא
רצה לומר לו חעלנה דמזה יבין מנוח
שהוא מלאך ואמר בלשון חעלנה שאתה
בעצמך חעלנה ואז כשהעלה על גבי
המונח עלה המלאך אחר השמימה.

וראיתי להחיד"א בצוארי שלל בשם
מוהר"י ששון בעל ספר בני
יעקב שפירש לפמ"ש (נדרים י" ע"א) דלא
יאמר לה' עולה, שמה ימות פחאוס
וצריך לומר עולה לה' כדי שלא יזכור שם
שמים לבטלה ומשום זה לא שייך במלאך
כי הוא חי ויכול להזכיר ה' מקודם וא"כ

שבועות

שרפו ידיהם מתורה אף שעדיין לא קבלו
מ"מ חסר הוריות שלא קמו וזה
כרפידים.

ואף שהי' באונס שינה הרי אמרו
אשריהם לראשונים שאפי' על אונס
שינה עושין דין (חמ"ד כ"ח ע"א) שלא על
אונס שינה על אחת כמה וכמה, ועיין
רש"י דשינה זו היא אונס שאין אדם
יכול לעמוד על עצמו שלא ליטן משבאה
לו שינה לעינו, ומיהו צריך לזרז שלא יבא
שינה לעינו ובגמ' (סוכה) לא ראינו שינה
לעיינו כל שבעת הימים, ופריך והרי
האומר שבועה שלא ישן שלשה ימים

"בחדש השלישי לצאת בני מארץ
מצרים ביום הזה באו מדבר סיני
ויסעו מרפידים ויבאו מדבר סיני"
(שמות יט:א). באמרי אמת במכילתא
הקיש ביאחס למדבר סיני לנסיעתם
מרפידים מה נסיעתם מרפידים מכעיסין
למקום ובשעה קלה עשו חטובה ונתקבלו
אף ביאחס למדבר סיני היו מכעיסין
למקום ולשעה קלה עשו חטובה
ונתקבלו, והקשה האמ"א ז"ל היכן מצינו
שחטאו בסיני, ולולי שאיני כדאי שהרי
אמרו שלא עמדו משנחם בנקר השכם
אלא ישנו ביום ולזה אנחנו עומדים
בלילות כל ליל שבועות וזה כרפידים

האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה על מה אבדה הארץ דבר אמרו חכמים ולא פירשוהו אמרו נביאים ולא פירשוהו עד שפירשו הקב"ה בעלמו שנאמר (שם) ויאמר ה' על עונם את תורתו אשר נחתי לפניהם אמר רב יהודה אמר רב שלא ברכו בתורה תחילה פרש"י כשהיו עוסקין בתורה לא היו מצרכין לפניו אשר בחר בנו וכו' וכיון דלא מצרכי גליא דעמייהו שאנה מחנה חשובה להם.

וכבר הלכו בו נמושות אמאי לא ברכו בתורה כיון דלמדו התורה וידעו שזולתה העולם חרוב אין לך חשיבות גדולה מזו, ואף שהע"ה אמרו מאי אהני לן רבנן לדידהו תני לדידהו קרי מ"מ החכמים ידעו החשיבות וכמ"ש שם בגמ' אם לא בריחמי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמחי.

והנראה לפמ"ש בגמ' חולין (דף ק"ה) מים ראשונים מצוה אמלעיים רשות ואחרונים חובה, ואין מצרכין עליהן, והטעם משום דבא לסלק ההיזק, ובתוס' ד"ה מים ראשונים מצוה וכו' ומכאן כתב ר"י בפ' ב"מ שאין לברך על ק"ש שלפני מטחו כו' והיינו מפני שאינו אלא להגן מפני המזיקים ע"ש. ולפ"ז כיון דקבלת התורה הי' רק להסיר ההיזק והתנאי שלא יחזיר העולם לחוהו וכוהו, ואם לא בריחמי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמחי והי' מקום לומר שלא לברך על לימוד התורה כיון שבאת

מלקין אותו וישן מיד ומשני כל אחד ישן על כתף חברו שכל אחד נטה שכמו וכתפו לחברו והי' אחדות גמורה ולכן לא הי' שינה, ולשעה קלה עשו תשובה תחתית ההר בלב אחד כאיש אחד וע"י האחדות נמחל להם, וקמ"ל דתשובה מהני מיד יותר מהמאחר ומשחרש בחטא ואח"כ עושה תשובה וזה היו מכעיסים למקום ולשעה קלה כלומר חייב ומיד עשו תשובה ונתקבלו והחטא עושה פירות מלשון חטה אחת ואז מעיינים בדינם ע"ד האשה בוררת חטים בחרה, אבל המצוה מאחדת, וכשמה כן הוא מצוה מלשון צותא חדא שהוא אחדות וצא לידי אחדות ע"י ענוה ומכניע עצמו כעפר לכל תהי' תחתית ההר ולא על ההר וזה ויחיצבו מלשון צותא חדא ע"י שהיו תחתית ההר והי' אחדות גמור כאיש אחד ובלב אחד.

(שנת השנ"ג)

אמר ריש לקיש מאי דכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום הששי (בראשית א:לא) ה' יתירה למה לי מלמד שהתנה הקב"ה עם נעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלים התורה אחס מחקיימין ואם לאו אני מחזיר אתכם לחוהו וכוהו (שנת פ"ה ע"א). ומבואר דמיד בקבלת התורה שקטה הארץ ועיין ע"ז דף ד' ע"א בתוס' וסנהדרין ז"ט ע"ב האי מגלה פנים בתורה שלא כהלכה נמי הוי.

ברם בגמ' (ב"מ פ"ה) אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב (ירמ' ט') מי

יש מקום לומר כי אין לנו זכות בקבלת החורה רק שע"י ילאנו מחמת ממשלת המזל ולא נחנו אלקים להרע לנו וא"כ לא הי' שייך ברכה על נתינת החורה שאינה אלא להגן מפני המזיקין אבל באמת זכינו ע"י קבלת החורה כל העושר הכל ע"י קבלת החורה והן הם דברי המדרש כלפי שאמר שמברכין על החורה לעומת זה קאמר אמר הקב"ה לא לרעחכם דהיינו בשביל רוע המזל שלכם נחתי לכם החורה שאז לא הי' שייך ברכה ע"י אמר אלא לטובחכם להטיב לכם בזה וצבא ע"ש.

במשנה קידושין (פ"ג ע"א) רבי נהוראי אומר מניח אני כל אומנות שבועלם ואיני מלמד את בני אלא חורה שאדם אוכל משכרה בעוה"ז והקרן קיימת לו לעולם הבא ושאר כל אומניות אינו כן כשאדם בא לידי חולי או לידי זקנה או לידי יסורין ואינו יכול לעסוק במלאכתו הרי הוא מת ברעב אבל החורה אינה כן אלא משמרתו מכל רעה בנערותו ונותנת לו אחרית וחקיה בזקנותו וכו' וכן הוא אומר באברהם אבינו ואברהם זקן וה' ברך את אברהם בכל מציו שיעשה אברהם אבינו את כל החורה כולה עד שלא ניתנה שנאמר עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי מצותי חקוטי וחורוטי. פרש"י ור"ן כל אומנות אין להם מחן שכר לאחר זמן אלא שכר המצוי בהן בשעתן אבל חורה מחן שכרה מאליו לאורך ימים ואף לחולה ולזקן שאינו יכול לעסוק בה

להציל מן ההיזק ולכן עשו ולא ברכו בחורה מחילה הגם שלמדו חורה ולכן גם שאלו על מה אבדה הארץ ולא פירשוהו, עד שבא הקב"ה בעצמו ופירשה על עוזם וגו' אמר רב יהודה על שלא ברכו בחורה מחילה שהרי באמת החורה לטובחינו נחנה הגם שרפאות הוא לשריך ולכל בשרו מרפא וחורה אגוני מגני ואזולי מללי, מ"מ הלומד חורה לשמה זוכה לדברים הרבה ולא עוד אלא שנקרא אהוב וכו' ואם בחקותי חלכו ונחתי גשמיכם בעתם והשיג לכם וגו' וכל זה לטובתו ולא רק להסיר ההיזק.

ובעין זה ראינו בלב ארי' הנ"ל מה דכתיב במדרש בפי' נצבים העולה לקרות בחורה כיצד מברך כך שנו רבותינו כו' רבנן אמרי אמר הקב"ה לא לרעחכם נחתי לכם את החורה אלא לטובחכם שהרי מלאכי השרת נחאו לה כו' והוא חמוה דמאי ס"ד שהקב"ה נתן החורה לרעחינו ומה שייכות זה לברכת החורה.

ובלב ארי' חולין הנ"ל פי' לפי דעת ר"י הנ"ל דיודע שכל האומות הם מחמת ממשלת מערכת המזלות והמזל של ישראל הוא מורה חמיד לרעה עליהם כמ"ש פרעה ראו כי רעה נגד פניכם ואומר והסחרתי פני מהם והי' לאכול וגו' ע"י מערכת רעה של המזל רק שע"י קבלת החורה ילאו מחמת ממשלת המזל כדאי' ואחכם לקח ה' וגו' ולפי"ו

האלה לכך כתיב לא תשגל גדי בחלב אמו
ע"ש.

והנראה לפוס ריהטא שאברהם הביא
לפניהם חמאה וחלב כאחת ונתן
לפניהם ויאכלו, או עכ"פ אכלו בלי
קינוח ונט"י בינתיים והו"ל באפיקורן
ובשר בהמה בחלב אסור באפיקורן וכמו
שפריך החס (חולין ק"ד) רבי יצחק ולא
מיבעיא להרמב"ם דבעי להמתין ו'
שעות וכן נהוג עלמא אלא אפי' לשיטת
רבינו הבה"ג ור"ת וראב"י עיין תוס'
(חולין ק"ד ע"ג) ומרדכי שם ובש"ע (יו"ד
סי' פ"ט דרמ"א) מ"מ מעורב לכ"ע אסור,
וע"י שהביא אברהם אבינו חמאה וחלב
ובן הבקר ועירבן ונתן לפניהם ויאכלו
זכו בני"י לקבל התורה, א"כ עשה
אברהם אבינו את התורה שקבלנו אותה,
ושפיר קאמר עשה אברהם את התורה
ולא שקיים בעלמא אלא עשה גם עלינו
לדורות הבאים שנקבל ונקיים.

ואולי בזה יש לפרש נמי מה שאמרו ז"ל
(שם) אמר רבא ואיתימא רב אשי
קיים א"א אפי' עירובי תבשילין, ובשו"ת
הרשב"א ח"א סי' צ"ד כתב דע לך כי
אז"ל קיים א"א אפי' ערובי תחומין
ובס' תולדות אדם להגר"ז מוילנא פ"ה
בח"ב כתב דט"ס הוא בגמ' דה"י כתוב
ע"ת וטעו המדפיסים ובאמת צ"ל
עירובי תחומין ודרש ממלת עקב דש
בעקביו שהוא תחומין, וכיון לתש'
הרשב"א ז"ל ועיין פרד"י פ' תולדות.

מעכשיו אוכל מן הקודמות שנאמר עוד
יובין בשנה ילמחו למח ויתחדש שכרן
לעת שיבתן דשנים ורעננים יהיו. ועיין
רא"ש אות כ"ח שפסק כר' נהוראי ועיין
קיצור פסקי הרא"ש.

ויש לדייק בלשון מצינו שעשה אברהם
אבינו את כל התורה ולשון שעשה
צ"ע ובגמ' יומא (כ"ח ע"ג) אמרו קיים
אברהם את כל התורה כולה, ונראה
לפמ"ש בפסיקתא רבתי (פסיקתא דרנ
הנא) פסיקתא דעשר תעשר, בשעה
שנתן להם תורה לישראל וטענו
המלאכים חנה הודך על השמים וסלק
אותם ונתן תורה לישראל לסוף ארבעים
יום כשעשו מה שעשו התחילו המלאכים
אומרים לפני הקב"ה רבש"ע לא כך
אמרנו לך לא חתן את התורה להם
לפיכך כשדיקש הקב"ה לכחוב אותה לנו
שניה לא היו מלאכים מניחים אותו אומר
להם הקב"ה אחס הם שמקיימים את
התורה תינוק הגמול בישראל פ"י תינוק
אחר שנגמול משדי אמון מקיימים יותר
מכס יולא מבית הספר אם הי' לו לאכול
בשר בחלב אפשר לו לאכול חלב עד
שירחץ ידיו מן הבשר ואחס כשנשלכתם
אלל אברהם הביא לפניכם בשר בחלב
כאחת ואכלתם שנאמר (בראשית כ"ג) ויקח
חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה ויתן
לפניהם והוא עומד עליהם חחת העץ
ויאכלו, וכיון שסלקם הקב"ה בתשובה
הזו אומר הקב"ה למשה עד שהשעה
פנויה כלומר שהמלאכים חושבין תשובה
על הנ"ל ולא מלאן כתב לך את הדברים

החורה שהחינוק מבחין בין בשר לחלב
בנטילת לבד באוחה סעודה לכן הקילו
באוחה טענה שיחול גם עכשיו עלינו.

ובאמת כי זה נראה שיטת רבינו בה"ג
ור"ח וראב"ה ודעימייהו
שמחירין בכל השנה ושטו עיני וראימי
להמאירי חולין ק"ה סוף ד"ה ועוד אני
חוזר וז"ל ומה שהביאו הם ראי' לדעתם
ממה שאמרו בפסיקתא בפ' עשר חעשר
שאמר הקב"ה למלאכים חינוק שבישראל
מקיים את החורה יותר מכס שאס באים
לאכול בשר בחלב אינו אוכל מן החלב עד
שרחץ ידיו מן הבשר, אינו כלום חדא
דאין משיבין בהגדומ, ועוד דההיא בקטן
נאמרה ודרך חינוך.

ויש מפרשים בה דדוקא קטן שאין כח
בו לשהות שש שעות וסעודותיו
כחופות זו לזו ועיכולם ממחר
באינטומכא הן בין השינים ומקילין מזו
לומר שלא לימן שיעור שש שעות אלא כל
שהפסיק בסעודה זו וקבע לאכול פעם
אחרת אפי' בחוץ שש שעות שהרי לא
הוזכרו כאן שש שעות אלא מסעודה
לסעודה וכו' ע"ש והארכתי בזה במקום
אחר.

ומיהו דעת רבינו בה"ג ודעימיה כן
יליף מינה ודחיתו שאין משיבין
מן הגדום אינו דחי' שמעשה קמ"ל גם
מה שדחה דדרך חנוך חינוך נאמרה
והלא אין מחנכין מה שיסחרבב בגדלותו
מזה ואם ילמדו אותו דדי בנט"י יסרך

ולפמ"ש נראה לפרש דדוקא אמר
עירוני חבשילין ממש ופי'
דכיון דע"י שהביא חמאה וחלב וכן
הבקר מעורב ואכלו המלאכים לא קבלו
החורה וא"כ י"ל דאצרהם אבינו נמי
אכל ולא קיים הא דעירוני חבשילין שלא
לערב בשר עם חלב ולכן אמר רבא קיים
א"א אפילו עירוני חבשילין ולא אכל ורק
הם אכלו, או שפליג רבא או רב אשי
אעיקר פסיקתא הנ"ל וס"ל שלא עירב
א"א המאכלים אלא הם שעירבו ואכלו
יחד וא"א רק העלם יחד והגם שאין
להעלות יחד בשר בחלב על שלחן אחד
כמבואר במשנה חולין (ק"ד ובטו"ש"ע י"ד
ס' פ"ח) מיהו כחבו דהא דאסור
להעלותו על השלחן דוקא בשני בני"א
המכירין זה את זה אפי' הם מקפידים
זה על זה אכל אכסנאים שאין מכירין
מוחר להעלות על השלחן א"כ כאן שהיו
אכסנאים שלא הכירם א"א הי' מותר לו
להעלות על השלחן והם לא הי' להם
לאכול ואחי שפיר שקיים א"א אפי'
עירוני חבשילין והבן.

ונראה דמהאי טעמא כחבו הראשונים
ז"ל להקל בשבועות לאכול חלב
אחר בשר או בשר אחר חלב ואפילו
באוחה סעודה ולי"א אפי' בלא ברהמ"ז
בינתיים עיין ש"ע א"ח ס' ז"ד ובמג"א
שם ובא"ר ועיין גם בספר נועם אלימלך
מה שהאריך בהמירא ולכאורה למה
הקילו דוקא בשבועות יוס קבלת החורה
ולהנ"ל נראה דכיון הקילו בשבועות
כיון דמהא עיקר טענא זכינו לקבלת

ונראה כס"ד דהנה ידוע מחלוקת הראשונים אי מלאך גדול מכן אדם או בן אדם גדול ממלאך וטענת האומרים שמלאך גדול שהרי הוא בעולמות עליונים עובד את בוראו כל ימי חייו בלי הפסק בקדושה ונטהרה לא כן בן אדם אשר אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא (קהלת ז: כ) ולנגדם טוענים אדרבה בנ"א גדולים שמועיל להם חשובה ונמקום שבעל חשובה עומד אין צדיק גמור יכול לעמוד (נרכוח ל"ד ע"ג).

הנה צבירת העולם מזינו שנמלך הקב"ה במלאכים אם לברא האדם או לא לבראו ואמרו אל יברא מפני שקופו לחטוא והם לשיטתם דאין מועיל חשובה והסיבה לזה מפני שהם נבראו מן הגבורה כמבואר בספר הבהיר (אומ"כ) כל המלאכים נבראו מאש הגבורה אין מועיל להם חשובה, ולשיטתם קבלת החורה לישראל היו קרוב להפסד ורחוק מן השכר, אבל באמת כי הקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו ברא את האדם במדת החסד כי עולם חסד יבנה וברא ג"כ החשובה שאם ח"ו יחטא ישוה וזדונות נעשים לו כזכויות ע"י חשובה מאהבה, כשב מאהבה וא"כ אדרבה קרוב לשכר ורחוק מן ההפסד והבן.

והנה כאן שבא משה לקבל החורה אמרו המלאכים חנה הודך על השמים מה אנוש כי תזכרנו וכן אדם כי חפקדנו כלומר שהרי האנשים הם מלאי פשע

אזכריה בגלותי' (עיין פירוטין דף מ' דילמא אחי למיסרך ונחום' סס) ואין כאן חינוך. (שבועות תשנ"ו)

בגמ' שבת (פ"ח ע"א) בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרה לפני הקב"ה מה לילוד אשה ביננו א"ל לקבל חורה בא וכו' א"ל חנה הודך על השמים מה אנוש כי תזכרנו וגו' א"ל הקב"ה למשה המזיר להן חשובה אמר לפניו רבש"ע מחיירא אני שמא ישרפוני בהבל פיהם א"ל אחוה בכסא כבודי וחזור להן חשובה אמר לפניו רבש"ע חורה שאחה נותן לי מה כחיב בה אנכי ה' אלקיך אשר הוא אחיך מארץ מזרים כלום למזרים ירדחם לא יהיה לך אלהים אחרים וגו', בין העמים אחס שרויים מיד הודו ואמרו ה' אדוננו מה אדיר שמך בכל הארץ.

וכל העובר ישחומם מה היחה טענת המלאכים מקודם ואם לא ידעו מה כחיב בה בחורה למה להם ואם ידעו הלא ידעו שאין זה נוגע להם דהם חיים בעולמות הקדושים העליונים. עוד יש לדייק מה שאמר לו הקב"ה משה חזור להם חשובה ולכאורה למה לא אמר לו סחם משה חזור להם ומיבת חשובה נמי מיותרת לכאורה. עוד קשה כיון דאמר לו הקב"ה חזור להם האין אמר מוששני שמא ישרפוני בהבל פיהם והלא כיון שהקב"ה צוה לו ודאי לא זיקו לו ולמה צוה לו לאחוז בכסא כבודו ואז שוב לא ירא מהם.

חפלות והם המוציאים והמביאים אם יראו ח"ו למי שאינו ראוי לא יבואו החפלה לפני הקב"ה ויחטפו אותה וישרפו אותה וזה שהשיב משה להקב"ה כשאמר לו חזור להם תשובה אמר משה חוששני שמא ישרפוני בהבל פיהם כלומר אמת שחשונה מועלת אבל דילמא הם ישרפו החשונה ולא יניחו החפלה לעלות וא"כ הם גדולים ממנו ואמר לו הקב"ה אחוה בכסא כבודי וחזור להם תשובה כלומר שבא לרמוז שבאס ח"ו המלאכים יעשו מסך המבדיל ולא ירצו בתשובת החוטא אז הרי חסר חמירה מחמת כסא הכבוד ויקבל בלא ידיעת מדה"ד ובלא ידיעת המלאכים כלל וא"כ בג"א גדולים מהם שהרי הכסא הכבוד הוא מקום אשר אין לשום מלאך רשות לגשת לשם ולא יכולו לגשת וכמו שעשה הקב"ה למנשה ואז נחישבה דעתו של משה ונחסם בזה ומיד השיב להם חזרה מאי כתיב בה וכו'.

והנה ביציאת מצרים כשבאו על יד הים סוף ובי ישראל הלכו ביבשה בחוף הים ולא כן המצרים שטבעו בים סוף ירדו במזלות כמו אבן וטען שר של מצרים הללו עובדי ע"ו והללו וכו' ומה נשחנו אלו מאלו, כמבואר כל זה במדרש והאיך ניללו אלו יותר מאלו אבל החי' שאמרו רז"ל במכילתא משכו עצמכם מע"ו וקחו לכם מצות הרי שאפילו על עבירה חמורה כע"ו מחל להם.

עוד מה כתיב בה לא יהיה לך רמו להם

ועון ואין ראוי לך ליחן להם החזרה שח"ו יקלקלו מעשיהם כי ידעו שעמידים לחטוא ולשיטתם אין מועיל תשובה, ואמר לו הקב"ה משה חזור להם תשובה כלומר עגס דין תשובה ששיך בישראל וא"כ אפי' עמידים לחטוא הרי לכן בראחי ענין תשובה וא"כ הרי בידם ויכולים לעשות תשובה ובמקום שבע"ח עומד אין נדיק גמור יכול לעמוד וא"כ ישראל גדולים ממלאכים. [ועי' בעץ החיים להאר"י ז"ל (היכל ה' דרושי הגלגל ספ"א) שיש מלאכים מרכבה לאדם ואלו המלאכים גרועים ופחותים במעלה מאדם אך המלאכים שהם מרכבה להקב"ה הם גדולים מהאדם].

ואיתא בגמ' (סנהדרין ק"ג ע"א) א"ר יוחנן כל האומר מנשה אין לו חלק לעוה"ב מרפה ידיהן של בעלי תשובה דחנא חנא קמיה דר' יוחנן מנשה עשה תשובה ל"ג שנים א"ר יוחנן משום רשב"י מאי דכתיב ויחפלו אליו ויחחר לו ויעתר לו מיבעי ליה מלמד שעשה לו הקב"ה כמין מחחרת ברקיע כדי לקבלו בתשובה מפני מדת הדין ופרש"י מדת הדין היחה מעכבת שלא להקביל פני מנשה בתשובה ועשה הקב"ה מחחרת ברקיע ופשט ידו וקבלו בלא ידיעת מדה"ד ע"כ.

והנראה דלפעמים אם ח"ו החטא גדול כ"כ אז המלאכים אינם רוצים לקבל תשובת החוטא ח"ו ומדה"ד מקטרג עליו וכיון דהמלאכים הם פועלי

אל אהרן קח את המחתה ומן עליה אש מעל המזבח ושום קטורת והולך מהרה אל העדה וכפר עליהם כי יצא הקֶסֶף מלפני ה' החל הנגף ויעמוד בין החיים ובין המחים ובעזר המגפה ופרש"י ממכילתא אחז את המלאך על כרחו א"ל הנח לי לעשות שליחותי א"ל משה לוני לעכב על ידך א"ל אני שלוחו של מקום ואחיה שליחו של משה א"ל וכו' ולכאורה צמה נחלקו אהרן עם המלאך.

ולפי דרכנו י"ל דישראל צערה שראו שהחל הנגף מיד חזרו בחשובה אלא שהמלאכים שאינם בעלי חשובה ע"כ לא רצה לחזור משליחותו ולכן שלח את אהרן ואחזו ואמר אין משה אומר כלום אלא מפי הגבורה והקב"ה ברוב רחמיו מקבל שבים ולכן ודאי שחזר חחירה להם וקבלם בחשובה שלמה כן יתן ה' שנוכה לשוֹב בחשובה שלמה עד עולם. (שנת משנ"ד)

בדין שתי הלחם אי בא מישן
ובישוב דברי הרמב"ם

תנן - החם (מנחות פ"ג ע"ג) כל קרבנות הציבור והיחיד באין מן הארץ ומחו"ל מן החדש ומן הישן חוץ מן העומר ושתי הלחם שאינן באין אלא מן החדש ומן הארץ וכו' ובגמ' מחני' דלא כי האי חנא דחניא עומר הבא מן הישן כשר שתי הלחם הבאות מן הישן כשרות אלא שחיסר מצוה וכו', ופרש"י כל הקרבנות היינו מנחות, ובש"מ חימה

שאפילו על מעשה העגל השי"ח ימחול להם לישראל עוד וכי בין האומות אחס שרויים דאמרו ז"ל למה גלו ישראל בין האומות כדי שיחזרו בחשובה או אז יכנע לבצם הערל. עוד כלום גזילה יש צנייכם כי החורה אמרה והשיב את הגזילה וכיון שראו המלאכים כן שנלחם משה גם הם הודו ואמרו ה' אדוננו מה אדיר שמך בכל הארץ דלפ"ז וטעמים אלו צנ"א גדולים ממלאכים וראוי להם החורה.

ובזה נראה למרץ מה שהקשה בעקדה ושאר ראשונים דבשמות (כג:כ) כחייב הנה אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך ולהביאך אל המקום אשר הכנתי וכנראה הסכים משה להמלאך ובפ' חשא אמר אם אין פניך הולכים אל חעלינו מזה ומאי שנא עיי"ש. ולהנ"ל י"ל דהנה המלאכים אינם בעלי חשובה כלומר שאין חשובה מועיל להם ולכן גם לישראל לא ירצו לקבל חשובתם וכמו שאמר הכחוב השמר לך אל חמר בו כי לא ישא לפשעכם ולכן בפרשת משפטים שעדיין היחה קודם שחטאו צמעשה העגל ולא היו צריכים לחשובה היו יכולים להחנהג ע"י מלאך ולכן הסכים משה להקב"ה בזה אצל צפ' חשא שהיה כבר לאחר החטא לא רצה בו משה כי כבר הצריכו לרחמים ע"י חשובה ולא ישא לפשעם ולכן אמר אם אין פניך הולכים אל חעלינו מזה.

ובזה י"ל נמי מחלוקת המלאך עם אהרן הכהן צפ' קרח (ח"א) ויאמר משה

הלחם דכתיב ממושבוחיכם חביאו ולא מן חו"ל ממושבוחיכם ואפי' מן העלייה הא אפיקתיה אמר קרא חביאו ואפי' מן העלייה ופרש"י מן העלייה מחטים ואפילו ישנים בעלייה וכך פי' רבינו גרשום.

ומיהו נחמדי דוד על המוספחא האריך הרבה לחמיה אפרש"י שפי' מן העלייה היינו ישן שבעלייה ולכן פי' הוא ז"ל שבעלייה כלומר חבואה חדשה אלא שכבר העלה אותה לעלייה כלומר שלא קצרו לשם עומר או לשם שחי הלחם אבל עכ"פ בעצם הוא נמי חבואה חדשה ולא ישנה ע"ש מה שהאריך והגם שאר הפוסקים פי' כפרש"י וגם מלשון הגמ' לכאורה מוכיח כן שהרי אמר עומר הבא מן הישן כשר דכתיב תקריב את מנחת בכוריתך ואפילו מן העלייה, והנה מהדר למאן ראי' דישן כשר ועומר בא מן הישן מקרא דתקריב וגו' ולשון תקריב בכוריתך משמע מ"מ ואפילו מן העלייה שהוא ישן וא"כ דהעלייה לא נקרא ישן א"כ מהכ"ח שאמרת דעומר בא מן הישן הרי מעלייה לאו ישן הוא וז"ע.

ומיהו לפ"מ שפי' דעלייה מיירי שהוא באמת חבואה חדשה אלא שלא ניקצרה לשם עומר או לשם שחהל"ת, ולזה כבר כתב הרמב"ם במצות עומר בהל' תו"מ פ"ז ה"ח וז"ל מצוהו לבא מן הקמה לא מצאו יביאו מן העומרים וכו' וזה הכונה מן העלייה והבן.

דלמא מחני' לכחילה ואם הביא כשר וי"ל דא"כ הו' ליה למחני בהדיא כמו בקיפא צביח הזבלים וצביח השלמים אין מביאין ואם הביא כשר א"נ משמע חדש דומיא דארץ דהתם בדיעבד נמי לא, ולפענ"ד דייק לישנא במחני' אלא מן החדש ולשון אלא לכאורה לעיובא, וי"ל דהרי כתב נמי ואינן באין אלא מן המובחר ואם אין מביא מכל מקום שהוא בא"י.

והרמב"ם (פ"ו מאה"מ הט"ו) כתב כל המנחות והנסכים כשרים מהארץ ומחו"ל מן החדש ומן הישן ובלבד שיבואו מן המובחר כמו שיחבאר חוץ מן העומר ושחי הלחם אינן באין אלא מן החדש ומארץ ישראל ע"כ. והוא כסחם מחני' ומיהו בפ"ח מהל' תו"מ ה"ב כתב שחי הלחם אינן באין אלא מן הארץ ומן החדש שנאמר ממושבוחיכם חביאו לחם חנופה וגו' לא מצאו חדש יביאו מן העלי', והקשו עליו המפרשים כמה קושיות חדה, דשנק מחני' ופסק כברייתא ובגמ' אמרו מחני' דלא כי האי תנא, והראב"ד בהשגות א"א הלכה זו בהפך, ועיין מהר"י קורקוס שהעלה דשגשג חלוקות יש מצוה מן המובחר ולכחילה ובדיעבד, ומ"מ הקשה עוד אמאי לא כתב כן גבי עומר כי דין אחד לשניהם וע"ש בכ"מ ולח"מ.

והנה בגמ' יליף לה מקראי דבא מן הישן, עומר דכתיב תקריב את מנחת בכוריתך ואפילו מן העלייה, שחי

ככולם לוקטים צדקה אלא שזה צדק לעצמו חלק שאין חזירו יכול ליטלו הימנו הכ"נ הני שומרי ספוחים צדקו בחלק זה והשאר מניחים לאחרים ודו"ק.

ולפי מה שכתב הק"א דלהרמב"ם מגגו מביא וכשר מיהו מן המובחר לכאורה לא הוי וא"כ ה"י אפשר לומר דהרמב"ם מפרש ממושבוהיכם אפי' מן העלייה ופי' מן העלייה כלומר מן הגג והוא העלייה אבל באמת היא מארץ ישראל וחדש ולא ישן ולכן באמת צפ"ח מהחור"מ צה"ב שכתב שחי הלחם וכו' ואם לא מצאו חדש יביאו מן העליה, ולא אמר יביא ישן ועד השחא כחצתי בלשון הבאי.

ואשר נראה צפ"ד בישוב דברי הרמב"ם דהנה בגמ' מנחות הנ"ל איכא עוד חנא דאמרו שם ע"כ לא פליגי אלא בחדש אבל בארץ לא פליגי דעומר ושחי הלחם מארץ אין מחו"ל לא כמאן דלא כי האי חנא דחניא ר' יוסי בר רבי יהודה אומר עומר בא מחו"ל ומה אני מקיים כי חבאו אל הארץ שלא נחתיבו בעומר קודם שנכנסו לארץ וקסבר חדש בחו"ל דאורייתא היא דכתיב ממושבוהיכם כל מקום שאחס יושבים משמע וכי חבאו זמן ביאה היא וכיון דאורייתא היא אקרובי נמי מקרבינן ע"כ, ועיין רש"י שם.

והנה המנ"ח (מגוה ש"ז) האריך הרבה בדבר חדש, דמה שנאמר איסור

ודע דה"י נלפענ"ד לפרש דבר נאה לפמ"ש בקרן אורה על בעיה הגמ' (ס"ט ע"ב) חטים שירדו בעצים מהו לשחי הלחם אי גם זה בכלל מושבוהיכם או לא ופרש"י ז"ל שבלעו העצים שירדו עם המטר כששחו העצים באוקינוס בלעו ספינה מלאה חיטין ונחוס' שם ד"ה חיטין הקשה ר"ח ממ"נ אם גדלו בח"ל ירדו מאי אהני ופסולים, ואי גדלו בא"י מאי מספקא להו ופי' דירדו בעצים ע"י נס.

והק"א ז"ל שם כתב דלמנחות מסקינן לקמן במלחין דאפי' הגדלים בעיץ כשרים אבל לענין שחי הלחם בעיץ דוקא גידולן מן הארץ, וה"נ אם באו ע"י נס לא הוי גידולן מן הארץ, ולקמן דף פ"ד ע"ב הוסיף שניח הק"א דלענין מנחות אפי' של עיץ שאינו נקוב כשר ולא מצא דין זה ברמב"ם וא"כ לכאורה איכא חקנחא בשביעית להביא עומר ושחי הלחם ממה שגדל בעיץ שאינו נקוב דאין צו איסור שביעית והוסיף דלהרמב"ם ז"ל דבגג אפי' דביח מביא וקורא משמע דהוה מן המובחר וא"כ אפשר בשביעית להביא מן הגדל בגג דאין צו איסור שביעית ע"ש.

ומיישב בזה מה שהקשו אשומרי פירות שביעית דא"כ הו"ל פסול דלא הוה ממשקה ישראל דהו"ל משומר, ועיין שפ"א מנחות הנ"ל שכתב דשומרי ספוחים כיון שאין שומרין רק חלק אחד מהשדה והשאר מופקר לכל א"כ הו"ל

מקום וכלל זמן בין בארץ בין בחו"ל בין בפני הציב ובין שלא בפני הציב וכו' ועיין רדב"ז וכ"מ שם, ועיין עוד שם פט"ו מהמ"א ה"י וה"ה לתבואה חדשה ומעטה כיון דהרמב"ם פסק חדש נהג בחו"ל א"כ אין ההלכה כמשנתינו דמנחות דס"ל דאין חדש נהג בחו"ל וע"כ שפסק כר"י בר רבי יהודה ושפיר ס"ל דאם אין לו יציא מן העלייה ולא אמר מן הישן אלא מן העלייה כלומר מה שיש לך בעליה בין שהוא ישן מארץ ישראל ואפי' מחו"ל ולכן אמר מעלי' ולא אמר מן הישן.

והנה בגמ' יליף לה מקראי דבא מן הישן, עומר דכחיב תקריב את מנחת בכורין אפילו מן העלייה, שחי הלחם דכחיב ממושבותיכם תביאו ולא מן חו"ל ממושבותיכם ואפי' מן העלייה הא אפיקתיה אמר קרא תביאו ואפי' מן העלייה ופרש"י מן העלייה מחטים ואפילו ישנים בעלייה וכך פי' רבינו גרסום. והוא לדעת החנא דמחני' פליג עליה ולדעת רבי יוסי בר רבי יהודה אדרבה ממושבותיכם מרבה חו"ל לחדש ומדרבי לה לחדש הכ"נ להקרבנות העומר דהא בזה חליא להאי תנא.

ובמה שכתבנו נלפענ"ד מה שסמך רבינו הרמב"ם ז"ל שם ה"ג חטים שירדו בעצים יש בהם ספק אם קורא אני בהם ממושבותיכם או אינם ממושבותיכם לפיכך לא יציא ואם הביא כשר ועיין רדב"ז וכ"מ דתרווייהו

להביא שום מנחה קודם לשחי הלחם היינו דוקא מא"י, דאיסור חדש שבא"י שנאסר עד העומר ובמקדש נמשך האיסור עד עצרת אבל בחו"ל למ"ד דאין איסור חדש נהג בחו"ל כלל ממילא מותר להביא מנחה מתבואה חדשה כיון דאינו נהג כלל בתבואה זו איסור חדש דחדש הוא איסור קרקע וממילא מותר להביא מנחות מחו"ל אפילו מתבואה חדשה ולהקריב על המזבח בין לפני העומר ובין לפני הששהל"ח כיון דמוחרין לאכול בעצמן ואינו אסור להדיוט אינו אסור לגבוה וששהל"ל דכחיב ביה חדשה וביכורים היינו לתבואות ארץ ישראל אבל בתבואת חו"ל כמו דאינו נהג במדינה כן אינו נהג במקדש.

ואפ"ל דאפילו להסוברים בנוהג חדש בחו"ל היינו ממושבותיכם כ"מ שאחם יושבים משמע אבל כאן ללא מזינו לימוד מהיכא חימי יפסלו קודם לששהל"ח ואפשר כיון דנוהג איסור חדש נהג ג"כ במקדש, ע"ש באריכות גדולה, ויאל לרון עוד בדבר חדש דהמשנה במנחות אחיא כמ"ד אין חדש נהג בחו"ל וכ"כ הפנ"י בק"א בפסק חדש דמשנה זו סוברת דאין חדש נהג בחו"ל ע"ש.

ומעשה נראה כיון דרבינו הרמב"ם פסק בהמ"א פ"י ה"א כל איסורין וכו' והן החדש וכו' ה"ב החדש כינד וכו' וכל האוכל כזית חדש קודם הקרבנות העומר לוקה מן החורה כלל

מקרי מושבותיכם אלא לאו עיקר מושבות, דעיקר מושבותיכם על א"י נאמרה, אבל קצירכם לא מצינו רק גבי ארץ ישראל ובקצירכם את קציר ארצכם, ועיין לח"מ בפ"ו מהתו"מ ה"ה הג"ל.

וראה ה' בעניי והאיר את עיני לדברי הגרע"א ז"ל מערכה ט' למס' ר"ה שהביא דברי הלח"מ הג"ל וכתב עליו ועדיין צ"ב וכו' וכתב ובדרך הפשוט נלענ"ד לדברי הרמב"ם נכונים וא"ל לדברי הלח"מ, והיינו דהרמב"ם ס"ל כי היכי דדרשינן בפ"ק דר"ה (י"ג ע"א) קצירכם ולא של נכרי ממילא מחמעט ג"כ ח"ל דלא מקרי שלך מיוחד לך כדאמרינן (קדושין ל"ט ע"א) ואלא הא כתיב שדך ופרש"י המיוחד לך וח"ל לא הקנו לך מן השמים ע"ש, והרי סוגיא דר"ה אולא דחדש נוהג בשל ח"ל דהרי לא ס"ל דמושב לאחר ירושה וישיבה הוא, וע"כ דמושב לכ"מ שאחם יושבים משמע.

והנראה מבואר דס"ל דחדש נוהג בח"ל אף שאין העומר בא ממנו דממעט מקצירכם דח"ל לא מקרי קצירכם, ואין לומר דדילמא להפוך דבאמת מדכתיב מושב לאורי דחדש נוהג בח"ל ילפינן מיניה דעומר בא ממנו דלא למעט"י מקצירכם ז"א דא"כ נימא דילפי' דלא בעי קציר שלך, דהא קצירכם לא מיותר הוא דבעי ולא קציר מצוה (מנחות ע"ב) וא"כ ג"כ נימא דלא

הסכימו לפרש"י ז"ל ועיין גם מהר"י קורקוס וכתבו דמיהו לרש"י יש לתרץ קושיא ר"ח משום הנסין שנים מכלל ארץ ישראל ועיין מהרי"ק שם ולפמ"ש יש לומר דהספק הוא אם אני קורא כה"ג ממושבותיכם וכיון שבאו מעבים הו"ל כבא מעלי' דלכתחלה לא יביא ואם הביא כשר וכן אם לא מצאו רק כזה כשר.

אלא דאכתי פש לן קושיא הפוסקים דא"כ מ"ט לא כתב הרמב"ם גם בעומר הכי דאם לא מצא חדש יביא מן העלייה דהרי תרוייהו קתני ריב"ז דאחי מחו"ל. ואשר נראה לפענ"ד בדיוק לשון רבינו דבמנות עומר התו"מ (ה"ה) כתב ח"ל אין מביאין מנחה זו אלא מארץ ישראל שני' והבאתם את עומר ראשית קצירכם אלא הכהן מצותו לבא מן הקרוב לא כבר הקרוב מביאין אותו מ"מ מארץ ישראל, ובשטה"ל שם פ"ח מהתו"מ שחי הלחם אינם באין אלא מן הארץ ומן החדש שנאמר ממושבותיכם תביאו לחם תנופה וגו' לא מצאו חדש יביאו מן העלייה ע"כ.

הנה לגבי עומר השתמש בילפותא דקרא דראשית קצירכם אל הכהן ובשטה"ל למד הילפותא מקרא דמושבותיכם תביאו והנה חילוק יש בין מושבותיכם דאיכא כמה דרשות דס"ל דחו"ל נמי איקרי מושבותיכם ובפרט למ"ד דחדש נוהג בחו"ל א"כ גם חו"ל

ולכאורה מדקאמר זכולהו דרבי ישמעאל ס"ל אין האומר בא מסוריא משמע דמעבר הירדן כן העומר בא ועיין רש"י מנחות כאן דהעומר בא מעבר הירדן וכ"כ רש"י להדיא סנהדרין י"א ע"ב אהא דשלש ארצות לעיבור שנה ואחד מהם עבר הירדן ופרש"י ומעבר הירדן נמי העומר בא, אבל הר"ן נדרים כ"ב כתב להדיא דהעומר אינו בא מעבר הירדן דעבר הירדן לא נתקדש בכל הקדושה כמו ארץ שבעה עממין, ומלשון הירושלמי לכאורה שכחבו תמן חגיגין עשר קדושות הן וכו' והני עשר קדושות משעת זריאת העולם הם ונמצא ארץ ישראל מקודשת משעת זריאת העולם וזה ודאי רק על ז"א הוא דכתיב אבל עבר הירדן לא נתקדש בשעת זריאת אלא בשעה שנכנסו לארץ קידש משה ולכאורה ז"ב למה זכר סוריא ולא עבר הירדן.

איברא דהרמב"ם פ"ב מהל' חרומות כתב דאפי' בזמן עורא הסופר לא היו תו"מ אלא מדרבנן ועיין פ"ב מה' זכורים ה"א ומביאין זכורים של זריאת מערי סיחון ועוג ומסוריא, א"כ ס"ל דעבר הירדן וסוריא כחדא נינהו וכבר כתב דעבר הירדן לאו מא"י הוא צפי' על המשנה וכ"כ הרדב"ז בשמו. וא"כ בעלם ליכא סתירא בזכורים וכל אחד מפרש לפי דרכו בקודש. רש"י לשיטתו דמביאין מעבר הירדן ולכן פי' דלא קאי רק אסוריא ולהר"ן קאי גם על עבר הירדן וכמ"ש הרמב"ם ז"ל.

למעט נכרי אע"כ ללא חלי זה בזה ומקצירכם ממעטי' נכרי וגם ח"ל וא"ש עכ"ל.

והנה הראה רבינו הגרע"א ז"ל דבאמת מדכתיב מושב לאורי' דחדש נוהג בח"ל הוה ילפינן מינה דעומר נמי בא ממנו ובאמת כן הוא לשון הגמ' להדיא וז"ל וכיון דאורייתא היא אקרובי נמי מקריבין ועיין רש"י ור"ג שם. אבל לפמ"ש הגרע"א א"כ הרמב"ם זכיון הניא בעומר מקרא אחר קרא דבקיזרכס כלומר דהגם מעיקר דינא הכ"נ הי' מותר להניא עומר מחו"ל אבל נחמעט מקרא דבקיזרכס ולא כן בשחי הל"ח והבן. (שבועות חשנ"ח)

בירושלמי (שקלים פ"ד ה"א) תמן תנינן כל קרבנות היחיד והליבור באין מן הארץ ומחו"ל מן החדש ומן הישן חוץ מן העומר ושחי הלחם שאין באין אלא מן החדש ומן הארץ, רב חונה בשם רבי ירמיה דרבי ישמעאל היא דר"י אומר אין העומר בא מן הסוריא. תמן תנינן עשר קדושות הן ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות ומה היא קדושה שמביאין ממנה העומר והזיכורים ושחי לחם מה שאין מביאין כן מכל הארצות, ר' חייה [חונה] בשם ר' ירמיה דר' ישמעאל היא וכו' מאן חנא שומרי ספיחים בשביעית נוטלין שכתן מתרומת הלשכה ר' ישמעאל היא א"ר יוסה ד"ה היא לא מצאו בסוריא מביאין אותן מספיחין שבארץ ישראל.

עוד אמרו שם חמן חנינן ר' ישמעאל
אומר מה חריש רשות אף קציר
רשות ילא קציר העומר שהיא מצוה, ר'
ישמעאל כדעתיה דר' ישמעאל דאמר אין
העומר בא מסוריא, כדעתיה דאמר ילא
קציר העומר שהוא מצוה, מאן חנא
שומרי ספוחין בשביעית נוטלין שחרן
מחרומת הלשכה ר' ישמעאל היא, א"ר
יוסקה דברי הכל היא לא מצאו בסוריא
מביאין אותן מספיחין שבארץ ישראל,
ההן עומר מהו שזרע בחחילה רב חייל
בר אדא בעי קומי רבי מנא לא נמצא
קקומץ על השיריים שאינן נאכלין, אמר
ליה נעשה כחמשה דברים שהן באין
בטומאה ואין נאכלין בטומאה.

ועיין פנ"מ וקרבן העדה שם להבטיח
כיון דמביאין עומר מסוריא אמאי
שוכרין שומרי ספיחין ומשני שאם לא
ימצאו בסוריא מביאין אותן מספיחין,
ושזב שאלו אם לא סמכו על הספיחין או
שבמקום ההוא ליכא ספיחין אי מותר
לכתחילה לזרוע בשביעית שלא נמצא שם
ספיחים מי נימא דנסמוך אדיעבד ונביא
מסוריא או לא נסמוך וזרע בשביעית
וכמו דבספיחין לא חיישינן משום
שביעית ומעמידין שומרין הכ"נ זרע
בשביל שיהיה תבואה לעומר ואמר ר'
חייל דנמצא הו"ל קקומץ על השיריים
שאינן נאכלין פ"י שהרי השיריים אסורים
באכילה וקומץ שאינו מתיר השיריים אינו
קומץ ופסול ומי' דהו"ל כחמשה דברים
שהן באין בטומאה ע"ש.

וראיתי בשירי קרבן שם שחמה וז"ל
תימא תיפוק ליה דכתיב
ממשקה ישראל מן המותר וכיון דאינו
מותר לישראל משום שביעית אף לגבוה
אסור ואין לומר כיון דמזוחו בכך שא"א
להביא עומר אלא משביעית מותר דהא
אפשר להביא הספיחים שאין בהם
שביעית (מנחות דף ה') דהכא אפשר
למצוא שיכול להביא בהיתר אע"ג
דהשתא אין לו היתר לא מקרי מזוחו
בכך מדקאמר עומר מזוחו בכך להביא
מן החדש שא"א מן הישן משא"כ
טריפה שאפשר להביא כשרה, וכו' ע"ש
והניח בנ"ע. ועיין תוס' מנחות דף פ"ד
ע"א ד"ה שומרי ספיחים בא"ד וא"ת
לר"ע דאמר (פסחים נ"א ע"ב) ספיחין
אסורין הא בעינן ממשקה ישראל, וע"ש
עוד תוס' ד"ה רחמנא אמר ודו"ק
היטב.

והגלפענ"ד ללא דמי דהני חרי עניני
והנה עומר הנא מן החדש
אמרה תורה להביא עומר מתבואה
חדשה וא"א להביא תבואה חדשה
שזרעה קודם העומר שחאה מותרת
לאכול והתורה צותה אעפ"כ להביא
עומר מן התבואה חדשה ע"כ כן היחה
רצון הצורה להקריב עומר מתבואה
חדשה והמצוה להקריב ועם ההקדמה
נעשית מצוחו ומותרת את כל התבואה של
כל העולם וגם השיריים מיד שקמץ
והקטיר הותרו לאכול וזה הוא מצוחה
שאין אופן אחר אלא זה להקריב עומר,

ולזהמה ולחיה אשר בארתיך תהי' כל
חבואתה לאכול, וא"כ חבואת שנת
השמיטה היחר היא ומוחר לאכלו והו"ל
ממשקה ישראל אלא אם נטע וחרש או
קצר וכדומה אסור לאכול הפירות.

ולפ"ז מי שחרש זרע בשביעית
שהפירות אסורים באכילה
ובהנאה אינו משום שבעלם אינם כשרים
ואדרבה הפירות ממשקה ישראל הם
אלא שאסורים לאכול מטעם איסור
שביעית שרבו עליהם (ועיין מס' שביעית
פ"ט מ"ט ובגמ' בכורות י"ג ע"ב) בהמת
שביעית וכו' האוכל מעיסת שביעית
ובחוס' שם ד"ה הכא עיקר לשריפה
הקשה ר"ח נילף מעומר דעיקרו
לשריפה ע"ש. עכ"פ הו"ל ממש כעין
טומאה שהמאכל הוא כשר וממשקה
ישראל אלא שנטמא ואסור באכילה
מטעם טומאה והכ"נ אם זרע בחחילה
הגם שנאסר באכילה אבל האיסור הוא
כעין חמשה דברים שהן באין בטומאה
ואין נאכלין בטומאה ואין לזה דין
ממשקה ישראל ודו"ק היטב. ובחוס'
מנחות הנ"ל. (שבועות תשנ"ח)

סוגי' דשיל"מ

במס' ביצה (ג' ע"ב) מיתבי אחד ביצה
שנולדה בשבת ואחד ביצה שנולדה
ביו"ט אין מטלטלין אותה לא לכסות בה
אח הכלי וכו' וספיקא אסורה ואם
נחערבה באלף כולן אסורות בשלמא
לרבה דאמר משום הכנה הוי ספיקא

אבל מי שבה להקריב עומר בשנת
השמיטה בשנה שביעית הנה בכל השנים
אין מצוה עומר להקריב מחבואת
שביעית אלא המצוה הוא להקריב
מחבואת חדשה שאין עליה איסור
שביעית אלא מה תאמר שנה זו היא שנת
השמיטה ושנה שביעית ויש על החבואת
איסור של שביעית או ספיחין או כיוצא
בהן א"א על זה לומר מצוה אלא בכך
אלא הו"ל כאלו שאין לן חבואת בכלל
ולא נקריב העומר או שיש לן רק כלאי
הכרם שעל זה אין לומר מצוה בכך.

בקיצור מצוה בכך לא נאמרה אלא
בדבר שבלתי אפשרי זולתו
לעולם וכך נאטוה המצוה אבל מה
שאייר בשנה או בחבואת שאינה מותרת
נימא דדוחה המצוה אין זה כלל מצוה
בכך אלא דין של עשה דוחה לא חעשה
שהוא ענין שני בכלל ועל זה כבר אנו
נדון באיזה זמן ומקום נאמר עשה דוחה
לא חעשה ובאיזה זמן ומקום או חבואת
לא נאמר מצוה בכך והבן.

ומעתה נבוא בעיקר קושיא שחמה על
מה שאמר ליה נעשה כחמשה
דברים שהן באין בטומאה וחיפוק ליה
דכתיב ממשקה ישראל וכו'. ולפענ"ד
דהני חרי מילי נינהו דהנה פירות
שביעית מותרות הן והחורה לא אסרה
פירות שביעית אלא אסרה חרישה
וקצירה בחריש ובקציר השבות ולכן
ספיחין מותרין ואדרבה כל גידולי
שביעית מותרין לכל העולם לאדם

והטעם מפני שאע"פ שאין לו בטול היינו מפני שבדאי אלו נחערבה יש איסור ודאי והוא דבר שאין [ג"ל שיש] לו מחירין מש"ה לא בטיל אבל ספק יו"ט ספק חול יש לנו ספק באיסור עצמו ואינו איסור ודאי ראוי להקל ונהי דחה ר"א סברא זו מ"מ ליכא למימר פשיטותא כ"כ, והלח"מ ח' דהרמב"ם דפסק כרבה דאית ליה הכנה דאורייתא ממילא ספיקא אסורה וסיים דכל זה דוחק ע"ש.

והב"ח יו"ד (סי' ק"ג) כתב כל דשיל"מ וכו' ואסיק רב אשי ספק יו"ט ספק חול הו' דשיל"מ וכך פסקו הפוסקים ומה שקשה על זה ממנחות פרק ר' ישמעאל (ס"ח ע"ג) דקאמר רב פפא ורב הונא אכלי חדש באורחא דשיחסי נגהי שיבסר קסברי חדש בחו"ל דרבנן ולספיקא לא חיישינן והשחא הלא הו' דשיל"מ והו"ל לאסור חירץ במרדכי הארוך פ"ק דביצה דהחם מיירי בספק קיבועא דירחא ואנן בקיאינן בקיבועא דירחא.

והר"ר יו"ט ח' דלא מקרי בשום דוכחא דשיל"מ דבר החוזר לאיסורו לשנה הבאה כגון חדש וכ"כ בפ' כל שעה משום הר' חיים הכהן ועיי' במרדכי שלפנינו שליחא לזה אלא בחידושי אנשי שם הביא שם בשם רבינו פרץ ח' זה ופ' כ"ש הביא כן בשם רבינו חיים הכהן, עוד הביא הב"ח בשם ר' שמואל מזונברק דמדקאמר בפ"ק

דאורייתא וכל ספיקא דאורייתא לחומרא אלא לרב יוסף ולר' ינחק דאמרו משום גזירה ספיקא דרבנן היא וכל ספיקא דרבנן לקולא, ומשני סיפא אחאן לספק טריפה אי הכי אימא סיפא נחערבה באלף כולן אסורות אי אמרנא בשלמא ספק יו"ט ספק חול הו' דשיל"מ וכל דבר שיל"מ אפילו באלף לא בטיל אלא אי אמרנא ספק טריפה דשאל"מ הוא יחבטל וכו' עד אמר רב פפא האי חנא חנא דליטרא קליעות הוא ע"ש, ויש להקשות דפרין בגמ' אביצה ספק נולדה ביו"ט ספק נולדה בחול ומשני ליה מחערבות דאפילו נחערבה באלף לא בטיל הו"ל למימר דשיל"מ אפילו בספיקא דרבנן לחומרא שוב ראייתו דכבר הקשה כן בגל"ח ע"ש באריכות.

והגה הרמב"ם (פ"א מהיו"ט הי"ט) כתב חול מכין לשבח וחול מכין ליו"ט וכשם שאסור לאכלה כך אסור לטלטלה ואפילו נחערבה באלף כולן אסורות שהרי למחר יותרו הכל וכל דבר שיל"מ אפילו באלף אלפים אינו בטיל, וחמה ה"ה דלמה לא כתב הרמב"ם ספק יו"ט ספק חול מה דינו וח' שכיון שאין לה ביטול פשיטא שספיקא אסורה, והלח"מ חמה עליו דהא בגמ' פ"ק דביצה (דף ג') הקשו לרבי ינחק ולרב יוסף מזרייתא דאמרה וספיקא אסורה דאמאי אסורה ספיקא דרבנן ואעפ"כ ניחא ליה סיפא דקאמר נחערב באלף כולן אסורות משום דשיל"מ וגם רב פפא שח' שם האי חנא דליטרא דקליעות משמע דהכי ק"ל

אמרינן דשיל"מ דהוא עצמו מותר הוא וביום שנאסר אין לו היתר לעולם ובינה שנולדה ביו"ט אע"ג דהוא עצמו מותר כיון שלא היתה לו שעת הכושר משנולדה הו"ל כאיסור מעיקרו, ואפשר שלזה כיון רבינו יונה דבאיסור כהאי פליגי תנאים אי מקרי דשיל"מ ע"ש.

ובאמת כי סברתו מבוארת בחוס' בינה (ל"ח ע"א ד"ה ולנטיל מים ומלא לגבי עיסה) ותמהו החוס' הא הו"ל דשיל"מ שאפילו באלף לא בטיל וחי' בחי' השני דלא דמי מים ומלא לשאר איסורים דהדבר תלוי בטעם אבל הכא איסור תחומין תלוי בשם בעלים על החפץ ובכאן שם בעל העיסה עלויה ולא שם בעלת המים והמלא ולכך יש לו להחבטל אע"ג דיהיב טעמא ולא בטיל בשאר איסורים ורבי אבא מהדר להו דאין שם בעלת המים והמלא בטל מכאן כמו שאין שם בעל הקב בטל בעשרה קבין דנפישא, הנה מבואר עכ"פ החילוק בין איסורין שהביטול תלוי בטעם ובין איסורים שהאיסור תלוי בשם בעלים על החפץ ועל החפץ ליכא איסורא וכה"ג שאין האיסור קשור בחפץ לא הו"ל דשיל"מ, וכעין זה כחז הר"ש (פ"ו מ"ג) שביעית ע"ש ורמו עליו הגרע"א כאן.

ובמ"ש הי' נראה ליישב קושית החוס' עירובין מ"ה ע"ב דפריך שם בגמ' אדר' יצחק דאמר במים של הפקר דליקני שביחה בעבים שנחקשרו בעיו"ט עסקינן ודילמא הנך אזלי והנך אחריני

דבינה נתר הכי ולרב אשי דאמר כל דשיל"מ אפילו בדרבנן לא בטיל מאי איכא למימר אלמא דלא קי"ל כרב אשי דר"ח פסק כל היכא דאמרינן הכי אין הלכה כן ע"ש, ולא נמצא לו למהרש"ב חבר כי כולם פסקו כרב אשי ע"ש.

וראשונה כמה שכתב הב"ח דלא נמצא לו למהרש"ב חבר לפענ"ד מנאחי לו חברים כי רבים ורבותיו הם רבינו יונה זכ"י בשיטה למס' פסחים הביאו השעה"מ בפ"א מהל' חמץ ומצה כתב וז"ל ואע"ג דכל איסורים בס' הכא שאני משום דחמיר וכו' ועוד דשיל"מ הוא דהא לאחר הפסח מותר מדאורייתא ומדרבנן ע"י תערובות מיהא וכל דשיל"מ אפילו באלף לא בטיל כדאסיק רב אשי בשלהי בינה ור"י דקאמר בס' פליגא ארב אשי וליתא ע"כ דבריו ותמה השעה"מ דלא מזינו בשום מקום מחלוקת בדין דשיל"מ והא דשיל"מ אינו מימרא של רב אשי שנאמר דר"י פליג ובפרק הגודר מן הירק אמרו שם בבבלייתא ר"מ אומר כל דשיל"מ לא נחנו חכמים זו שיעור וחכמים לא פליגי עליה אלא בדבר שאל"מ אבל בדבר שיל"מ מודי ליה.

וחי' השעה"מ ע"פ דעת הראש יוסף דלא אמרו דשיל"מ אלא כשהאיסור הוא מחמת עצמו כגון חלב ודס וכיוצא שהוא עצמו אסור אמרינן דשיל"מ אבל כשהדבר המעורב הוא דבר מותר אלא שמחמת הזמן הוא אסור בהא לא

בטל טעם אחר הוא לאבוי ורצא, וזהא מיושב נמי דלא יהיו דברי החוס' סותרין מיניה וזיה דבדף ל"ח ע"א כחצו דהכי לא שייך דשיל"מ משום הו"ל תחומין ואינו חלוי בטעם א"כ תחומין קיל ובטלי והכא כחצו אדרבה תחומין שאני דחמירי ולפמ"ש אחי שפיר דרב אשי ה"נ ס"ל דתחומין חמור אבל הגמ' ס"ל אדרבה דכה"ג לא הו"ל דשיל"מ כלל.

והנראה בס"ד דיש בדין דשיל"מ ג' מדרגות דהנה בגמ' יבמות פ"ב ע"א אהא דאמרו חסיכות מטאח טהורות שנחערצו במאה חולין פריך ולר"ל מ"ש רישא ומ"ש סיפא רב אשי אמר סיפא משום דהו"ל דשיל"מ וכל דבר שיל"מ אפילו באלף לא בטיל והא דרב אשי בדוחא למאן אי לכהן מישרא שרי אי לישראל לעולם אסור אלא הוא דר"א בדוחא הוא ע"כ מבואר מיהו דרב אשי ס"ל דאפילו כה"ג מקרי דשיל"מ.

ונראה היסוד לזה, א) היכא דהאיסור וההיתר קשור בחפץ ובטעמא ועמיד להחיר כה"ג כ"ע מודי דהו"ל דשיל"מ, ב) היכא דההיתר אינו עמיד לחדש שום דבר ולמי שאסור יהי אסור לעולם ולמי שמוחר מותר גם עכשיו כגון חסיכות מטאח וכיוצא בזה כ"ע ס"ל דלא הוא דשיל"מ כמו שאמרו לו לר"א בדוחא הוא, ג) היכא דההיתר עמיד לזא ולחדש אבל אינו חלוי בחפץ אלא מחוץ לחפץ וחלוי בשם בעלים או

יניהו ומשני דאיהו סמינא בגוייהו ואיבעית אימא הו ספק דדבריהם וספק דדבריהם להקל והקשו החוס' דהו ליה דשיל"מ ואמר רב אשי דאפילו באלף לא בטיל וחי' בעירוב הקילו והכא בגמ' בינה ל"ט קאמר רב אשי להדיא דאפילו בתחומין להוציא מרשות זה לרשות אחר הו"ל דשיל"מ ואדרבה החוס' (ל"ט ע"א) ד"ה משום כחצו דגבי תחומין שאני דחמירי כאילו הו מין במינו ואינו בטל ונמלא דבריהם חמוהין הרבה מדברי רב אשי בינה ל"ט כאן דמבואר דאפילו בעירוב הו"ל דשיל"מ, אמנם לפמ"ש בחי' הב' אחי שפיר דהכונה בגמ' ליישב אליבא דרב יצחק או עכ"פ אליבא דשאר החנאים והם לא ס"ל דשיל"מ באיסור תחומין דאין האיסור על החפץ דליבטל טעמיה והבן.

והנה בגמ' בינה ל"ח מסיק וטעמא מאי פי' הש"ס בעי לה כיון דלאו חירוצא נינהו הנך שנוי טעמא דמחני' דלא בטיל מאי הוא ואמר אבוי גורה שמה חעשה עיסה בשותפות ואחי למימר נמי דיוליוכה כל אחת ואחת למקומה ורצא אמר חבלין לטעמא עבידי וטעמא לא בטיל ור"א אמר משום דהו"ל דבר שיש לו מחירין וכל דבר שיש לו מחירין אפילו באלף לא בטיל, יש לדייק ואטו אבוי ורצא לית להו דין דשיל"מ ואמאי לא אמרי כרב אשי וע"כ דבהא פליגי דרב אשי ס"ל דכה"ג נמי הו"ל דשיל"מ ואבוי ורצא ס"ל דכה"ג לאו בכלל דשיל"מ ובחי' ב' של החוס' והא דלא

דשיל"מ לפמ"ש דאזיי ורבה פליגי ארז
 אשי במים ומלא וס"ל דדדרבנן לא
 אמרינן דשיל"מ אפילו בחלף לא בטיל
 וכבר הראחי לעיל דרב פפא דמוקי לה
 כחנא דליטרא דקניעות לא ס"ל כרב
 אשי וכמ"ש הפר"ח סי' ק"י הנ"ל
 להדיא ולפ"ו מעיקרא לא קשיא מידי
 מהא דמנחות דרב פפא ורב הונא בריה
 דר"י אכלי וכו' דרב פפא לשיטתיה
 דס"ל דדדרבנן וכ"ש בספק דרבנן לא
 אמרינן דשיל"מ לא בטיל וממילא ליכא
 איסור ג"כ משום ספיקא דרבנן לקולא
 ולכן שפיר אכלו ולא חששו משום
 דשיל"מ ושפיר מיושבה קושיה המרדכי
 והב"ח מהא דמנחות, אלא דאכתי פש לן
 קושיה הנל"ח אמאי רבנן דרב אשי אכלי
 בנפרא ומפרש דס"ל חדש בזה"ו
 דאורייתא דלמא הוא דרבנן ואכלי דנפרא
 משום דברמשא אכתי הוא ליה דשיל"מ
 ולשיטתיהו עכ"פ אינו מוכרח דס"ל
 דהוי דאורייתא וי"ל.

והנה הפר"ח סי' ק"ב הביא דעת
 המרדכי הנ"ל ושיטת רבינו חיים
 ורבינו יו"ט דלא מקרי דשיל"מ דבר
 החוזר לאיסורו כגון חדש וממה עליהם
 בחרתי חדא דבשלמא בחמץ שייך שפיר
 למימר שחוזר לאיסורו לשנה הבאה לפי
 שהחמץ עצמו אס' ישאר לפסח הבאה
 חוזר ונאסר ולא הותר לגמרי אבל חדש
 מה שייך למימר ביה שחוזר לאיסורו
 לשנה הבאה והלא גם איסור נולד וכל
 האיסורין חוזרין ונאסרין ולא ידעתי
 טעם נכון לחלק בין אלו לחדש וחו' יש

שחלו בזמן כגון מוקצה וכיוצא בו כה"ג
 פליגי, אזיי ורבה ס"ל דכה"ג לא הוי
 דשיל"מ, וכן י"ל דס"ל רב פפא, ורב
 אשי ס"ל דכה"ג נמי דשיל"מ הוא, ועיין
 פר"ח יו"ד סי' ק"י ס"ק מ"ו דכתב
 דרב פפא דמוקי כחנא דליטרא דקניעות
 ע"כ ס"ל ס' דרבנן להקל בדשיל"מ
 וכ"כ השע"מ פ"ב ה' יו"ט, ועיין מלא
 הרועים אות דל"ח ס"ק ט"ו בשם גאון
 צפי' על הר"מ הל' יו"ט דאזיי ורבה
 בביצה ל"ח ס"ל דבאיסור דרבנן דשיל"מ
 בטל ע"ש.

ולפ"ו לכאורה שפיר יש ליישב שיטת
 רבינו שמואל מבונבר"ק דלא
 קיי"ל כרב אשי בזה דודאי בעצם דין
 דשיל"מ קיי"ל כרב אשי ומיהו בדין
 דשיל"מ מדרבנן ומכ"ש בספיקא דרבנן
 ס"ל דלא קיי"ל כוחייהו ונחי' הראחי
 שיטת הרמב"ן במלחמות פסחים ל'
 דס"ל דהא דשיל"מ לא בטיל לאו ד"ה
 וכרי פליג על זה ע"ש באריכות אלא
 דשם משמע לכאורה דפליג אעיקר דינא
 דדשיל"מ וס"ל דלרבנן בטל ע"ש, ועיין
 ריטב"א ע"ו דף ע"ג שהביא בשם רב'
 הרא"ה דדשיל"מ רב אשי הוא דס"ל
 ואחי אליבא דר"ש ולא לשאר פוסקים
 ע"ש.

איברא דאפילו לפ"מ דקיי"ל דלא
 כרבינו שמואל מבונבר"ק מ"מ
 נראה ליישב קושיה המרדכי מהא דרב
 פפא ורב הונא אכלו חדש באורחא
 דשיחסר נגהי שבסר ולא חיישי משום

קיי"א ד"ה ובהדי שיחא ח"ל דבאמת יש להבין גם בחמץ אף שחמץ זה עלמו חוזר לאיסורו לשנה הבאה מ"מ שיך ביה עד שחאלנו באיסור חאלנו בהיתר לכן נראה דס"ל לרבינו יו"ט ור"ח דטעם דדשיל"מ אינו בטל הוא משום דכל דשיל"מ אין שם האיסור קשור בגופו אלא מחוץ לגופו כגון טבל שיכול להפריש עליו ממק"א ומע"ש והקדש שניתרים ע"י פדייה וכן מוקצה ונולד אין האיסור קשור בגופו אלא חוץ ממנו דהיינו הזמן ואנן קיי"ל כרבנן דר"י דמב"מ בטיל ועולין אין מבטלין זא"ו.

והסביר הר"ן בנדריים דאין העם בטל אלא שם איסור בטל מינייה וא"כ בשלמא אם האיסור קשור בגוף הדבר שנחערב שפיר בטיל כיון דשם האיסור נחערב בהיתר אבל אם שם האיסור הוא חלה בדבר שחוץ לגופו כגון מוקצה ונולד ששם האיסור חלו בזמן והזמן אינו מעורב לא שיך ביה ביטול וכן הטבל והקדש ומע"ש דאפשר לחקנו הלא חיקון הזה אינו מעורב ויכר אינו בטל ולהכי בחמץ שחזר לאיסורו לשנה הבאה א"כ שם חמץ גורם האיסור וכיון שבטל מיני' שם חמץ ע"י מערובות הוא היתר ע"ש.

ומעתה חדש בזמן הזה דליכא עומר דמה"ת מותר בהאיר המזרח ומדרבנן אסור כל היום א"כ מה"ת עד כפרא דשיחסקר ומדרבנן עד אורתא דשיחסקר מקרי חדש ואח"כ מקרי יש

לתמוה עליו דאישחמיטתיה תלמוד ערוך במס' נדרים כפ' הנודר מן הירק דגרסי' החם כל דבר שיל"מ כגון טבל ומעשר שני והקדש וחדש לא נתנו בהם חכמים שיעור ואיחא נמי בירושלמי ובתוספתא בחרומות ומבואר דחדש הוא דשיל"מ היפך דעת הר"ר יו"ט ור"ח הג"ל וקושיות אלו ודאי גדולות וחזקות הן, וכן ראיתי בלל"ח שהקשה כן מדנפשי' והניח בל"ע.

ולפום ריהטא עלה במחשבתי לפ"מ דקיי"ל היוצא מן הטבור טהור א"כ תבואה שפעם הותרה ע"י העומר אם נורעה שוב פעם וגדלה חדשה לא היא' לה לאסור כיון דבא מתבואה שהותרה כבר ע"י העומר דאישחמקד ולא אלים הבן שהוא התבואה שנולדה מהאב וכעין שמצינו בתרומה טמאה שזרעה דאסרו הגידולים משום האב כדי שלא יבא לידי מכשול והכ"נ להיפוך הי"ל להיות מותר ואפ"ה קיי"ל דחוזר ונאסר ונעשה חדש וזה שס"ל לר' יו"ט דחוזר ונאסר לשנה הבאה אמנם הדברים נראים דחוקים קצת דלאו דומיא דחמץ הוא ג"כ, וראיתי בכרתי סי' ק"ב שג"כ דחק בקושיא זו ומי' משום דמהרה יבנה המקדש ובזמנה"ז חדש דרבנן לר"פ ור"י ויבנה מהמקדש ויהי' דאורייתא וא"כ יחזור לאיסורו והגאון ז"ל בעלמו הרגיש בדוחק דבריו ע"ש.

ומה שנראה בזה בס"ד בחרי אנפי, א) לפמ"ש מרן בבית שערס יו"ד סי'

מחירו מקרי דשיל"מ אבל חדש שניחר
בהאיר המזרח לא מקרי דשיל"מ ושפיר
מיושבה קושיה הפר"ח הנ"ל, ועיין
קידושין ל"ח ע"א ובפרש"י שם ד"ה
שחין איסורו וד"ה ויש היחר וחמלא
ראי' ברורה לזה ובחי' על מס' קידושין
הארכנו בזה בס"ד.

(ב) נראה דיש לחקור אי חדש הוא איסור
חפלא אי איסור גברא
ולכאורה נראה דהוה איסור גברא ולא
איסור חפלא דהרי איסור חדש חלוי
בזמן או בעומר בזמן שהמקדש קיים וכל
איסור שחלוי בזמן או בדבר אחר ודאי
דאינו איסור חפלא שהרי החפץ הזה לא
נשחנה בשינוי הזמן או בעומר וא"כ
ע"כ האיסור רובץ אגברא, ולפענ"ד דזה
בין בזמן הביח ובין בזמה"ז ואילו
בזמה"ז אכחי יוחר מקרי איסור גברא
דבזמה"ז הכל חלוי בהאיר המזרח א"כ
זמן ממילא יבא וליכא איסור אחפץ וכן
הדין בכל מחוסר זמן דלא הוא איסור
חפלא דזמן ממילא יבא ועיין רא"ש ריש
יבמות ורג"מ יומא לענין אוחו ואח בנו
דמחוסר זמן הוא ואמרין זמן ממילא
יבא ואפילו לדעת בה"ג דס"ל אוחו ואח
בנו ששחטו ביום אחד אסור היינו
מקנסא ודו"ק.

וא"כ חמץ נמי שהיוס אסור באכילה
ולאחר הפסח מותר באכילה ושזב
לשנה הבאה חוזר ונאסר ע"כ דהאיסור
על הגברא דהרי החמץ הזה לא נשחנה
בין פסח לאחר הפסח ופעם הוא אסור

וא"כ שם חדש אסור לעולם דחדש יהי'
אסור גם לשנה הבאה וא"כ שם האיסור
קשור בגופו והוא איסור חפלא חדש
והרי הוא ושמנו מעורבים בהיחר ובטל
ממנו שם חדש וכיון דבטל שם האיסור
ממילא הוא היחר וס"ל דעיקר דשיל"מ
נאמר לענין ביטול דאינו בטל ושזב
החמירו גם בסד"ר לחומרא אבל בחדש
דל"ש עיקר דשיל"מ לענין ביטול מטעם
הנ"ל לא מחמרינן ביה נמי לומר סד"ר
לחומרא ושפיר דומה לחמץ דשם חמץ
חוזר לאיסורו לשנה הבאה וא"כ האיסור
קשור בגופו ושם חדש נמי חוזר איסורו
לשנה הבאה ושפיר בטל משא"כ שם
נולד אינס שם איסור גם ביו"ט אבל שם
האיסור הוא נולד ביו"ט והרי יו"ט
ושבח אינס מעורבים ואינו בטל וכן
מוקלה.

וב"ז חדש בזמן שאין עומר אבל בזמן
שיש עומר אם לא קרב העומר עד
אורחא הרי הוא אסור משום חדש ע"ש
במנחות ס"ח וברמב"ם רפ"י ממ"א
וכשמקריבין העומר מותר מיד וא"כ שם
חדש עליו גם אורחא ומ"מ העומר
מחירו א"כ שם חדש אינו שם אי' דהא
אפשר להיות עוד חדש ומ"מ מותר
בהקרבת העומר ואין האיסור חלוי
בגופו רק בדבר שחזף לגופו בעומר והרי
העומר אינו מעורב ושפיר בטל וזוה
אמר בנדרים דחדש הוא דשיל"מ ועיין
בר"ן ורש"י שם שכחבו חדש העומר
מחירו ומאי בעי בזה שהעומר מחירו
ולהנ"ל א"ש דס"ל דוקא חדש שעומר

בקיצור נראה החקירה אי בזמן הבית איכא ב' היחרים ואם לא החיר העומר אז הדרינן להיחר של האיר המזרח או דילמא בזמן הבית ל"ל היחר כלל רק ע"י העומר ועיין בחמדה ישראל במצוה הנ"ל שהאריך בזה וג"כ השאיר ב"ע, ועיין מנחות ס"ח ע"א רב ושמואל דאמרי חרוייהו בזמן שביהמ"ק עומר מחיר בזמן שאין ביהמ"ק קיים האיר המזרח מחיר ומשמע דוקא כן ור"י ור"ל דאמרי חרוייהו אפילו בזמן שביהמ"ק קיים האיר המזרח מחיר והעומר לא הוה אלא למצוה ובחוס' שם היינו דאיכא עשה אבל לאו ליכא ע"ש באריכות.

ואי נימא דבזמן המקדש ל"ל היחר אחר אלא הקרבה העומר ולא מיבעיא לרב ושמואל אלא אפילו לר"י ור"ל עכ"פ נשאר באיסור חורה כ"ז שלא הקריבו ב"ד העומר וע"כ ל"ל שמשונה איסור חדש מאיסור חמץ וי"ל דחדש הוה איסור חפלא שהוא אסור עד שיחירו העומר והוא מגזרח הכחוב וא"כ שפיר הוה חדש דומיא דטבל והקדש ומע"ש דלעולם הם איסורים ולא ילאו מידי איסורם מעצמם טבל כל זמן שלא יפריש עליו וכן הקדש כל זמן שלא יפדנו וחדש כל זמן שלא יקריבו ב"ד העומר ואפילו לעולם יהי' אסור רק העומר מחירו.

ולפי"ז חקשה האיך קראו לטבל והקדש ומע"ש וחדש דבר שיש לו

ופעם הוא מוחר וע"כ דהוה איסור גברא ועיין עירובין דף ע"ט ע"ב דילמא אפילו לרבנן פוחחא הוא וארי' הוא דרביע עליה ע"ש פרש"י איסור שבות אומר לנו סורו ומ"מ פחה הוה שמה וכו' ע"ש והכ"נ בחמץ וחדש מזד עלמן ראויים הם וארי' הוא דרביע עלייהו איסור גברא של הזמן שעדיין לא הגיע זמן חדש או שעכשיו הוא פסח והבן.

ולפמ"ש אחי שפיר סברה דיו"ט ור"ח ור"פ ז"ל דכיון דאנן בחר איסורו על הגברא אזלינן והא ודאי שאיסור חדש חוזר על הגברא משנה לשנה דכמו דאיסור גברא בחמץ חוזר על הגברא משנה לשנה כיון שהוא דבר שאיסורו מוזמן לזמן הכ"נ כן הוא באיסור חדש ושפיר מיושבין דברי הראשונים ז"ל מקושיא הפר"ח ז"ל.

ולפי"ז י"ל דלא הוא מחלוקת המרדכי והרמב"ם דהרמב"ם ס"ל דחמץ הוה איסור חפלא וה"ה חדש והמרדכי ס"ל דזה א"א כיון שחלוי בזמן וע"כ דהוי איסור גברא כיון דחוזר וגאסר משנה לשנה ולכן לא הוי דשיל"מ והבן.

והנה המנ"ח מצוה ש"ג חקר בזמן הבית שהחעלנו הב"ד ולא קרבו העומר מה דינו אי אמרינן דחדש מוחר עכ"פ בערב או דילמא כיון דהאיר המזרח לא החיר וגם עומר לא הביאו ממילא חדש דהאי שחא ל"ל חקנא ואסור עד שנה הבאה שיביאו עומר ע"ש

היחר אחר רק העומר מחירו או הוה דשיל"מ דהאיסור הוא על החפץ ושפיר מיושבין דבריהם ז"ל, ודעה שאר הפוסקים דאפילו חדש בזמן הזה נמי הוי דשיל"מ דסוף סוף עד שחאלנו באיסור חאלנו בהיחר איחא אף דליכא טעם של ביטול והכי ס"ל להרמב"ם והרמב"ן ז"ל ומה"ט הו"ל חמץ נמי דשיל"מ והבן.

אלא דמעשה נראה נמי לי שב שיטת המחבר שכח דין זה ביש מי שאומר שלא אמרו דשיל"מ אלא כשהמחיר עמיד לבא עכ"פ וחמה עליו הש"ך דלמה כח דין זה בשם יש מי שאומר כיון שהרשב"א והטור כחבו כן ואין חולק עליהן ולפמ"ש אחי שפיר דברי המחבר דבאמת בדין דשיל"מ נחלקו בו הפוסקים דהרי חדש ללאו בידו הוא ואין המחיר עמיד לבא עכ"פ ואפ"ה מקרי דשיל"מ לקצת פוסקים, ובאמת קצת יש לדייק לשון יש לו מחירין משמע מחירין אחרים ולא אמרו דבר שיש לו היחר דאז הוה משמע ליה מזד זמן ועיין יש"ש פכ"ה ס"ס פ"ו דפשיטא ליה דכל דלא בא ההיחר ממילא מכח זמן לא חשיב דשיל"מ והש"ך ס"ק ח' השיג עליו מגדריס וגמלא דדא באמת הוא מחלוקת הפוסקים.

ולפמ"ש מיושבת נמי קושיא הגל"ח בגמ' מנחות הג"ל דלמה ליה למימר דקסברי דהוא דאורייתא הרי אפילו אי הוה דרבנן כיון דרבנן דר"א

מחירין והרי אין ההיחר עמיד לבא ממילא לעולם ואם לא יעשו פעולה לעולם לא יבא ההיחר לאלו ועיין יו"ד סי' ק"ב ס"ב יש מי שאומר שלא אמרו דבר שיל"מ אלא כשהמחיר עמיד לבא על כל פנים או אם המחיר בידו לעשות בלא הפסד ובש"ך שם ס"ק ז' לא ידעתי למה כח המחבר דין זה בשם יש אומרים ועיין מטא יהונתן שם מה שהאריך לי שב ועיין בחשו' ז"ל סי' ס"ט בביאח טריפה שנולדה ביו"ט ונחערבה ושאל השואל אי הוה דשיל"מ כיון דגם אחר יו"ט לא יהי היחר בלא ביטול מכח טריפות והוא ז"ל כח דמ"מ יבא לידי היחר קצת דלאחר יו"ט יסחלק איסור הכולל דהיינו נולד וכל שאפשר להיות בהיחר עושין ועיין פר"ח ומנ"י ובפמ"ש סק"ד.

אמנם דא שבשם הוא שהרי אמרו שם לא משום דהני איכא מצוה להחירין אלא דבשלמא טבל והקדש ומע"ש בידו הוא אבל חדש וכי בידו להקריב עומר וא"כ המחיר אין בידו לעשותו וגם אינו עמיד עכ"פ שיבא ההיחר וז"ל משום דב"ד זריון הן והוה כמו דעמיד המחיר עכ"פ שיבא וא"כ י"ל דבהא פליגי דדעה רבינו יו"ט ור"ח ור"פ דחדש לא הוה דשיל"מ כיון דחזור לאיסורו לשנה הבאה והוא דוקא בחדש בזמן הזה דהוה איסור גברא והזמן ממילא יבא וכל דהוה איסור גברא לא הוה דשיל"מ וכעין מה שכחבו החוס' בינה דף ל"ח הג"ל, אבל חדש בזמן הביח דאסור לעולם ול"ל

לקולא אלא היכא דנעשה שום דבר
המתירו ואין אנו יודעין אם נעשה בזמן
המתירו או אם נעשה בשיעור המתירו
אבל אם מסתפקין אעיקרא דדינא אם
נעשה לו דבר המתירו בכה"ג לא אזלינן
לקולא ע"כ ועיין ש"ך סי' ק"י בדיני
ס"ס ונחווה דעת בבית הספק אוח כ'
ובית שערים או"ח סי' ל"ז וז"ע.

ולולי דמסתפינא הי' נלפענ"ד לומר
בקושיה הראשונים ז"ל דלכאורה
דברי הגמ' בינה דף ד' חמוהין דהמקשן
הקשה ליה למה ספיקה אסורה ורב אשי
השיב ליה מטעם ביטול דהו"ל דשיל"מ
דאפילו באלף לא בטיל ומאי ביטול שייך
הכא והרי כאן הספק דרבנן לא נחערב
בכלל בהיחר שנאמר שיבטל וכן
הדשיל"מ יעכבנו, וכבר הבאחי לעיל
דהרמב"ם לא הביא כלל הא דספק נולד
ביו"ט ספק נולד בחול מאי דינו ונחלקו
בו ה"ה והלח"מ והנה מש"כ הלח"מ
דדעת הרמב"ם דהכנה דרבה דאורייתא
כבר כחצו דנעלמה מיניה דמר דברי
הרמב"ם צפי' המשנה שכחז להדיא
דהכנה דבינה הוה דרבנן כיון שהוא
הכנה בידי שמים וכ"כ במ"א וכ"כ עוד
הרמב"ם בפ"ו מהיו"ט דבישול מיו"ט
לשבת הוא מד"ס ומשמע דהכנה דרבה
מד"ס הוא ע"ש.

ונראה דדעת הרמב"ם באמת ללא
קאמר רב אשי אלא בחערובח
ודאי דרבנן בדשיל"מ לא בטיל אבל ס'
דשיל"מ מד"ס מודה רב אשי דמוחר

מסתמא כר"א ס"ל וספיקו אסור דהו"ל
דשיל"מ ולפמ"ש אחי שפיר דכה"ג לא
הוי דשיל"מ כיון דהוא חדש בחו"ל בזמן
דליכא עומר וכיון דליכא עומר הו"ל
חלוי בזמן וכה"ג הוי איסור גברא ולא
מקרי דשיל"מ להני שיטות ושפיר משני
דס"ל דהוא דאורייתא.

וחזון הרביחי לרבינו הנל"ח שהביא
מגליון מרדכי בחידושי אנשי שם
שחי' דר"פ וכ"ה בכ"י במנחות אכלו
הואיל ואנן עכשיו בקיאים בקביעי דירחא
ולכן מקילין וכחז הנל"ח ואמנם אני
אומר סברא חדשה בדין דשיל"מ
דחבואה שיש לנו ספק בחבואה ענמה
אם הוא חדש או לא כגון ספק נשרשה
קודם העומר וכיוצא בו והרי החבואה
יש לה מחירין ספיקו להחמיר אבל אם
אין הספק על החבואה רק הספק על
היום כגון אורחא דשיחטר נגהי שנסר
שהספק אם כבר עבר הזמן של היחר לא
שייך לומר יל"מ ולכן אם הוה ספק על
הזמן מותר.

ולפענ"ד דבריו ז"ע דאדרבה איפכא
מסתברא היכא דהחבואה
אסורה ודאי וא"כ יש לה חוקת איסור
ואנן מסופקין אם נעשה לה היחר או לא
כה"ג הו"ל למימר ספיקא דרבנן
לחומרא ובפרט בדשיל"מ אבל היכא
דהספק אי האי חבואה אסורה בכלל
דאפשר דאין כאן איסור בכלל כה"ג
ספיקא דרבנן לקולא, ועיין מל"מ פ"ד
דבכורות שלהי ה"א דלא אמרינן סד"ר

טומאה בכבינה אוכלין ולכן הגיה שהמאכל מקבל טומאה אמנם הב"ח שם הגיה דאילו המאכלין קיבלו טומאה בכבינה מאוכלין טמאין שנגעו בו.

ולפ"ז משמע דס"ל לרש"י כאן דאפילו לקבל טומאה בעי כבינה ופליג אהא דמס' פסחים וס"ל כשמיעמו וכן נראה לכאורה לקמן (פ"ג ע"א) ד"ה ואמר ר"ל שכחב וז"ל כגון בשר שחפהו בפחות מכבינה בנק אי משויח ליה אוכל מאטרף בהדי בנק ומקבל האי בנק טומאה אם נגע בטומאה ומטמא שאר אוכלין ואי לאו אוכל הוא לא מקבל האי בנק טומאה בליח ביה שיעורא וכי נגעו ביה אוכלין אחריני טהורין הם ע"ש דמשמע לכאורה דס"ל דפחות מכבינה לא מקבל טומאה.

ולפי גירסא זו הי' נראה להכריח כן מלשון הגמ' שאמרו דאילו מאכל בכבינה ואוכל עד דאכל כחצי פרס ולשון דאילו מאכל בכבינה משמע דקאי אמאכל עצמו והול"ל דאילו מאכל מכבינה כלומר שמקבל טומאה מאוכל כבינה ומדכחב בכבינה משמע דלקבל טומאה זריך כבינה, ולפי"ז יחיישב לן דברי מל"מ פ"ד מהט"א ה"א שהביא מחלוקת הראשונים ז"ל אי אוכלין מקבלין טומאה לעצמן בכל שהוא והקשה להפוסקים דס"ל דמקבלין לעצמן בכ"ש מסוגיא דפסחים (דף מ"ט) דאמרינן חזרתו כטומאתו מה טומאתו בכבינה וכו' וכו' ז"ע בחולין (דף ז"ד) דקאמר מצינו

ורב אשי מפרש הסיפא דספקו אסור בספק טריפה אבל ספק יו"ט ספק חול מותר ועיין ירושלמי ספק הכן מותר וסיפא דואם נחערב באלף כולן אסורין מוסב על הרישא בנחערב בינה ודאי שנולדה ביו"ט והמקשה ס"ד דאף חערובות דשיל"מ מד"ס מותר לזה מקשה אה"כ ספק יו"ט ספק חול וכדרכה שפיר בסיפא ספיקא אסור דאיירי ביו"ט אחר שבת ועיין מהר"ם שי"ף וחנ"מ מרכבת המשנה ה"י יו"ט פ"א ה"א ועיין שו"ת רע"א סי' קפ"ט ולפמ"ש אחי שפיר מאד דלא הקשה מגמ' מנחות הנ"ל וגם מהא דר"א דבאמת בספיקא כה"ג לא ס"ל לר"א דשיל"מ ודו"ק. (שניעות מש"ל)

בסוגיא דאין האוכל מקבל טומאה פחות מכביצה (חולין ל"ד)

אלא מצינו שהמאכל חמור מן האוכל דאילו מאכל בכבינה ואוכל עד דאכל כחצי פרס ופרש"י דאילו המאכל קבל טומאה בכבינה אוכלין טמאין שנגעו בו ובש"מ הגיה דאילו המאכל מקבל טומאה מכבינה אוכלין נראה פשוט דכוונתו לפמ"ש שיטת רש"י פסחים (ל"ג ע"ב) אוכלין ומשקין מטמאין בכל שהן אבל אין מטמאין אחרים אלא אוכלין בכבינה ומשקין ברביעית ואני שמעתי שאף לקבל טומאה בעי כי האי שיעורא ע"ש וכן פי' רש"י בסוטה (ל' ע"ב) נראה דס"ל לרש"י דלקבל טומאה בכ"ש מקבלין וא"כ איך כחב דקבל

הראוין למאכל אדם שמא יאכל אפילו
 בכביצה משום דדעתייהו עלייהו אכל
 בשאינן ראוין לא גזרו ע"ש, ולפ"ז י"ל
 דזהו נמי דעת רש"י דמפרש כגון
 שחפהו בפחות מכביצה צ"ק אי משוית
 ליה אוכל מצטרף בהדי צ"ק ומקבל האי
 צ"ק טומאה אם יגע בטומאה ומטמא
 שאר אוכלין ואי לאו אוכל הוא לא מקבל
 האי צ"ק טומאה דל"ל שיעורא ופחות
 מכשיעור אינו מקבל טומאה כיון דלאו
 אוכל הוא דדוקא אוכל גזרו פחות
 מכשיעור והבן.

והרמב"ם פ"ד מהט"א ה"א כחז
 שיעור אוכלין לטומאה
 לטומאה עצמן כל שהן ולטמא אחרים
 עד שיהי' בו כביצה צלא קליפחה וס"ל
 כרש"י ולדידיה נמי תקשה ליה קושיית
 ר"ח ודעימיה וז"ל דס"ל להרמב"ם ז"ל
 דאף דלענין טומאה מקבלין בכ"ש מ"מ
 לענין הכשר אין מקבלין אלא בכביצה
 ומוקים לה בשלא הכשירו וכדעת רבינו
 יוסף בחוס' ולפ"ז יהי' מוכרח דדעת
 הרמב"ם לענין הכשר לעולם צעי כביצה
 ועיין ראש יוסף פסחים שנסחפק בזה
 והרמב"ן ז"ל הקשה עליו ממה ששינו
 בפ"ג ממס' אהלות אלו ממעטין בחלון
 פחות מכביצה אוכלין וכו' זה הכלל
 הטהור ממעט והטמא אינו ממעט
 אלמא פחות מכביצה אוכלין אין מקבלין
 טומאה והרמב"ם ז"ל פירשה לזו בשאינן
 מוכשרין ופחות מכביצה אינן חשובין
 ואינו מחזור ע"ש.

שהמאכל חמור מן האוכל דאילו מאכל
 בכביצה ואוכל עד דאכל כחצי פרס ושני
 סוגיות אלו זריכין י"סוב אליבא דמ"ד
 דכ"ש מקבל טומאה מה"ח ע"ש ובס'
 ראש יוסף חמה עליו דהיכן מצא בסוגיא
 דחולין דלעצמו אינו מקבל בכ"ש ע"ש
 ולפמ"ש הי' נראה דגרס בפרש"י
 כגירסא דידן והי' מדייק כן מלשון הגמ'
 וכנ"ל.

ומיהו הרמב"ן בחי' כאן הביא גירסת
 רש"י וז"ל פרש"י ז"ל שהמאכל
 מקבל טומאה מכביצה אוכלין שנגעו בו
 מכלל שלטומאה עצמן צל שהוא והוא
 כגירסת הש"מ וכ"כ המאירי והא דלא
 תקשה א"כ סתירת רש"י מדף פ"ב
 נראה דרש"י החס לענין לטמא אחרים
 קאי דוקא ולכן שפיר ס"ל דלא מקבל
 טומאה לטמא אחרים וכמו שסיים וכי
 נגע ביה אוכלין אחריו טהורים הן
 שאינם נוגעים בכביצה אלא בצ"ק.

עוד י"ל דהרמב"ן הקשה לשיטת ר"ח
 דס"ל פחות מכביצה אין להן
 טומאה מד"ח אכל יש להן טומאה
 מד"ס והקשה מהא דאמרין צנויר (ל"י
 ע"א) והא ליכא כביצה ולא מוקי לה
 בטומאה של דבריהם וכן הא דקמני צפי'
 אלו עוברין פסחים (מ"ה ע"ב) הפת
 שעפשה ונפסלה מלאכול אדם והכלב
 יכול לאכלה מטמאה ט"א בכביצה חי'
 ר"ח משום דע"י חערובות לא גזור רבנן
 וכן לא גזרו חכמים שיקבלו אוכלין
 טומאה בפחות מכביצה אלא באוכלין

ודבר זה נראה מפורש בפיה"מ פי"ג דלהלות ה"ה שכחז והתנה בזה כשלא יהי' הדבר אשר מעט החלון מין מן הטומאה אשר בבית כמו שיהי' בבית בית בשר מן המת ובחלון פחות מכזית הבשר ואע"פ שפחות מכזית טהור או שיהי' בבית רובע עלמות ובחלון פחות מעלם כשעורה לפי שכאשר הי' הדבר אשר בחלון מין מן הטומאה אשר בבית הנה הוא ינטרף עמו וכו' וכבר ביארנו פעמים שטומאת אוכלין בכביצה ומה שיהי' פחות מכביצה לא יטמא טומאת אוכלין טמאין ולזה נחשבו כדבר טהור כמו שהבאר בראש מס' טהרות ע"כ.

נראה כוונתו ז"ל דבא לפרש דמאחר שכל שהוא מין ממין הטומאה אינו ממעט א"כ פחות מכביצה אוכלין נמי כיון דאינו טהור והטמא אינו ממעט וגם הוא ממין הטומאה אמאי ממעט וע"ז מתוך הרמב"ם ז"ל דבאמת טומאת אוכלין פחות מכביצה אף שמקבלין טומאה מ"מ לא נחשב כדבר טמא שאינו ממעט דדוקא כביצה אוכלין שמתמא אחרים הוא שנקרא טומאת אוכלין אבל פחות מכביצה אע"פ שנטמאו לא נקראו טומאת אוכלין וכדבר טהור נחשבו.

ומדויק בזה לשונו הטהור שכחז וכבר ביארנו פעמים שטומאת אוכלין בכביצה ומה שיהי' פחות מכביצה לא יטמא טומאת אוכלין טמאין ולכאורה הול"ל ומה שיהי' פחות מכביצה לא

והנה המהרש"ם בהג' פקחים ל"ג הקשה אשיטת רבינו יוסף בחוס' דלהכשיר בעי כביצה לכ"ע מפ"א דפרה מ"ז ורמב"ם ורע"ב ור"ש שם וכוונתו במה שאמרו שם כל אזוב וכו' ושל חרומה טמאה פסול ושל טהורה לא יזה ואם הזה כשר ופי' הרמב"ם והרע"ב דמיירי בפחות מכביצה וכחז הר"ש טעמא דלא יזה בטהורה כדאמרינן בסוכה (דף ל"ה) גבי אחרוג רב ור' אסי ח"א מפני שמכשירה וח"א מפני שמפסידה ומעלה הרי מוכרח לומר דהוי פחות מכביצה ואפ"ה מכשיר ועיין תוי"ט מה שהקשה.

איברא דלפי זה תקשה לן שיטת הרמב"ם דיהי' דבריו סותרים מפ"ג דלהלות והיאך יפרש שיטת המשנה פי"ג דלהלות אלו ממעטין את הטפח [בחלון] פחות מכזית בשר וכו' פחות מכביצה אוכלין שהרי כיון דס"ל דאפילו בכ"ש מקבל טומאה והרי אמרו שם במשנה ו' זה הכלל טהור ממעט והטמא אינו ממעט.

ומשנלפענ"ד לישב שיטת הרמב"ם הוא כך דהרמב"ם אע"ג דס"ל דפחות מכביצה אוכלין מקבל טומאה מ"מ לענין מיעוטא בחלון שפיר ממעט ולא מקרי אוכלין טמאין והטעם בזה דטומאת אוכל שמקבל בפחות מכזית לא מקרי טומאה לענין לטמא אחרים ולכן לא מקרי טומאה כלל אלא טהור, ושפיר ממעט את הטפח בחלון.

הכשר ושפיר נטמא מ"מ הרי הוא חוץ
 בפני הטומאה וס"ל נמי להרמב"ם לחלק
 בין פחות מכשעורה לפחות מזית ועיין
 ר"ש הנ"ל ד"ה ע"י רובע עצמות
 וברא"ש שם, שוב מצאתי להרמב"ן ז"ל
 (חולין ל"ד ע"ג) שכחב וז"ל וכן מה
 ששנינו במס' אהלוח וכו' ואפשר
 שאעפ"י שגזרו עליהן טומאה ממעט
 בחלון שלא גזרו כל כך בטומאת אוכלין
 ואע"פ ששאר הטמאין מדבריהם אינן
 ממעטין כדקחני החס בלכנה מביה"פ
 באוכלין פחותין לא אחמור וכו' מבואר
 נמי דס"ל לסברא דאוכלין פחותין
 מכביצה אף שמקבלין טומאה מ"מ
 ממעטין והכ"נ הרמב"ם ס"ל אפילו
 יסבור שהוא דאורייתא וק"ל.

יטמא וכו' טומאת אוכלין טמאין למ"ל
 והמגיה שם הכנים חיבה טמאין בחצי
 עגולין ונראה דהי' קשה ליה כנ"ל.

אמנם נאמת לא קשה מידי ונדיוק כחב
 טומאת אוכלין טמאין כלומר
 דודאי פחות מכביצה נמי יש לו טומאה
 שהרי הרמב"ם לשיטתו דאוכלין ככ"ש
 מקבלין טומאה ומיהו דין טומאת אוכלין
 טמאין ליכא אלא בכביצה וכיון שכן לא
 הו"ל ממין הטומאה ולענין זה נחשבו
 כדבר טהור ומיושב נמי לשון שכחב
 הרמב"ם ולזה נחשבו כדבר טהור כלומר
 דנאמת לאו טהורים לגמרי הם ומיהו
 נחשבו כדבר טהור לזה היינו למעט
 בחלון וז"כ בס"ד.

ובמ"ש נלפענ"ד תמוהין דברי מרן
 כק"ו החו"ט ז"ל (אהלות פי"ג
 מ"ה) שם שכחב ופחות מכביצה אוכלים
 פי' הרע"ב שאין פחות מכביצה מטמא
 אחרים ולא מקבל טומאה מה"ט וזה
 לשון הר"ש חימה הא פחות מכביצה
 מקבל טומאה וכו' עד ונראה
 דמדאורייתא בעינן כביצה וכיון
 דמדאורייתא טהור ממעט והביא ראי'
 לדב"ע"ש והרמב"ם אע"פ שבפירושו
 כ' דפחות מכביצה לא יטמא טומאת
 אוכלין בחיבורו פט"ו מהט"מ כ' פחות
 מכביצה שאינן מוכשרים ומשמע דאילו
 מוכשרים אינו חוץ וטעמא לפי שמקבל
 טומאה דאורייתא וכו' ע"ש ומשמע
 דהי' ס"ל דכפיה"מ כחב הרמב"ם
 דפחות מכביצה לא יטמא טומאת אוכלין

ועיין ר"ש שם פחות מכביצה אוכלין
 חימה הא פחות מכביצה מקבל
 טומאה וכו' ולא מסתבר למימר משום
 דלא מטמא אחריו ממעט וחי' דהיינו
 טעמא משום דמדאורייתא בעינן כביצה
 אפילו לקבולי טומאה וכיון דמדאורייתא
 טהור ממעטו ע"ש הנה נגע ג"כ
 בסברא זו די' לחלק בטומאת פחות
 מכביצה שכיון שאינו מטמא אחריו
 ממעט אלא שכחב דלא מסתבר לומר כן
 ולהרמב"ם מסתברא ומסתברא וע"כ
 לומר שכיון דס"ל דמדאורייתא מקבל
 טומאה ככ"ש כמבואר בחו"כ מכל
 האוכל א"כ ע"כ לחלק כנ"ל.

ולפמ"ש שפיר י"ל דס"ל להרמב"ם
 דפחות מכביצה נמי מקבל

הרי לא מייחי מקבלת טומאה למאכל
 דזה בכ"ש ולא מיירי אלא ממאכל
 שמקבל טומאה לטמא אחרים ולזה
 באמת כבינה צעי דוקא דליכא צירוף
 וכנ"ל וצוה הי' שפיר מיושבים דברי
 רש"י אלא מצינו שהמאכל חמור מן
 האוכלו דאילו המאכל קיבל טומאה
 בכבינה והיינו דוקא לטמא אחרים.

איברא דהמדייק בדברי רש"י יראה
 שרש"י גרס אלא מצינו שהמאכל
 חמור מן האוכלו ובגמ' גרס מן האוכל
 בלי וא"ו ורש"י גרס האוכלו והחילוק
 פשוט דלפי גירסא דילן קאי אסחם
 מאכל ואסחם אוכל אבל לפרש"י קאי
 מאכל ואוכל בחדא כלומר שהמאכל חמור
 מן האוכלו אוחו המאכל שנטמא חמור
 מן האוכל שנטמא מן אוחו המאכל וא"כ
 ע"כ דמיירי במאכל כבינה שאל"כ לא
 יטמא אדם שהרי רש"י גרס במאכל
 שנטמא ואכלו אוחו אדם וזה לפענ"ד
 נכון.

בסוגי' התוקע לשיר

ובסוגיא מצות צריכות כוונה

(ר"ה כ"ח ע"א)

גרסינן בגמ' שלחו ליה לאבוב דשמואל
 כפאו ואכל מנה ינה כפאו מאן
 וכו' אמר רב אשי שכפאווהו פרסיי אמר
 רבא זאח אומרת החוקע לשיר ינא
 פרש"י שכפאווהו פרסייס ואע"ג שלא
 נחכוין לנאח ידי חובת מנה בליל ראשון
 של פסח ינא, החוקע לשיר לשורר ולזמן

וכסברה הר"ש ובאמת המעיין שם יראה
 מפורש דס"ל דפחות מכבינה מטמא
 ט"א ועוד לדלידיה יהי' דברי הרמב"ם
 סותרים גם ממקומות אחרים כפיה"מ
 וכמ"ש לעיל אבל לפמ"ש אחי שפיר.

ודע דנסחפקמי עוד למ"ד דאוכל פחות
 מכבינה מקבל טומאה אפילו בכ"ש
 אם נטמא אוכל בכ"ש ונצטרף עוד
 מטומאה כזו עד כדי כבינה כלומר
 שנטמאו כמה פחות מכבינה עד שנעשו
 כבינה ונגעו בה אוכלין טהורין אם
 נטמאו דאי נימא דכיון דכל עיקר
 הטומאה בא כאן מטומאה שאין מטמאה
 אחרים ולכן אף שנצטרף כעס לכבינה
 אינו מטמא עד שחקבל טומאה בכבינה
 או דלמא מצטרף ומטמא ומלשון
 הרמב"ם פ"ד הט"א ה"א שכחב כמה
 שיעור וכו' ואין אוכל טמא מטמא אוכל
 אחר או משקין או ידים עד שיהי' בו
 כבינה אין ראוי די"ל דאוכל טמא כונחו
 שנטמא בכבינה רק שעכשיו אין בו
 כבינה וי"ל.

ואי נימא דאינו מצטרף ודוקא צעי
 שיטמא בכבינה ואז הוא דמטמא
 לאחרים יש לדייק צוה לשון הגמ' דידן
 אלא מצינו שהמאכל חמור מן האוכל
 דאילו מאכל בכבינה ואוכל וכו' ולמה לא
 אמר דאילו מאכל בכל שהוא וכקושיח
 המפרשים אבל לכאורה קשה מאי ראוי
 מייחי ממאכל לאדם דמאכל מיירי לקבל
 טומאה עצמו ואדם מיירי שהוא נפסל
 לאחרים אבל להנ"ל אחי שפיר דבאמת

חקיעת שופר כל דהו אפילו שלא לשם מצוה ולעולם כוונת מצוה לא בעינן אבל בעינן כוונה לשמוע ולהשמיע והר"ר שלמה פי' איכוון וחקע לי להוציאני ידי חובתי והכי משמע ע"כ.

והנראה דהיש סוברים מחלקין בין מחעסק למחעסק דרבא נמי מודה במחעסק שלא לשם חקיעה אלא לשיר או לשם חקיעה בלי כוונת חקיעה כלל כה"ג לא יצא לכ"ע דליכא גדר חקיעה אלא היכי דהחעסק לשם חקיעות כגון לשיר וכיוצא בו ולא נחכוון לשם מצוה אפ"ה יצא, ונראה להסביר הדברים כמו שמצינו לענין שבת דמחעסק פטור ומשאל"ג נמי פטור לר"ש מ"מ הפרש יש בין זה לזה דמחעסק הוא שאינו מחכוין למלאכה כלל ומשאל"ג הוא שמחכוין למלאכה זו אלא שאין צריך לה הכ"ג כן לענין חקיעה דכל שאינו חוקע לשם חקיעה בעלמא אין כאן גדר חקיעה אלא קול הצרה בעלמא.

איברא דמחעסק גופי' יש שני מיני מחעסק יש מחעסק ואינו מחכוין למלאכה כלל עיין שלהי מס' שבת מחעסק בעלמא אני, וכגון שמחעסק בחלוש ולא מחכוין לחתוך כלל וחתך את המחובר וחתך את המחובר ויש מחעסק לחתוך את החלוש וחתך את המחובר והכ"ג לענין מצוה יש חילוק בין מחעסק למחעסק והכ"ג בעי עכ"פ סיהא מחכוין לשם חקיעות.

כך שמעתי מפי מורי הזקן וביסודו של מורי רבי יצחק בן יהודה ראיתי החוקע לשד להצריח רוח רעה מעליו, ור"ת כחב החוקע לשיר יצא כגון הכא דכתיב הללוהו בחקע שופר שחוקעין להלל וכיוצא בו אם חקע כסדרן אע"פ שהוא לשיר השומע יצא כי מצוה אין צריכות כוונה וצ"ע מה נפ"מ בין הני פירושי בחוקע לשיר.

ומדברי רבא מבואר דמצוה אין צריכות כוונה וכמ"ש אלמא קסבר רבא מצוה אצ"כ ובשלהי הסוגיא אל"ר ר"ז לשמעי' איכוון וחקע לי אלמא קסבר מצוה בעי כוונה ונחלקו הראשונים ז"ל בהלכתא הכה"ג והרי"ף והרא"ש פסקו כרבי זירא דמצוה צריכות כוונה והרי"ף ז"ל אפילו לא זכר דברי רבא כלל ולא הביא רק הא דר"ז וכחב הרא"ש אע"ג דרבה ורבא והנך דשלחו לאצוה דשמואל סברי דמצוה אצ"כ הלכתא כר"ז ואע"ג דרבא אשי תי' כל הקושיות מ"מ שינויי דחיקא נינהו ולא סמכינן עלייהו.

והבעה"מ כחב דלפי סוגיא דשמעתא מחוורא כרבא דלצאח לא בעי כוונה ולעבור בזמנו לא בעי כוונה שלא בזמנו בעי כוונה והרי והכין אסיקנא צפ' המוצא חפילין וליחא לדר"ז דאמר לשמיעה אכוון וחקע לי והרי"ף ז"ל כחב הא דר"ז ושצקוה לדרבא ויש סבורים לומר דלא פליגא דר"ז אדרבא דלא אמר ר"ז איכוון וחקע לי אלא שצריך כוונה לשמוע ולהשמיע לשום

כגון הא דכתיב הללוהו בחקע שופר
 שחוקעין להלל וכיוצא בו ולכאורה מאי
 בעי בזה ואתו מי שמחעסק סחם לא יצא
 אמנם להנ"ל ניחא דאהכ"נ מחעסק
 סחם שלא נחכוין לשם חקיעות כלל לא
 יצא אלא דהחוקע לשיר מחכוין עכ"פ
 לחקוע בשופר ולהלל בו אלא שאינו
 מחכוין לשם חקיעות דר"ה וכה"ג הוא
 דיצא אבל בלא"ה לא יצא.

ובזה יש לחלוק ב' פירושים דרש"י
 דמורו הזקן ס"ל דבעי עכ"פ
 חוקע לשם חקיעות וא"כ בעי לשורר
 ולומר ומורו רבינו יצחק ס"ל דאפילו
 מחעסק בכל קול דלהבדיל השד אין
 נפ"מ בקול שופר ואינו מחכוין לקול
 שופר כלל ודו"ק.

עוד הי' נראה לפרש דברי הר"ם שפי'
 כגון הללוהו בחקע שופר לפמ"ש
 הר"ן ר"ה ל"ב דאפילו למ"ד החוקע
 לשיר יצא מחוין לשום מצוה למ"ד מצוה
 א"כ אבל המחעסק כיון שכבר הוא
 מחוין למצוה דהיינו למנך את המינוקות
 אוחה. כוונה מעכב מצוה אחרת שלא
 חתול דומיא דמה דמסקינן בזבחים דבא
 מינה מחריב בה דלאו בא מינה לא
 מחריב בה ולקמן במחני' חקע בראשונה
 ומשך בשניה כחז נמי הר"ן כעין זה
 והט"א הקשה דלא דמי לזבחים דשם
 א"א להיות עולה וטעמא מש"ה מחריב
 בה אבל במחעסק אם מחוין לשם מצוה
 חינוך אמאי מעכב למצוה שופר לחול
 שלא יצא י"ח עוד הקשה עליו דלא דמי

ולפי מה שפירשנו מוזן לשון הגמ'
 כסמוך מה שאמרו פשיטא וכו'
 אבל הכא זכרון חרועה כתיב והאי
 מחעסק בעלמא הוא קמ"ל ולהיש
 סוברים דרבא נמי בעי עכ"פ מחעסק
 וחוקע לשם חקיעה בעלמא.

איברא דנראה דהר"ם נמי ס"ל כהר"ן
 שהרי כתב וז"ל אמר רבא זאח
 אומר החוקע לשיר יצא כגון הא דכתיב
 הללוהו בחקע שופר וכו' אע"פ שהוא
 לשיר השומע יצא כיון דמצוה אין לריכות
 כוונה והנה מדכחז השומע יצא משמע
 דהמשמיע לא יצא ולכאורה כיון דמאז"כ
 אמאי לא יצא גם המשמיע אמנם לפי
 מ"ש אי ס"ל כהר"ן אחי שפיר
 דהמשמיע חוקע להלל והוא לשם מצוה
 אחרת א"כ אף דמאז"כ מ"מ כשחוקע
 למצוה אחרת לא יצא ולפ"ו אחי שפיר
 מאוד דהמשמיע לא יצא והשומע יצא
 דלדידה כיון דאז"כ וליכא מצוה אחריחא
 יצא וק"ל.

והאמנם לפמ"ש לחלק בין מחעסק
 וחוקע לשם חקיעות אף דלא
 מחכוין לצאח אלא חוקע חקיעה לשם
 חקיעות א"כ לענין החקיעות לאו
 מחעסק הוא אלא מחוין לשם חקיעות
 וז"ל דהכוונה דעכ"פ לענין המצוה
 הו"ל בכלל מחעסק ולפ"ו שפיר מיושב
 נמי דלא חקשה מהא דלקמן (ל"ב ע"ב)
 דחנן המחעסק לא יצא ועיין חוס'
 דהחם מיירי במחעסק לגמרי, ולפ"ו
 שפיר מיושב פי' ר"ח שפי' החוקע לשיר

וחקע לי דלמא אידי דחניא רישא מחעסק חניא סיפא נמי מחעסק, ופרש"י ולעולם השומע מן המשמיע לעצמו שלא נחכוון להוציא את השומעין לא יצא ע"כ והנה מבואר דרבא ור"ז פליגי אפילו בנחכוון לתקיעות אלא שלא נחכוון לשם מצוה שהרי משני לרבא דלמא חוקע לשיר נמי מחעסק קרי ליה ולר"ז משני דלמא אידי דחנא רישא מחעסק ואי נימא דכה"ג מודי אמאי לא משני דבהא מודה ר"ז וא"כ ליכא כאן תיובתא אלא סייעחא ממחני' וע"כ דלא ס"ל לחלק בהכי וז"ע.

והרמב"ן במלחמות עמד לישע רבינו הרי"ף ז"ל וס"ל דרבא אמר זאת אומרת החוקע לשיר יצא כלומר דזאת אומרת וליה לא ס"ל ומה שכתב במכילתין אלמא קסבר מצות אין צריכות כוונה לא גרס לה אלא הכי גרס פשיטא מ"ד התם אכול מצות אמר רחמנא והא אכליה אבל הכא כוונה הלב בעי' וליכא קמ"ל מצות אין ז"כ וה"ג ר"ח ור"ש וכו' ע"ש.

ולפענ"ד לולי דמסתפינא קשה לומר כן חדא דמה שסמך אגירסת ר"ח הנה ר"ח בעצמו שם לאחר שגרס כמ"ש הרמב"ן כתב איחיביה נחכוון משמיע לא יצא וכו' קשיא לרבה ופריך לא דקא מנבח נבוחי וכו' עד אלא אמר בבא לנאח ידי חובתו מצות לא בעי כוונה לעבור במתכוון להוסיף על מה שכתבו בזמנן לא בעי כוונה אמר רב

לקדשים דבעי לשמה אלא דאם שחט סחמא נמי כשר דסחמא לשמה מש"ה אם שחט לשם עולה מחריב בה מלשמה דסחמא אבל למ"ד מצאנ"כ אפילו לשם מצוה אחרת מה בכך הא לא צריך כונה ולא לשמה עוד הקשה מהא דהי' קורא בתורה ופריך ומאי קושיא הא הכא כבר מכיין לקריאת התורה ואותה כוונה מעכבת מצוה אחרת מלחול אע"כ ליחא לה"ט ע"ש.

ולפ"ז י"ל דבהא פליגי רש"י ור"ח דרש"י ס"ל כר"ן דחוקע לשיר לשם זמר או לשד אבל לא תקיעה של מצוה אבל ר"ח ס"ל כהט"א דאפילו חקע למצוה אחרת נמי יצא ולזה כתב כגון הללויה בתקע שופר שהוא מצוה בלויס לתקוע בשופר השומע מהם יצא ועיין רמב"ם שפי' החוקע להחלמד.

אלא דלכאורה חלוק זה ז"ע מלקמן (ל"ג ע"ב) דקאמר והמחעסק לא יצא ופריך מחעסק הוא דלא יצא הא חקע לשיר יצא לימא מסייע ליה לרבא דאמר רבא החוקע לשיר יצא ומשני דלמא חוקע לשיר נמי מחעסק קרי ליה. ופרש"י מחעסק הוא דלא שאינו מחכוין לתקיעה ואפילו דלאו מצוה אלא מנבח נבוחי או שהי' נופח בשופר ועלמה בידו תקיעה אבל חוקע לשיר שמחכוין לתקיעה בעלמא יצא ופריך והשומע מן המחעסק לא יצא ופריך אבל השומע מן המשמיע לעצמו אמאי יצא לימא תיהוי תיובתא דר"ז דא"ל ר"ז לשמעתי איכוון

זיכר וכו' ומדהביא הא דרבה וכו' נראה לכאורה דבאמת רבא ק"ל דלא בעי כוונה ולא דואח אומרת ולא ק"ל ועוד חקשה מגמ' בסמוך ל"ג ע"כ והמתעסק לא יכא וכו' מתעסק הוא דלא יכא הא חוקע לשיר יכא לימא מסייע ליה לרבה דאמר רבא החוקע לשיר יכא ואולי כוונתו גם כהא דלימא מסייע ליה היינו אליבא דאבה דשמואל אף דלכאורה אין זה משמעות, ושפיר אין להשיג מזה על בעה"מ ז"ל וגם דעת הרי"א זש"ג והש"ג וכמעט כל הפוסקים דרבה פליג אר"ז וז"ע, והרא"ש הביא דברי הרי"ף וכחז דהרי קיי"ל לחומרא ואע"ג דשנינהו רב אשי שינוי"א דחיקא נינהו ופשטא דמתני' וברייתא דלא כוותיה ומשמע לכאורה דמסקא ליה ולכן כתב רק דאולינן לחומרא ובהג"א הביא בשם א"ז דפסק כרבה [גרס רבה במקום רבא וכן הרא"ש].

וכבר חמה עליו ה"ה דדבריו קותרים שהוא פסק בפ"ו מהחומ"מ שאם אכל מצה בלא כוונה כגון שאנסוהו עכו"ם שיכא ידי חובתו ובגמ' נראה שזהו כדעת מי שאומר מצות אכ"כ וא"כ איך פסק כאן (נהל' שופר) שמצות צריכות כוונה והצריך כוונת השומע ללא כוונה המשמיע להוציא וכתב ולא מצאתי בזה חירון נאות לדעתו אם נוסח ספריו אמת רק שנאמר שרבינו סובר דהא דכפאוהו ואכל מצה אינה חלויה בדין השופר ואולי שהוא סובר שכיון שאין אדם עושה מעשה במק"ש אלא השמיעה ואפילו החוקע עיקרו השמיעה לפיכך צריך כוונה משא"כ באכילת מצה ורבה הוא שהשוה דינן ולפיכך דקדקו ואמרו אלמא קסבר רבה וכו' ולא דקדקו כן מההוא דכפאוהו ואכל מצה ואם כל זה מסתפק שהי' בנוסחת הרמב"ם גבי מצה לא יכא ע"ש ועיין כ"מ ובלח"מ שם האריך לברר דברי ה"ה.

והרמב"ם בפ"ב מהל' שופר ה"ד כתב המתעסק בחקיעת שופר להחלמד לא יכא חובתו וכן השומע מן המתעסק לא יכא נחכוון שומע ללא ידי חובתו ולא נחכוין החוקע להוציאו או שנחכוין החוקע להוציאו ולא נחכוון השומע ללא ידי חובתו עד שינחכוין שומע ומשמיע נראה דפסק כר"ז דאמר אכיון וחקע לי אמנם בפ"ו מהחומ"מ ה"ג כתב אכל מצה בלא כוונה כגון שאנסוהו עכו"ם או לסטים לאכול יכא ידי חובתו.

איברא דדברי ה"ה ז"ע כמה שכתב דרבה הוא שהשוה דין מצה לדין שופר אבל אליבא דאמת אין דינן שוה א"כ מעיקרא מאי קס"ד דמקשה דפריך ליה פשיטא היינו הך והא מרחק רב בינייהו ואפילו אליבא דאמת קיי"ל דתרי מיני ותרי דיני נינהו וגם כשמשני ליה מהו דתימא החס אכול מצה אמר רחמנא והא אכל אכל הכא זכרון תרועה כתיב קמ"ל וא"כ מסיק אליבא דמסקנא דשוין הם וזה דלא כה"ה לכאורה ועיין לח"מ מה שדחק בזה דאפשר לא גרס

והרמב"ם בפ"ב מהל' שופר ה"ד כתב המתעסק בחקיעת שופר להחלמד לא יכא חובתו וכן השומע מן המתעסק לא יכא נחכוון שומע ללא ידי חובתו ולא נחכוין החוקע להוציאו או שנחכוין החוקע להוציאו ולא נחכוון השומע ללא ידי חובתו עד שינחכוין שומע ומשמיע נראה דפסק כר"ז דאמר אכיון וחקע לי אמנם בפ"ו מהחומ"מ ה"ג כתב אכל מצה בלא כוונה כגון שאנסוהו עכו"ם או לסטים לאכול יכא ידי חובתו.

שכבר נהנה ורבה הוא דיליף לשאר מצות מאכילת מצה ולא קיי"ל כוותיה אלא כר"ז דמעשה רב וצוה לא פליגי עם הרב ז"ל שהוא לא הביא הא דאבוי דשמואל ולא הא דחניא אכלן דמאי יצא דאלמא בכל המצות נמי בעינן כוונה ואפילו באכילה ואפשר משום דפשוטן של משניות דבעי כוונה ואע"ג דמתוך להו רבא שנויי נינהו ולא סמכינן עליהו דשנויי דחיקי ומש"ה סמכינן עליה דר"ז ודחיתן לרבא אלא דקשיא ליה דר"א וכו' בעינן מהנות פליגי עליה דרבי יוסי ע"כ ע"ש.

הנה הראה לן הראב"ד ז"ל חילוק חדש ונקודה יקרה דודאי אנן קיי"ל כאבוי דשמואל אלא דאבוי דשמואל לא ס"ל כרבא דתק"ש ומצה כהדדי נינהו ובגמ' לא פריך אלא לרבא אהא דשנינהו לכפאו ואכל מצה אבל אבוי דשמואל ס"ל דחלוקים הם וכפאו ואכל מצה היינו טעמא דיצא שכן נהנה ונראה דיש חילוק בין שיטת רבינו יונה להראב"ד דלרבינו יונה כל מצוה שבא ע"י מעשה א"י כוונה וכל שבא ע"י דיבור לא בעי כוונה ולזה פרכינן ליה, אבל דעת הראב"ד ז"ל דכל מצוה שיש לו הנאה מקיים אפילו בלא כוונה אבל כל שאינו נהנה אף שבא ע"י מעשה בעי כוונה וכן מצות שבא ע"י הנאה הם אצ"כ ודו"ק.

אלא דלפ"ז שפיר מיושבים דברי הרמב"ם ז"ל דבאמת ס"ל מצות צ"כ אלא דבמצוה יצא אפילו בלי כוונה

פשיטא ע"ש ומיהו מ"מ אליבא דאמת אמאי לא אמרו ליה דשאני מצה ועיין לימודי ה' לימוד ק"ח מה שהאריך ובכפוח חמרים דף מ"ב ע"א.

והנה הפני"י בד"ה מיהו אכתי הביא שיטת רבי יונה סוף פ"ק דברכות גבי האי דפתח בשיכרא שכתב שם דאפילו למ"ד מאצ"כ היינו דוקא בדבר החלוי במעשה משא"כ בדבר החלוי באמירה והאריך שם דר"ז ורבא לא פליגי דרבא שפיר קאמר דחוקע לשיר יצא דשפיר קעביד מעשה והאי דקאמר ר"ז לשמיעיה אכווין וחוקע לי דאי לא מכוון החוקע להוציא השומע וא"כ ליכא כאן לא מעשה ולא מחשבה להוציא השומע ע"ש, ולפענ"ד אכתי קשה לפ"ז דא"כ אם החוקע מכווין בעצמו לנאח עכ"פ כה"ג יצא השומע דהחוקע שהוא המשמיע עשה מעשה לעצמו וא"כ שפיר הו"ל מצוה ע"י מעשה אלא שי"ל דעכ"פ לעצמו נמי אפשר בלי מעשה וכמ"ש ה"ה אדברי הרמב"ם וא"כ כל שלא מכוון לא יצא וצ"ע.

והאיר לי ה' עיני ומאחתי לרבינו הגדול הראב"ד ז"ל בהשגות על בעה"מ פסחים קי"ד שכתב אבעה"מ וז"ל כבר כתבתי בס"י כ"ה דר"ז הוא דפליג דאמר החוקע לשיר יצא אבל אדאבוי דשמואל לא פליג והיכא דכפאוהו ואכל מצה יצא דשניא אכילה משאר מצות הואיל ונהנה שכן מצינו מתעסק בשבת פטור אבל מתעסק בחלבים ועריות חייב

כה"ג אף שאכל בלא כוונה מ"מ כיון שאנסוהו ואכל יאל דהו"ל לרצונו והו"ל גם כעין כוונה אבל הי' נכפה ואכל מזה בשעת חוליו שאינו יואל אינו ראי' מה ס"ל ומדויק בלשון הרמב"ם שכתב אבל כזית מזה והוא נכפה וכו' חייב לאכול אחר שנתרפא לפי שאומה אכילה הייתה בשעה שהי' פטור מכל המצות.

והנה מדנתן הרמב"ם טעם לפי שהי' פטור מכל המצות משמע דאלו הי' חייב במצות יאל אפילו הי' נכפה והא לא כוון וע"כ דאז"כ או לא, והא דבפ"ב דשופר כתב הרמב"ם דז"כ מספקא ליה להטור דשמא שאני מזה שכן נהנה ואחי שפיר חקירת הטור שוב ראיתי בהגהות מהר"ח על הטור שפי' כעין זה ע"ש ועיין ה"ה וראיתי מי שכתב וכו' ודברי טעם הן ע"כ ע"ש, ואחי שפיר דברי הטור מקושיתו עליו.

אלא דלכאורה דברי הטור גופיה סותרים דכאן בסי' מע"ה כתב בלע מזה וכו' אבל בלא מחכוין יאל משמע דס"ל דא"ל כוונה ובס' תקפ"ט כתב הטור ונריך שיכוון התוקע להוציא השומע וכו' דא"ר זירא לשמיעה איכווין וחקע לי וכו' וליח הלכתא כרבא דאמר התוקע לשיר וכו' וכ"כ בה"ג, והרי"ף גיאת פסק כרבא וכן ר"ח ור"ש גאון ממחיבתא דהלכתא כרבא והרא"ש פסק דמז"כ הנה מפורש דהטור פסק דז"כ א"כ האיך כתב כאן בסתם אבל בלא מחכוין יאל ועיין ב"י וב"ח שחמהו עליו

שכן נהנה ולכן שפיר כתב בפ"ו מחו"מ אבל מזה בלא כוונה וכו' יאל ידי חובתו דשאני מזה משופר.

ובמה שכתבנו נלפענ"ד ליטב דברי הטור א"ח סי' מע"ה שכתב וז"ל אבל בלא מחכוין יאל כתב הרמב"ם ז"ל הי' נכפה ואכל מזה בשעת חליו לא יאל ואינו יודע אם הוא פוסק דמצות ז"כ או אפילו למ"ד אין ז"כ מודה דכה"ג לא יאל והפר"ח חמה עליו חדא דפטור נכפה הוא משום שהוא פטור מכל המצוות ולא מטעם כוונה שנית דהרי להדיא כתב הרמב"ם בפ"ב מהל' שופר דס"ל מצות ז"כ ע"ש ומאי מספקא ליה, ולפענ"ד איפכא קשיא דמאי קמספק הטור בדברי הרמב"ם בזה דהי' נכפה ולא איפשטא ליה מצבא קמייחא שכתב להדיא קודם זה אבל מזה בלא כוונה כגון שאנסוהו עכו"ם וכו' יאל ידי חובתו הרי שכתב להדיא דלא בעי כוונה וא"כ אי יש לפשוט מאכילת מזה למה מספקא מנכפה שאכל מזה ולא איפשט ליה מאנסוהו עכו"ם.

אמנם לפמ"ש אחי שפיר דמאכל מזה בלא כוונה כגון שאנסוהו ליכא ראי' די"ל דס"ל דלכן יאל שכן נהנה וכה"ג לא בעי כוונה היכא דנהנה דהנהגה הוא במקום הכוונה או יאמר לפמ"ש הרמב"ם בהל' גירושין דכופין אותו עד שיאמר רוצה אני וא"כ כל שאנסוהו ויודע שיש כאן מצוה וכגון כפאוהו פרסיים והוא יודע שהיוס פסק

דהאיך פסק סחם הלכה כברייתא זו
 דמשמע כ"ע איח להו הכי והא אמרינן
 החס דר' יוסי פליג עליה ואמר דלריך
 שיחכוון ופסק הרא"ש כמוחו בפ"ק
 דר"ה וכמ"ש רבינו בעלמו בשמו דמל"כ
 ולפענ"ד עוד תקשה מדידיה בסי'
 תקפ"ט דפסק להדיא דמל"כ אמנס
 לפמ"ש אחי שפיר דהוא ז"ל נמי ס"ל
 כראש"ד דינא ידי מנה כל שנהנה ולכן
 שפיר כתב אבל בלא מתכוון ינא ואין זה
 חולק אשיטתיה דמל"כ בכל מקום שאין
 נהנה ודו"ק.

הוא דס"ל דר"ז פליג וליח הלכתא
 כוותיה ואפ"ה הניא ע"ז שיטת רב האי
 גאון דיהא אדם רגיל להמכוון למזוה,
 גם מלשון הטור שכח דר"ש פסק
 דהלכתא כרבא ומיהו מדאשכחן לר"ז
 דאמר לשמיעיה איכוון ומקע לו משמע
 דר"ז פליג ועיין בס' מאמר מרדכי כאן
 שחמה עליו והניח בחימה ולא הרגיש
 ג"כ בדברי השגות הראש"ד הנ"ל.
 (שנת תשנ"א)

יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת

תנן החס ר"ה (כ"ט ע"ג) יו"ט של ר"ה
 שחל להיות בשבת במקדש היו
 חוקעין אבל לא במדינה משחרב ביהמ"ק
 החקין ריב"ז שיהו חוקעין ככ"מ שיש בו
 ב"ד וכו' ובגמ' מנה"מ אמר רבי לוי בר
 לחמא אמר רבי חמא בר חנינא כחוב
 אחד אומר שבתן זכרון תרועה וכחוב
 אחד יום תרועה יהי' לכם ל"ק כאן
 ביו"ט שחל להיות בשבת כאן ביו"ט שחל
 להיות בחול אמר רבא אי מדאורייתא
 היא במקדש היכי תקעינן וכו' אלא אמר
 רבא מדאורייתא משרי שרי ורבנן הוא
 דגזור ביה כדרבה דאמר רבה הכל
 חייבין בחק"ש ואין הכל בקיאיין בחק"ש
 גזירה שמא יטלנו בידו וילך אלל הבקי
 ללמוד ועבירנו ד"א ברה"ר וה"ט דלולב
 וה"ט דמגילה ע"כ, וכבר דייקו
 המפרשים בזה.

וי"ל עוד דמ"ש רבא ועוד הא לאו
 מלאכה דאינטריך קרא למעוטי

ודע עוד דהטור סי' תקפ"ט פסק
 דמל"כ והניא כן דעת בה"ג
 והרי"ץ גיאת פסק כרבא וכן פסק ר"ח
 ורב שרירא שדר ממחיבתא דהלכתא
 כרבא ומיהו מדאשכחן לר"ז דאמר
 לשמיעיה איכוין ומקע לו אמרינן לא
 לעבד לכתחילה אלא יכוון במזוה ואם
 לא נתכוון ינא והרא"ש פסק דמל"כ
 וכחז הב"י דנראה טעם רב שרירא
 כמ"ש הר"ן בשם החכמים שהיו סבורים
 לומר דל"פ דר"ז אדרבא ומיהו מדברי
 הצעה"מ פסחים הנ"ל לא נראה כן
 שכח שס וההוא דא"ל ר"ז לשמע' וכו'
 לא קי"ל כוותיה דכר' יוסי ז"ל ודרבנן
 עדיפא וכחז רבינו האי גאון ז"ל אע"פ
 שלא נתכוון ינא והא אדם רגיל להמכוון
 למזוה ע"כ והנה שיטת רב האי גאון
 הוא שיטת רב שרירא גאון ומבואר
 דהלכה כרבא ולא כר"ז וכמ"ש להדיא
 הצעה"מ ודר"ז פליגא אלא דאפ"ה יהא
 אדם רגיל להמכוון ועכ"פ הרי הצעה"מ

טעם דגזירת מעביר ד"א דהא בלאו הכי אסור לתקוע משום דאין חוקעין בשבת גזירה שמא יתקן כלי שיר וכיון דהאי שבות דוחה מצוה דאורייתא וא"כ מ"ש האי שבות מהאי שבות וקושיא זו כבר הלכו בה נמושות עיין לח"מ פ"ב מהל' שופר ה"ו.

והרמב"ם פ"ב מה"ש ה"ו יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת אין חוקעין בשופר בכל מקום ואע"פ שהתקיעה משום שבות ומן הדין הי' שתוקעין יבא עשה של תורה ודחה שבות של דבריהם ולמה אין חוקעין גזירה שמא יטלנו צידו ויוליכנו למי שיתקע לו ויעבירו ד"א ברה"ר או מוציאו מרשות לרשות ויבא לידי איסור סקילה שהכל חייבים בתקיעה ואין הכל בקיאיין לתקוע ע"כ.

ורבים חמהו על הרמב"ם חדא אריכות הלשון, שכתב אע"פ שהתוקע משום שבות וכו' ול"ל כל האריכות הול"ל בקיצור יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת אין חוקעין בכל מקום ולמה אין חוקעין דזירה שמא יטלנו צידו וכו' ולמ"ל כל האריכות אעפ"י וכו' ועיין שו"ת כת"ס סי' נ"ח ד"ה ונחזור וסי' ק"י ועיין טוש"ע א"ח סי' תקפ"ח (ומנ"ח סי' רפ"ז סק"ב) ולפענ"ד יש עוד לדייק בלשון רבינו שהוסיף או מוציא מרשות לרשות ויבא לידי איסור סקילה ובגמ' ליחא שיבא לידי איסור סקילה והרמב"ם הוסיף דברים אלו ויבא לידי

וכו' דמי הגיד לן דהטעם דבשניל שהוא מלאכה ולכן משום איסור מלאכה אימעט דילמא דינא קמ"ל קרא דבחול יש מצוה לתקוע בשופר ובשבת ליכא מצוה תקיעת שופר רק זכרון חרועה וא"כ אפילו יהא היחר לתקוע אין חוקעין דליכא מצוה לתקוע בשבת כלל, ועיין חוס' ד"ה הא קשיא אדרבה ומה שמי' דאי לאו מלאכה פשיטא דליכא למיסרה לכאורה נמי י"ל דלאו למיסר קאמי אלא לומר דאין צריך לתקוע דסגי בזכרון חרועה, עוד הקשו בלשון אלא אמר רבא מדאורייתא משרא שרי הול"ל סתם רבנן הוא דגזור בה כדרבה דאמר רבה הכל חייבין בתק"ש ומדאורייתא משרא שרי למ"ל ועכ"פ הול"ל מדאורייתא חיובי מחייב ורבנן הוא דגזור ולשון מישרי שרי ז"ע.

ורש"י והחוס' הקשו למה נקט ויעבירו ד"א ברה"ר ולא קאמר שמא יוציאו מרה"י לרה"ר דמסתמא אדם ציו"ט בניתו הוא ומוציאין מרה"י לרה"ר ורש"י פי' משום דלא פסיקא ליה דאם הגביהו ע"מ להצניעו פטור והחוס' חמהו דגבי העברת ד"א נמי לא מחייב אלא"כ הגביהו ע"מ להעבירו ד"א ומי' דמרה"י לרה"ר אית ליה הכירא וליכא למיגזר אבל ברה"ר זימנין ללאו אדעתיה.

עוד קשה דהרי תק"ש בשבת סתם יש זו איסור שבות שאסור לתקוע בשבת (עיין שנת קי"ז, ר"ה כ"ט) וא"כ ל"ל

מן הנד שע"ז א"א לומר יבא עשה וכו' דומה לדבר מילה שדוחה שבת אפ"ה אם שבת ולא הביא איזמל דוחה השבות מ"ע דמילה הגם שהיא כזכרמלית ואיסור הוצאה מדרבנן מ"מ כיון שאינו בעלם המילה רק שבות נדדי כה"ג לא אמרינן דוחה והבן.

והנה הט"א ר"ה הנ"ל הקשה לנב"ש דסברי לא אמרינן מחוץ אשר לפ"ז גם ביו"ט אסור הוצאה לולב ושופר לזרוך מצוה אמאי לא גזרו לאסור לולב ושופר בכל יו"ט כמו בשבת ומטעם גזירה דרבה וח"י דלא רזו חז"ל לעקור לגמרי מצוה שופר ולולב משום הך גזירה והיא כח"י הרמ"ה עיין קהלנו יעקב (ר"ה סי' כ"ב) ולפענ"ד נראה דדוקא בשבת שיבא לידי איסור סקילה גזרו אבל ביו"ט דליכא סקילה רק לאו לכ"ע כה"ג לא גזרו שמה יעבירו ומה מדויק בזה דברי רבינו הרמב"ם שכחז או מוילאו וכו' ויבא לידי איסור סקילה כלומר דרק בשביל איסור סקילה גזרו אבל ביו"ט לא גזרו ומיושבת קושיא הרמ"ע והפוסקים כולם על מקומם יבואו בשלום דמחמילה כחז דשבות דחק"ש הי"ל להיות נדמה ממ"ע דאורייתא וזה בכלל בין לשבת ובין ליו"ט רק השבות נדדי של גזירת ד"א יש לחוש וללא חקשה דא"כ לנב"ש עכ"פ ולכן מי' דלא גזרו רק באיסור סקילה ולהוליא מדברי הט"א ודו"ק.

ואגב כחז שם עוד הט"א דבע"כ מוכרחין לומר דכל שע"י הגזירה

איסור סקילה והלא דבר הוא ול"ע. עוד שינה הרמב"ם ז"ל דבגמ' אמרו שמה יטלנו בידו וילך אלל הבקי ללמוד ויעביר ד"א והרמב"ם כתב ויוליכנו למי שיחקע לו ויעבירו ול"ע.

והנראה נס"ד דהנה הרמ"ע הקשה דהא חקיעה שבות נמי גזירה שמה יחקן כלי שיר וא"כ נימא דאסור משום האי גזירה ואי חימא דהעמידו דבריהם במקום מיחה וא"כ ביו"ט נמי איכא האי גזירה וח"י דא"כ לא יחקעו לעולם ועיין מג"א א"ח סי' חקפ"ח ועיין ט"ז שם סק"ה שכבר הקשה המזרחי כן דביו"ט נמי נגזור שמה יחקן כלי שיר ולא העלה כלום ויעין מה שח"י הט"ז והנ"ח שם ומיהו המג"א הניח בנ"ע ע"ש.

והנראה דזה שדייק רבינו הרמב"ם ז"ל באריכות לשונו שכחז אפ"י שהחקיעה משום שבות ומן הדין הי' שחוקעין יבא עשה של תורה וידחה שבות של דבריהם וכו' כלומר דקושיא היחה אמאי אין חוקעין הא כל חקיעה של רשות הוא משום שבות וא"כ אמאי חוקעין בכלל אפילו ביו"ט וע"כ משום דיבא עשה של תורה וידחה שבות של דבריהם א"כ ה"ה לגבי שבת הדין כן והי' דוחה השבות וא"כ קשה למה אין חוקעין בכל מקום בר"ה שחל בשבת וע"ז משני משום גזירה אחרת שגזרו שמה יעבירו וזו אינה גזירה בחקיעות שנימא יבא עשה וידחה אלא היא גזירה

אלל בקי ויוציא מרה"י לרה"ר והרי ידע
מזה גם ערב ר"ה, ולא הלך ללמוד.

ולולי דמסחפינא י"ל דהגזרה היחה
ככה, דבאמת לא גזרו על יושבי
בחים משום הוצאה דזה ודאי מילתא
דלא שכיחא שימנא איש כזה אבל הגזירה
היחה ככה לאנשים שבאו ער"ה שאין
להם מי שיחקה שופר והם בני כפרים
וכיוצא בו ויצאו לדרכם למקום שיש שם
בקיאים אלא שנחשבו על הדרך ולא
הגיעו לשמה מחמת איזה עיכוב ודבר זה
הי' מצוי ושכיח אללם בשבת ויו"ט אשר
כל הילוכם הי' רגלי או רוכבי אמונות
ובגמ' עירובין (ט"ו ע"ג) תקנו עירובין
לשיירה שחנחה בבקעה עיין שם (ט"ו
ע"ג) ועיין פרק עושין פסין ונפ' בכל
מערבין (דף ל"ט) ר' יהודה אומר ר"ה
שהי' ירא שמא תחעבר מערב אדם שני
עירובין וכו' ומביא מעשה מרבן גמליאל
ור"א ורבי יהושע ורבי עקיבא שבאו
מפלנדרסון בספינה וכו' (עירובין מג) וכן
עי"ש (מ"ט ע"ג) מי שבא בדרך וחשכה
לו והי' מכיר אילן או גדר ורבה ור'
יוסף דהוו קא אזלי באורחא וא"ל רבה
לרב יוסף תהא שביחמנו תומא דיקלא
דסביל אחוה (נ"א ע"א) ועיין טוש"ע
א"ח (סי' מ"ט) וכיון שהי' מצוי שלטיבה
נחשבו בדרך חששו למי שיצא ער"ה
למקום שיש שם מנין וליבור ולקח עמו
שופר שמא יחשבו בדרך ורובה לתקוע
וראה שאינו בקי וילך כשהוא בדרך
ועבירנו ד"א ברה"ר ולכן שפיר גזרו

דשמא יעבירנו תחבטל המצוה לגמרי לא
גזרו דאל"כ היאך חוקעין ביוה"כ של
יובל כל יחיד ויחיד בביתו והרי קיי"ל
ערוב והוצאה ליו"כ ואיכא למגור שמא
יעבירנו אע"כ שאם יחבטל המצוה
לגמרי לא גזרינן ע"ש ולפענ"ד לאחר
סליחת הדר"ג נראה מה שהקשה דמיובל
דיחיד חוקע בביתו י"ל לפמ"ש הרמב"ם
ז"ל וכן דעת החוס' קידושין דבבית שני
לא הי' נוהג בו יובל וא"כ לא הי' רק
בזמן הבית הראשון וגזירה דרבה דשמא
יעבירנו ד"א נגזרה בבית שני ולכן בבית
ראשון ביוה"כ של יובל כל יחיד שפיר
חוקע בביתו דליכא גזירה כלל עד לבית
שני.

האמנם בעלם גזרה דשמא יעבירנו יש
לדייק לפמ"ש ז"ל דמילתא לא
שכיחא לא גזרו ביה רבנן וא"כ מאי
טעמא גזרו שמא יעבירנו ד"א דלא
שכיחא להיות באמצע הדרך ביו"ט
ושופרו בידו ויטעה ויבא לידי חילול שבת
ח"ו וכ"ש ברה"ה דקיי"ל אפילו יושבי
כפרים או שישכרו להם מנין או ילכו
למקום שיש שם תפילה ושופר עיין א"ח
(סי' נ"ה וסי' תקפ"א ובמט"א סקל"ג) עיר
שאיין בה אלא עשרה ואחד רובה ללחא
לדרך בהגיע ימים נוראים יכולין לכופו
וכו' ע"ש. וא"כ מי הוא זה אשר ברה"ה
לא יהי' בביתו או בביהכ"נ שלו שכלם
בקיאים אלא יעמוד בעצמו ואח"כ יזכור
מתק"ש, גם בעיקר תקנה זו למה ראו
חז"ל לתקן אותה למי שיושב בביתו וילך

דוקא על מעביר ד"א ברה"ר ולא על המוציא מרה"י לרה"ר אלא ששוב ממילא נכלל.

והרמב"ם ז"ל שכתב גם המוציא י"ל דק"ל נמי הכי אלא דהגם דק"ל דלהוציא מרשות לרשות בלבד לא היו גוזרים דהו"ל לא שכיח אבל כיון שכבר גזרו משום מעביר הכ"נ דנכלל בזה הגזירה להוציא מרשות לרשות, א"י דהרמב"ם שבאמת ק"ל דמעביר ד"א נמי לא שכיח כ"כ אלא שכיח קצת יותר ממוציא והו"ל מיעוטא דמיעוטא אלא דמוציא מרשות לרשות נמי אפשר לפעמים א"כ בצירוף תרוייהו מקרי שכיח ושפיר גזרו, וכמ"ש בכמה מקומות סמוך חרי מיעוטי אהדדי והו"ל כמחצה על מחצה והא דלא הזכירו בגמ' רק משום מעביר דזה שכיח יותר קצת וע"ז בעיקר סמכו ועיין רבינו מנוח מה שחי' לרוב שלמותו של הרמב"ם ודו"ק.

והגה בירושלמי משמע דבאמת הא דאין תוקעין בשבת דאורייתא הוא ממש ודלא כדרשת רבא במכילתן ע"ש דק"ל דהקרא למעוטי לגמרי שבת בא ולפ"ו שבת אינו בכלל של תק"ש ולא ק"ל משום גזירה דרבה, ולולי דמסתפינא בדרך חידוד הי' נלפענ"ד לומר דהש"ס צבלי נמי לא פליג דיש חיוב לתקוע בשבת כמו כשחל בחול דזה רחוק פלוגתתם וכל שיש למעט במחלוקת עדיף.

ולכן הינלפענ"ד דהצבלי ק"ל דאם חל בשבת תק"ש רשות הוא מה"ת אבל ליכא חיוב ונמצא דמחלקותם בין חיוב לרשות דהירושלמי ק"ל דליכא שום דין תק"ש בשבת שחל ר"ה דאז המצוה זכרון תרועה והתוקע בו אינו מקיים מצוה כיון דליכא שום מצוה בזה והצבלי ק"ל דנהי דליכא חיוב מ"מ רשות הוא והמקיים קיים מצוה אבל ליכא חיוב מצוה בר"ה שחל בשבת אפילו להצבלי ולפ"ו הוה מדויק לשון רבא אלא אמר רבא מדאורייתא משרא שרי כלומר דחולק ליכא גם לצבלי אלא דאורייתא משרא שרי לתקוע וכיון דלא הוי חיוב שפיר קאמר ורבנן הוא דגזור ביה כדרבה וכו' כלומר שהוא רק גדר של משרא שרי שפיר גזרו רבנן ביה מטעם דרבה, ולפ"ו אחי שפיר מאד קושית הרא"ם ורמ"ה א"כ ביו"ט נמי יגזרו דכל שבאמת איכא מצוה דאורייתא דאורייתא דוחה השבות כן נראה דרך חידוד.

והגה הבעל כפות תמרים ועוד הרבה מאחרונים הקשו אחי אפילו ילך אלל רבו מ"מ הו"ל טעה בד"מ ופטור ואמאי גזרו חינוקות (שנת קל"ו) ועיין סוכה מ"א הוציא לולב בשבת פטור דהו"ל טעה בדבר מצוה, ושם דף מ"ב אמרי' דהוה עביד מצוה ועיין תוס' יו"ט רפ"ק דשבת ד"ה פשט העני את ידו שהקשה אמאי בעה"ב חייב הא הו"ל עבד"מ וחי' דלא ניתנה שבת לדחות אלל

לו בשופרו וכבר יצא ושפיר יש לגזור וא"כ מה שכח הרמב"ם והבקי יחקע לו הוא חי' דאמאי לא הוי טבד"מ וליכא למיגזר ולכן פי' שבאמת הוא ילך ללמוד אלל בקי ויקח עמו את שופרו ויעבירו ד"א, אבל הבקי יש לו שופר של עצמו ובמקום ללמודו לחקוע יחקע לו בשופר של הבקי ונמצא השאינו בקי לא חקע בשלו כלל ולא הוי בכלל טבד"מ ועשה מצוה ושפיר לא קשה להרמב"ם מהגמ' דודאי הגזירה היחה שמא ילך אלל בקי ויטול השופר בידו אלל ששם לא יחקע בעצמו אלל הבקי יחקע לו עם שופר של הבקי ונמצא זה הו"א שופר ונחתייב באיסור סקילה ודו"ק.

דקה משא"כ במילה ולולב ועיין ב"ש (א"ח ס"י רפ"ו) מה שממה על תו"ט דמה ניחן שבת לדחות שיך בלולב וע"ש מה שכח דברים נפלאים בטעה בד"מ וע"ש עוד (ס"י רע"ג וס"י שמ"ט ושע"א).

ונראה דמכח קושיא זו ס"ל להרמב"ם דאי נטל שופר שלו והלך אלל בקי ללמוד וחקע לעצמו הכ"נ דהו"ל טבד"מ ובשביל זה לא הי' חייב סקילה ולא הי' טעם לגזור אבל הרמב"ם מפרש שהגזירה היחה שילך אלל בקי ללמוד ויטול שופר בידו וכשיבא אלל הבקי לא ילמוד מעצמו אלל הבקי יחקע לו נמצא דהי' הוצאה שלא לנורך שהי' טעה בדב"מ ולא עשה מצוה שהרי הבקי חקע

פרשת בהעלותך

ובעבודת יוה"כ שאינו כשרה אלל בו, ועוד מה טעם לחלישת הדעת והלא קרבנו גדול מן הנשיאים שהקריב בימים ההם קרבנות הרבה כל ימי המילואים, והביא עוד מדרש אחר אמר לו הקב"ה למשה לך אמור לאהרן אל תחירא לגדולה מזאת אחת מוכן הקרבנות כ"ו שבת המקדש קיים הם נוהגין אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה וכל הברכות שנחתי לנרך וכו' ע"ש, והנה ידוע שכשאין ביהמ"ק קיים והקרבנות בטלים מפני חרבנו אף הנרות בטלות, ע"ש מה שחי' דקאי על נרות חנוכה

"דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלתך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות" (ח:ב). וברש"י למה נקמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים לפי שכשראה אהרן חנוכה הנשיאים חלשה אז דעתו כשלא היה עמהם לא הוא ולא שבתו אמר לו הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם שאחת מדליק ומטיב את הנרות.

והקשה עליו הרמב"ן ז"ל למה נחמו בהדלקת נרות ולא נחמו בקטורת בקר וערב, ובכל הקרבנות

שיבאו ע"י חשמונאים. ולפענ"ד אכתי
לא מיושב דהתם נמי כל ישראל ידליקו
ולא אהרן ושצטו בלבד.

עוד יש לדייק לשון אל מול פני המנורה
יאירו שבעת הנרות והיל"ל ששת
הנרות שהרי פני המנורה הוא שהקנה
האמצעי שהוא גוף המנורה אינו נוטה
לא לכאן ולא לכאן ורק ששת הנרות
האירו אל מול פני המנורה והיל"ל יאירו
ששת הנרות, ועיין רש"י יאירו שבעת
הנרות, ששה שעל ששת הקנים וכו'
ראשי הפחילות למול האמצעי ולמה כדי
שלא יאמרו לאורה הוא צריך וצ"ב
דאכתי לא מיושב שבעת הנרות והלא רק
ששת הם, עוד יש לדייק ויעש כן אהרן
אל מול פני המנורה העלה נרותיה למה
כפל אל מול פני המנורה היל"ל ויעש כן
אהרן כאשר צוה ה' את משה.

והנראה דאיחא במדרש בהעלתך את
הנרות אמרו ישראל שלח אורך
ואמתך המה ינחוני גדול אורו של
הקב"ה החמה והלבנה מאירים לעולם
ומהיכן הם מאירים מויקוקי אור של
מעלן הן חוטפין שנאמר לאור חניך
יהלכו לנוגה ברק חניתך גדול האור
שלמעלן שלא נתן ממנו לכל בריות אלא
א' ממאה שנאמר ידע מה בחשוכא
לפיכך עשיית חמה ולבנה שיאירו לפניך
שנאמר ויתן אוחס אלקים ברקיע השמים
להאיר עכ"ל הוצא בד"ח עה"ח וע"ש
דברים הקדושים הלהב עולה ופניו כפני
אלקים.

ואשר נראה להוסיף ביאור בדבריו
הקדושים, לפמ"ש (שנח כ"ג)
מחוץ לפרוכת העדות וגו' וכי לאורה
הוא צריך והלא כל מ' שנה שהיו ישראל
במדבר לא הלכו אלא לאורו [כלומר
שהיו מסובבים בענני כבוד ולא נכנס
חמה ואורה שמה] אלא עדות לבאי עולם
שהשכינה שורה בישראל. ונראה דבשעת
בריאת העולם ויהי אור ויבדל וגו'
ויקרא לאור יום ולחשך קרא לילה והנה
האור הוא אור ששת ימי בראשית שברא
הקב"ה הוא אור מעוטה אור כשלמה
וכשראה שאין העולם כדאי להשתמש בו
ברא שמש וירח וחלה אוחס ברביעי ואור
הראשון גנו באורו ובחורה הקדושה
נמצא דגם החמה אין לה אור עצמי אלא
מהיכן מאיר מויקוקי אור של מעלה
שנאמר לאור חניך יהלכו לנוגה ברק
חניתך.

ונראה דלזה כשאמרה הלבנה א"א לשני
מלכים להשתמש בכחר אחד א"ל
הקדוש לבי ומעטי את אצמך אשר הקשו
בה כל חכמי לב ונלאו למצא מובן, וגם
טענת הלבנה ואטו לא ידוע זה להבורא,
וגם טעם לבי ומעטי את עצמך, ונראה
דהלבנה חשבה שהחמה והלבנה יש להם
אור עצמי ושניהם נבראו לכחר אחד
להאיר על הארץ א"כ הם שני מלכים
וא"א להשתמש בכחר אחד אבל האמת
כי גם החמה אין לה אור עצמי ומהיכן
הם מאירים מויקוקי אור של מעלן וא"כ
הם שני משמשין ולא מלכים ושני משמין
יוכלין לשמש כי כמה עבדים למלך אחד

לשמש בחשמיש המלך, ולכן אמר הקב"ה להלבנה לבי ומעטי את עצמך ולא תהי' לך אור רק ממה שחקבל מהחמה ותראה שכן גם החמה אינה מקבלת אור רק מזיקוקי אור של מעלה ולא נחפייסה הלבנה אמר לה הקב"ה ישראל יקראו על שמך ונדיקים יקראו על שמך כלומר שכלם מראים שהם מקבלים אורות מאחרים ולא נחפייסה עד שאמר הקב"ה הביאו קרבן על שמיעטתי את הירח ותראה כי עיקר הקרבן הוא להחקרב ולראות האור של מעלה.

והמבואר דהאור של חמה ושלמטה אינו האור האמיתי ואינו אלא אחד ממאה שנתן הקב"ה לעולם להשתמש בו אבל כביכול נאמר ידע מה בחשוכא ולא עשה חמה ולבנה אלא שיאירו לפניך ולא לאורה הוא צריך, ולפ"ז למה לזה להדליק המנורה והלא א"א שלאורה הוא צריך אלא להעלות נר חמיד של המנורה לאור של מעלה ולהוריד אור של מעלה לעולם המחמון להאיר באור הגנוז מששת ימי בראשית ללומדי תורה וזה שאמרו והאר עינינו בתורתך שזכה לאור התורה כי נר מצוה ותורה אור הוא אור הגנוז והנה אמרו ז"ל הרוצה להחכים ידרים וסימנך מנורה בדרום וז"צ מה שייכות הסימן של מנורה לחכמת התורה ולפמ"ש דאור הגנוז טמון בתורה הקדושה א"כ שפיר אמרו הרוצה להחכים ידרים ויכוין למנורה וזכה לאור הגנוז שהוריד אהרן הכהן וזה כי שפתי

כהן ישמרו דעת תורה יבקשו מפיהו והבן מאד.

ולפ"ז מובן המדרש בהעלותך את הנרות אמרו ישראל שלח אורך ואמתך המה ינחוני כלומר אורך ולא אור של חמה ולבנה כי גדול אורו של הקב"ה החמה והלבנה מאירים לעולם מהיכן מאירים מזיקוקי אור של מעלה הן חוטפין שנאמר לאור חייך יהלכון ואינו אלא אחד ממאה אבל אורו של מעלה המה ינחוני.

ומובן בזה אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות שבאמת כל האור אינו אור טבעי אלא מה שאהרן הוריד מאור הגנוז א"כ הוריד על המנורה ולא רק על ששת הקנים אלא על הכלל כלו אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות ולא שש שהכל מושפע מאור הגנוז, ומדויק נמי לשון פני (עיין יבמות ע"ח ע"ג) אמר ר' אלעזר אחיא פני פני כתיב הכא ויבקש דוד את פני ה' וכתיב החס ושאל לו במשפט האורים לפני ה' והכ"ג אל מול פני המנורה והבן. ומובן נמי כיון שאהרן הוריד מאור הגנוז הוריד לכל הדורות ללומדי התורה וזה שלך גדול משלהם שהדלקה זו לעולם ולכן מובן ויעש כן אהרן שלא שינה והוריד מאור הגנוז עד ביאת המשיח וזה שבחו.

ואולי דזה נמי הי' בימי חשמנאים שהנס נעשה אם פך שמן להגיד שבחו של אהרן שגם הנס של

הדורות, וכ"ש לפי מה שאמרו כל העוסק בתורה עולה מעלה הכתוב כאלו הקריב עולה. וגם דאמר שבעת הנרות דבאמת כל המנורה מקבלת מאור הגנוז והכל אל מול פני המנורה שהוא כביכול מקבלת מאור הגנוז וכנ"ל.

(שנת משנ"ו)

"בהעלותך את הנרות וגו'" (ח: ב).
בסמוך הבאחי דשלך גדול משלהם קאי אגר חנוכה ע"י חשמונאי ובניו שדיליקו לעולם, ונ"ב לפמ"ש הרמב"ן ז"ל דחטאו הכהנים הגדולים שלקחו לעצמן מלכות דלא יסור שבט מיהודה כמיב וע"י זה ספו תמו ע"י הורדוס כי עברו על נוואח יעקב ל"י שבט מיהודה ועיין אברבנאל שאף בגולה צריך להיות תמיד נשיא מושל מיהודה, ולפ"ז מה בשורה הוא זו אדרבה נקהלם אל אחד כבודי שח"ו יקחו המלכות מה שאינו שלהם.

והאמנם ביערות דבש (ח"ג דרוש י') ילא לישע החשמונאים בקושיא היאך העבירו ר"ג מנשיאתו והעמידו תחתיו ראב"ע דר"ג הי' מצני הלל ואמרו חז"ל סנהדרין ה' א' ל"י שבט מיהודה אלו בני הלל נשיאי א"י ומחוקק אלו ר"ג, וכ' חוס' דנשיאי א"י לא היו רק מנוקבא דורעא דדוד ע"ש ולפ"ז אפי' אס הוא רק מזד האס מיהודה קרי ביה שבט מיהודה וכן היו בני בניו של הלל. והנה אהרן נשא אלישבע אחות נחשון והיו זרע אהרן משלשלת הכהונה משבט לוי מזד האב ומזד האס היו

החשמונאים נעשה צאור הגנוז מאהרן ומדויק בזה מה שאמר צדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהי' מונח בחותמו של כה"ג וכבר תמהו למה צדקו כיון דאמר שטמאו כל השמינים משמע שידעו שטמאו כל השמינים, וגם אמאי לא אמר בחותמו של איזה כה"ג, אבל סתם כה"ג הנקרא בתורה הוא הכ"ג הראשון שזה אהרן וצדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שזה שהניח אהרן הכהן לדורות מאור הגנוז והי' מונח בחותמו של כה"ג שהוריד מהאור הגנוז לכל הדורות. וזה שאמרו לו לדורות, ולהגיד שבתו שלא שינה שהוריד גם לדורות.

והנה עקבו של אדה"ר אמרו חז"ל שמכהה גלגל חמה והעקב הוא אחד מאברי של אדם וסוף האברים ואפ"ה מכהה גלגל חמה ע"כ דאין לחמה אור עצמי וגם כי אורה הוא מוגבל ועכ"פ לא יותר מא' ממאה שבאדם שהרי אדם הראשון מאה חמה (עיין חגיגה י"ב וי"ב ע"ה) ועקבו מכהה גלגל חמה (ועיין ב"ב נ"ח ע"א ונע"ק) וא"כ כל גופו מאה פעמים עיין ד"ח הנ"ל ולפ"ז כשהעלה נרות המנורה הי' אהרן מכויין להעלות נר תמיד הוא אור הגנוז שהוא תמיד ולא ישחנה משא"כ אור החמה והלבנה כשיבא משיח נדקינו וחסרה הלבנה ובושה החמה כי הם מקבלים אור ע"י אמצעי לאור חז"ק אבל בני"י לאור פניך יהלכון וו"ש שלח וארך ואמתך המה יחוני. ומיושב נמי דזה לכל

המנורה ללמדך שאף בלילה היה הדבור כי שם המנורה חמיד דולק וכן מצינו בשמואל ונר אלקים בטרם יכבה וגו' ויקרא ה' אל שמואל ע"כ. ולכאורה הוא דבר חדש וחמיה גדולה דבלילה נמי הי' הדבור עם משה שהרי מקרא מלא דבר הכתוב מפורש ודרשו חז"ל לביום לוותו כתיב ולא בלילה, עיין רש"י פ' בא החדש הזה נתקשה משה על מולד הלבנה באיזו שיעור חראה ומהי ראוי לקדש וכו' וכינל הראהו והלא לא הי' נדבר עמו אלא ביום שנאמר (לעיל ז') ויהי ביום לוותו מן היום אשר ליה ה' והלאה (לעיל ז') ויהי ביום דבר ה' (ויקרא ז') ביום לוותו (נמדנר ט"ו) מן היום אשר ליה ה' והלאה, אלא סמוך לשקיעת החמה נאמרה לו פרשה זו והראהו בחשכה ע"ש. ומבואר דדוקא ביום דבר עמו ולא בלילה וצ"ע.

והנלפענ"ד לישב שני פירושים ולא יהיו הדברים סותרים בדיוק לשון החזקוני ביום המשכן נאמרה לפי שבאותו היום החמילו להדליק לאחר שכלה להקים את המשכן הוצק להצטוות בהדלקת המנורה ללמדך שאף בלילה היה הדבור כי שם המנורה תמיד דולק וכן מצינו בשמואל ונר אלקים בטרם יכבה וגו' ויקרא ה' אל שמואל ע"כ. ולכאורה מה בא להשמיענו שביום שהוקם המשכן נאמרה לפי שבאותו יום החמילו להדליק ללמדך וכו' ששם המנורה דולק וגם ראוי משמואל ונר אלקים בטרם יכבה וגו'.

מנאנאי שבט יהודה כמו בני הלל וראב"ע היומו כהן עשירי לעזרא הוא מלך האם משבט יהודה וא"ש דאמרו נדב ואבדוהו מחי ימיתו שני זקנים הללו ואני ואחיה ננהיג את הדור כי משה ואהרן אינם משבט יהודה אבל אנו מלך האם מיהודה ולנו נאום הממשלה ע"ש ואחי שפיר שלך גדול משלהם שאחיה חדליק את חטיב את הנרות לעולם וקאי על חשמונאי ולא הוה חט"א מלדהו שהם נמי משבט יהודה.

"בהעלותך" (ח:ב). מלא ו' רמו על מצוח מילה שמדליקין בה את הנר, וש בה ו' מצוח, א) מילה, ב) פריעה, ג) מציצה, ד) הטמנה בעפר, ה) עריכת כסא, ו) ברכת מילה, ושקולה מילה למזבח שהרי מכפרת כמזבח, ושה"כ אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות ששח הנרות היל"ל אלא מול הוא לשון מילה כלומר בזכות המילה יאירו לעמיד לבא ז' הנרות (רבינו אביגדור הרפמי עה"מ). ומבואר דיש שם מצוח וח"ו אין לבטל פריעה או מציצה כמו שא"א לבטל המילה והברכה וגם שאר ההכנות ככסא לאליהו והטמנת מילה בעפר וכל המשנה מבטל מצוח מילה כראוי.

"בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות" (ח:ב). בחזקוני עה"מ כתב בהעלותך את הנרות ביום שהוקם המשכן נאמרה לפי שבאותו היום החמילו להדליק לאחר שכלה להקים את המשכן הוצק להצטוות בהדלקת

וי"ל לפמ"ש הסמ"ע בח"מ דאף דאין
 דנין בלילה מ"מ דוקא בלילה שאין
 שם אור אבל אם יש נר דלוק אז דנין
 בלילה והאריכו בזה האחרונים ז"ל וכן
 איתא בספ' הפרדס דלילה לאו זמן זניית
 הוא ומיהו דוקא היכא דליכא נר דכתיב
 וראיתם אותו והארכתי בזה במקום אחר
 בביאור דברי השאלות שכתב בהדלקת
 נרות משמאל כדי שתהא המזוזה בימין
 ונר חנוכה בשמאל ובעה"ב בטלית
 מציינת באמצע ומה"ט נמי לובשין טלית
 בליל יו"כ שיש שם נרות ואין כאן מקום
 להאריך.

ולפ"ז יש לומר נמי דהחזקוני שכתב
 הוצרך להצטוות בהדלקת המנורה
 ללמדך שאף בלילה היה הדבור כי שם
 הנר חמיד דולק כלומר הטעם שנמשכן
 אף בלילה הי' הדבור כיון ששם הנר
 חמיד דולק בלילה נמי היה הדבור
 וכנראה משמאל שדבור הראשון אליו
 הי' בלילה וקשה נמי מרש"י הנ"ל שאין
 הדבור אלא ביום וזוהו אלא דכתיב החס
 ונר אלקים טרם יכבה והו"ל נר כיום
 ולכן ויקרא הי' אל שמאל עכ"פ מבואר
 דאפילו במקום דמיעטו לילה מקרא
 דביום זוטו אעפ"כ לא מיעטו במשכן
 שהיתה שם המנורה ונר אלקים טרם
 יכבה והוא לכאורה ראוי גדולה להסמ"ע
 והבן.

וי"ל בדרך חידוד הטעם שאין דנין
 בלילה שהרי כתיב אלקים נצב
 בעדת אל-ל וכיון דלא דבר עם משה רק

ביום נמצא דבלילה ליכא אלקים נצב
 בעדת אל-ל ושפיר אין דנין בלילה דמגיד
 דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל וזה
 דוקא ביום אבל כשיש נר דולק שאז
 שפיר שכינה מדברת עם הנביאים א"כ
 שוב איכא אלקים נצב בעדת אל-ל ושפיר
 דנין בלילה נגד האור. וקצת דמיון הי'
 נראה דהנר משנה גם הטבע שהרי
 אמרו ז"ל (ביצה ו' ע"א וזכורות ח' ע"א)
 בדק בקנה של חרנגולין מערב יו"ט ולא
 מצא ביצה ולמחר השכים ומצא בה ביצה
 מותרת ופרש"י הא דנקד בדק רבותא
 קמ"ל דאפי' בדק ולא מצא דליכא
 למחלייה בנולדה בחול אפ"ה מותרת
 דסמכינן אנדייתא דקחני כל שחשמישו
 ביום נולד ביום והא ודאי לא ילדתו
 בלילה ע"ש ואפ"ה כהיום המציאו
 שמאירין את הכלובין של חרנגולות
 בחשמל ויולדות גם בלילה, וקצת יש
 לחלק דבגמ' דוחה שם דדספנא מארעא
 שפיר יולדת אף בלילה מ"מ הראשון
 עיקר.

"ויעש בן אהרן" (ח.ג). רש"י להגיד
 שבחו של אהרן שלא שינה. והקושיא
 מפורסמת מאי שבח הוא זה שעשה
 כאשר נטוה. ונראה לפי מה שפירש
 הקדושת לוי על הפסוק (בראשית כא:ד)
 וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת
 ימים כאשר צוה אותו אלקים והקשה
 מאי רבותיה דאברהם שעשה כאשר צוה
 אותו אלקים ותירץ דבעת אשר דבר
 הקב"ה עם אברהם היה במדרגה גבוהה
 עד שכמעט אין בו שיעור נפש החומרי

מזרחי ולכולם סוף סוף הדברים דחוקים
דלמה לא יעשו כאשר נצטוו.

ולהנ"ל י"ל דהתורה העידה על בני
שעשו את הפסח כאשר צוה ה'
את משה ואהרן והשיגו בני שבאותו
הדור דור דעה בכל כוונות שנצטווה בהן
משה ואהרן ולא הפילו דבר מכל מצות
משה ואהרן אף שהם לא שמעו מה'
אלא ממשה בשעה שכבר פסק וביאחו
וכבר חזרו לישראל וזה שצח גדול להם
שהשיגו כאשר השיג משה בשעת וביאחו
ממש וי"ל נמי מה שדרשו גם משה
ואהרן כן עשו ר"ל דסד"א דישראל שלא
שמעו אלא ממשה ולכן קיימו הכל כמו
ששמעו אבל משה ואהרן ששמעו
מהקב"ה בכבודו ובעצמו במדרגה גבוה
מכל חי א"א להם לקיים פסח ולעשותו
כמו שנצטוו ממש ומגיד שצחו של משה
ואהרן שגם הם כן עשו ממש כבשעת
הציווי באותם המדרגות וכנ"ל.

"ויעש בן אהרן" (ח:ג). פרש"י להגיד
שצחו של אהרן שלא שינה. והקושיא
מפורסמת מה שצח הוא זה. והנלפענ"ד
לפמ"ש בתנחומא (פ' תזריח) א"ר חנינא
סגן הכהנים אני הייתי משמש בביהמ"ק
ומעשה נסים הי' במנורה משהיו
מדליקין אותה מראש השנה לא הייתה
מתכבה עד שנה אחרת. ופעם אחת לא
עשו הזיתים שמן, התחילו הכהנים לזכות
ואמר ר"ח סגה"כ אני הייתי בביהמ"ק
ומנאיתי מנורה דליקה יותר ממה שהייתה

וועיין רמב"ם שהנביאים בשעה
שמתנבאים יונאים מגשמיות] וא"כ
אח"כ כשהשכינה מסחלקת ממילא נופל
ממדרגתו הגבוה ונעשה כבני אדם וא"כ
לעולם יש הפרש גדול בין הציווי לנביא
שהוא ברום המעלות קרוב למלאך אלקים
ובין שעת הקיום שהוא כבני אדם
והעידה התורה וימל אברהם את יצחק
בנו כאשר צוה אותו אלקים ר"ל שבשעת
המילה היה במדרגה גבוה קרוב למלאך
אלקים כמו בשעת הציווי וש"י.

ולפי"ז יש לומר כוונת רש"י כאן (מספרי
בהעלתך כשם שאמר לו משה כך עשה)
ויעש בן אהרן כאשר צוה ה' את משה
להגיד שצחו של אהרן שלא שינה כלומר
שאף שהציווי הייתה למשה נביא ה' ובטח
בשעת וביאחו שנצטווה על הדלקת
המנורה היה במדרגות גבוהות השיג
אהרן בכל הכוונות שנצטווה משה ויעש
בן אהרן ולא שינה כלל וכלל וזה ודאי
שצח גדול לאהרן שהשיג בהשג גדול
ונשגב כזה.

ובהא י"ל נמי בפי' בא (וי:כח) וילכו
ויעשו בני כאשר צוה ה' את
משה ואהרן כן עשו ופרש"י ג"כ להגיד
שצחן של ישראל שלא הפילו דבר מכל
מצות משה ואהרן ומה כן עשו אף משה
ואהרן כן עשו ועיין רמב"ן ממכילתא פ'
י"ב דסד"א כיון דמצוה זו אינה אלא
לנגאלין א"כ משה ואהרן שאינם מן
הנגאלים לא עשו אותו קמ"ל ועיין

דליקה כל ימות השנה ראה מעשה נסים. לכך נאמר כחית למאור ולא למנחות, ולמה כך אמר הקב"ה פעם אחת בשנה יהיו מדליקין את המנורה.

והקשה הגאון רבי חיים הלוי סולובייצ'יק מצריסק את האדמו"ר הרא"מ [בעל אמרי אמת] מגור (הוצא במקראי קודש חנוכה עמ' י"ד) הרי מצוה להטיב ולהדליק את הנרות בכל יום. ומי' לו האדמו"ר מגור ע"פ דברי הגמ' (גינה כ"ג) דנותן שמן חייב משום מצעיר, א"כ הי' יכול להוסיף טיפה אחת בכל לילה שכן לקיים מצוה הדלקה וגם נעשה גם שדולק כל הלילה מאוחה טיפה ע"ש. ועיין זית רענן על הילקוט פ' בהעלותך שכתב ובספרי גרים 'לפני ה' תמיד', שיהא נר מערבי תמיד שממנו מדליק בין הערבים וכו'. ומשמע דאסור לכבות הנרות, וז"ל הספרי אי מערב עד בקר יכול יכבס, ח"ל לפני ה' תמיד, ומשמע דאסור לכבות.

והא קושיא דמרן הגר"ח הלוי לפענ"ד הי' נראה עוד לפמ"ש החינוך (מצוה נ"ח) שכתב וז"ל, וכל השמן שרבה מקנחו ונותן בו פחילה אחרת ושמן אחר ונר שלא כבה מתקנו וכו', ומשמע לכאורה דנר שלא כבה א"צ לכבותו אלא מתקנו ודי בזה.

והנה אמרו בשמעון הנדיק שכל זמן שהוא חי לא הי' נר מערבי כבה. ובתנחומא הנ"ל העיד רחמיה"כ

שהמנורה דלקה כל השנה וא"כ צאהרן הכהן צדקתו ודאי ג"כ שלא כבתה המנורה ולא הי' צריך לחזור ולשנות ולהדליק שבהדלקה אחת נמשכה כל ימי חייו. ולפ"ז אחי שפיר להגיד שצחו של צאהרן שלא שינה, כלומר שלא הצריך לשנות ולהדליק שהי' דולק כל ימי חייו אלא פעם אחת הדליק. וזה "ויעש כן צאהרן" פעם אחת ולא הוסיף להדליק יותר מעולם. וצוה יש ליישב שאמר "יערוך אותו צאהרן ובניו", שלא הי' צריך עוד להדליק אלא לחקנו, והוא יערוך וגו' וק"ל. (שנת תשמ"א)

א"י לפ"מ שפרש"י (מדרש אגדה) ע"י הקב"ה נעשית מאליה. וכן פרש"י עוד במק"א שהראה לו הקב"ה באלבט לפי שנחקשה בה, ולקח משה עשה של ככר זהב וחרקו באש ונעשית המנורה מאליה. אמנם הרמב"ן כתב "זוה מעשה המנורה" לרמו שצריך שיהי' מוקשה כי הוא מעכב בה, ואין הכפתורים ופרחים וגביעים משוקדים מעכבים. וכן אמרו רבותינו בספרי ובמס' מנחות. ולפ"ז יוקשה, כיון שעשיית המנורה לעיכובא, היאך הדליק בה צאהרן שנעשית מאליה.

וי"ל בתרי אנפי, א) דדוקא לדורות יש ציווי לעשות ולא מנורה שעשה משה, ב) שזריקת הזהב באש נמי מקרי עשי'. ולכן י"ל דהגם דהיו לו לצאהרן לספק ולעשות איזה מלאכה במנורה עכ"פ מעשה מכה בפטיש שיהי' עשי' בידי אדם לכו"ע, אפ"ה לא שינה, רק

"כאשר צוה ה' את משה כן עשו" ולא שינה כלל. ולפי שהי' מעשה הקב"ה, לכך נאמר גבי המנורה שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות, ולא יכנה המנורה לעולם אפי' לאחר חורבן ביהמ"ק (כמנואר נמדרשים), והטעם שמעשה הקב"ה ע"י משה לא יבוטל לעולם. (שנת תש"ו)

"אל מול פני המנורה העלה נרותיה" (ח:ג). וי"ל למה צוה התורה שיהי' גוף המנורה באמצע ושלשה קני מנורה מצדה האחד ושלשה מצדה השני, והי' לו להיות מצד אחד וכל הנרות יטו לצדה דומיא דאחרוג עם הג' מינים. ועיין רש"י בשם חז"ל שהי' אהרן מטעם שלא הי' בחנוכה המזבח לא הוא ולא שבתו, א"ל הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות. והנה הדלקה הוא ענין חשוב, אבל הטובה מה חשיבות יש בזה להוציא הדשן.

ונראה צדק מוסר לפמ"ש ז"ל (נ"ג דף ט"ו) הרוצה להחכים ידרים וסימנך מנורה צדדוס, והיתה המנורה מרמזת אחכמה והי' אהרן הכהן מצווה על זה, והיתה המנורה דומה לרב ותלמידיו, רבו באמצע ומה ומה תלמידיו. והיתה הציווי "אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות", שהתלמידים צריכין להמשך ולפנות אחר רבם.

כברו אל יכנס לביהמ"ד, וביום שהושיבוהו לראב"ע העביר שומר הפתח ובאותו יום נחרבו ד' מאות ספסלי, ואמרו בגמ' דהלכה כראב"ע מדאמרו ולא הוא האי לאפוס' דעתא דר"ג הוא ע"ש. ולפ"ז אפשר שיכנסו אפילו תלמידים שאינם הגונים לביהמ"ד ויבטלו האחרים, ואדרבה יהרסו הביהמ"ד. אבל נראה פשוט דודאי הניחו ליכנס לכל אחד, ומ"מ אם ראו אחד אח"כ שהוא אבן נגף אז זרקוהו חוזה. ומנ"ל האי, ממנורה, דהדלקה והטובה תרוייהו מצוות חשובות, ר"ל דכמו דאיכא מצוה להדליק המנורה כן איכא מצוה לכבות ולהטיב כשצריך לכך, והכ"נ בביהמ"ד. וז"ש חייך שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות.

ובזה מובן מאד שדרשו ז"ל מעלה היחה שם שעליה מדליק את הנרות. ונראה דהעיקר אללינו אם הרב דומה למלאך ה' צב-אות יבקשו תורה מפייהו, וכי איזה רב הוא למלאך ה'. והעיקר בזה שהתלמיד יראה במעלמ רבו ממנו שהוא כעין מלאך ה' צב-אות. וז"ש מעלה היחה שם שממנה מדליק את הנרות, ובעי דוקא מעלה שיהי' גבוה מן התלמידים, וממנה מדליק ומטיב בצחי' נהוג נשיאתך צרמה וזרוק מרה בתלמידים, ואז תזכה להדליקס וק"ל. (שנת תשכ"ט)

"קח את הלויים מתוך בני ישראל וטהרת אותם" (ח:י). ותמהו המפרשים טהרה

והנה בגמ' ברכות נחלקו ר"ג וראב"ע, ר"ג ס"ל כל תלמיד שאין תוכו

אפשר היה נראה דכיון דבערב ר"ה עכ"פ כל אדם עושה תשובה ומתודה בכל כמו והוה בכלל בעל תשובה שצריך טבילה והעברת שער מעל כל צטרו כגר שנחגייר ולכן כתב שמגלחים זקנס ומחחקין צפרניהם משום תשובה ומעלת הקדושה כן יש לישב קצת דבריו התמוהים אף שלהלכה דחיים כמוצן.
(שנת חשי"ד)

"ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם" (ט: ט). ודרשו בגמ' (סוכה כ"ה ע"ב) נושאי ארונו של יוסף היו, דברי ר"י הגלילי, ר"ע אומר מישאל ואלצפן היו שהיו עוסקין בנדב ואציהוא, ר' יצחק אומר אם נושאי ארונו של יוסף היו כבר היו יכולין ליטהר, אם מישאל ואלצפן היו יכולין היו ליטהר, אלא עוסקין במת מצוה היו שחל שבעו שלהן להיות בע"פ, שנא' "ולא יכלו לעשות הפסח ביום ההוא", ביום ההוא אין יכולין לעשות הא למחר יכולין לעשות.

והריטב"א ז"ל תמה, מאי הוא דמהדרי חנאי באותן אנשים מי היו, והלוא הי' ראוי בששים ריבוא שימותו מהם בכל יום. ועוד מה נתרעמו וכי לא היו יודעים שטמאי מת אסורים בקדשים עד שהוצרך משה רבינו לשאל מהשי"ת דהנכון דהאנשים האלו שביעי שלהם חל בע"פ וכדדייק ר' יצחק מקרא וכולהו חנאי נמי הכי ס"ל, ור' יצחק הוא דמפרש להו משו"ה חלו לה בדידי' במס' פסחים משום דאיהו אמר בהדיא

זו למה. וראיתי מה שפי' משום שהלויס הרגו איש באחיו במעשה עגל והוה טמאי מתים והיו צריכים הזאה וטהרה וז"ע חדא דא"כ העברת שער למה. ועוד שהרי לקמן בפרשה מיימי והיו טמאים לנפש אדם ואפליגו בגמ' סוכה כ"ה צפ' הישן מי היו ולמה לא אמר דאלו היו וי"ל שאותן כבר טהרו וז"ע. והנראה דראיתי לרבנו הבה"ג גר שנחגייר חוחקין לו שעריו וצפרניו וטובלין אותו וכחצו הראשונים ז"ל ובש"ע הביאם דגם ישראל משומד ר"ל אם חזר בתשובה צריך טבילה ולגזו את שעריו כגר שנחגייר דכיון שחטא יא' ממנו אלם אלקים וכשחזר בתשובה הוה כגר שנחגייר ואיתא בשל"ה דמהאי טעמא צריך לטבול ער"ה ועיו"כ משום תשובה ומטעם גר שנחגייר שחזר בתשובה ועיין טאו"ח (סי' תר"ו) וצד"מ (סי' תקפ"א) ושאר פוסקים.

והנה הלויס עד הנה היו צמוך בני ישראל ועכשיו קרבס המקום לעבודתו ונתקדשו בקדושה יתירה ובמעלה על בני ישראל ונמצא בודקים במעשיהם הראשונים וכמו שאמרו וסביבו נשערה מאד והיו צריכין תשובה וטבילה והוה צחינת גר שנחגייר ולכן היו צריכים להעביר שער ולטהר במקוה ועיין בפנ"י על החורה, ובזה יש לישב דברי הטור התמיהים שהביא בשם המדרש (נסי' תקפ"א) ערב ראש השנה מגלחים זקנס עי"ש וכבר כתבו האחרונים דהוא ט"ס ועוד. ובדרך

שחל שביעי) כחצו שחל שביעי אבל ששי
 שלו ליכא למימר מדכתיב "ולא יכלו
 לעשות הפסח ביום ההוא", הא למחר
 היו יכולים לעשות ולשחוט הן עממן בלא
 שליחות מדלח כתיב "ולא יכלו לאכול".
 אי נמי דייק מ"ביום ההוא" דמיותר,
 ואי ששי הוא לשחוק מיני. ואם חאמר
 למה אמר לה לדחות לפסח שני, יטבלו
 בו ביום וישחטו עליהם, וי"ל דשמא כן
 עשו, ובשעה ששאלו לא טבלו עדיין
 ואמר להם משה אם לא חטבלו היום
 חדחו לפסח שני, ע"כ ע"ש. הרי
 שהחוס' ג"כ כחצו כהריטב"א ז"ל, רק
 שהם כחצו דשמא כן עשו בלחמה,
 והריטב"א לא ניחא לי' בזה כיון שז"ס
 משה לעשות פסח שני אע"כ דלא טבלו.
 וז"ל דבאו אם הערב שמש וכדעת
 הריטב"א ז"ל.

ומשמע לכאורה דבהא ר"ע ס"ל שביעי
 שלהן הי' מדמקשה לרב
 בפשיטות מהאי קרא בפסחים הנ"ל וכי
 חימא ממאי דהכי סבר לה כר' ינחק
 דאמר טמאי מח מצוה היו שחל שביעי
 שלהם להיות בע"פ שנא' "ולא יכלו
 לעשות הפסח ביום ההוא" ביום ההוא
 דאינן יכולין לעשות אבל למחר יכולין
 לעשות. ואמר רחמנא נדחו ע"כ. הרי
 דמכח הקרא הקשה לרב דודאי הי'
 שביעי ואי נימא דהא לאו ד"ה הוא
 אכתי מאי קשי' לי' לשני דס"ל כר"ע
 וכו' דלא הוו שביעי, אלא ודאי דבהא
 כו"ע מודי. הן אמח דמדברי החוס'
 (פסחים ז"ג ע"א ד"ה ר"ע) נראה דלא ס"ל

וכו' ולפי שהי' שביעי שלהם בע"פ והיו
 ראויין להזות עליהן ולטבול בפסח בלילה
 היו סבורין שאין טבילה מעכבת
 מלשחוט עליהן אה הפסח דמזין ושוחטין
 אה הפסח על טמא שרץ ועל כל שאינו
 מחוסר אלא טבילה, וזהו שבאו בטענה
 גדולה ודברי חכמה על משה. והיתה
 החשובה לה דכיון דמחוסרין טבילה אין
 שוחטין עליהם אה הפסח שאין שוחטין
 וזורקין על טמא ושרץ וכיו"ב. ומפני
 שבאו בטענה גדולה הוא ששאלו מי היו
 אלו האנשים וכו'. ואע"ג דהא קיי"ל
 דשוחטין וזורקין על טבול יום, וי"ל כי
 מפני שהיו סומכין על טענתם לא באו
 עד הערב שמש שלא היו שהות ביום
 להזות ולטבול בחוץ זמן שחיטת הפסח
 ע"כ.

וראיתי צידן שמועה פי' הנ"ל שכחב
 אדברי הריטב"א ז"ל וז"ל,
 ומירונו חמוה, דלפי המבואר בפסחים
 (פי' אלו דברים ורש"י מי שהי' טמא) דלמ"ד
 שוחטין וזורקין על טמא שרץ בע"כ הני
 טמאי מח צששי היו וביום ההוא הוא
 דאינם יכולין לעשות, הא למחר יכולין
 לעשות ע"י שליח, וא"כ קושייתו במקומו
 עומדת. וגם בלא"ה חירונו דחוק טובא
 לומר שהמחינו עד הערב שמש כיון
 דזמן הקרבת הפסח הוא קודם לכן. וגם
 בכלי יקר מקשה קושיית הריטב"א ולא
 ראה דברי הריטב"א, וע"ש מה שחירץ
 ע"כ.

ונלפענ"ד דהחוס' (פסחים ז' ע"ב ד"ה

מח' פרק מי שהי' טמא דלמ"ד שוחטין
 וזורקין על טמא שרץ בע"כ הני טמאי
 מה בששי היו לא ידענא מנ"ל, דהן
 אמת דהחוס' (שם ז"ב ע"ב ד"ה אלו פטורין
 מהכרת) פי' כן במחני' וז"ל, נראה לר"י
 דמחני' קסבר שוחטין וזורקין על טמא
 שרץ, והשחא איירי מחני' בטמא מה
 בששי דלא חזי לאכילה לאורחא, דאי
 קסבר אין שוחטין, א"כ טמא דמחני'
 אף בטמא שרץ או דטמא מה בשביעי
 שלו א"כ אמאי פטור מהכרת כיון דיכול
 לטבול וכו' ע"ש.

מ"מ אין ראי' דהני נמי בששי מיירי
 ובדאי בשביעי הי', והא דפטורין
 הי' מכרת כיו דיכולין לטבול חירץ
 הריטב"א ז"ל כי מפני שהיו סומכין על
 טענוחם לא היו בעים עד הערב שמש
 ואז לא יכלו עוד לשחוט הפסח והיו
 בכלל אונס, דמי שהי' טמא או בדרך
 רחוקה, כנלפענ"ד בירור בדברי
 הריטב"א ז"ל. ומה שנחלקו בגמ' הוא
 בכל טמא דלמ"ד שו"ז אט"ש ס"ל דששי
 דוקא באו, אולם הטמאים לנפש אדם
 מידי דבשביעי דהכי מוכח קרא וכנ"ל.

אמנם הא קשה לי בדברי הריטב"א ז"ל
 לפמ"ש רש"י בשם הספרי שהם
 אמרו יזרוק הדם עלינו והבשר יאכל
 לטהורים, מוכח מזה דעדיין היו שם
 טהורין שלא עשו עדיין הפסח והיו
 יכולין למנות על פסח אחד עמהן,
 דאל"כ היאך אמרו והבשר יאכל
 לטהורים, הא אינו נאכל אלא למינרים,

הכי, וכחצו להדיא שם ר"ע סבר אין
 שוחטין וזורקין, חימה מנ"ל דהא לעיל
 (נ' ע"ב) אמר דמ"ד אין שוחטין ס"ל
 כר"י דאמר טמאי מחיס היו שחל וכו'
 וקדריש ביום ההוא אין יכולים לעשות
 הא למחר יכולים, ואילו ר"ע צפ' הישן
 (סוכה דף כ"ה) לית לי דר' יצחק ע"כ.
 וזה כדעת היבין שמועה, ונ"ע שלא
 הרגיש בזה מ"מ.

אמנם הריטב"א ז"ל לא ס"ל הכי וס"ל
 דר"ע נמי מודה לר"י דבשביעי
 שלהן הי', וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל
 דאין שו"ז יליף מטמאי מחיס כר' יצחק.
 ומנאמתי באור חדש (פסחים הנ"ל) שכחב,
 ואולי י"ל דהי' להרמב"ם הגירסא בפ"ב
 דסוכה רע"א טמאי מחיס שחל שביעי
 שלהן בע"פ היו, וע"ש מה שהאריך
 בזה. ועיין זל"ח שהאריך בדברי
 הרמב"ם ז"ל.

ובאמת מנאמתי לי ראי' לרבינו האור
 חדש ז"ל בחוס' (סוכה כ"ה ע"ב
 ד"ה שחל) שכחצו שם דגירסת הספרי
 הי' בפסחים רב סבר לה כר"ע דאמר
 מישאל ואלנפן היו שחל שביעי שלהן
 להיות בע"פ, והחוס' מיאנו בזה וכחצו
 דלימא לאותה הגירסא, אלא ר' יצחק
 גרס מ"מ הרמב"ם אפשר גרס כהספר
 וכן הריטב"א ז"ל, וממילא י"ל כדעת
 הריטב"א דכולהו חנאי ס"ל דבשביעי
 הי'. וכיון שהי' בשביעי הם טעו
 דשוחטין וזורקין לא טמא שרץ וכו'
 כנ"ל. ומה דקשה לי להיבין שמועה

וא"כ הדרא הקושיא כיון שעדיין הי' שהות היו יכולין לטבול ג"כ. וז"ל דלא הי' שהות כ"כ רק כדי לשחוט הפסח ואילו ימחינו עד שיטבלו שוב יעבור הזמן ודו"ק.

וראיתי בבנין אריאל שהביא בשם מ"ר אביו הגאון ז"ל ליישב קושיית החוס' ז"ל דלמה אמר להם משה לדחות, יטבלו בו ציוס וישחטו עליהם, ואמר ז"ל ע"פ גמ' שבת (פרק ר"ע) דמבואר שם דאוחו יוס שבת הי', וא"כ אפשר דמיבעי להו אם יטבלו ואז ידחו את השבת בשחיטת הפסח ואולי יש חקנה שלא ינטרכו לך, וע"ז השיב שיכולין לעשות פסח שני ומוטב שלא יטבלו ואז לא חדחה שבת ע"כ.

אמנם הוא ז"ל הקשה עליו מדברי הספרי שהבאתי לעיל דאי הי' שם שהות עדיין א"כ הדרא קושיית החוס' למקומה דהול"ל שיטבלו וזו וימנו עמה טהורים על פסחם דאז אין כאן דיחוי שבת בשביל אלא בשביל הטהורים. וכחז וע"כ ז"ל כחי' החוס' ע"ש, והוא ז"ל לא יכול לפרש כפי' הריטב"א ז"ל ע"ש. אמנם לדעת הריטב"א ודאי אפשר ליישב כמו שכתבתי דיש שהות לזה ולא לזה וכנ"ל ודו"ק. (שנת חשט"ו)

"ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם" (ט:ו). ובגמ' סוכה כ"ה נחלקו מי היו האנשים ח"א נושאי ארונו של יוסף וח"א מישאל ואלנפן ועיין ריטב"א

שחמה מאי נפ"מ מיהיו והלא במחנה גדולה לא יתכן שלא ימותו כמה אנשים, ולדידי עוד קשה דנגמ' שבת (נ"ו נ"ו ע"א) ת"ר מקושש זה ללפחד וכו' דברי ר"ע אמר לו ר' יהודה בן בחירא עקיבא בין כך ובין כך אתה עמיד ליתן את הדין אם כדברך התורה כסחו ואמה מגלה אוחו ואם לאו אתה מוציא לע"ז על אוחו זדיק וכו' כיוצא בדבר אתה אומר ויחר אף ה' בם וילך מלמד שאף אהרן נטרע דברי ר"ע א"ל ריב"ב עקיבא בין כך ובין כך אתה עמיד ליתן את הדין אם כדברך התורה כסחו ואמה מגלה אוחו ואם לאו אתה מוציא לעז על אוחו זדיק ע"ש וא"כ הכ"נ כיון דהתורה כסחם למה לן לגלות.

ואשר נראה דעל החשובה עמדו ואשמעה אמרו חז"ל כתלמיד המובטח לשמוע מפי רבו אשרי ילוד אשה שכך מובטח שכל זמן שהיה רוצההיה מדבר עם השכינה (סנהדרין פ"ק) וראויה הייתה פרשה זו להאמר על יד משה כשאר כל התורה אלא שזכו אלו שחאמר על ידיהן שמגלגלין זכות על ידי זכאי עיין רש"י למה נגרע. ולפ"ז נראה דכמו שאין לגלות מי שהתורה כסתה אוחו שלא לגלות חטאו הכ"נ להיפוך מרובה מדה טובה ממדת פרענות מפרסמין עושי מצוה וא"כ כאן אלו שהיו טמאים לנפש אדם שטמאו למתמזוה א"כ זכאין היו ומזוה לפרסם עושי מצוה ובפרט שצא זכות על ידם כל הפרשה של פסח שני וכמו ביתרו מזינו

שנקרא על שמו יתרו על יתר פרשה אחת כמו"כ צננות ולפחד וא"כ גם הני שעל ידן נחוספה פרשה אחת נחורה של פסח שני ולכן פריך שפיר יהי אנשים מי היו שמנוה לפרסם שמש.

ובזה מיושב נמי שנאו לפני משה ואהרן ואמרו אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע לבלתי הקריב מה הסיפור טמאים לנפש אדם היל"ל אנחנו טמאים ובכלל כיון שידעו שהטמא אסור בקרבן פסח מה שאלתם ולהנ"ל נראה דהם ס"ל דוקא מי שטמא וטימא עצמו במזיד ללא צורך מצוה כיון דליכא מצוה הוא שאסור בקרבן אבל אנחנו טמאים לנפש אדם לקיים מצוה א"כ למה נגרע אדרבה שכן מצוה מצוה ונקריב גם הקרבן ה' ולכן אמר עמדו וגו' ולפי שהי' טענתם טענה הגונה נחוספה פרשה ומצוה על ידם ומגלגלין זכות ע"י זכאי שפיר פריך מי הם.

"דבר אל בני ישראל לאמר איש כי יהי' טמא לנפש או בדרך רחוקה לכם או לדורותיכם" (ט:י). ופרש"י נקוד עילו לומר לא שרחוקה ודאי אלא שהי' חוץ לאסקופת העזרה, והרמב"ן ז"ל תמה עליו למה חפס שיטת ר' אליעזר ור"ע חולק שהוא מן המודיעים ולחוך וכן דעת האמוראים בגמ' והוא פשוטו של מקרא, ונראה דזה הפטור אינו אלא שאינו חייב כרת על שלא הקריב אבל אם רוצה לעשות שליח הגם שלא יכול להגיע עושה ומקריב

קרבן ואוכל בערב, וכ"כ שם הרמב"ן להדיא שאם רצה לזאת בראשון וזוה ושחטו עליו הורצה דקיי"ל מיחס דחס רחמנא עילייה ואי עביד חבא עליו ברכה.

ונסתפקתי במי שדר בחו"ל ויכול לבא ע"י אחרון או כיוצא בזה ועשה שליח לעשות לו פסח אי יכול לעשות שליח רי חו"ל גזרו על אחרת להיות טמא ואם יבא לא יוכל לאכול או אפשר שיטבול ויעריב שמשו כמו טמא שרץ שיוכל לעשות שליח, גם יש להסתפק בפסח הבא בטומאה אם מי שהוא בחו"ל נמי יכול להקריב ע"י שליח ולבא לאכול כיון שהוא בא בטומאה ואין הז"ג להאריך. וידועים דברי התר"י שבשעה שינאו ממזרים בא על ענני כבוד והקריבו הק"פ וחזרו למזרים ומהתם אין ראוי כמובן. (שנת חשנ"ו)

"על מצות ומרורים יאכלוהו" (ט:יא). וברש"י (ט:י) פי' פסח שני חמץ ומצה עמו צניח ואין איסור חמץ אלא עמו באכילתו, והמנ"ח (מצוה שפ"א) תמה עליו דנראה דס"ל דאסור לאכול חמץ עם הפסח שני והוא אכלו דבר חדש ולא מצא בשום מקום לאיסור, דלא מצינו כן דמצוה עליו לאכול כזית פסח וכזית מצה וכזית מרור ואפי' בלא מצה ומרור יבא, אבל שיהי' אסור בחמץ דבר זה הוא תמוה וזע"ג, עכ"ל.

ומיהו עיין רמב"ן (שם:ג) עה"פ "לכל

בדבר אשר הראה לי קובץ בעיני מילה
 פריעה ומציצה ופלפלו אי מציצה
 הוא חלק מהמזוה או רק בשביל רפואה,
 ואם הוא רק גדר של רפואה א"כ י"ל
 דתלוי ברופאי הזמן כמו כל מיני רפואות
 ושם בדף 33 הביא דעת מהר"ש הכהן
 מו"ז דוילנא לאחר שהאריך שמזוה מילה
 מפורשים בחורה והם שחי מזוה מילה
 ופריעה ובירושלמי פ"ח דשבת הלכה ב'
 המול ימול מכאן לשחי מילות אחת
 למילה ואחת לפריעה וכן הוא במדרש
 רבה בראשית פ' מ"ו.

וכל זה במזוה מילה ופריעה אבל ענין
 המציצה שהוזכר במשנה ובגמ' וד' ענין
 הפוסקים אין לה ענין ושייכות למזוה
 המילה שנצטוונו בחורה רק הוא מצד
 הרפואה והוא ידוע לחז"ל וכ"ה בדוק
 ומנוסה לכל אלה הבקיאים במלאכת
 הרפואה דאם לא נמאץ הדם לאחר
 המילה יש בו סכנה לבן הנימול וכדאיחא
 בשבת דף קל"ג אמר רב פפא האי
 אומנא דלא מיץ סכנא היא ועבדין ליה
 וכ"כ הרמב"ם בפ"ב מהל' מילה ה"ב
 ואח"כ מואץ את המילה עד שיצא הדם
 ממקומות רחוקים כדי שלא יבא לידי
 סכנה וכל מי שאינו מואץ מעבדין אותו
 עכ"ל הרי דעיקר המציצה להעביר
 הסכנה ולפי שהמציצה רק לסלק הסכנה
 ולכן לא נזכר בשום מקום בד' חז"ל
 באיזה אופן תהי' המציצה ולפי שנשחנו
 טבעי אנשים כן בעיני הרפואה.

חקומיו וגו' ואכלו את הבשר כלילה הזה
 וגו'" וכן בחודש השני צי"ד בין הערבים
 יעשו אוחו על מזוה ומרורים יאכלוהו
 טעמו יאכלוהו בעת האכילה הנזכרת שם
 בצוואה של פסח ראשון, וכיון דצוואה
 של פסח ראשון א"כ נראה דהאכילה בעי
 להיות כפסח ראשון, ולכן בשעת אכילת
 הפסח ודאי אסור לאכול עמו חמץ.

והעיר ה' עיני ומלאחי ברש"י (סוכה מ"ו
 ע"ב ד"ה ופניה בנקר) וז"ל, וסמך
 לוי "ששת ימים וגו'" פסח שני אינו
 אסור בחמץ אלא שטעון מזה למזוה
 ואוכל חמץ מיד עכ"ל. הנה ביאר לן
 רש"י הקדוש כוונתו ז"ל דודאי פסח שני
 אינו אסור בחמץ אלא שטעון מזה
 למזוה, וכיון שטעון מזה למזוה אינו
 אוכל חמץ, ולאחר שקיים המזוה אוכל
 חמץ מיד. וא"כ מה שכתב בפ"י על
 החומש ואין איסור חמץ אלא עמו
 באכילתו הטעם משום דבעי מזה למזוה
 ואחי שפיר. (שנת תשל"ה)

"וכי יגור אתכם גר ועשה פסח"
 (ט:יד). ובגמ' (פסחים נ"ג) יכול כל
 המחגייר יעשה פסח מיד, ת"ל חוקה
 אחת וגו'. ולכך משמעו וכי יגור אתכם
 גר ובא עת לעשות פסח אם חבריו,
 כחקה וכמשפט יעשה, עיין רש"י. הנה
 פ"י כחקה וכמשפט לפי שערל פוסל
 באכילת פסחים לכן גר ערל נמי פוסל.
 והננו מעתיק כאן מש"כ בענין מילה
 ופריעה ומציצה למען כבוד המזוה
 ולמען שמו ית'.

הרמב"ם וכל המשנה בזה הרי זה משנה
ממזבח הנחונה למשה מסיני.

גם מצות מציצה דינה הכי, כפי המקובל
עלינו. ואם נאמר כפי סברת הגאון
ז"ל שלא מבואר בקרא א"כ הוא מהלכה
למ"מ כיון שנהגו כן כל זמן שנתחייבו
ישראל במצות מילה. ובאמת כי מבואר
בספר הקנה ובזוה"ק דמצות מילה יש ג'
מצות מילה ופריעה ומציצה, וידוע דבעל
ספר הקנה הי' קדמון וקבל מאלוהו
ולדעת כמה הי' מתנאים וגם בשאר
מקובלים מבואר שהוא חלק מהמצוה,
אלא שהחילוק דמל ולא פרע כאילו לא
מל ומל ולא מצץ לא אמרינן כאילו לא
מל אבל חיסר מצות מציצה, ואלו לפמ"ש
ז"ל חמורא סכנתא מאיסורא א"כ מל
ולא מצץ חמור ממל ולא פרע ולכן
בשאר חלקי מילה במהול שמל ולא פרע
לא אמרו מעבירין אותו אלא אדרבה
אמרו בגמ' (שבת קל"ג ע"ג) מהלקטין את
המילה ואם לא הלקיט ענוש כרת, מני
אמר רב כהנא אומן, מתקיף לה רב
פפא אומן לימא להו אנא עבדי פלגא
דמצוה אחון עבדיחו פלגא דמצוה אלא
אמר רב פפא גדול וכו'.

והנה רב פפא שהוא בעל השמועה
דהאי אומנא דלא מיין סכנה הוא
ועבדינן ליה ואמאי לא אמר נמי במל
ולא פרע מעבדינן ליה אלא דחה דברי
רב כהנא בחי' אומר להו אנא עבדי
פלגא דמצוה אחון עבדיחו פלגי ועוד
הרי כאן נמי איכא סכנה שמל ולא פרע

ומזה מע"כ תמה עלי דא"כ מה הרעש
שהרבנים פלוני ופלוני חקנו
שבצית הכנסת שלהם לא יעשו מציצה
הרופאים בזמנינו כשמוהלים הגויס לא
עושים מציצה כלום רק כורכים עם
אספלאניס [בענדעזש בלע"ן] ואינו סכנה
וא"כ נחזיר דבזמן הזה ליכא סכנה שלא
למזון, ועושים סמים אחרים.

אהובי ידידי הרבה נער נטעמתי על
מהל אחד אשר לערך ארבעים
שנה יצא לעקור מצות פריעה ר"ל
ומציצה בפה זה כבר אצלו דבר של העבר
ורק ריכו עצמו על מצות פריעה לעקרה
ר"ל ושוב יסכימו כלם על מילה כלומר
חמוך עור הערלה שהרי מל ולא פרע
כאלו לא מל ועל זה כבר השטן
והמקטריגים יסכימו שאפילו גויס כהיום
חומכין עור הערלה, ועשה חיבור גדול
והעלה חרס ח"ו להביא ראי' לבטל מצות
פריעה כידוע והגם שהאריך לזכר
באותות ומופחים ונעדי שקר שמצות
פריעה אינה מצוה ואין דבר כזה אלא
שהעטרה חיי' מגולה ויחחוך עור
הפריעה יחד עם עור הערלה והוא
הנכון והמצוה בהידור אצלו, ובכן מצות
מציצה יבטלו אלו בחלוי בזמן ורפואות,
ומצות פריעה יבטלו אלו ח"ו, ובין כך
ובין כך יבטלו מצות מילה, אבל האמת
שיש שכאן שלש חלקי מצוה מילה
ופריעה שהוא חמוך הערלה ולקרוע
בצפרניו הקרום הרך ולא לחתכו אלא
לשכללו סביב הגיד ויחזור ויחגדל, וכן יש
גם מצות מציצה וכלשון המשנה ולשון

וכ"ש שלא מצא אלא מל והניח לאחר החימוך ואומר להם אנה עבדי פלגי הכ"נ יאמר להם אנה עבדי מילה ופריעה אחון עבדי מצינה ואמאי החס רב פפא ניחא ליה שלא להעבירו וכאן בלא מייץ צוה להעבירו וע"כ דמצינה הוא דוקא ע"י המוהל והוא ענין רוחני שהמוהל שפרע ימוץ אלא גם יש בה סכנה ואמר משום סכנה אלא דאי משום סכנה לחוד נימא להו אנה עבדי מילה ופריעה לכו אחון עבדו מצינה ושלא תהא סכנה ובפרט שפק"נ הוא מצוה על כל ולפמ"ש מיושב דסכנה זו רק ע"י המוהל אזלא ולא ע"י אחר ועכ"פ רב פפא בעצמו שאמר במל ולא פרע אנה עבדי פלגא דמצוה ופלגי אחריתי לכו אחון ועבדי כאן מודה דדוקא האומן חייב למצוץ והוא ברור והבין מאד.

ועיין רמב"ם בהקדמה לפיה"מ על מס' זרעים לענין שנחלקו חכמינו ז"ל מה הוא אחרוג והקשה אטו מסופקין היו בעצם האחרוג מהו ובקיום המצוה, וכי לא נטלו אחרוג עד התם וגם אם הי' עולה להם שחבוש הוא אחרוג וכי היו משנים הקבלה ומי' דח"ו אלא חקרו אם אחרוג שקבלנו בקבלה מצואר בקרא ואם לא ימצאו לו מקרא מפורש אז נאמר שהוא הלכה למשה מסיני כיון שכן נהגו ישראלכל הדורות וכן קבלנו ע"ש. ולכן כל דבר שנהג בכל בני ישראל ודאי שהוא מפורש בתורה או בהלכה למשה מסיני.

וא"ת מפני הטעמים הרבה טעמים יש על כל מצוה ועיין גמ' עירובין (כ"א ע"ב) אמר רב המנונא מאי דכתיב וידבר שלשת אלפים משל וגו' (מלכים א' ד') מלמד שאמר שלמה על כל דבר ודבר של חורה שלשת אלפים משל על כל דבר ודבר של סופרים חמשה ואלף טעמים, ולכן אפי' נימא דמצינה רפואה היא יש עוד ארבעה ואלף טעמים לבד מטעם זה אם מצינה הוא מדרבנן ואם היא דאורייתא א"כ יש עוד אלפים חשע מאות וחשעה טעמים לבד מטעם של רפואה ופשוט מאד. ואם נסמוך על הרופאים שכר הרבה יטול שהם יעקמו את המישור והגם שבעיני רפואה להם שומעין אבל יש ויש והרי רואה אתה ואני ואחרים ששלשת אלפים שנה מיום שננטו בני' על המילה קיימו בני' המצוה במצינה צפה ולחמו בשביל זה וכמו שהבאחי במקום אחר שלחמו על מצות מצינה בכל העולם כולו וינא פס"ד מב"ד הגדול שבירושלים שח"ו לבטל מצות מצינה, ולא לשמוע לרופאי הזמן שהיום אומר עשה כך וכו' ואפי' הי' אמת כדבריהם לא שמעינן להו לבטל קבלת אבותינו בשום דבר וכ"ש במצוה יקרה כזו.

ולבן נמי הנני בתמהון להבין דברי הגר"ש ז"ל ודבריו חמוהים מכמה טעמי חדא דאם כדבריו דמצות מצינה הוא רק מדין רפואה והרפואות משתנות וכבר כתב הרשב"א דבזמן הזה

הרפואה הבדוקה בכל העולם ובכל האקלומים ולא חששו מהשחנות העמים והאקלומים ושלא להשחמש ברפואות של חכמי הש"ס ומלפניהם ואחריהם, וגם לא מנאו סיבה לפקפק בעצם הרפואה כדי שנצטרך לחפש תרופה אחרת מהמצינה צפה, ומה פחאום אשר כלפני עשר שנים נשחנו העמים והרפואות מפני כמה רופאים שהמציאו שגם סמרטוטים מועילים להוציא מסכנה נניח בשביל זה הרפואה הבדוקה לנו משלשת אלפים שנה ועפ"ז אנחנו נשנה רפואה הבדוקה לנו יותר משלשת אלפים שנה כרפואה בדוקה להמצאת אחיה רופאים להחליף הרפואה בסמרטוטים שהיום אומר כך ומחר אומר כך ומי יודע שיחברר באיזה ימים מאיזה רופא שהסמרטוטים הם מזיקים למצינה, ואפילו היו אלו כאלו ממש לא הי' לנו לעזוב הרפואה שקבלנו ונהגו בה מעולם ובכל העולם מפני הסמרטוטים, דא חדא.

והשנית כי הרפואה שלנו המקובלת לנו היא רפואה בדוקה ונמצאת בכל העולם ובכל מקום שיש מוהל אבל הסמרטוטים והשפופרת וכיוצא בו לפעמים נמצא ופעמים לא נמצאים ונמצא יבטלו מצות מצינה לגמרי. וכמו שראינו בעונ"ה המציאות וכמו שהעיד בשם השני רבנים שחקנו שלא למנוץ ולזה גם הגאון ז"ל מודה שאין לבטל שהרי כתב שזה בדוק ומנוסה שהמצינה סכנה להולד גם בזמנו וגם בזמן הזה,

אין להשחמש ברפואות שנהגו בהם בזמן הגמ' וא"כ היאך ואמאי עשאו מצינה צפה עד לפני כעשר שנים של הגאון ז"ל וכמו שכחב שם בעצמו וז"ל וכן ברפואות המצינה לפי הנראה דמעולם נהגו למנוץ צפה וכמו שנראה מכמה ספרי אחרונים ומהם ממה שכ' הרמ"א זיו"ד סי' רמ"ה וכשמוהל מברך ברכה זו רוחן חחלה ידיו ופיו כדי שיברך בנקיות אלמא שהיו מוציין צפה דאל"כ למה צריך לרחוץ הפה וכן משמע להדיא מדברי הט"ז או"ח סי' תקפ"ד בשם הגאון ר' פייוש מקראקא שלא קנה פיו אחר המילה בר"ה לערב דם מילה בשופר הרי שהיו מוציין צפה וכן הי' נהוג בכל המקומות ובכל מקום מושבות ישראל בעולם עד שזה קרוב לעשר שנים ויותר הי' הסכס מכמה רופאים שצריך לשנות המצינה שלא למנוץ צפה רק בסמרטוטים המתוקן להם והחזיקו המוהלים בכמה קהילות בהמצאה חדשה זו ואפשר שבאיזה מדינות אחרות יש להם המצאה אחרת בעיני המצינה ע"פ מה ששמעו מהרופאים המומחים דלשם ודבר זה אינו שייך לרבנים רק לרופאים המומחים ולכן אין להשיב על שאלתו כי איני יודע עד מה בעיני רפואה וחמס שלמה הכהן מו"צ דפ"ק ווילנא ע"כ לשון הגאון ז"ל ע"ש.

הנה לפנינו עדות הגאון ז"ל בעצמו דעד לפני כעשר שנים נהג עלמא בכל העולם כולו במצינה צפה מימות אברהם אבינו עד עכשיו והוא הי'

וא"ת מאי איכפת לן הרי על זה גם הגאון ז"ל העיד כי בדוק ומנוסה שמצינה הוא סכנה אם לא ימנע, ועכשיו הרופאים אומרים שאין שום סכנה אם לא ימנע, ואם יאמר שגם בזה נשחנה מאז זמן הגאון א"כ ח"ו כל החורה נשחנה ובמשך שלשח אלפים שנה לא נשחנה כלום ורק במשך חמשים שנה כל העולם כלו נשחנה וע"ז קורא אני המקרא אני ה' לא שניתי ואחם בני יעקב לא כליחם, ואין שינוי סובל לפני הקב"ה.

איברא דהח"ס ז"ל בחש' יו"ד סי' רמ"ה הקשה אמה שאמרו חז"ל (גיטין נ"ז) כי עליך הורגנו כל היום אמר ר' יהושע בן לוי זו מנחת מילה שניחנה בשמיני ופרש"י דזימנין דמיית והקשה מרן ז"ל דהא עינינו רואות שאפילו אחד מאלף אינו מת מחמת מילה, ותי' דמנחה מגינה ומצלי אבל ע"פ דרך הטבע היו מיעוט מחים ח"ו.

ולפ"ז אכתי מנ"ל דסמרטוטים נמי מהני אפי' לאוחו מיעוט דהרופאים רק ע"פ דרך הטבע אומרים דלהוציא מידי סכנה אפשר גם ע"י סמרטוטים אבל מעיקר החשש שיצאו מדרך הטבע אין ציד הרופאים ולשון חכמים מרפא שאפי' המיעוט לעולם לא ימיתו חיה לא מהני ע"י המסרטוטים רק כשעושים כפי חיקון חז"ל ולפי שיצאו הדברים מפיהם ז"ל למנוע בפה כמו שקבלנו מאבותינו.

ובמקום אחר הקשתי חיובא כלפי שונאי המצינה לפני דרכם שהמצינה אינה אלא מגדרי הרפואה ובמקום שהרופאים מחליטין שאפשר באופן שלא להיות סכנה הכ"נ דמותר באופן זה א"כ חמה אקרא היאך החירו למנוע בשבת בפה או בשפופרת שהוא חילול שבת גמור וכמו שאמרו בגמ' להדיא מהד"ח וכו' קמ"ל הנה דהמצינה הוא חילול שבת לכ"ע וא"כ איך אנו עושין מצינה בשבת בזה"ו שהרפואה של מצינה לאו דוקא אלא כל מיני רפואה סגי א"כ יעשה רפואה אחרת ולא יחלל שבת בפרהסיא ע"י מצינה וא"כ לשיטתם לא זאת שמוותר לעשות רפואה אחרת אלא אדרבה לדעתם יאסרו לעשות מצינה בפה בשבת עכ"פ.

איברא דאפילו בחול נמי כיון דמצינה בפה הו"ל בכלל חובל וא"כ בחול נמי הו"ל חובל בחבירו וכיון שמצינה ע"י חבלה לאו דוקא אלא אפשר לו לרפאות החינוק בלי חובל והמרפה וחובל בו הרי הוא בכלל חובל בחבירו ועובר בלאו ונפסל לעדות נמצא לפי זה כל מוהל שעושה מצינה בפה או אפילו בשפופרת הרי הוא בכלל חובל בחבירו וחייב מלקות במויד והתראה ונפסל לעדות אמתה. אבל פשוט דמנחת מצינה הוא בפה.

ומה מדויק בזה לשון הרמב"ם ז"ל שכתב ואח"כ מונע את המילה עד שיצא הדם ממקומות רחוקים כדי שלא

דדס חיבורי מיחבר, כשיולא ע"י מליצה
ואפילו הכי שרי משום סכנה מדקתמי
במתני' גבי איספלינית וכמון.

וי"ל אי נימא דמליצה אינו בכלל המצוה
אלא משום סכנה א"כ מאי ק"ד
דמהו דתימא האי דס וכו' ומליצה אין
בה חבורה ואין כאן תורה ומשום הכי
שרי למנוץ ולאו משום סכנה דאי לאו
משום מצוה הוא וסכנה ליכא כדס"ד
א"כ למה מוץ בכלל ומאי ק"ד דבעי
מליצה בכלל. וע"כ דהמקשן ידע דאומנא
זריך למנוץ משום מצוה ושפיר אמר
מה"ד, עוד יש לדייק דאי מליצה הוא
רק ענין של סכנה א"כ מ"ש אומנא דלא
מייך הא על פק"נ כלס מצויס ואס לא
ימנוץ המוהל ימנוץ אחר ומ"ט מעבירין,
ועוד כיון דמתרץ קמ"ל חבורי מיחבר
ודומיא דאיספלינית נמלא דאומנא שאינו
משים איספלינית כ"ש שמעבירין ליה
וא"כ אמאי לא אמר בגמ' האי אומנא
דלא מייך ולא משים איספלינית וכמון
מעבירין ליה, וגם מעולם לא שמענו כן.

אבל נראה דאיספלינית הוא נמי ענין של
סכנה ופק"נ ורפואה וגם אדס
אחר יכול ותייב לעשות מדין סכנה
ופק"נ אבל מליצה שייך לאומנא שהוא
ימוץ וכבר נחלקו בזה רבוטינו האחרונים
ז"ל אי יכולים לכבד במליצה לאדס אחר
בי"ט החכמ"א והמהר"ס א"ש אורח
סי' י"ח ומרן החת"ס על הגליון יו"ד
ס"ל דאסור והארכתי בזה. ועיין ר"ח
שבת הנ"ל עושין כל זרכי מילה בשבת

יבא לידי סכנה והנה הני תיבות עד
שילא הדס ממקומות רחוקים הס
מיוחסים והס באתח דברי הרמב"ס ז"ל
ומנ"ל הא דבעי שילא הדס ממקומות
רחוקים ולא די בזה שיפסיק הדס על
אחר ויתן סמים לרפואה וכמו על כל
חתך שיש לו לאדס ליכא מצוה למנוץ
הדס עד שילא ממקומות רחוקים בשביל
רפואה, אבל הרמב"ס דייק כן מדקאמר
דמותר לחלל שבת וסכנא הוא ע"כ
שהמליצה הוא שיוציא הדס ממקומות
רחוקים וזה בכלל חובל בחבירו ומחלל
שבת אלא שמותר משום מצוה, ושפיר
אומנא דלא מייך סכנתא הוא ועבירין
ליה, ומיהו פשוט נמי לפ"ו דמליצה
בסמרטוט או בשפופרת לא סגי לה דמן
יימר דמוציא הדס ממקומות רחוקים
כמליצת הפה.

ומה שכתב הגאון ז"ל דמצוה מליצה
אינו מפורש כחלק מן המצוה אלא
חלק מרפואה, א"כ מ"ש שאמרו האי
אומנא דלא מייך סכנה הוא ועבירין ליה,
ופריך פשיטא מדקא מחללי עליה שבתא
סכנה הוא מהו דתימא האי דס וכו'
ודומיא דאיספלינית וכמון מה איספלינית
וכמון כי לא עביד סכנה הוא אף הכ"נ
כי לא עביד סכנה הוא, ופרש"י מהו
דתימא מחניחין לא אשמעינן דמחלל
שבת עלה דדס מיפקד פקיד מופקד
ועומד שס כנתון בכלי ובמליצה אין
חבורה ואין כאן איסור תורה ומשום הכי
שרי ולאו משום סכנה ואומנא דלא מייך
בחול לאו סכנתא הוא ולא ניעבדי, קמ"ל

כרצונו יפרש אלא שאנשי סולניקי היו עושין כן אבל גם עליהם הכו על קדקדם ובטלו מנהגם כידוע שכל העולם מוהלין ופורעין ומי נחן רשות לשנות קיום מצוה ממה שנהגו כל העולם כולו.

ובדרך אגב ראיתי שכחב דבמצות מילה אנו רואים בחוש כי הוא דבר שיש בו סכנת נפשות ממש וכדאיפסיקא בש"ע א"ח סי' שכ"ח ס"ז למכת ברזל מחללין עליו את השבת מ"מ אם עושים אותו משום ציווי השם אז אמרינן שומר מצוה לא ידע דבר רע ולא יאונה כל און. ומשם נקח ללמוד על כל מצות שידע בנפשו כי משמירת החורה לא יפסיד לעולם אף אם לפי הטבע נראה כי רעה נגד פניו בעשיית ציוו' ורמו לו ירושלם ר"ח שומר מצוה לא ידע דבר רע.

ולפענ"ד הגם שאין משיבין על דברי אגדה מ"מ כיון שנוגע להלכה שגה בזה שהרי במילה עצמה קיי"ל דמי שמתו אחיו מחמת מילה פטור מלמול ולא סמכינן אשומר מצוה לא ידע דבר רע והלכה מפורשת דהיכא דשכיח הזיקא שאני ופק"נ דוחה כל החורה כולה דכתיב ומי בהם, ואפי' ספק פק"נ דוחה כל החורה כולה וכבר אמר שמואל הנביא איך אלך ושמע שמואל והרגני ופריך ומשני היכא דשכיח הזיקא שאני, ועיין יבמות י"ב ע"ב שלש נשים משמשות במוך שמה תחעבר ושמה תמות, וחכ"א שומר פחאים ה' ועיין

מוהלין ופורעין כו' אמרינן כי מכדי קחני מוהלין ופורעין ומוצלין כו' כל צרכי מילה למה לי לאחיי הא דחנו רבנן המל כל זמן שעוסק במילה. גם מדקאמר האי אומנא דלא מיץ ולכאורה היל"ל האי תינוק דלא מייצי סכנה אלא דהמצוה על האומן למוץ, שוב ראיתי בשם הגאון מוה"ר יצחק זאב הגה"ק מברסק ז"ל שדייק כן שהי' אצל בריית ורנו לכבד מי שהוא למציצה והשיב הגאון ז"ל דמציצה שייך למוהל מדאמרו האי אומנא דלא מיץ מעבירין ליה.

איברא לאפילו נימא דמציצה בפה אינו מה"ח למצוץ רק משום סכנה ומ"מ כיון דכן נהג כולי עלמא כל הני שני מימי אברהם אינו עד היום בכל העולם כולו וכמ"ש הגאון ז"ל בעצמו דעד לפני כעשר שנים כולי עלמא היו מוצלין בפה וא"כ דבר שהי' נהוג יותר משלשת אלפים שנה במצוה היאך נוכל לשנות מנהג העולם מפני כמה רופאים, ואכתי רפואה זו מהני, וכבר כתבתי כעין זה לענין פריעה שהמציא מוהל אחד (רמזתי עליו לעיל) לחחוך עור הפריעה ולא לפרוע כמו שעשו עד היום בכל תפוצות ישראל ואני שאלתיו היאך הוא נימול בעירו ואיך מלו את רבנו החפץ חיים ושאר נימולים בעיר ראדין וכל העירות ולא הי' לו מה להשיב, והנה חלה עלמו בתשובה אחת שמאלו בכתב יון ולא מפורש שם כלל שאין צריך פריעה אלא שכתוב שם בענין אשר לא נודע לן מה זה והרובא יפרש

בקיצור שומר מצוה לא ידע דבר רע לא
 נאמר אלא היכא דההיזק לא בא
 ע"י אדם, וגם לא שכיח. ושומר פתאים
 ה' הוא במקום שבמציאות יש היזק אבל
 לא שכיח היזקא אלא אחד מיני אלף או
 כיוצא בו שיארע היזק כזה אבל מ"מ
 רוב העולם לא נוהרים בזה וכשאחד
 עושה כן וסומך ואומר אם כל העולם
 עושים והם פתאים אהי' כמותם ודי
 גאנצע וועלט איז משוגע וועל איך זיין
 אזוי ווי די גאנצע וועלטן וע"ז אמרו
 שומר פתאים ה' והבן, אבל פשוט דדבר
 שהוא סכנת נפשות ממש ח"ו לסמוך על
 שומר מצוה והמל ילד שהוא חולה וסומך
 עצמו על שומר מצוה ומל עובר על
 מצוה מילה ואם מח הולד הרי הוא בכלל
 רוצח ואם הוא בשבת חילל את השבת
 ולא קיים המצוה ופשוט.

"כי על כן ידעת חנותינו במדבר
 והיית לנו לעינים" (וי:לא). ובצעה"ת
 פי' ע"כ אני מחלה פינך שחלך עמנו
 לפי שידעת חנותינו והניסים והגבורות
 שעשה עמנו הקב"ה והיית לנו לעינים,
 שהרואים אותך יאמרו לא עוב ארצו
 ונחלתו אסלא מפני שראה וידע גדולות
 של הקב"ה שעשה לעמו.

ונראה להוסיף שהרי צפ' יתרו שאל מה
 שמע שמע ובא קריאת ים סוף
 ומלחמת עמלק והנה הי' זה מפורסם
 שיתרו ראה הניסים הגדולים שעשה
 הקב"ה למשה ולעמו ולכן הלך אליהם
 ואחיה כשיחזור יאמרו דהשמועה שמע

יבמות ע"ב דביומא דעיבא אין למול
 משום דלא נשבא רוח צפונית ומיהו
 האידנא כיון דדשו בה רבים אמרינן
 שומר פתאים ה' ועיין ריטב"א שם דמי
 שאומר איני רוצה לסמוך על שומר
 פתאים אינו מל ביומא דעיבא אפי' היום
 וכ"ש בשבת ע"ש.

ואדרבה הרי אמרו במינוק שהוא חולה
 ומלו בשבת חייב אחילול שבת
 כמו שפרש"י יבמות ואפי' חולה כל דהו
 אין למולו וכמ"ש הרמב"ם ז"ל דאפשר
 למול לאחר זמן וא"א להחזיר נפש
 מישראל. וכבר הארכנו בזה הרבה
 במקום אחר.

ומה שאמרו שומר מצוה לא ידע דבר,
 הנה כבר הבאחי בשם כק"ז בביה
 שערס ז"ל די ש ג' ענינים שכיח היזקא,
 שומר מצוה לא ידע דבר רע, שומר
 פתאים ה', והיכא דשכיח היזקא לא
 אמרינן שומר מצוה לא ידע דבר רע ולא
 שומר פתאים ה' ואדרבה הסומך עצמו
 ומכניס עצמו בסכנה הרי הוא בכלל
 מאבד עצמו לדעת אם קרא לו אסון
 ח"ו, ושומר מצוה לא ידע דבר רע
 אמרינן היכא דההיזק בא מן השמים
 בדרך עונש או סגולה כגון יבמה שמחו
 לה שני בעלים ונפלה לשלישי ולמ"ד
 מולא גרם כה"ג אמרינן לא ידע דבר
 רע שהרי מן השמים סיבבו לה לישא
 ליבם זה א"כ מן השמים לא יענשו אותו
 כיון שסיבבו לו סיבה שמת אחיו
 שישאנה.

וכאן ודאי כבר לאחר מ"ח הי' ובסמוך והעם בוכה למשפחותיו על עסקי עריוח שנאסרו להם וז"ל דבני משפחתו שנולד עמהם הגם שכקטן שנולד דמי רצה לעשות גם להם טובה אם יכול.

והנה נא הואלתי לדבר אציג כאן מה שמצאתי למרן הח"ס בח' למס' ע"ז ס"ג ע"א שכחב שיגע הרבה ולא מצא מנ"ל לרבנן הא דגר שנחגייר כקטן שנולד דמי ומותר באחותו ובתו ואמו, ובס' משך חכמה פ' ואחחנן כתב דז"ל מקור הדברים מיוצאי מצרים דנשעת מ"ח היו הרבה מקודם מ"ח שהיו נשואין נשים שאין ב"ג נוהרין בהן ואיך אמר להם שובו לכם לאהליכם לאחר מ"ח שאלו שנשאו קרובות אסורות לשוב וע"כ דהו"ל דין גר שנחגייר כקטן שנולד דמי ושפיר מותר הכל. ותמהו עליו ממה שכחב מרן כק"ז המהר"ל ז"ל דלא אמרינן גר שנחגייר כקטן שנולד במחגייר בע"כ (עיין ג"א בראשית מו: ובמדבר יא:).

ולפענ"ד בר מן דין מקודם מ"ח אין ראוי דהרי להרמב"ן ז"ל סוף אמור בבבא איש מצרי כתב דמאברהם ואילך כבר הי' להם דין ישראל ולא דין ב"ג וחלק על חכמי צרפת בעה"מ ז"ל ע"ש ולדעתו ודאי אין ראוי כלל אלא אפ"י לבעלי החוס' הרי אי נימא דהו"ל בשעת מ"ח כבר שנחגייר א"כ פקעו בכלל הקידושין שקדשו קודם מ"ח ולאחר מ"ח היו צריכין קידושין מחדש

לא היחה עמחית דאל"כ אמאי חזר בו ולא נשאר עמהם שהרי מתחלה הלך בשביל הניסים ויאמרו שהכל שקר ורק מין כשוף או כיוצא בזה עושים ועי"ז הם מרמין את העולם, ולכן אמר והיית לנו לעינים.

א"י בדיוק לשון לעינים דוקא שהרי במעשה עמלק בשאלו המלך מצינו שעשו בכישוף מאנשים בהמות וכיון ששאלו ועמו הניחו הבהמות נשארו מעמלקים חיים בכשפס, ואמרו דהמכשף שמהפך אדם לבהמה כל המראה נהפכה רק העינים נשארים כעין האדם וז"ל דזה שאמר מה שמוע שמע ובא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק דהכישוף נחפשו על יד המים וכ"ש ים סוף וגם העמלקים נכרו ולכן בא יתרו, אבל כשיחזור יאמרו שחזר בשביל שמצא שהי' ג"כ בכישופים וז"ל וכי על כן ידעת וגו' והיית לנו לעינים שע"י עינים יכירו וידעו כי הכל עשה ה' אתנו.

"ויאמר אליו לא אלך כי אם אל ארצי ואל מלדתי אלך" (י: לג). ובספרי הובא ברש"י אם בשביל נכסי אם בשביל משפחתו, ואמרו ז"ל במכילתא (שמות יח: כו) שהלך לגייר בני משפחתו, ויש לדייק שהרי יתרו כבר גייר עצמו וגר שנחגייר כקטן שנולד דמי והיאך אמר לגייר בני משפחתו ולמ"ד יתרו קודם מ"ח חזר אחי שפיר שעדיין לא נתנה אבל למ"ד דלאחר מ"ח בא ונחגייר א"כ הוה כבר כקטן שנולד דמי

ואגב נראה מכאן נמי תיובתא לקחא אחרונים שנסתפקו אי הא מילתא דאמרו גר שנחגייר כקטן שנולד דמי שייך נמי דנקבות ועיין פרד"י וישב עה"מ שהביא בשם ראב"ן דנקבות לא אמרינן כן ועיין פרד"י החדש פ' ואחחנן ולפמ"ש פשוט דנהג בנשים כאנשים.

"ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים וגו'" (וי:ג). ופרש"י מהלך שלשת ימים הלכו ביום אחד שהי' הקב"ה חפץ להכניסם לארץ מיד. נראה בזה ינא לישב נמי ספיקת הרמב"ן ז"ל שכתב ולא נחפרש אם הלכו גם בלילה, ובעה"מ שס פשיטא להו דבכל לילה הענן שוכן על הארון שהרי לא היו יכולין לילך שלשה ימים רגופין לילה ויום דהא אמרינן האומר שבעה שלא אישן שלשה ימים מלקין אותו וישן לאלתר, ובבבא הי' נוסע מעל הארון ורש"י תיקן זה ודייק דלא אמר ויסעו מהר ה' שלשת ימים רק דרך שלשת ימים, אבל נסעו הכל ביום אחד.

"ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים" (וי:ג). כתיבוק הבורח מבית הספר (ספרי) ובירושלמי חענית פ"ד ובחוס' שבת דף קט"ז ואור"י וכו' ע"ש, ובזפנתא פענח עה"מ פ' בהעלתך ר"ל שלא רצו ללמוד אותיות החורה פרטים רק חיבות שלמות וכו' ע"ש והנה נראה דזה הי' כונחם כמו שבזמן הזה עושים המתחדשים שלא רוצים ללמוד אל"ף בי"ח גימ"ל דל"ד אלא חיבות שלמות

כדין גר שנחגייר א"כ מה לשון שובו לכם לאהליכם ובחז"ל הותרו לחזור והלא היו צריכין כולם קידושין מחדש אבל פשוט דלא הי' להם דין קטן שנולד לגבי אלו דברים ודו"ק, גם כתבתי דאמרו ז"ל שבת הנ"ל דעל כל דבור ודבור פרהה נשמחן ואפ"ה לא היו צריכין קידושין מחדש.

ומה שנלפענ"ד בחקירת מרן הח"ס מנא הא מילתא דאמרו חז"ל גר שנחגייר כקטן שנולד הוא מפרשה יפת חאר (כי חנא) וראייה בשב"י אשח יפת חאר וחשקה בה ולקחה לך לאשה ודרשו ז"ל אשח אפי' אשח איש ולקחה לך ולא חאמר אחת לך ואחת לאביך אלא ולקחה לך ומ"מ אחת לוקח אחת ואביך לוקח אחותה ואחיד לוקח אחת שאם היו כלם במלחמה זו, או במלחמה אחרת זה לוקח אחת וזה אחותה והנה אמרה חורה ובכחה את אביה ואת אחת אמה ירח ימים ועיין רמב"ן וא"ע צ"י זו מה הוא והעיקר שכיון שבע"כ נחגיירה צריך לכל אלו אבל אם נחגיירה ברצונה אינה צריכה לכל אלו אלא מותרת מיד עיין רמב"ן שם שכתב כן להדיא אלא שהוסיף שאולי דבמלחמה לעולם צריכין לכל זה שמה מערמח ואומרם שמגיירה לרצונה ע"ש.

עכ"פ מבואר מפ' יפת חאר ומקראי קדש דגר שנחגייר כקטן שנולד דמי ומותר באחותו ובאמו ובחו ואין לה עוד שייכות עם משפחה כנלפענ"ד,

להם מתחילה כי המתאווה לומת נשים היפות כשיהי' שטוף בזימתן תבואהו תאווה לבא על הזכר ועל הבתמה וכיוצא בזה בשאר התאות וכענין שהזכירו חכמים משביעו רעב מרעיבו שבע (עיין רמב"ן עה"ט כאן ודברים כט:יח).

וד"ש דבני ישראל שיצאו מצרים והיו קדושים אוכלי מן לא הי' בגדר לשום תאוה אמנם האספסוף אשר ביניהם הם התאוו תאוות מאוסות עד שהכניסו צבנ"י עכ"פ שבקשו לאכול בשר אבל קתם תאות ח"ו לא עלתה על דעתם לתאוב כי זרע קדש הם אלא על בשר טעו ונמשכו אחריהם, או שאמרו עכ"פ לפמ"ש רב נחמן לרבא (ב"ק ע"ג ע"א) חמשה בקר אמר רחמנא ואפי' חמשה חלזי בקר והאי דלא אמרי לך באורתא דלא אכלי בשרא דתורא ועיין רש"י ותוס' שם ועיין חולין (פ"ד ע"א) כגון אנו לויין ולכן אמרו מי יאכילנו בשר אבל טעו שהרי לא נתנה אלא לאוכלי מן והבן. (שנת תשנ"ו)

"והאספסוף אשר בקרבו התאוו תאוה וישבו ויבכו גם בני ישראל" (יא:ד). ועיין רמב"ן ז"ל שלא הי' להם חסרון בדבר כי היה המן לשובע והיו עושים בו מטעמים שונים בטעם חשוב מאד כאשר יספר עליו אבל הם המשילו בנפשותם תאוה רעה ע"ש. והנה אמרו חז"ל ויענך וירעיבך ויאכילך את המן מכאן שקומא אוכל ואינו שבע והטעם דיש שני מיני שביעה אחד שביעת הגרון ובני

זה כתינוק הצורח מזית הספר ובגמ' שבת אחי דרדקי לבי' מדרשא ודרשי שאפי' בימי יהושע לא דרשו אל"ף בית אלוף בינה וכו' ע"ש והבן.

"ויהי בנסע הארץ ויאמר קומה ה' ויפצו אויביך" (י:לה). בדברי חיים עה"ט (להגה"ק מלאנו) דעם הצרית נקרא קמ"ה כידוע בהרמ"ז ז"ל באגרותיו (סי' כ"ד) לזה אמר זה השם שיקום והיינו שמה אנחנו מ"ה אמרו אל תקרי מה אלא מאה ובצירוף הוא קמ"ה כי קומת אדם הראשון היה מאה כידוע ואדם בגימ' גי' מ"ה ובנסוע הארון יוקם קומת אדם בשלימות וזה קומה, ואולי זה שאנו אומרים בזהבה רבה ותוליכנו מהרה קוממיות לארצינו דהיינו בקומה זקופה לא קומה שהוא עכשיו אלא קוממיות כקומה שהי' לאדה"ר קודם שנחמעט שהי' לו קומה יותר ממאה אמה וכמ"ש מסוף העולם ועד סופו ולאחר שיוסר החטא יחזור הקומה לקוממיות והבן. (שנת תשנ"ו)

"והאספסוף אשר בקרבו התאוו תאוה וישבו ויבכו גם בני ישראל" (יא:ד). וברש"י אלו ערב רב, ויש לדייק כפל לשון התאוו תאוה, נראה דהם התאוו תאוה היינו שאין להם חסרון בדבר רק מתאוה קודם לשם תאוה קלת ועי"ז כשנתמלא תאותו אז יוסיף בנפשו תאוה יתירה ותהי' למאה מאד לדבר ההוא שאכל או עשה יותר מבראשונה והתאוה עוד לדברים רעים שלא הייתה מתאוה

מעיס והשני שביעם העין והאוכל בלילה
או סומא אוכל ואינו שבע מה"ע שלא
שבעתן עין.

והנה המן הגם שהי' להם לאכול כדי
שביעה והיו מרגיșין כל טעם
שרצו אבל בכל זאת לא נראה לעין רק
מין זרע כזרע גד שלא ידעו מה הוא
ולכן הגם שטעמו טעם בשר או דגים
אבל לא ראו רק מן, וי"ל דזה היחה
טענתם מי יאכילנו בשר זכרנו את הדגה
אשר אכלנו במצרים כלומר שראינו דג
ובשר ועחה פה נפשנו יבשה אין כל
בלחי אל המן עינינו כלומר שעינינו אינם
רווחת רק מן ולא המאכלים אחרים אשר
מרגישים טעמם, ודייקו בלחי אל המן
עינינו דהעין אינו שבע משאר דברים
שאינו רואה וזלחי מן וק"ל.

"וירץ הנער ויגד למשה ויאמר
אלדד ומידד מתנבאים במחנה ויען
יהושע בן נון משרת משה מבחריו
ויאמר אדני משה כלאם" (יא: כז).
ואיחא בגמ' (עירובין ס"ג) א"ר לוי כל
דמוחיב מלה קמיה דרבי אזיל לשאל
בלא וולד שנאמר ויען יהושע ויאמר אדני
משה כלאם וכחיב (דהיי"א ז') נון בנו
יהושע בנו, ופי' דמה שאמר משה כלאם
הי' כמורה הלכה בפני רבו דחיב מיחה
ולכן נענש בלא וולד דהוה כעין ערירים
ימותו ח"ו (ואף דהוה ליה צנות עי' רש"י
מגילה י"ד ע"ב וחוס' מגילה ג' ע"ב) אלא
שבאמת ז"ע על יהושע דהאיך הרהיב
בנפשו להורות הלכה בפני משה.

ונראה דמצינו בשאל המלך כשנא
שמואל הנביא ולקח ממנו
המלוכה אמר לו שכבר נתנו הקב"ה
לרעך הטוב וגו' ופי' המפרשים ז"ל
דכיוון אמר לו שמואל את זה דמעחה
אין מועיל לו חשובה כיון דכבר ניחנה
המלוכה ונעשה מעשה לאחר אין להשיב,
והנה כשנא הנער ויגד למשה אלדד
ומידד מתנבאים במחנה איחא שנא
משה מה ויהושע מכניס והוה נמי כעין
הא דשאל שנלקחה המלוכה ממשה
וניחנה ליהושע וא"כ אין מועיל לו עוד
חשובה וחפילה על חטא דמי מריבה
שיוכל להכניס בני"י, אלא שיהושע ברוב
דקדו וטענותו רצה להחזיק על זה
ולא ימות ולכן חיבף אמר אדני משה
כלאם והורה הלכה בפני רבו וכיון
דהורה הלכה בפני רבו א"כ חייב מיחה
וימות וממילא לא יוכל להכניס את
ישראל וממילא אין כאן הטעם דאין
מועיל לו חשובה שכבר ניחנה המלוכה
לאחר וישאר משה בחיים להכניס את
ישראל והיה יהושע רוצה למסור נפשו
עבור משה ולכן הורה בפניו שיחייב
מיחה והבין.

ולכאורה באלדד ומידד נמי אמרו
(סנהדרין) דהוה להו דין מורה
הלכה בפני רבם בענין נביאחם ואמאי
לא נענשו גם הם. ונראה דהנה בהא
דמורה הלכה קי"ל (יו"ד ס"ו רמ"ב) הרב
שמחל על כבודו כבודו מחל ואינו חייב
מיחה וכגון שמואל שהורה לפני עלי
הכהן שהחננה חנה לפניו אל הנער

ובס' מגלה עמוקות בשם המקובלים
 במה"ט לא נכנס משה ואהרן
 לארץ ישראל לפי שבאו ממה שעמידה
 חורה לאסור, ואולי מה"ט השבע השביע
 יעקב אבינו ליוסף אל תקברנו במצרים
 כי חש שמא יחשוב לקברו במצרים
 מה"ט של משה. ואולי מה"ט לא רצה
 יוסף לחזור לארץ כנען בחייו והרמב"ן
 האריך הרבה היאך לא הודיע את יעקב
 שהוא במצרים וגם באמרו ליעקב שיבא
 לארץ מצרים ועכ"פ לא הלך להתראות
 קודם ואח"כ יביאנו בעלמו ולהנ"ל אחי
 ספיר ואם שגיחי השם הטוב יכפר.

"ותדבר מרים ואהרן במשה על
 אודות האשה הכשית אשר לקח
 וגו'" (יב:א). ובהפלאה כאן כמד לפ"מ
 דמבואר באגדה חז"ל דמשה גלה קודם
 לארץ כוש ונשא שם אשה ואח"כ הלך
 למדין ונשא את זפורת. וזוהי מבואר כיון
 ששמעו שפירש משה מן האשה, והרי
 קיי"ל בזיווג ראשון שנוי המשלח והיאך
 גירשה. וע"כ שהיא כבר שניה, וא"כ
 נשא אשה כושית. וז"ש "ותדבר מרים
 ואהרן במשה וגו' כי אשה כשית לקח"
 וכנ"ל.

ולפענ"ד דבריו ז"ע דכנראה דס"ל
 דזפורת אשמו שניה הוא וכבר
 מותר לגרשה, אמנם כחבתי בחשונה
 אחת בשם הר"ן (פנהדרין כ"ג) וחוס'
 שאנץ (פוסק ז' ע"א) דכל שנשא בחולה
 לעולם מקרי אשמו ראשונה ולא מקרי
 אשמו שניה, אלא כשנשא אלמנה. וראי'

הזה החפלאתי ומחל לו על הוראתו וחי
 וכיון שאמר משה ומי יתן והיה כל עם
 ה' כלם נביאים ולא הקפיד על נביאחס
 לא נענשו על זה.

וי"ל בזה מה דאיחס בתרגום יונתן (פ'
 שלח) כד חמי משה ענותנותו
 דיהושע אמר י-ה יושיעך מעצת מרגלים
 ולכאורה מה שיכות להני אהדדי. ולהנ"ל
 י"ל שכיון שראה משה שיהושע מוכן
 למות בשבילו מלהיות ממלא מקומו חשש
 דילמא יהיה בעצה עם המרגלים ג"כ
 שלא יכנסו ישראל לארץ מאחר שידע
 מהנביאות שמשה מת [וכבר כחבתי דזה
 היה ג"כ עצת המרגלים] ולכן החפלא
 עליו י-ה יושיעך מעצת מרגלים והבן.

(שנת השי"ח)

"וירץ הנער ויגד למשה ויאמר
 אלדד ומדד מתנבאים במחנה"
 (יא:כו). וזכנה"ח אלדד ומידד אחי
 משה היו כי כשנתנה חורה ונאסרו על
 העריות פרשו כולם שנאמר וישמע משה
 את העם זכה למשפוחתיו ודרשי' על
 עסקי משפוחתיו וגם עמרם אחי משה
 פירש מיוכבד שהיתה אשמו ונשא אשה
 אחרת והוליד ממנה אלדד ומידד אלדד
 אל מדוד מידד מי דוד כלומר חלוף דוד.
 ומנאחתי קונדריס מר' עמרם מר' הלל
 שהיה מארץ ישראל אני הלל ראיתי קבר
 אלדד ומדד והיה כתוב עליהם אלדד
 ומידד אחי אהרן מן האב ולא מן האם
 וי"א אלדד הוא אלידד בן כסלון מידד
 הוא קמואל בן שפטן.

משה א-ל נא רפא נא לה" ומחל על
 שלו, וא"כ ליכא רק שבעת ימים של
 הקב"ה. אבל ברגמ"ה שנשחמד בנו,
 א"כ הו"ל ר"ל ב' נזיפות, חדא משום
 אביו וחדא שעוב דת ה' והו"ל ק"ו
 בהקב"ה וא"כ בעי י"ד יום. שוב מלאמי
 בחוקוני "הלוא תכלס שבעת ימים"
 מלראות פניו כמו שמצינו באבשלום. וזו
 שיש בה שחי סרחונות, לי ולך כמו
 שכתוב בעבדי במשה, ומן הדין יש לה
 להסגר י"ד יום אלא סלח לה הסרחון
 שלך ע"כ. א"כ אדרבה זיקש שהקב"ה
 יסלח לה על הסרחון של הקב"ה. או
 יאמר באמת ג"כ הכוונה שאמר לו
 הקב"ה למשה סלח לה הסרחון שלך
 שחטאה נגדך וממילא תכלס רק שבעת
 ימים, נמלא מיהו דשפיר עביד רגמ"ה
 וק"ל. (שנת השמ"א)

"ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם
 שבעת ימים וגו'" (במדבר יב:יד). ק"ו
 לשכינה י"ד אלא דיו לבא מן הדין להיות
 כנדון (ברייתא דר"י פתיחת חו"כ) וראיתי
 בספר חורמתך שעשועי למח' הגה"ק כ"ק
 אדמו"ר מגור בעל פני מנחם זנוקלה"ה
 בדין ק"ו בשם האמרי אמת זנוק"ל שא"י
 שעל כל ק"ו שבמקרא איכא פירכא
 (וכע"ז ז"ן המחבר ליפה פואר בר פ' צ"ו)
 והביא דוגמאות לכך, הן כסף וגו' ואיך
 נגנוב מבית אדוניך כסף או זהב, ויש
 לפרוץ חדא שהגביע שזה יותר מכסף
 וזהב שיש בו כח לנחש ע"י, ועוד שמה
 שלא גנבו הי' מחמת ידיעתם שיש ליוסף
 גביע שינחש בו מי הוא הגנוב ויחפוש

מדוד שנשא כמה נשים ולא יכול לגרש
 אחת מפני אבישג משום דשנוי המשלח
 ע"ש. ועיין מהרי"ל (הלי נשואין) אם הוא
 בחור ונשא אלמנה או אלמן ונשא
 בחולה, ועיין רש"ש (שלהי גיטין) הא
 בזיווג ראשון וכו' וע"ג, ועיין משנה
 הלכות (ח"ה ס"י רמ"ו). וא"כ לפורה אחר
 שהיחה בחולה בשעה שנשאה ג"כ בכלל
 שנוי המשלח.

והשני' דכנראה דעת הפלאה דמשה
 גירש את לפורה, אבל הרי
 ברש"י מבואר דלא גירשה אלא פירש
 ממנה, וכ"כ רש"י מפורש או לנשותיהן
 של אלו וכו' שיהיו פורשין מנשותיהן
 כדרך שפירש בעלי ממני, הרי שפ"י ולא
 גירש וגם עדיין קראה לו בעלי, וק"ל.

"הלוא תכלם שבעת ימים" (יב:יד).
 עיין רש"י, ק"ו לשכינה י"ד אלא דיו
 לבוא מן הדין להיות כנדון. והמפרשים
 הביאו מרגמ"ה שה"י לו בן שנשחמד
 ר"ל וישב עליו שבעה י"ד יום. והקשו
 עליו מכאן דדיו לבוא מן הדין להיות
 כנדון, וא"כ די ב' ימים ולא י"ד יום,
 וכן אמר לי חתני היקר הגאון מוהרי"א
 זללה"ה בשם זקנו בעל אמרי אמת.

ולפענ"ד נראה דאהכ"נ אלא דהכי
 פירשו "הלוא תכלם שבעת
 ימים", וא"כ בזיפת אביה שבעת ימים
 ושוב מק"ו להקב"ה נמי שבעת ימים
 וא"כ סך הכל י"ד יום, אחד בשביל האב
 ואחד בשביל הקב"ה. אלא במרים בקש

מאד סליחחו על שלא הי' נוהר יוחר
 ואשמו בראשו ויסלח לו ובקשו מאה
 מחילוח והצעה"צ בחומו האמין לו
 ואדרבה פייסו שבדלוי מוחל לו הכל
 ומאז החזיקו מאד כאיש נאמן ולא הי'
 נוהר הימנו וכ"ש לחשדו כגנב, ויהי
 היום הצעה"צ הי' טרוד והניח אורז
 כספו פחות ויאל לחון והגנב הנ"ל נשאר
 בניה ולא נוהר בו ואז לקח הגנב אח כל
 אשר לו והלך לו עם הכסף.

והגמשל מובן שכן עשו השבטים שראו
 אח הגביע וכיוצא בו חפצים
 יקרים יוחר מכסף וזהו ולכן בערמה
 החזירו הכסף בכדי להחזיק עצמם
 כאנשים מהימנים וכמו שעשה יוסף
 באמת שהאמין להם והכניסם לבית
 ועכשיו גנבו הגביע וגמלא ק"ו פריכא
 והבן.

אוחס וי"ל שלכך לקחו הגביע שלא יוכל
 לנחש, וחו שהק"ו לא שייך אלל בנימין
 שהוא לא הי' בפעם הראשונה ולא
 החזיר כסף וזהו שמאל ובקופו של דבר
 נמלא הגביע באמתחחו ע"ש.

ולפענ"ד להוסיף להפריך לפ"מ שראיחי
 לאחד הראשנים כמדומה
 לאצרבנ"ל משל שבה איש גנב לבית עשיר
 וכדי להעמיד עצמו כאיש מהימן וישר
 לקח מה שהוא מביא העשיר דבר שאינו
 חשוב כ"כ ולאחר שעה או שעתיים חזר
 לבית הגביר והחננל לפניו שאינו יודע
 היאך אבל כשבא הביחה והניח חפציו
 ובין החפצים מלא מה שהוא שאינו שלו
 ואחר שחשב שלא הי' במקום אחר באוחו
 דרך רק בניה צעה"צ הזה חשב שאולי
 איזה מקרה וסיבה נחערב חפץ מחפני
 הצעה"צ אללו ולכן הנה הביא החפץ זה
 שאינו שלו ויכירנו אם היא שלו ומבקש

פרשת שלח

בהלכות חלה וערלה אמרו להם אין אחס
 נכנסים ולמה אחס עוסקים בהלכות חלה
 (ע' ירושלמי חפניית פ"ד ה"ה) ולא הלכו
 מקודם להגיד למשה מה שראו והם
 הביאו אח ישראל למנצ וחשא כל העדה
 וילנו על משה ואהרן ויאמרו איש אל
 אחיו נחנה ראש ונשובה מצרימה.

ובמס' סוטה (ל"ה ע"א) דרשו על הא
 דכתיב ויאמר אל כל עדת בניי

"וידבר ה' אל משה לאמר שלח לך
 אנשים ויתרו את ארץ כנען אשר אני
 נותן לבנ"י איש אחד אחד איש אחד
 למטה אבותיו תשלחו כל נשיא בהם
 וכו' כלם אנשים ראשי בני ישראל
 המה" (יג:א-ג). והדבר פלא דהנה אם
 הם היו אנשים גדולים ראשי בניי א"כ
 היאך פחאום נפלו לרשע הסט"א ודברו
 סרה על ה' ועל ארצו ואמרו לישראל
 בשעה שחזרו שמאלו אוחס עוסקין

שיוכל לבוא אללי ולומר לה"ר על קדוש
מה ואני יהיה מוכרח לקבל ע"כ וע'
חפארת שלמה רש פ' קרח).

וכן היה בזמן ההוא ע' במס' ערכין
(ט"ו ע"א) דלא נחחס גזר דין על
אבותינו במדבר אלא על לה"ר דדברו
סרה ואמרו לא נוכל לעלות אל העם כי
חזק ממנו וא"ר חגיגה בר פפא דבר
גדול דברו מרגלים באומה שעה כי חזק
הוא ממנו אל חקרא ממנו אלא ממנו
כביכול אפילו בעל הבית אינו יכול
להוציא כליו משם ע"כ, והוא דיכולין
להיות ראשי בני ומנהיגי הדור ואפ"ה
יהיה שמץ מינות בקרבן, וזוה יש לומר
במה דמלינו ברש"י וישבו מחור הארץ
מקץ ארבעים יום והלא ארץ ישראל
ארבע מאות פרסה על ארבעה מאות
פרסה וכו' אלא שגלוי לפני הקב"ה
שיגזור עליהם יום לשנה קינר לפנייהם
הדרך, ולולי דבריו נראה דנחנו לו
הסט"א כח לחזור בקפיצת הדרך כדי
שע"י יאמין העם בהם ויקבלו הלשון
הרע.

ובזה תחיישב הקושיא שהקשו המפרשים
מדברי רש"י וילכו ויבואו להקיש
הליכתן לביאתן מה ביאתן בעצה רעה
אף הליכתן בעצה רעה ע"כ וא"כ
משמע דהלכו בעצה רעה וכאן משמע
דהיה ראשי בני וע' רש"י דאומה שעה
כשרים היו. ונראה ע"פ הנ"ל דבאמת
מן השפה ולחוץ היה נראה דכשרים
וכח"ח ויראי ה' ורק בחוכם היה זו

לאמר [יהושע בן נון וכלב בן יפנה] וכו'
טובה הארץ מאד מאד וגו' ויאמרו כל
העדה לרגום אחס באבנים וכבוד ה'
נראה באהל מועד אל כל בני א"ר חייא
בר אבא מלמד שנטלו אבנים וזרקום
כלפי מעלה רח"ל הרי דהלכו בדרך של
המרגלים בחופפה כלפי שמיא ונענשו
דמזן כ' ולמעלה עד ששים שנה ימותו
במדבר (וע' ב"ב קכ"א ע"א) ועוד יומר
אמרו במס' סנהדרין (ק"ח ע"א) מרגלים
אין להם חלק לעולם הבא והענין הזאת
נריך ביאור דהרי הרבה פעמים עשו
שלא כהוגן ולא נעשו כ"כ כמו בחטא
זה.

והדבר הוא ע"פ מה שספרתי כמה
פעמים שבזמן החוזה מלובלין
היה שם אחד נכבד בחואר רב והיה אדם
יר"ש ומדקדק מאד במצות ושמר היה ר'
יוסילי והוא היה שונא להיו"ד הקדוש
ופעם אחד נכנס להחווה והתחיל לדבר
סרה על היו"ד הקדוש וסיפר לשה"ר
ורכילות והיה שם מלמד אחד שהתחבא
בחדר של הרבי במקום מזונע והוא שמע
כל הנ"ל ומחמת כי הוא הכיר את היו"ד
הקדוש ידע דהכל שקר וכזב לא יכול
להתאפק ורץ ליד השלחן ואמר אני
נשבע בנקיטת חפץ כי כל דבריו של הר'
הנ"ל הם לא שרירין ולא קיימין ושקר
הוא ואין רגלים לדבר כלל וכלל וכשהלך
הרב הנ"ל אמר החווה הבעל דבר שומר
את האדם הרבה שנים שלא ייכשל אפילו
בהרהור עבירה וכ"ש בחטא ממש ונזמן
לו כח לדקדק במצות ולפסוק שאלות כדי

ויש כאן פליאה עזומה דאי רשב"י סבר
 דאנשים הללו הם אנשי צורה למה
 אמר מאחמול לבריה שילך ויקבל ברכה
 מהם וכאן משמע דמקודם אמר להן
 דברי פרידה וברכס ומפני איזה סיבה
 שהוא נשארו ובאו עוד הפעם ואז אמר
 לבנו לקבל ברכה ולמה חכה, ואפילו אם
 נאמר דרשב"י ברוח קדשו ידע דהם
 ישארו עוד יום אבל לא חשב דהם יבואו
 עוד פעם אלא על כרחך דרשב"י קרו
 להן אנשי צורה כיון דאע"פ שהם נפרדו
 ממנו והם לא באו לעיר הזאת עוד פעם
 אלא מחמת סיבה שהיה שם נשארו
 ואפ"ה באו עוד הפעם מזה הבין רשב"י
 דאנשים הללו הם אנשי צורה ואנשים
 גדולים כיון דהם גדולים בפני עצמם
 ואפ"ה בטלו את עצמן ובאו עוד הפעם
 ובקשו ברכה עוד פעם על נסיעתם
 וידעו דרק על ידי ברכת הנדיק יהיה
 להם טוב ולכן אמר לבנו שיקבל ברכתו
 והוא כיון שראה מה גדלה גודל אמונתם
 ברבם ואם כן מוכרח דהם בעלי צורה.

ופעם אמרתי בזה לפי הגמרא במס'
 שבת (ל"ג ע"ב) דיהודה בן גרים
 שמע דרשב"י גינה את האומה של
 רומיים ואמר כל מה שתקנו לא תקנו
 אלא לצורך עצמן תקנו שווקין וכו'
 מרחצאות לעדן בהן עצמן גשרים ליטול
 מהן מכס והוא הלך וסיפר דבריהם
 ונשמעו למלכות ורשב"י סיפר דבריהם
 לחלמידו או לאביו ואמו ולא להשמיען
 למלכות ונשמעו על ידו למלכות וגזרו
 להרוג את רשב"י והוא הטמין את עצמו

בערמימות מחוך הסט"א וכדי לרמות
 את ההמון וז"ש רשב"י כאן דהיו כשרים
 אלא לבסוף נחגלה דהיה הכל בענה רעה
 ועוד מחחילת הליכתם היו ברשת
 הסט"א כמו הסיפור הנ"ל.

הבה ונתבונן דיש כאן דבר נפלא דדוקא
 יהושע וכלב הם נשארו בחיים
 מחוך העדה הזאת והם זכו לירש בארץ
 ישראל כיון שהם לא דברו בגנות א"י (ע'
 ג"ב ק"ח ע"ב) והזכות לזה היה לכלב בן
 יפנה שהלך להשתטח על קברי אבות ועל
 ידי זכותם של אברהם יצחק ויעקב הם
 עמדו לו שלא יפול לרשמו ויהושע זכה
 לזה כיון שנטל ברכה מאת רבו משה
 רע"א מהימנא והוא ברכו שהקב"ה
 יושיעך מעצת מרגלים וזכות זה עמד לו.

וכן מצינו במס' מו"ק (ט' ע"א) ר' יונתן
 בן אסמאי ורבי יהודה בן גרים חנו
 פרשת נדרים כי ר' שמעון בן יוחאי
 איפטור מיניו באורחא לצפרא הדור
 וקא מפטרי מיניו אמר להו ולא
 איפטריתו מיני באורחא אמרו ליה
 למדחנו רבינו חלמיד שנפטר מרבו ולן
 באותה העיר צריך לפטור ממנו פעם
 אחרת שנאמר ביום השמיני שלח את
 העם ויברכו את המלך וכתיב וביום
 עשרים ושלושה לחדש השביעי שלח את
 העם אלא מכאן לחלמיד הנפטר מרבו
 ולן באותה העיר צריך לפטור ממנו פעם
 אחרת א"ל לבריה בני אדם הללו אנשים
 של צורה הם זיל גביהון דליברכוך אזל
 וכו'.

אח ישראל למקום ההוא לארץ אשר ה'
אלק' דורש אותה מראשית השנה ועד
אחרית שנה וכן על כלב בן יפנה כיון
דהלך להשחטת על קברי אבות וזוהי היה
ג"כ מראה שהוא בעצמו אין בו כוח
ואין בו דעת וע"י החבטלות באמת וע"י
חפלה לה' אז יחון אותו ה' בדעת אמת
ובדרך הישר אשר תפארת לעושיה
ותפארת לו מן האדם וזוהר (ח"ג קנ"ט)
דהיה לו מס"נ לזה, או אפשר דאפילו
ראה מקודם כמו המרגלים אלא הלך
להשחטת ולבקש מאבות שהקב"ה יחונן
אותו אם המחשבה הזאת הוא אמת או
לא וכן היה הדרך של נדיקי אמת בכל
הדורות שלא עזבו על עצמם ואדרבא מי
שיותר נתגדל ועלה יותר במדריגות אז
ביקש יותר רחמי שמים שיהיה לו
סייעתא דשמיא שלא יפול ח"ו ושלא
להיות עובר על יעצנו רע וזה שאמרו מי
יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו
דמי שנשאר קיים במקום ההוא אז זה
סימן שהוא הוא אשר מן השמים עוזרים
לו ונוחנים לו כח מן השמים והוא מצד
הקדושה.

וכן ראו עליהם דמיד שחזרו מא"י מיד
התחילו לדבר להעם ולא אמרו
למשה מה שראו וזה היה ג"כ מחמת
הגבהות הלב שהיה עמהם רח"ל ומיד
אח"כ וילנו על משה ואהרן ובאו בטענות
על יציאת מצרים ופחאוס נעשה
מאמינים באלו, והרי אחמול ראו שמשה
מדבר עם הגבורה וכולם היה מאמינים
בו ופחאוס נהפוך הקערה וכל היוצא

במערה י"ב שנים ואפ"ה אחר זה נפק
לשוקא חזייה ליהודה בן גרים אמר
עדיין יש לזה בעולם נתן בו עיניו ועשהו
גל של עצמות, ולכן אפשר דרשב"י ראה
אח זה מקודם ברוב קדושתו ולכן לא
רצה לשלוח את בנו כדי לקבל ברכה אלא
כיון שחזר חשב דחזר מפני איזה סיבה
והוא בדעתו הבין דבכדי לקבל מהם
ברכה הוא.

[דרך אגב על הא דרשב"י נתן בו עיניו
וקטליה דברים אלו בהשקפה
ראשונה ירחקס מן השכל כי איך תהיה
ראית נדיק לרעה והלא כתוב (משלי
כג:טו) טוב עין הוא יבורך ורשב"י
בעצמו בספרו (והר ח"ג דף ר"א) כתב
דבלעם היה רע עין דבכל אחר דהוה
מסחכל בעיניו הוה מחלט"א ובאור
החיים הק' בפ' בא (שמות יא:ה) מדייק
הדבר ועי"ש מה שכ' שס]. עכ"פ
היוצא לן מזה דע"י שהלך לקבל ברכה
מרבז אמר עליו אנשי צורה וראה בהם
גדלות וכן יהושע שהיה נער לא ימיש
מתוך האהל וסידר את המקומות בבית
המדוש אבל מה שעזר לו שלא יפול
במזודתם היה ממה שהלך לרבו קודם
שהלך אחס וביקש ברכה לכן זכה שלא
נפל לרשעם ולא ראה ולא דיבר סרה על
נחלת ה'.

ובתרגום יונתן כד חמא משה
ענותנומיה קרא משה להושע
בן נון יהושע, והוא ע"י שהשפיל את
עצמו זכה לכל זה ולחיים נצחיים ולהכניס

המקום ויכונו את הארץ לקראת כלל ישראל ולכן שלח אותם וכמו שהיה עושים הנדיקים הקודמים לנסוע ממקום למקום לקדש את המקום וסמכו על האדמה דכחב בספר הק' חנא דבי אליהו רבה (פרשה י"א) לפי שהיה להם לסנהדרי גדולה שהניח משה ויהושע ופנחס עמם הם היו להם לילך ולחזור בכל עירובת ישראל וילמדו את ישראל דרך ארץ כדי שיחקדש שמו של הקב"ה בעולמו וכן עשה הבעל שם הקדוש ותלמידיו, וכן היו נדיקים שהיו להיפך שהיה במקום אחד ועסקו בחורבן ה' יומם ולילה ומשם האירו לכל העולם כולו וכמו שאמר ר' מרדכי מנעסכין פעם לנדיק אחד כבוד מעלתו חושב כי נדיקים לרוץ ברחובות ולהכריז חקיף לעד ותפארתו עדי עד ואני בחרתי אופן כזה לשבח בניה ומי שירצה לשמוע יבא וישמע וכן ידוע עליו שלא נסע ממקומו עד שנחמו לו רשות מן השמים.

והסיבה לזה היחה דבזמנם היחה כאלו מגידים שהלכו ממקום למקום לעורר את הלבבות אבל באמת עשו זאת כדי לקבל ממון וכבוד וגשמה כל הדבר ולכן לא הועיל כלום מהדרשות שלהם כי דוקא דברים היוצאים מן הלב נכנסים ללב וע' מה שכחב הכהן הגדול מאחיו בעל החולדות יעקב יוסף אשר הבעש"ט אמר פעם רבש"ע לא אבקש שכרי בעוה"ב על המעשים שעשיתי רק על מה שנחתי לך יוס'לע כזה בפרשת ויחי על מה חכו חוספיו סרה כי המכחחין

מפיהם קדוש יאמרו אלא לזה הוא הדרך של הסט"א היאך לחפוס אנשים חמימי לב לרשתו רח"ל וע"ו נדיקין הרבה והירות והרבה חפלה כדי שיהיה לו רבי או מנהיג נדיק אמת שהוא יקבל מאתו את הדרך ה' ושיהיה מלד הקדושה ומאלה אשר ה' חפץ בהם. ובזהר (ח"ג קס"א) מביא הפ' ועמה יגדל נא כח אד' כאשר דברת לאמר אמר ר' ינחק אמת אמתי סליק מכאן דהא בשקרו דברו גרמיהו ובהוא מדה דב"ג מודד בה מודדין ליה וכן שאר אחרי אסתלקו דלא יכיל משה למימרינהו בגין דאינון גרמו.

ובבעה"ט עה"פ שלח לך אנשים ס"ח חכ"ס. ונראה ע"פ מה דידוע מהרה"ק מראפשיץ ז"ל כשהיה עוד אצל רבו החוזה מלובלין שאל אותו הלא בחורה לא נאמר חכם תהי' אלא חמים תהיה וכן על יעקב אינו החפאר עליו החורה ויעקב איש חס יושב אוהלים וע"ו ענה לו הרב הק' הנ"ל דהן אמת דחמים תהיה עם ה' אלקיך אבל לזה נריך הרבה חכמה להיות חמים עם ה' וכמו שאמרו חז"ל ברכות (י"ו ע"א) לעולם יהא אדם ערום ביראה ע"כ, וכן היה דרכו להסחיר כל מעשיו והכל היה ברמו אללו ועל מנצחו לזה שלא לכתוב שום שבת או חואר רק שהי' ערום ביראה.

והנה משה רבינו ע"ה היה בדעתו לשלח את המרגלים כדי שיקדשו את

ויהי"ר שבימים האלו שהם אחר קבלת התורה עוד נזכה לחזות בנועם ה' והנה כבר מצרכין החודש תמוז ודורשי רשימות אמרו זמני תשובה ממשמשין ובאין ויהא רעוא מקמי שמיא שזכה לעשות תשובה שלימה באמת ובשמחה ובטוב לבב ושיבנה בית המקדש במהרה בימנו ושם נעבדך ביראה כימי עולם וכשנים קדמניות, ויעזור השי"ת שכלל ישראל בכל מקום שהם יושעו בכל מיני ישעות בכללות ובפרטיות ברחניות ובגשמיות צבני חיי ומזוני ובפרנסה בנקל וזוכה להיות מעושי רצונו ושיחקדש שם שמים על ידינו ושגאל בגאולת עולם ע"י משיח צדקנו במהרה בימנו אמן.

"שלה לך" (יג:ב). בגמ' סוטה ל"ו ובמדרש רבה לדעתך אני איני מצוה וכו' ומשה נמלך בשכינה אמר אני אמרתי להם שהיא טובה שנאמר (שמות ג:יז) אעלה אחכס מעני מצרים וגו' חיהם שאני נותן להם מקום לטעות בדברי המרגלים למען לא יירשוה ועיין רמב"ן מה שחמה וגם האוה"ח ועוד חמהו וגדולה מזו שהרי לפני עור לא תתן מכשול והמיעץ למי שאינו יודע עובר משום יעלנו רע וקב"ה שומר תורה הוא והיאך יאמר ח"ו שאני נותן להם מקום לטעות ול"ע.

ואשר נראה בס"ד דהא בהא תליא אני אמרתי להם שהיא טובה וכו' פי' כי האדם יראה לעינים ולפעמים נראה

רגליהם לילך מישיבה לישיבה ללמוד וכל מה שמוסיפין ללמוד מוסיפין להחגאות ולהיות רחוק מהשי"ת כי אין אני והוא יכולין לדור במדור אחד וזהו על מה חכו שביותר שמכתחין רגליהם ללכת לישיבות ללמוד עוד תוסיפו סרה להחגאות ולהרחק מהשי"ת עיי"ש.

ולפ"ז נראה דהטעות של המרגלים היא בדבר הזה שלא הבינו את הדבר ושלא עשו בחכמה וע"ז אמרו ח"ת שאין בו דעת נבילה סרוחה טובה הימנו, וז"ש שלח לך אנשים הקב"ה לזה למשה שישלח אנשים גדולים אנשי מעשה נשיאים שבישראל אבל העיקר הוא שיהיה חכמים ובבחינת אני שכנתי ערמה וכן אמר יעקב אתם בערמימות אחיו אני בערמימותו וכן דוד אמר ועם עקש חתפתל וזה היה כיון שהסטרא אחרא עוור לפנייהם את הדרך ולכן הלכו בדרך השקר ודי למצין משא"כ יהושע שלח שני אנשים גדולים וחכמים והם עשו כאילו חרשים ולא שמעו לה"ר וכן לא ראו מה שלא צריכין ולכן על ידם נחקדש המקום ובמדרש דפנחס לא הטמין את עצמו והיה במדריגת רואה ואינו נראה ולכן שעבד הקב"ה להם הטבע עד כדי כך שאשה אחת רחב הזונה שמה הטמינס בפשתי העץ הערכות לה על הגג וסיכנה את נפשה למען להציל אותם כיון שהלכו בדרך ארץ וביראת ה' ובחכמה נפלאה וקבלו ברכת רבם הגדול יהושע ועי"ז ניצלו.

אוכלת יושביה ונמלא הא בזה תליא דמה שלא האמינו בזה שאמרתי להם טובה הארץ לא יאמינו שוב בחלק שני שהארץ אוכלת יושביה לטובתם הוא אלא יולאו דנה שארץ אוכלת יושביה היא.

וז"ש אני אמרתי שהיא טובה שנאמר וכו' אבל כיון שהם אין מאמינים בארץ ישראל שהיא טובה ורק סומכין על ראיית עינים ויתורו את ארץ כנען הטובה היא אם רעה ממילא מזה נחברר שגם במיתת הכנענים נמי ידונו שזה מפני רעת הארץ שאוכלת יושביה היא ולא מטובתה לישראל ולכן אמר חיייהם שאני נותן להם מקום לטעות שהרי אני אעשה לטובה שימיתו הכנענים כשהן יבאו שמה שלא יזיקו אותם והם יטעו גם בזה שאין זה טובה אלא ההיפוך לפי שהם לא האמינו בהבטחת ה' ובטובת הארץ ונמלא דח"ו הקב"ה לא יעץ להם רעה ואדרבה עשה להם לטובתם גם פה באמור להם טובה הארץ שחזר שנית שידעו טובה הארץ גם צבואם ארצה כנען עשה לטובתם אלא שהם לא האמינו ועשו לעצמן ולכל ישראל מה שעשו והבין.

"שלח לך אנשים וגו'" (יג:ב). ובמ"ר למה נסמכה פ' מרגלים לפ' מרים לפי שלקחה על עסקי דבה שדברה באחיה ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר הובא ברש"י וז"ל דלאו ראי' הוא התם דברו במשה רבינו איש אלקים והגם שהי' אחיה אבל כאן דברו על עינים ואבנים

הדבר לפנים שאינה טובה אבל באמת היא טובה ולפעמים ההיפוך וכמו שמראים טבעת של מרגליות למי שאינו בקי בה יחליף זוגא חוורא במרגליות כי אין יודע להבחין איזה טוב אבל כשזא אליו אומן מובהק יודע ומבחין ולפעמים מרגליות מלא סגיגים אבל הם רק מלמעלה ותחתיו כמעשה לבנת הספיר לטוהר וכן להיפוך, ולכן המאמין בה' יודע ועד שאמר טובה היא בודאי כן הוא הגם שלא יראה כן לעינים, וכמו שאמרה חורה בזמן הגלות והארץ תהיה שממה והיא טובה שלא יחזיקו בו הגוים כמפורש בחז"ל וכן ארץ ישראל בכלל לא גלתה ענמה לגוים וכשיכנסו בני ישראל אז חתן פריה ויבולה להם ולא לעכו"ם אלא דזה רק למי שמאמין בהבטחת הקב"ה שאמר שהיא טובה א"כ ודאי טובה היא אפילו אם לא יראה טובה מפני שמאמין בהבטחת ה'.

והנה כשנכנסו המרגלים ומלאו הכנענים קוצרים מתיהם אלו הם היו מאמינים שהארץ טובה היא ואפילו לא נראה ע"כ לטובת ישראל היא כן שהכל לטובה ממילא היו דנין גם זה לטובה שריון שהגיע כבר קיצם וסר זלם מעליהם המה מתים כבר אפילו קודם שבאו בני ישראל וכ"ש כשיכנסו בני ישראל מיד ימיתו כולם אבל כיון שהם לא האמינו בהבטחת ה' שהיא טובה ממילא לא יאמינו גם בטובה שעשה הקב"ה שימיתו הכנענים שהוא בשביל המרגלים ולטובתם אלא יאמרו ארץ

עליה ולכן החליטו בעצה אחת שמוטב ישארו במדבר וילמדו תורה מפי משה רבינו ולא יכנסו לארץ משימות משה ויהושע מכניס ויגרום ח"ו לציטול תורה והו"ל כעין עבירה לשמה, או שחשבו שגדול ח"ת כנגד כלס ועורא נמי לא עלה מצבל עד שרבו ברוך בן נריה הי' חי וא"כ עליה לא"י אינו חשוב כלימוד התורה במדבר. ולכן החליטו זה נמי לאחר ששמעו משה מח ויהושע מכניס. וכד חמי משה ענותותיה דיהושע שהורה הלכה בפני רבו כדי שימות ויעבור מן העולם ומשה יכניס חש משה שלא יפול בעצת מרגלים ולכן החפלה עליו י' יושיעך מעצת מרגלים, כלומר דעצת מרגלים נמי יהיה מהאי טעמא שישארו במדבר עם משה רבינו.

והא דמחו במגפה מפני שהורו הלכה מפני משה רבם דמשה קבל תורה מסני אף שהם הסכימו לדעת אחד מ"מ הי' להם לבא אלל משה ולהציע לו הצעחם שהם חושבים לישראל במדבר ואיך שיורה משה יפול הדבר אבל הם שידעו ענותותיה דמשה ששמעו שאמר לו ליהושע המקנא אחיה לי א"כ הרי הוא מסכים שימות והם יעברו ולכן לא בלו בחזרה ואמרו ההצעה שלהם והחלטתם למשה רבינו אלא דברו אל העם וכיון שלא יכלו להגיד כל עצמם החחילו לדבר על ארץ ישראל וממילא ישארו במדבר עם משה ויאכלו המן וילמדו תורה מפי משה רבינו. דהעיקר שבתורה אין להחכם יותר אלא נסמוך

ומאן יאמר דעל עינים ואזניס אסור לדבר כמו על משה רבינו.

ואשר נראה לפמ"ש כד חמי משה ענותותיה דיהושע אמר י' יושיעך מעצת מרגלים עיין ח"י וכחצתי במקום אחר בס"ד שאמרו בגמ' עירובין ס"ג ע"ב א"ר לוי כל דמוחיב מלה קמיה דרביה אזיל לשאל בלא ולד שנאמר ויען יהושע ויאמר אדני משה כללס וכחיב נון בנו יהושע בנו פי' שמורה הלכה בפני רבו הי' (ואף שנוח הי' לו עיין מגילה ג' ע"ב חוד"ה מלמד) וקיי"ל מורה הלכה בפני רבו חייב מיחה והנה יהושע בשמעו אלדד ומידד מחנבאים משה מח ויהושע מכניס לרוב חשקו שמשה יכניס מסר עצמו למיחה והורה הלכה בפני רבו ואמר אדני משה כללס וממילא ימות כדין מורה הלכה ובע"כ משה יכניס אבל משה מחל לו ואמר מי יחן והיה כל עם ה' ורב שמחל על כבודו כבודו מחול ומ"מ נשאר רושם שעכ"פ מח בלי בניס ורק בנות היו לו.

והנה במרגלים כחבו המפרשים נמי שלסם שמים נחכונו חדא שבאו לארץ ישראל וראו ששם יאלו איש תחת גפנו ואיש תחת תאנחו נמלא אדם זורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה וכו' תורה מה תהא עליה (עיין ברכות ל"ה ע"ב) ועד שחשבו שמשה רבינו יבא עמהם עכ"פ ילמוד עמהם תורה וידריכס ויוכלו עמוד אבל כיון ששמעו שמשה מח ויהושע מכניס א"כ תורה מה תהא

שראו שדברה מרים במשה הגם שכוונתה הייתה לש"ש מ"מ נענשה וממילא כבר ידעו שלעבור אח פי' ה' א"א אפילו כוונתם לטובה והוא לא חללה ולכן אמר ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר שהגם שכוונתם לטובה הייתה לא היה להם אלא לקיים מה שנצטוו או שהי' להם עכ"פ לבא למשה ולהגיד לו ענחם ולא לילך ולעשות מעשה נגד העם ולכן נענשו.

ובזה מובן מה שמבואר בש"ע בזה' חעניח דו' אלול חעניח נדיקים היינו יום שמתו המרגלים ופליאה וכי נדיקים היו. ולהנ"ל אחי שפיר שהם כוונתם הייתה לטובה אלא שטעו ולכן על החטא נענשו ואעפ"כ נקראו מיחח נדיקים והבן.

"שלח לך אנשים" (יג:ב). במ"ר, למה נקמכה פ' מרגלים לפ' מרים לפי שלקחה על עסקי דבה שדברה באחיה ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר ועיין רש"י ובעה"ט. וי"ל דמה ראי' מביא ממרים שדיברה באחיה אבל הם לא דברו אלא על ענינים אחרים ומה ראי' משם שאסור לדבר על ענינים אחרים.

ונראה ללהלן כתיב ויציאו דבת הארץ אשר חרו אחיה אל בני ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לחור אחיה ארץ אכלת יושביה הוא וכל העם אשר ראינו בחוכה אנשי מדות וגו' וילנו על משה וגו' ולמה ה' מביא אותנו אל הארץ הזאת לנפל בחרב וגו' והיושע בן

על הקבלה מפי משה ולעולם צריך לשמוע ולעשות כפי מה שכחוב ולא לשנות זיו כ"ש וכמ"ש על אהרן להגיד שנחו של אהרן שלא שינה.

וכעין זה מצאנו בנדב ואזיהוא שמחו על שהורו הלכה בפני משה רבם ונ"צ הרי משה רבינו הסכים שהם גדולים ממנו ומאהרן וא"כ מה החסרון שהורו הלכה בפניו אבל פשוט דאל חחכס יוחר מדאי ובהדי כבשי דרחמנא למה לך ואם ירצו לעשות מה שהוא אש זר יצאו למשה וישאלו שהרי משה קיבל חורה מקיני וזה הי' גם החסרון של הזקן ממרא שלא רצה להכניע לב"ד שהם קבלו המסורה שכן ההלכה שהולכים אחר הרוב. והגם שהם כוונו להאמת בהכניסם אש זרה שאח"כ נצטוו על זה וא"כ בזה גופא הרי היו גדולים ממשה רבינו שלא אמר להם להכניסם אש זרה אבל אפילו לעשות מה שהשיגו בדעתם הגדולה כל שיש שם משה רבינו לא היה להם לעשות לעצמם וזה אפילו למצוה וכ"ש ח"ו דברים אחרים, וזה הי' החטא של המרגלים הגם שהי' דעתם וענחם ללמוד חורה וחשבו שבע"כ ישאר עמהם משה רבינו מ"מ לא היה להם לעשות כן.

והנה במרים ואהרן נמי שדברו במשה הרי כוונתם הייתה לטובה על אודות האשה הכושית אשר לקח שלא היה לו לפרוש מאשתו מ"מ לא היה להם לדבר בפני משה וא"כ המרגלים

נון וכלב בן יפונה מן החרים וגו' טובה הארץ מאד מאד אם חפץ בנו ה' והביא אחנו אל הארץ הזאת ונתנה לנו וגו' אך זה' אל חמרדו, והנראה דהגם כי המרגלים הוציאו דנה על הארץ וכוונתם ח"ו למרד זה' וכמ"ש כי חזק הוא ממנו כביכול אין צעה"צ יכול להוציא את כליו נמצא דהכא ק"ו בן בנו של ק"ו אם על אחיו כ"ש על ארץ ישראל שהוא מרידה וכפירה ח"ו זה'.

א"י כי הכופר בטוב ארץ ישראל כופר בתורה ובמי שנחנה אשר התורה העידה כי ארץ זאת חלב ודבש הוא וכמ"ש במדרש (נמ"ר ופוטא ל"ו הובא ברש"י כאן) שלח לך לדעתך וכו' ומשה נמלך בשכינה אמר אני אמרתי להם שהיא טובה שנאמר (שמות ג') אעלה אתכם מעני מצרים וגו' חיייהם שאני נותן להם מקום לטעות בדברי המרגלים למען לא יירשוהו ע"כ. א"כ המדבר על ארץ ישראל הרי מדבר כביכול ומספק בהא דאני אמרתי להם שהיא טובה א"כ הדנה הוא על השכינה כביכול וק"ו הוא ממרים. (שנת תשנ"א)

נון וכלב בן יפונה מן החרים וגו' טובה הארץ מאד מאד אם חפץ בנו ה' והביא אחנו אל הארץ הזאת ונתנה לנו וגו' אך זה' אל חמרדו, והנראה דהגם כי המרגלים הוציאו דנה על הארץ וכוונתם ח"ו למרד זה' וכמ"ש כי חזק הוא ממנו כביכול אין צעה"צ יכול להוציא את כליו נמצא דהכא ק"ו בן בנו של ק"ו אם על אחיו כ"ש על ארץ ישראל שהוא מרידה וכפירה ח"ו זה'.

א"י כי הכופר בטוב ארץ ישראל כופר בתורה ובמי שנחנה אשר התורה העידה כי ארץ זאת חלב ודבש הוא וכמ"ש במדרש (נמ"ר ופוטא ל"ו הובא ברש"י כאן) שלח לך לדעתך וכו' ומשה נמלך בשכינה אמר אני אמרתי להם שהיא טובה שנאמר (שמות ג') אעלה אתכם מעני מצרים וגו' חיייהם שאני נותן להם מקום לטעות בדברי המרגלים למען לא יירשוהו ע"כ. א"כ המדבר על ארץ ישראל הרי מדבר כביכול ומספק בהא דאני אמרתי להם שהיא טובה א"כ הדנה הוא על השכינה כביכול וק"ו הוא ממרים. (שנת תשנ"א)

והנה במרגלים שהם היו שלוחי ישראל ישלח אותם משה הם היו שלוחי מצוה לכ"ע ומצוה לשמוע דברי חכמים ומי לנו גדול ממשה ובהסכמת הקב"ה אם חרצה שלח וא"כ הרי קי"ל שלוחי מצוה אינם נוקין לא בהליכתן ולא בחזרתן ואמאי נזוקו ונענשו וצ"ל כיון דההתחלה היחה בעצירה דכתיב ומקרבון אלי כולכם וזה לא היה במצוה ורק משה לא רצה להחזירן ולכן לא ניצלו א"כ יש לדייק כיון דמתחלמה לא היה מצוה אפילו דשוב הו' מצוה מ"מ אינו מציל

"שלח לך" (יג:ב). במד"ר ותנחומא, מהו לפרוש לים הגדול פחות מג' ימים קודם השבת, ויש להבין שאלה זו לכאן. ונראה דהנה קי"ל מפליגין ג' ימים קודם השבת לכל דבר ולמצוה אפילו ע"ש, עיין גמ' שבת י"ט ע"א אין מפליגין, ובמרדכי שם כתב דלצורך פרנסה מקרי לדבר מצוה (הביאו הרמ"א

הוא הגם שלא יראה כן לעינים, וכמו שאמרה חורה בזמן הגלות והארץ חריה שממה והיא טובה שלא יחיקו בו הגוים כמפורש בחו"ל וכן ארץ ישראל בכלל לא גלחה עצמה לגוים וכשיכנסו בני ישראל אז חתן פריה ויבולה להם ולא לעכו"ם אלא דזה רק למי שמאמין בהבטחת הקב"ה שאמר שהיא טובה א"כ ודאי טובה היא אפילו אם לא יראה טובה מפני שמאמין בהבטחת ה'.

והגה כשנכנסו המרגלים ומלאו הכנענים קוברים מחיהם אילו הם היו מאמינים שהארץ טובה היא ואפילו לא נראה ע"כ לטובה ישראל היא כן שהכל לטובה ממילא היו דנין גם זה לטובה שכיון שהגיע כבר קיצם וקר גלם מעליהם המה מחים כבר אפילו קודם שבאו בני ישראל וכ"ש כשיכנסו בני ישראל מיד ימיתו כולם אבל כיון שהם לא האמינו בהבטחת ה' שהיא טובה ממילא לא יאמינו גם בטובה שעשה הקב"ה שימיתו הכנענים שהוא בשביל המרגלים ולטובתם אלא יאמרו ארץ אוכלת יושביה ונמצא האז בזה חליא דמה שלא האמינו בזה שאמרתי להם טובה הארץ לא יאמינו שוב בחלק שני שהארץ אוכלת יושביה לטובתם הוא אלא יוציאו דבה שארץ אוכלת יושביה היא.

וד"ש אני אמרתי שהיא טובה שנאמר וכו' אבל כיון שהם אין מאמינים בארץ ישראל שהיא טובה ורק סומכין על ראיית עינים ויתורו את ארץ כנען

ואולי דהוא בכלל חתלמו בפשיעה וקופו באונס וכיוצא בזה וו"ש שלח לך אנשים וראינו מה שעלתה בזה פריך מהו לפרוש לים הגדול פחות מג' ימים קודם לשבת דלעולם הו"ל בגדר חתלתן בפשיעה וינא קודם ג' ימים ולא הוי מלוא ודו"ק.

"שלח לך" (יג:ב). בגמ' קוטה ל"ו ובמדרש רבה לדעתך אני איני מלוא וכו' ומשה נמלך בשכינה אמר אני אמרתי להם שהיא טובה שנאמר (שמות ג') אעלה אחסם מעני מזרים וגו' חיייהם שאני נוחן להם מקום לטעות בדברי המרגלים למען לא ירשוה ועיין רמב"ן מה שחמה וגם האזהרה"ק ועוד חמהו וגדולה מזו שהרי לפני עור לא חתן מכשול והמייעץ למי שאינו יודע עובר משום יעצנו רע וקב"ה שומר חורה הוא והיאך יאמר ח"ו שאני נוחן להם מקום לטעות וז"ע.

ואשר נראה בס"ד דהא בזה חליא אני אמרתי להם שהיא טובה וכו' פי' כי האדם יראה לעינים ולפעמים נראה הדבר לפניו שאינה טובה אבל באמת היא טובה ולפעמים ההיפוך וכמו שמראים טבעת של מרגליות למי שאינו בקי בה יחליף וזגא חורא במרגליות כי אין יודע להבחין איזה טוב אבל כשבא אליו אומן מובהק יודע ומבחין ולפעמים מרגליות מלא סגים אבל הם רק מלמעלה ותחתיו כמעשה לבנת הספיר לטוהר וכן להיפוך, ולכן המאמין בה' יודע ועד שאמר טובה היא בודאי כן

כאן ציווי וישראל בלו ואמרו "נשלחה אנשים לפנינו" הכניע ענמו להם ואמר ודאי כשרים הם ורזונם הוא רזון ה' והקמים לדעתם ולזה ילא המכשול. וז"ש "שלח לך", כלומר לדעתך דוקא אם חרצה שדעתך ורזונך יהי' בדבר הזה. אבל משה הקמים לדעתם ורזונם וזוהי ה' מקום לטעות בעונ"ה.

"שלח לך אנשים וגו' וישלח אותם משה על פי ה'" (יג:ב-ג). והקשו המפרשים הלא שלוחי מצוה אינן ניזוקין לא בהליכתן ולא בחזרתן. ובגמ' סוטה (כ"א ע"א) איח מ"ד דס"ל מצוה בעידינא דעסיק בה אגוני מגנא ואצולי מללא. והנה למ"ד דאצולי מללא קשה מן המרגלים שעסקו במצוה רבה בציווי השי"ח "שלח לך" וכחיד וישלח אותם משה על פי ה'", ועיין שפ"א עה"ח מה שהאריך וביש"מ כאן.

והנראה לפענ"ד דבחזרה כחיד "שלח לך אנשים" שיהיה משה המשלח, והטעם לפי שהשי"ח ידע שסופם לחטוא ולא צוה להשליחות, וכמ"ש רש"י בשם רז"ל אם חרצה שלח, אני איני מצוה אותך וכו', ולכן צוה לו למשה שהוא היה המשלח. אמנם במציאות כששלחם משה כחיד וישלח אותם משה על פי ה'", ובמדרש ששאל משה להקב"ה על כל אחד הגון הוא זה, וא"כ השליחות לא היחה על דעת משה אלא ע"פ ה' (ועיין ברש"י וברמב"ן). וכיון

הטובה היא אם רעה ממילא מזה נחזרר שגם במיחה הכנענים נמי ידונו שזה מפני רעת הארץ שאוכלת יושביה היא ולא מטובתה לישראל ולכן אמר חייהם שאני נוחן להם מקום לטעות שהרי אני אעשה לטובה שימיתו הכנענים כשהן יבואו שמה שלא יזיקו אותם והם יטעו גם כזה שאין זה טובה אלא ההיפוך לפי שהם לא האמינו בהבטחת ה' ובטובת הארץ ונמצא דח"ו הקב"ה לא יען להם רעה ואדרבה עשה להם לטובתם גם פה באמור להם טובה הארץ שחזר שנית שידעו טובה הארץ גם בבואם ארצה כנען עשה לטובתם אלא שהם לא האמינו ועשו לעצמן ולכל ישראל מה שעשו והבן.

"שלח לך" (יג:ב). פרש"י, לדעתך אני איני מצוה לך אם חרצה שלח וכו' (סוטה ל"ו). וז"ל כיון שהי' בהסכמת משה רבינו למה נכשלו. ונראה לפמ"ש במקום אחר דמשה רבינו שכינה מדברת מחוך גרונו וכל מעשיו לשם שמים והי' מושל באיבריו שלא היו עושים רק דבר שהוא מצוה. א"כ היאך הקמים על ידם, כיון שזה לא הי' רזון הבורא. ונראה דבאמת זה שרמזו הקב"ה באמרו אני איני מצוה אותך, א"כ אין כאן מצוה מצד ציווי שלי, ורק אם חרצה שלח, כלומר שאם חרצה שיש לך רזון בזה, א"כ ודאי דגם זה מצוה כיון שאין לך לעשות מה שאינו מצוה. אבל משה ברוב ענותנותו לא השגיח על ענמו אלא כיון שראה שאין

שאמרו (כמונז ע"ה) חד מנהו כחרי מנן
 וחד מנן כי סליק להחס כחרי מינהו,
 כלומר דמחילה כשבא לשם נופל
 ממדרגתו והו"ל כחרי מנן, ואח"כ כי
 סליק ונחעלה עד שהוא כחרי מינהו
 והוה ירידה לצורך עלי'. וזוה יש לפרש
 (נ"מ פ"ה) ר' זירא כי סליק לאר"י הו
 מחענה מאה חעניחיס לשכח גמרא
 צבלאה, ועוד מאה חעניחיס שלא ימות
 רבי אלעזר בשנייה ונפלין עליה מילי
 דציבורא, ונ"צ. ולהנ"ל י"ל דזה כוונתו,
 כיון דכשעולה נופל ממדרגתו ושוכח
 חורת חו"ל וכי סליק להחס נעשה כחרי
 מינהו בחורת אר"י, ויש להאריך.

והגה הרמב"ן פי' "סר אלס" הענין
 שצדיקים יודעים להכיר צליל
 הושענא רבה מי שיעלה לו שנתו נראה
 ללו צורח או במים ומי שלא יעלה לו
 שנתו ח"ו נראה ללו בלי ראש רק הגוף
 ע"ש. וציוני עה"ח ושאר מפרשים
 והרמ"א כתבו שאין לדקדק בזה בומה"ז
 רק חמים תהי'. ויש אומרים דבכל יום
 היו יודעים לכיון זה ע"ש. ולפ"ז כלב
 ראה שכבר סר אלס מעליהם והמרגלים
 לא ראו כי סר אלס, ולכן אמרו "וגם את
 בני ענק ראינו שם", כלומר שכולם
 אנשים חזקים ועזים, והי' החסרון מחמת
 שנפלו ממדרגות וכמ"ש וגם מצני
 הנפילים ראינו שם שנפלו ממדרגות,
 וכלב שהשתטח על קברי אבות זכה
 לראות שסר אלס. וז"ש "סר אלס
 מעליהם וה' אחנו", כלומר כיון שה'
 אחנו ראינו שסר אלס מעליהם, דרק

דמשה המכוין לשלם צדע ה' ובשליחותו
 והרי הקב"ה לא הסכים לשליחות, א"כ
 לא היו שלוחי מזה ולכן נזוקו.

א"י לפמ"ש בישמח משה (אות ג') על
 חרגוס יב"ע כד חמא משה
 ענותווחו דיהושע קרא יהושע ע"פ
 דאיחא צילקוט דוד (פ"י) בשם השל"ה
 כי עיקר טענת המרגלים הי' שישראל
 אינם צדיקים ואינם ראויים לנסים ליכנס
 לארץ. וידוע דמי שהוא ענו דן את כל
 אדם לצדיק ולכף זכות, וע"כ יהושע
 מכה ענותווחו ניצל מעצח מרגלים ע"ש.
 וכלב שניצל אמרו ז"ל לפי שהלך לחברון
 על קברי אבות, ואמרו ז"ל (עי' גרוס ה'
 ע"ה) הרואה שיצרו מחגבר עליו יזכר לו
 את יום המיתה, וממילא נשבר לבו
 בקרבו ונכנע להקב"ה ואהני לי' שינצל.

והנה שלוחו של אדם כמוחו, וכיון שהם
 חשבו לבנ"י שאינם צדיקים ואינם
 ראויים ליכנס לארץ ולעשות להם נסים,
 ממילא הם נעשו שלוחים להם באופן זה
 ולכן לא עלתה שליחותם ר"ל ונכשלו בו.
 אבל יהושע וכלב שדנו אותם לכף זכות
 שהם צדיקים וראויים ליכנס לארץ, לכן
 זכו ליכנס לארץ.

א"י מה שנכשלו המרגלים הי' דכלב
 אמר "סר אלס מעליהם וה' אחנו
 אל חראוס", לפמ"ש צייטצ לב עה"ח
 לצדיקים כשבאים לאר"י נופלים
 ממדרגתם ואח"כ זוכים למדרגות יוחר
 גדולות. ואמרתי צמ"ד שהוא ע"ד

האמנם דברי הפענח רזא ז"ע
 דבנחמומא מבואר שהיו צדיקים
 ח"ל ומנין אהה אומר שהיו צדיקים
 שהרי משה לא רצה לשלח מדעת עצמו
 שנמלך עם הקב"ה על כל אחד ואמר
 פלוני משבט פלוני וא"ל ראויים הם מנין
 שא"ל הקב"ה למשה ראויים הם שנאמר
 וישלח אותם משה ממדבר פארן ע"פ ה'
 וכן מבואר במ"ר שכל אחד אמר לו
 הקב"ה שהוא צדיק ולעצם הדבר כבר
 זיין למהרש"א סוטה בח"א (ל"ה ע"א)
 דפרש"י מקיש הליכתן לביאתן ע"ש.
 וידוע מה שאמר הרבי מלובלין אם
 יאמרו כל העולם אני צדיק לא אלאמין
 ואם יאמרו מלאכים ג"כ לא אלאמין כי
 לא יודעים מחשבות ואפי' יאמר כביכול
 עליו שהוא צדיק אלאמין שבאותו רגע
 הייתי צדיק אבל ברגע שניה כבר אפשר
 שח"ו חטאתי וכמ"ש יעקב שמא יגרום
 החטא והכ"נ מיד לאחר שנבחרו נחפכו
 בקרבם ואחי שפיר.

וישלח אותם משה וגו' כולם
 אנשים" (יג:ג). פי' רש"י לשון חשיבות
 כי באותה שעה כשרים היו והקשה בפנח
 רזא דהא כחיד לקמן וילכו ויבאו ופרש"י
 מקיש הליכתן לביאתן וכו' וי"ל דמשה
 טעה בהם והיה סבור כי כשרים היו
 באותה שעה, וברזא דמאירובח"א סוטה
 דף ל"ה ע"א חמהו דהיאך יטעה משה
 רבינו ולא ידע אם כשרים הם וע"ש מה
 שח"י ולפענ"ד דהכחיד לעצמו כי טעה
 שהרי צפ' דברים כחז רש"י על הפסוק

צדיקים שה' עמהם יודעים להנחין זה
 עקר זלם. כבר מעליהם, ולכן אל
 חיראוס.

"כולם אנשים" (יג:ג). פרש"י לשון
 חשיבות כי באותה שעה כשרים היו
 והקשה בפנח רזא והא כחיד וילכו
 ויבאו ופרש"י מקיש הליכתן לביאתן וכו'
 וי"ל דמשה טעה בהם והיה סבור כי
 כשרים היו באותה שעה ע"כ. וברזא
 דמאיר כחז עליו קשה דאיך יטעה משה
 רבינו ולא ידע אם כשרים הם ולדידי לא
 קשה שהרי כן אמר להדיא (דברים א:יג)
 הבו לכם אנשים חכמים ונבונים יודעים
 לשבטיכם ופרש"י שהם ניכרים לכם שאם
 בא לפני מעוטף בטליחו איני יודע מי
 הוא ומאיה שנט הוא ואם הגון הוא
 אבל אחס מכירים בו שאחס גדלחם אוחו
 ע"ש וא"כ הרי אמר משה רבינו שאם
 יחטוף בטליחו לא יכירונו.

ומה מחוק בזה מה שפי' הרה"ק
 מקאלק ויהושע בן נון וכלב בן
 יפנה מן החרים את הארץ קרעו
 בגדיהם, ודייק מן החרים את הארץ
 למה וכי מי לא יודע שהם מן החרים
 את הארץ. ופי' שיהושע בן נון וכלב בן
 יפנה קרעו בגדיהם מן החרים כלומר
 מן המרגלים שהם הלכו בכובע שער
 וביופענע כלומר מעוטפים בבגדים של
 ח"ח וחסידיים ואנשי מעשה ולא הכיר
 בהם משה ולכן הם קרעו בגדיהם להכיר
 בהם מי הם שהם נבונים ולא צדיקים.

הבו לכם אנשים חכמים וידועים לשבטיכם ופרש"י שהם ניכרים לכם שאם בא לפנינו מעוטף בטליחו איני יודע מי הוא ומאיזה שבט הוא ואם הגון הוא אבל אחס מכירים בו שאחס גדלחם אותו לכך נאמר וידועים לשבטיכם ע"ש. ולפ"ו מובן חי' דהיאך יטעה משה.

עוד י"ל לפמ"ש המקדש את האשה ע"מ שאני לדיק גמור אע"פ שהוא רשע גמור מקודשת שמה הרהר חשובה בלבו, והנה מבואר דאפי' רשע גמור ומהרהר חשובה בלבו מיד נעשה לדיק גמור, ואמרו ז"ל עה"פ מה ה' שואל מעמך כי אם ליראה ופריך אטו יראה מילחא וזוטרחא הוא ומשני אין לגבי משה ופי' שהעומד לפני משה רבינו מיד מהרהר בחשובה ולכן י"ל דכל אחד ואחד כשבא לפני משה באותה שעה כשר הי' שהרהר בחשובה ומיד שהלך לו חזר בו מהרהור חשובה וזוה מובן נמי הא דבא לפני מעוטף בטליחו כלומר שבעת שבא לפני הרי הוא מעוטף בטליחו ומהרהר בחשובה כמ"ש ז"ל ר"ה י"ז הראה לו הקב"ה למשה בשעה שיחטטף בטלית ימחול להם עונותיהם וברגע שיצא ח"ו חוזר בו וז"ש אני איני מכיר בו ושפיר י"ל משה טעה וכדעת הפ"ר וליכא סחירה גם ברש"י והבן.

"למטה ראובן וגו'" (יג:ד). הרמב"ן תמה שכאן מנה הכתוב השבטים לא לדגליהם ולא לזבאותם ולא לתולדותם ומי' שמנאן כאן לפי סדר חכמתם

ומעלת השלוחים כי היו ראשים ונשיאים בעם כאשר ספר ואין מעלתן שוה, אבל יש מהם גדול מחבירו בחכמה ובמנין, והקדים הנכבד קודם במעלה כי ממעלת עצמו מנאם ולא למעלת השבט וכו' ע"ש. לפ"ו לכאורה נמצא מעלת כלב גדולה מיהושע בחכמה ובמנין שהרי נמנה קודם ליהושע ולפי שנמנו לפי מעלתם וסדר חכמתם ולכן נמנה קודם, ומיהו לקמן פסוק כ"ד כחיב ועבדי כלב עקב וגו' וכחז הרמב"ן שם לא הזכיר יהושע כי פירש לכלב שכרו שיריש הארץ וכו' אבל משה אמר ויהושע בן נון וכלב בן יפנה חיו מן האנשים בעבור גדול מעלת יהושע בחכמה כלומר שהקדים יהושע לכלב ומשמע דיהושע גדול היה בחכמה מכלב ולכן הקדימו לפני כלב ודברים אלו סתראי נינהו לכאורה ול"ע. (שנת תשנ"ב)

"ויקרא משה להושע בן נון יהושע" (יג:ז). בחיב"ע, כד תמא משה ענותנותו דהושע קרא לו יהושע ועיין רש"י. ובישמת משה על התורה הביא מילקוט דוד פ"י בשם השל"ה כי עיקר טענת המרגלים היחה שישראל אינם לדיקים ואינן ראויים ליכנס וידוע דמי שהוא עניו דן את כל אדם ללדיק וע"כ יהושע מצד ענותנותו ניצל מעצת מרגלים ע"ש וקצ"ע לפ"ו שמשה החפלה עליו ולפ"ו ניצל מצד עצמו.

ולפענ"ד נראה להוסיף לפי דרכו בקודש דלפי שיהושע היה

דעתו והי' בטלה דעתו דקיי"ל "אחרי רבים להטות". אבל ר"ז ברוב ענותנותו חשב שהוא הקטן שבהם ומיד פתח ואמר דעתו להלכה שלא יקריבו, ולא היו יכולים עוד לחלוק עליו משום ד"לא חענה על רב", ואמרו א"כ יהרגו אותו, ואמר ג"כ מיד דעתו שלא יאמרו, וענותנותו גרם שלא חלקו עליו עוד כיון שהי' גדול שבהם.

והנה במרגלים נמי כשחזרו מלחור את הארץ, אילו היו יהושע וכלב ראשי המדברים והיו מתחילים בשבח אר"י, לא הי' עושה רושם אח"כ דיבור של מונאי דבה, כידוע דדיבורו של ראשון הוא עושה רושם. אלא דיהושע וכלב הרגישו בעצמם שאנשים הללו גדולים הם ונדבר זה מתחילים מן הגדול, וחלקו כבוד לגדולים שבה לפתח ראשון. וז"ש יב"ע, כד חמי משה ענותנותי' דיהושע אמר י' יושעיך וכו', דע"י ענותנותו יכלו המרגלים להוציא דבה וח"ו יהושע יחשוב בעצמו לרוב ענותנותו שדעת הרבים אמת ואחרי רבים להטות, לכן התפלל משה עליו, וה' הטוב יכפר. (שנת תש"ל)

"והתחזקתם ולקחתם" (יג:ב). לא הוזכר להם שום חיזוק עד שעת לקיחת הפרי משום שאז היו כולם טעונים משא וצריכים חיזוק ביותר פענה רזא. וי"ל עוד לפ"מ דאיחא במדרש שלא רצו ליקח פרות עד ששלפו יהושע וכלב חרבם

עניו והיה דן את כל האדם לנדיק וממילא היה דן גם המרגלים לנדיקים וזפרט שבאמת נדיקים גדולים היו וח"ו ישמע וימשך ג"כ אחר עצמם באמרו הרי נדיקים אלו יודעים מה שאומרים ומלואה לשמוע דברי חכמים (ינמות כ' ע"א) ואחרי רבים להטות וכיוצא בו ולכן התפלל עליו משה י' יושעיך מעצת מרגלים.

"ויקרא משה להושע בן נון יהושע" (יג:ז). ובתרגום יב"ע, כד חמא משה ענותנותי' דיהושע אמר י' יושעיך מעצת מרגלים. וז"ב. ונראה לפמ"ש במס' גיטין (נ"ה ע"ב) ענותנותי' דזכרי' בן אבקילוס החריבה את ביתו ושרפה את היכלו והגליתו מארצנו. ואמרו שם דבר קמאא אבל קוראא בי מלכא ואמר מרדו בך יהודאי, והביא קרבן ושדא ביי' מומא בניב שפתים, סבור רבנן לקרובי' משום שלום מלכות אמר ר"ז בן אבקילוס יאמר בעלי מומין קרבין למזבח, סבור למיקטלי' [לבר קמאא] דלא ליחל ולימר למלכא, א"ל ר"ז יאמר מטיל מוס בקדשים יהרג. ודייקו המפרשים מאי ענוות דר"ז ראינו כאן, והלוא לא פסק אלא כהלכתא.

ונראה דקיי"ל נפשות פותחין מן ה'ד, והנה ר' זכרי' הי' הראש ב"ד והי' הגדול שבהם, וא"כ אם הי' ר"ז ממתין עד שיאמרו רובן של סנהדרין דעתם ואח"כ הי' הוא אומר

המרגלים קודם כלל לא מצינו כלל שיאמר שלא יעלו ולא ירשו רק ספרו בדרך כלל באנו אל הארץ והוא זבח חלב ודבש וזה פריה אפס כי עז העם הישב בערים וגו' עמלק ישב בארץ הנגב והחמי והיבוסי והאמרי יושב בהר והכנעני יושב על הים ועל יד הירדן ולא זכרו כלל שלא יכנסו או שאין בכחם ליכנס.

ואשר נראה דהמרגלים לא יכלו להגיד שלא יעלו לארץ ישראל שהרי הליכחם היחה לרגל את הארץ ולראותה מה הוא ולראות החוק הוא הרפה ולא להיותם יועצים לעלות או לא לעלות ולכן התחכמו בעצתם להסביר שהגם שהארץ טובה מאד אבל העמים שמה הם עמים חזקים ערים גדולות וצנורות וגם ילידי ענק וע"כ בלי מלחמה גדולה א"א ליכנס לשם כי הם לא יתנו לנו ליקח את שלהם ומטבע של כל עם למסור נפשם על ארצם אם יפלו עליהם אויבים וכ"ש כאלו שהם אומות חזקים מאד אם נבא ליקח את ארצם ילחמו איתנו בכל כחם ולא יתנו לעלות ומ"מ לא אמרו שלא לילך או לילך כי זה לא להם להגיד. והיה צוה כוונתם היות כי ישמעו העם כי עליהם לעשות מלחמה בגוים האלו וליקח מהם את ארצם ממילא ישובו מזה וכדכתיב פן ינחם העם בראותם מלחמה וישבו מצרימה ולכן רק בערמה ספרו שמלחמה גדולה נגדם ללחום עם העמים וליקח מהם את ארצם.

ואמרו שיקחו מהפירות ולכן אמר והתחזקתם, שידע שיחשלו בלקיחת פירות.

"ממדבר צין עד רחוב לבוא חמת" (יג:כא). פרש"י, הלכו בגבוליה באורך וברוחב כמין גא"ס יונית. וראיתי בחי' מהרי"ק עה"ת מכת"י שכתב והא דלא נקט כמין ד' שלנו לפי שאיננה כ"כ בריבוע כמו הגא"ס יונית, ע"כ. ולפענ"ד נראה דרש"י דייק כמין גא"ס להשמיענו על כד היו הולכין, והוא דאז גא"ס יונית נכתב משמאל לימין, כלומר הרגל על כד דרום והראש פונה לכד צפון, אבל אוח ד' פונה מימין לשמאל, כלומר הרגל מימין והראש פונה לשמאל. ולכן ההולך ממזרח למערב כמין ד' אז הוא הולך מצד צפון לכד מערב ואחר מתהפך לכד שמאל והולך כל פני מערב, אבל הם הלכו לכד דרום, וא"כ הליכתן היחה כמין גא"ס יונית ולא כמין ד', וזה ברור לפענ"ד. ומדויק לשון, הלכו בגבוליה באורך וברוחב כמין גא"ס, כלומר הליכתן היחה כמין גא"ס וכנ"ל.

"וישבו מתור הארץ מקץ ארבעים יום וילכו וגו' וישיבו אתם דבר וגו' אפס כי עז העם הישב בארץ והערים בצורות גדולות מאד וגם ילידי הענק ראינו שם עמלק יושב בארץ הנגב וגו' ויהם כלב את העם אל משה ויאמר עלה נעלה וירשנו אתה כי יכול נוכל לה וגו'" (יג:כה-כו, כח-ל). וש' לדייק דנסיפור

א"י כמ"ש בגמ' (סנהדרין ז"ח ע"ג) מאי ונהפכו כל פנים לירקון אמר ר' יוחנן פמליא של מעלה ופמליא של מטה בשעה שאמר הקב"ה הללו מעשה ידיד והללו מעשה ידי היאך אאבד אלו מפני אלו, אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי רהיט ונפיל תורא ואזיל ושדי ליה סוסיא באורייה, ופרש"י כשרץ השור ונפל מעמידין סוס במקומו באבוסו מה שלא היה רוצה לעשות קודם מפלחו של שור שהיה חביב עליו שורו ביותר, וכשמטרפא השור היום או למחר ממפלחו קשה לו להוציא סוסו מפני השור לאחר שהעמידו שם, כך הקב"ה כיון שראה מפלחן של ישראל נוחן גדולותו לעובדי כוכבים וכשחוזרים ישראל בתשובה ונגאלין קשה לו לאבד עו"כ מפני ישראל ע"ש.

אלא על טענת כלב שטען שהרי מיד שבחנו רק לסור הארץ כל מקום שהגיעו היו מתים מהם לפנינו והיו קוברים את מתייהם בכל מקום שבחנו א"כ כ"ש שנעלה כלנו יחד שאז כולם ינוסו או ימיתו מפני בני ישראל מפחד ומורא וכמו שה"י במזרים צליל פסח, ולכן מיד הוציאו דברת הארץ לאמר הארץ אשר אבחנו ארץ אוכלת יושביה פי' שמה שמחו האנשים אינו בשביל שהקב"ה המיתם לפנינו וכן יעשה גם כשנכנסם אלא אדרבה הוא חסרון בארץ שהיא אוכלת יושביה אלא סותרים לדבריהם הראשונים שעם חזק הוא ולכן מיד תקנו דבריהם וכל העם אשר ראינו

ולכן כלב שידע כוונתם ויהם כלב את העם אל משה ויאמר עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה, והכוונה כי כיון שיש אחנו משה אין לנו לדאוג ממלחמה רק עלה נעלה בדרך עליה בדרך עולי רגל ולא נצטרך לכלום למלחמה ומה שאמרו שהעמים ילחמו שלא ליקח ארצם ע"ז השיב וירשנו אותה כלומר שהעמים ממילא יניסו מפניהם כאדם שנכנס בשדה של חבירו ובא היורש שאז הגזלן שה"י שם מעצמו עוזב.

וד"ש עלה נעלה וירשנו ולא אמר עלה נעלה ונלחם עמהם ונקח אחר מהם אלא וירשנו שזה הוא ירשה לנו מאבותינו וממילא אין אנו צריכים רק לעלות ומיד וירשנו ואין כאן מלחמה ולא פחד ומורא שנקח מה שהוא מהם, ומה מובן דברי הספורנו בזה שפי' וירשנו אותה כי יכול נוכל לה, כי אחר שנעלה שם ינוסו מפנינו כי כבר נמוגו כל יושבי כנען וזה יכול נוכל כי לא נצטרך ללחום אלא הם ממילא ינוסו בלי מלחמה ורצה להסיר מהם פחד מלחמה שהמרגלים הכניסו בהם.

וע"ז האנשים אשר עלו עמו אמרו לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו, ובחז"ל הובא ברש"י כביכול כלפי מעלה אמרו, פי' כיון דאמר כלב שארץ ישראל ירושה לנו והקב"ה יתן לנו ע"ז השיבו הגם שנימא כן שירושה לנו אבל אין בעל הבית יכול להוציא את כליו כביכול.

בחוכונו אנשי מדות גדולים וגבוהים וגם ילידי הענקים רק הם אפשר להם לחיות בארץ זו שאוכלת יושביה אבל אנחנו מן הנפילים בעיניהם כחגבים ודאי שלא נוכל לחיות שם וזה ה' דנחם.

(שלח משנ"ב)

"אפס כי עז העם וגו' עמלק יושב בארץ הנגב וגו'" (יג:כה-כט). וברש"י לפי שנכוו בעמלק כבר הזכירוהו מרגלים כדי לייראם. ונראה לפמ"ש הבע"ח פ' בשלח עה"פ ויחלוש יהושע ולא כחז ויכה לפי שעמלק חוזה בזוכרים היה ובחר לו אנשים שאינן עמודים למות באומה מלחמה, וכן יהושע עשה עשה כן דכחיב בחר לנו אנשים דמשמע קיימים ובריאים לכך לא היה יהושע יכול להרגם אלא חתך ידיהם ורגליהם וזהו ויחלוש ע"כ ע"ש. ולפ"ז גם כאן הזכירוהו ואמרו כי עז העם הישב בארץ ועמלק המכסף יושב בארץ הנגב ובידו לבחור אנשים כמו שהי' במלחמה שם והם חזקים ולא נוכל להם, עוד טענו כי כל העם אשר ראו בחוכה אנשי מדות ועיין רש"י וי"ל דאמרו דהם בעלי מדות טובות וממילא אין הארץ שוה בנוק ולא יוכלו לנגדם.

ונראה דעל ב' הטענות השיב להם כלב ויהם כלב וגו' אם חפץ בנו ה' וגו' ואחס אל תראו את עם הארץ כי לחמנו הם סר כלם מעליהם וה' אחנו אל חיראם, ועיין רש"י סר כלם פי' ב' פירושים אחד סר מגינס זה איוב שהיה

מגין עליהם, ד"א צלו של המקום סר מעליהם, ועיין רמב"ן ורבינו בחיי ובפענח רזא שהכוונה למה שנודע שבליל הו"ר ליל החוחם לא יהיה צל לראש האיש אשר ימות באותו בשנה ההיא לכך אמר כבר סר כלם מעליהם כי נגזר עליהם מיחה וה' אחנו כי הוא שוכן בקרבנו ועושה לנו נסים ונפלאות לעיני כל רואה ע"כ אל חיראם ע"ש.

והנה רמו להם כלב כי מה שהם טוענים מחשש עמלק שבחר אנשים שלא ימותו באומה מלחמה ובאותו שנה הרי אפי' הם חזקים אין לחוש להם שכבר סר כלם מעליהם וכיון שסר כלם הרי הם גברא קטילא, ולכן אל חיראם, אלא לפי' שני הרי הצדיק מת ואין מי שיגין עליהם הם טענו דבאמת הם בזכות עצמם ראויים שלא לאבד שהם אנשי מדות טובות ואף שהצדיק מת לא יוכלו להם, ולזה השיב כלב לפי' הב' סר כלם מעליהם מגינס ומה שטוענים אנשי מדות ה' אחנו ולא עמהם וכיון שה' אחנו וחפץ בנו ה' אל חיראם כי לחמנו הם.

ובמה שכחצנו נלפענ"ד לישב קושיט רבינו בחיי שכחצ ואני חמה למה הוצרך הלשון הזה לומר סר כלם מעליהם וה' אחנו אל חיראם כי כיון שה' אחנו אפי' לא סר כלם מעליהם אין ליראה מהם שהרי כחן של ישראל גדול מכל אלהים ולא כנורנו צורם ע"ש. ולפמ"ש שפיר בעי תרוייהו דבלא סר כלם

ההיא. והיתה הלכנה מופת בענין זה לפי שהוא ממונה על כל בעלי חיים שבשפלים כידוע בחכמת המחקר ע"ש.

ומה מיושב בזה סר כלס כי אדם יסודו מעפר וסופו לעפר א"כ הויחו בעוה"ז אינו הגוף אלא הלל שהוא מה דכתיב כי בללם אלקים עשה את האדם שזה הויחו בעוה"ז ולזה המופת והעיקר הלל ולפי שאמרו ז"ל שכל נברא יש בו ניצוץ קדוש ואפי' בנבראים בלתי טהורים והאנשים הרשעים וגם בס"מ הרשע אין מהם שאין בו חלק החיוני שהוא בחי' הטוב שהוא דבר המעמיד שזולתו לא יתקיים כל דבר ובהפרד ניצוץ החיוני ממקומו יחבטל ויאבד כל הבנין וכבר שאל אחד להחכם לומר איה מקום כבודו של הקב"ה והשיב לו תראנו איפו שאין מקום כבודו וע"ז אמרו לית אחר דפנוי מיניה והארכתי בזה במקום אחר ולכן הללם מכל דבר אין כח בשמש לדחות ודו"ק.

"ויהם בלב" (יג:ל). בגמ' סוטה (ל"ה ע"א) אמר רבה שהסיתן בדברים, דחזייה [פחת] יהושע דקא משחעי אמרי ליה דין ראש קטיעה ימלל, אמר אי משחעינא אמרו בי מילחא וחסמין לי, אמר להן וכו'. ופרש"י ראשו קטוע שאין לו בנים ליטול חלק בארץ הוא ידבר בפנינו ע"ש. ועיין מהרש"א בח"א שהקשה דלפי החשבון הי' יהושע אז בן מ"ב שנה ואכתי צידו להוליד בנים. ולדידי עוד קשה, שאמרו בגמ' עירובין

מעליהם אכתי חששו מפחד של עמלק שלא יכול יהושע לנחם ולהמיחם אלא להחליטם וגם זה בחפילה משה רבינו וכאשר ירום משה את ידיו וגבר ישראל והיה מלחמה גדולה עד בא השמש ומה אם גם שיכנסו לארץ ולא יהיה שם משה שיחפלו כמו שעשה במלחמת עמלק שהרי כבר שמעו משה מת ויהושע מכניס ומי יעמוד נגדם ולכן נחמם כלב ואמר סר כלס מעליהם וה' אחנו ולכן אל תראם והבן.

ודע דראיתי ברבינו בחיי עה"ח עה"פ סר כלס שהביא דברי הרמב"ן ז"ל כי צליל החוחם הגדול של הושענא רבה הוא יום כ"א לבריאת העולם לא ימצא אל על ראש מי שעמיד למות באותה שנה וזה כאלו כבר נגזרה עליהם מיחה וכחצ בטעם הענין הזה שהוא פלאי כי הלל ראוי לכל הנבראים שבעולם השפל בין שיהיה אדם ובהמה ועוף או עץ או ואבן או עשב השדה מפני שאור השמש הזורח עליהם בא ויורד למטה בגבולם ורשותם ולכן אין כח בשמש לדחות את כלס, אבל הוא נדחה מפני כלס שהרי כלס הוא נראה במקום שהשמש ראוי לזרוח ולא רצה הקב"ה שיהיה אחד מן הנמצאים מסיג גבול חבירו, וכיון שכן ראוי לכל דבר שבעולם השפל שיהיה לו כל כי ללו מורה על הויחו בעולמו ובמקומו, וכאשר יחסר כל ראש האדם צליל החחימה הנה זה אוח וסימן בהעדר ללו שהויחו נעדרת מחייב העולם השפל וכחצ ונחמם בטבעת המלך למות בשנה

דבשביל שביטל יהושע בניי לילה אחת מפיו נענש שלא היו בניי, וזה היו הרבה אחר זה ארבעים שנה אחריו, וא"כ ודאי שהיו עדיין בר בניי, ועיין בגליון בשם הערוך.

והנראה בס"ד דיהושע היו מזומן להכניס ישראל לארץ, וכבר שמעו מאלדד ומידד משה מח ויהושע מכניס, ולכן כשהחיל לדבר חשדוהו שלטובחו מדבר שרואה להיות ראש על ישראל, ואם לא יכנסו לא יעשה ראש. ולזה אמרו דין ראש קטיעה ידבר, כלומר שראשו יהיו קטוע אם לא יכנסו ישראל לארץ.

או יאמר לפמ"ש במקום אחר דאמרו ז"ל יו"ד שלקחה הקב"ה משרה עלה למרום וקבלה על שנטלה מזדקת הזו, ונחמה הקב"ה שחטעלה שחי עליות, שחיה"י בשם זכר ובראשו, והתם [בשרי] היחה בסופו. וא"כ מה שנעשה כאן ראש הוא משום שנקטע משם של שרי. וז"ש דין ראש קטוע, כלומר שמה שנעשה היו"ד ראש הוא ראש קטוע משם שרי, ידבר.

איברא דבזה יש ליישב נמי פ"י רש"י קצת, דהנה אמר הקב"ה לאברהם שרי אינו מוליד שרה מוליד, נמצא דאוח יו"ד שנשמה גרם לה שלא חלה, וכיון דנמסרה יו"ד ליהושע א"כ גרמה לו שלא יוליד. וא"כ כיון שידעו הנשיאים שניתן לו ליהושע יו"ד של שרי,

ודאי שוב אינו מוליד. ומיושבת קושיית המהרש"א דלא היו אחי אלף מ"ב שנה והיו ראוי להוליד, דכיון דהיו לו יו"ד של שרי ודאי לא יוליד. וז"ש דין ראש קטיעה ימלל, שאין לו בניי, וכבר ידעו מזה הנשיאים שלא יוליד. והא דאמרו ז"ל דעל שביטל נענש, י"ל דדא ודא גרמו. או יאמר דאי לאו הא היו זכוחה דאר"י מועיל לו לשנות, וכדקיי"ל דעשר שנים שנחול"ל לא נכנסו בחשבון לאברהם ושרה. אבל מטעם זה לא הוליד עוד אפילו באר"י וק"ל.

ובמ"ש יש להבין מה דאיתא בגמ' ערכין (ל"ב ע"ב) "ויעשו בני

הגולה השנים מן השני סוכות וישבו בסוכות כי לא עשו מימי ישוע בן נון כן בני ישראל וגו' ויהי שמחה גדולה מאד" (נחמיה ה'), אפשר בא דוד ולא עשו סוכות עד שבא עזרא וכו', ואידך דבעי רחמי על יצר דעבודה זרה ובטליה ואגין זכוחא עלייהו כי סוכה, והיינו דקא קפיד קרא עליוה דיהושע דבכל דוכחא כתיב יהושע והכא כתיב ישוע, בשלמא משה לא בעא רחמי דלא הוה ליה זכוחא דארץ ישראל אלף יהושע דהו"ל זכוחא דאר"י אמאי לא ליבעיא רחמי ע"ש.

וכתב בלאן קדשים ברש"י ד"ה דבכל דוכחא כתיב יהושע והכא ישוע משום וכו' יש נמי ליתן טעם לזה בשביל שלא בעי רחמי כתיב ישוע בלא ה"א דע"כ טעמו דיהושע דלא בעי רחמי

בברח מחו"ל לארץ נראה דשכיח, ועיין ר"ה (ט"ז ע"ג) ואידך ההיא זכותא דא"י הוא דאהניא ליה ע"ש. והרי דזכותא דארץ ישראל מהני אפילו לרוחא שכבר נגמר דינו ליהרג.

ולפ"ז אמרתי בס"ד במקום אחר לישב קושית הנוב"ז ז"ל (או"ח סי' ל"ה) מרבינו הרוקח וספר הקנה בענין חשוכה המשקל, שחמה דאטו מי שהרג ויעשה חשוכה יניחיהו הב"ד חפשי. ולפמ"ש נראה דכיון דיעשה חשוכה בזכותא דחשוכה ימצאו לו זכות, והלוא לא גרע מזכותא דא"י דלאחר שנגמר דינו אכתי עומד בדין חדש שמה ימצאו לו זכות, ודו"ק כי קלרתי.

ובמה שכתבתי לעיל נראה נמי לישב קושיא אחרת בפסוק, "ועבדי כלב עקב היחה רוח אחרת בו" (יד:כד), ופרש"י שחי רוחוח הי', למרגלים אמר אני עמכם בעצה, ובלבו הי' לומר האמת. והקשו המפרשים דלמה לא לקחו בעצה גם יהושע ככלב. ולהנ"ל י"ל דכיון דשמעו נבואת אלדד ומידד חשבו יהושע לנוגע בדבר ולא רצו להכניסו בעצתם, אבל כלב לא הי' להם טעם זה ושפיר לקחו אותו בעצה. (שנת השכ"ח)

"עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נוכל לה והאנשים אשר עלו עמו וגו' כי חזק הוא ממנו" (יג:ל). י"ל לשון וירשנו אותה היל"ל ונלחם עמהם ונוכל להם ונכבוש אותם ונקח מהם.

משום דמשה נמי לא בעי רחמי ולא היה עובר [לארץ ישראל] דזכותא דא"י יגין עליו, ומשה הוסיף לו יו"ד והיה מחפלה עליו י"ה יושיעך מעצת מרגלים שהיה מוצאי דבה על ארץ ישראל, וכיון דטעה בזה הוי כאילו הוציא דבה על א"י משום הכי ניטל ממנו הה"א וכתיב ישוע ע"ש.

ביאור הדברים שמפני שטעה יהושע ולא עלה על דעתו שצביל זכותו של ארץ ישראל מחקבל חפלתו יוחר משל חפלת משה רבינו, נמצא טעה בכח וגודל זכות ארץ ישראל שהחפלות נחקבלות שם אפילו מאדם פשוט כיהושע יוחר מחפלת רבו משה, הו"ל ח"ו דין מוציא דבה על א"י בטעות או בשוגג ונענש צביל זה ע"ש והוא פלא.

ונראה דכעין זה מצינו במי שנדון ליהרג וברח, דקיי"ל מכוח (ו' ע"ה) מי שנגמר דינו וברח ובא לפני אוחו ב"ד אין סותרין אח דינו, כל מקום שיעמדו שנים ויאמרו מעידים באיש פלוני שנגמר דינו ב"ד של פלוני ופלוני ופלוני עדיו הרי זה יהרג. ובגמ' פריך דסותר סיפא לרישא, ומשני אמר אביי לא קשיא כאן בארץ ישראל כאן בחוץ לארץ, דתניא רבי יהודה בן דוסתאי אומר משום רבי שמעון בן שטח ברח מארץ לחו"ל אין סותרין אח דינו מחוזה לארץ לארץ ישראל סותרין אח דינו מפני זכותה של ארץ ישראל. ועיין גיטין (דף כ"ט) בתוס' ד"ה אבל ב"ד של ישראל מצאו לו זכות לא שכיח, ועיין סנהדרין (דף מ"ג) מ"מ

כי לעשו ניתן הר שעיר לרשח אוחו, ירושה ממש להיות זה חלקו חבל נחלתו חבל ארץ ישראל לאברהם אבינו ע"ה לא ניתן לרשח, רק ואולך אוחו להיות לו שזיל לילך משם למקום גבוה ממנו (דרשות חת"ם רפ"ב) ואינו דומה ממה שנכנס לה בארץ ישראל על ידי שמת בארץ ישראל או שנכנס לה בחו"ל על ידי שמת בחו"ל וההפרש רב ביניהם, ולכן התאווה משה רבינו ע"ה למות בא"י ולכנס דרך שם אל ארץ העליונה ע"כ.

ומבואר לשון ויהם כלב ואמר עלה נעלה דהעיקר ירושת הארץ כדי שעלה נעלה לארץ העליונה ולכן אך בה' אל תמרודו ואמר אפילו יאמר עשו סולמות ועלו השמימה נעלה כיון דזה עיקר המטרה לעלות לא"י של מעלה.

"עלה נעלה וירשנו אותה כי יכול נובל לה והאנשים אשר עלו עמו וגו' כי חזק הוא ממנו" (יג-ל-לא). וי"ל לשון וירשנו אותה היל"ל ונלחם עמהם ונוכל להם. ונראה כי כלב אמר האמת אחכם כי אם נבא להלחם עמהם כדרך העולם מי יעמוד לפני בני ענק ליקח מהם מה שהוא שלהם, גם כי לא זכות שלנו יגרום הנם, ולכן דייק כלב לשון וירשנו אותה עלה נעלה וירשנו אותה שירושה היא לנו מאבותינו א"כ לנו רק לעלות שמה וממילא ירשנו אותה ולזה לא צריך זכות לנו כי הם לקחווה ואינו שלהם זכות אבותינו יש לנו.

ונראה כי כלב אמר האמת אחכם כי אם נבא להלחם עמהם כדרך העולם מי יעמוד לפני בני ענק ליקח מהם מה שהוא שלהם, גם כי לא זכות שלנו יגרום הנם, ולכן דייק כלב לשון וירשנו אותה כלומר עלה נעלה וירשנו אותה מדין ירושה שירושה היא לנו מאבותינו א"כ לנו רק לעלות שמה וממילא ירשנו אותה ולזה לא צריך זכות לנו כי הם לקחווה בחזקה מאחרים ואינו שלהם זכות אבותינו יש לנו.

ובזה מובן נמי מה שפרש"י שאמר כלב וכי זו בלבד אמר לנו בן עמרם אם יאמר לנו עשו סולמות ועלו לשמים נעלה שאין לו מובן הם מדברים מבני ענקים, גבוה קומה, גבורי מלחמה, והוא משיב להם מעשה נסים או הצליח לדעתם מי זה שיוכל לעשות סולמות ולעלות השמימה ועיין בכורות (דף ט' ע"ג) המעשה דסבא דבי אחונא, דאמרי ליה בני לן ביחא באורא דעלמא ואמר להו אפשילו לי חבלי מפארי ועייליה, והאמנם כלב הסביר אך בה' אל תמרודו כי אנחנו תלויים בה' ולא בחיל ולא בכח ולכן אפי' יאמר לנו עשו סולמות ועלו לשמים נשמע לו כי החיים שלנו לשמוע לה' וממילא הכל יבא שלא כדרך הטבע.

או יאמר בביאור לשון עלה נעלה ואם יאמר לנו עשו סולמות ועלו לשמים נעלה לפמ"ש מרן הח"ס פ' האזינו דארץ ישראל הארץ הקודש אשר ברוך הוא נותן לבני ישראל היינו ארץ עליונה,

עיקר המטרה לעלות לא"י של מעלה.
(שנת תשנ"ז)

"כי חזק הוא ממנו" (יג:לא). ואמרו
ז"ל שכפרו בו ית' כניכול, אין הצעה"ב
יכול להוציא את כליו. ול"ב, כיון
שהאמינו בהשי"ת, שהרי קראו אותו
בעל הבית, מה עלה על דעתם שאינו
יכול להוציא את כליו, אם הוא צעה"ב
הרי הוא עושה בשלו כרצונו.

ואשר נראה בס"ד, דמתחילה נבאר מה
שפי' ז"ל "וילכו ויבאו", מה
ביאחס בעצה אף הליכחם. והרי
בהליכחם לדיקים היו כמ"ש ז"ל שפך כל
אחד שאל משה רבינו אם הוא הגון
וכשר והשיב לו הקב"ה שכן, וכמ"ש
"כולם אנשים וגו'" (יג:א) ובאותה שעה
כשרים היו. באמנם מצינו בהשליש בשעה
שאמר הנביא "מחר סאה סלת בשקל
וסאחים שערים בשקל בשער שמרון,
ויען השליש אשר למלך נשען על ידו את
איש האלקים ויאמר הנה ה' עושה
ארוכות בשמים יהי' דבר הזה, ויאמר
הנך רואה בעיניך ומשם לא תאכל, ויהי
כדבר איש האלקים אל המלך לאמר
סאחים וגו' והמלך הפקיד את השליש
וגו' וירמסוהו העם בשער וימת כאשר
דבר איש האלקים" (מלכים ב' א:א-א).

ודרשו ז"ל במדרש (והוצא נסדר הדורות)
דהאי שליש איש חסיד הי' והי'
יודע שהדור אינו ראוי וכולם רשעים
ואמר להנביא שא"א שיעשה הקב"ה נס

ובזה מובן נמי מה שפרש"י שאמר כלב
וכי זו בלבד אמר לנו בן עמרם
אם יאמר לנו עשו סולמות ועלו לשמים
נעלה שאין לו מובן הם מדברים מזני
ענקים גבוה קומה גבורי מלחמה אמנם
כלב הסביר אך צה' אל תמרודו כי אנחנו
תלויים צה' ולא בחיל ולא בכח ולכן אפי'
יאמר לנו עשו סולמות ועלו לשמים
נשמע לו כי החיים שלנו לשמוע לה'
וממילא הכל יבא שלא כדרך הטבע.

או יאמר צביאור לשון עלה נעלה ואם
יאמר לנו עשו סולמות ועלו לשמים
נעלה לפמ"ש מרן הח"ס פ' האזינו
דארץ ישראל הארץ הקודש אשר ברוך
הוא נותן לבני ישראל היינו ארץ עליונה,
כי לעשו ניתן הר שעיר לרשת אותו,
ירושה ממש להיות זה חלקו חבל נחלתו
אבל ארץ ישראל לאצרהם אבינו ע"ה לא
ניתן לרשת, רק ואולך אותו להיות לו
שביל לילך משם למקום גבוה ממנו
(דרשות חמ"ס רס"ב) ואינו דומה ממה
שנכנס לה בארץ ישראל על ידי שמת
בארץ ישראל או שנכנס לה בחו"ל על ידי
שמת בחו"ל וההפרש רב ביניהם, ולכן
התאווה משה רבינו ע"ה למות בא"י
ולכנס דרך שם אל ארץ העליונה ע"כ.

ומבואר לשון ויהם כלב ואמר עלה
נעלה דהעיקר ירושת הארץ כדי
שעלה נעלה לארץ העליונה ולכן אך צה'
אל תמרודו ואמר אפילו יאמר עשו
סולמות ועלו השמימה נעלה כיון דזה

זזה פי' וילכו ויבאו מה ביאתם בעצה
 רעה כך הליכתם, שמיד בהליכתם
 כבר המיעלו דכנראה דרק ע"פ דרך
 הטבע להם ליכנס לארץ דע"פ נס אינם
 ראויים וחוקו ענת הרע כזה שנשלח
 לתור את הארץ היא לכבוש אותה ע"פ
 דרך הטבע, דאילו ע"י נס למה צריך
 לתור את הארץ, הרי הנס יבוא ממילא.
 וזה הי' טעומם, שהכל יעשה ע"פ דרך
 הטבע חיון שאינם ראויים לנס, ולכן
 נענשו ונעשו כופרים בנסי ה' ועשו מה
 שעשו. ולכן כלב בן יפונה ויהושע בן נון
 אדרבה אמרו "ה' איתנו אל תיראום".

ועיין באר מים חיים דבר נפלא,
 שמחמת גבהות לבס ואהבת
 הנצחון בא להם, ודו"ק שם כי הם
 דברים נפלאים. (שנת תשד"מ)

"ויפל משה ואהרן על פניהם
 ויהושע בן נון וכלב בן יפנה מן
 התרים את הארץ קרעו בגדיהם"
 (יד:ה-ו). י"ל דמשה ואהרם כשנפלו על
 פניהם הנה נפילת אפים הוא צפישוט
 ידים ורגלים, והו"ל כדין ס"ת שנפלה
 על הארץ וכיון שראו ס"ת שנפלו על
 הארץ ולכן קרעו בגדיהם, והא דלא
 קרעו אחרים בגדיהם והלא היו שם
 משבט לוי ועוד צדיקים ז"ל כיון שהם
 היו מן התרים את הארץ וזכו שכבר
 נכנסו להחם וחד מינן כחרי מיניה ולכן
 השיגו גודל החסרון בנפילת אפים
 והסתלקות השכינה כס"ת כשנפלה על
 הארץ ואומיות פורחות באויר.

עבור רשעים, שאין הקב"ה עושה נסים
 רק לצדיקים, וע"פ דרך הטבע א"א
 שיהי' שפע גדולה כזו אחר שהי' רעב
 גדול שיהי' מחר סאה סלח בשקל. ולפי
 שכפר בנסי ה' ואשר הוא כל יכול
 לעושה נפלאות גדולות לכלל ישראל, ולכן
 נענש שרמסוהו העם וימת, ע"ש
 באריכות.

ולפי"ז נראה דהמרגלים נמי שהיו
 צדיקים גדולים וראו שדורם
 אינם ראויים כ"כ שהקב"ה יעשה להם
 נסים גדולים כאלו עד שיאבד ל"א
 מלכים וכל האומות אלו בשביל ישראל.
 ולכן אמרו "כי חזק הוא ממנו" כזכור
 אין בעה"ב יכול להוציא את כליו, כלומר
 שהם הל"א מלכים ואינו יכול להוציאם
 בשביל בני"י, כי הם חזקים ממנו, ואולי
 הכוונה של "חזק הוא" כלומר שהם
 עכשיו בחזקה והחזיקו באר"י ולנו אין
 כח זה ואין הקב"ה יעשה נס לזה.

ולפי שכפרו בנסי השי"ת כשראו
 שהכנענים היו מקברים את מתיהם
 שעשה הקב"ה נס כפול, אחד שיראו
 שטר נלם מעליהם והם כבר כמתים
 נחשבו לפניהם וגם כדי להטרידם ולא
 יראו את המרגלים והוא הי' כבר חלק
 מהנס שהקב"ה הראם היאך טר נלם
 ויכניס בני"י לאר"י וכבר התחיל להוציא
 דבר על הארץ שהוא "ארץ אוכלת
 יושביה" ותלוי הכל בדרך הטבע ולא
 האמינו בנסי ה'.

חפץ בנו ה' וגו' ואחס אל תיראו את עם הארץ כי לחמנו הם כלומר שאין הנמשל דומה למשל כי אלו לחמנו הם סר כלם מעליהם וה' אתנו אל תיראום" (יד:ט). נראה לדייק לשון לחמנו הם ואטו אוכלין אחס היל"ל אל תיראו את עם הארץ סר כלם מעליהם, ונראה לפמ"ש בגמ' סנהדרין (נ"ה ע"ג) שאלו נא וראו אם ילד זכר ממדוע ראיתי כל גבר ידיו על חלציו כיוולדה ונהפכו כל פנים לירקון (ירמי' ז') אמר ר' יוחנן פמליא של מעלה ופמליא של מטה בשעה שאמר הקב"ה הללו מעשה ידי והללו מעשה ידי היאך אאבד אלו מפני אלו אמר רב פפא היינו דאמר אינשי רהיט ונפל תורא ואזיל ושדי ליה קוסיא באורייה ועיין רש"י הקב"ה מנטער בעצמו ואומר בשעה שמעביר העו"כ מפני ישראל היאך אאבד אלו מפני אלו, ונתן רב פפא משל לשור שרץ השור ונפל מעמידין קוס במקומו באבוסו מה שלא היה רוצה לעשות קודם מפלחו של שור שהי' חביב עליו שורו ביותר וכשמתרפא השור היום או למחר ממפלחו קשה לו להוציא קוסו מפני השור לאחר שהעמידו שם כך הקב"ה כיון שראה מפלחן של ישראל נותן גדולתו לעובדי כוכבים וכשחוזרים ישראל בתשובה ונגאלין קשה לו לאבד עו"כ מפני ישראל ע"כ.

"ועתה יגדל נא כח ה' כאשר דברת לאמר ה' ארך אפים וגו'" (יד:יז). ופרש"י (ועי' סנהדרין קי"א ע"ג) אף לרשעים ועיין רמב"ן, והגאון מוה"ר יונתן כ' ליישב קושיא הרמב"ן ז"ל דממ"נ אם כבר נתמלא סאה של אמוריים איך המחין ה' ואיחר ישראל במדבר ארבעים שנה ואם לא נתמלא סאחס איך היה הקב"ה רוצה להביאם תוך ג' ימים וע"כ ז"ל שבדאי נתמלא סאחס אף ע"י חפלת משה רבינו שהחפלת שיאריך השי"ת אפו אף לרשעים נחאריך גם האף של אמוריים ועיין תורת משה, ולפענ"ד קשה לפרש שיעיל חפלת משה לגוים הרשעים.

ולפענ"ד נראה ליישב בס"ד דמצינו שאמרה האלמנה כי באתה אלי להזכיר את עוני ר"ל דעד עכשיו שחיתה בין אנשים פשוטים גסים היא הייתה נחשבת לנדיקת אבל עכשיו שבא אל ביתה הנביא נגד גודל קדושתו נחשבת היא כבעלה עון וזה שאמרה כי

וי"ל דזה הייתה טענת המרגלים כי חזק הוא ממנו כביכול כלפי מעלה אין הבעל יכול להוציא זה מפני זה וכפי המשל הנ"ל ועל זה ויהם כלב והשיב אם

שנחם שלא דברו אחת צפה ואחת בלב, ונראה דהמרגלים כשהחזיעו לחכם עצה היאך לדבר לשה"ר על ארץ ישראל הסכימו בעצמם שמי שלא ישמע עליהם יהרגוהו או מדין זקן ממרא שהם הרוב או מאיזה טעם ולכן מפני פק"י החליט להגיד שגם הוא מסכים עמהם אבל בלבו חשב להגיד האמת שהרי הגם דקיי"ל אחרי רבים להטות מ"מ ולא לרעות כחייב וזה שאמר למרגלים אני עמכם בעצה ובלבו היה לומר האמת.

ובמה שכתבנו נראה לבאר מה דכתיב בסמוך ויהושע בן נון וכלב בן יפנה חיו מן האנשים ההם ויש לדייק לשון חיו מן האנשים ההם ולא די ויהושע בן נון וכלב בן יפנה חיו וגו' ובגמ' דרשו (ב"ב קי"ז) שנטלו חלקם של מרגלים בארץ וקמו תחיהם לחיים ועיין אוה"ח וכלי יקר ולפמ"ש י"ל עוד דקמ"ל שחיו מן האנשים ההם שלא הרגו אותם המרגלים וזהו חיו מן האנשים ההם והבן. (שנת תשי"ג)

"והאנשים אשר שלח משה לתור את הארץ וישבו וילינו עליו את כל העדה להוציא דבה על הארץ וימותו האנשים מוציאי דבת הארץ" (יד-לו-לז). עיין אוה"ח כל הכתוב מיותר שכבר השמיענו כי משה שלח האנשים ועיין במפרשים ולולי דמסתפינא הי' נלפענ"ד בדיוק וימתו האנשים מוצאי דבת הארץ שלא רק המרגלים מתו אלא גם אותן שהלינו להוציא דבה על הארץ

באת אלי להזכיר את עוני וגם בנת מלינו יש דורשין שזדיק חמים היה בדורותיו היינו לפי דורו היה זדיק דאנשי דורו היה אנשי רשע וכן לטו בזמן שהיה אצל אברהם לא היה זדיק ונגד אנשי סדום גם הוא נחשב קצת, ועיינו רואים אשר שבשנים קדמוניות לא היה נקרא כל אחד איש זדיק עד שלא התנהג בכל מיילי דחסידיהא להפענות משבת לשבת ולסגף וללמוד תורה יומם ולילה ועוד, ובזמן הזה מי שהוא שומר שבת כהלכתו כבר אומרים עליו שבחים הוי זה כל ימיו היה שומר שבת וכדומה ואין להאריך בזה.

וי"ל דכל זמן שבני ישראל לא חטאו במרגלים והיו במדרגה נשגבה וגבוה לגבי גודל נדקת בני ישראל היו האמוריים רשעים גמורים וכבר נחמלא סאחס ולולי שחטאו הי' הקב"ה מביאם חוך ג' ימים לא"י להוריש את האמורי אבל לאחר שחטאו בני' במרגלים נפלו מגדולתם ובזמן הזה כבר לא מקרי שלם עון האמורי נגדם ולא נחמלא סאחס עד סוף מ' שנה חוס כל הדור הזה ובניהם אחריהם זדיקים נכנסו לארץ.

(שנת תשי"ח)

"ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת צמו" (יד-כד). ופרש"י שתי רוחות אחת צפה ואחת בלב למרגלים אמר אני עמכם בעצה ובלבו היה לומר האמת וכו' ולכאורה הא' חסור להיות אחד צפה ואחד בלב ועיין רש"י לעיל פ' וישב ולא יכלו דברו לשלום מחוך גנותם למדנו

כלם מחו והכ"ק וימחו האנשים מולאי
דבה הארץ רעה כל האנשים ולא רק
המרגלים ולכן חזר ואמר ויהושע בן נון
וכלב בן יפנה חיו מן האנשים ההם
ההולכים לחור ולכאורה האנשים ההם
ההולכים לחור מיותר שהרי עליהם קאי
וימחו האנשים וגו' ולפמ"ש א"ש והבן.

בתרגום יב"ע ומיחו גובריא דאפיקו
טיב ביש על ארעה בשבעה
יומין באלול וכו' עיין ש"ע א"ח סי'
חק"פ זי"ו באלול מחו מולאי דבה
הארץ ורבינו הגדול הבה"ג גרס ב'
והוא כתר"י ז"ע הנ"ל וכ"כ במ"ח,
ועיין ז"י ובבא"ה"ג שזי"ו היה עונשן
שנשחרבבו לשונם מיד ומחו זי"ו ועוד
הקשה הז"י הא כתיב באבוד רשעים
רנה ואפשר דמסתמא שבו ולא זכו לקבל
חשובתם ומיהו המג"א סק"ב שם הביא
דבשל"ה כחב דלדיקים היו, ע"כ.

"ויהושע בן נון וכלב בן יפונה חיו
מן האנשים ההם ההולכים לתור את
הארץ" (יד:לח). ובגמ' (ז"ב קי"ו והובא
גרש"י כאן) שנטלו חלקם של מרגלים וקמו
חתיהם לחיים. נראה לפמ"ש בגמ'
(מגיגה ה' ע"א) שאם מח אדם שלא בזמנו
שנוחיהם נוחים לז"מ המעביר על
מדוחיו וכאן שמחו המרגלים שלא בזמנם
שהולאו דבה נשאלו שנוחיהם ונחנו
השנים ליהושע וכלב וזה ויהושע בן נון
וגו' חיו מן האנשים ההם כלומר חיו
ממש.

וראייתי בח"ס ז"ל שכתב שמי שמי
בשנותיו של אחר אחסם שנים
אינם מחוקנים כ"כ שהרי היו קלוצים
לאדם שאינו הגון (ח"ס שטרן). ולכן פי'
הת"י כד חמי משה ענווניחיה דיהושע
ז"ג ומסתמא יחנו לו משנוחיהם של
מרגלים קרי שמיה יהושע, שחשש שיחנו
לו משנות מרגלים ואז לכשיגיע לאוחן
השנים שהם מצעלי לה"ר אפשר שיכשל
גם הוא באוחו חטא במקום אחר ובזמן
אחר ע"כ החפ"ל עליו י' יושעך מעצת
מרגלים. ולא על הליכה זו החפ"ל עליו
כי יב"ג בעל בחירה ויבחר לעצמו הטוב,
אך לעמיד לכשיחי' ממותרי שנים של
מרגלים ע"ש וש"י.

וגראה לישב בזה דבגמ' ערכין (ל"ז ע"ב)
אנשי כנה"ג קראו לו ליהושע
ישוע חסר ה' על שלא החפ"ל לבטל
ינרא דע"ז בימיו ופריך והרי משה נמי
לא החפ"ל לבטל ומי' דמשה לא הי' לו
זכות ארץ ישראל אבל יהושע הי' לו
זכות דא"י והי' לו להחפ"ל. וכחב בלאן
קדשים שם א"כ למה נענש באמת ומי'
דיהושע לא האמין בגודל זכותא דחפ"ל
א"י ולא האמין שהוא תלמידו של משה
חחקבל חפ"ל יוחר מחפ"ל משה רבינו
רבו ורבן של כל ישראל הגם שהוא
בחור"ל וא"כ ינא מזה דלא האמין בגודל
זכות ארץ ישראל שזכות חפ"ל ארץ יש
בה כח גדול להחקבל יוחר מחפ"ל משה
והגם דכוונתו נכונה מ"מ הי"ל בחינת
של מרגלים שלא האמינו בזכות ארץ

ישראל ולכן נענש בחיסור אות ה' משמו
ע"ש היטב.

ולבאורה היאך זה בא ח"ו ליהושע
וכ"ש לאחר חפלת משה עליו
שיכשל בזה וע"כ שאז כבר חי בשנותיהם
של מרגלים ואע"פ שהועילה חפלת משה
מ"מ נכשל קצת ובאו אנשי כנה"ג ונטלו
ה' משמו שהגם שהועילה חפלתו של
משה מ"מ נכשלו שנותיו קצת ונטלו
הה"א והבן.

ובהא נראה נמי לישב מה שאמרו ז"ל
דמת יהושע בן מאה ועשר שנים
על שנחפז ללכת אה כל ארץ ישראל
שידע שלאחר שיכבוש הארץ ימות והוא
פלא היאך עלתה ח"ו על דעת לומר כן.
ולפמ"ש הח"ס ז"ל דקבל ימים ממרגלים
והם ימים שאינם כתיקונם ולכן דימיהם
הי' ודרשו ז"ל מה שדרשו, וה' הטוב
יכפר אם שגיאתי. (שנת תשנ"ו)

"ויהושע בן נון וכלב בן יפונה חיו
מן האנשים ההם ההולכים לתור את
הארץ" (יד: לח). ובגמ' (ב"ב קי"ו והובא
ברש"י כאן) שנטלו חלקם של מרגלים וקמו
תחתיהם לחיים. נראה לפמ"ש בגמ'
(תגייה ה' ע"א) שאם מת אדם שלא בזמנו
שנחיהם נוחנים לז"מ המעביר על
מדוחיו וכאן שמתו המרגלים שלא בזמנם
שהוציאו דבה נשאר שנותיהם ונחנו
השנים ליהושע וכלב וזה יהושע בן נון
וגו' חיו מן האנשים ההם כלומר חיו
ממש.

וראיתי בח"ס ז"ל שכחב שמי שחי
בשנותיו של אחר אוחס שנים
אינם מחוקקים כ"כ שהרי היו קלובים
לאדם שאינו הגון. (ח"ס שערן) ולכן פי'
הח"י כד חמי משה ענווניחיה ליהושע
ב"נ ומסתמא יתנו לו משנותיהם של
מרגלים קרי שמייה יהושע, שחשש שיחנו
לו משנות מרגלים ואז לכשיגיע לאוחן
השנים שהם מצעלי לה"ר אפשר שיכשל
גם הוא באלו חטא במקום אחר ובזמן
אחר ע"כ התפלל עליו י' יושעך מעצח
מרגלים. ולא על הליכה זו התפלל עליו
כי יב"נ בעל בחירה ויבחר לעצמו הטוב,
אך לעתיד לכשיחי' ממותרי שנים של
מרגלים ע"ש וש"י.

ונראה לישב בזה דבגמ' ערכין (ל"ב ע"ב)
אנשי כנה"ג קראו לו ליהושע
ישוע חסר ה' על שלא התפלל לבטל
ינרא דע"ז בימיו, ופריך והרי משה נמי
לא התפלל לבטל וחי' דמשה לא הי' לו
זכות ארץ ישראל אבל יהושע הי' לו
זכותא דא"י והי' לו להתפלל. וכחב
בז"ק שם א"כ למה נענש באמת וחי'
דיהושע לא האמין בגדול זכותא דחפלת
א"י ולא האמין שהוא תלמידו של משה
תקבל חפלתו יותר מחפלת משה רבינו
רבו ורבן של כל ישראל הגם שהוא
בחול' וא"כ ינא מזה דלא האמין בגדול
זכות ארץ ישראל שזכות חפלת ארץ יש
בה כח גדול להתקבל יותר מחפלת משה
והגם דכוונתו נכונה מ"מ הי"ל בחינת
של מרגלים שלא האמינו בזכות ארץ
ישראל ולכן נענש בחיסור אות ה' משמו

ועיין היטב לאן קדשים הנ"ל, ולכאורה היאך זה בא ח"ו ליהושע וכ"ש לאחר חפלת משה עליו שיכשל בזה וע"כ שאז כבר חי בשנותיהם של מרגלים ואע"פ שהועילה חפלת משה מ"מ נכשל קצת ובאו אנשכנה"ג ונטלו ה' משמו שהגם שהועילה חפלתו של משה מ"מ נכשלו שנותיו קצת ונטלו הה"א והבן.

ובהא נראה נמי ליטב מה שאמרו ז"ל דמת יהושע בן משה ועשר שנים על שנחשלו לכבוש את כל ארץ ישראל שידע שלאחר שיכבוש הארץ ימות והוא פלא היאך עלתה ח"ו על דעת לומר כן. ולפמ"ש הח"ס ז"ל דקבל ימים ממרגלים והם ימים שאינם כחיקונם ולכן בימיהם ה' ודרשו ז"ל מה שדרשו, וה' הטוב יכפר אם שגייתי.

"בבואכם אל הארץ וגו' והיה באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה'" (טו: יח-יט). י"ל שכפל חיבת הארץ בבואכם אל הארץ וגו' והי' באכלכם מלחם הארץ, ונראה לפי שהפרשת חלה חלוי בזמן שישראל על אדמתם אבל בזמן שאין ישראל על אדמתן חלה מדרבנן ואמר בבואכם אל הארץ היינו כשיהיו ישראל על אדמתם אלא ללא תימא דתלוי רק בביאת הארץ ואפילו לחם מחו"ל נמי יתחייב בחלה ולכן כתב באכלתם מלחם הארץ ולא מלחם חו"ל ורק אז תרימו תרומה לה' שהוא תרומה דאורייתא אבל אם כשאין ישראל על אדמתם חלה דרבנן.

והבית ישראל כתב בשם החי' הרי"ם ז"ל דסמך עניני מרגלים לפי שמרגלים היו אנשים גדולים ולא רזו לקשר גשמיות עם רחניות ולא רזו ללכת לא"י שיצטרכו לעסוק בגשמיות אבל מן השמים אדרבה זה הי' רזון הבורא לעשות מגשמיות רחניות לחם הארץ תרומתו תרומה לה'. וי"ל עוד דקין והבל נחלקו והבל הביא מחלבי האן וקין הביא מפרי האדמה מן הגרוע וישע אל הבל ולא מנחתו ואל קין ואל מנחתו לא שעה, ומחשוב שפרי האדמה אינו עולה לריח נוחם לה' ולכן אמר והי' באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה' ותרומה מפרישין מן המובחר ולא מן הגרוע. ותרומתו תרומה לה' שיהיו צעין טובה.

"ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה וגו' מראשית עריסותיכם תתנו לה' תרומה לדורותיכם" (טו: כ-כא). ונספרי מראשית למה נאמר לפי שנאמר ראשית עריסותיכם שומע אני ראשונה שנעיסות ח"ל מראשית מקצתה ולא כולה ע"ש ויש לדייק לשון לדורותיכם.

ונראה לפענ"ד דבא לרמוז גם הא דקיי"ל חלת ארץ ישראל מפריש ואח"כ אוכל שחלת ארץ ישראל אינה ניטלת אלא מן המוקף כמ"ש יו"ד סי' שכ"ג אבל חלת חו"ל ניטלת שלא מן המוקף ואפילו אכל ונשתייר קצת מפריש חלה על מה שאכל כבר שא"ל לתרום מן המוקף ולא עוד אלא שמוחר לו לאכול

כל המצות קודם הפרשת חלה רק שישייר מחיכה מהפח ויפריש חלה מחחיכה זו על כל מה שאכל שהקילו חכמים בחלת חו"ל להיות אוכל והולך ואח"כ מפריש ע"ש ועיין ש"ע א"ח סי' תנ"ז ובש"ע הגרש"ז סע' ח' ט'.

ולפ"ז י"ל ראשית ערסחכם חלה תרימו וגו' בארץ ישראל שהחייב להפריש ראשית ואח"כ יכול לאכול כתרומת גרן ששייך בארץ ישראל כן תרימו אותה ושזב קאמר מראשית ערסחכם תתנו לה' תרומה כלומר שכבר אכלתם ולא נשאר רק מראשית מקצתה ולא כולה תתנו אעפ"כ לדרחיכם היינו בחו"ל שהם דורות הבאים ומרומז בקרא הגם שהוא דרבנן וק"ל.

"ראשית ערסחכם חלה תרימו" (טו:ב). פרש"י כשתלושו כדי עריסחכם שאחס רגילין ללוש במדבר וכמה היא (שמות ט"ו) וימודו בעומר עומר לגבולת [ושיעורו מ"ג ביצים וחומש ביצה] ונחלקו רבותינו בשיעור זה עיין זל"ח פסחים קט"ז והואיל וחביבא מצוה בשעתא שהעלה דשיעור מ"ג ביצים וחומש ביצה הלכה למ"מ וגם שיעור האגודלים למדידת המקוה הוא הלמ"מ ולאחר שמדד השני שיעורים נחזר לו שהבינות המציאות בינינו הם הביצה שלימה שבזמנינו רק חצי ביצה מביצים שבהם דיצרה החורה ולכן העלה שלא לזרז על חלה שהעלה חיו"ט שהיא פינטו מדה ישנה וגם לענין שיעורי לח יכפול

בשיעורי חורה עכ"פ והח"ס תמה עליו בתש' אחת ובשני' נראה כמודה לו עיין ח"ס א"ח סי' קכ"ז וסי' קפ"א ובשו"ת תשובה מאהבה ח"ג סי' שכ"ד ובחו"א א"ח ובערוך השלחן, וכבר הקשה כן בשו"ת תשב"ץ ח"ב סי' רנ"א והסכימו כמה מהאחרונים ז"ל שהביצים נתקטנו ולא האגודלים ובח' הארכתי בזה הרבה בס"ד.

ובהגדה של פסח כמה הלכות נוגעות אות כ"ט הבאתי בס"ד זו"ל הכוס יהיה שלם בלי שום פגימה, ומודחות יפה, וזריך להחזיק לכל הפחות רביעית. שיעור רביעית היא כביצה ומחלה. (עיין טוש"ע א"ח סי' תנ"ז) ועיין זל"ח פסחים דף קט"ז דהביצים נתקטנו במחצית ממה שהיה בזמן הגמר' ועיין גם ח"ס בת' א"ח סי' קפ"א ובסי' קכ"ז קותר קצת דבריו ועיין חשו' מאהבה שהחוכה עם הנוב"י בזה (ח"ג סי' שכ"ד) ובחו"א ז"ל האריך בזה, ובאמת כי כבר העיר על כל זה בשו"ת תשב"ץ וזיין עליו גם בערוך השלחן ע"ש ובח' הארכתי בס"ד (עיין שו"ת משנה ח"ד סי' ס"ט).

האמנם ראה זה מצאתי תשובת רב האי גאון ז"ל (במשנת הגאונים שערי תשובה [לייפניג תרי"ח] סי' מ"ו) לענין הפרשת חלה מן העיסה זו"ל ושאלתם אם זריך לשער אחד מכ"ד וכו' וכו' והשיבו כי בודאי שיעור חלה מ"ג ביצים וחומש ביצה וכו' ולכך נחנה לנו החורה

רנ"א וכ"כ הרמב"ם בפיה"מ פ"ב
 דחלה מ"ו דאם זכנו לשער מה שחיל
 המדה הזאת במשקל ישמנה כפי שינוי
 דבר המדוד לפי שאין כוונת המשקל
 השעורים והחטים שזה ולא מיני קמח
 כולם משקלם שזה אע"פ שהיא ממין
 אחד ולא נחנו שיעור חלה אלא במדה
 וכ"כ עוד בפ"ק דעדיות מ"ב ובשור"ח
 אבקה הרוכל להב"י ז"ל סי' נ"ג וכ"כ
 הפר"ח יו"ד סי' נ"ט סק"ו ע"ש
 באריכות.

שיעור צביצים וצפירות שדברי סופרים
 על הר סיני ניתנו כדכתיב ועליהם ככל
 הדברים לפי שהצביצים והפירות נמצאים
 בכל מקום וכו' ונשחנו כל המדות שהן
 מזמן קרוב וכ"ש מדורות הראשונים
 שאין יודעין מדותיהן כלל ולכך תלוי
 חכמים ז"ל השיעור צביצים וצפירות שהן
 קיימין כל עת ואין משחנים ומיהו שיעור
 הצביצים והפירות תלוי אותן צדעתו של
 רואה והן מדה ישרה ע"כ אוקיות
 עכ"ל.

ולעצם הקושיא שהקשו רבותינו ז"ל
 באמת כי קשה לומר דזומן קצר
 נשחנו הצביצים ושוב לא משחנים לעולם
 לא קודם לזה ולא לאחריו ולא שמענו
 מהנציאות שישחנו ומתי נשחנו ועל כיוצא
 בזה יש לסמוך המציאות וכמ"ש
 הרמב"ם ז"ל בהקה"ח דצדבר
 שהמציאות מכריח יש לקבל האמת ממי
 שאומר האמנם לפענ"ד אמרתי בס"ד
 לחדש דבר דמה שאמרו למדוד באגודל
 יש לחקור באיזה זמן אם כשהאדם בן
 עשרים או בן שמונים או בילד כי יולד
 ולפענ"ד נראה דהחורה נמנה שיעור
 לבנ"א בשעה שנחתיב בהם והיינו בשנת
 י"ג שנחתייב בשיעורין או מודדין
 באגודל שלו וכיון שכבר מדד בשנת י"ג
 זה השיעור נשאר לו לעולם שאין עליו
 חיוב שני שישמנה שיעורו ולפ"ז פשוט
 דבשנת י"ג האגודל של הקטן הוא החזי
 מבן אדם כשהוא כבר בן שלשים שנה
 וגדל כל השיעור וא"כ מה שאמרו
 שיעור אגודל הלמ"מ היינו מבן י"ג שנה

הנה מפורש כחז רבינו האי גאון דמהאי
 טעמא נמנה לנו החורה השיעור
 צביצים וצפירות שהם לא ישחנו לעולם
 וא"כ ברור דלא נשחנו אלא שביאר
 שהצביצים תלויים צדעתו של אדם כיון שיש
 גדולים וקטנים ותלוי צדעתו של אדם
 הרואה לראות שלא יהיו הצביצים הכי
 קטנים או כיוצא בזה עכ"פ נראה מדברי
 רבינו האי גאון דהצביצים לא נשחנו ול
 אישחנו לעולם וכן הפירות וכן הארכתי
 בזה. לכתחילה יש לשחוח כל הכוס מד'
 כוסות ואם יש לו כוס גדול די לשחוח
 רביעית (משנ"ה ח"ד סי' ס"ט).

ועיין משנה כלים פ"ו מ"ו כצ"ה
 שאמרו לא גדולה ולא קטנה אלא
 בינונית א"ר יוסי וכי מי מודיעני איזהו
 גדולה ואיזהו קטנה אלא חולק הכל לפי
 דעתו של רואה וכי ע"ש ועיין מאה
 שערים הלכות קדוש ורביעית שאמרו
 רביעית לוג וצ"חק ירנן שם שאין לשער
 בשיעור משקל כמ"ש התשב"ץ ח"ב סי'

והוא שיעור שמתאים עם שיעור הצינים ואחי הכל שפיר בס"ד. ולא רציתי לומר דיקח אגודל של בן חדש שאז נעשה אדם ויקח האגודל הכי גדול מבין שלשים שנה דאז נמי לכאורה יבא הכל בשלום מ"מ בן חדש לא נחייב והחורה לא תשער במי שאינו מחויב בדבר אלא בהמחויב בדבר דוק ותשכח.

ויטהר מכל גילוליו וחכמים ז"ל חייבינו לחנך גם הנערים הקטנים כ"ז שהגיעו לכלל שידעו לשמור אותן ומה יש להצין שדעת רבותינו ז"ל להיות כל אדם מחויב במצוה זו ורגיל בה כי היא עיקר גדול ושמירה רבה מן העצירות וסולם חזק לעלות עמה להכנס בעבודת הבורא ב"ה ע"ש.

"ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת" (טו:לב). ונסמכה פ' לציית וכתבו בעלי חוס' אמרו רבותינו ז"ל אמר משה לפני הקב"ה רבון העולמים כתוב בחפילין למען תהי' תורת ה' בפיק' ולויתם שלא לנשאת בשבת ואלו היה זה נושאן היה נזכר ולא חלל את השבת אמר הקב"ה הריני קובע ומצוה להם מצוה אחת שעל ידה יהיו נזכרין מן המצוות כמו במצוות חפילין ותהיה נוהגת בשבת וזו היא מצוה לציית ע"כ וצ"ב שהרי לפ"ו מקושש שוגג ה"י שלא היה נזכר בשבת היום א"כ אמאי נהרג ושוגג בר קרבן הוא ולא ברת מיתה וגם עיין פני"פ עה"ת בענין התראה מתי החרו בו עכ"פ ודאי שכאן לא היה שוגג. ועיין גם רמב"ן וז"ע.

והנה נראה דהמניח חפילין יגרום לו לטהר עצמו מגילוליו ומדרכו הרעה ושמירה גדולה מן העצירות ולכן זה שאמר משה לפני הקב"ה כתוב בחפילין למען תהיה תורת ה' בפיק' ולויתם שלא לנשאן בשבת ואלו היה זה נושאן בשבת ה"י נזכר ולא חלל השבת כלומר היה נזכר במלכות שמים וניחם על מעללו ומעשיו הרעים ולא היה מחלל שבת אבל כיון שלא היו חפילין על ראשו לא טייהר מגילוליו אלא חלל השבת במזיד ואמר לו הקב"ה שיתן מצוה לציית כנגדו שיצילהו מן החטא וכמו שמבואר במנחות בהאי אדעס ששכר זונה ובאו הצינים וטפחו לו על פניו ולא הניחו לו לחטא והחזירו למוטב והבן.

(שנת חשנ"ב)

"ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת" (טו:לב). בגמ' (כריסות ז') בגנותן של ישראל דיבר הכתוב שלא שמרו אלא שבת ראשונה ובשנייה בא זה וחללה. וי"ל למה זה בגנותן של כל ישראל אדרבה כל ישראל שמרו השבת ולא ה"י רק אחד

וה"י נראה קצת לפמ"ש החינוך מצוה חכ"א כי כל אדם ואפי' טמא ובעל עצירות מחוייב במצוות חפילין ובלבד שידע לזהר שלא יפח בהן ואולי מחוץ התמדתו במצוות החפילין שמהן הזכרון הגדול במלכות שמים ישוב מדרכו הרעה

וגאון אחד מידידי כחב בספרו היקר על אחד שלא שמר את השבת ר"ל ונהרג באופן מוזר ע"י הטילים שזרקו הגויים על ערי ישראל ונפלו ולא הזיקו מעשה נס ממש והי' הוא אחד מן היחידים בעם ישראל שנהרג מהטילים ונשאלה השאלה אם מותר לפרסם צרכים שהשי"ת נהג אהו עמו מדה כנגד מדה הוא לא שמר את השבת גם השבת לא שמרו ולא הגין עליו ומעכ"ת השיב בפשיטות שמנוה לפרסמו כדי שיהי' לו כפרה וניחא ליה בכך והביא לעצמו ראי' ממעשה עגל הראשון וכו'.

ולכאורה מנאחי לו ראי' גדולה מש"ע א"ח סי' רס"ז ס"ג שכחב המחבר בצרכת השכיבנו אינו חותם שומר עמו ישראל לעד אלא כיון שהגיע לובלל כנפיך תסחירנו אומר ופרוס סוכת שלום עלינו ועל עמו ישראל ועל ירושלים ע"כ. וחמהו הראשונים ז"ל למה אגן אומרים כי א-ל שומרינו וגם ושומר לאחנו עיין אבודרהם הל' חפלה וצטור שלא לומר ושומר לאחנו, ובמג"א שם הביא שהב"ח קורא חגר על האומרים אותו אלא שהלבוש יצא לישוב המנהג והמג"א הביא בשם זוהר ויקהל שמחלק בין יחיד שצריך שמירה ואומר ושומר לאחנו ובין רבים ודוקא שומר עמו ישראל לעד לא יאמרו שהוא על כל העם, ומיהו הט"ז שם אות א' כחב דהא כחב הצטור דבשבת א"ל להחלל על שמירה לפי שאם ישמרו את השבת

שחלל וגם אותו הביאו למשה לדונו ולענשו. ובפ' אמור ושם אמו שלומית בת דברי למטה דן בשבתן של ישראל דבר הכחוב שלא היחה אלא אחת ופרסמה הכחוב מוצא שדרשו ההיפוך שלא היחה רק אחת.

ונראה לפמ"ש חוס' בשם המדרש דמקושש לשם שמים נחזיון לפי שראה שישראל מחימשין מן המצות על שנחעכבו מ' שנה במדבר ולכן השליך עצמו וחלל שבת כדי להורות לכל שהחורה נלחית בכל מקום ובכל זמן. ולפ"ז נמצא דבאמת המקושש לא חטא בחילול שבת אלא להורות לבני ישראל שהיו בני ישראל מזולזין במצות וזה גנותן של ישראל ח"ו וכזה מובן בגנותן של בני ישראל דבר הכחוב שלא שמרו אלא שבת ראשונה ולאחר זה שוב זולזו במצות עד שבת זה בשנייה וחללה ולא דמי לשלומית בת דברי וק"ל.

"וימצאו איש מקושש עצים ביום השבת וגו' ויאמר ה' אל משה מות יומת האיש וגו'" (טו:לב-לה). ובמג" (שבת ג"ו) אמר ר"ע מקושש נלפחד א"ל ר"י עקיבא בין כך ובין כך אמה עמיד ליתן את הדין אם כדבריך החורה כסמו ואמה מגלה אותו ואם לאו אמה מוציא לע"ז על אותו נדיק. משמע דיש מקום שמכסין אפי' על רשע, ועיין פס"ז ריש פ' קרח שהסמירה חורה את המקושש מפני יחס המשפחה.

ובמקום אחד תמהי על פרש"י מהא
שאמרו שוב יום אחד לפני
מיחחק כי עוד בו נשמחו חסובה מהני
אבל כיון שמת נעשה חפשי מן המלות
ואינו מועיל חסובה וא"כ מאי מהני מה
שגירר עצמות אביו לאחר מוחו.

איברא דאיחא באגדה והובא ברש"י
ובשו"ת מוהר"ם מרוטענבורג
מעשה בצדיק אחד שמח ובאותה שעה
מת מוכס רשע והלכו קהל רב ללווח
הצדיק וכמה אנשים לללות הרשע בשעת
הלוי' באו שודדים ונפלו עליהם וברחו
כלם והניחו שתי המטות עם הנפטרים,
והי' שם חתנו של צדיק והתחפש כשחזרו
האנשים החליפו את ארון הרשע במקום
הצדיק וכולם הספידו עליו מרורח
בכבוד גדול וארון הצדיק לקחו וקברו
אותו בציון בחשכם שהוא הרשע המוכס,
והי' חתן הצדיק מטער מאד על
העובדה כי ידע בחותנו שהי' צדיק גמור
ולמה אירע לו כך, ובא אליהו והראה לו
את חותנו ומקומו בגן עדן פניו מאירות
בין הצדיקים ואת מקום הארץ רשע
בגיהנם והסביר לו על המאורע, שהרשע
הזה הי' מוכס ופעם קבץ זנון ונפל זנון
אחד מהעגלה והיה שם עני אחד והגביה
הזנון והרשע עשה עצמו כאלו לא ראה
שלקח ואכלו העני והי' לו זכות קטן של
מנוה זו של צדקה ולפי שלא הי' מנוה
לשמה הי' מגיע לו שכר בעוה"ז ונחמו
לי כל הכבוד בליחמו, בשכר מנוה בעוה"ז
וחותנו הצדיק הי' לו עבירה ששמע פעם
שאשחו בזה ת"ח ולא מיחה בה והי'

השנה ישמור אותם והיינו אם ישמרו
אותו כראוי אבל אנו יודעים שאין אנו
בחזקה שומרי שנה כראוי אכן ע"כ
צריכין אנו להחפול על השמירה ע"ש.
ובאמת כי כבר קדמו הפרישה בתי' זה
שם בתי' אחד הביאו ממה שאמרו
אלמלא שמרו ישראל שתי שבתות מיד
נגאלו ואכן אכתי בגלות והארכתי בזה
בחס' לידיד נפשי להגרא"י שטיימן
שליט"א.

והנה מפורש דשמירת האדם חלוי
בשמירת השנה ובפייט כי אשמרה
שנה אל-ל ישמרנו וטבל שאינו שומר שנה
אין השנה שומרהו ולכן יפה דייק
מעכ"ג דהאי גברא כיון שלא שמר את
השנה ולא החפול שהשם ישמרהו נפל
חלל ע"י הטילים הקאדים ר"ל.

גם מש"כ דע"י שיחפרקס שמו שמת
מהטילים והכל על החטא שלא שמר
שנה עי"ז ישיבו אחרים לה' וישמרו את
השנה והי' לו לזכות וניחא ליה בזה,
ולפום ריהטא גם לזה מצינו ראי'
ביחזקיהו מלך יהודה כשמת אחז אביו
שהי' רשע ואמרו חז"ל דששה דברים
עשה מדעתו על שלשה הודו לו חכמים
ועל שלשה לא הודו לו, גירר עצמות
אביו ברחובות לאחר מוחו קודם שקברו,
[והודו לו] כדי שיראו אחרים וילמדו
מוסר ויעשו חסובה והי' זכות לאחו
מזה עיין רש"י שם. דחזקיהו גירר
עצמות אביו כדי שיוסרו הרשעים וילמדו
אנשים לשוב לה' והי' זכות לאחו.

ברם לעצם השאלה ושהעלה מעכ"ת
 שמלואה לפרסם כדי שיהיה לו
 כפרה ומייתי לה מפ"ק דמגילה דכ"ש
 דניחא להו דליהוי להו כפרה הרי דניחא
 להו לעוברי עבירה כשעשו תשובה דליהוי
 להו כפרה, יש להעיר חדא דבעצם
 ניחוחא דוקא כשעשו תשובה, וכאן הרי
 לא עשה תשובה ועכ"פ לא שמענו ממנו
 ששב, והשניית דנלפענ"ד דהאי גברא יש
 לו ללמד זכות ממקום אחר שהרי אמרו
 בגמ' (פסחים נ' ע"א) ועוד כמה מקומות
 שישראל הנהרג מעכו"ם בשביל שהוא
 ישראל יש לו דין קדוש כר"ע וחבריו
 ואפילו הי' רשע כל ימי חייו מירבעם בן
 נבט וחבריו כיון דנהרג מעכו"ם בשביל
 שהוא ישראל יש לו דין קדוש ומקדש
 השם ואם הוא ברבים הרי הוא מקדש
 השם ברבים וקדוש יאמר לו, וכ"כ רבינו
 הרמב"ם ז"ל באגרת מאמר קידוש השם
 דישראל שנהרג ע"י עכו"ם אפי' הי'
 רשע ובעל עבירות מירבעם בן נבט
 וחבריו הרי הוא קדוש ככל מקדשי השם
 ברבים ועיין שו"ת מוהר"ח א"ז סי' י"ח
 י"ט שהביא בשם אביו רבינו הא"ז
 הגדול כן וחמה על גדול אחד שזולל
 בנהרגים ע"י עכו"ם שצריך הגדול לקבל
 תשובה על זה ולפ"ז האי גברא נמי
 שנהרג מהטיילים הסקאטיס ששלחו
 העכו"ם ימ"ש על עם ישראל יהודי זה
 נהרג מהם הרי הוא הי' בכלל מקדש
 השם ולפי שנתפרסם הו"ל מקדש השם
 ברבים והי' כפרה על כלל ישראל וקדוש

מגיע לו עונש וכדי שיבא לעוה"צ נקי
 קברו אותו בזיוון וקבל עונשו בעוה"ז
 וזה ומשלם לשונאיו על פניו להאבדו
 והאריכו שם. ונראה דזה נמי מה שאמרו
 חז"ל סימן יפה למח שלא נספד כהלכה.

ולכאורה לא מובן ונ"צ דלאחר מיתה
 שכבדו אותו אין זה כבר
 ומשלם לשונאיו על פניו דעל פניו הוא
 בחיים ולא לאחר מיתה, וע"כ דכל זמן
 שלא נקבר נקרא עדיין על פניו ולזה
 אמרו סימן טוב למי שלא נספד כהלכה
 וכמעשה של האי נדיק ולכן הרשע קבל
 שכרו בעוה"ז והנדיק קבל עונשו בעוה"ז
 קודם שנקבר ואולי זה שאמרו ליבעיא
 אינש רחמי עד זיבולא בתרייתא. ולפ"ז
 אחי שפיר בחזקיהו שגירר עצמות אביו
 קודם קבורה ושפיר מהני לו בזיוון
 והתשובה שעשו בשבילו אבל לאחר
 קבורה לא מהני ונ"ע.

וקצת י"ל מבנות ללפחד שאמרו אביו
 מת במדבר והוא לא הי' בעדח
 קרח כי בחטאו מת ובגמ' שבת (נ"ו ע"ב)
 אמר ר"ע מקושש זה ללפחד אמר לי' ר'
 יהודה ב"ב עקיבא בין כך ובין כך אחת
 עמיד ליתן את הדין אם כדבריך החורה
 כסחו ואחת מגלה אותו ואם לאו אחת
 מוציא לע"ז על אותו נדיק והנראה
 דאפי' על מחלל שבת החורה כסחו ואין
 לגלותו אלא שיש לדחות קצת דלא דמי
 דהתם החורה כסחו לא כן נידון דידן.

יאמר לו כפי פסק הא"ז והרמב"ם ע"פ גמרא הג"ל ולכן כ"ש שאין לבזותו אלא הרי הוא קדוש ככל מקדשי השם ודרכי השם נסתרה כנלפענ"ד.

"ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקושש וגו'" (טו:לב). עיין הפלאה שמלאוהו מקושש והותרו בו ועדיין הוא מקושש והקשה למ"ד דמעביר ד"א ברה"ר הוה הרי הותרו בו לאחר שהעביר שמי אמות והוה עקירה בלא התראה ונ"ל דכיון שהותרו בו קודם ההנחה והותרו בו שלא לעשות הנחה או שיעשה הנחה מיד קודם העברת ד"א והוה התראה כה"ג הגם שלא התרה קודם העקירה.

ולבאורה ז"ע למה הא הו"ל התראה באמצע המלאכה, וי"ל לפמ"ש שנחלקו רש"י וחוס' ריש שבת דרש"י ס"ל עקירות קחשיב (ג' ע"א) ד"ה פטורי דאחי בהו לידי חיוב מטאת קתני, כגון עקירות שהן מחילת המלאכה וכו' ע"ש ולפ"ז לא מהני התראה שוב לאחר שכבר עשה מחילת המלאכה אבל החוס' שם ד"ה פטורי כחצו דעקירה בלא הוצאה אינה אלא טלטול בעלמא ואין בה דררא דחיוב מטאת כלל ופי"י ריב"א דאחי לידי חיוב מטאת היינו אותו שפושט יודו ומכניסה וכו' ע"ש ועיין שו"ם אב"ג דמספקא ליה אי החיוב בעקירה או בהנחה ונח' הארכתי בס"ד ולפ"ז י"ל דמכאן ראי' דעקירה לא הו' עיקר מלאכה אלא תנאי וכדעת החוס'.

ולכן שפיר הותרו בו לאחר עקירה ודו"ק. (שנת משנ"ב)

"ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש וגו'" (טו:לב). כתב רבינו בחיי ידוע כי כל ענין המרגלים וענין המקושש ומעשה קרח הכל במדבר היה ומה טעם שיזכיר כאן ויהו בני ישראל במדבר, ע"ש מה שכחב כמה פי' ועל דרך האמת כתב לפי שכל אחד מן השבעה הוא שבת שהרי בששת ימי בראשית כל השבעה פעלו ושבתו וכאשר באה שבת ופעלה פעולתה המנוחה והתענוג אז שבתו כולן בפעולתם ואז היחה מנוחה לכלן גם לעצמה ואע"פ שישראל במדבר היו מכוונים הימים והשנים ע"פ חשבון ואי אפשר להם לטעות רמז לך החכוב על כל מי שהולך במדבר ואינו יודע באיזה יום שבת שהוא חייב מיחה אם לא ישמור את השבת אפילו במדבר עכ"ל"ק.

והוא דבר חדש דההולך במדבר ואינו יודע מתי מונה ששה ושובת ואם לא שבת אז הוא חייב והוא שבת מדאורייתא וכבר הנאחי שכחב כזה בשו"ם הרדב"ז, גם הרמב"ם בפ"א מהקה"מ ה"ה כתב וז"ל אין ראיית הירח מסורה לכל אדם כמו שבת בראשית שכל אחד מונה ששה ושובת בשביעי, אלא לב"ד הדבר מסור ולכאורה תמוה דאטו שבת בראשית תולה ומסורה לכל אדם היל"ל שאין ראיית הירח כמו שבת בראשית שמקודש ועומד מששת ימי

ריש לקיש אמר לעולם אין ר"ה עד שחאה מפולשת מקוף העולם ועוד סופו מיחלף שיטת ר"ל דאמר אין ר"ה בעוה"ז אלא לע"ל שנאמר כל גיא ינשא וכו' ותמהו האחרונים א"כ במשכן לא הי' רה"ר לר"ל והרי כל מלאכת שנת ממשכן ילפינן לה ועיין ק"ע שחמה כן, ועיין שו"ת בית שערס א"ח סי' קל"ב מה שהאריך בדברי ירושלמי. ולכאורה גדולה מזו הי' להם להקשות שהרי מקרא מלא הוא במקושש ענים ביום השבת שסקלוהו על שהי' מעביר ד"א ברה"ר עכ"פ לדעה זו שהי' מעביר ד"א ברה"ר והיאך יאמרו אין רה"ר בעוה"ז.

האמנם נראה אדרבה מכאן לכאורה ראוי להירושלמי והוא דנקרא כתיב (דברים כא:ד) עלכן יאמר בספר מלחמת ה' את והב בסופה ואת הנחלים ארנון ואשד הנחלים וגו' ומשם בארה וגו' ודרשו ז"ל (נרכות נ"ד) הרואה מעבדות נחלי ארנון לריך שימן שבת והודאה לפני המקום וכו' שהיו שני מזורעים שהיו מהלכין בסוף מחנה ישראל כי הוו חלפי ישראל אתו אמוראי עבדו להו נקירותא וטשו בהן וכו' פי' שהיו ההרים גבוהים והנחל עמוק וקצר וההרים סמוכים זה לזה והדרך עובר בתוך הנחל אמרו אמוריים כשיכנסו ישראל לארץ לתחוך הנחל לעבור נלא מן המערות בהרים שלמעלה מהם ונהרגם בחצים ואבני בליסטראות וכו' כיון שבאו ישראל לעבור נודעו ההר של א"י

בראשית אלא נמסרה לב"ד ולהנ"ל אחי שפיר דהכוונה שאם הוא במקום שאינו יודע מונה ששה ושבת שביעי והוא מדאורייתא. ועיין מנחות ס"ה ע"ב ינאח שבת בראשית שספירתה בכל אדם וג"כ תמיה ולפמ"ש אחי שפיר והבן והוא דבר חדש.

ולפ"ז יש ליטב מה דכתיב וימצאו איש מקושש ענים שמשמע שחפשו אחריו ועיין אה"ח הקדוש אמר לשון מציאה ע"ד או' רז"ל שאמר להם משה לאו וראו אם יש אדם שחלל את השבת וכו' וע"ז אמר וימצאו ע"ד אומר ויבוקש הדבר וימצא ע"ש, ולפמ"ש לעיל י"ל דהאי מקושש נעלם מביתו ולא חזר לפני השבת והלכו לחפש אחריו במדבר ומצאו איש מקושש ענים ביום השבת והוא שהי' במדבר ומצאו אותו וי"ל דטעה בחשבון והתרו בו ולא שמע עליהם ואולי בזה מבואר נמי כי לא פורש מה יעשה לו שהקשו המפרשים והא כבר ידענו דהמחלל שבת מוח יומת ולהנ"ל י"ל דכיון דלחשבונו הוא או לפי טעותו לכן לא ידעו אי הוא ג"כ בכלל מחלל שבת שחייב מיחה ונודע להם שחייב וכנ"ל.

א"י והיו בני' במדבר וימצאו וגו', דאיתא בירושלמי פ"ח דעירובין הלכה ח' אין ר"ה בעוה"ז אלא לעמיד לבא וז"ל ר' לעזר שאל לר' יוחנן ההן פיוסרוס זרק מתוכה לר"ה או מר"ה לתוכה א"ל על דעתך אין ר"ה לעולם

כשפחה היוצאה לקבל פני גבירה ונחקרב לצד ההר של מואב והרגום וישראל לא ידעו מזה אלא ע"י הצאר שהעלמה דם ההרוגים.

ואמרו ז"ל שעמוד הענן השוה לפנייהם כל ההרים ועיין רש"י שם ובפ' שלח (שמות יג:כג) לא ימוש עמוד הענן עכ"פ מבוואר לעמוד הענן משפיל לפנייהם את הגבוה ומגביה את השפלים והורג נחשים ועקרבים וא"כ במדבר שהי' עמוד הענן והשוה להם את כל העולם הי' רה"ר שעשה הכל שוה ומפולש אבל לאחר שיצאו מן המדבר ארץ הרים וגבעות אין רה"ר בעוה"ז כלל והירושלמי מירי לאחר שיצאו ישראל ממדבר ואחי שפיר נמי קושיח דילפינן ממשכן דודאי כן הוא אלא שהחם הי' רה"ר, ולהדיא אמרינן כן בגמ' שבת ודו"ק. ולפ"ז אחי שפיר ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקושש עזים וגו' דאי לאו שהיו במדבר ולא היה עמוד הענן משוה הגבוהות והשפלים לא היה חייב כלל וכירושלמי הנ"ל.

א"י דידוע דדעת הפוסקים דבמדבר ליכא רה"ר דבעינן ששים ריבוא בוקעין ובמדבר ליכא והרי הוא כרמליח אבל דעת הרמב"ם להיפוך דבמדבר ליכא רה"ר עיין רמב"ם פי"ד מה"ש ה"א אי זו הוא רה"ר מדברות ועעירות ושווקים ודרכים המפולשין להן ועיין ה"ה שם שכחב מה שכחב רבינו מדברות וכו' הוא דבר מתמיה וכו"מ כתב הר'

ר' אברהם בנו של רבינו וכו' וא"כ י"ל דלכן דייק ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקושש ואעפ"כ המיתוהו וכשיטת הרמב"ם, ולפ"ז יש לישב קצת מה שהקשו הראשונים כי לא פורש מה יעשה לו והלא כבר מבוואר המחלל שבת במיתה ועיין גם פענח רזא ועוד ולפי הנ"ל יש לומר דבאמת בזה מספקא להו אי במדבר נמי חייב מיתה ולכן לא מפורש מה יעשה לו דוקא כאן.

(שנת חשנ"ג)

"ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקושש עזים ביום השבת" (טו:לב). ובגמ' (כרימות ז') בגנותן של ישראל דבר הכחוב שלא שמרו אלא שבת ראשונה ובשניה בא זה וחיללה. וי"ל למה זה בגנותן של כל ישראל אדרבה כל ישראל שמרו השבת ולא הי' רק אחד שחלל וגם אחוה הביאו למשה לדונו ולענשו. ובפ' אמור ושם אמו שלומית בת דברי למטה דן בשבתן של ישראל דבר הכחוב שלא היחה אלא אחת ופרסמה הכחוב מבוואר שדרשו ההיפוך שלא היחה רק אחת.

ונראה לפמ"ש חוס' בשם המדרש דמקושש לשם שמים נכחין לפי שראה שישראל מחימשין מן המצות על שנחעכבו מ' שנה במדבר ולכן השליך עצמו וחלל שבת כדי להורות לכל שהחורה נלחית בכל מקום ובכל זמן. ולפ"ז נמצא דבאמת המקושש לא חטא בחילול שבת אלא להורות לבני ישראל

העולם יראים יומר ולמה עבר עבירה
 דחמירא כע"ג עכ"ל ולפענ"ד נראה לפי
 דעת החוס' (שנה ז' ע"א) דמקושש
 מלאכה גרועה הוא דמעביר ד' אמות
 בר"ה היו שם ז"ו ורצה להראות דאפילו
 אמלאכה גרועה כמקושש שהוא מעביר
 ד"א חייב מיחה.

והגאון הנ"ל חי' לפי דעת מהרש"א
 בחד"א דאיך נאמר דמקושש
 לש"ש נכחין כדי שיראו אחרים וילמדו
 ממנו והלא אמרינן אין אומרין לו לאדם
 חטא בשביל שיזכה חברך וחי' משום
 דקיי"ל משאל"ל בשבח פטור עליה א"כ
 מן הדין לא היה מגיע מיחה כלל
 להמקושש אחר שלא היה כוונתו כלל
 לשום מלאכה רק כדי להורות לעם א"כ
 הוי משאל"ג רק שהכוונה נעדרה
 מהעם מש"ה הרגו אותו וזה לא שייך כי
 אם בשבת ועי' חגיגה דף י' דמשאל"ג
 פטור משום מלאכת מחשבת ולכן הוכרח
 לעבור עבירה זו לחילול שבת אבל שאר
 עבירות לא היה יכול לעבור דבאמת
 אמרינן וחי' אומרים לו לאדם חטא בשביל
 שיזכה חברך אלא שעדיין קשה אליבא
 דר"י דס"ל משאל"ג חייב מאי איכא
 למימר למה עשה עבירה חמירה כזו
 מש"ה כחבו חוס' דבלא"ה לא אחיא
 כר"י דר"י ס"ל עד שיחרה בו באיזה
 מיחה ודפח"ח והובאו דבריו בארץ
 חמדה עם קצת חוס' נופך משלי.

הן אמת דדברי מהרש"א לכאורה ז"ע
 דגרסינן בגמ' (שנה ק"ה ע"ב) הקורע

שהיו בני ישראל מזולזין במצות וזה
 גנותן של ישראל ח"ו וזוה מובן בגנותן
 של בישראל דבר הכחוש שלא שמרו אלא
 שבת ראשונה ולאחר זה שוב זולזו במצות
 עד שבא זה בשנייה וחללה ולא דמי
 לשלומית ב' דברי וק"ל. (שנה חשני"ו)

"וימצאו איש מקושש עצים ביום
 השבת וגו' ויניחו אותו במשמר כי
 לא פרש מה יעשה לו" (טו: לב, לד).
 ועיין רש"י לא היו יודעים באיזה מיחה
 ימות אבל יודעים היו שהמחלל שבת
 במיחה ובגמ' (ז"ב קי"ט ע"א) וכך היה
 שמעון הקמטוני אומר ויודע היה משה
 רבינו שהמקושש במיחה שנאמר מחלליה
 מוח יומת אבל לא היה יודע באיזה
 מיחה הוא ימות, והקשו החוס' וא"ת
 למה היה מסתפק היה לו לדון בחנק
 דכל מיחה האמורה בחורה סתם הוא
 חנק (סנהדרין פ"ט), וי"ל דמסבא היה
 נראה לו שדון בסקילה כעובד ע"ז, עי'
 עירובין (פ"ט ע"ב) דבכל דוכחא אמר
 דדומה שבת לע"ז דהיינו מחלל שבת
 בפרהסיא לעובד אלולים וז"ל דאחיא
 כרבנן ולא כר"י דאי כר"י דאמרי באלו
 הן הנשרפין (דף ע"ח) עד שיודיעהו
 באיזה מיחה הוא נהרג ע"כ.

וראיתי קושיא בשם הגאון ר' לעמיל
 סג"ל לפי חי' החוס' לחילול
 שבת חמור כע"ג קשה אם נאמר כדברי
 הדרש דמקושש לש"ש נכחין למה עשה
 עבירה גדלה כזו היה לו לעשות עבירה
 אחרת ממיחה ז"ד ויהרג עליה והיה

בחמתו ובאבלו ועל מחו חייב ואע"פ שמחלל את השנה יא לא ידו קריעה וכחבו החוס' שם בד"ה הא ר"י הא ר"ש דחייב אפי' לר"ש דהכא הוה מלאכה של"ג כיון שהוא צורך מצוה ע"ש נראה מדבריהם ז"ל דהיכא דהדבר הוא צורך מצוה אף של"ג הוה מלשאל"ג המצוה משווה ל"ג וא"כ הכא נמי כיון שהמקושש לש"ש נכתוב א"כ הוה לצורך מצוה והוה משאל"ג.

ולפום ריהטא אמרחי דאחי שפיר דברי מהרש"א עכ"פ לדעת הרשב"א שם שהקשה לדברי החוס' וכחב עליהם ז"ל ואינו מחוור דא"כ אף המוציא את המת לקברו יאה חייב דמצוה קעביד דדוחק הוא לומר דהחוס' לא רמי עליה ממש להוציאו דאפשר ע"י אחרים אבל קריעה הוא חייב בכך דמת מצוה מאי איכא למימר וכו' ע"ש משמע דס"ל באמת דמצוה לא משווה ליה למשאל"ג ובאחרונים הקשו האיך אפשר לומר דחיקון מצוה משו למשאל"ג דכיון דכל מלאכה שבת למדין מעבודת המשכן ושם ה"י לצורך מצוה יש לחלק קנח בזה וא"כ אחי שפיר סברת המרש"א ז"ל, עוד י"ל לפי מה שכתב ציד יצחק שכל מקום שאפשר לעשות המצוה ע"י אחר לא הוה מתקן והוה משאל"ג ובמקום שא"א לעשות ע"י אחר מקרי מלאכה של"ג ועמה מיושבת קושית הרשב"א מדברי החוס' דודאי מת מצוה וסחם מת וכדומה במציאות לקיימה ע"י אחר אף שאין כאן כעת אדם אחר אבל

ולפ"ז הכ"נ במקושש של"ש נכתוב אף דעשה מצוה מ"מ לא הוה מלאכה של"ג אפי' לדעת החוס' כיון דהבא לא היה עליו שום חוב לקושש ע"ש לש"ש אלא שהוא בעצמו החייב עצמו לזה לקדש ש"ש כה"ג הוה משאל"ג אפילו לדעת החוס' נמצא שפיר כתב המרש"א דהא הוה מלשאל"ג.

והנראה לפענ"ד ליישב קושית החוס' ע"פ דעת מהרש"א ומתחלה נדייק איזה דיוקים ראויים להעיר מה שאמר בגמ' יודע היה משה שהמקושש במיתה וכו' אבל לא היה יודע באיזה מיתה הוא ימות ולכאורה היל"ל באיזה מיתה ימות למה דיוק הוא ימות ומיבת הוא מיותרת, עוד יש לדייק מה שאמרו כי לא פורש מה יעשה לו ונראה דהנה באמת המקושש לש"ש נכתוב והוה לגבי מלשאל"ג ולא חייב כלום מדינה אלא שהכוונה נעדרת מבני ישראל אבל משה רבינו אדון הנביאים ידע שהוא לש"ש

נכחין וידע ללא מחייב מיחה כלל והוא מסופק דילמא באתמא אינו חייב מיחה ו"ש יודע באיזה מיחה הוא ימות היינו דוקא הוא שהוא לש"ש מתכוין ורק עליו היחה הספק ויותר נכון אם נאמר דגם משה חשב דבמיחה הוא דסוף סוף אם לא יענש אדרבה יחלל השם ח"ו ע"י אלא שכיון דלעולם מה שממיתין המחלל שבת הוא משום העושה מלש"ג אבל הכא אדרבה שאל"ג הוא ולכן היה מסופק אי להרגו ככל מחלל שבת או במיחה אחרת כיון דהכא הו' מלאכה שאל"ג, ושפיר מיושב נמי מה שאמור כי לא פורש מה יעשה לו היינו לו דוקא שלש"ש נכחין. (שנת תשי"ד)

שכלים הנבדלים שבעולם השכל לפיכך צוחה החורה להניחם בראש וזרוע כנגד המח והלז שהם משכני השכל, מצוח צינית דומות לעולם האמצעי ויש גם הערה למציאות גלגל העליון המכסה ומחופף על כל מה שבחורה שהם שאר הגלגלים המתנועעים בתנועתו החל' בכל ועדין הכסות וארבע כנפיים כדמיון הרקיע של ארבע חיות וכו' וגם מצוח זו נזכרת בה ראיית העין שהוא השגה הרגשות שנאמר בה וראיתם אותו שהראית מציאה לידי זכירה, מצוח מילה יש בה סודות וטעמים רבים ואחד מהם הייתה הערה להתבוננה מציאת זה העולם השפל וכו', נמצא האדם הזרז השלם במצוח ובמושכלות כאלו הוא עולם כללי בפני עצמו וכו' ע"ש.

ו"ימצאו איש מקושש עצים ביום השבת וגו' ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם" (טו:לב, לח). למה נסמכה פ' מקושש לפ' צינית י"ל לפי מה שכתב מוהר"י אבוהב (הניאו נמטה משה ח"ו עניי מילה נטעם הששי) דשלשה מצות, חפלין וצינית ומילה הם מיישרים להשיג אמיחת מציאתו ואין אדם יכול להשיגו כ"א מצד פעולותיו הבאים ממנו שהם נחלקים לשלשה מעלות זו למעלה מזו, הא' היא נקראת עולם העליון והוא עולם השכל שהוא מציאת השכלים הנבדלים, והשני הוא עולם האמצעי והוא מציאת הגלגלים עם הכוכבים שבהם, והג' היא נקראת עולם השפל הכולל מה שחתת גלגל הלבנה, ואלו הג' מצות הם מראות להסתכל ולהתבונן בהם לאלו הג' עולמות, מצות חפלין לאות מציאות

היוצא דמצוח צינית הוא מן הגורמים לאדם השלם לזכור תמיד בו ית' וגם חפלין בדומה וכיון דמקושש בשבת היה ולא הניח חפלין ועדיין לא היה לו צינית ולא נשתייר עליו רק מילה אות האחד ולכן נכשל בחילול שבת ר"ל ונסמכה פ' צינית ונצטוה בעת ההוא כדי שבשבת יהיה לו עכ"פ צינית ומילה ושבת ויהיה לו ג"כ ג' אותות ולא יחטא ויהבן. (שנת תש"כ)

"ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם" (טו:לח). באוה"ח הקדוש, למה צוה ה' שאין לעשות צינית אלא בכסות בה ד' כנסות ולא צת ג' ולא צת ה', דהוא מטעם עבדות וגזר ה' שלא נעשה סי'

עבדותינו לה' אלא בטלית בת ד' כנפות
לרמוז כי מלכנו הוא הצורא ד' קצות
העולם, ולזה בהיות הטלית בת ג' ובת
ה' אבדה הכוונה ואין לעשות בה לציית.

ופלא, דבמנחות (דף מ"ג) וטוש"ע (או"ח
סי' ו' ס"א) קיי"ל טלית שיש לה
יותר מד' כנפות חייבת בציית ועשה לה
ד' לציית בד' כנפות המרוחקות זו מזו
יותר. ואולי כוונתו דהרי"ף והרמב"ם
והרא"ש והטוש"ע פסקו דחייבת. ומיהו
הר"א ממין ורבינו שמחה פסקו
דפטורה כברייתא דספרי ופ"ב דזנחיס
(והניאס ד"י). וכתב הב"ח דלכן ירא שמים
לא ילבוש אלא טלית בת ד' כנפות,
והמג"א (סק"א) כתב דבזכרת הזבח (פ"ב
דזנחיס) נוטה ג"כ לדעת זה, ועיין א"ר
סק"א. ובס' פני יצחק כתב דלא יברך
על טלית בת חמש כנפות משום ספק
ברכות להקל, ועיין כף החיים. ופלא
שלא הביאו מדעת אוה"ח הנ"ל.

(שנת השל"ו)

"דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם
ועשו להם ציצת על כנפי בגדיהם
לדרתם וגו'" (טו: לח). ראיתי לרבינו
דדברי חיים להגה"ק כ"ק מרן אדמו"ר
מלאנו זי"ע הקשה כיון דפשט שכתבה
התורה בציית להסתכל בהם ולראות
אותם דכתיב וראיתם אותם וזכרתם, א"כ
הי"ל לעשות הציצית למעלה נגד עיניו
הראוי לראות ולא לבסוף על כנפי
בגדיהם בסוף המלבוש וכתב שם לפי
דרכו בקודש ע"ש.

והנראה עוד לפמ"ש במגלה עמוקות
כאן (מהלים פ"א) עדות ביהוסף
שמו הציצית הגינו על יוסף שניצל
מאשתו של פוטיפר לכן נתנו לו ה' לפי
שהמקיים לציית זהיר בה' וכו' ע"ש,
וביאתי בס"ד לפ"מ דמבואר (מנחות
מ"ד) מעשה באדם אחד שהי' זהיר
במלות לציית שמע שיש זונה בזכרי הים
שנוטלת ד' מאות זהובים בשכרה שיגר
לה ד' מאות זהובים וקבע לה זמן
כשהגיע זמנו בא וישב על הפתח נכנסה
שפחה ואמרה לה אחוה אדם ששיגר לך
ד' מאות זהובים בא וישב על הפתח
אמרה היא יכנס הציעה לו ו' מטות שש
של כסף ואחת של זהב ובין כל אחת
ואחת סולם של כסף ועליונה של זהב
עלתה וישבה על גבי עליונה כשהיא
ערומה ואף הוא עלה לישב ערום כנגדה
באו ד' לצייתו וטפחו לו על פניו נשמט
וישב לו ע"ג קרקע ואף היא נשמטה
וישבה על גבי קרקע אמרה לו גפה של
רומי שאיני מניחתך עד שתאמר לי מה
מוס ראיתי כי אמר לה העבודה שלא
ראיתי אשה יפה כמותך אלא מצוה אחת
ציונו ה' אלקינו וציצית שמה וכתיב בה
אני ה' אלקיכם שתי פעמים אני הוא
שעתיד ליפרע ואני הוא שעתיד לשלם
שכר עכשיו נדמו עלי כד' עדים ע"ש
כלומר שהציצית נדמו לו כעדים שיעידו
עליו שחטא עם זו.

וז"ש ביוסף עדות ביהוסף בנאחמו כלומר
כשיצא מביתה הוא הי' העדות
ביוסף ולכן וינח את בגדו אצלה וינס

מעשה אינו כלום וזה וזכרתם וגו' ועשייתם אותם ולא חאמרו רחמנא ליבא בעי ודי בלב טוב ולא חחורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם שהם חרי קרקורי דעבירה וגו' אלא ועשייתם את כל מצותי והייתם קדושים לאלקיכם.

"דבר אל בני ישראל וגו' הכנף פתיל תכלת והי' לכם לציצת וראיתם אותו וזכרתם וגו'" (טו: לה-לט). ו"ב המסיכות. ובגמ' דרשו תכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד. ואחי שפיר "והי' לכם לציצת וראיתם אותו". והחנינא בזמן שהי' תכלת, אבל בזמנא דליכא תכלת "ב ציצית למה. עוד יש ליתן טעם מנהג אבותינו שבחורים לא לבשו טלית גדול עד לאחר הנישואין וטעמא בעי.

והנלפענ"ד לפמ"ש ז"ל בגמ' מנחות (מ"ד ע"א) מעשה באדם אחד שהי' זהיר במצות ציצית ושמע שיס זונה שהיחה נשכרה בד' מאה זוזי וכו' ועלה על המטה וחפחו לו ד' ציציות על פניו כלומר שיעידו עליו שחטא בזונה, מיד נשמט מן המטה וכו', ע"ש כל המעשה. ומבואר דמצות ציצית הוא שומר שלא יכשל ח"ו בעבירה של זנות ר"ל. והנה בגמ' קידושין (כ"ט ע"ב) פליגי אי ילמוד חורה ואח"כ ישא אשה או ישא אשה ואח"כ ילמוד חורה, ומשני הא לן והא להו. וכל זמן שהבחור לומד חורה ודבוק באורייתא אין יצר של עריות שולט בו, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל

וינא החונה וזה היה בגד של ציצית כלומר הציצית הם עדות כמעשה באדם אחד דמנחות.

וביין שהציצית הם שמירה לאותו החטא ולכן אמרה חורה לחלום בכנף למטה ששם מקומן שצריכין לשמור על הקדושה וזה שמסיים והייתם קדושים לאלקיכם ועיין רבינו יונה באגרת החשובה סמך קדושה לציצית והארכתי בזה בפחשגן הכחב. ומה"ט כחב האר"י הקדוש לישן בציצית לשמירה כידוע. ואולי בזה מובן הסמוכות לפ' מקושש לפ' ציצית וחז"ל דרשו מטעם אוח ולפמ"ש י"ל עוד דהרי עונת ח"ח מליל שבת לליל שבת וצריך שמירה וקדושה ולכן סמך מצות ציצית לשמירת שבת דחרוייהו מקדשי והבן.

"על כנפי בגדיהם לדורותם ונתנו על ציצית" (טו: לה). ארבע כנפות נגד ארבע פינות העולם להעמיד שומרים מכל ד' מצות ציצית הם כשומרים כעדות כמ"ש בגמ' טפחו על פניו כד' עדים שיבואו ויעידו עליו. ובגמ' ע"ז דף ג' למה העיד עליהם שמים וארץ שאם יחטאו יבואו העדים ויענשו אותם ועלר את השמים ולא יהי' מטר והכ"נ הציצית טפחו אותו על פניו, וברש"י ציצית לשון מנין מן החרכים ובס' בית ישראל כפי שאדם מקבל עליו עומ"ש ומסחכל כלפי מעלה כן יש עליו השראת השכינה וזה וראיתם אותו וזכרתם כמה שחראו בו כן חזקרו וזכרה מביא לידי דזכרה בלי

(סוף ה' איסורי ביאה) אין מחשבת עריות אלא בלב הפנוי מן החכמה.

והנה אמרו ז"ל נחות דרגא ונתיב איחמא. וז"ב, דלמה יחות דרגא. ואמרתי בס"ד לפמ"ש אין קישוי אלא לדעת, וכל שדעתו דבוקה בחורה ובקדושה אין כח בידו להתלבש בדעת אחרת להתקשות. וכיון שאין קישוי אלא לדעת א"א לו להתקשות כל זמן שהוא דבוק כולו בחורה שהוא דעתו עליו. ולכן אמרו נחות דרגא ונתיב איחמא, דכיון דנחות דרגא, א"כ נשאר לו קצת מקום פנוי שאינו דבוק כולו בדעת חורה, ואז אפשר לו להתקשות ולקיים המצוה. וזוה יש לפרש נמי הפסוק "הן בעון חוללתי ובחטא יחממני אמ"י אשר הוא חמוה. ולהנ"ל אחי שפיר כיון שעכ"פ צריך לנחות דרגא והבן.

ובזה אמרתי במקום אחר לפרש מה שאמר בן עזאי לחכמים על שלא נשא אשה ומה אעשה ונפשי חשקה בחורה (יבמות ס"ג), והדברים תמוהים. וכבר הקשו כל המפרשים בזה, ומהנ"ל אמרתי בס"ד דבן עזאי הי' אונס כיון שנפשו חשקה בחורה כ"כ עד שלא הי' אפשר לו שום חשק על דבר אחר וזלתי החורה, ושפיר אמר ומה אעשה (ועיין במפרשים על הרמב"ם שם).

אלא דכיון דצריך לנחות דרגא וליחוב איחמא ולכן שפיר בחור קודם שנשא אשה שהוא כולו דבוק בדעת

חורה א"צ שמירה מאוחו חטא יומר מלהחעמק בחורה, ושפיר אין לובשין בחורים טליה גדול עם צינית. אבל חתן שנשא אשה וצריך לנחות דרגא, צריך שמירה ואזהרה שלא יפול ח"ו בראות עין וחמדת הלב ויפול ח"ו בהרהורים. ולכן נהגו ללבוש לו טליה גדול כדי להיות לו לשמירה. וז"ש "הכנף פתיל תכלת והי' לכם לצינית וראיחם אוחו וזכרתם את כל מצות ה' ויהי' שמירה שלא לתור אחרי העיניים והלב אלא אדרבה יתעלה שיהי' הנחת דרגא ירידה לצורך עליה ויתעלה בקדושה, וכמ"ש (מנחות ק"י) הלומד תורה בטרהרה, זה הנושא אשה ולומד תורה. והארכת קצת בדבר. (סעודה ו' ברכות תשמ"ג)

"דבר אל בני ישראל ואמרתי עליהם ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדרתם וגו' והיה לכם לציצית וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות ה' ולא תתורו אחרי לבבכם וגו'" (טו: לח-לט). ועיין רש"י ומיסודו של ר' משה הדרשן למה נקמכה פ' מקושש לפ' ע"א (חולין ה') לומר שהמחלל שבת כעובד ע"ז עוד אמרו ז"ל כשראה משה מעשה המקושש אמר לפני ה' בימי החול לובשין ישראל חפילין וזוכרין המצות ביום השבת כמה יזכרו והשיב הקב"ה הריני נותן להם מצות צינית שבה יזכרו, ולפ"ז יש בשבת יוחר חיוב לנאח בטליה עם צינית מכל ימי השבוע שהעיקר בשביל שבת נחתו הצינית לזכירה כיון שאין להם חפילין ודלא כאותם

החפלה לראות רק טוב ולא יראה רע בכלל.

והנה בקרא ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו איש מקושש עזים ביום

ולכאורה היל"ל ויהיו בני ישראל במדבר ולשון וימצאו ז"צ היל"ל ויהי איש מקושש עזים ביום השבת והביאו אותו אל משה ולשון וימצאו ז"צ ודברי רז"ל ידועים ועיין אה"ח וימצאו לשון מציאה ע"ד רז"ל שאמר להם משה לאו וראו וכן ויקריבו אותו המוצאים מיותר היל"ל ויקריבו אותו אל משה המוצאים למ"ל ולהנ"ל נראה שהיו בני ישראל במדבר והלכו לבקש מעשיהם של אחרים עד שמצאו איש מקושש ולכאורה אם היו מגיאים למדרגה שלא לראות ולא להביט און ביעקב לא היו מראים להם המקושש אלא הם הלכו למצוא על אחרים ולא על עצמם לחקן עצמו זה ויהיו בני ישראל במדבר וימצאו וגו' ויקריבו המוצאים וגו' ולכן יאמר ה' אל משה לאמר דבר אל בני ישראל ואמרת עליהם ועשו להם זניית וגו' והיה לכם לזניית וראיתם אהו וזכרתם את כל מצות ה' ועשיתם אהם ולא תחורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אהם זונים אחריהם כי ע"י עיטוף הטלית יעזים עיניו מראות דרע ויסתכל בלבו ובעצמו וצמעשיו ויראה צמעלח חברו ולא צמקרונוחיו ולא יסורו אחרי לבם ועיניהם שהם חרי קרקורי דעבירה ועי"ז והייתם קדושים וק"ל.

(שנת תשנ"א)

שמחמירין שלא ללכת בשבת שנמצא חסר כל הזכרון. ואולי מה"ט יש נוהגין כמה מאחינו בית ישראל בליל שבת להחטטף צניצית וכמו ר' עילאי (עיין שבת).

ונראה עוד תמיכות הפ' לפמ"ש במקום אחר שהצדיק אמת עולה במדרגה שאינו רואה בחסרונות ישראל ובחורה כתיב לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלקיו כלומר מי שהגיע למדרגה שלא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל הוא שה' אלקיו עמו וחרועח מלך בו מלשון רעך ורע אביך ובחז"ל אין מראין לו לאדם אלא מה שהרהר בו ובגמ' שבת קי"ח אין חושדין לאדם אה"כ יש בו ע"ש. וידוע מצעש"ט הק' שפעם ראה יהודי אחד מחלל שבת ונטער מאד והחענה מ' חענחים עד שגילה לו רבו שראה פעם בזולו ז"מ ולא מחה ות"ח צמחינה שבת ולכן נענש צראית חילול שבת והדברים ידועים. ובנועם אלימלך פ' בהעלותך וישמע משה וגו' ובעיני משה רע שכשהצדיק רואה צשפלות ישראל אינו יכול להחפלל עליהם חלילה זהו בעיני משה רע שראה שפלותם והחפלל למה הרעות לעבדך פי' למה נחת לי המדרגה זו שאוכל לראות הרעות של ישראל ח"ו זה גורם לי שלא אוכל להחפלל עליהם מוטב שנחת לי להשפיע להם כל צרכם ולא אסתכל צשפלותם רק מעלתם כדי שאוכל להחפלל עליהם ולהשפיע להם כל טוב. ובחפלת מהר"א ונראה מעלת חברינו ולא חסרונותיו וז"צ ולהנ"ל

על ציזית", כלומר דעל הבגדים אז "ונתנו על ציזית". ועיין מג"א בשם המרדכי דלא נחייב ציזית עד שלבש בגד בת ד' כנפות ואמר "הכנף פתיל תכלת והי' לכס", כלומר משלכם כמ"ש בקובה "לכס" להוציא את הגזל, והכ"נ "לכס לציזית" להוציא הגזל והפקר ושאל ג"כ פטור.

א"י לפמ"ש רבינו אברהם א"ע דמזוה על כל מי שיש לו בגד בד' כנפים שיחכמה בו ביום תמיד ולא יסירו מעליו למען יזכרו, והמתפללים בטלית בשעת החפלה יעשו זה בעבור שיקראו בק"ש והי' לכולם לציזית ועשו להם ציזית, רק לפי דעתי יותר הוא חייב להחטוף ציזית בשאר השעות מבשעת החפלה למען יזכור ולא ישגה ולא יעשה עבירה בכל שעה כי בשעת החפלה לא יעשה עבירה ע"ש.

ונראה טעם למה לילה לאו זמן ציזית הוא לפמ"ש ז"ל דעיקר לימוד החורה הוא בלילה, ואמרתיו בזה "להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות", דמונות הוא ממדת החסד וכמ"ש הזן את העולם כולו בטובו בחן בחסד. וא"כ אחת שביום הולכים אחר פרנסה עוסקים בחורה בלילה. וזה "להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות", דחורה הוא אמת ואמונה. א"כ בלילה שעוסק בחורה א"צ ציזית להזכירו דבראמי ינה"ר בראמי חורה תכלין כנגדו. אבל ביום שטרוד על המחי' צריך ציזית

"ועשו להם ציזית על כנפי בגדיהם וגו' הכנף פתיל תכלת והי' לכם לציזית" (טו: לח-לט). עיין פנ"י למה שינה בראשונה כתב "להם ציזית" ולבסוף סיים "לכם" בלשון נוכח. ונראה לפמ"ש (שנת ל"ג ע"ב) הזהיר במלות ציזית זוכה ומשמשים לו כ"ח מאות עבדים שנא' "אשר יחזיקו עשרה אנשים מכל לשונות הגוים והחזיקו בכנף איש יהודי לאמר נלכה עמכם", ועיין רש"י החשבון ע' אמה, א"כ שבע מאות לכנף אחד ולד' כנפות כ"ח מאות. ולפ"ז י"ל "הכנף פתיל תכלת והי' לכס", כלומר דמכנף אחד מרומם שיהי' לכס עבדים הרבה.

א"י לפמ"ש בגמ' אי ציזית חובת גברא או חובת טלית הוא. ומיהו לכו"ע טלית של גזל ושל הפקר פטור מן הציזית. ועיין שבת (קל"א ע"א) א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן לא לכל אמר ר"א מכשירי מזוה דוחין את השבת וכו' למעוטי מאי, אמר רב אדא ב"א למעוטי ציזית לטליתו ומזוה לפתחו ואמר רב נחמן א"ר יצחק הואיל ובידו להפקירן. ודעת רש"י שם דטלית אפי' מונח בקופסא חייב בציזית. והרמב"ן ושאר ראשונים חולקין והכי קי"ל. ומיהו לכו"ע טלית של הפקר פטור מן המזוה.

ח"ש "ואמרת עליהם ועשו להם ציזית", כלומר "להם" היינו חובת גברא, "על כנפי בגדיהם לדורותם ונתנו

לעושה מצוה בלי כוונת המצוה הגם שקיים המצוה אבל הוא כגוף בלי נשמה שחסר הכוונה הראויה לה. ג) המקיים המצוה בכל כוונותיה הוא המצוה המעטפת עוטה אור כשלמה ומקדשת את האדם והמחטטף בצינית כראוי ומסחכל בהם זוכר את כל מצות ה'.

ד"ש והיה לכם לצינית וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' שהראוי מביא לידי זכירה וכיון שיקיים המצות לא תחורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אחסו זונים אחריהם שהעיטוף בצינית יגרום לא לתור אחרי העינים והלב כי המה תרי סרסורי דעבירה עין רואה והלב תומד וכיון דתזכרו ולא תחורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, ועשיתם את כל מצות ה' אז והייתם קדשים לאלקיכם כיון הסר מכס תרי סרסורי דעבירה, ולכן תזור ושנה למען תזכרו הגם שכבר אמר וראיתם אותו וזכרתם וגו' אבל הכוונה כיון דלא תחורו אחרי לבבכם ע"י העטוף בצינית שהוא בגימ' תרי"ג תזכרו לעשות המצות ולהיות קדשים לאלקיכם שאז יהיה הקדושה תל עליכם.

א"י והייתם קדשים לפמ"ש הרמב"ן ר"פ קדושים תהיו כי יש נבל ברשות התורה וקדש עצמך במוחל לך ומיהו לא צריך אדם לילך בחר תומרות כל זמן שיש לו עוד לקיים חיובים ממצות שלא קיים רק אחר שקיים כל המצות אז תייב גם להוסיף ממדרגה למדרגה בתוס' קדושה וכברייחא דרפנ"י ו"ש

לזכרון. וזה "ועשו להם צינית" היינו תובת גברא, "ונתנו על צינית הכנף פתיל תכלת והי' לכם לצינית וראיתם אותו וזכרתם". ואמרו מתי תייב משיכיר בין תכלת ללבן והיינו "והי' לכם לצינית וראיתם אותו", בשעה שיראה ויכיר. (שנת חש"ל)

"וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה'" (טו:לט). שקולה מצות צינית ככל התורה וזכרתם את כל מצות ה' וי"ל דהיל"ל וזכרתם אותם דקאי על צות צינית והוא לא רק הפתיל תכלת שהרי רש"י פי' צינית בגימ' תרי"ג ותשוב שמונה חטים ותמשה קשרים נכלל. ונראה דקאי וראיתם אותו וזכרתם וזכרתם ר"ה (י"ז ע"ב) אלמלא מקרא כחוב א"א לאמרו מלמד שנתעטף הקב"ה כש"ך והראה לו למשה סדר תפילה א"ל כל זמן שישראל חוטאין יעשו לפני כסדר הזה ואני מוחל להם, וזה וראיתם אותו וזכרתם שמתראו שהקב"ה נתעטף כש"ך.

"למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי והייתם קדשים לאלקיכם" (טו:מ). נראה דיש מקיים מצות אנשים מלימודה ועושה ומקיים אבל אינו מכיון ואפילו למ"ד דמצות אין צריכות כונה מ"מ רק כונה העינינים אבל כוונת המצוה בעי ולא יהי' כמתעסק דאז איכא חסרון בעלם הקיום והאמנם מי שמכוין בכל הכוונות קדוש יאמר לו נמצא דאיכא ג' מדרגות, א) מתעסק שלא קיים המצוה כלל הגם שעשה המצוה. ב) מכיון

למען חזכרו ועשיחס את כל מצותי ולאחר שתעשו כל מצותי אז והיחס

קדשים קדש עצמך במוחר לך.
(שנת משני"א)

פרשת קרח

"ויקח קרח" (טז:א). פרש"י פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא ע"כ, והביאו הרמב"ן. וז"ע מאי קמ"ל, ואטו רש"י והרמב"ן מזייני למראה מקומות הן. ונראה דהנה מבואר בספרים דלעמיד לבא כשיהיה העולם החיקון יהיה קרח כהן גדול באמת, רק קודם ביאת המשיח ה' אהרן כה"ג לפי שהוא ה' בעשיית המעשה והו"ל בנחינת במקום שבנ"ח עומד אין לדיק גמור יכול לעמוד.

ובזה פירשתי מה שאמרו בפ' שמיני, מלמד שהיה אהרן בוש לגשת וא"ל משה לך כי לכך נבחרת, פי' שהי' נדמה כאילו מעשה החטא לפניו בכל שעה, עיין רמב"ן שם וכמ"ש דהמע"ה "וחטאתי נגדי תמיד", והיה בוש לגשת להקריב קרבן, והיה ס"ל דבאמת לריך כה"ג שלא הי' באותה מעשה ע"ד יבוא זכאי ויכפר על החייב, אמר לו משה לך כי לכך נבחרת, דוקא בשביל זה נבחרת בנחינת במקום שבנ"ח עומד. וזה קודם שנחקן עדיין החטא, אבל לעת"ל שיחוקן כל החטא אז יהיה קרח כה"ג.

והנה טעה קרח דהי' ס"ל דכבר הוא

העולם החיקון ואין אהרן ראוי להיות כה"ג, וז"ש "כי כל העדה כולם קדושים ונחוכס ה'" וכיון שכולם קדושים הם הרי כבר העולם בנחינת כולו זכאי וא"כ אין אהרן ראוי להיות כה"ג, ואם לקחח לך מלכות לא היה לך ליחן לאהרן כה"ג. וזה שכחב רש"י לקמן וקרח שפיקח היה מה ראוי לשטות זה, והנה לא אמר מה ראוי לרשעות זה אלא לשטות זה, וכחב עינו הטעתו ראה שלשלח גדולה, כלומר שראה העמיד וחשב שכבר הוא עולם החיקון ולכן חלק על הכהונה אבל כוונתו היחה לטובה. נמצא דיש לפרש הפרשה לטובה ויש לפרש לרעה שיצא לחלוק, וקיי"ל הוי דן את כל האדם לכף זכות, ולכן פתח רש"י פ' זו יפה נדרשת במדרש ר"ח, כלומר שנדרשת יפה לזכות ולא לחובה.

"ויקח קרח" (טז:א). עיין רש"י לקח את עצמו לנ"ד אחר להיות נחלק מתוך העדה וכו' וזה שמתרגס אונקלס ואחפלבג נחלק משאר העדה ובחיב"ע ונסיב גולייחיה שכולא חיכלא ובת' ירושלמי ונסב עצה ופלג קרח, ונראה דכולם דרשו לשון ויקח ועיין רמב"ן ובאמת כי לשון ויקח הוא מלשון מקח קיחה קיחה

זה על ידי ממונו שנמן להם ומהנה
אוחס לקחס בממונו ואח"כ היה יכול
לפחוחס למרוד ח"ו בהק"צ והחזיקו
בידו, וז"ש לקח מקח רע לעצמו שע"י
שלקח הני סנהדראות נענש.

אלא דלכאורה למה נענשו והרי אמרו
(ברכות י' ע"ג) הרוצה ליהנות יהנה
כאלישע והרוצה שלא ליהנות אל יהנה
כשמואל הרמתי ובפרט שנהנו מנביא ה'
כמבואר דקרח נביא הי' ופקח בחורה
ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו שמואל
ששקול כנגד משה ואהרן והאמנם כבר
הבאחי מירושלמי יומא פ"ג הובא בפי'
הר"ח יומא ל"ו ע"ג חד אסי אמר לר'
פנחס חא נמסור לך השם א"ל ליה אני
יכול דאנא אכיל מעשר ואמר רב דרגיל
בשם לא יכיל מיכול מבר נש כלום.
מבואר מדברי הירושלמי דמי שנהנה
משל אחרים ואפילו מחרומוח ומעשרות
שהן מחנות כהונה ומשלחן גבוה קא זכי
מ"מ כיון דמקבל מאחרים הו"ל בכלל
נהנה מאחרים ולא יכיל להשחמש בשם,
ובס"ח סי' הע"א כתב אין מלמדים אח
השם אלא לחכם כדי שלא יעסוק בהם
וכ' ע"ש ומי שעוסק בהשבעות לא יהיה
סופו טוב בגופו או בבניו כל ימיו וגם
לעוה"ב ע"ש סי' ר"ה ובמקור חסד שם
וקי' חס"ט וסי' חקכ"ו ובחסדי עולם
בסופו באריכות.

והאמנם ראיתי להחיד"א בפחת עינים
(ברכות י' ע"ג) הרוצה ליהנות
יהנה כאלישע והרוצה שלא ליהנות אל

משדה עפרון והמע"ן בגמ' סנהדרין
ק"ט ע"ג ויקח קרח אמר ריש לקיש
שלקח מקח רע לעצמו ופרש"י החחיל
בקטטה.

ואשר נראה בס"ד עוד דריש לקיש
לשיטתיה לפמ"ש בגמ' סנהדרין
ג"כ ע"א ואח מחחות החטאים האלה
בנפשותם מאי בנפשותם שנחייבו
שריפה על עסקי נפשותם כד"ל דאמר
ר"ל מאי דכתיב בחנפי לעגי מעוג חרק
עלי שינימו בשביל חנופה שהחניפו לקרח
על עסקי לגימה חרק עליהן שר גיהנם
שניו ופרשי שם ע"ג ד"ה למה חלמיד
וכו' משום דאירי בעדה קרח נקט לה
שהיו חלמידי חכמים כדכתיב (נמדבר
טו:ב) נשיאי עדה קראי מועד אנשי שם
ועל שם שפיחם אוחו רשע כשנהנו
ממונו הקלו בעיניו להשיאם ולהחזיק
בידו במחלוקת ולמרוד בהקב"ה ע"כ,
מבואר דקרח היה מהנה הני ר"נ
סנהדראות ממונו ולפי שלא היו שונאי
בנע שהרי הני סנהדראות היו מה
שמינה אוחו משה רבינו בעל יחרו
ואמרו ז"ל שלא מצאו שונאי בנע ולפי
שנהנו ממונו נחפחו אחריו ועיין יד
רמ"ה סנהדרין כ"ו ע"ג שאמרו שבנא
בעל הנאה היה ופי' שהי' שבנא עשיר
גדול והיה מהנה מנכסיו ח"ת ואח"כ
משכו אחריו בשביל הממון ע"ש והוא
פלא.

ולפ"ז אחי שפיר ר"ל לשיטתיה שלקח
מקח רע לעצמו שהרי לקח מקח

העדה כלם קדושים ובתוכם ה' ולכאורה למה אמר ובתוכם ה' אלא להגיד לו שכולם בקיאים בשם המפורש וא"כ מדוע חתנשאו על קהל ה' אבל כיון דידעו השם המפורש א"כ הי' אסור להם ליהנות וכיון שנהנו ממנו וידעו השם נכשלו ונענשו וכנ"ל, ומה מדויק בזה מה שאמר משה רבינו לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעתי את אחד מהם ועיין רש"י כשהלכתי ממדין והי' לי ליטול אותו חמור משלהם לא נטלתי אלא משלי ולכאורה מה טענה הוא זו אם היה מגיע לו אפילו היה לוקח אין זה חסרון וגם מה שלא הרעתי את אחד מהם ולהנ"ל אחי שפיר מאד שהרי כאן אמר משה אם נביאה יצרא והשתמש בהשם שאם לא נצרא יצרא עכשיו ואם נהנה מאחד מהם אז לא יוכל ולכן אמר דוקא לא חמור אחד מהם נשאתי וכנ"ל וממילא צידו לנקש מהשם כזאת, ומה מדויק גם מה שאח"כ אמרו אחם המתם את עם ה' ולכאורה מה טענה הוא זו ולהנ"ל אחי שפיר כיון שהשתמש משה רבינו בהשם אמרו אחם המתם את עם ה' והבן יש להאריך והוא רחום יכפר. (שנת תש"נ)

"ויקח קרח" (טו:א). בת"א ואיתפלג קרח, וברש"י לקח את עצמו ללד אחר להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהונה. נראה לפמ"ש (חגיגה כ"ג ע"א) דמפני דחיישינן לאיבה עשאו כל ישראל חברים ברגלים שלא יהא כל אחד ואחד הולך ובונה במה לעצמו, דתניא אמר רבי

יהנה כשמואל והציא מה שכתב בספר זרע ברך ח"ג על זרכות בדרך א' ע"ג דאלישע לא ידע שם המפורש ולכן נהנה וכתב עליו החיד"א ז"ל וליחא דודאי ידע ואישתמיטתיה מ"ש המהרש"ל פ' אלו טריפות ס"י ט' ופסקי מהר"ם ריקנט"י ס"י ס"ו שכתבו בפשיטות דאלישע ידע את השם המפורש וכן הוא ברור ופשוט ע"כ.

ולפום ריהטא דבר גדול הקשה דליחא ליה פירוקא איצרא דרבינו הח"ס בתשובה א"ח ס"י קצ"ז-קצ"ח כתב נמי לישב שתי קושיות א' מה דקיי"ל בהכ"נ מותר לעשותה ביהמ"ד דלא כר' יוחנן מגילה כ"ז א' ואיהו יליך מהגדולות שעשה אלישע ואלישע ברחמי עמיד אולי נימא להלכתא דלא עמיד ברחמים אלא בהשבעה איך בנה ר' יוחנן ע"ז דאלישע ברחמי עמיד ונולד דין חדש דביהכ"נ עדיף מביהמ"ד, וכו' ותי ע"פ דעח הירושלמי הנ"ל סה"ז דיודעי השם לריך שלא יהנה משום אדם והרי אמרו הרוצה ליהנות כאלישע נמצא היה פשוט לר' יוחנן דאלישע לא השתמש בשם כיון שנהנה ואולי משו"ה בשוגמית צוה לגחוי לשום המשענת וכשלא הואיל הלך והתפלל עליו ולא עשה בשם ע"ש מה שאריך ולפ"ז תקשה נמי למרן הח"ס כקושיית החיד"א ז"ל. האמנם בעוה"י העלתי לישב כל הקושיות בזה ועיין פ' בהר מה שכתבתי גם שם מזה.

ולפ"ז אחי שפיר דקרח אמר כי כל

והנה במצ"ע כתב ויקח קרח ונסיב
 גוליימיה דכולא מיכלא קרח בר
 יצהר וכו' וכן איחא במדרש מה לקח
 לקח טלית שכולו תכלת ועיין כלי יקר.
 ונראה דקרח החזיק עצמו כת"ח וחשוב
 מכולם ולבש טלית שכולו תכלת, שמשה
 רבינו לא לבש רק חוט אחד של תכלת
 וקרח לבש טלית שכולו תכלת, ואיחפלג
 לקח עצמו לנד אחד להיות חלוק מחוך
 העדה והחזיק עצמו חשוב מכל העדה.
 וידוע דמדת אהרן היחה אוהב שלום
 ורודף שלום והיה הולך לעשות שלום בין
 איש לאשתו והיה מעורב בין הבריות
 כאחד מהם, וקרח לקח עצמו מן הנד
 שלא להתערב אלא נחלק משאר העדה
 בטלית שכולו תכלת וזה גרס לו שחלק
 והלך לעשות במה לעצמו ונעשה
 מחלוקת, ונמצא שע"י הפילוג שהחפלג
 מחוך העדה להיות נדל מהם גרס לו,
 וכמה גדולים דברי חכמים שלא לעשות
 פילוג ומחלוקת בישראל אפילו לשם
 שמים.

"ויקח קרח" (טז:א). מה ראה קרח
 לחלוק על משה פ' פרה אדומה ראה,
 במדרש רבה, "ויהי אור" אלו מעשיהם
 של נדיקים, "ויהי חושך" אלו מעשיהם
 של רשעים, איני יודע איזה מהם חפץ
 הקב"ה, כשהוא אומר "וירא אלקים את
 האור כי טוב" הרי אלו מעשיהם של
 נדיקים, ונ"ב וכבר פירשתי.

ובעת נראה לפמ"ש צוה"ק (ח"ב קפ"ד

יוסי מפני הכל נאמנין על טהרת יין
 ושמן כל ימות השנה כדי שלא יהא כל
 אחד ואחד הולך ובונה במה לעצמו
 ושורף פרה אדומה לעצמו, וכן מהאי
 טעמא מקבלין סהדותא מע"ה כרבי
 יוסי, וכתב רבינו אלחנן דקיי"ל כרבי
 יוסי וחיישינן לאיבה לפיכך מומנין עכשיו
 על כל ע"ה אע"ג דאמרינן (ברכות מ"ו
 ע"ב) אין מומנין על ע"ה והר"י מפרש
 דלא כל הרוצה ליטול את השם להחזיק
 עצמו כת"ח שלא לזמן על ע"ה צידו
 ליטול, ועיין חוס' שם ופי' הדרישה
 בא"ח סי' קצ"ט לפר"י מה שאמרו שלא
 יהא כל אחד ואחד בונה במה לעצמו
 ושורף פרה אדומה לעצמו, היינו שכל
 אחד יחזיק עצמו בחזקת ת"ח ויפריש
 עצמו מההמון ולכן בע"כ אמרו כל
 ישראל חברים ברגל שלא להפריש ת"ח
 מן ההמון וגם יזמנו עליהם ולא היחה
 החקנה שהע"ה יבנו במה לעצמן אלא
 שלא כל ת"ח יהא בונה במה לעצמו
 ועיין טור ש"ע א"ח סי' קצ"ט.

ובזה פירשתי מה שהביא רש"י יבמות
 הא דע"א נאמן באיסורין מבואר
 בירושלמי דאל"ה אין לך אדם אוכל אצל
 חבירו, ולכאורה מאי כולי האי ובשביל זה
 נחיר לאכול ספק איסור אם אין ע"א
 נאמן, ולפי הנ"ל אחי שפיר דדרכיה
 דרבינו נועם וא"א שהתורה ומצותיה יעשו
 ריחוק בין הדבקים ואדרבה גדולה
 לגימה שמקרבם ואיך אפשר שלא יהא
 אדם יכול לאכול אצל חבירו.

בח יתרו שיהיה קופה של שרצים והם ראויים להעמיד פרנס על הציבור וכעין שנחמנה אהרן בשביל זה וכמ"ש לך כי לכן נבחרת.

ח"ש המדרש "ויהי חושך" אלו מעשיהם של רשעים "ויהי אור" אלו מעשיהם של רשעים יוצאין מחושך ומתקנין אותם לית נהורא אלא דנפיק מגו חשיכא וגדול הצע"ת, א"כ איני יודע איזה מהם חפץ הקב"ה יומר צמעיהם של רשעים שישיבו ונפיק מיניה נהורא שגדול צע"ת או צמעיהם של צדיקים, ואמר כשהוא אומר "וירא אלקים את האור כי טוב" אלו מעשיהם של צדיקים, דבשביל הצדיקים נברא העולם כמבואר בחוס' עירוזין י"ג נח לו לאדם הרשעים שלא נברא אבל לצדיקים נאה להם ונאה לעולם ובשבילם נברא וקיים העולם (עין ערכין י"ז ע"א), צראשית ממלכת יהויקים מלך יהודה בקש הקב"ה להחזיר את העולם לחוהו וצוהו וכו' כיון שנסתכל בצדקיהו נחיישנה דעתו. ולכן קרח שראה פ' פרה אדומה אלו מעשיהם של רשעים שבא לכפר על עון העגל והוא צדיק מעיקרו ולכן בא לחלוק על משה והבן.

"ויקח קרח בן יצהר וגו'" (טז:א). ודרשו ז"ל משך ראשי סנהדראות שבהם וצדק"י צדברים כמו שנאמר (נמדבר כ') קח את אהרן (הושע י"ד) קחו עמכם דברים. ובגמ' סנהדרין נ"ב ע"א אמר

ע"א) דלית נהורא אלא ההוא דנפיק מגו חשוכא ולית טובא אלא ההוא דנפיק מגו צישא, ובגמ' שבת (ע"ז ע"ב) מצרייתו של עולם צרישא חשוכא והדר נהורא, ופי' צפרי צדיק ר"ת תמוז דהיינו שיהא טוב מאד נהורא דנפיק מגו חשוכא, והנה צרשעים כתיב "והיה צמחשך מעשיהם", וביאר צפרי צדיק הנ"ל דבכל מקום אות שנוכר ראשונה צמורה שם הוא שורש האות כמ"ש (נ"ק נ"ה ע"א) באות ט' שמורה לטובה הואיל ופתח בו הכחוד לטובה תחילה "וירא אלקים את האור כי טוב", ואות ח' הראשונה צמורה היא צחיבת "וחושך" צמאמר ראשון שמאמר ראשון הוא שכל הנעלם מכל רעיון יש חושך סתרו, ומה נסתעף מעשיהן של רשעים שנאמר "והיה צמחשך מעשיהם" ע"ש.

וזה נראה ציבור במקום שצע"ת עומד אין צדיק גמור יכול לעמוד שהרי לית נהורא אלא דנפיק מגו חשוכא, וכיון דנעשה בעל תשובה גדולה התשובה דנפיק נהורא מחשיכא. ולכן בדוד הי' צריך שיבא מרות המואביה, ואמרו אין מעמידין פרנס על הציבור אלא"כ יש לו קופה של שרצים תחתיו, והוא שהקופה כבר תחתיו הוא שזרקן ונעשה בעל תשובה ולית נהורא כנ"ל.

ומה"ט חשב נמי משה רבינו (פ' פינחס) כשציקש להעמיד פרנס על הציבור שיהיה אחד מבניו שהי' ק"ל דמה"ט מסבב כל הסיבות סיבב שנשא

ואחרי רבים להטות והם דרשו ק"ו אם חוט אחד של חלכת פוטר עליה שכולו חלכת לא כ"ש וכיון דק"ו דאורייתא הוא א"כ הלכה כרבים.

וי"ל לפי מה שאמרו בגמ' (נ"מ נ"ע ע"ג) בחנור של עכנאי במחלוקת ר"א ורבנן והשיב ר"א כל תשובות שבעולם ולא קיבלו הימנו אמר להם אם הלכה כמותי מן השמים יוכיחו ילמדה בת קול ואמרה מה לכם אלל ר"א שהלכה כמותי בכל מקום עמד ר' יהושע על רגליו ואמר (דברים ל') לא בשמים היא מאי לא בשמים היא אמר רבי ירמיה שכבר נתנה תורה מהר סיני אין לנו משגיחין בבת קול שכבר כחצת בהר סיני בתורה (שמות כ"ג) אחרי רבים להטות אשכחיה ר' נתן לאליהו אל מאי עבד קוב"ה בהיחא שעחא אל קא חיך ואמר נלחוני בני נלחוני בני אמרו אותו היום הביאו כל פהרות שטיהר ר"א ושרפוס באש ונמנו עליו וברכוהו ע"ש. ויש לדייק דודאי הלכה הוא דאחרי רבים להטות וא"כ ר' אליעזר היאך בא לחלוק על פסוק מפורש דאחרי רבים ועיין חוס' שם ד"ה לא בשמים היא שהקשו זהא דאמר ביבמות (י"ד) דהלכה כב"ה משום דילמא בת קול שאני הכא שבא לחלוק על דברי תורה דכתיב אחרי רבים להטות אבל התם אדרבה וכו' והא גופא קשיא היאך בא לחלוק על דברי תורה ח"ו והתוס' לא ח"י על זה כלום.

ושמעתי מהגאון ר' שניאור קוטלר ז"ל

יש לקיש מאי דכתיב (מהלים ל"ה) בחנפי לעגי מעוג חרוק עלי שינימו בשביל חנופה שהחניפו לקרח על עסקי לגימה חרק עלין שר של גיהנם שניו, ואמר ר' אלעזר למה ח"ח דומה לפני ע"ה בחללה דומה לקיחון של זהב סיפר הימנו דומה לקיחון של כסף נהנה ממנו דומה לקיחון של חרש כיון שנסבר שוב אין לו חקנה. ופרש"י למה ח"ח, משום דאירי בעדת קרח נקט לה שהיו ח"ח כדכתיב (במדבר טו:ז) נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם ועל שם שפיחם אותו רשע כשנהנו ממונו הקלו בעיניו להשיאם ולהחזיק ידו במחלוקת ולמרוד בהקב"ה. ולכארה נראה דבשביל ממון ולגימה שנחן להם שמעו לו ולא בדברים משך אותם, וז"ל דתרוייהו הו, מחללה נהנו ממונו וכיון שנהנו ממונו ולכן שוב שמעו לו כשפיחם ונמצא הטעם ששמעו לדבריו בשביל שנהנו ממונו.

ובתרגום יונתן בן עוזיאל וקמו בחוצפא ואורו הילכתא באנפוי דמשה על עיסק חיכלא משה אמר אני שמעית מן פוס קודשא יהא שמה מדרך דליציית יהון מן חיזור וחוטא חד דחיכלא יהא ביה קרח וחברוי עבדו גוליינ וליצייתיהון כולהון דחיכלא מה דלא פקיד ה' ומסעדין להון גוצריא מבני ישראל מאתן וחמשין אמרכלי כנישתא מערעי זמן למיטל ולמישרי מפרשין בשמהן ע"ש. וז"ל למה כנש כל בני ראשי סנהדראות אם רצה לפסוק נגד משה רבינו. עוד יש לדייק כיון דקיי"ל תורה לא בשמים הוא

שאלמר בשם אביו הגאון מוהר"א שאמר בשם חותנו הגאון ר' איסר זלמן ז"ל שר' אליעזר הי' חושד החכמים שכנגדו שיש להם נגיעה במחלוקת זו וכל שיש שם נגיעה בטל הרוב והדין דאחרי רבים להטות ושפיר לא חש לרבים, וקצת ראה הנבאחי לדבריו ז"ל ממה שאמרו שם בגמ' בסמוך כשעמד נחשול על היס לטבעו לר"ג שבא בספינה אמר כמדומה שאין זה אלא בשביל ר"א בן הורקנוס עמד על רגליו ואמר רבש"ע גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי ולא לכבוד בית אבא עשיתי אלא לכבודך שלא ירבו מחלוקת בישראל נח היס מוזעפו, והנה מדאמר גלוי וידוע וכו' משמע שהי' חשד שלכבודו עשה כן דאל"כ מה לו לנקות את עצמו ממה שלא חשדוהו ואין בו אלא כנראה שהי' שם חשד שלכבודו עשה ואחי שפיר דברי הגאון ז"ל. ולפ"ז אחי שפיר מה שלא שמע משה להרוב שהרי הם הי' נוגעים בדבר, שהרי קרח חלק על הכהונה והיה נוגע בדבר והם לקחו שחד מקרח והשחד יעור עיני פקחים ואין עליהם דין צ"ד ולא דין רוב כלל.

שאלמר בשם אביו הגאון מוהר"א שאמר בשם חותנו הגאון ר' איסר זלמן ז"ל שר' אליעזר הי' חושד החכמים שכנגדו שיש להם נגיעה במחלוקת זו וכל שיש שם נגיעה בטל הרוב והדין דאחרי רבים להטות ושפיר לא חש לרבים, וקצת ראה הנבאחי לדבריו ז"ל ממה שאמרו שם בגמ' בסמוך כשעמד נחשול על היס לטבעו לר"ג שבא בספינה אמר כמדומה שאין זה אלא בשביל ר"א בן הורקנוס עמד על רגליו ואמר רבש"ע גלוי וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי ולא לכבוד בית אבא עשיתי אלא לכבודך שלא ירבו מחלוקת בישראל נח היס מוזעפו, והנה מדאמר גלוי וידוע וכו' משמע שהי' חשד שלכבודו עשה כן דאל"כ מה לו לנקות את עצמו ממה שלא חשדוהו ואין בו אלא כנראה שהי' שם חשד שלכבודו עשה ואחי שפיר דברי הגאון ז"ל. ולפ"ז אחי שפיר מה שלא שמע משה להרוב שהרי הם הי' נוגעים בדבר, שהרי קרח חלק על הכהונה והיה נוגע בדבר והם לקחו שחד מקרח והשחד יעור עיני פקחים ואין עליהם דין צ"ד ולא דין רוב כלל.

ועוד בו שלישיה בדיוק לשון משה אמר אנא שמעית מן פוס קודשא יהא שמיא מבדרך ומאי איכפת לן אנא שמעית מפוס קודשא צ"ה כיון דתורה לא בשמים הוא וכמ"ש ר' יהושע לר"א תורה לא בשמים הוא, ומיהו כבר הקשו החוס' על ר"א והחוס' לא תרצו היאך ר"א לא חש על אחרי רבים, ואמרתי בס"ד תי' אחר דהא הלכתא דאחרי רבים להטות לא נאמרה אלא היכא דאיכא מחלוקת בין החכמים ויש ספק בדבר או אמרינן אחרי רבים להטות דדין הוא בכל התורה בכל ספק שיבא בכל התורה כולה וחלקו החכמים בדבר הללו אוסרים והללו מתירין הללו מטהרין והללו מטמאין יעמדו למנין והרוב מכריע זה הוא דין תורה ולכן הכריעו כצ"ה נגד צ"ש ועוד בכל התורה.

ומיהו זה דוקא היכא דאיכא ספק דאז הרוב מכריע ואין הרוב ציור

שמע מרצו והי' כל דבריו דברי קבלה
מפי רצו ורצו מפי רצו עד משה רבינו
וכה"ג ליכא טעם דאחרי רבים כיון
שהרבים על הספק פוסקים ואללו הו"ל
ודאי ושפיר מיושב שהי' חולק על
החכמים ונראה דמה"ט נמי עמד ר' י'
על רגליו ואמר חורה לא בשמים הוא
דבלאו הכי הי' קיי"ל כבשמים אלא
מטעמים הנ"ל ועיין מס' עדיות בעקביתא
בן מהללאל כעין זה יש להאריך בזה.

ולפ"ז אחי שפיר מה שאמר וקמו
בחוצפא ואורו הילכתא וקרח
שפקח הי' שכל בערממותו ואסף ר"ג
סנהדראות שהם יהיו רוב כולם כותיה
וממילא בע"כ משמים יסכימו עמהם
וע"ד נלחוני בני ואמר משה אנא שמעית
מפוס קודשא יהא שמה מצרך וא"כ אין
כאן ספק דנילך אחרי רבים דהרי כך
הוא קבלת החורה ואחרי רבים להטות
ובמקום ספק הולכין אחר הרוב ולא
לגבי משה שקיבל מסיני הלכתא.

ומה מדויק בזה לשון כי כל העדה כלם
קדשים ובחוכם ה' ומדוע חתנשאז
על קהל ה'. (ובחננוחא) כלם קדשים כולם
שמעו דברים בסיני מפי הגבורה
ולכאורה מה טענה הוא זו לחלוק על
החורה והלא לא שמעו מטלית שכולו
חללת אלא שקרח טען על טענת משה
רבינו אנא שמעית מפוס קודשא יהא
שמה מצרך א"כ אין לחלוק עליו ואמר
קרח כולם שמעו דברים בסיני ושוב
יכולים לחלוק ח"ו על משה, וצוה מדויק

גמור אלא הכרעה ואולינן בחר רוב ועיין
חוס' ב"מ דף ו' בקפץ אחד מן המגוין
ובש"מ שם וכבר הארכתי בזה בהרבה
מקומות בס"ד. אבל היכא דליכא בריא
נגד הרוב אין הרוב מכריע שהרי איכא
ודאי ואפילו הוא המיעוט ולמשל אם
יהיו אלף אנשים מספקים אם זה חלב או
שומן ויבא אחד שידע שזה שומן שהוא
הוסיאו מן הבהמה והניחו שם לעולם לא
יכריע ספיקת הרוב נגד ודאי של
המיעוט וזה פשוט ומבואר.

והנה במחלוקת ר"א וחכמים בחנור של
עכנאי ידוע מה שאמר ר"א (סוכה
כ"ח) מעשה בר' אליעזר ששבת בגליל
העליון בסוכתו של יוחנן בר' אלעי
בקסרי ואמרי לה בקיסרין והגיע חמה
לסוכה אמרו לו מהו שאפרוש עליה סדין
א"ל אין לך כל שבת ושבת מישראל שלא
העמידו ממנו שופט וכו' עד אמר להם
לא שמעתי אמרו לו כל דברך אינן אלא
מפי השמועה אמר להם הזקקתוני לומר
דבר שלא שמעתי מפי רבותי מימי לא
קדמני אדם צבית המדרש ולא ישנתי
צבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת
עראי ולא הנחתי אדם צבית המדרש
וינאחתי ולא שחתי שיחת חולין, ולא
אמרתי דבר שלא שמעתי מפי רבי
מעולם וכו' ע"ש ופרש"י ואי אפשר
שאמרו רבותי דבר צבית המדרש ולא
שמעתי ומה שלא שמעתי לא אומר שכך
היא מדתי ע"כ.

וא"כ ר"א לא אמר מעולם דבר שלא

מחלוקת שהוא לש"ש זו מחלוקת הלל
ושמאי ושאני לש"ש זו מחלוקת קרח
וכל עדתו.

ובמס' ברכות (ה' ע"ג) דרשו אמת זו
תורה. וע"ז אמר שלמה אמת
קנה ואל חמכור וכן כשמברכין בברכת
התורה נוסח הברכה הוא אשר נתן לנו
תורת אמת ותורתינו הקדושה היא תורת
חיים ותורת אמת וכמו שאמרו משה
אמת ותורתו אמת, ובחז"ל מצינו עוד
דאמרו בסוף מס' עוקצין א"ר חלפתא
לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה
לישראל אלא השלום שנאמר ה' עוז לעמו
יחן ה' יברך את עמו בשלום ועוד אמרו
ת"ח מרבים שלום בעולם שנאמר וכל
בניך למודי ה' וכו' שלום רב לאוהבי
תורתך, וע' במס' ב"מ (פ"ז ע"א)
דמותר לשנות מפני דרכי שלום שהרי
התורה שינה דברי שרה שאמרה ואדוני
זקן והקב"ה שינה ואמר ואני זקנתי
וא"כ יש לדייק ממ"נ אי זה תורת אמת
למה מותר לשנות מפני דרכי שלום.

ונראה ע"פ מה דאמרו במס' סנהדרין
(דף ק"ו) ויקם משה וילך אל דתן
ואבירם אמר רשב"ל מכאן שאין מחזיקין
במחלוקת דאמר רב כל המחזיק
במחלוקת עובר בלאו שנאמר ולא יהיה
קקרח ועדתו. ונראה בביאור הענין דכל
החטא שהיה בקרח הוא בשביל שהחזיק
במחלוקת ואע"פ שזמן הסתם היה
כוונתו לש"ש ובפרט שהוא היה מנושאי
הארון ובכחבים מוצא דר"ת של לדיק

לשון הגמ' (סנהדרין פ' חלק) שכל חדש
שומעין מעדת קרח שאומרים משה אמת
ותורתו אמת ואנחנו בדאים ע"ש ולהנ"ל
אחי שפיר והבן. (שנת חשני"א)

"ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן
לוי" (טז:א). וברש"י ולא זכר בן יעקב
שבקש רחמים על עצמו שלא יזכר שמו
על מחלוקתם שנאמר (נראה מ"ט)
ובקהלם אל אחד כבודי וי"ל כיון דידיע
והתפלל שלא יזכר שמו למה לא התפלל
שלא יחלוק קרח ולא יטה אחר מחלוקתו,
ונראה דהאדם יכול להתפלל על עצמו
שלא ייחד שמו אבל אין צידו להתפלל
שלא יחטא שזה בכלל מסיר ממנו כח
הבחירה ובכלל הכל צדי שמים חוץ
מי"ש והגם שכח מהרש"א ז"ל דעל
אחרים יש להתפלל גם על יר"ש מ"מ
כה"ג לא או יאמר דעל אדם יחידי יכול
להתפלל אבל על רבים שהיו ר"ג
סנהדרות א"א להתפלל אלא דכתיב מי
יחן והיה לבדם זה משמע דהי' מועיל
להו החפלה אלא דהחס לעצמן ולא
לאחרים, או אפשר משום שעדיין לא בא
לעולם וז"ע. (שנת חשני"ג)

"ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי
ודתן ואבירם בני אליאב ואון בן
פלת בני ראובן" (טז:א). ונקדים מה
שמלמד אותנו התנא במסכת אבות (פ"ה
מ"ב) דמנהג ישראל חורה הוא ונוהגין
ללמוד אותה בזמן הזה כל מחלוקת
שהוא לשם שמים סופה להתקיים ושאני
לש"ש אין סופה להתקיים איזו הוא

מבטל דעמו לדעת החורה ומוזה נלמח הפיזור והמחלוקות וזה שאמרו במס' סנהדרין פיזור לרשעים נאה להן ונאה לעולם משא"כ לזדקיים.

ועפ"ז חיישב שפיר הסחירה הנ"ל דמקודם כששואלין ההלכה אז כל אחד אומר דעמו וסברתו ואח"כ כשכל אחד אמר דעמו אז פוסקין כדעת הרבים ואז נעשין צחינת ואח והב כסופה ועושין שלום זה לזה ופוסקין כדעת הרבים וזה שאמר דמוחר לשנות מפני דרכי שלום הכוונה דאע"פ שהוא בדעמו סובר דהלכה אינו כדעת הרבים ואז אפ"ה צריך לבטל דעמו כיון דפסקו כדעת הרבים וא"כ אינו נוגע דעמו להלכה וא"כ מוחר לשנות משום דרכי שלום כדי שלא ינמח מזה מחלוקה ושיהיה שלום ושליוה.

ולפ"ז נבין המשנה כל מחלוקת שהוא לש"ש סופה להחקיים אז סוף הדבר יהיה שחוקיים וחסברר הלכה כדעת הרוב ויעשו כמו שז"ה לן החורה משא"כ שאינה לש"ש אז כל אחד רוצה לנצח והעיקר מי צראש אז אין מצליח כיון שכל אחד עושה הישר בעיניו ומיד אומר על השני שהוא מחלל החורה ומזוה ש"ש וכל אחד בונה במה לעצמו ועושה מה שלבו חפץ ומוזה נעשה החורה הפקר רח"ל ובמס' אבות (פ"ו מ"ו) מונה שם המשנה דהחורה נקנית במ"ח דברים וכו' ומעמידו על האמת ומעמידו על השלום ונראה לפי דברינו

כחמר יפרח קרח דלעמ"ל יהיה כהן גדול וכוודאי היה מקודש ביותר משאר בני לוי והוא טען מסברתו דכל העדה כלם קדושים ובחוכם ה' ומדוע חתנשאו על קהל ה' אבל החסרון היחה להחזיק במחלוקת ורצה לכופ שכל אחד יעשה כפי דעמו וזה היה החסרון הגדול.

והנה אמרו במס' חגיגה (ג' ע"א) בעלי אסופות אלו ח"ח שיושבין אסופות אסופות ועוסקין בחורה הללו מטעמין והללו מטמאין הללו מכשירין והללו פוסלין הללו מחירים והללו אוסרין שמה שאמר והאיך אני למד חורה מעמה כלומר איני יודע איזה מהם השיג האמת ח"ל כולם מרועה אחד שנאמר וידבר חלקים אל משה אח כל הדברים האלה לאמר.

ובדרשת הר"ן (בדרוש חמישי) מבאר דהיאך נאמר דשני כחי המחלוקת נאמרו מפי הגבורה למשל שני ח"ח נחלקו בדבר אחד א"כ כוודאי דאחד כיוון לאמת והשני לא השיגו ואיך נאמר שיצא מפי הגבורה דבר שאינו אמיתי אלא האמת דהקב"ה נתן למשה החורה נתן לו כל הסברות וכל החילוקי דעות ומסר לו כלל אשר בו יודע האמת והוא אחרי רבים להטות נמצא דההלכה הוא כרבים ואח"כ שנפסק ההלכה כרבים אז צריך היחיד לבטל דעמו ואפ"י אם לא רוצה לבטל דעמו אז נחשב כמחזיק במחלוקת ואז נחפך מלש"ש לאינה לש"ש כיון שרוצה לנצח ואז אינו

הנ"ל דקודם כל צריך לומר דעמו ולעשות שיעמיד אותו על האמת ואח"כ כשנגמר ופסקו כהרוב אז ומעמידו על השלום נעשין אוהבין ורעין זה לזה ואינו מחזיק במחלוקת ח"ו.

והנה בכל הש"ס כד נעיין נראין דב"ש וב"ה לא נחלקו רק בג' מקומות וע' במס' שבת (י"ד פ"ב) ובשאר מחלוקתן השוו ובמס' חגיגה בחוס' קא מתמה למה קא חשיב שמאי קודם להלל הרי הוא הלל היה הנשיא בישראל משא"כ ב"ש היה אב"ד וע"ז משני בהיות כי ג' מוזגות הראשונים אשר אמרו שלא לסמוך לגבי יו"ט על בהמה ושמאי סבר כוותיהו נקט ליה בראשונה ואגב דנקט ליה הכי בראשונה חשיב ליה בכל מקום שמאי מקמי הלל אבל במס' עירובין (י"ג פ"ג) משמע דקבעו הלכה כב"ה מפני שנוחין ועלובין ושונין דבריהם ודברי ב"ש ומקדימין דברי ב"ש לדבריהם ואולי לכן שינה דוקא הכי במשנה במסכת אבות דנקט הלל ושמאי ולא קודם שמאי כבכל מקום כיון דהעיקר הוא כב"ה שלא החזיק ח"ו במחלוקת והיה נוח לשמים ולבריות ולכן נקבע הלכה כמותו ובוודאי שב"ש ג"כ לא החזיק אבל בבחינה הזאת היה הלל יותר במיוחד ואדרבא אליבא דאמת משמע דב"ש היה מחדדי טפי וחריף יותר ואפ"ה נקבע הלכה כמותו והבן.

ובמס' סנהדרין (כ"ו פ"א) דבשעה ששבנא [ממונה על מקומו של

חזקיהו מלך יהודה] היה דורש היה שלשה עשר אלף אנשים גדולים ובשעה שחזקיה היה דורש היה שם אחד עשר אלף ובשעה שסנחריב בא על ירושלים כתב שבנא פתקא וסדא בגירא ושם נאמר דשבנא וסיעתו רויין לעשות שלום משא"כ חזקיה וכו' הוה קא מסחפי חזקיה אמר דלמא ח"ו נטייה דעתא דקב"ה בחר רובא כיון דרובא מימסרי איניהו נמי מימסרו בא נביא ואמר לו וכו' קשר רשעים אינו מן המנין והוא דאע"פ שהולכין אחר הרוב כמו שז"ה לן התורה אפ"ה צריך לדעת אליבא התורה מה זה רוב ובוודאי שמי שלא קרא ולא שנה ולא שימש ודעתו נוטה לצד אחד אכן לא חשבינן בדעת זה ואינו נכנס בגדר רוב וקושטא קאי והתורה לא חשחנה מפני דעת בעה"כ אחד והבן.

והסיבה שהביא קרח לטעות בדבר זה יחבאר על פי דברי הגמ' כתובות (ק"ג פ"ג) דבשעת פטירתו של רבינו הקודש אמר להביא לבניו ואמר לבניו נכנס ר"ש ומסר לו סדרי חכמה א"ל לבני גדול אני צריך נכנס ר"ג אללו ומסר לו סדרי נשיאות א"ל נהוג נשיאותך ברמים והוא דלהיות מנהיג ישראל צריך לשמש גדולי ישראל כדי שעל ידם יקבל המסורה והדרך הסלולה לנו מדור דור והוא אך ורק על ידי ששמע וראה אלל אדם גדול מישראל ומקבל מאתו את כתר הנהגה והרב מוסר לו את דרכו ורוחו ונשמתו וזה אינו בחיים רק אחר פטירתו חוץ אם אינו במקום

ועל זה זריכין הרבה סייעתא דשמיא כדי להשיג את האמת לאמיתו בלי שום תערובות ממשנת חוץ.

הבורא כל העולמים יעזור אותנו שנוכה במהרה לישועת ה' ושמחנו כימות עניתנו והכלל ישראל יושעו בכל מיני ישועות בכללות ובפרטיות ברחניות ובגשמיות ושיהיה לנו סייעתא דשמיא ולדעת את דרך ה' ולהיות מאלו אשר אזהרין שלום ורודפין שלום ושנוכה ללמוד וללמד ולשמור ולעשות את כל דברי תלמוד חורחיק באהבה ושנתרומם קרן התורה וישראל וימגלה כבוד מלכותו עלינו במהרה ע"י משיח לדקנו אמן.

"ואוון בן פלת בני ראובן" (טו:א). ודרשו בן פלת שנעשו פלאים לו, שניצל מעדת קרח אמר רב און בן פלת אשמו הנילחו אמרה לו מה איכפת לך עם משה רב אחת תלמידו קרח כהן מה הנאה יש לך אמר לה ומה אעשה וכו' אמרה לו אני אצילך השקתו יין עד שהלך ושכב על מיטתו הלכה וישבה ע"פ ביחא וכו' כשבא לקרות וכו' וזה שאמר הכתוב חכמה נשים בנחה ביחא זו אשמו של און בן פלת ואולת בידה תהרסנה זה אשת קרח, וכן מצינו באדם הראשון שלקה ע"י אשמו וכן אחאב מכאן אמרו ההולך אחר עזת אשמו נופל בגיהנם והני מילי בדברי תורה אבל במילי דעלמא אמרינן אימתך גינא גחין ולחיש לה ע"כ.

רבו אז אם רבו קומך אוחו אז ג"כ זוכה עוד מחיים לרוחו ונשמתו ולכן מותר לתלמיד להורות אם אינו באחרא דהרב ועל פי רוב רואין דדעת התלמוד אפילו בעיני דעלמא הוא כדעת הרב דכיון שמוסר לו את דרכו ואת כל מחשבתו על ידי השייכות שיש להם ביחד ולכן רבינו הקדוש בשעת פטירתו נתן את כתר הנהגה לבנו אחד ולבנו השני את סדרי חכמה וזוה טעה קרח שחשב דהוא בעצמו יכול להגיע למעלות ולמדרגות גבוהות והוא כבר יכול להיות מנהיג ישראל בלי סמיכה וקבלה מרב איש מפי איש.

וכן מצינו במס' ברכות (ו' ע"ג) ואמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי גדולה שימושה של יוחר מלימודה שנאמר פה אלישע בן שפט אשר ינק מים על ידי אליהו למד לא נאמר אלא ינק מלימודה ע"כ, ועיין סוטה מ"ו משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל זרכן רבו מחלוקות בישראל ונעשית חורה כשחי חורות.

והביאור בזה כמו שהבאתי מהמשנה דמחלוקות הלל ושמאי היה לש"ש משא"כ בחלמידם כבר לא היה כוונתם לשם שמים והסיבה בזה הוא מפני שלא שמשו ולא קבלו מרבם את כתר הנהגה ולכן רבו מחלוקות בישראל ונעשית כשחי חורות והוא מפני שסמכו על עצמן וחשבו שכבר הגיעו למעלות הנדיקים הק' אשר היו בדורות הקודמים

למעשה בציצית וטלית שכולו חכלת. וא"כ דס"ל דהעושה חוט אחד של חכלת אינו פוטר, אלא בעי כולו חכלת. והנה בגמ' מנחות (מ"ד ע"א) מעשה מהאי תלמיד ששכר זונה ובאו ד' ציציות וטפחו לו על פניו ונשמט לאחוריו ולא חטא. נמצא דהמקיים מצות ציצית כהלכתה ניצל ח"ו מעריות. ומה"ט אמרתי דלאחר נישואין לובשין טלית גדול כדי להנצל מעריות ח"ו, שע"י אשמו ניצל מזה זבחי' מי שיש לו פת בסלו. ולכן באו קרח ועדתו מתחילה והורו הלכה למעשה בציצית דלא כמשה, וא"כ אין לו טלית מצויצת כהלכתו, ולכן חשדוהו בא"א, שהרי אין לו ציצית להצילו מן החטא.

(שנת השל"ח)

"ויקהלו על משה ועל אהרן ויאמרו אלהם רב לכם כי כל העדה כלם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשאו על קהל ה'" (טז:ג). נראה דלכאורה אינו מובן ואם כי כל העדה כלם קדושים אם כל זאת שום חשים עליך מלך כמיז ואפילו מקרב אחיך ומ"מ צריך שיהיה מלך על העם שלא יהיה עדת ישראל כצאן בלי רועה וגם משה בשעת פרידתו מן העולם בקש יפקוד ה' א' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם ואשר יוציאם ואשר יביאם ומה טענת קרח כי כל העדה כלם קדושים.

ונראה דלפ"מ שפי' הא מימרא דהלל (פנהדרין ז"ע ע"א) אין משיח

ויש לדייק שאמר מכאן אמרו ההולך אחר עצת אשתו נופל בגיהנם וכו' הוצא ברבינו אביגדור עה"ת. וי"ל שהרי און בן פלח הלך אחר אשתו ושמע לה וניצל מגיהנם ואדרבה קרי עלה הפסוק חכמת אשה בנתה בית, ונראה דהכוונה דההולך אחר עצת אשתו כלומר לעשות דבר חדש ולשמוע לעצמה נופל בגיהנם, אבל מי שאינו הולך בעצת אשתו אלא היא מעכבו שלא לילך ושמע לה הוא דבר טוב, ומ"מ מקיים דוקא בדבר חורה אין לשמו לה אבל במילי דעלמא יש לשמוע לה דאמרינן (ב"מ נ"ט) איחחק גוך גחין ולחיש לה.

"ויקמו לפני משה וגו' וישמע משה ויפל על פניו" (טז:ב.ד). עיין רש"י (והוצא נמחומא פרשה א') כנס ר"נ ראשי סנהדראות והלבישן טליתות שכולו חכלת, באו ועמד לפני משה אמרו לו טלית שכולה חכלת חייבת בציצית או פטורה, א"ל חייבת, התחיל לשחק וכו'. ועה"פ "וישמע משה" פי' מלמד שחשדוהו באשת איש. וז"כ למה סמכו הני חרי אהדדי.

וי"ל דבחרגוס יב"ע כאן כתב וקמו בחופשא ואורו הלכתא באנפוי דמשה על עסק חכלתא, משה אמר אנא שמעית מן פוס קודשא יהא שמיה מברך דציצית יהון מן חיוור וחוטא חד דמיכלא יהא צי', קרח וחבריו עבדו גולייין וציציתיהון כולהון דמיכלא מה דלא פקד ה', ע"ש. מבואר דהם הורו הלכה

ליל שבת הבא צביח שלום ומבורך וראשי
 חיבות שבת שלום בו תעשה וכתיב לא
 תבערו את כל מושבותיכם ביום השבת
 והנה שני ת"ח ושבת מצטרפין לזימון
 ועושה שלום ופריך ואטו שבת גברא הוא
 אלא שני ת"ח המחדדין זה את זה
 בהלכה ומנגחין זה את זה ולבסוף נעשים
 אוהבים זה לזה כדכתיב ואת והב בסופה
 והם נעשין בבחינת שבת שעושה שלום
 ומזמנין אלא דאכתי וכי חידוד גברא
 הוא.

ומיהו מזינו כן לענין פנים חדשות
 דאמירת חדושי תורה הוא כפנים
 חדשות וגם איחא במדרש דשבת גופיה
 כפנים חדשות מהני וכיון דמהני לגבי
 שבע ברכות א"כ הוא בכלל צירוף נמי
 לזימון וזה שאמר קודם שנים ושבת
 מצטרפין ותמה וכי שבת גברא הוא
 ומשני שני ת"ח המחדדים דהחידוד
 מהני כמו שבת ששבת עצמו נמי הוא
 פ"ח לענין ש"ב ובשלש סעודות החידוד
 והטעם שהחידוד מוליד תורה חדשה
 ושלום בעולם, ואולי לפ"מ שאמרו איש
 ואשה שלום ביניהם שכינה שרויה ביניהם
 א"כ הרי כאן שלשה איש ואשה ושכינה
 ושני ת"ח ותורה ואתם הדבקים בה'
 אלקיכם א"כ הרי כאן שלשה.

וכן תשעה וארון מצטרפין ופריך ואטו
 ארון גברא ופי' חלמידי ר"י הסחיד
 דהכוונה כביכול השכינה שהוא בארון
 הקודש שמצטרף לתשעה ישראל נואולי
 מזה הטעם ס"ל לכמה ראשונים

לישראל שכבר אכלוהו בימי חזקיה ופי'
 דח"ו שאמורא יכפור בישועתן של ישראל
 אלא שהוא ס"ל דישועה דלעמיד לבא
 וכשגב ה' לבדו ביום ההוא והוא ית"ש
 ימלוך עלינו בלי אמצעי ורק קודם
 הגאולה העתידה יבא משיח להגאל מאת
 הגוים אבל לאח"כ קב"ה בכבודו יהיה
 ה' אחד ושמו אחד וכדכתיב כעת יאמר
 ליעקב וישראל מה פעל א-ל ששפילו
 המלאכים ישאלו מישראל וקרח ס"ל שאז
 כבר הי' עולם התקון ולכן גם ס"ל
 שהוא צריך להיות כה"ג כידוע מספרים
 הקדושים דלעמיד יהי' קרח כה"ג אלא
 לזה צריך שיהיו כל ישראל ראויים לכך
 וזה שאמר קרח כי כל העדה כלם
 קדושים וממילא ובתוכם ה' כלומר שכבר
 הגיע העת של כי לה' המלוכה וא"כ
 מדוע תחנשא על קהל ה' כיון דקב"ה
 כבר מנהיגם, וזה הי' טעותו של קרח.

בזוה"ק כתיב קרח חלק על שלום ושבת
 ועיין אמרי אמת תרע"ו ובגמ'
 שנים ושבת מצטרפין וכו' ופריך ואטו
 שבת גברא הוא אלא אמר ר' אחי שני
 חלמידי חכמים המחדדין זה את זה
 בהלכה וכו' ואכתי חקשה ואטו שני ת"ח
 המחדדין גברא הוא ומאי ס"ד לשבת
 עוד שם בגמ' תשעה וארון מצטרפין
 ופריך אטו ארון גברא הוא אלא אמר
 רב הונא תשעה נראין כעשרה מצטרפין
 אמרו לה כי מכנפי ואמרי לה כי מדברי
 ונראה דהנה שבת הוא שלום והדלקת
 בשבת משום שלום בית ובא שבת בא
 מנוחה שוא שיש לו שלום וזה שאומרים

עה"ח שיש עולם למעלה שנקרא כל ישראל ושם נכללים הכל עם הנדיקים הקדושים והעולם הזה הוא לכלל ישראל. וז"ש קרח כי כל העדה כולם קדושים כלומר הכלל ישראל כולם הם בקדושה גדולה ונדיקים וא"כ מדוע חתנשאו וגו'.

"כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה'" (טז:ג). ופרש"י כולם שמעו אנכי ולא יהי לך, והוא ממדרש. וראיתי צננין אריאל שכל המפרשים חמהו מה ראה רש"י וחז"ל במדרש דנקטו להך מילתא ומאי קשיא להו אפשטא דקרא, והנראה דאיחא במדרש ויקח קרח מה ראה קרח לחלוק על משה פ' פרה אדומה ראה וכבר פירשתי בכמה אופנים וכעת נראה דהנה בשעה שעשו ישראל את העגל ובא משה להחלל עליהם לפני הקב"ה אמר אנכי ה' אלקיך לי צוית ולא להם וא"כ ישראל לא חטאו במעשה העגל ואין לומר דב"נ נמי מצוה אע"ז מ"מ על שיחוף דעת כמה פוסקים דלא נטווי והכא לא עבדו רק ע"י שיחוף כמו שאמרו עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש לא ידענו מה היה לו רק נקטו מי שהוא במקום משה אבל במציאות לא כפרו ח"ו (ועיין סנהדרין), ולפי זה היה לו למשה מעלה יחידה מבני ישראל שלו צוה ה'.

אמנם רש"י חקח הביא בשם ר' משה הדרשן טעם פרה משל לחינוק שחינף את הפלטון ומבוא אמו ומקנח צואת צנה והיינו לכפר על מעשה העגל

דמזרפין קטן וס"ח בידו והוא בכלל של חשעה וארון שהקטן הוא הארון וס"ח בידו כניכול לרמוז על השכינה ואמרי לה כי מכנפי דוקא כשישראל הם באחדות אז מטטרפת השכינה עמהם אבל ח"ו כשהם מבדרי מפורדין אין השכינה מטטרף, ואמרי לה במבדרי מטטרפת אפי' ח"ו כשהם מפורדים מטטרף, והנה מהמרגלים ומעדת קרח נראה דאפילו ח"ו מפורדים נמי מטטרף וכחז באמרי אמת רבותינו הקדושים ז"ל אמרו יכולים ללמוד מפרשה זו, שכל צי עשרה שכינחא שריא ילפינן מעדת קרח ומרגלים שהיו החטאים הגדולים של ישראל, עדה עדה ממרגלים ומוך מוך מעדת קרח, קרח אמר כי כל העדה כלם קדושים ונעשה מזה לימוד לונקדשתי בחוך בני ישראל, ובמדרש עמידין גדולי אומות העולם שיהיו רואין קטן מישראל ומחאויין לכרוע לפניו בשביל השם שכחוב על כל אחד ואחד, וקרח שאחפלב חלק על השלום ולכן חלק נמי על השבח שיסודו שלום ולא מצא הקב"ה כלי מחזיק צרכה לישראל אלא השלום. (שנת חש"נ)

"כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע חתנשאו על קהל ה'" (טז:ג). וז"ב דאמו קרח לא ראה חילוק בין משה ואהרן וכל העדה העם.

והנראה לפמ"ש הק' רבי ר' אלימלך בס' נועם אלימלך פ' דברים והרמיז בזה המגיד הק' מקאזניך בס' עבודת ישראל על אבות ועיין בשפ"א

ור"י איש מעוטפים בטלית שכולו חכלת
 אלל משה ושאלו למשה זו חייבת או
 פטורה בצינית אמר להן חייבת התחילו
 כלם לנחק ואין לו מובן מה כוונתם בזה
 ולמה דוקא שכולו חכלת, וי"ל דהנה
 נראה פלוגתת קרח עם משה בטעם
 המצות דמשה ס"ל דפרה אדומה חוקה
 הוא וכן צינית וגזירות הן מלפני וקרח
 ס"ל דטעם יש לדבר משום חבא אמו
 ומקנה וכן למצות צינית הטעם משום
 דחכלת דומה לים וים דומה לרקיע וכמו
 שמבואר בגמ' מנחות והשתא כשבאו
 למשה ולבשו טליתים שכלו חכלת ולטעם
 משום שחכלת דומה לים אם חוט אחת
 פוטר משום שדומה לים ומוזכר לשיניה
 כ"ש כולו חכלת שמוזכר ומועיל לזכרון
 הג"ל ולמה לא יפטר אבל משה לשיטתו
 ס"ל דאין סומכין על הטעם וי"ש חייבת
 התחילו לנחק לפני טעמם ושיטתם כ"ש
 שפוטר וכן במזוזה עם בית שכולו
 ספרים וק"ל.

"ויקהלו על משה ועל אהרן ויאמרו
 אליהם רב לכם כי כל העדה כולם
 קדושים וגו'" (טו:ג). כולם שמעו על
 הר סיני אנכי ולא יהי' לך (רש"י).
 ונלע"ד דלכאורה צ"ע, דבשום מקום לא
 מצינו חולק על אהרן, וגם כאן הלוא
 הכל נעשה ע"י משה, ואם בא לחלוק על
 משה, אהרן מאי בעי התם והלוא אהרן
 רק עשה מה שאמר לו משה, ומה זה
 ועל מה זה שיקהלו על אהרן ג"כ.

ונלע"ד דקרח בא על משה בטענת

וא"כ נראה טעם אחר למה הקב"ה מחל
 להם לישראל ולא צריך לטעם של משה
 של לי צויתה ולא להם ועכ"פ אין זה
 הטעם וממילא אנכי לכל ישראל נאמרה
 ולא למשה והא דאמרה בלשון יחיד כמה
 טעמים איכא, ומשה ס"ל דאין זה טעם
 הפרה וי"ש קרח כי כל העדה כלם
 קדושים כלם שמעו על הר סיני אנכי
 ולא יהיה לך ולא כמו שטען משה שרק
 לו לבדו נאמרה וי"ש מה ראה קרח
 לחלוק על משה פ' פרה אדומה ראה
 וס"ל כרבינו משה הדרשן דחבא אמו
 ומקנה לואח בנה והבן.

והנה פרה אדומה משונה בדינה דשתי
 שערות שחורות פוסלות אותה
 ובכל התורה כולה אמרינן רובא ככולה
 והוא גזירת הכתוב וי"ל שקרח ראה בזה
 דבר חדש דלענין קדושה לא אזלינן בחר
 רוב וצריך להיות כלו קודש ממש וכיון
 שהפרה אדומה באה לכפר על עון גדול
 צריך להיות כלו אדום ובזה יש ליישב
 שאמר קרח כל העדה כלם קדושים ולא
 סגי ליה ברוב ולימא רובא ככולה ויושב
 קושית הב"א דלמה בעי דוקא כל העדה
 ולא סגי ליה ברוב, אבל משה ס"ל דלאו
 דוקא ואדרבה קי"ל (בקיידושין) לעולם
 יראה אדם את כל העולם מחצה על
 מחצה וכה הכריע את כל העולם כלו
 לכף זכות לא זכה תכריע את כל העולם
 כלו לחובה ח"ו וא"כ הרי מפורש
 דאזלינן בחר רובא.

ובהא נלפענ"ד לישב מה שבא קרח

ובזה נמי יש לומר המדרש מה ראה קרח לחלוק וכו' פרשת פרה אדומה ראה. דכיון שראה פרשת פרה אדומה והטעם כמ"ש ר' משה הדרשן דפרה אדומה באה משום חבוא אמו ותקנה לאת צנה, וא"כ במקום שצ"ח עומדים אין לדיקים גמורים יכולים לעמוד, וא"כ משה אינו ראוי להיות עוד מלך, שהרי הם גדולים ממנו, ולכן חלק עליו.

ומעתה נראה לי בעזה"י לומר דבר נפלא, דהנה קרח לקח עמו את דתן ואבירם בני אליאז ואון בן פלת בני ראובן, ואמרו חז"ל כי רובם היו מבני ראובן ואמרו על זה אי לרשע ואי לשכנו. ולענ"ד נראה עוד דהנה באמת הכהונה היחה באה לראובן, וכמו שאמר יעקב אבינו (בראשית מט:ג) "ראובן בכורי וגו' יתר שאת ויתר עז", רק "פחו כמים אל תותר". וא"כ כיון שחטא בענין בלהה נטלה ממנו הכהונה ונחנה ללוי. והנה כל זה אי נימא דתשובה אינה מועלת. אמנם אי נימא דתשובה מהני, א"כ הרי ראובן עשה תשובה, וכמו שאמרו עה"פ "ישב ראובן אל הבור" (בראשית לו:כט), מלמד ששב משקו ותעניתו. וכיון ששב א"כ הי' צריך לחזור לו הכהונה שהרי הוא הבכור.

וזה שאמר "ויקה קרח וגו' ואון בן פלת בני ראובן", וכיון שהם בני ראובן באו על משה ואהרן בטענת ממ"ג,

ממ"ג, דהנה לכאורה קשה האיך עשה משה לאהרן כה"ג, והלוא אהרן עשה את העגל והו"ל כהן שנדחה ואינו חוזר. ונראה דל"ל דס"ל כמ"ד במקום שצ"ח תשובה עומד אין לדיק גמור יכול לעמוד, וממילא אהרן כיון ששב בכל כחו, וכמו שמצינו מלמד שהי' אהרן בוש לגשת, ופי' המפרשים ז"ל שהי' בוש ממעשה העגל. א"כ הוא גדול מצדיק. אמנם לפי"ז גם כל ישראל שחטאו ושבו הרי הם צרום המעלה יותר ממשה שהוא לא חטא צמעשה העגל והם חטאו ושבו, ובמקום שצ"ח עומד אין לדיק גמור יכול לעמוד.

וזה שאמר קרח "ויקהלו על משה ועל אהרן", שניהם כאחד, ואמר ממ"ג "רב לכם" לשניכם, כי א"ת במקום שצ"ח תשובה עומד וכו' וא"כ "כי כל העדה כולם קדושים" שהרי כולם שמעו אנכי ולא יהי' לך, וממילא כיון ששבו נעשו קדושים ומעלתם גדולה משל משה. וא"ת תשובה אינה מועלת, א"כ גם אהרן האיך נעשה כה"ג, והלוא ישנס לדיקים גמורים משבט לוי שלא חטאו כלל ולמה בחר באהרן. וא"כ "ומדוע חננשאו על קהל ה'", והיינו שזה מראה שרק משום התנשאות אחס עושים כן, דממ"ג אחד מכס אינו ראוי חלילה. ולכן אמר משה "בוקר וידע ה' את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו", היינו שהוא בידו לבחון צוה ולא אחר, שהוא יודע מחשבות ובוהן כליות ולב.

בסיני אנכי ה' וגו' כל העדה שמעו, הא
כבר פי' כן בד"ה כולם קדושים.

והנראה דהנה קרח טען התנשאות על
הכלל ולהיות ממונה מלך או
נשיא או כהן יש ב' אופנים, א) כגון
שהממונה הוא שזה לכל העם במעשיו
כאחד מהם או אפי' פחות, אבל כיון
שהעם צריכין לבחור להם אחד שיהי'
נשיא עליהם בחרים באחד, ואז אין לו
להתנשאות ולהתגאות על העם, שהרי
הם הוא שהמליכוהו על עצמן ומאחס
בא לו הכבוד הזה. ולכן מלך שמחל על
כבודו אין כבודו מחול, שאין הכבוד שלו
כלל. ב) יש מי שנתמנה על הציבור מן
השמים מחמת גדלותו שנתגדל מכל אחיו
וראוי לאיטלאל זו.

וזהו שטען קרח, "רב לכם כי כל העדה
כולם קדושים" כולם שמעו דברים
בסיני מפי הגבורה, וא"כ כולם שוים
במעלת הקדושה כיון ששמעו דבר ה',
שהרי מי שאינו קדוש אינו ראוי לשמוע
דבר ה'. וכיון שכולם קדושים ושוים
במעלה, ולענין ג"כ הם לא נחרו בכס
להיותכם מלך וכהן גדול, "מדוע
תתנשאו", דע"כ אחס שמתנשאים עליהם
שקבורים אחס שאחס ראויים מזד שאחס
גדולים מהם ואין אחס צריכים לבחירתם,
וזה התנשאות מזדכם.

והנה אמרו ז"ל (ועיין רמב"ן) שבשעה
שעשו ישראל את העגל כתיב
"ויחל משה את פני ה'", ואמרו שטען

שהרי אהרן חטא במעשה העגל, ומעמה
אי החטא מדהה, א"כ כמו שנדחה
ראובן מכהונה מחמת החטא הכ"נ אהרן
לא ראוי לכהונה גדולה כיון שחטא
במעשה העגל. וא"ת כיון שעשה תשובה
זה מהני, א"כ הרי ראובן נמי שב על
חטאו, וממילא בני שבטו ראויים להיות
כהנים גדולים ולא אהרן. ולכן כינס
דוקא בני ראובן, דזה הי' מועיל לטענתו
על משה.

שוב ראיתי לרבינו אבן עזרא שכתב כי
זה הדבר הי' במדבר סיני כאשר
נחלפו הזכורים ונדלו הלויים, כי חשבו
ישראל שמשה אדונו עשה מדעתו וכו'
וקשר דתן ואזירס בעבור שהקיר
הזכורה מראובן אביהם ונתנה ליוסף,
אולי חשדוהו בעבור יהושע משרתו, גם
קרח בכור הי' וכו'. ועיין רמב"ם מש"כ
עליו, וזה ראוי ברורה בעזה"י למה
שכתבתי. (שנת תשי"ז)

"רב לכם כי כל העדה כולם
קדושים" (טו: ג). ופרש"י (במנחמה)
כולם שמעו דברים מפי הגבורה.
"ומדוע תתנשאו על קהל ה'", פרש"י
אם לקחת אתה מלכות לא הי' לך לברור
לאחיך כהונה, לא אחס לנדכם שמעם
בסיני אנכי ה' אלקיך, כל העדה שמעו,
ע"ש. וי"ל למה שינה רש"י בד"ה כולם
קדושים פ' כולם שמעו דברים בסיני ולא
אמר כולם שמעו אנכי ה' אלקיך בסיני.
שנית יש לדייק למה כפל לפרש בד"ה
מדוע תתנשאו לא אחס לנדכם שמעם

פניו", שכבר זה עכשיו הוא קרחון רביעי. ועיין אה"ח הקדוש עה"פ "וישמע משה", שחמה אלשון "וישמע", ולהני"ל אחי שפיר ששמע טענת קרח כולם שמעו אנכי, "ויפול על פניו" וק"ל.

ובזה יש לפרש נמי מה שדרשו במס' סנהדרין "וישמע משה ויפול על פניו", מה שמועה שמע, מלמד שחשדוהו באשת איש. והדבר מחמיה ורחוק מן השכל. ולפי הנ"ל י"ל לפמ"ש התנחומא (פי' עקב) "אשר שברח", ר"ע ור' ישמעאל משל למה"ד למלך שקידש אשה, אמר לה לאח"י אני משלח לך כחובתך ביד שושבין, שלח המלך אחר זמן, עד שהוא הולך מלא אותה שקלקלה עם אחר, מה עשה שושבין, קרע אותה כחובה, אמר מוטב שידון אותה כפנויה ולא כאשת איש. כך הקב"ה קידש את ישראל, שנא' "וקדשתם היום ומחר", בא משה ליחן להם החורה ומלאן שעשו אותה המעשה, מה עשה, שבר הלוחות וכו' כלומר מוטב ידונו כפנויה. אלא דחקשה הא כבר אמר הקב"ה עשרת הדברות צהר סיני, וכבר נחקדשו ומה מועיל שוב שבירת הלוחות, ולזה שכל משה וטען לי נזית ולא להם, וממילא הם ידונו כפנויה ולא כאשת איש. אבל כשטען קרח כולם שמעו אנכי ולא יהי לך, א"כ כבר נדונו כאשת איש ולא כפנויה.

וזהו "וישמע משה ויפול על פניו",

משה, "אנכי ה' אלקיך" לי נזית ולא להם, שאמר הקב"ה בלשון יחיד "אלקיך", וטען משה שאליו באת הניווי וממילא אין מגיע להם עונש. אבל א"כ כיון שנצטוה משה ב"אנכי" ולא הם, מזה נראה שהוא גדול מהם, וא"כ שפיר מגיע למשה להיות מלך מפאת מעלתו שהוא מורס מעם. ולכן טען קרח "ומדוע תחנשאו", ופרש"י אם לקחת אחת מלכות לא הי' לברר לאחיך כהונה, וכיון שבררת לאחיך א"כ ע"כ דגם שלך לאו מפאת גדולתך שהעמידוך מן השמים, ומיד טען לא אחס לבדכם שמעתם בסיני אנכי וגו'. וע"כ כיון דנחת לאהרן כהונה אין זה מפאת גדולתך, וכמו שטענת לי נזית ולא להם, וכל העדה שמעו אנכי ה' אלקיך בסיני. ואחי שפיר טענת קרח וכפל ברש"י וכנ"ל.

ובזה מדויק נמי המשך הכתובים "ויפול על פניו", פרש"י (תנחומא) מפני המחלוקת, שכבר זה בידם קרחון רביעי, חטאו בעגל "ויחל משה", במרגלים "ויאמר משה" וגו'. וי"ל סמיכת הדברים וגם לשון שכבר זה כמו דעד עכשיו לא הי' קרחון רביעי. ולהני"ל י"ל דקודם הי' טען משה לי נזית ולא להם א"כ אין להם חטא העגל, וא"כ אין זה אלא חטא שלישי. אבל כיון שקרח אמר לא אחס לבדכם שמעתם בסיני אנכי ה' אלקיך כל העדה שמעו, א"כ אזדה לי טענת משה לי נזית ושוב נחעורר שחטאו ישראל בעגל, ולכן "ויפול על

חנשאו על קהל ה' נמצא דקרח חשדו דהרי מחגאה וכל המחגאה נכשל בא"א ואינו קדוש. וז"ש "וישמע משה ויפול על פניו" כלומר בשביל שנחן על פניו מסוה מלמד שחשדוהו בא"א שהעבירה שחשדו בו שנחן על פניו היחה בא"א, ולכן הזכיר קדושה בעדה וגאות אלל משה ח"ו וק"ל. (שנת מש"ל)

"בוקר ויודע ה' את אשר לו ואת הקדוש והקריב אליו" (טז:ה). וז"ע למה המחין דוקא עד הבקר ולא בצהריים או ערב ובמדרש הביאו רש"י אמר משה גבולות חלק הקב"ה בעולמו יכולים אחס להפוך בקר לערב וכו'.

ונראה דראיתי בתפא"י שכתב דאמרו חז"ל לעולם יהא אדם זהיר בתפלת מנחה שאף אליהו לא נענה רק במנחה והענין כי תפלת שחרית ומעריב תקנו אברהם ויעקב והם לא היו מתפללים על הרשעים כנודע שאמרו ימחו על קידוש השם אבל יצחק התפלל אף בעד הרשעים כאמרם (שנת פ"ט) אברהם לא ידענו כי אחיה אבינו כי יצחק אהב אפ"י לעשו ולכך אליהו שהתפלל אז בעד ישראל שלא היו זכאים לא נענה אלא בתפלת מנחה.

וזהו הענין כי כל קרבנות הם לה' במדת הרחמים אבל לא אלקים אבל מנחה שמביא העני בלב נשבר זכאי אלקים רוח נשברה אפילו לאלקים הוא מרונה וזוה יש לפרש במדרש ואל

מלמד שחשדוהו באשת איש, לדעתו היו צדין פנויה ולא הי' החטא גדול מנשוא, אבל לדעת קרח שלכולם ניתנה תורה ולא רק למשה, נמצא דכל ישראל כבר נתקדשו והו"ל דין א"א, ולזה קאמר והם חשדוהו באשת איש.

ובזה מוכן נמי מה שפי' "וחלרות ודי זהב" (דברים ח:א), כלומר ע"י מעשה לחלרות שהוא מעשה קרח נשהי' בחלרות] בא מעשה של ודי זהב שהוא העגל, שבלי מעשה דקרח הי' משה טוען שדין פנויה להם וליכא מעשה עגל, אבל ע"י מעשה לחלרות נחשורר המעשה של ודי זהב ודו"ק.

(שנת מש"ל)

"וישמע משה ויפול על פניו" (טז:ד). נראה לפמ"ש מחכמת הפרנאף שעל מצחו של אדם ניכר ורשום כל חטאיו. ומצינו במשה כי קרן עור פניו ויחן על פניו מסוה, וקרח לערממותו אמר כי מה שנחן משה על פניו מסוה הוא מפני שחטא חטא גדול ולכן כיסה פניו שלא יכירו בו חטאו. והנה ממה שאמר קרח "כי כל העדה כולם קדושים" נראה דחשדוהו בדבר ערוה, שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה אתה מוצא קדושה, וכיון שאמר "כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם הי'", נמצא דהוא אינו בגדר קדושה זו ואין בו גדר ערוה.

והנה אמרו ז"ל כל המחגאה לבסוף נכשל באשת איש. וז"ש "ומדוע

אלקינו כי ירצה לסלוח זהו עשיריח
 האיפה שויתר הקב"ה משלו והיינו
 דכתיב אלקינו ואין מדת הדין מחכפרת
 בקרבן זולת עשיריח האיפה ולכן יצחק
 שהוא מדת הדין חיקן מנחה ולכך ציקש
 משה אל חפן אל מנחם שהוא מרוצה
 אפילו אינס זכאין וגם הם ציקשו להסיב
 הקרבנת הקרבנות ללוים שהם צחינת דין
 ולא יתכן צהם קרבן רק מנחה וציקש
 שגם למנחה לא יפן ע"כ, עיי"ש דברים
 מחוקים וש"י.

ולפי זה י"ל דכיון דמשה רצה להוכיח
 מי הוא הקדוש ויקריב להקב"ה
 וקרח טען כי כולם קדושים ואלו זוה
 להם להקריב מנחה אכתי לא יתברר דמי
 הוא הקדוש דדילמא יתקבלו מנחם
 אפילו שאינס זכאין אבל צבוקר יתוודע
 הציור ולכן אמר צקר ויודע ה' את
 אשר לו היינו מי שהוא צאמת הקדוש
 ואת הקדוש והקריב אליו דצבוקר רק מי
 שהוא קדוש נתקבל ממנו לא כן צמנחה
 וכנ"ל.

ובזה י"ל מה שהקשה צבנין אריאל למה
 הוצרך משה להחפולל שלא יפן אל
 מנחם הלא זבא רשעים תועבה וממילא
 לא יתקבל וכמו שהקשו החוס' (חולין ה'
 ע"ג) ואם רצה לומר אפילו יעשו תשובה
 ויפייסוהו מ"מ אל חפן אל מנחם
 וכעין שח' שם החוס' זה דבר חימה
 למה לא אבה לסלוח להם הא קיי"ל אל
 יהא אכזרי כדאימא צהל' יוה"כ (סימן
 פר"ו נהגה עיי"ש).

ולהג"ל י"ל צדרך פשוט דלעולם מיירי
 כשעדיין עומדים צרשעם אללא
 שהכא מיירי צמנחה שהקב"ה מקבלה
 אפילו מאינס זכאין ולכן הצריך להחפולל
 עליהם שלא יקבלה שלא יאמרו שצאמת
 טענמו אמיתית שכל העדה כלם קדושים
 כטענמו והאמת שצחרצה הוא משום
 דמנחה מרוצה אפילו מאינס זכאין
 וק"ל. (שנת חשי"ח)

"צבוקר ויודע ה' את אשר לו" (טז:ה).
 ומדרש (מנחמת פרשה ה') "צבוקר", אל
 משה גבולות חלק הקב"ה צעולמו,
 יכולים אחס להפוך צוקר לערב כן תוכלו
 לצטל את זו, שנא' "ויהי ערב ויהי צוקר
 וגו' ויצדל", כך "ויצדל אהרן להקדישו".
 וצ"צ למה דוקא אל להפוך צוקר לערב.

ואשר נראה לפמ"ש צספה"ק דלעת"ל
 יהי קרח כה"ג, והוא חשב שזה
 כצ התיקון השלם, ולכן אמר "כי כל
 העדה כולם קדושים וצחוכס ה'", כלומר
 שכצ כולו זכאי, וזהו הגאולה העמידה
 שנקרא צוקר, וע"ד שאמר הנציא "יצקע
 כשחר אורך". אמנס, הנה צגאולה
 העמידה כתיב "ויהי אור הלבנה כאור
 החמה וכאור צבעת ימי צראשית כמו
 שהיתה קודם מיעוטה", וא"כ אם הוא
 גאולה עמידה צריך להחפך ולהיות
 לילה כיום יאיר, וכל זמן שאינו כן הרי
 זה סימן שאכתי לאו גאולת עולם הוא.

ודא שא"ל משה רבינו, גבולות חלק
 הקב"ה צעולמו, יכולים אחס להפוך

אדומה שפיר חזרה כהונה גדולה לקרח
כיון שכבר הוא עולם החיקון.

וז"ש מה ראה קרח לחלוק על משה,
פרשח פרה אדומה ראה, שבאח
לכפר על מעשה עגל. וא"כ כבר הוא
נחמן חטא העגל ואז הוא כבר הגאולה
העמידה, ואי נתעבב בשביל שחטאו הרי
נחכפר להם, וא"כ שפיר חלק. וזוה
מובן מה שאמר קרח "כי כל העדה
כולם קדושים ובחוכם ה' ומדוע חתנשאו
על קהל ה'". וז"ב, וכי לא ידע קרח
שאחסם שעשו העגל אינם קדושים כמדח
משה. ולהנ"ל אחי שפיר כיון שראה
מפרשח פרה אדומה וא"כ נחכפר להם
עון העגל והוה כולם קדושים, ואדרבה
במקום שבע"ח עומדים אין לדיקים
גמורים יכולים לעמוד (פנהדרין ל"ד),
ומדוע חתנשאו על קהל ה', הלוא הם
גדולים מכם.

אמנם בענוחנותו השיב דלעמיד יהא
אור הלבנה כאור החמה וכאור
שבעת ימי בראשית כמו שהיחה קודם
מיעוטה, ואי כדברי קרח א"כ כבר הי'
נריך להיות לילה כיום יאיר ולא יהי'
ערב וזוקר. וכיון דיש ערב וזוקר א"כ
ע"כ עוד לא נחמן הכל. ח"ש לי "בקר
ויודע ה' וגו'", א"ל משה יכולים אחס
להפוך בקר לערב וגו' שנא' "ויהי ערב
ויהי בקר וגו' ויבדל", וכל זמן שיש
הבדל בין ערב וזוקר ע"כ רק "ויבדל
אהרן להקדישו", ולכן אמר דוקא

בקר לערב כן חוכלו לבטל אח זו, שאם
חוכלו להפך שיהי' אור הלבנה כאור
החמה, אז ודאי כן הוא שזה כבר גאולה
העמידה וראוי קרח להיות כה"ג. אבל
כיון שלא חוכלו להפוך, ממילא לא חוכלו
לבטל אח זו, וק"ל. (שנת חשל"ח)

"בקר ויודע ה' את אשר לו ואת
הקדוש והקריב אליו" (טז:ה). ומדרשו
(מנחומא פרשה ה') א"ל משה גבולות חלק
הקב"ה בעולמו, יכולים אחס להפוך
זוקר לערב כן חוכלו לבטל אח זו, שנא'
"ויהי ערב ויהי בקר וגו' ויבדל", כך
"ויבדל אהרן להקדישו". וז"ב, דמה
שייכות זו לזו כיו דכתיב "ויהי ערב ויהי
בקר".

וגראה בהקדם מדרש פליאה, מה ראה
קרח לחלוק על משה, פרשח
פרה אדומה ראה. ופירשתי בס"ד
לפמ"ש בספיה"ק דלעמיד יהי' קרח
כה"ג, ורמזו עה"פ "לדיק כחמר יפרח"
סופי חיבות קר"ח. והטעם שלא נעשה
כהן במדבר משום דישראל עשו העגל
ולא הי' עדיין גאולת עולם, והי' נריך
אהרן לחמן חטא העגל דוקא שנעשה על
ידו. אלא דלכאורה על חטא העגל איכא
חיקון אחר, וכמ"ש רבינו משה הדרשן
חבוא אמו ומקנה זואח בנה, א"כ הפרה
כפרה על מעשה העגל, ואדרבה אהרן
לא הקריבה אלא אלעזר הכהן משום
דאין קטיגור נעשה סניגור (ר"ה כ"ו),
וא"כ כיון דנחכפר עון העגל ע"י פרה

"בקר" שהבוקר יבחיין שעדיין לאו גאולה לעמידה היא.

ובזה יש להבין מחלוקת קרח שהביא ר"נ ראשי סנהדראות מעוטפים בטליחות שכולה חכלת ואמר חייבת צניעות או לא, ומאי הוה אמינא שיהא כשר והלוא אכתי חסר הלבן. ועוד, למה דוקא שאל על זו. אמנס להג"ל י"ל דהטעם דלרריך חכלת דרשו ז"ל (חולין פ"ט) משום חכלת דומה לים ויס דומה לרקיע ורקיע לכסא הכבוד, ויזכור ממצות ה'. וכיון דקרח טען דכבר בהוא זמן הגאולה, א"כ לא צריך עוד להזכרה זו.

והנה אמרו ז"ל (מנחות מ"ג, שו"ע או"ח סי' י"ח סע' א') לילה לאו זמן צניעות הוא, ובשעת קידוש לבנה נוהגין לנער הציניות, וכחבו הטעם לפי שמחפליין אז "יהי אור הלבנה כאור החמה וכאור שבעת ימי בראשית", מראין הציניות שאז יהי זמן צניעות אפילו בלילה כיון שיהי לילה כיום יאיר. וז"ש משה "בקר וידע ה' את אשר לו", כיון שעדיין איכא בוקר ולילה, א"כ ע"כ דלילה לאו זמן צניעות הוא, וע"כ דאכתי לאו גאולה עמידה, ולכן שפיר אהרן הוא הכה"ג, והבין.

"רב לכם בני לוי" (טז: ז:). ובתנחומא (הונא דרש"י) וקרח שפיקת ה' מה ראה לשטות זה, עינו הטעמו, ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו, שמואל ששקול כנגד

משה ואהרן, אמר בשבילו אני נמלט, וכ"ד משמרות עומדות לבני בניו כולם מתנבאים ברוה"ק, שנא' "כל אלה בניס להימן", אמר אפשר כל הגדולה הזאת עמידה לעמוד ממני ואני אדום וכו' ששמע מפי משה שכולס אוזדים ואחד נמלט. וז"ב, אם ידע שיאבדו, א"כ למה נכנס לחלוק אף שימלט מ"מ לא יצליח. וגם ז"ב שנראה קצת סתירה, קודם אמר שמואל שקול וכו' בשבילו אני נמלט, ולבסוף אמר שמע מפי משה.

וי"ל דכיון ששמע מפי משה שאחד נמלט, ע"כ שהוא יהי שינצל. ומה שנראה דקרח שראה שמואל יוצא ממנו ששקול כנגד משה ואהרן, וא"כ ומה בן בנו יהי גדול ממשה ואהרן, הוא עצמו שהוא אבי אביו בודאי גדול הוא ממשה ואהרן, דכל שהדורות יורדים יורדים ומתמעטים. וא"כ אם מבני בניו יהי שקול כ"ש הוא, ווקני ת"ח כל זמן שמזקינים דעתם מתיישבת עליהם (סוף מס' קניס). וז"ש עינו הטעמו, ראה שמואל יוצא ממנו, א"כ אין זה אלא התנשאות ממשה ואהרן על קהל ה'. וז"ש "כי כל העדה כולם קדושים וגו' ומדוע תחנשאו על קהל ה'".

"דבר אל העדה לאמר העלו מסביב למשכן קרח דתן ואבירם ויקם משה וילך אל דתן ואבירם וגו'" (טז: בד-כה). וז"ב כי הקנ"ה למה שלא לאמר לכל העדה העלו מסביב שלא אפילו לקרב סביב להם, ומשה רבינו

אדרבה ויקס וילך אליהם וילכו אחריו
זקני ישראל נמי.

שמחל על כבודו כבודו מחול, מלך שמחל
על כבודו אין כבודו מחול מפני שאין זה
כבודו אלא כבוד העם ואין בידו למחול.

ונראה לפ"מ שביארו המפרשים מה זה
שחרה לו למשה כאן יותר מכל
עבירות שנתורה עד שביקש מה' "אל
חפן אל מנחם" והחפלו אל בריאה
כבר פה להארץ הרי טוב ואם לאו יברא
עכשיו ויאבדו אלו מחוך הקהל, וכי לא
הי' עשיית המעשה עבירה גדולה מזו
ואפ"ה מסר רבינו נפשו עליהם ואמר
"אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא
מספרך אשר כתבת" וכאן יצא בכל כחו
להשמידם ולאבדם מן העולם, ובאמת
לאחר המעשה הי' שטענו "אחם המיחס
אח עם ה'", שהי' נראה כאילו הי' בידם
ולטובתם עשה זה.

עוד יש לדייק מה שאמר "אם כמות כל
האדם ימחון אלה וגו' לא ה' שלחני
ואם בריאה יברא ה' וגו' וידעתם כי
נאלו האנשים האלה אח ה'", ולמה לא
אמר ואם בריאה יברא ה' וגו' וידעתם
כי ה' שלחני.

והנראה כי יש ג' מיני חטאים: עבירות
בין אדם למקום יוה"כ מכפר
עם החשובה, עבירות שבין אדם לחבירו
אין יו"כ מכפר אפילו בחשובה עד
שירצה אח חבירו, אבל יש עוד עבירה
שחטא לרבים אשר כמעט אין לו חשובה
כיון שלא ידע למי שיבקש ממנו, וגדול
מכולם המבזה אח המלך שהוא כאלו בזה
כל ישראל שהרי אמרו אפילו למ"ד רב

ומהאי טעמא נענש שאל המלך באמר
לו הנביא שמואל הלא אם קטן
אחה בעיניך ראש שבטי ישראל אחה ולא
הי' לך למחול כי אין הכבוד שלך אלא
של כל ישראל, ומה"ט אמרו אין לנו מלך
מחול וקולת אלא אחה כי הקב"ה
שהכבוד שלו יכול למחול כאב שיכול
למחול על כבודו אבל כל המלכים אין
יכולין וזה כי אין לנו מלך מחול וקולת
אלא אחה.

והנה אמרו ז"ל הי' מחפלו בשלמה של
מלכות שאלמלא מוראה איש רעהו
חיים בלעו וא"כ לבד שהמלכות הוא דבר
גדול ומראו כמורא שמים שהרי משמים
נחמנה ואמרו מלכותא דארעא כעין
מלכותא דשמיא ומלכותא דשמיא כעין
מלכותא דארעא והמורד במלך כאלו ח"ו
מרד במלכותא דשמיא והנה המורד
במלך נמצא בכל העם כולו ואין לו חקנה
כי זה מחליש כח ההנהגה כולה ולא כן
העושה עבירה לחיאבון שלאחר שישבע
נפשו מחעבתו ישוב לה' וירחמהו, ולפי
שאמרו הי' מחפלו בשלומה של מלכות
שאלמלא מוראה איש אח רעהו חיים
בלעו א"כ מי שמכחיש ומהרס שלומה
של מלכות ענשו מדה כנגד מדה שיבלע
הוא אלא דזה הוא במלך שנתמנה ע"פ
ה' והמורד בו כאלו מרד בהקב"ה אבל
המולך מעצמו אינו אלא כמוכס העומד

אם לא מרדו במלכות וישאו לו פנים
א"כ אחי יש להם חקנה ויחפלו עליהם
ויחזרו בתשובה ולכן לאחר שהלך אליהם
ולא נשאו לו פנים א"כ נחזרו לכל שהרי
הלכו הזקנים עמו שמרדו אלו במלכות
וניאזו ה' במרדס זה וכיון דמדין מדה
כנגד מדה מגיע להם העונש שיבלעו.

ולכן אמר משה אם כמות כל האדם
ימוחן אלו ופקדת כל האדם יפקד
עליהם ולא יענשו מדה כנגד מדה א"כ
לא ה' שלחני ולא אני רוצה שיענשו
והכוונה לא ה' שלחני להיות מלך על
ישראל כי הכל מעצמי ולא נתמחתי להיות
שליח ה' מלך על ישראל אבל אם בריאה
יברא ה' ופנחה האדמה את פיה ובלעה
אחם ואת כל אשר להם א"כ יענשו מדה
כנגד מדה כמורד במלכות והמורד
במלכות מורד בהקב"ה ולא במשה ולכן
וידעם כי ניאזו האנשים האלה את ה'
ולכן נבלעו כי המורד במלכות מורד
בכלל ישראל ובה' ואין לו חקנה כי אין
לנו מלך מוחל וסולח אלא אחה. וי"ר
שזכה לביאת משיח דקנו בצ"א.

"ואם בריאה יברא" (טז:ל). עיין רש"י
אם בריאה חדשה, ובחז"ל (גדלים ל"ט)
דרש רבא אם בריאה יברא ה' אם
בריאה גיהנם מוטב תהיה אם לאו יברא
ה' איני וכו' אלא איברי ליה פומא מוטב
ואם לא יברא ה' והכחיב אין כל חדש
תחת השמש הכי קאמר אי הכא לא
מקרב פומא להכא ליקרב. ועיין א"ע
בריאה י"א שהיא חזורה על המצא מה

ומשחלט על הציבור או דיין העומד
מעצמו ורודה אותן שארצה אין צריך
לכבדו.

והנה במעשה דקרח ועדתו קמו קרח
ועדתו לחלוק על משה ומרוד ח"ו
בהקב"ה בזה עיין רש"י (פנהדרין ג"ז
ע"ג) החזיקו ידו למרוד בהקב"ה אלא
די"ל דרק מחמת שרצה בשררה להיות
כה"ג ולכן חלק על משה ולא על המינוי
שלו שהודה שמשה נחמנה מפי הקב"ה
א"כ לא מרד בה' ובמשה אלא שרצה
ותאב בכבוד אבל י"ל דבאמת מאס
בניכוח בה' ובמשה עבדו אלא שיצא
לחלוק בשביל הרהוה ולכן ויאמר משה
אל אחת ועדתך הנעדים על ה' ואהרן
מה הוא כי חלוננו עליו ואם זה מרידה
בה' אז אין ענה להם ולכן ויחר למשה
מאד שעיי"ז חשדו בו שהוא בעצמו עמד
להיות שולט על כלל ישראל ואמר לא
חמור אחד מהם נשאתי שכן דרך המושל
מעצמו שעושה לטובתו והוא עשה
ההיפוך וכיון שיצא הקנף וידבר ה' אל
משה לאמר לכל העדה העלו מסביב
למשכן קרח דתן ואזירים רצה משה
רבינו לברר זאת לפני העם שיראו הטעם
שמחו האנשים האלו.

זוה "ויקם משה וילך אל דתן ואזירים"
ובמ"ר (הונא נפרש"י) כסבור שישאו
לו פנים ולא עשו וז"כ וכי רדף אחר
הכבוד מהני בעלי מחלוקות אלא שרצה
לברר אם באמת הם מרדו במלכות ולא
ישאו לו פנים אז אין להם חקנה אבל

ונעשו לו שני דדים אמר אביי כמה מעולה האי גברא שנעשה לו נס כמה ורצא אמר כמה גרוע האי גברא שנשחטו לו סדרי בראשית והנה לא פליגי אלא אי מעלה האי גברא או גרוע הוא אבל תרויהו מודי שנשחטו עליו סדרי בראשית ולא פריך מהא דאין כל חדש תחת השמש ובגמ' שם צא וראה דנוח לשנות סדרי בראשית מלבראות פרנסה והבן. אבל אי נימא דיש לחדש נסים אחי שפיר.

והא שאמרו דאין כל חדש תחת השמש נלפענ"ד, שכבר הבאחי כמה פעמים מדברי בעל העקדה דיש שני מיני הנהגות בעולם האחד מנהג דרך העולם שהעוה"ז לא נשחנה ולא ישחנה אלא עולם כמנהגו נוהג יש טבע שני שהוא דרך הנסי שנוהג בה הקב"ה לנדיקי וחסידי ישראל והוא ג"כ טבע העולם אלא שזה טבע נסי והנהגה זו לבעלי דעה גדולה בעלי קומה אשר המה מוסרים נפשיהו על קדושת שמו ית' וכמ"ש בגמ' ברכות מדוע קמאי שלא למדו ררק בחלחא בני ואעפ"כ כד הוה שלפי מסני ואחי מיטרא ואנן נוחין ולא געינן ומשני דקמאי הוה קמארי נפשיהו לה' ע"ש.

והנה כתיב ורח השמש וצא השמש ודרשו ז"ל על הנדיקים משמת רצא נולד רב אשי עד שלא שקעה שמשו של רצא זרחה שמשו של רב אשי ועוד ע"ש ונראה דההמון עם נקראו עמי

שלא הי' וכו' ועיין רמב"ן מה שכחצ אבל העיין וכו' והנה נחלקו רבותינו החוקרים האמתיים מהר"י עלצו בספר העקרים ועוד אי הנסים שנעשו מעולם ושנעשים בכל יום נבראו כולם משעת ימים בראשית לפ"מ דקיי"ל אין כל חדש תחת השמש או שהם בכל עת שנעשה נס בריאה חדשה ולכאורה יש לדייק ממעשה דרפצ"י (חולין ז' ע"א) דהוה קאזיל לפדיון שבאים פגע ביה בגינאי נהרא אמר ליה גינאי חלוק לי מימך ואעבור בך א"ל אחא הולך לעשות רצון קונך ואני הולך לעשות רצון קוני אחא ספק עושה ספק אי אחא עושה אני ודאי עושה א"ל אם אי אחא חולק גזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם חלק ליה ג' פעמים וכו' יש לדייק בטענת הנהר לרפצ"י אני הולך לעשות רצון קוני כיון דתנאי התנה על כל הנסים א"כ זה היה בתנאי לחלוק לו וזה הוא רצון קונו.

עוד יש לדייק מה שאמר לו רפצ"י אם אי אחא חלק לי גזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם וכי בידו הוא לשנות סדרי בראשית כיון שמשעת ימי בראשית נגזר עליו שיעברו שם מים א"ג היאך יחדש רפצ"י דבר חדש שלא יעברו מים לעולם והוא חדש תחת השמש. אמנם אי נימא דנסים אינן בכלל אין כל חדש אחי שפיר.

וקצת יש להביא רא"י גם מההיא אדם דמתה עליו אשתו והניחה תינוק קטן ולא היה לו לפרנסו נעשה לו נס

פני משה כפני החמה ופני יהושע כפני הלבנה שהם עכשיו ראו שמשה צנחנת חמה היה שעשה המופתים האלו לישראל אבל יהושע לא האמינו בו כמו שהאמינו במשה אלא האמינו שהוא צנחנת לבנה שהיא הגורמת להארץ לצמות.

וזה נראה שאמר רפ"ז לנהר גינאי חלק לי ואמר לו אני הולך לעבוד רצון קוני ואחה הולך לעשות רצון קונך אחה ספק עושה ספק אי אחה עושה אני ודאי עושה א"ל אם אי אחה חלק לי גוזרני עליך שלא יעזרו מים לעולם ואין זה חידוש חחת השמש דרפ"ז הנהגתו למעלה מן השמש ולכן צידו לגזור שלא יעזרו מים לעולם שהרי בשביל צדיק אחד העולם קיים או ח"ו ההיפך (ועיין ערכין ט"ו ע"ב). וז"ש משה רבינו אם בריאה כבר נבראה אז טוב ואם לאו יברא ה' עכשיו בריאה חדשה.

והטעם נראה דרצה משה רבינו דוקא כאן בריאה חדשה לפי שהיא מדה כנגד מדה דעיקר כח הצדיק ומנהיג ישראל שהעולם מאמינים בצדיק אמת וע"ד דכתיב ויאמינו בה' ובמשה עבדו וכל שהצדיק גדול ומאמינים בו יכול להשפיע להעם השפעות גדולות אבל אם ח"ו העם מזלזלין בצדיקים ובמנהיגיהם ומחלישים כח האמונה בצדיק אז ח"ו גורמים גם החלשת ורפיון האמונה בה' דהא בהא חליא והוא בכלל אה ה' אלקיך חירא לרבות ח"ו וכל שחסר לו יראה הח"ו ומורא רבך

הארץ וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך אצל הצדיקים וחסידים ואנשי מעלה הם נקראים בשם השמש וביעקב אבינו כתיב והנה השמש והירח ואחד עשר כוכבים ובמדרש (נ"ר ר"פ וינא) כי בא השמש אחא שמשא מי גילה לו ששמי שמש, ומשה נמי נקרא שמש וכמו"ש צוה"ק פ' חקת (קפ"א ע"ב) מרים סיהרא משה שמשא אהרן דרועא דימינא חור דרועא שמאלא ואולי מהאי טעמא השמש לא רצה ללאת ולהאיר במחלוקת של קרח ואמרה אם אחה עושה דין לבן עמרם אנו מאירים ואם לאו אין אנו מאירים (נדרים ל"ט ע"ב) וכשמת ר' יוחנן דרש עליו האי ספדנא כאילו שקעה שמש בצהרים.

ונראה דההמון עם הנקראים צנחנת עמי הארץ הם מחנהגים כפי טבע העולם בלא שינוי כלל ונקראים חחת השמש והם אין סומכין על הנס כלל ועליהם אמרו אין כל חדש חחת השמש והיינו הע"ה שהם צנחנת ארץ והם חחת השמש וע"ז אמרו ז"ל האומר מה נאכל למחר הרי זה מקטני אמונה שהרי הוא בספיקתו אינו מאמין בנסים ואינו סומך עליהם אלא אומר מה נאכל למחר אצל הצדיקים הם סומכים ובוטחים על ה' ואין אומרים מה נאכל כלל כי להם ההנהגה נסית ולא טבעית ועליהם נאמר אין כל חדש חחת השמש אצל למעלה מן השמש יש חדש שהם הצדיקים שהם למעלה מן השמש הנקראים שמש. וזה שאמרו ג"כ ביהושע

אדרבה כמה גרוע האי גברא שנשחנו לו קדרי בראשית דבאמת לכולי עלמא לא נשחנו קדרי בראשית להמון כמוהו אלא לו משום דניחא ליה להקב"ה לשנות קדרי בראשית ולא איברא פרנסה וכמה קשים מזונותיו של אדם עד שנשחנו לו קדרי בראשית והבן.

והנה אמרו כל העולם כולו נוון בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקב חרובים מע"ש לע"ש, ועיין חוס' דנדיקים יכולים להחפול על אחרים וחפלהם נשמעת ולא על עצמן וא"כ האי גברא אולי הי' הולך אלל נדיק והי' מחפול עליו והיה משפיע עליו מזונות אלא שלא הלך אלל נדיק וסמך על נס, וז"ש כמה גרוע האי גברא שנשחנו לו קדרי בראשית ולא נבראו לו מזונות שהרי לולי שהיה גרוע והיה הולך אלל רבא או אביי נדיקי הדור היה מחפולין עליו שיזמין לו הקב"ה מזונותיו ופרנסתו ופרנסת ביחו אשר הי' מקבל חפלתו כי בכל ביחו נאמן הוא.

"וילנו כל עדת בני ישראל ממחרת על משה ועל אהרן לאמר אתם המיתם וגו'" (יח:ו). ובמרגוס, אחס גרמחון, ועיין רמב"ן כי יאשימו אוחס על שנחנו העצה הזאת להקטיר קטרת זרה וכו' ע"ש. והנראה לי בס"ד לפמ"ש (פסחים פ"ו ע"ב) א"ר יוחנן משום רשב"י מאי דכתיב "אל חלשין עבד אל אדוניו פן יקללך ואשמח" וכתיב "דור אביו יקלל ואח אמו לא יברך", משום דאביו

כמורא שמים או ח"ו יורד הדור ומחדרדר.

והנה קרח כחש בלמונת חכמים ורנה ובפרט במשה רבינו שאמר אני עומד ומבטל אח דבריו, ולהכניס בהמון כפירה במשה ואהרן וזה שאמר כי כל העדה כלם קדושים ובחוכם הי' ומדוע חתנשאו על קהל הי' כלומר שכלם קדושים וכולם שמעו על הר סיני כי לי בני ישראל עבדים ולמה חתנשאו אלא והיה כעס ככהן הכל אחד ולכן לקח ר"ג סנהדראות ולבש כלם טליח שכולו חלל ויקימו לפני משה ואהרן כולם בטליח אחד להראות שכולם קדושים ובחוכם הי' והיה כעס ככהן ולכן היפוך זה מדה כנגד מדה הראה להם שיש הנהגה נסית בנדיקים ולא כעס ככהן הוא אלא הנהגת הנדיק הוא שלא כדרך הטבע ולא כלם מחנהגים בהנהגה נסית אלא הנדיקים ולכן דוקא אמר שיברא הי' בריאה חדשה למהראות על הכח הנדיק שהוא למעלה מן השמש ולהכחיש את קרח ועדמו.

ונראה דזה שנחלקו בגמ' שבת בהאי אדם שנולדו לו שני דדים כאשה דאביי ס"ל כמה מעולה ההוא גברא שודאי הוא מאנשי מעלה דאל"כ לא היו נשחנים לו קדרי בראשית שהרי לפסח בני אדם ההמון עם ליכא חדש חמת השמש וכיון שלזה נעשה דבר חדש ע"כ שהוא מאנשי המעלה גברא רבה וכמה מעולה האי גברא ומיהו רבא אמר

יקלל ואח אמו לא יברך אל חלשין, אלא אפילו דור שאביו יקלל ואח אמו לא יברך אל חלשין עבד אל אדוניו, מנלן, מהושע. ופרש"י אפילו דור רשעים שאביהן יקללו אל חלשינו, מהושע שנחפס על שהלשין אח ישראל ואע"פ שחטאו. ובגמ' (שם) אמר על שאמר לו הושע החליפס בלומה אחרת גור עליהם ג' גזירות, וכשידע שחטא עמד לבקש רחמים, אמר לו הקב"ה עד שאחה מבקש רחמים על עצמך בקש רחמים על ישראל, שגזרתי עליהם שלש גזירות בעבורך, עמד וביקש רחמים וביטל הגזירה והתחיל לברכן, ע"ש.

והנה כאן כתיב "ויחר למשה מאד ויאמר אל ה' אל חפן אל מנחם" (טו:טו), ופרש"י לפי פשוטו הקטרה שהם מקריבים לפניך מחר אל חפן אליהם, והמדרש אומר וכו' ועיין רמב"ן. ובכל אופן הרי נראה כעין שמשה הלשין אותם לאדוניו "אל חפן אל מנחם וגו'", ולכן הלינו עליהם לאמר "אחם המיחס את עם ה'". אמנם, בירושלמי מבואר דמוחר להלשין על בעלי מחלוקת, ולכן משה רבינו עשה לפי הירושלמי להפרידם ולאבדם מחוך הקהל שלא חרבו מחלוקת. (שנת תש"ל)

"וידבר ה' אל אהרן ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומתי לכל קדשי בני ישראל לך נתתים למשחה ולבניך לחק עולם" (יה:ח). ובספרי למשחה לגדולה ובגמ' (סוטה ט"ו, חולין

קל"ב) צללי וחרדל כדרך שהמלכים אוכלים ומיהו אם מבושל ניחא ליה יוחר אוכל מבושל חוס' ואפילו בשר חי עיין מנחות ז"ט שעיר יו"כ שחל להיות ע"ש הבבליים היו אוכלים אותו כשהוא חי לפי שכל השנה היו אוכלים אותו כן והי' אללם דרך הנחתן כך ודלא כרש"ש שם שאינו יונא מצוח אכילה רק שלא יבא לידי נותר. (שנת תש"נ)

"ופדויו מבן חדש תפדה בערכך כסף חמשת שקלים בשקל הקדש עשרים גרה הוא" (יה:טו). י"ל לשון בערכך כסף הי"ל סחם חפדה בחמשה שקלים כסף וגו' גם לשון כסף חמשה שקלים הקדים כסף לשקלים והי"ל חמשה שקלים כסף.

ונראה לפ"מ שראיתי לרבינו אביגדור הגרפתי עה"ח פסק רפ"א סדר פדיון בכור וכו' אדם נותן הבכור לכל כהן שירצה וכו' ואחר כך יביא מטלטלין שיהיו שוין ה' סלעים וישומו אותן בה' סלעים קודם שיפדה בהם ולאחר השומא ימסור אותם לכהן המוחזק בבנו ויאמר הרי זה בה' סלעים נחון לך בפדיון בני וימסור אותו השמוי בפדיון מקצתו כי כהן ומקצתו יחזיק בו עד שיברך בא"י אמ"ה אקב"ו על פדיון הבן ועוד יברך שהחיינו אז יחזיק הכהן בהשמוי ויחזיר בן בכור לאביו וכו' ע"ש.

ולכאורה יש לתמוה שלכחמילה החמיל ואח"כ יביא מטלטלין שיהיו

חמשת שקלים וא"כ לא בעי זה ממש
אלא שיהי' בערך ושפיר קמ"ל כיון
שחלו בערך א"כ בעי נמי חומש ודו"ק.

והנה בספרי כחוב אין פודין אלא
במטלטלין ולא בקרקעות, ולא
בעבדים ולא בשטרות, ואין לפחות מה'
סלעים ומיהו מדרב כהנא (קידושין ח'
ע"א) משמע דשקיל סדרא אף שלא הי'
שזה חמשה שקלים, ועיין רוקח סי' ש"ס
דדוקא רב כהנא ודכוחיה וסודרא
דמתקבל לחכם אבל מעות או תכשיט
אחר לא, ועיין א"ז ח"א סי' תקכ"ז אם
הכהן צריך לחפץ אחד לדבר מצוה יכול
לקבלו בפדה"ב בעבור חמש סלעים
אע"פ שאינו שזה הלכך כהן אחר אינו
רשאי לשום לעצמו בפחות, ומיהו בסמוך
הבאחי דברי רבינו האשכול שהביא שם
גירסא אחרתא בהאי לישנא אמר רב
אשי לא אמרן אלא גברא רבה כר"כ
דידע לאחולי אבל כ"ע לא, ומהאי לישנא
נפק דאי נמי לא שזה האי תפלא לשום
אינש ה"ס במחילת הכהן תלי' מילתא
ובקבלתו ע"ש. והוא דבר חדש.

כתב בעל הלכות גדולות, הי' שקלים
כמה הוא תלחא ששדנג ומילתא
כמה הוה שיחסר ששדנג ותרי תלחא
וכו' אוסיף עליהו חומש דידהו דכל מאן
דפריק קודש מוסיף חומש וכמה הוה
חומש שחוט מלצר וכו' וכחז עליו
האשכול האי חוס' שכתב לא ברירא לן
דשקלי פדיון קצונים ומה טיבה של
חוספות. ביאר כונתו דמה שאמרו

שוין הי' סלעים ולמה לא הזכיר קודש
ויחן הי' סלעים כסף לכהן או יביא
מטלטלין שיהיו שוין הי' סלעים שהרי
העיקר המצוה בחמשה סלעים כסף ורק
קיי"ל שזה כסף ככסף, ונראה דבאמת
השקלים עשויים להשתנות ונמצא לעולם
הפדיון רק בשומח השוין ויחן שזה כסף
ולכן מיד התחיל שיביא מטלטלין שיהיו
שוין הי' סלעים וזה לכאורה, ולפ"ז יש
לישב לשון הקרא ופדויו מנן חדש תפדה
בערך כסף כלומר שלעולם הפדיון יהי'
בערך חמשת שקלים ולא חמשת שקלים
דוקא א"כ דברי רבינו מדקדקים בקרא.

ונראה לדייק כן מירושלמי (שקלים ס"א
ה"ד) מתניתא דר"מ דאמר ר"מ
כשם ששקלו תורה כך קלבונו תורה,
קסבר ר"מ בנותן שקלו שלם שהוא חייב
בקלבונו דאמר ר"מ כמין מטבע של אש
הו"א הקב"ה מתחת כסא כבודו
והראהו למשה ואמר לו זה יתנו כזה
יתנו, ופי' הק"ע כזה יתנו שהוא נקי
מכל סיג שהרי מאש היה והלכך כל
השקלים צריכין קלבונו שיהא הכסף הנקי
שבהם מתנית השקל עכ"ל.

והמבואר דשקל הקודש צריך להיות נקי
מכל סיג וזה אינו אלא מטבע
של אש שהראה לו הקב"ה למשה ואחריו
כל השקלים אפי' של משה כבר חייבן
בקלבונו מן התורה שמה לא עלתה כסף
נקי חמשת שקלים ובתורה חמשת שקלים
כזה כתיב אלא דכל זה היכא דכתיב זה
יתנו אבל בפדה"ב כתיב בערך כסף

דהפודה קדשים בעל הבית מוסיף חומש מפני דהחם רק שומא איכא ולכן הנבעה"ב מוסיף חומש משא"כ במקום שמזבחר בחורה חמש שקלים מאי שייך חומש.

אחר ולא האז כתבו דאני הבן יברך אשר קדשנו להכניסו לאחר החימוך ועיין ה"ה שם ובטוש"ע א"ע סי' ל"ד שם נחבארו הדעות והשיטות.

ולפ"ז הכ"נ דעת רבינו אביגדור שלא יברך קודם המזוה כיון שחלוי בדעת אחרת ועיין טוש"ע יו"ד סי' ש"ה דנראה דעת כלם שקודם יברך ואח"כ יתן ואפשר דשאני מזוה פדה"ב דמזוה הוא ומקבל מה שנחנה לו חורה וא"א לומר שזנא מחנות יחי' ואין לו סיבה לחזור בו ולא לקבל והבן.

בענין שוה כסף ככסף בפדה"ב

ולפי שנשאלתי בדבר אי לכחילה בעינן לפדיון שימן מטבעות כסף או די שימן שוה כסף והארכתי בזה לח"א הנני להעתיק פה.

מכתבו היקר בנדון פדיון הבן אם יש הידור דוקא בזה שקלים או שוה כסף ככסף הוא ודנחי בזה בספרי הד"ל שו"ח משנ"ה ח"ה סי' קצ"ט וח"ו סי' קצ"א והעלתי שליכא הידור, ולכחילה יכול ליתן שו"כ ומעכ"ת ציין לשו"ח ז"ל האחרון יו"ד סי' רכ"ג הביאו בס' שיעורי חורה להגר"ח נאה בשיעור פדה"ב סי' ג' דף רפ"ח וז"ל אם יהדר ליתן בכסף מטבע ולא בשוה כסף והי' ערך ט"ו רובל סי"ג עכ"ל, דמשמע קצת דיש הידור ליתן כסף דוקא ולא

ולעפנ"ד לישב דברי רבינו הגדול הבה"ג ז"ל אשר מימיו אנו שוחין, דהבה"ג לשיטתיה דס"ל דהבכור הנולד שייך לכהן והאז פודהו כשאר הקדש והחמש שאמרה חורה נמי לא מזבחר בקרא כמו מחצית השקל זה יתנו כל העובר על הפקידים אלא כחיב בערכך כסף חמשה שקלים א"כ הוא ענין ערך וכיון שחמשה שקלים הם בדרך ערך ממילא ס"ל שנעי נמי חומש דהו"ל כשאר הקדש שפודין אותו והבן.

ודע דמ"ש רבינו אביגדור וימסור אותו השמוי בפדיון מקלחו ביד כהן ומקלחו יחזיק בו עד שיברך וכו' ולכאורה הא קי"ל כל הברכות מברך עובר לעשיית אלא לפ"מ שנחלקו הראב"ד והרמב"ם ז"ל לענין ברכה קידושין (פ"ג הכ"ג) דעת הרמב"ם ז"ל דכל המקדש אשה בין ע"י עצמו בין ע"י שליח צריך לברך קודם הקידושין כדרך שמברכין על כל המזוה ואח"כ מקדש והראב"ד בהשגות כתב אין אנו נוהגין אלא מקדש ואח"כ מברך והטעם מפני שהדבר חלוי בדעת אחרים שאם חמאן האשה ולא חרנה הרי ברכה לבטלה ע"ש. וכ"כ בשאר מזוה שחלויים ביד אחרים וכן לענין בריית מילה אם מל

שו"כ, והאריך קצח בפלפולא כדרכה של תורה.

ולפענ"ד מתחלה עלינו להניח יסוד מה שראיתי קצת מן האחרונים נשתבשו בזה והנה דיש כאן ג' דברים, (א) מה דכתיב בתורה (במדבר יח:טו) ופדויו מנן חדש חפדה בערכך כסף חמש שקלים כשקל הקודש עשרים גרה הוא. והוא שקל הקודש שהי' בימי משה. (ב) כסף זרוף פיין זילבער בלע"ז גריטאות שאינו מטבע אבל נותן משקל כסף ששוקל כמשקל של חמש שקלים שבתורה שהשקלים היו של כסף והו בערכך כסף, שנותן לכהן משקל כסף כמשקל חמש שקלים שבתורה ואין זה שזה כסף אלא זה כסף ממש אלא שאינו בצורת מטבע אלא בחמיכות כסף והוא שזה במשקל כחמש שקלים שבתורה.

(ג) מי שאין לו לא שקלים של תורה, ולא כסף במשקל שקלים, אפ"ה יכול לפדות בשוה כסף כלומר יתן לו נחושת או מטבעות של נחושת שהנחושת שזה כחמשה שקלים כסף או שיתן לכהן שזה כבשים ששוה כמו החמש שקלים או הכסף הנ"ל והוא הנקרא שוה כסף, שנותן לכהן חפץ אחר ולא כסף, אבל החפץ שוה לבני אדם הקונים חפץ זה חמש שקלים.

ומעתה לענין פדיון שלשמן פודין בהם לכחמילה ומיהו חילוק יש דלגבי כסף אם יש שקלים מימי משה רבינו או

יש לו כסף זרוף מזוקק לידוע שיש שני מיני כסף אחד של 810 ואחר של 910 או יומר שקורין פיין זילבער והחילוק שהכסף שאינו מזורף וזוקק אין בו לאחר ההחכה כסף כמו השני כמונן ונמלא גם לענין השויות יש בו חילוק לידוע. והנה מה שנחלקו הפוסקים בסי' ש"ה הפרישה והט"ז העלו שזריך להיות שוה דוקא כמשקל ק"ך מעין, והוא ה' לוט ורביעי, ולכן לדידהו בעינן ערך ט"ז רובל סיג, ולהש"ך הרבה פחות מזה שמביא שם בל"ז סי' רכ"ג הנ"ל שדי בג' רובל סיג.

והנה חמש מטבעות ממש של שקל הקודש של כסף, וכסף זרוף [פיין זילבער] משקל ה' שקלים כשקל הקודש הם שוין לענין פדיון כיון דהכל כסף זרוף הוא ושיוון אחד לו הרי הם לכחמילה כאחד, ושזה כסף נמי מותר לכחמילה לפדות דליף בגמ' בכורות אלא דאעפ"כ בשוה כסף יפול בזה לפעמים מחלוקת בערך החפץ כיון דשוה כסף בעי שומא אם זה שוה כזה וכמ"ש מעכ"מ אבל בכסף לא בעי שומא אלא בעי להיות המשקל ובמשקל כולם בקיעין, אבל מ"מ כולן מותר לכחמילה, וכ"כ גם בל"ז הנ"ל שלאחר שהאריך קצת בענינים סיים חו"ל, "ולפ"ז אם יהדר ליתן בכסף מטבע ולא בשוה כסף" וכו'.

הנה לכאורה אי ההידור שכתב אם יהדר הכוונה הוא המטבע הי"ל לומר

רפ"ח) דיש הידור ליתן כסף דוקא ולא שיהיה כסף אין הכוונה על מטבע שיש עדיפות לפדות במטבע של כסף מכסף עצמו, ומטבע וכסף דהני כהדדי וינהו.

ולעיל הבאתי לדייק כן מירושלמי שקלים פ"א ה"ד מחניחא דר"מ דאמר ר"מ כשם ששקלו חורה כך קלבנו חורה, קסבר ר"מ צותן שקלו שלם שהוא חייב בקלבון דאמר ר"מ כמין מטבע של אש הוניה הקב"ה מחמת כסף כבודו והראהו למשה ואמר לו זה יחנו כזה יחנו, ופי' הק"ע כזה יחנו שהוא נקי מכל סיג שהרי מאש היה והלכך כל השקלים צריכין קלבון שיהא הכסף הנקי שבהם מחזית השקל עכ"ל.

והמבואר דשקל הקודש צריך להיות נקי מכל סיג וזה אינו אלא מטבע של אש שהראה לו הקב"ה למשה ואחריו כל השקלים אפי' של משה כבר חייבין בקלבון מן החורה שמה לא עלתה כסף נקי חמשת שקלים וצחורה חמשת שקלים כזהכתיב אלא דכל זה היכא דכתיב זה יחנו אבל בפדה"ב כתיב בערך כסף חמשת שקלים וא"כ לא בעי זה ממש אלא שיהי' בערך ושפיר קמ"ל כיון שחלי בערך ולדעת רבינו הבה"ג מה"ט בעי נמי חומש ודו"ק.

וז"ל ה"ז אבל הפרישה והט"ז העלו שצריך להיות שיהא דוקא כמשקל ק"ך מעין והוא ה' לוט ורביעי ע"ש ולפ"ז אם יהדר ליתן בכסף מטבע ולא

אם יהדר ליתן "מטבע של כסף" שאז הי' הדגוש על המטבע והמטבע של כסף אבל כיון שכחב ליתן בכסף מטבע א"כ הדגוש על הכסף ולא על המטבע, והכוונה שמסחמא לכל אדם אין לו גריטאות של כסף, אבל מטבעות של כסף הם עוזרים ויוצאים בין החגרין ולכן אמר שהוא מהדר לפדות בכסף שיש במטבע וצריך לכוין ולשקול כמה כסף יש במטבע זו ולכן על זה דן שאם רוצה לפדות בכסף דוקא אז צריך לערך ט"ז רובל כלומר שצט"ו רובל יש כסף צרוף פיין זילבער מאה ועשרים מעין, שמעורב בהרובל כסף עם סגים אחרים.

וכן מחפרשים דבריו הקדושים שם בסיום החש' וז"ל, ודע דכל השיעורים האלו אינו מוכרח ליתן במטבע או בכסף דוקא רק אפי' בשוה כסף (נכורות דף נ"א) חוץ משטרות עבדים וקרקעות (משנה שט) ומ"ש בכמה מקומות כסף צרוף פיין זילבער הכוונה שיהא משקל כך כסף צרוף. וכן בקידושין אפי' שו"פ רק עכשיו החמירו שיהי' שוה כסף וכנ"ל בשם סמ"ע ע"כ ע"ש. הנה כתב מפורש דכל השיעורים אלו יכול ליתן במטבע או בכסף ואפי' בשוה כסף חוץ משטרות וכו'. והנה כמו שכחתי דשוה כסף הוא ומטבע או כסף הם דבר אחד ואינו מוכרח ליתן במטבע או בכסף דווקא, רק אפי' בשוה כסף, אלא דלפ"ז פשוט דמה שכחב שם בסמוך בד"ה והנה לפ"ז מה שצ"ע עליו ודן בו (הגר"ח נאה בשיעור פדה"ב סי' ג' דף

ובעצם הדין לפמ"ש בסמוך הוא מחלוקת הראשונים ז"ל אי כסף עדיף משאר חפלים בדין שזה כסף, והז"ז שם שמהחיל מטבעות הנזכרים בחורה הק' אלו הם וזה חשבונם וכו' ושוב מזכיר מטבעות הנזכרים בגמ' לענין נדקה ולענין פדה"ב וחשיב הכל במשקל ופשוט דסלע הוא אונקיא של כסף כ"כ הט"ו יו"ד סי' ש"ה סק"א ונחלקו בזה לדעתו רש"י ותוס' והגאונים נמצא דהסלע והאונקיא הוא שיעור אחד, [ואונקיא כנראה הוא מה שקורין פה אונץ] ובד"ה סלע בסוגרים כתב ח"ל וע' רמב"ם לענין כתובה מזכיר דסלע צורי הוא כסף צרוף ונקי וסלע מדינה משקלו שזה לצורי אבל יש בו ז' חלקי פסולת וסיגים וא' כסף ע"ש.

הנה ביאר ופי' לן להבין דיש מטבע של זהב ושל כסף ושל נחושת ויש מטבע שמעורב בו כמה מינים כסלע מדינה שמשקלו שזה לסלע צורי, וגם מראיתו מסתמא כסלע צורי אבל אינו כסף כסלע צורי אלא יש בו ז' חלקים פסולת וסיגים ורק חלק אחד כסף, ח"ש שקורא שם רובל סי"ג כלומר שאינו כסף טהור אלא יש בו פסולת וסיגים ולכן פשוט דמ"ש שם אם יהדר ליתן בכסף מטבע הכונה שרואה ליתן כסף שלו שבמטבע או צריך ליתן ט"ו רובל סי"ג שבט"ו רובל סי"ג יצא לו מהם כסף משקל ק"כ מעין, וא"כ משם רא' להיפוך דליכא שום עדיפות או הידור במטבע שהרי המטבע נפסלת אללו לענין

בשזה כסף יהיה ערך ט"ו רובל סי"ג, והנה המעין יראה פשוט דכוונת הז"ז אם יהדר ליתן בכסף מטבע ולא בשזה כסף, אין הכוונה שמחלק בין מטבע של כסף לכסף עצמו וללמוד מזה שמהדר ליתן מטבע של כסף ולא כסף עצמו דודאי הני חרוייהו כהדדי נינהו, אלא כוונתו לחלק בין כסף לשזה כסף ולזה אמר אם יהדר ליתן בכסף מטבע ולא בשזה כסף, כלומר דהמטבעות בזמנו היו של כסף מ"מ לא היו מכסף טהור כמטבע של משה שהשקל של משה היו חמש שקלים משקלם ק"ך מעין והי' כולו כסף צרוף אבל המטבעות בזמן הז"ז ועוד היו מעורבים כסף טהור עם סיגים כגון נחושת וכיוצא בו.

וממילא מי שמהדר ליתן כסף טהור לכהן צריך לחשוב כמה כסף טהור יש במטבע בזמנו ויתן כ"כ מטבעות עם כסף עד שיהי' צרור לו שכל אלו מטבעות יש שיעור כסף טהור כחמשה שקלים ולזה הז"ז מדבר שיתן ט"ו רובל ובט"ו רובל סי"ג יש בהם כשיעור של ק"כ מעין כסף צרוף, וממילא לא יהי' מטבעות כשקל הקודש אבל פשוט מאד שהז"ז לא יצא רק שאפשר מי שיהדר ליתן כסף ולא שזה כסף פיין זילנער גם זיין שם בסגרים ח"ל [ואפשר דווקא בפדה"ב הצריכו שיהא משקלם דוקא כמשקל המטבע של ה' סלעים מדכתיב חמשה שקלים בשקל הקודש ע"כ] הנה דייק דהכל חלוי במשקל של כסף כנלפענ"ד.

הידור ואינו מהדר אלא אחר הכסף שצמטבע.

איברא דזממ' שקלים (פ"א ה"ד) דאמר ר"מ כמין מטבע של אש הו"א הקב"ה תחת כסא כבודו והראהו למשה ואמר ליה זה יחנו כזה יחנו. ופי' הק"א ה"פ דרמ"א לעולם חייב בקלפון מה"ח דכזה יחנו שהוא נקי מכל סיג שהרי מאש היה והלכך כל השקלים צריכין קלפון שיהא הכסף הנקי שבהם מחליט השקל ע"כ ע"ש. ולפ"ז אפילו מטבע של משה שקל הקודש שלו הי' צריך להוסיף קלפון כדי שיהי' כשיעור הכסף שהראו לו כסף צרוף ולא כסף סיג. והא דלא מצינו שהצריכו גם לענין פדה"ב להוסיף קלפון י"ל דלגבי פדה"ב בחורה כתיב בערכך חמשת שקלים ולא כתיב חמשת שקלים כזה או זה יחנו, וזוה יש לפרש ולישב קצת שיטת האשכול שכתב דלגי' אחת אם הכהן מקבל הכסף בה' סלעים הרי צנו פדוי הגם שלא צרור ששוה ה' שקלים והקשו עליו דמאי מהני קבלתו ולהנ"ל אחי שפיר והבן.

וז"ל האשכול בהפדה"ב שכתב לאחר שהביא את דברי רבינו הגדול בעל ההלכות גדולות ה' כמה הוא תלמא ששדנג ותילמא כמה הוה שיחסר ששדנג ותרי תילמא וכו' וכתב האשכול והאידינא דאשחנש טבעא כדפריק אינש לצריה, אי צריר ליה טבעא שפיר לחיי, ואי לא לקבליה כהן צה"ס אי נמי ליחב ליה חפלא דשו' ה"ס ויותר ואי טעי בשו'

ולא שוה ה"ס מ"מ צנו פדוי היכא דקבלה כהן צכך וכו' ע"ש הנה נראה לכאורה דכיון דהאידינא אשחנש כלומר שהמטבעות נחלקו ואין בהם כסף צרוף של ה"ס אם צרור ליי' לאדם ומכיר שצמטבע יש ה"ס כסף לחיי כלומר שפיר מותר לפדות ואי לא יפדה ויקבל הכהן צה"ס נמצא באמת לעולם לא סמכינן כעת על המטבע כלל.

ומה שזיין לשיעורי חורה עיינתי שם שכתב דלפי השערה שלו החשובה זו אינו מהנ"ל ותמה בשם שו"ת דברי טעם (אין לי הספר לעיין בו) שטרח מאד לישב לשון אם יהדר ליתן כסף מטבע ולא בשו"כ מה נפ"מ בכסף או בשו"כ ולפענ"ד לא נחתו לעומק כוונת המחבר צ"ל ז"ל וכמ"ש.

ומה שהעיר שם על דברת רבינו הגדול מרן הח"ס ז"ל דלהח"ס לא די שיהי' כסף צרוף הסלעים צמטבע, אלא שיכול להו"א ה' סלעים כסף צרוף מהמטבע לאחר ההיתוך דאל"כ לא נחן לכהן כסף נקי ה' סלעים, ותמה עליו שהלא סדרת הח"ס שפודה מהקב"ה ולגבי הקב"ה כיון דבמציאות יש כאן ה' סלעים כסף מה לו אם לא יכול להו"א, ומחוך לשון מוהר"ח נאה משמע דאם יש צמטבע כסף מזוקק כפי שיעור הנ"ל מספיק וכמ"ש מפני שפודים מהקב"ה וצריך רק שיחן ה' סלעים להקב"ה ודי צוה.

ובריש האיש מקדש (מ"א ע"ג) נמי פריך
 מה לחרומה שכן ניטלה במחשבה משמע
 דלכ"ע פריך וכו' ודלא כפיה"ק דפי'
 בזכורות וכו' ע"ש ובשנועות דף כ"ו
 נמי אמרינן גבי כל נדיב לב דהוה
 חרומה וקדשים שני כחובים הבאים
 כאחד לענין גמר בלבו דמהני ואין
 מלמדין שבועה מינה.

והא דלא מגביהין חרומה בשבח כיון
 דליכא רק מחשבה ולא הוי חיקון
 והא קיי"ל (שבח דף קמ"א) ר' יהודה
 אומר אף מעלין אח המדומע באחד
 ומאה בשבח ופריך והא קמחקן ומשני
 כראז"ר שמעון דאמר נותן עיניו בלד זה
 ואוכל בלד זה ולהכי לא חשיב ליה מחקן
 בשבח חי' החוס' דשאני מדומע שכבר
 הוא מחוקן אבל טבל מחילת חיקונו הוא
 לא שרינן משום דאפשר במחשבה ואפילו
 דמאי אסור לחקן בשבח ועיין כ"מ בהל'
 שבת ועיין בית שערס א"ח סי' ס'
 דחיקון חרומות ומעשרות הוא מדין
 מכה בפטיש.

ובחש' מהרי"ט סי' קכ"ז כתב שאינו
 יכול להקדיש ע"י שליח משום
 דמילי ניהו ומילי לא ממסרי לשליח
 ושאני חרומה דמחשבת חרומה חשובה
 מעשה דכתיב ונחשב לכם חרומתכם
 ובמחנ"א הל' שלוחין חמה עליו דהא
 גבי הקדש נמי חשיב מעשה מדכתיב כל
 נדיב לב וכמ"ש חוס' שביעית כ"ה.

ועיין ח"ס (יו"ד סי' שכ"א) שיצא לחדש

ולפענ"ד דבגמ' ז"ק ק"י ע"ג עשרים
 וארבעה מחנות כהונה ניתנו
 לאהרן ובניו וכולן נחנו בכלל ופרט וכלל
 ובית מלח וכו' עשר במקדש, וד'
 בירושלים ועשר בגבולים וכו' ועשרה
 בגבולין חרומה וכו' ופדיון הבן ופדיון
 פטר חמור וכו' ובשלהי פסחים ר"ש
 איקלע לפדיון הבן בעי מיניה וכו'
 שהחיינו כהן מנרך דקא מטיא הנאה
 לידיה או בעה"ז מנרך דקעביד מלוא
 ופשוט דכיון דבעה"ז עביד מלוא אם
 לא קיבל הכהן כל ההנאה שנחמש
 סלעים ליכא מלוא דלא אמרינן במלוא
 רובא ככולו וכיון דכהן לא יכול ליהנות
 שפיר ליכא מלוא ודקו דברי הח"ס.

"ונחשב לכם חרומתכם כדגן מן
 הגורן וכמלאה מן היקב" (יח:כו).
 עיין גיטין (ל' ע"ג) חניא אבא אלעזר בן
 גמלא אומר ונחשב לכם חרומתכם בשמי
 חרומות הכחוב מדבר אחת חרומה
 גדולה ואחת חרומת מעשר כשם
 שחרומה גדולה ניטלה באומד ובמחשבה
 כך חרומת מעשר ניטלה באומד
 ובמחשבה, ועיין חוס' ד"ה ובמחשבה
 פי' בקונט' שנותן עיניו בלד זה לשם
 חרומה ואוכל מלד זה ואע"פ שלא
 הפריש וכן נמי סגי במחשבה בלי דבור
 ודלא כרש"י בזכורות נ"ט דבעי דבור
 דוקא עיין חוס' שם ד"ה במחשבה
 ובחוס' גיטין ל"א ע"א ד"ה כך חרומת
 מעשר ונראה דלא פליגי רבנן עליה
 דאבא אלעזר בן גמלא אלא לענין מאומד
 אבל במחשבה לא פליגי דהא קרא כתיב

דאע"ג דהפרשת חרומה סגי במחשבה ולכה"פ בדיבור מ"מ עיקר מצוה הוא ההפרשה וההרמה והדיבור זה יהיה חרומה טפל לעיקר המצוה כמו האמירה גבי גט ה"ז גטך ע"ש, ובשו"מ בית שערס לכק"ז (א"ח סי' שכ"ו) חמה עליו דבגט אס אמר לה הרי זה גיטך ולא נתן

אינו כלום אבל בחרומה אס אמר הרי חרומה בלד זה ולא הפריש הרי זו חרומה ע"ש ונראה דזה שדייק ונחשב לכס חרומהכס שאפילו רק ע"י מחשבה יהיה כבר חרומהכס כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב שכבר יחשב כדגן ולא כטבל דהמחשבה כהפרשה דמי וכנ"ל.

פרשת חקת

"וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר זאת חקת התורה וגו'" (יט:א-ב). במדרש מה ראה קרח לחלוק על משה פרשת פרה אדומה ראה, ונ"ב. ונראה דהנה קרח רצה להיות כהן גדול וכמ"ש "ובקשחם גם כהונה" (טו:י), וטען שאהרן אינו ראוי לכהונה גדולה שהרי הוא עשה מעשה העגל והקרבת זבאים לכפר ואין קטיגור נעשה סניגור. אמנם כבר כתבנו דאדרבה דלכן נבחר אהרן להיות כה"ג דבמקום שבעל חסובה עומד אין נדיק גמור יכול לעמוד, או מטעם דר' משה הדרשן דחבוא אמו ותקנה לואח בנה, מי שקלקל הוא יתקן קלקלו. אמנם לפי"ז היה לו לאהרן לעשות פרה אדומה לפי טעם ר' משה הדרשן דפרה הוא לכפר על מעשה העגל ונדחה אהרן, וא"כ אמאי לוא הקב"ה לאלעזר שיעשה מעשה הפרה ולא אהרן, ע"כ משום דאין קטיגור נעשה סניגור, וא"כ גם לעולם אינו ראוי להיות כה"ג. וז"ש מה ראה קרח לחלוק

וכו' פ' פרה אדומה ראה, וראה שאהרן נדחה מן עשייתה וע"כ משום דאין קטיגור נעשה סניגור, וא"כ אינו ראוי להיות כה"ג.

אלא דבאמת אין זה הטעם וטעה קרח, דא"כ עכ"פ בשאר פרות שהיו לאחר אהרן הי' לו להיות כה"ג במעשיה ואנן קיי"ל דפרה כשרה בסגן וע"כ דרק ללמד לדורות בזה דאין המצוה בכה"ג ואילו נצטוה אהרן בעשייתה היו טועין דמצוה בכה"ג דוקא, ולכן נצטוה פה הסגן לקבוע שאין מצוה בכה"ג, והטעם בזה כמוס כמו בשאר דיני פרה וחוק הוא לפני, ובזה טעה קרח.

ונראה עוד דבאמת טעה קרח שדרש טעמי' דקרא וטעם המצוות כמו שמצינו שלקח טלית שכולו חכלת ושאל חייבת בליצית או פטורה וכן בית שכולו ספרים וכו' והוא משום דדרש טעמי'

ממה שאומרים בקינות הקינה ארזי
הלצנון אדירי החורה על עשרה הרוגי
מלכות והלא לא נהרגו כלל לפי דעת
ספר היכלות והרצה ראשונים ז"ל וגם
קשה מעצמות יוסף המוזכר בחורה
ובגמ' מו"ק כ"ה כשהביאו לרב הונא
מחו"ל לא"י ולא נפקי ר"א ור"ח ללווחו
דלא סיימוהו קמייהו דשלדו קיימת
היחה.

ולפענ"ד דגרסינן בגמ' שבת (קנ"ג ע"ג)
הנהו קפולאי דהוו קפלי

בארעא דרב נחמן נחר בהו רב אחאי בר
יאשיה אחו ואמרו ליה לר"נ נחר בן
גברא אחא ואמר ליה מאן ניהו מר א"ל
אנא אחאי בר יאשיה א"ל ולאו אמר רב
מרי עחידי לדיקי דהוו עפרא א"ל ומני
מרי וכו' א"ל דאקריין קהלת לא אקריין
משלי דכתיב ורקב עצמותיו קנאה כל מי
שיש לו קנאה בלבו עצמותיו מרקיבין כל
שאינ לו קנאה אין עצמותיו מרקיבים,
גששיה חזייה דאית ציה מששא אמר
ליקום מר לגויה דביחא וכו' ע"ש ועיין
מהרש"א שם בח"א דאפי' הבשר לא
נרקב שהרי גששיה, ובגמ' ב"ב (דף י"ז)
שבעה שלא שלט בהן רמה וחולעה,
והקשו החוס' שם ד"ה שבעה חימא
לרשב"א דכולהו לדיקי נמי דאמר בשבת
ורקב עצמותיו קנאה מי שיש לו קנאה
בלבו עצמותיו נרקבים ושאינ קנאה בלבו
אין עצמותיו נרקבים וי"ל דיכול להיות
שלא ירקב וישלט בו רמה כדאמר
במעשה דראב"ש (נ"מ פ"ד ע"ג) דנפק
רוחשא מאודניה ע"כ.

דקרא ודרש טעם פחיל תכלת משום
דדומה לים ויס דומה לרקיע ורקיע
דומה לכסא הכבוד, וא"כ כ"ש טליח
שכולו תכלת. אבל באמת אף שנחנו לנו
טעמים לחורה מ"מ העיקר אללנו אף
שצטלו הטעמים לא נחצטלה המצוה,
ולכן לאחר שטעה קרח בטעמי המצוות
סמך לה פ' זאת חקת החורה שכל
החורה חוק הוא ולא יעבור, ולכן בא פ'
חקת לאחר קרח להראות שכל החורה
חק הוא בלי טעם. (שנת תשכ"ה)

"זאת חקת התורה אשר צוה ה'
וגו'" (יט:ב). ופרש"י לפי שהשטן
ואוה"ע מונין אח ישראל וכו' וכחב
הרמב"ן ז"ל והאמת שהיא להעביר רוח
טומאה ושריפתה כריח ניחח בחוץ,
וטעם טומאה המת בעטיו של נחש כי
הנפטרים בנשיקה לא יטמאו מן הדין
והוא שאמרו לדיקים אינן מטמאין ולכן
אמר הכתוב זאת חקת החורה כלומר
הנחקת מן החורה והוא תורה שבעל
פה ע"ש באריכות.

ונראה דמה"ט נמי אין גופן נרקב
דכבר אמרו דמטפת המלאך
המות המת נסרח וכל שמת בנשיקה אינו
נרקב ואינו נסרח והם כבתיים חיוחס
כמ"ש ברבינו הקדוש (כחונות ק"ג) ובר'
אחא בר יאשי' (שבת קנ"ג ע"ג) דרב נחמן
גששיה ואית ציה מששא ע"ש. בספרינו
משנה הלכות ח"ט סי' רכ"א שצדיקים
וחנאים ואמוראים לא נרקבים לא בשרם
לא עצמותיהם וחכם אחד הקשה לי

זו נאמר "אמרתי אהכמה והיא רחוקה ממני". ו"כ דלמה זה דוקא חולה באהכמה, ורש"י הביא בשם ר' משה הדרשן חבוא אמו ותקנת לואח בנה, והאיך לא ידע מזה שלמה המלך. ונראה דהנה מנינו בקרבנות שבאים לכפרה הפרה נעשית ע"י הנפש שהוא הדם ועל המזבח מבפנים, ויבוא נפש ויכפר על הנפש, אבל שיבוא שריפת הגוף והעפר והי' עפר טהרה הוא דבר פלא. אבל יש לומר דהכל חלוי באיזה חטא עבר, דאם חטא בחטא יוחר קל אז נחכפר בכפרת הנפש ובמקדש, אבל החוטא בפלטרין של מלך ונטמא במיני טומאות ר"ל אז תקנחו יוחר קשה וכל ע"י שריפת הגוף ומן העפר וחזן מההיכל שאינו ראוי לכפרה אכתי צהיכל ה' בית מקדשו.

והנה שלמה המלך כל שנחכסם ביוחר ונחעלה הרבה נחרחק הרבה מהבנת שאפשר לבן ישראל לחטוא בחטא גדול כזה עד שלא יהא ראוי לטהרה פשוטה אלא ינטרך להקריב קרבן בעבירו חזן לביהמ"ק ואח"כ הוא שיכנס לביהמ"ק. וע"ז אמר שלמה "אמרתי אהכמה והיא רחוקה", כלומר שכל זמן ששלמה המלך יחכסם ביוחר לעולם נחרחקת ממנו טעם הפרה ביוחר.

(שנת תשכ"ד)

"זאת חקת התורה אשר צוה ה' וגו'" (יט:ב). ודרשו ז"ל וברש"י הקדוש לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל מה המצוה הזאת ומה טעם יש

הנה פשוט להו להחוס' דכולהו צדיקי לא נרקבין לא בשרן ולא עצמותיהם עד שמקשין מזה על הברייתא ומשני דאהכ"נ אינן נרקבין ואפ"ה רמה יחכן בהם ועיין ח' מהרש"א דלא נראה להם לחלק בין בשרו עצמות מעובדא דר' אחאי בר ר' יאשיה ומינה מיושב נמי דיוק שדייק מעצמות יוסף לפי דעת החוס'. ומה שקשה ליה מירמי' הנביא שהלך וקינן עצמות חביבות לא ידענא מאי קשיא ואטו הנביא לא מצא עצמות שחכחו הרשעים מבני ישראל ומי יאמר שלא היו גם עצמות של רשעים וירמי' קונן על כלם כמבואר. גם מה שחמה מעשרה הרוגי מלכות כבר הארכתי בזה שם ובכמה מקומות ואין משם סחירה כלל למ"ש. אלא דכחב בשו"ת נוב"י דאין דורות אחרונים כדורינו כדורות ראשונים ולא נמצאים רק מיעוטם שלא נרקבים.

אלא דגם מה שכחב מעצמות יוסף הנה באמת כח גמרא מפורשת (פוטת י"ג ע"ב) אמר רב יהודה אמר רב מפני מה נקרא יוסף עצמות בחייו מפני שלא מיחה בכבוד אביו דאמרי ליה עבדך אבינו ולא אמר להוא ולא מידי הרי דזה הי' עונש דליקרא עצמות בחייו אבל ה"ה דח"ו שנקב שהרי נישא בארון וברב הונא נמי מסתמא שלדו קיימת דכן ההלכה אבל הכוונה שכל גופו הי' קיים ופשוט מאד.

"זאת חקת התורה" (יט:ב). על מצוה

משני שאינו אחת, ואדרבה דלא היו ישראל ראויין לאוחו מעשה אלא שגזירה היא מלפני, היינו שכל החטא היחה גזירה מלפני הקב"ה כדי להורות חשונה.

וידוע דכל מקום שכתוב "זאת" מרמז לתשובה וכמ"ש "וכסיל לא יבין את זאת" והדברים עתיקים. ובירושלמי איתא שאלה לתכמה נפש החוטא את צמה ומשני ימות, שאלו לנבואה נפש החוטא את צמה וכו', עד ששאלו לתורה נפש החוטא את צמה ואמרה יבא קרבן ויכפר, ופרה אדומה נקרא חטאת. וז"ש "זאת" שמועיל חשונה, "חקת החורה" שע"פ החורה מועיל חשונה "אשר צוה ה' לאמר" לכל בני ישראל שידעו שמועיל חשונה.

ובזה י"ל המדרש מה ראה קרת לחלוק על משה פ' פרה אדומה ראה, ופלא. וכעת נראה דהנה טענת קרת "כי כל העדה כולם קדושים" כולם שמעו אנכי ולא יהי, והדבר פלא הרי ישראל חטאו במעשה העגל אבל אי נימא כטעם הגמרא דלא היו ישראל ראויין לאוחו מעשה אלא כדי להורות חשונה, א"כ לא חטאו במעשה העגל ומועיל להם חשונה. וז"ש מה ראה קרת לחלוק על משה והלוא ישראל חטאו במעשה, והשיב פרשת פרה אדומה ראה, דהנה כתבו המפרשים דעל מצוה ששמעו בני ישראל מפי הקב"ה לא מועיל חשונה, ואנכי ולא יהיה מפי הגבורה שמענו וח"ו אינו

בה, לפיכך כתב חוקה גזירה הוא מלפני אין לך רשות להרהר אחריה, ע"כ. והקשו המפ' דמה חשונה היא זו. ובחורת משה הקשה דה"ל עכ"פ להשיב דחי' בקש כריב"ו שהשיב להמינים ע"ש. ונראה בהקדם עוד קושיא דלמה דוקא בהא מצוה האוה"ע והשטן מונין את ישראל. ובפנים יפות כתב שמעתי אומות ושטן אף שהם יודעים הטעם לכפר עון העגל מ"מ כיון שאתו"ל שהזכרת העונות הם מעשרים הדין כמ"ש צמה מקומות מזכירין עונותיו של אדם, לכך מכוונין האומות שישובו להם טעמים לכפר על עון העגל כדי שיזכירו עונותיו. לכך אמר השי"ת שישיבו להם חוקה היא מלפני ע"כ. אבל אחתי מה חשונה היא זה להם.

עוד ז"ע שהרי בגמ' (סוף פ"ג דמגילה) אמרו העגל נקרא ומחרגס, מהו דתימא ניחוש ליקרא דישראל, קמ"ל ניחא להו דליביישו כי היכי דליהוי להו כפרה. וא"כ אדרבה יהיו להם כפרה, ונראה דהנה אמרו בגמ' סנהדרין לא היו ישראל ראויין לאוחה מעשה אלא להורות חשונה. וטעם של רבינו משה הדרשן נראה דאחי ע"פ הגמ' ה"ל שחבוא אמו וחקנת, והיינו כדי להורות חשונה. וא"כ לא חטאו ישראל דלא היו ראויין לאוחו מעשה אלא שהיחה גזירה מלפני הקב"ה שיחטאו. וז"ש "זאת חקת החורה" לפי שהשטן ואוה"ע מונין את ישראל לומר מה המצוה ומה טעם יש בה, וכוונתם כדעת הפנים יפות. וע"ו

מועיל תשובה. אבל אי נימא כדי להורות תשובה ע"כ מוכרח דאפי' על הני מועיל תשובה, ומשה טען אנכי ה' אלקיך לי צוית ולא להם ולכן מועיל תשובה, אבל אי נימא דלהורות תשובה א"כ לא צריך לטענת משה דהרי מועיל תשובה. וז"ש מה ראה קרח לחלוק על משה ולומר "כל העדה כולם קדושים" הא אין תשובה מועיל. וע"ז משיב פ' פרה אדומה ראה, וע"כ דמועיל תשובה, ולכן חלק על משה והבן. (שנת חש"כ)

"זאת חקת התורה" (יט:ב). במדרש ביקש שלמה להיות כמשה יצחה בת קול כתב יושר דברי אמת (ועי' ר"ה י"ח ביקש שלמה למצוא דברי חפץ אדר"ג פ"א) ופלא, ועיין בנין אריאל. ונראה דהנה אמרו ז"ל במדרש כי בשעת צריחת העולם נכנסו אוחיות התורה לפני הבורא ב"ה ומחלה נכנסה החי"ו ואמרה רבש"ע רצונך לברוא בי העולם וכו' וכולם השיב להם הקב"ה כי אין לו בהם חפץ לטעם המפורש אחד ואחד עד שנכנס אוח בית וקבלה וברא בה העולם דכתיב בראשית והאלף שתקה א"ל הקב"ה למה את שתקת וכו' א"ל תהי ראש לכל האוחיות ע"כ ועיין ירושלמי פ"ב ה"א מבאר הטעם מפני שאוח אלף היא ארורה ואוח ב' ברכה ועי' באבן עזרא מה שמעיר ע"ז ובמפרשים מביאים עוד טעם דתמנות אוח ב' סתם מכל לך ופתוח רק ללך לפון (ועי' ב"ב כ"ה) דהעולם ג"כ פתח רק ללך לפון ע' ז"ח מדרש הנעלם שה"ש.

עוד דרשו כי אלף עולמות נעלמים ברא ה' וקורין להן ז"ל עלמין דכיסופין והם הרמזין בפסוק האלף לך שלמה ולפי זה הדרש ברא הקב"ה עולמו בנית כי האלף כבר קנתה מקומה שבה ברא אלף עולמות במספר אלף ועיין אוה"ח הקדוש (בראשית ס"ג) והנה אמרו ז"ל במדרש בראשית בשביל משה שנקרא ראשית ונברא העולם בשביל משה וביקש שלמה להיות כמשה שיאמרו נמי בראשית בשביל שלמה שנקרא ראשית וא"ת הלא כבר קבל את שלו באמרו האלף לך שלמה וא"כ כבר קבל באלף אבל הוא ס"ל דחי"ו נכנסה חחלה ולמפרע נכנסו ולא דרש האלף לך שלמה ויצתא בת קול כתב יושר דברי אמת דהאוחיות בדרך ישרה באים ולא למפרע וא"כ מה שלא ברא העולם בא' משום דכבר נברא בה אלף עלמין ומרומזין באלף לך שלמה וא"כ לא תוכל להיות כמשה.

ויש לומר מה שדרשו ז"ל על שלמה וביומר שדרש והאזין ודרשו ז"ל (במס' עירובין) עשה אזנים לתורה וז"ב למה ביקש שלמה להיות כמשה וי"ל דהרי משה נתן להם לישראל את התורה שמתחלת בב' ולכן בקש שלמה להיות כמשה שגם הוא יזכה לקבלת התורה כמשה ולתנה לישראל וכיון שיצתה בת קול כתב יושר דברי אמת עשה אזנים לתורה וכתב משלים הרבה וספק עצמו בזה שעשה אזנים לתורה והבן.

עוד י"ל דהנה ידוע מה שאמרו ז"ל כי

למפרע וא"כ הבריאה היחה ברחמים ומועיל חסובה וא"כ אחי שפיר טעם רבי משה הדרשן משום חבא אמו וחקנת לואח בנה שהרי מועיל בכה"ג חסובה ומעמה אחי שפיר דברי הגמ' ביקש שלמה להיות כמשה ולידע טעם פרה אדומה אבל הי' קשה לי' טעם רבי משה הדרשן כיון דלמפרע נברא העולם כדין וא"כ איך מועיל טעם רבי משה הדרשן ואמר אמרתי אחכמה והוא רחוקה ממני וכיון שראו בשמים שהוא אזיל בחר איפכא וס"ל דלמפרע נברא העולם יחא בת קול ואמרה כחב יושר דברי אמת שהעולם נברא בכחב יושר ולא למפרע וממילא אחי שפיר טעם רבי משה הדרשן וכנ"ל והבן.

ובזה יש להבין פלוגתא בר"ה ר"א ור"י בר"ה ח"א בחשרי נברא העולם וח"א דניסן נברא העולם ולכאורה במאי פליגי ואפשר דבהא נמי פליגי דמ"ד בחשרי נברא העולם סבירא ליה לחיו נכנסה מחלה וכו' ולמפרע נברא העולם ולכן בחשרי נברא העולם שהוא זמן הדין ומ"ד דניסן נברא העולם ס"ל כטעם הב' דבא' כבר נבראו אלף עלמין וכבר קבלה מקומה ובישר נברא העולם שהוא מדת הרחמים ולכן ס"ל דניסן נברא העולם שהוא יומי דרחמי כידוע.

ומעתה יש לומר דחרויהו איחא דהרי אמרו ומובא ברש"י בראשית מחחלה עלה במחשבה להבראה במידת הדין ראה שאין העולם מתקיים שיתף

האוחיות כשהם בדרך ישר אל"ף צי"ח גימ"ל וכו' הם רומזים למדת הרחמים וכשהם למפרע עז"ה חסר"ק לפע"ס וכו' הם מורים על דין וזה לך האוח חדש חשרי שהאוחיות למפרע חיו"ו שי"ן רי"ש הוא זמן הדין לכל העולם נאלא שהשם צ"ה שיתף מידת הרחמים והיא לרחם עמו ביום דין ועיין אוה"מ הקדוש בראשית סי"א.

והנה אמרו בקש שלמה להיות כמשה לידע טעם פרה ולא נחנה לו וז"ש אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני ולכאורה צ"ע למה לא גילו לו הטעם הלא הטעם גלוי בשם רבי משה הדרשן שחבא אמו וחקנת אח לואח בנה ואמאי מיאן שלמה בטעם זה וז"ל דס"ל אדרבה טעם זה אינו עיקר שהרי בריאת העולם היחה בצ' וקשה למה לא באלף ע"כ משום דהאוחיות למפרע נכנסו עד שבא לב' וא"כ הקב"ה ברא את עולמו במדת הדין שהאוחיות למפרע הם דין ואין רחום בדין וא"כ אין כפרה לחטא העגל ואין מועיל לזה חסובה וע"כ טעם הפרה הוא טעם אחר כמוס וגזירת הכחוב הוא ושפיר אמר אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני.

אבל כל זה אי נימא כטעם זה דלמפרע נברא העולם והי' הכל במדת הדין ואין רחום בדין אבל אי נימא כטעם הב' דלכן לא נברא העולם בא' משום דכבר נטלה האלף חלקה באלף עולמות נעלמים וא"כ היחה בריאת העולם ביושר ולא

מידח הרחמים למידח הדין וא"כ למפרע היחה במחשבה ולמעשה היחה הצריחה ציושר וז"ש כחצ יושר דברי אמת כלומר דודאי במחשבה היחה למפרע אבל מה שנכחצ זה יושר דברי אמת שהיחה ציושר והבן כ"ו.

(שנת תשי"ט)

"זאת חקת התורה וגו'" (יט:ב). פ"ש"י, לפי שהשטן והאומות העולם מונין את ישראל לומר מה מצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כחצ בה חקה, גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה. וז"כ למה דוקא במצוה זו השטן ואוה"ע מונין את ישראל. ונראה דכתיב כשרנה בלעם לקלל את ישראל, "יירא בלעם כי טוב בעיני ה' לברך את ישראל ולא הלך כפעם בפעם לקראת נחשים וישת אל המדבר פניו", ופירשו ז"ל אמר בלעם רוצה ולא רוצה לקללם, אזכיר עונותיהם והקללה על הזכרת עונותיהם חחול, וכחרגומו דשוי לקבל עגלא דעבדו ישראל במדברא אפויהי. הרי דבלק ובלעם כשרנו ח"ו להרע להם לישראל ידעו שח"ו ע"י הזכרת עון העגל חחול הקללה.

והנה רש"י בשם רבינו משה הדרשן כחצ טעם הפרה לכפר על עון העגל, כחצו אמו ומקנח לואח בנה. וזה שהשטן ואוה"ע מונין את ישראל דוקא במצוה זו מה טעם יש בה ומה מצוה זאת, ויאמרו מטעם העגל בעי להביא פרה אדומה לכפר עון הבן ועי"ו יזכירו

עונותיהם של ישראל וח"ו חחול הקללה. ולזה אמר הקב"ה חקה הוא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה, וא"כ אין זה מטעם העגל ויסחס פיו של שטן.

(שנת תשכ"ז)

"זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר וגו'" (יט:ב). למה כחצ כאן בלשון "זאת חקת התורה" מה שלא כחצ בשאר מצוות. ועיין אוה"ח עה"ח. ונראה דבכל החורה יש טעם למצוות בין למצוות שבין אדם לחבירו שהוא לטובת האדם ומצוות שבין אדם למקום לטובת הנשמה ובכולן כחצ זכר ליצ"מ או איזה טעם שהוא. ועיין רמב"ן סו"פ בא.

וידוע מחלוקת בגמ' וראשונים אי דורשין טעמי תורה, אמנם מצוה פרה אדומה הוא היפך הסברא והדעת, לקיחת פרה דוקא חמימה ופרה ולא עגל ושחם יש בה שחי שערות שחורות פסולה ושלא עלה עליה עול לדעת ואם עבדה שלא לדעת לית לן בה, ושורפין אותה מחוץ למקדש ומטהרת טמאים ומטמאת טהורים ועוד כמה ענינים זרים אשר אין להם מובן כלל, אלא שכך צונו הצורא וממנה נקח דגם בשאר מצוות אף שנראה בעיני שכלינו הדל שיודעים טעם המצוה, צריך לדעת דהני טעמי רק לשבר את האוזן ובדאי אם ימצא מקום או אופן שנראה לנו שבטל הטעם, אפ"ה לא בטלה המצוה כי באמת טעמי המצוות נעלמים מעיני בשר ודם. וז"ש "זאת חקת החורה אשר צוה ה' וגו'",

שהמלצה הזאת לכפר על עון העגל
(כדאיחא במדרש) דא"כ צריך לומר שאם
הקרבת על אותו חטא, מוטב שיחוקן
החטא כמה שנתקלקל. א"כ מה טעם יש
במה שלא נעשית ע"י אהרן, אם בשביל
שעשה את העגל, אדרבה יותר טוב שעל
ידו יחוקן חטא העגל. ולכן נאמר בה
חוקה, דגזירת המלך היא, ע"כ.

ואפשר דזה הוא שאמר המדרש, מה
ראה קרח לחלוק על משה, דהי'
קשה לי"אם זה צווי הקב"ה לחקן חטא
א"כ אהרן מיצעי לי' להקריבו שהרי
הוא הוא שעשה את העגל, וא"כ למה
צוה לאלעזר לעשות את הפרה. ומשם
קרח שעכשיו רוצה משה ליתן שררה
אחרת לבניו של אהרן ואין זה צווי
הקב"ה רק מדעתיה הוא דעבד כן, ולכן
ינא לחלוק עליו. וזה שאמר פרשת פרה
אדומה ראה, והיינו שהפרה נעשית ע"י
אלעזר ולא ע"י אהרן, וע"כ שלא משום
לכפר על חטא העגל בא אלא משה
מעצמו בדה לשם שררה, ולכן חלק על
משה. (שנת משכ"ו)

"ויקחו אליך וגו'" (יט:ב). בילקוט,
א"ר אחא בשם ר' יוסי בר חנינא בשעה
שעלה משה למרום שמע קולו של
הקב"ה שיושב ועוסק בפי' פרה ואומר
הלכה בשם אומר, אליעזר בני אומר
פרה בת שמים ועגלה בת שנחה, אמר
משה לפני הקב"ה רבון העולמים
העליונים והתחתונים ברשותך ואתה יושב
ואומר הלכה משמו של בשר ודם, א"ל

דדא הוא חק לכל התורה ולאו דוקא
בפרה אדומה אלא שממנה נלמוד לכל
התורה דחקה הוא וכמ"ד גזירות הם
מלפני הקב"ה. (שנת משכ"ו)

"ויקחו אליך פרה אדומה" (יט:ב).
איחא במדרש, מה ראה קרח לחלוק על
משה, פרשת פרה אדומה ראה. והוא
חמוה. וכבר פירשתי בכמה אנפין, וכעת
נראה דהנה רש"י פי' "זאת חקת
התורה", לפי שהטען ואזה"ע מונין את
ישראל לומר מה המלצה הזאת ומה טעם
יש בה, לפיכך כתב בה חוקה, גזירה היא
מלפני וכו'.

וראיתי בבנין אריאל שכתב לפרש דברי
רש"י ע"ש מ"ש היפ"ח אהא
דאין קטיגור נעשה קטיגור ולכן אין
כה"ג נכנס לפני ולפנים בבגדי זהב.
ובכמה דוכתי אשכתן איפכא, "ויחפרו
עלה תאנה" (בראשית ג:ו) בדבר שקלקלו
בו נחקנו, ועוד בשאר מקומות כיו"ב.
ומי' דאם הקרבן בא לכפר על אותו
חטא טוב שיהא מאותו המין, כמו
שמצינו "קח לך עגל בן בקר לחטאת",
ופרש"י לכפר על עון העגל. אבל אם בא
לכפר על חטא אחר לא נכון להביא קרבן
פר או עגל שהוא קטיגור ולא יהי'
להזכיר עון להתפס על ידו.

והנה כאן פרש"י למה נעשית הפרה
באלעזר ולא באהרן, לפי שאהרן
עשה את העגל. וזהו שאמר מה המלצה
הזאת להביא פרה אדומה, וכי תימא

משה צדיק אחד עמיד לעמוד בעולמי ועמיד לפתוח צפרשח פרה חחילה, רבי אליעזר אומר פרה צח שחיס ועגלה צח שנחה, אמר לפניו רבש"ע יהי רצון שיצא מחלצו, א"ל הקב"ה חייך שיצא מחלצו, הה"ד "ושם האחד אליעזר" ושם אוחו המיוחד אליעזר, ע"כ. וז"ב.

וראיתי בצרית משה שהעיר ג"כ מה שאמר משה עליונים ותחתונים ברשותך הן, משמע דעיקר התמיה חלו' בדבר זה. גם מה שהשיב לו צדיק אחד עמיד לעמוד, דמשמע דבשציל שהוא אחד ויחיד הוא תמה וגם עדיין בעולם. וכחצ שס לפמ"ש במס' עדיות (פ"א מ"ו) ולמה מזכירין דברי היחיד בין המרובין מאחר שאין הלכה כיחיד, אמר ר' יהודה שאם יאמר אדם כך אני מקובל, אומרים לו כדברי איש פלוני שמעת.

ומיהו מצינו כשעלה משה למרום שמע שהקב"ה אומר הלכה בשם אומרו, וקשיא ליה למשה למה הזכיר כאן שם אומרו להראות שאין הלכה כמותו דיחידאה הוא, ואמר להקב"ה בשלמא על הארץ צריך להודיע גם דעת היחיד, אף שאין הלכה כמותו אבל באחרי' נוהגין כמותו וכמ"ש באחריה דר"א היו כורתין עזים, אבל בשמים לא שייך לומר כן, ע"ש מה שהאריך.

ומשנלפענ"ד בתרי אנפי, או יאמר דבאמת בית שמאי מחדדי טפי אלא מפני מה זכו בית הלל לקבוע

הלכה כמותם מפני שנוחין וענוים הם (עיין פירוטין י"ג), וכל זה בהאי עלמא אבל בשמים מחדדי טפי עדיף. והנה בגמ' ב"מ (נ"ט ע"ב) בתנור של עכנאי השיב ר' אליעזר כל חשובות שבעולם ולא קיבלו הימנו, אמר להם אם הלכה כמותי מן השמים יוכיחו יצאתה צח קול ואמרה מה לכם אלל ר' אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום, עמד ר' יהושע על רגליו ואמר לא בשמים הוא, מאי לא בשמים היא, אמר ר' ירמי' שכבר ניתנה תורה מהר סיני אין לנו משגיחין בצח קול שכבר כתבת בפר סיני בחורה "אחרי רבים להטות", ואשכחיה ר' נתן לאליהו וא"ל מאי עבד הקב"ה בהאיא שעתא, וא"ל קסייך ואמר נאחוני בני נאחוני בני ע"כ.

ומבואר דבשמים פסקו דהלכה כר"א בכל מקום, אלא דלא השגיחו בצח קול מכח רוב, אבל מצד עצם הלכה כר"א משום דמחדד טפי. ועיין ריש מס' נדה כדאי ר"א לסמוך עליו אפילו יחידאה. אלא דלכאורה תקשה ר"א גופיה היאך חלק על הרוב, הא ודאי ר"א נמי ס"ל הא דאחרי רבים להטות. וכבר שמעתי על זה פי' יקר מהגאון ר' שניאור קאטלער זצ"ל בשם אביו הגר"א וקנו ר' איסור זלמן זצ"ל, שר"א הי' חשדם שהם נוגעים בדבר, וכל הנוגע בדבר לא נחשב מן הרוב.

ומה שנראה בס"ד, דבגמ' סוכה (דף כ"ח) הביא מעשה מר"א ששבת

לאותיות, אמר לפניו רבש"ע מי מעבב על ידך, א"ל אדם אחד יש שעמיד להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו שעמיד לדרוש על כל קוץ וקוץ חילין חילין של הלכות, אמר לפניו רבש"ע הראהו לי, אמר לו חזור לאחורך הלך וישב בסוף שמונה שורות ולא היה יודע מה הן אומרים, חשש כחו, כיון שהגיע לדבר אחד אמרו לו תלמידיו רבי מנין לך, אמר להן הלכה למשה מסיני נתישבה דעתו, חזר ובא וכו'.

בגליל העליון בסוכתו של יוחנן ברי אלעאי, והגיע חמה לסוכה, אמר לו מהו שאפרוש עליה סדין, אמר לו אין לך כל שבת ושבת מישראל שלא העמיד ממנו שופט וכו', עד אמרו לו כל דבריך אינן אלא מפי השמועה, אמר הלם הזקקתוני לומר דבר שלא שמעתי מפי רבותי, מימי לא קדמני אדם בביהמ"ד ולא שחתי שיחת חולין ולא אמרתי דבר שלא שמעתי מפי רבי מעולם, שהיה נוהג בזה ר"א כריב"ז רבו (עיין ר"ח סס).

הנה כשראה משה כחו של ר"ע בחורה חשש כחו עד שלבסוף הראה שהכל הלכה למשה מסיני, אפילו אלו הפלפולים הכל חלוי בהלכה למשה מסיני, ומשה רבינו לא פלפל בכל אלו אלא מה שקיבל מהקב"ה. ולכן כשהראוהו את ר' אליעזר שלא פלפל כלום ולא הוסיף מדעתו כלום רק מה ששמע מרבותיו שקיבלו מפי משה מסיני, אמר משה י"ר שיאל מחלני, שהרי זה כמוני והקב"ה משתעשע בו ואומר הלכה כמותו.

(שנת טש"ג)

"זאת חקת התורה אשר צוה ה' ויקחו אליך פרה אדומה תמימה וגו' ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו וגו'" (ויט:ב,ד). ופרש"י לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה מצוה זו ומה טעם יש בה לפיכך כתב בה חוקה גזירה היא מלפני אין לך רשות להרהר אחריה, ובקרא אמר שלמה אמרתי אחכמה והיא רחוקה הימנו.

ומעתה כיון דלא אמר דבר מעצמו אלא מה שקיבל מפי רבו ורבו מפי רבו, וכמו שכתב ר"ח שהי' ריב"ז רבו נמי נוהג כן בכל אלו, ולכן הי' תורתו מפי רבים עד הלכה למשה מסיני, ולכן לא הניח מלחלוק עליהם כיון שיודע שקבלתו קבלה אמיתית, ואולי הוא בכלל אני שמעתי מפי רבים שאמר עקיבא בן מהללאל לבנו. עכ"פ קבלתו היתה קבלה אמיתית, וס"ל דלא אמרה תורה "אחרי רבים להטות" אלא היכא דאיכא ספק, אבל היכא דאיכא יחיד ודאי הלכה כמותו. וכיון דהוא מדקדק ומקבל מפי רבו ידע שזה קבלה אמיתית ואין הולמין בחר רוב. ועיין מנחות בשעת פטירתו הגביה שתי זרועותיו ואמר הרי הן שתי תורות, הרבה למדתי מרבותי ע"ש, והוא הכל עד"ז.

והנה במנחות (כ"ט ע"ב) אמר רב יהודה אמר רב כשעלה משה למרום מצאו להקב"ה שיושב וקושר כתרים

והנה דרשו ז"ל מ"ט כאן אלעזר אהרן לפי שאהרן עשה העגל ואין קטיגור נעשה קטיגור ולכן כאן אלעזר, אבל במקום אחר כה"ג, עיין בתוספתא שרפת הפרה והזאתה זכה"ג ושאר כל מעשה זכהן הדיוט שנאמר ונתחם אותה אל אלעזר הכהן אותה זאלעזר שהוא סגן ושאר כל הפרות זכ"ג דברי ר"מ, ר"י ור"ש ורז"ש אומרים אותה שהוא סגן ושאר כל הפרות אפילו זכהן הדיוט, ועיין משנ"ה פ"ד דפרה מ"א ושלא זכהן גדול פסולה ור"י מכשיר, ולהאי טעמא דאותה זאלעזר ולא אהרן משום דאין קטיגור נעשה קטיגור א"כ מזוחר טעם דפרה אדומה זקרא כדי לכפר וכטעם רבינו משה הדרשן, ומאי חקה הוא ואין לך רשות להרהר אחריה, ועיין רמז"ן עה"מ ולא נתנה לאהרן כיהוא קדוש ה' או היה לעונש העגל כדברי רבי משה הדרשן ע"כ, וא"כ לרש"י שמביא דברי ר"מ הדרשן מאי חוקה הוא מזוחר הוא זחורה.

ובזה נראה ליישב מה שאיחא זמדרש מה ראה קרח לחלוק על משה פרשת פרה אדומה ראה וז"ב, ולהנ"ל י"ל כיון דראה זפרשת פרה אדומה ולקח אותה אלעזר ולא אהרן והי' קשה ליה דקיי"ל זכ"מ דפרה זכה"ג נעשית למה לא אהרן [וזפרט דעמידה היחה הלכה לקצוע זכ"מ זכ"מ אלא שלא ירדו חכמים לסוף דעתו (עיניוין י"ג) וקרח עמד לפסוק זוחיה] וע"כ לעונש זכ"מ הדרשן משום דאין קטיגור נעשה

קטיגור. וא"כ אינו ראוי להיות ז"ג זכלל לפ"מ שאמרו זביוס פקדי ופקדתי דאין לך עונש זחטא שאין זו זחטא זה, וא"כ ז"ג זזריך לכפר על כלל ישראל לעולם הרי יש זו גם זחטא הידוע פחוך זו זשאר ואין קטיגור נעשה קטיגור, זה הי' טענת קרת.

והנה איחא זמדרש זשאר הקז"ה אמור אל הכהנים זנזכרכמו פניו של משה אמר אס יטמאו זמה יטהרו זשאל"פ פרה אדומה זתישבה דעמו (מ"ר כאן). וקשה למה זנזכרכמו פניו של משה והרי זכזר הי' יודע זמפ' פרה אדומה שנארה זמרה, וז"ל דמשה רבינו הי' ס"ל כיון דלר"מ הדרשן הוא לכפר על מעשה העגל א"כ הכהנים שלא זחטאו אין זריכין זפרה ולא יטמאו כלל וכמ"ש זשעת מתן זורה זרות ממלאך המות ורק לאחר זשחטאו אמר אני אמרתי אלקים זחם זבני עליון כלכס זכן זכאדם זמותין, וע"כ מי ימות זכאדם מי זשחטא וכדזכחיז מי זשזר זחטא לי זמחננו זמספרי, ושזט לוי שלא זחטא לא ימחה, א"כ לא ימיתות זאס ימיתו זלא זחטא אינס זמטמאים כלל, ולכן זששמע אמור אל הכהנים זני אהרן לנפש לא יטמא זי זאס לקרוביו זמלא גם זאס זממאים זאיך יטהרו אלו זא"מ זזאפר פרה זשזכזר זאמרה זמרה הרי להם לא נתנה זשזאפר זה לכפרה על אותה מעשה ושזט לוי לא זחטאו זזה, זנזכרכמו פניו אמר אס יטמאו זמה יטהרו. ונראה דזשאר זומאות לא הי' קשה ליה זאס

זה על ידו והכהן שהוא מזהר גם על שבטו ועל כל ישראל יותר מזהר מהם, ולכן עד מות הכה"ג, והבן.

אלא דלפ"ז הכ"ג כמו שלאחר המעשה אמר להם משה שימו איש חרבו על ירכו כי איש צנו וצאחיו שהם השומרים ומוזהרים על כלל ישראל, הכ"ג הי' להם לשמור ולמזהיר עוד קודם עשיית המעשה ולא להניח לעשות מעשה זו שהביא שמה לכלל ישראל, וא"כ באמת להם ג"כ יש ח"ו שמן חלק במעשה זו ע"ד הנ"ל, וכיון שגם להם יש נדנד מטעם שלא מיחו בידם בשעת מעשה א"כ גם הם צריכים כפרה על מעשה זו וגם הם ימותו, אבל א"כ קרח שהי' גדול מכלם עליו החיוב יותר מוטל כיון שמה לא הי' שם א"כ הוא הוא שאינו ראוי להיות כה"ג עכשיו, ואדרבה הו"ל צנחנות עד מות הכה"ג, ועכ"פ כיון דגם הם פגמו צמה שלא מיחו בשעתו נמצא דגם הם צריכים כפרה ושפיר נטהרין ע"י הפרה אדומה, ולכן כשא"ל פ'פרה אדומה נתישבת דעתו שגם הם נטהרין בזה והבן. אלא דלפ"ז אזדי לה טענת קרח לחלוק על משה דכיון דהוא הי' הגדול אינו ראוי להיות כה"ג דהי' בידו למחות ולא מחה הוא נתפס באותו עון כגמ' שבת נ"ד ועיין רש"י שם.

ובזה יש לפרש אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני כלומר כי אמרתי הטעם הוא חבא אמו ותקנת לואת בנה

יטמאו מטומאת מת ישראל דאז מהני אפשר פרה כמו שמועיל לישראל הכ"ג להם דלא גדול הנוגע מהטמא, אבל כשאמר הקב"ה אמור אל הכהנים טומאת קרובים דוקא לזה נתכרכמו פני משה.

והאמנם צפ' רוצחים אמרו שיעמוד בערי מקלט עד מות הכהן הגדול ואמותיהם של כה"ג מספיקים להם מים ומזון שלא יתפללו על בניהם שימיתו, ולכאורה למה לא יתפללו שימות הרוצח ורק הכה"ג, האמנם לפמ"ש הלבוש ושאר פוסקים הטעם דהכל חלוי בצדיק הדור שבידו להגן על כל הדור, וכיון שלא הגן עליהם הוא גרם מעשה הרצח הזו, ולכן מתפללין שימות ויבא כה"ג אחר שיגן על הדור וילמדם בינה, ועיין אלשיך במ"ח עיר שנחנו ללוים שקולטים נמי ותמה למה הלוים שלא לקחו נחלה בארץ רק מ"ח עיר הם יקבלו הרוצחים בעריהם וצנחניהם ולמה מגיע להם העונש, וכחצ האלשי"ך הק' ז"ל כיון דכתיב יורו משפטין ליעקב לשבט לוי וכל שבט לוי צריך לראות שכל ישראל ילמדו לשמור ולעשות כל התורה, ולכן אם נמצא איזה תקלה לבני ישראל באים אל שבט לוי צנחניהם לאמור ראו גדולים אשר גדלתם, וע"ד צנת כהן שזנחה שסוקלין אותה א"פ בית אביה לומר ראו גדולים שגדלתם הכ"ג אומרים לשבט לוי זהו הגידולים וצא הרוצח בשוגג ומתנצל ואומר שמסתמא הגרמא בא ע"י שלא למד להזהר, ולכן בא שוגג

כר"מ הדרשן, אמנם האמת כי היא רחוקה כלורמ אפילו על מה שלא מיחו זה נמי עונשין א"כ אין הטעם לקנח נזאת שהם לא עשו ואפ"ה נענשו במיתה אכן כאדם חמיתון וכנ"ל, וז"ש רש"י חוקה היא גזירה היא מלפני אין לך רשות להרהר אחרי כי ח"ו מהרהר אחר נדיקים, והבן כי אין לפרש יומר.

עוד נראה לפמ"ש שנסאלתי לפרש דעת החוס' דס"ל דקריאת פ' פרה הוא דאורייתא, ונריך טעם למה, ואמרתו לפ"מ שאמרו שלשים יום קודם החג שואלין ודורשין בהלכות החג, ועיין ש"ע א"ח סי' תכ"ט, וכחו האחרונים לדוקא בזמן הבית הי' כן שזריבין להכן קרבנות וטהרה אבל בזה"ז די בשה"ג עיין מג"א שם, ומיהו המחבר הביא שואלים ומשמע דגם בזה"ז, ואמרתו בס"ד לפ"מ שאמרו זאת חורת העולה כל העוסק בחורת עולה מעלה עליו כאלו הקריב עולה, ובמדרש אמר אברהם יביאו קרבנות ואכפר וא"ל חינו בזמן הבית לאחר החורבן מה יהי' וא"ל יקראו לפני הקרבנות ומעלה עליו הכחוב כאלו הקריב קרבנות, ועיין רש"י ב"מ י"ד ע"ב, וקדשים נמי נוהג בזמן הזה.

ולפי"ז למנהגינו שנוהגין לקרות ק"פ ע"פ אחר חלות לקיים ונשלמה פרים שפחינו אלא לנריך לטהר לקרבן, ועיין נו"כ"י אי הא דחייב אדם לטהר עצמו ברגל נוהג בזמן הזה, ולפ"מ שכחבתי נראה בס"ד לולמר דהעושה כל

מה שבידו לטהר עצמו ורק שחסר לו אפר פרה נמי אם קורא בחורה קדר מעשה הפרה והזאת שלישי ושביעי נמי מעלה עליו הכחוב כאלו עשה, ולכן קודם ניחן שלשים יום קודם החג קורין פ' פרה לקיים ונשלמה פרים שפחינו ויטהר אותנו מגזירת הכחוב, וז"ש זאת חקת החורה זה שאומות העולם והשטן מונין את ישראל דאלו אמר זאת חוקת הפרה הי' מובן אבל אמר זאת חקת החורה מה טעם יש בזה, וע"ז משיבין חקה היא גזירה היא מלפני שמעלה עליו הכחוב כאלו טיהר עצמו ואין לך רשות להרהר אחריה, דכך היא גזירת הכחוב, ומיושב סברת החוס' דס"ל שהוא דאורייתא והבן, ומיהו שאר פוסקים י"ל דס"ל דלטהרה אינו מועיל, ועיין ח"ס עה"ח חקת (מכתי ירושלים תקי"ף שנה) דהגם בכל קרבנות מצוה לעסוק מטעם כאלו הקריב ומיהו במי חטאת לא מהני וז"ל לשיטתו ז"ל דס"ל דלא כחוס' והבן.

(משו"ח משנה"ה מהד"ק ח"י סי' רפ"ג)

"ונתתם אותה אל אלעזר הכהן" (יט:ג). ובספרי: מצותה בסגן. נראה דאיתא במדרש פליאה, מה ראה קרח לחלוק על משה, פ' פרה אדומה ראה. וי"ל לנריך טעם למה הקרבנות פרה מצותה בסגן ולא באהרן הכה"ג, והי' ס"ל לקרח משום דפרה צא לכפר על מעשה העגל וכיון שאהרן הכהן חטא בעשייתה אין קטיגור נעשה סניגור, ולכן מצותה צאלעזר ולא באהרן, וא"כ אינו

ראוי הוא להיות כה"ג גם בשאר קרבנות שהם באים לכפר, אבל טעה בזה, שאדרבה לכך נבחר אהרן שיכפר על עצמו ועל כל עם הקהל שחטאו בזה.

ובפ' שמיני כתיב "ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת וגו'" (ויקרא ט: ז) עגל, להודיע שמכפר להקב"ה ע"י עגל זה על מעשה העגל שעשה. עוד שם, "קרב אל המזבח" בת"כ (מונח ברש"י) שהי' אהרן בוש וירא לגשת, אל משה למה אהה בוש לכך נבחרת, ופי' שהי' רואה העגל והקרבנות והי' בוש מחטאו אשר חטא, וירא לגשת לעבודה. ואל משה לכך נבחרת, שעי"ז חוכל לכפר כמ"ש איזה חטובה באותו מקום ובאותה אשה, הכ"נ בעגל יתכפר. ואל"כ טעה בזה קרא. והטעם שמצותה באלעזר הוא מטעם אחר אשר לא בא אלינו הטעם ולא נשאר אלא חקה, אין לך רשות להרהר אחריה. וז"ש מה ראה קרא לחלוק על משה, פרשת פרה אדומה ראה וכנ"ל. (שנת תשכ"ו)

אין זה מוס אך כשיוצאין אל הקליפה או נגלה שורש זוהמת הדינים עכ"ל.

ובחסד לאזרהם כתב דזה הי' פי' זאת חקת התורה וגו' זאת היא בתי' דין כידוע כי זאת הוא בתי' מלכות ודינא דמלכותא דינא וע"י חקת התורה אדם נכחו להפך מדת הדין לרחמים וחסדים וזה אשר צוה ה' לאמר כי לאמר הוא חסד. וכמו שהתורה עצמה מפי הגבורה נאמרה ואעפ"כ כתיב מימינו אש דת למו מחמת שהשמאל נהפך לימין כן אדם נכחו ע"י התורה להפוך השמאל לימין. וזהו ויקחו אליך פרה אדומה כלומר שחביאו רא' מן פרה אדומה הנרמז על נ' שערי צינה. והנה השערי צינה הם בתי' דין כי ממנה דינין מחערין אעפ"כ הפנימיות שבה היא חסד כן חקת התורה יש בה בתינת שניהם חסד וגבורה סמא דחייא למיימינים בה וסמא, ח"ש לטהר טמאים להפך הרע לטוב.

"אדם כי ימות באהל כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא" (יש: יד). ולשון הרמב"ם (פ"ג מהל' ת"מ ה"ב) אין דברי תורה מתקיימין בתי שמרפה עצמו עליהן ולא באלו שלומדין מחוך עידון ומחוך אכילה ושחיה, אלא בתי שממית עצמו עליהן ומצער גופו חמיד ולא יתן לעיניו ולעפעפיו חנומה. אמרו חכמים דרך רמז זאת התורה אדם כי ימות באהל אין התורה מתקיימת אלא בתי שממית עצמו באהלי חכמים.

"וטמא הכהן עד הערב" (יש: ז). פרה אדומה נאמר בה לטהר טמאים ולטמא טהורים. וז"כ הטעם למה, ונראה דמבואר בליקוטי תורה הובא בחסד לאברהם דפרה אדומה היא בני"ק דנוגה וכו' והיא אדומה כי נמשכה מהצינה שהוא אדומה ולכן אדמ"ה בגימ' נ' כי הם נ' שערי צינה שהם דינים מחערין מינה. ואמנם היוחס בפנים הם תמימה

השבת אצלו מאיר וצא ולכן דלקו הגרות
כל השבת עד לאחר ההבדלה.

וכבר כתבתי דמה"ט יש מקומות שנהגו
להתפלל ולקדש וליכך בטלית
מזויצת ליל שבת שהוא פלא ולהג"ל י"ל
כיון דמעיקר ליל שבת לילה כיום יאיר
והדיקים שזוכים לאור נעלם מחטטפים
בטליתם בליל שבת וכמו ריב"א כמבואר
בגמ' אלא שבכוונ"ה שהדורות נחמטטין
ואין זוכין, אכן לא נהגין אבל עדיין יש
הרבה נוהגין כן ופעל"צ וע"כ ישר, ואל
חממה על זה כי בליל יוכ"פ כלנו לובשין
טליתים עם ציצית גם בזה"ו והחס ודאי
טעמא בעי ולהג"ל אחי שפיר דבליל
יוכ"פ נמי שמדליקין גרות ומוחלין כל
העונות לילה כיום יאיר והבן.

ובזה הסברתי במקום אחר דברי רבינו
הגאון רב אחאי בשאלמות שכתב
בהל' חנוכה וז"ל מניח את המנורה על
הפתח מלד שמאל כדי שיהי' המזוזה
בימין והמנורה בשמאל ובעה"צ בטלית
מזויצת באמצע, וכבר תמהו עליו כולם
דהיכן מזינו בהדלקת נר חנוכה שצריך
לבישת טלית והוא בלילה, אמנם להג"ל
יש לומר דכיון דבחנוכה מדליקין גרות
ומדליקין נר להשתמש לאורה שפיר
בעה"צ בטלית מזויצת שהרי הזוכה לנר
חנוכה זוכה לאורה של מנורה ולאור אין
סוף ב"ה, ויותר יש לבאר לפי דעת
הסמ"ע ח"מ סי' ו' דהגם דאין דנין
בלילה ומה שעכשיו נוהגין לדון משום

ומצאנו בחז"ל לחלק דחורה שבכתב
לומדים כיום ושבע"פ בלילה
ובשבת לומד גם חורה שבכתב בלילה.
וחקרו בחר טעם לחלק בין שבת לחול,
ולפוס ריהטא אמרתי שבש"ק שהוא
מעין עוה"ב והלומד בלילה זוכה לאור
הגנוח וא"כ הו"ל כיום יאיר ושפיר לא
מקרי בלילה. ולחכ"א כתבתי מ"ש שבת
משאר ימים שמוחר ללמוד חורה שבכתב
בלילה, יש לומר בחרו אנפי, חדא
לפמש"כ דשבת הוא מעין עולם הבא
כמבואר בזה"ק ובמדרשי חז"ל וכיון
דבעוה"צ ליכא טעמא דלעורר דינא
וכיוצא לכן שרי בשבת ואין חילוק בין
יום ובלילה, א"י לפמ"ש דבשבת לילה
כיום יאיר וכתבתי במקום אחר דלאחר
מתן תורה יום השבת כולו הי' מאיר
וצא ולא הי' חושך כלל אלא לאחר
שחטאו שוב חזר העולם לקדמותו
ומה"ט חקנו להדליק גרות בליל שבת
ומזה הוא וגם שיש טעם משום שלום
בית מ"מ יש עוד טעמים כידוע
בפוסקים, ואחד מהם גם שיהי' אור כל
השבת בנתינת עוה"צ שכולו אור, וכבר
כתבתי דמה"ט בברתא דרחב"ד במס'
תענית (כ"ה פ"א) שהדליקה בחומץ ליל
שבת וסיפרה לרחב"ד וא"ל בתי מאי
איכפת לך מי שאמר לשמן וידליק הוא
יאמר לחומץ וידליק, והי' הולך ודולק כל
השבת עד שהביאו ממנו אור להבדלה,
וצ"ב דלא עבד קוב"ה ניסא למגנא והי'
די שידלוק שעה או שעתיים כדרך גרות
שלנו, אבל נראה דכיון דהעיקר שיהי' כל

וא"כ חורה שבע"פ כעת נמי בכחז הוא ולפ"ז י"ל דזומן הש"ס קודם שחורה שבע"פ ניתן לכחז אז דוקא הי' אסור ללמוד חורה שבכחז כלילה אבל בזה"ז הכל בכחז אלי ניתן, ובפרט אם נאמר הטעם דחורה שבכחז אסור לאומרה בע"פ וכלילה אין אור ושבע"פ יכול ללמוד כלילה ובחושך ולא צריך אור אבל בזה"ז שהכל בכחז גם חורה שבע"פ שפיר אין לחלק בין חורה שבכחז לבע"פ, ובפרט שהרי אמרו למה נקרא שמו בבלי שכלול בו הכל וא"כ כמה מקראי קודש הם כחוביס בחורה שבע"פ וכשלמודים מגמ' שבכחז הני כחובי ודאי ושפיר א"א באופן אחר, ומיהו להפוסקים דאם פירושים מותר אחי שפיר.

והנה בגמ' קידושין (דף ל') אל חקרי ושנתם אלא ושלשם וכו' לעולם ישליש אדם שנותיו שליש במקרא שליש במשנה שליש בגמ' ופריך מי ידע אינש כמה תיי ומשני לא צריכי אלא ליומי, וכחבו החוס' בד"ה לא צריכי פיי בקונט' ימי השבת כלומר ב' ימים מקרא וב' ימים משנה וב' ימים גמ' ולא נהירא דא"כ אכתי הוי מצי למיפרך מי ידע כמה תיי ע"כ נראה לפרש בכל יום ויום עצמו ישלש עכ"ל, והקשה בבבית עולם ועוד דאכתי גם לפיי החוס' יש להקשות מי ידע אם יתי' כל אוחו היום, ולפענ"ד גדולה מזו אמרו ז"ל (נדרים י" ע"ב) לא יאמר אדם לה' עולה לה' מנחה לה' חודה לה' שלמים ח"ל קרבן לה' ופיי

שיושבין לאור הנר והדברים ידועים, ועיין גם בהפרדס לרש"י שכחז דחייב בניית כלילה שהוא כיום יאיר.

ובמקום אחר חירצתי מה דאיתא במדרש דכשינאו ישראל ממזרים היו כאלו שלא רצו למול ובעת אכילה נכנס הרוח בפיהם ולא יכלו לעכז והלכו למשה רבינו שיחן להם מפסח לא נתן ואמר להם שימולו והלכו ומלו, והקשה הגמרה ש"ק דהרי אין מלין כלילה ולהנ"ל כיון דאז לילה כיום יאיר כמבואר דכליל יציאת מזרים היחה כיום יאיר ולכן שפיר היו יכולין למול כלילה והבן.

נחזור לענינו דעכ"פ כיון דשבת כולו קודש וכולו אור לא שייך ביה לומר חורה שבכחז ביום ולא כלילה שאור השבת מאיר ובא כל היום וכל הלילה והוא אשר לא יום ולא לילה, ובה יש לכיון נמי בנוסח המבדיל בין קדש לחול בין אור לחושך דמ"ש במוצ"ש דוקא דמבדיל בין אור לחושך לעולם ולהנ"ל דלאחר ש"ק שכולו אור חוזר ומברך המבדיל בין אור לחושך.

ובהרהורי דברים כרגע נפל במחשבתי היות כי עכשיו קיי"ל דבזה"ז כותבין גם חורה שבע"פ משום עת לעשות לה' ולדעת רבינו הרא"ש ז"ל יוצאין בספרים אלו מצות כתיבת ס"ח והטעם כיון שמוחר לכחז ממילא מצוה נמי איכא של ולמדה אח בני ישראל,

מן המפרשים דלא יאמר לה' קודם שמה ימות ונמצא מוציא ש"ש לבטלה וגם בשלה"ק האריך בזה בזכרוני ואין לי כעת הספרים לעיין בהם (כי אני באמצע הדרך).

ומשנלפענ"ד צביאור דברי רש"י מקושיה החוס' דמה דפריך בגמ' מי ידע כמה חי הכונה כיון דדבר זה לא נחגלה לשום אדם כמה ימי שנוחיו אם מאה שנה יהיה או שלשים שנה ימי' וא"כ ליכא שום מציאות לחלק לשלש שנוחיו דאין שום מושג על כמה ועד כמה ימי' האדם אבל שבע אהד הוא דבר ידוע וזמן מסויים בכל אדם ולא חיישינן שמה ימות באותה שבע דלזמן מועט לא חיישינן שמה ימות וכמ"ש בריש מס' יומא ר' יהודה אומר אף אשה אחרת מחקינין לו וחכמים אומרים א"כ אין לדבר סוף והטעם דלמיחה לא חיישינן הגם דקיי"ל בגמ' גיטין שמה מת לא חיישינן שמה ימות חיישינן אבל החס לזמן מרובה אבל לזמן מועט לא חיישינן למיחה, ומה שאמרו חנך מית אשר נחעשר לא מאשר החס נמי שכיחא שימות בזמן מרובה אבל בזמן מועט לא חיישינן שמה ימות והאריז בזה החוס' יומא הנ"ל ובעוד כמה מקומות, ומהו זמן מרובה לפי פשטות שנה שלימה, ועיין שעה"מ הל' סוכה ששלשים יום מקרי זמן מרובה שחיישינן למיחה, ועיין חוס' יומא ב' א' וחכ"א א"כ אין לדבר סוף.

ולפ"ז לכאורה שפיר מיושגין דברי רש"י דבשבע יכול לחלק ליומי כיון דמיחה דחד שבע לא שכיחא ובפרט המחלק ללמוד תורה כי הם חיינו ולא דמי למשלש לכל שנוחיו שאין לו ידיעה כלום כמה לשלש וזה משום דכי ידע כמה הוא חי כנלפע"ד.

ולדידן מיהו מנואר מדברי רש"י דמחלקין לימים אכחי חקשה הא בלילוח אסור ללמוד תורה שבכתב, וגם להחוס' שחלקו לאר נחנו טעם משום תורה שבכתב שבה נראה שגם הם מודים שאפשר וכמ"ש בגמ' רק וכי יודע כמה הוא חי אבל בלא הכי הי' טוב לשלש שליש במקרא ודו"ק.

"וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב או במת או בעצם אדם או בקבר יטמא שבעת ימים" (יט:טז). ודעת הרבה מהראשונים ז"ל דקברי צדיקים אינם מטמאין שבמיחתן קרובים חיים, עיין חוס' ב"מ קי"ד ולאו כהן הוא מר וגם דעת הרמב"ן ז"ל כן והא ראי' שאינן נרקבין ואילו בגמ' (פסחים י"ד ע"ג) ג' דברים עלו במחשבה ליבראות ואם לא עלו די הוא שיעלו על המח שיסריח ועל המח שיסחכת מן הלב ופרש"י שאם לא כן היו הקרובים מצניעין אותו ורואין אח לערן ובצדיקים הרי לא מסריחים, ואדרבה הרי אפי' בידם לדבר וכדמצינו בר' אחאי בר יאשי' וכבר כתבתי בספרינו משנה הלכות ח"ט

במעשה דראב"ש (נ"מ פ"ד ע"ג) דנפק
רוחשא מאודניה ע"כ.

הנה פשוט להו להחוס' דכולהו נדיקי
לא נרקצין לא בשרן ולא עצמותיהם
עד שמקשין מזה על הצרייתא ומשני
דאהכ"נ אינן נרקצין ואפ"ה רמה יתכן
זהם ועיין ח' מהרש"א דלא נראה להם
לחלק בין בשרו עצמות מעובדא דר'
אחאי בר ר' יאשיה ומינה מיושב נמי
דיוק שדייק מעצמות יוסף לפי דעת
החוס'. ומה שקשה ליה מירמי' הנביא
שהלך וקין עצמות חביבות לא ידענא
מאי קשיא ואטו הנביא לא מצא עצמות
שחכו הרשעים מצני ישראל ומי יאמר
שלא היו גם עצמות של רשעים וירמי'
קונן על כלם כמבואר. גם מה שחמה
מעשרה הרוגי מלכות כבר הארכתי בזה
שם ובכמה מקומות ואין משם סחירה
כלל למ"ש. אלא דכתב בשו"ת נוצ"י
דאין דורות אחרונים כדורינו כדורות
ראשונים ולא נמצאים רק מיעוטם שלא
נרקצים.

"ויסעו מהר חורב דרך ים סוף
לסבב את ארץ אדם ותקצר נפש
העם בדרך" (כא:ד). ועיין רש"י
ובצה"ת על ותקצר נפש העם שהיו
חורין, ונראה עוד כיון שראו שמת
אהרן ונא הכנעני להלחם עמהם
והתפללו לה' ויתנהו בידם ויתרימם
ועמה כשצאו לעבור דרך ארץ אדום
וסבבו אותם את ארץ אדום חששו שאין
הקב"ה מעתה רוצה בחפלתם שיעשו עם

קי' רכ"א שדיקים ותנאים ואמוראים
לא נרקצים לא בשרם ולא עצמותיהם
וחכ"א קשה ליה ממה שאומרים בקינות
הקינה ארזי הלצנון אדירי החורה על
עשרה הרוגי מלכות והלא לא נהרגו כלל
לפי דעת ספר היכלות והרצה ראשונים
ז"ל וגם קשה מעצמות יוסף המוזכר
בחורה ובגמ' מו"ק כ"ה כשהביאו לרב
הונא מחו"ל לא"י ולא נפקי ר"א ור"ח
ללוותו דלא סיימוהו קמייהו דשלדו
קיימת היטה.

ולפענ"ד דגרסינן בגמ' שבת (קנ"ג ע"ג)
הנהו קפולאי דהוו קפלי
בארעא דרב נחמן נחר זהו רב אחאי בר
יאשיה אחו ואמרו ליה לר"נ נחר בן
גברא אחא ואמר ליה מאן ניהו מר א"ל
אנא אחאי בר יאשיה א"ל ולאו אמר רב
מרי עחידי נדיקי דהוו עפרא א"ל ומני
מרי וכו' א"ל דאקרייך קהלת לא אקרייך
משלי דכתיב ורקב עצמותיו קנאה כל מי
שיש לו קנאה בלבו עצמותיו מרקיצין כל
שאין לו קנאה אין עצמותיו מרקיצים,
גששיה חזייה דאית ציה מששא אמר
ליקום מר לגווייה דביתא וכו' ע"ש ועיין
מהרש"א שם בח"א דאפי' הבשר לא
נרקב שהרי גששיה, ובגמ' ז"ב (דף י"ו)
שבעה שלא שלט בהן רמה וחולעה,
והקשו החוס' שם ד"ה שבעה חימא
לרשב"א דכולהו נדיקי נמי דאמר בשבת
ורקב עצמותיו קנאה מי שיש לו קנאה
בלבו עצמותיו נרקצים ושאין קנאה בלבו
אין עצמותיו נרקצים וי"ל דיכול להיות
שלא ירקב וישלט בו רמה כדאמר

ממואב וליחי ישראל וליפוק מסיחון
והיינו דאמר ר"ה עמון ומואב טיהרו
בסיחון ע"ש.

והנה סיחון נמי לא הוא מל"א מלכים
וכיון שכבשוהו ישראל דין א"י לו
והרי חלקה משה לשני שבטים ומחלה
א"כ מוכח דכיבוש שכבשו קודם ל"א
מלכים נמי הוא כיבוש ודין א"י לו וא"כ
כיבוש דוד נמי הוא כיבוש אלא די"ל
דכיבוש משה שאני דעדיין לא באו
לכיבוש ל"א מלכים שלא עברו הירדן
ואין להביא רא"י ממשה ומעשה מקשה
שפיר ילמדינו רבינו מי שאוכל טבל
בסוריא מהו שילקה כיון שראינו דעמון
ומואב טיהרו בסיחון וכבשוהו ישראל
והו כיבוש אפילו קודם ל"א מלכים א"כ
יש לעיין מה הוא הדין מי שאוכל טבל
בסוריא מהו שילקה מי הוא כיבוש
ככיבוש סיחון או לא.

באופן אחר נראה על פי מה דאיתא
בש"ס גיטין (ל"ז ע"ב) עבד
שנשבע ופדאוהו אם לשום עבד פדאו
ישתמש בו ופריך ישתמש בו מי רבו
ראשון בחמי' הרי כבר נתיאש הימנו
[ויש שקליא וטריא שם בגמרא] ומסיק
רבא לרבו שני ופריך לרבא לרבו שני
ממאן קני משבאי שבאי גופיה ממאן קני
וכו' אמר קרא וגם לבני התושבים
הגרים עמך וגו' ואומר ה"מ בכסף אבל
בחוקה לא אמר ר"ה עמון ומואב טיהרו
בסיחון אשכחן נכרי לנכרי לישראל
מנין דכתיב וישב ממנו שבי, ופרש"י

שונאיהם כמו שעשו עם הכנעני אלא
ישארו במדבר או שעשו האומות תשובה
וינחם ה' על הרעה שרצה להוציא הגוים
מפני בני' ולכן ותקצר נפש העם בדרכי.

"כי חשבון עיר סיחון וגו' והוא
נלחם במלך מואב" (כא:כו).
ובפסיקתא ילמדנו רבינו מי שאוכל טבל
בסוריא מהו שילקה ותמוה.

ונראה דבמס' גיטין (דף ט') נחלקו אי
קוריא הוא כה"י או לא
ומחלקותם אי כיבוש יחיד שמה כיבוש
או לא שמה כיבוש (ע"י ע"ז כ"א ע"א)
ולכאורה הרי דוד שכיבש ה' ע"פ
מפיבושת וסנהדרין ואורים ותומים
כמבואר במס' צרכות מיד נמלך וכו'
ועיין רמב"ם פ"א מהל' תרומות ה"ג
הארצות שכבש דוד אע"פ שמלך ישראל
הוא [וע' פהמ"ש דמאי פרק ו' משנה
י"א] וא"כ אמאי קרי ליה כיבוש יחיד
אמנם כבר ח"י בזה דראשונה נלטו
לכבוד ל"א מלכים וכל זמן שלא כיבשו
הל"א מלכים לא ה' לו לכבוש מקומות
אחרים וה"ע דמ"ט דסוריא הוא כיבוש
יחיד.

ואיתא בחולין (ס' ע"ב) אמר ר"ש בן
לקיש הרבה מקראות יש שראוין
לשרוף והן הן גופי תורה וכו' כיוצא
בדבר כי חשבון עיר סיחון מלך האמורי
והוא נלחם במואב וכו' דאמר הקב"ה
לישראל אל תצר את מואב ואל תחגר בו
מלחמה אמר הקב"ה ליחי סיחון וליפוק

בטלה קדושתו אבל עזרא שקידש לא"י
בחזקה אף לאחר חורבנה בקדושתו
קיימי, וחמה עלי' הכ"מ דמה כח חזקה
גדול מכח כיבוש ולמה לא נאמר מכח
חזקה ג"כ משנלקחה הארץ מידינו בטלה
חזקה וחו בראשונה שנתקדשה בכיבוש
וכי לא הי' שם חזקה מי עדיפא חזקה
בלא כיבוש מחזקה עם כיבוש והעלה
דברי הרמב"ם ב"ע.

והלח"מ הביאו בנפ"י הקשה ג"כ דהא
גם יהושע קידש בחזקה וחי'
דחזקה שהיחה בע"כ לא הוי חזקה
ויהושע שכיבש אח האומות ולא קידש
רק בכיבוש הוי חזקה בע"כ ולא שמה
חזקה משא"כ עזרא שזוהו המלך לעלות
ולבנות בהמ"ק הוי חזקה גמורה ואינה
בטלה עולמית.

ובנפ"י חמה עליו דלשיטתו תקשה
קושיה הגמ' גיטין אשכחן נכרי
מנכרי נכרי וישראל מנין ול"ל כחירץ
הש"ס דכחיב וישב ממנו שבי דרש"י פי'
שבי אינו אלא שפחה אחת א"כ דלמא
לעולם עכו"ם מישראל לא קנה בחזקה
והא דקרי ליה שבי דידיה היינו משום
דהישראל הי' קנה השפחה בחזקה ע"י
כיבוש שנטלו ישראל מאומות והשחא
שכבשה סיוחן בטל הכיבוש ולא הוי כלל
שפחה ישראל רק שפחה עכו"ם הראשון
שנטלו הישראל ממנו והוי כמו נכרי
מנכרי אבל באמת מה שקנה ישראל
בכסף או בחזקה ממש או בשאר הקנינים
לשיטת לח"מ ז"ל כיון שכל קנינו של

מדקרי ליה שבי דידיה ש"מ דקני בחזקה
ובחוס' שם (ל"ח ע"א) דכחיב וישב ממנו
שבי וא"ח ל"ל השחא דאמרינן עמון
ומואב טיהרו בסיחון השחא נכרי
מישראל קני נכרי מנכרי מיבעי' וי"ל
דמקרא וישב ממנו שבי לא הוי ילפינן
שום קנין אי לא דאשכחינן דעמון ומואב
טיהרו וכו' ע"ש, ועיין מהרש"א מה
שהקשה, ובנפ"י הקשה דאין סברתו
מובן דממ"נ אי דאין יוכל ללמוד מקרא
דוישב ממנו שבי הדרא קושיא דא"כ גם
מעמון ומואב לא מוכח מידי וכדמקשה
אשכחן מנכרי לנכרי וע"כ מקרא דוישב
ואי לא מוישב א"כ גם מעמון ומואב לא
מוכח ע"ש.

ולפום ריהטא נראה דרש"י פי' וישב
ממנו שבי אינו אלא שפחה אחת
וא"כ י"ל דאהכ"נ נכרי מישראל אינו
קונה ושאיני שפחה דלאו ישראלית גמורה
הוא אמנם כיון דאשכחן מקרא אחרינא
דנכרי מנכרי קונה א"כ לא הו"ל
לאשמעינן אלא וישב שבי ל"ל ממנו
לאשמעינן שממנו מישראל ואפ"ה מקרי
שבי דידי'.

והנה הרמב"ם (פ"ו מהל' נה"ב) כתב
הרבה כרכין שכבשו עולי מצרים
ולא כבשו עולי בבל ומה שכבש יהושע
בטלה קדושתו אחר חורבן הבית ומה
שקודש עזרא אף לאחר חורבן הבית לא
בטלה ולמה כ"כ משום דיהושע קודם
לא"י בכיבוש שכיבש כל האומות ולאחר
חורבנה ששוב נטלו האומות מישראל

קדשה לעמיד לבא כיון שעלו בני הגולה והחזיקו במקצת הארץ קדושה קדושה שניה העומדת לעולם.

ופי' הכ"מ דבסוף ערכין דף ל"ב אפליגו חנאי דכל הני רבנבבא אמרו הכי ורבי דבבבא הוא סבר הכי וגם עשה מעשה פסק רבינו כמותו ומבואר דס"ל כהרמב"ם דקדושה ראשונה בטלה נמלא דבריו ונ"ל דס"ל לגפ"י דהכ"מ סבר כן אליבא דרמב"ם וליה לא ס"ל ונ"ע, עוד יש לעיין דהרמב"ם בהל"ח כאן כתב להדיא כל שהחזיקו עולי מצרים וכו' הרי דקרי להו החזיקו ע"ש ונ"ע.

ודע דהרדב"ז הל"ח הנ"ל הקשה ג"כ כיון שנחקדשה קדושה שבה להיכן הלכה ורבינו כתב לפי שהיתה מהני הכיבוש בלבד קידשה לשעמה בלא לעמיד לבא וגראה לדעתו לפי שלא קדושה בפה אלא בימי עזרא קדושה בפה ועדיין יש להקשות למה לא קידש יהושע בפה ומה"י קדושה לעולם י"ל שיודע ה"י שעמידה ליחרב ואם יקדשה קדושת עולם לא תהי' חקנה לעניים בשביעיית ודבריו צריכין ביאור דכי התקנה לעניים רק לאחר שיחרב צריכין לה והלא חקנה זו לעולם צריכין לה וע"כ נראה דיהושע לא חש לחקנת עניים וא"כ מ"ש דכל זמן המקדש לא חש לחקנת עניים ורק לאחר שנחרבו ובשלמא בני הגולה לא חלקו אבל ליהושע נ"ע לפי דעת הרדב"ז וי"ל.

יהושע בטלה כל קניינים והוי כאלו נטלו סיוון מעכו"ם הראשון שלקח ממנו הישראל אבל אי אמרת כסברת הכ"מ דאף כיבוש יהושע הוי חזקה אחי שפיר, ומינה הוכיח כדעת הכ"מ דקדושה ראשונה קדשה לשעמה וקדשה לעמיד לבא ע"ש.

ולפענ"ד קשה עוד לדעת הלח"מ מש"כ הרמב"ם (שם הי"ד-ט"ו) דביהמ"ק וירושלים קדושה ראשונה קדשה לשעמה וקדשה לעמ"ל ולטעם הלח"מ אין נפ"מ בין ירושלים לשאר א"י כיון שהדר כבשוהו העכו"ם הדרה קדושה אפילו מירושלים, איברא דקושיא זו חקשה אפילו להכ"מ דמ"ש ירושלים משאר א"י ודא הוא קושיית ההשגות ובאמת כי גם הכ"מ שם הרגיש בזה שכתב אך הנך מקומות דקחני אם אין מקדש ירקבו קשה ואין לומר דאחו דלא כהלכתא שהרי רבינו פסק כן בפ"ז מהל' מע"ש.

גם על הנפ"י קשה לי דנראה דס"ל דהכ"מ חולק על הרמב"ם בזה דס"ל דכיבוש יהושע בטל וס"ל להכ"מ קדשה ראשונה קדשה לשעמה וקדשה לעמיד וחזיק שם דבריו למעין שם ולדבריו ז"ל יהיו דברי הכ"מ סותרים מה"א מהל' תרומות ה"ה שכתב הרמב"ם כל שהחזיקו עולי מצרים ונחמדש קדושה ראשונה כיון שגלו בטלו קדושתן שקדושה ראשונה לפי שהיתה מהני הכיבוש בלבד קדשה לשעמה ולא

לזרעך אחננה והוא בניס שהולכין בדרך אבות ועוד נאמר ונחתי אהה לכם מורשה אני ה' ואפילו למ"ד א"י אינה מוחזקת מ"מ נחנה לנו במחנה בשביל קבלת התורה שקבלו עליהם ולכן שפיר הוא שלהם והחזיקו בה כאדם המחזיק בשלו וקדושה קדושת עולם ואמי שפיר בס"ד דקדושה ראשונה בטלה דלא הוי אלא ע"י כיבוש ונטל הכיבוש בטלה הקדושה אבל קדושה שנייה היחה ע"י חזקה שהחזיקו בני"י בא"י לעולם לכן קדושה לע"ל והבין כי זה בס"ד נכון בדברי הרמב"ם.

ובהא מיושב הא דאמר רבי יצחק (הובא דבריו ברש"י תחילת בראשית) לא הי' צריך להחיל את התורה אלא מהחדש הזה לכם שהוא מצוה ראשונה שנצטוו ישראל ומה טעם פתח בבראשית משום כח מעשיו הגיד לעמו לחת להם נחלת גוים שאם יאמרו האומות העולם לישראל לסטים אחס שכבשתם ארצות שבעה גוים הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה הוא והוא בראה ונחנה לאשר ישר בעיניו בראונו נחנה להם ובראונו נטלה מהם ונחנה לנו עיין רש"י עה"ת בראשית, ולכאורה לדעת הרמב"ם לפת"ש הלח"מ באמת יאמרו ויאמרו דהרי לאחר שלקחוהו חזרה להם ומה זה שאמר ונחנה לנו ולהנ"ל אחי שפיר דבאמת נחנה להם אלא שעל חנאי נחנה וכשלא קיימו החנאי חזר ולקחה מהם אבל בימי עזרא כבר קבלוהו בלי שום חנאי וקדושה לע"ל והבין.

ולולי דמסתפינא הי' נראה לפרש דברי הרמב"ם לפת"ש בגמ' שבת (פ"ח) כפה עליהם ההר כגיגית ואמר תקבלו התורה מוטב וכו' ואמרו מכאן מודעה רבה לאורייתא ופת"ה הדר קבלוהו בימי אחשורוש ע"ש, והקשה הרשב"א ז"ל דאמאי נענשו בבית ראשון ונגלו מא"י כיון דמודעה רבה לאורייתא ולא הי' להם ליענש ומי' דכתיב בעבור ישמרו חקיו וחורתי ינאורו והו"ל נחינתא א"י על חנאי שאם ישמרו התורה ישארו שמה ואם לאו בטלה המחנה.

ומעתה שפיר מובן מה שאמרו קדושה לשעתה ולא קדושה לעמיד לבא והטעם שכחז הרמב"ם שקדושה ראשונה לא היחה אלא מפני הכיבוש בלבד שהרי א"י לא נחנה עדיין לישראל אלא על חנאי שאם ישמרו התורה וכיון שלא נחנה אלא על חנאי נמצא דהקדושה לא היחה אלא מפני הכיבוש בלבד וקדושה לשעתה וכיון שחטאו ועברו על החנאי נגלו ממנה ונלקחה הארץ מידיהם בטל הכיבוש דכיון דבטלה המחנה שלא קיימו החנאי ממילא בטל הקידוש דהו"ל כמקדש דבר שאינו שלו או כמקדש מחנה על מנת להחזיר דכשמתחזרה ינאה מקדושתה.

אמנם קדושה שנייה היחה לאחר שעלה עזרא והוא היחה אחר נס פורים שהדר קבלוהו בימי אחשורוש וכיון שקבלו התורה באהבה א"כ א"י נותן להם בחזקה מאבותינו שאמר הקב"ה לא"א

לנגוע באדמה זו אלא שבה סיחון וטיהרה וכיון שכן כל מקום שיכבשו בניי מא"י הוא א"כ מה שכבש דוד נמי בכלל א"י הוא דמ"ש כיון דהי' מלך גדול וז"ש בפסיקתא כי חשבון עיר סיחון ושמעין מינה דעמון ומואב טיהרו בסיחון וע"כ דלא אמרינן א"י מוחזקת לנו מאבותינו א"כ ילמדינו רבינו האוכל טבל בסוריא מהו שילקה כיון שג"כ הו' כיבוש וק"ל.

(שנת משכ"ט)

"והי' היוצא אשר יצא וגו'" (שופטים י"א, הפטורה לפי חקת). ר"י ור"ל ר' יוחנן אמר הקדש דמים הי' חייב ור"ל אמר אפילו הקדש דמים לא הי' חייב וכו' ופריך ולא הי' שם פינחס שיחיר לו נדרו אלא פינחס אמר הוא נריך לי ואני אלך אללו ויפתח אמר ראש קאיני ישראל ואני הולך אלל פינחס וכו' והנראה שהי' שם הקפדה בין פינחס ליפתח שיפתח לא רצה להכניע אלל פינחס ופנחס לא רצה להכניע ליפתח וכיון שכן א"כ הכ"נ דלכתוב לו בכתב על חרטה נמי הי' ק"ל שזה להכניע עצמו ולא רצה להכניע עצמו כלל אפי' בכתב.

או יאמר לפמ"ש בסמוך דף י"ב ע"א בגמ' נדרים משבח ליה רבא לרב נחמן ברב סחורה דאדם גדול הוא וכו' אחא לקמיה דר"נ הוה ליה נדרא א"ל ר"נ נדריח אדעמיה דהרי וכו' אמר איקפד רב נחמן א"ל זיל לקילעך נפיק רב סחורה ופתח היחרא לנפשיה רבי

ובמ"ש יש לישב נמי מ"ש ירושלים משאר א"י לפי שקדושת ביהמ"ק ירושלים מפני השכינה ואין זה ענין של נתינת א"י ע"ת ושכינה אינה בטילה לעולם אבל שאר א"י אינו כן והבן.

אלא דלפי מה שהעלינו תקשה לן מ"ש סוריא משאר א"י כיון דליהושע לא נתנה א"י אלא ע"ת כדעת הרשב"א א"כ כל הכיבוש שכבשו בניי קודם החורבן לא הי' אלא ע"ז וא"כ מ"ש סוריא משאר א"י וכ"ת משום דעדיין לא כבשו ז' עממין ואפ"ה אמרינן דנחתיב בחו"מ דאורייתא ולא אמרינן דהוה כיבוש יחיד וז"ש כי חשבון עיר סיחון וכו' ול"כ האוכל טבל בסוריא מהו שילקה עליו.

עוד נראה באופן אחר לפמ"ש אי א"י מוחזקת לנו מאבותינו או לא (ע' ג"כ קי"ט) והנה למ"ד א"י מוחזקת לנו מאבותינו ודאי מה שמוחזק לנו הוא בכלל א"י בקדושתה אבל מה שאינו מוחזק לנו אינו בכלל א"י ולכן שפיר אמרינן כיבוש יחיד לא שמיה כיבוש כיון שאינו מוחזקת, אבל למ"ד א"י אינו מוחזקת לנו מאבותינו אלא ברצונו נטל מהם ונתן לנו א"כ כל מה שנתן לנו השי"ת הרי הוא שלנו ובכלל א"י הוא דמ"ש סוריא משאר א"י והנה מהא דעמון ומואב טיהרו בסיחון משמע דאין א"י מוחזקת לנו מאבותינו דהרי עד שלא נטלה סיחון הי' אפילו אסור לנו

פליתי פי אל ה' ולא אוכל לשוב ובחזו
ג"כ רצתה בדברו ע"ש וכיון שדבר זה
טעות הי' מצד יפתח לכאורה אין ללמוד
מזה אי מועיל בכתב או לא ועיין גם
ילקוט שמעוני שופטים רמ"ז ס"ז-ס"ח
ולפי שלא הי' [יפתח] בן חורה אבד את
בתו אמרה לו בתו שמת כתוב בחורה
שיקריבו נפשות וכו' אמרה לו הניחני
ואלך אלל ב"ד שמת ימצא פתח לנדריך
וכו' ולא שמע לה א"כ הכ"נ הא לא
ידע ואדרבה הי' ס"ל דאין כלל הימר
לנדר זה א"כ פשוט דלא הי' יכול לכתוב
בכתב על הקלף וע"ש ועיין עוד ויק"ר
הל"ז והבן.

אומר אחזו הוא דרך ישרה שיבור לו
האדם כל שהוא תפארת וכו' והשתא
דקפיד ר"נ אדעתא דהרי לא נדרי ישראל
לנפשי וע"ש בר"ן ורש"י וא"כ דיפתח
נמי אדעתא דקפיד פינתח לא נדרי אלא
כנראה דיפתח לא הי' ת"ח ולא ידע מזה
א"כ גם הא לא ידע שאפשר להחיר
בסתרה.

איברא דגם הרד"ק (שופטים יא:מ) וגם
רבינו הרמב"ן האריך בזה
שהביא דברי רז"ל מן המדרש הנ"ל
וקיים וראינו מדבריהם ז"ל כי מה
שעשה יפתח בטעות עשה והי' הוא
סבור שנדרי ה' נדר כמו שאמר ואנכי

פרשת בלק

הי' על ההר או פתור אחרינא ותו מאי
לנו אי הוה ארץ בני עמו או לא, ותו
מהיכא ידע דאשר תצרך וגו'.

ותי' ז"ל דבלק ומואב חשבו דלא הוה
חד יחיד ומיוחד דשליט על כולא
אלא חשיבו שהם סטרין דאינון מתדבקין
בהו הוו שליטי עלמא, וכמו שחשב
פרעה דאמר לא ידעתי והאמורי דבק
בס"א חזק מכולם וחשבו דלית מאן
דתקיף ויכיללהו וכיון דראו מה שעשו
ישראל לאמורי שהוא הי' לדעתם החזק
מכולם ולכן ויגר מואב כי רב הוא

"וירא בלק וגו'" (כב:ב). במגיד
מישרים עה"ת מרבינו הב"י הקשה אטו
הוא חזא וכ"ע לא חזי, ותו מאי את כל
אשר עשה אמאי כתיב כל, ותו אמאי
אמר אשר עשה ישראל לאמורי דהיינו
סיחון ולא אמר דחזא נמי מאי דעשו
לעוג, ותו עד השתא מי לא ידעו
שהקב"ה מרחיש ניקא לישראל, ותו מאי
ויגר מואב מפני העם כי רב הוא אמאי
לא נקט טעמא כי חזק הוא, דהא
נלחונא דתקיפין הוא טפי מריבויא, ותו
מאי ויקץ, ותו מאי כלחוך השור, ותו
מאי פתורה אשר על הנהר ומאי לנו אם

והרגום וכו' ואמר הקב"ה מי מודיע לבני הנסים הללו המשל אומר נתחפח לחינוק הודיע לאמו לאחר שעבר חזרו ההרים למקומם והבאר ירדה לחוף הנחל והעלה משם דם ההרוגים וזרועות ואיברים ומוליכתן סביב המחנה וישראל ראו ואמרו שירה ע"ש.

במצא דבאמוריים היו שחי מלחמות אחד המלחמה שאסף כל חילו ויזא לקראת ישראל המדברה וערך מלחמה גדולה ויכהו וישראל והשניח שנלחם להם בהרים הקב"ה בלי ידיעתם, ולפ"ז י"ל וירא בלק בן נפור אח כל אשר ישראל לאמורי כלומר הוא הבין שכאן היו שחי מלחמות אחד מלחמה בדרך הטבע ויכהו אלא דזה י"ל שאפשר בני ישראל עם רב מאד ולכן הגם שסיחון ה"י מלך חזק שכל מלאכי כנען העלו לו מס שה"י שומרם שלא יעברו עליהם גייסות ואין כל צרי' יכול לכבשו ואעפ"כ חשב בלק כי אפשר שבני ישראל עם רב מאד ויכלו לו לסיחון אף שסיחון חזק אבל ראה עוד שמן השמים נלחמים עם האמורי וזה ראה נמי מאשד הנחלים א"כ ראה שחי ראיות אחד מלחמת הטבע והשניית מלחמת הקב"ה מן השמים בלי ידיעתם עד שיהו צריך להודיעם מהגם שעשה להם.

ולפ"ז מובן וירא בלק בן נפור אח כל אשר עשה כלומר לא רק מה שהרגים במלחמה אלא כל אשר עשה שנהרגו בהרים וראה נמי אשד הנחלים

שהרגישו שישראל מחדקין בקב"ה שהוא רבנא-דשליט על סטרין ע"ש מה שהאריך בזה וש"י.

וי"ל עוד לפי שבמלחמת אמוריים היו שני דברים אחד וישלח ישראל מלאכים אל סיחון מלך האמורי לאמר אעברה נא וגו' ולא נתן סיחון אח ישראל עבר בגבולו ויאסף סיחון אח כל עמו ויזא לקראת ישראל המדברה וילחם בישראל ויכהו וישראל לפי חרב (כא:בא), ואמנם בסמוך (סא:יג-טו) משם נסעו ויחנו מעבר ארנון אשר במדבר היזא מגבל האמרי כי ארנון גבול מואב בין מואב ובין האמרי וגו' ואשד הנחלים אשר נטה לשבת ער ונשען לגבול מואב.

ויפרש"י ואשד הנחלים מרגום של שפך אשד, שפך הנחלים שנשפך שם דם אמוריים שהיו נחבאים שם לפי שהיו ההרים גבוהים והנחל עמוק וקצר וההרים סמוכים זה לזה אדם עומד על ההר מזה ומדבר עם חבירו והדרך עובר בנחל אמרו אמוריים כשיכנסו ישראל לארץ לחוף הנחל לעבור לעבור נלא מן המערות בהרים שלמעלה מהם ונהרגם בחצים ואבני בליסטראות והיו אותם נקעים בהר של נד מואב ובהר של נד אמוריים היו כנגד אותן הנקעים כמין קרנות ושדים בולטין לחוף כיון שבאו ישראל לעבור נודעזע ההר של ארץ ישראל כשפחה היוצאת להקביל פני גבירחה ונתקרב לנד הר של מואב ונכנסו אותן השדים לחוף אותן נקעין

וישאלו כמה מהם שהם שוב יהיו בעלי הארץ וירצו מחדש כמו כשאוכל השור את ירק השדה הגם שנשאר השדה בלי ירק ולא נשאר כלום ואפ"ה לאחר זמן חוזר הירק וזומח וגדל והכ"נ חש בלק כשראה עם רב ויכנסו לארצו ויאכלו את עם הארץ כלחוף השור את ירק השדה ויאצו משם וישאלו ולא יעברו על כי לא אתן לך מארצו וגם יהרגו את אנשי המקום.

ובזה יש לי שב מה שסיים ובלק בן צפור מלך מואב בעת ההוא ולכאורה הרי החמלת הפרשה הוא וירא בלק בן צפור ולמה חזר ושונה ובלק בן צפור וגו' ולהנ"ל י"ל דבלק לחוק טענתו וטעמו אמר שהרי בלק בעצמו מנסיכי מדין הי' וכיון שמת סיחון מנוהו עליהם ללורך שעה עיין רש"י ורמב"ן א"כ נראה דאפשר שיהיו אחר ולא מואבי ללורך שעה וא"כ אפשר נמי שילחכו הקהל את כל סביבותינו כלחוף השור שיאכלו הכל ויכלו את עם מואב לפי שעה וילכו להם ויחזרו המואבים הנשארים וראי' כי בלק בן צפור מלך מואב בעת ההוא הרי שאפשר לזמן יבא אחר ולכן שלח לבלעם כדמא לעשות.

"ויאמר מואב אל זקני מדין וגו'" (כב:ד). וברש"י והלא מעולם היו שונאים זה את זה שנאמר המכה את מדין בשדה מואב אלא מיראחן של ישראל עשו שלום ביניהם.

וראה נסים משונים שלא ראה עד היום ולכן שלח לו לבלעם על העם כי רב הוא שהרי הצליחו נגד סיחון אבל שלח נמי אל בלעם בעור פחורה אשר על הנהר להודיעו ולרמוז לו מהנסים דאשד הנחל והיינו פחורה אשר על הנהר מה שעשו ישראל לאמורי ולכן דוקא מאמורי ראה ולא ממלחמת עוג כי נסים גלויים כבר ראה אבל לא נס שעשו להם בזנעא שלא ידעו כלל.

ואולי י"ל עוד שכיון שההרים מזד אחד של מואב ומזד שני של אמורי ונמצא שהם היו נמי במעל נגד ישראל והגם שאמרה חורה אל חזור את מואב ועיין רמב"ן כאן אבל חשבו דזה כל זמן שמואב לא החמיל בהם אבל כל שמואב החמיל בהם והפר בריחו שוב מוחרין הם להכריחו כי הבא להרגך השכם להרגו וזה בכל אומות אמרה ועיין חוס' ב"ק ל"ח ולכן כשראה בלק את כל אשר עשה וכל מרבה גם משני ההרים ונמצא שמואב הפר בריחו שלא להרוג ישראל והוא בהרים שלו סייע להאמורים מה שרצו להרוג את ישראל ולכן ויגר מואב מפני בני ישראל.

וי"ל עוד בלשון כלחוף השור את ירק השדה, דהנה עד אמרה אל חזר את מואב כי לא אתן לך מארצו והנה חשב דמה שאמרה חורה כי לא אתן לך מארצו שלא יירשו את ארץ מואב אבל בכל זאת אפשר ויכנסו לשם לשעה ויכלו לבני מואב ויהרגו אותם וישאלו הארץ

נראה ביאור מיראחן של ישראל
 דכשישראל עושין חטובה אז הגויס
 יראים מהם וכדכתיב וראו כל עמי הארץ
 כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, ו"ש
 מיראחן של ישראל כלומר שהיו ישראל
 יראי ה' ולכן יראו מהם ועשו שלום
 ביניהם. (שנת תשנ"ו)

"ויבא אלקים אל בלעם לילה ויאמר
 לו אם לקרוא לך באו האנשים קום
 לך אתם וגוי" (כב:ב). ופי' רש"י ז"ל
 אם הקריאה שלך הוא וסבור אמה ליטול
 עליה שכר קום לך אחס. וכבר מילתי
 אמורה, וכי בשכר מותר ומה נשתנה.
 ונ"ל בס"ד דהנה המהרי"ט (מה"מ סי'
 ק') בעי למיפשט דמיקרי פרעות גדר
 אפי' על המחשבה מההוא דאמרין והלא
 הם פרעו הגדר תחילה שנאמר "וישלח
 מלאכים אל בלעם בן בעור" דקרי ליה
 פרעות גדר המחשבה ששכר את בלעם
 אע"ג דלא עבד מעשה ולא אהני
 מעשיו, ועוד אפילו אהני מעשיו שהיה
 בלעם מקלל איהו לא עבד כלום ואין
 שליח לדבר עבירה.

ובספר ארעא דרבנן (אוח א' סק"ה)
 מדייק מזה דס"ל דמעכו"ס
 לעכו"ס יש שליח, והנה בירושלמי (פאה
 פ"ג נחמ"י) דקצרוה עכו"ס אמרינן התם
 שאס קצרוה פועלים עכו"ס הרי זו
 חייבת, ש"מ דאע"ג שאין שליחות
 לעכו"ס ואינו נעשה שליח לישראל מ"מ
 פועל שאני דידו כיד בעה"ב וכאילו
 עשאו הוא עצמו חסוב. וכחז הארעא

דרבנן הנ"ל, ומכאן יש לדקדק על
 המהרי"ט שכתב גבי בלק דאיהו לא
 עבד כלום ואין שליח לדבר עבירה, דאי
 כל עצמו דלא נקיט ליה מטעם דאין
 שליחות לעכו"ס יחכן לומר שהוא משום
 דס"ל דשאני הכי כשכיר הוא לבלק
 דכתיב ואשר שכר ישכור יד כיד, וא"כ
 שליח נמי הוא והיכא כתב ואין שליח
 לדבר עבירה הא שכיר לאו מדין שליחות
 הוא אלא כיד המשלח עצמו.

וראיתי להריטב"א צפ' האיך מקדש
 אהא דאין שליח לדבר עבירה
 ואמרין דמשלח חייב צדיני שמים כתב
 שם דדוקא שוכר דעבד מעשה חייב
 צדיני שמים אבל דביצורה לא מחייב.
 ואני תמיה דבשוכר הוא כאילו איהו
 גופיה עבד וחייב אף צדיני אדם דיד
 שכיר כיד השוכר עצמו ע"ש. והנראה
 דס"ל דהיכי דשכרו חייב משום דיד
 השוכר כיד השכיר בעצמו (גם נמל"מ
 האריך בזה). וא"כ זה שאמר רש"י "אם
 לקרוא לך באו האנשים" פי' ורונה אמה
 לקבל שכר א"כ יהי יד שכיר כיד
 בעה"ב וממילא בלק יהא חייב ואז קום
 לך אחס, וק"ל. (שנת תשי"ח)

"וישם ה' דבר בפי בלעם ויאמר
 שוב אל בלק וכה תדבר" (כג:ה).
 נראה לפמ"ד כה חזרוה את בני ישראל
 בלשון הקודש, וכבר אמרו ז"ל דהקב"ה
 ברא עולמו בלה"ק ונתן התורה בלה"ק
 ודבר עם נביאיו בלה"ק ומלאכי השרת
 מדברים רק בלשון הקודש, והנה בלעם

של יעקב אבינו שלא רצה לקלס. וזוה יש לפרש נמי למנצח מזמור לדוד יענק ה' ביום זרה, מה הזמר ששמח דוד המלך ע"ה על היום זרה, אלא שכבר ברא הרפואה ולכן למנצח מזמור לדוד.

והנה במדרש שומר טוב לאב ובן שהיו מהלכין בדרך ונחיגע הבן אמר לאביו והיכן היא המדינה אמר לו בני סימן זה יהא בידך אם ראיח בית הקברות לפניך דע כי המדינה קרובה לך, כך אמר הקב"ה לישראל אם ראיחם שהנרות מכסות אחכם באומה שעה אחס נגאלים, שנאמר יענק ה' ביום זרה ישגבך שם אלקי יעקב, אלקי אברהם ואלקי יצחק אין כתיב כאן אלא אלקי יעקב ולמה אמר ריש לקיש משל לאשה עוברת שהיא מקשה לילד אמרין לה לית אבן ידעין מה נאמר לך אלא מאן דעני לאמך בעידן קשיומה יענה יתיך בעידן קשיומך, כך כתיב ביעקב לאל העונה אותי ביום זרתי. אמר להם דוד מי שענה יעקב אביכם בעת זרתו יענה אחכם בעת זרתכם הוא יענק ה' בעת זרה ישגבך שם אל' יעקב.

ועוד אמר דוד לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעיני כלומר בזרתי, וע"י המורה איפשר להדבק בשכינה שנאמר ואחס הדבקים בה' אלקיכם וכי אפשר להדבק בשכינה והלא כתיב אש אוכלה הוא אלא הדבק בת"ח וקב"ה ואורייתא מד הוא ונעשה דבוק כביכול בשכינה ממש. וזוה"ק פ' חרומה מאן דידיע

כשקבל הנביאה בלה"ק חשב עכ"פ להגיד הנבואה לבלק בלשון עמו וקצת ישנה בלשון חלקלקות שאין הכונה לבדך אח ישראל אלא שיש איזה סיבה עכשיו וכיוצא בו ולא רצה הקב"ה בזה אלא להראות חבתן של ישראל, ולכן וישם ד' דבר צפי בלעם כלומר הדיבור שם צפי בלעם בלשון הקודש ובכוון ממש מה שיאמר ואמר ליה שוב אל בלק וכה מדבר בלשון הקודש מדבר וממילא לא תוכל לשנות כלום.

או יאמר שבמכת מזרים אמר ל' הקב"ה למשה ואמרת אל פרעה כה אמר ה' בני בכרי ישראל ואמר אליך שלח את בני יעבדני וממאן לשלחו הנני הורג את בנך בכרך (שמות ד:כג) ושוב אמר הנה לא שמעת עד כה וז"ש שוב אל בלק וכה מדבר, כלומר תזכיר לו בלשון כה נלקה פרעה וכל הנוגע בהם כנוגע בבנת עינו. ואולי מהאי טעמא שוב ויאמר אל בלק התיצב כה על עלתיך ואנכי אקרה כה (כג:טו), ויש לדייק לשון כה כאן פעמיים הי"ל לומר התיצב על עלתיך ואנכי אקרה. ולהנ"ל י"ל דבלעם ידע ששינה ולא הזכיר לשון כה לבלק כלל ולכן כדי לתקן זה אמר התיצב כה, ואנכי אקרה כה.

"מה אקב לא קבה א-ל" (כג:ח). אמרו ז"ל הקב"ה בישראל בורא הרפואה קודם המכה ובעכו"ם נותן קודם המכה ואח"כ אולי ירפאהו. וז"ש מה אקב לא קבה א-ל, כלומר שכבר הקדים הרפואה

מלה לאורייתא אנטריך למירדף אבתריה ולאולפה הדיא מלה מיניה. וז"ש מן המינר קראתי י' כלומר כשכבר ח"ו עת צרה גדולה אז ענני במרחב י' ע"ש.

וברעיא מהימנא פ' חרומה הוצא בפני מנחם שס, פקודא דא ללמוד חורה בכל יומא, כל מאן דאישחדל באורייתא למנדע אורחיה דקוב"ה זכי בהאיא עלמא וזכי בעלמא דאחי ואשחויב מכל קטרוגין בישינ וכו' קוב"ה אשרי שכינתיה בגויה דלא חעדי מיניה, ע"ש, שהלומד חורה עושה מדור לשכינה בגוי', דקב"ה ואורייתא קשורים זה בזה והמכניס חורה במעיו הרי גופו נעשה מדור לשכינה והרי הוא כארון הקודש המחזיק את החורה, ואולי כקלף שכוחבין עליו הס"ת, ועיין בעה"מ ומלחמות סוכה דף ט' אי קלף הוי גוף הקדושה, דהבעה"מ מפרש דהאוחיות והדיו והקלף שלשחן הוי גוף קדושה שקשורין זה לזה ודיו לעצמו אינו קדוש וגם הקלף לעצמו אינו קדוש וכשכוחבין עליו שלשחן מחקדשים ונעשין גוף הקדושה, והרמב"ן ז"ל חלק דקלף הוי מצוה, ולא גוף קדושה, ומה"ט אמרו כשישראל מצטער הקב"ה אומר קלני מראשי קלני מזרועי והבן

וזה נמי מה שאמרו ז"ל הרואה אדם מישראל כי ימות צריך לקרוע עליו כס"ת שנקרעה או נשרפה ח"ו, כי האדם כקלף לס"ת ונחמ אל הארון את העדות, וכשלומד ומיגע עצמו בכל אבריו

כמ"ש שלמה המלך ע"ה חורה שלמדתי צאף הו"ל כחרט החוקק החורה בגופו ממש ונחקדש הגוף, ובגמ' ע"ז י"ח ברחב"ד שאלו חלמידיו רבי מה אשה רואה והשיב גליונות נשרפין ואוחיות פורחות באויר ורחב"ד בעצמו נמי קרא על עצמו גליונות של ס"ת שכרכו בו, וזה ועשו לי מקדש ושכנתי בחוכם, כלומר בחוכם ממש, ועד"ו אמרו חז"ל משחרב ביהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה, שנעשה מדור כביכול כמקדש בזמן הבית, וגם גוף ישראל מקודש והייחס לי סגולה מכל העמים, ואחס חהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש והבן מאד.

והרוצה לדעת דרכי ה' יעסוק בחורה כי ישרים דרכי ה' נדיקים ילכו בה ובמשנה רבי אומר איזהו דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהוא תפארת לו מן המקום ישראל אשר בך תפארת, ואם אין חורה אין כלום, ובני ישראל מקודשין אליו לדעת כי אני ה' מקדישכם, כאדם המקדש אשה לעצמו כביכול, וזה מ"ש במשנה חענית ביום חתונתו זה מתן חורה וביום שמחת לבו זה בנין ביהמ"ק שע"י לימוד חורה עשו לי מקדש ושכנתי בחוכם ואחס הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום וה' הטוב יכפר.

"מה אקב לא קבה אל ומה אזעם לא זעם ה'" (בג.ח). ועיין רש"י כשהיו ראויים להחלל לא נחללו כשהזכיר אביהם את עונם כי באפס הרגו איש לא

הלדניקים שבהם, וא"כ יהי הפי' כמוהו, היינו הלדניק שהוא ישר ולא אמר כמוהם על כל ישראל, ובעה"ט פי' ישרים בגימ' אצו"ח העול"ם, ס"ח של שמוח האבות בגימ' בלע"ם, וזהו ויהי אחרימי כמוהו, כלומר בגימ' שלהם, ופלא. וי"ל דמרמו על מה שאמרו ללא קס בישראל כמשה אבל באוה"ע קס זה בלע"ם, ובחו"ל שהי' גדול ממשה ואולו לא הי' נתקלקל הי' מגיע לישרים כלומר האבות, אבל כיון שחטא לא נשאר לו אפילו אחרית.

"מי מנה עפר יעקב ומספר את רבע ישראל" (כג:י). מי יוכל למנות כל מצות שכל אחד ואחד מישראל עושה משנולד עד ששז לעפר, וזה ויאבק איש עמו העלה אבק ועפר שהוא עפר יעקב עם שרו של עשו, ויגע בכף ירך יעקב שהם המצות שבני ישראל מקיימין ירך יעקב דוקא יוצאי ירכו, וברש"י פ' עקב והיה עקב השמעון אס מצות שאדם דש בעקביו השמעון שהוא עפר יעקב ולמדנו שזכר פסיעות מאלמנה אחת, וגם מי מנה עפר יעקב מצות שעושיין ישראל בעפר לא חתרוש צשור וחמור יתדיו, לא חזרע כלאים, אפר פרה, עפר סוטה, ערלה כלאי הכרם, לקט שכחה ופאה, והשוחט חי ועוף צריך שיתן עפר למטה ועפר למעלה, שנאמר ושפך את דמו וכסו בעפר, ודרש ר"ז אמר רב עפר לא נאמר אלא בעפר מלמד שהשוחט צריך שיתן עפר למטה ועפר למעלה ויכסנו בעפר, ואפשר דגם עפר קבורה

קלל אלא אפס שנאמר ארור אפס כי אז ע"ש. ונראה למה הזכיר דוקא יעקב אבינו ובשם אל.

וי"ל לפ"מ דאיתא במדרש ויתר יעקב לבדו ר' ברכיה בשם ר' סימון אמר אין כא-ל ישורון (דברים לג:כו) ומי כאל ישורון ישראל סבא מה הקב"ה כתיב בו ונשגב ה' לבדו ביום ההוא אף יעקב ישאר לבדו, ובזוה"ק פ' וישלח (דף קס"ח) וז"ל וקיומא דיעקב איהו קיומא שלים יחיר מכולהו ובג"כ בשעתא דאעקו לבנוי דיעקב קב"ה אחמי קמיה דיוקנא דיעקב ותיס על עלמא. ותסד לאברהם שאף שחמו זכות אבות זכות יעקב קיימת לעד. וזה ויתר יעקב לבדו כי יוותר זכותיה אף כי חמו זכות אבות ולפ"ז י"ל דזה הכוונה מה אקב לא קבה אל דהיינו יעקב שזכותו עומד לנצח וממילא מה אזעוס לא זעס ה' בזכות יעקב אבינו לא זעס ה'.

(שנת השנ"ט)

"חמת נפשי מות ישרים ותהי אחריתי כמהו" (כג:י). עיין בע"ח מלאן חסובה למיניס זכרם לאצדון שהרי צרות הקדש היה אומר דבריו ושאמר שיהא סופו כישראל אלמא יש חקנה לישראל לאחרית ע"כ. וי"ל לפמ"ש חז"ל כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב שנאמר ועמך כלם לדיקים ולכן הכניס כל ישראל לאחרית של עוה"ב.

ומיהו רש"י פי' ישרים שבהם, כלומר

ותרועת מלך בו, דמנזח מילה שקבלו עליהם בשמחה אכתי מקיימין אותה בשמחה וזה ותרועת מלך בו שמריעין מתוך שמחה.

"ומספר את רובע ישראל" (כג:י). פי' רבינו אביגדור, אירס אשה מזרך לקדש אשה, כדאיחא צירושלמי חתן מזרך עובר לעשייתן, וכן מזרך שהחיינו, וכן פסק כי הקידושין מני ליה לבי יקח אשה עם שאר חייבי עשה. נראה דס"ל כמ"ד מ"ע לקדש אשה והוא דעת רבינו ההלכות גדולות והרמב"ם ז"ל, בסה"מ מ"ע רי"ג ובספרו היד פ"א מה"א ה"ב. ודלא כרא"ש דס"ל דהמזוה פרו ורבו ולא הקידושין ואפשר לקיים ע"י פילגש והדברים ידועים.

גם מה שכתב החתן מזרך עובר לעשייתן, וכן מזרך שהחיינו לא נהגו כעת שהחתן מזרך אלא המסדר, גם בעצם הטעם דמזרך עובר לעשייתן נחלקו הרמב"ם והראב"ד אי מזרך קודם שמקדש דחיישינן שמא לא חתרנה וכל מזוה שמולה בדעת אחרים אינו מזרך עובר לעשייתן, עיין רמב"ם (פ"ג מה"א הכ"ג) כל המקדש אשה בין ע"י עצמו בין ע"י שליח זריך לזרך קודם הקידושין או הוא או שלוחו כדרך שמזרכין כל המזות, וכחצ הראב"ד אין לנו נוהגין כן אלא מקדש ואח"כ מזרך וכו' ע"ש ועיין רב המגיד, גם נוסח הברכה שכתב לקדש אשה הזכירו מקצת

שאסור ליקח מקבר זדיק ולכן אמר ותהי אחריתי כמוהו.

"מי מנה עפר יעקב" (כג:י). עיין חזקוני מי יוכל למנות עפרוריתו של יעקב הם הזניס דקיס כלומר שיש בהם בניס קטנים שאינן בני מניין שהרי לא נמנו רק לעשרים שנה ומעלה נמצא עפר הוא הטף מרובה על הגדולים כמה ידות ואם הגדולים חטאו קטנים מה חטאו ע"ש, וי"ל עוד שהמנין בישראל מביא בהם ח"ו כלי' כמ"ש בדוד ולכן אמר מי מנה עפר יעקב אף שהגדולים כבר מנה אותם ובהם אפשר להכניס עיה"ר ולהזיקם אבל מי מנה עפר יעקב וכיון שלא מנה אותם אינן בכלל הקללה לעולם. ואין הקב"ה חפץ בקללתן.

וי"ל דחשוב הכא ג' מזות של מילה, שמזלת אח ישראל, א) מילה שהוא חיתוך הערלה ומניחין אותה בעפר כמבואר בש"ע. וזה מי מנה עפר יעקב ערלות בני' שנחנו בעפר ומנין הערלות אינו מזיק, ב) ה' אלקיו עמו זו מורה על הפריעה שהשם שד-י מרומז בפריעה שמה שפורע עור הפריעה ומחזירו מכאן ומכאן ומשכללו כעין נקודה קטנה מתחת העטרה כמין יו"ד למטה שהוא הקוץ של יו"ד כמבואר בספרי יודעי חן, ג) ודס חללים ישחה זו מזינה צפה שהוא כעין ישחה דס חללים ועיין הפלאה כתובות דף ס' דאפילו לבלוע מותר דס מזינה וזה ודס חללים ישחה.

שמחה לרוב העולם או לרוב עניים או כיוצא בזה, אבל מה לנו לדעת השוטים, ומה"ע שאלו שלהי פסחים מר' שמלאי שאיקלע לפדיון הבן שהחיינו מי מצרך אבי הבן מצרך דקעבד מצוה או כהן מצרך דקמתיא הנאה לידיה ע"ש, דמסקינן אבי הבן מצרך שמים ולכאורה מאי ס"ד דכהן מצרך לפי שהגיע לו חמש סלעים ויש לו הנאה א"כ כל מי שיקבל כמה סלעים ועני המקבץ נדקה ויקבל נדבה יצרך שהחיינו ואח"ל כן א"כ לא שבקת שהחיינו שלא לאמרה ובפי' אמרו דעל אדם מי שלא ראה מימיו אף שנהנה ויש לו שמחה אינו מצרך עליו שהחיינו, אף שיש לו שמחה ובענין כלים אדרבה אם קנה מה שהיו לו כבר או שמאל אבידתו אינו מצרך אף ששמח הרבה בהם וכן אם בנה בית על מחכמתו כמו שהי' אבל קנה כלי חדשה או בנה בית חדש אפילו ישן אלא חדש הוא אללו מצרך שהחיינו.

גם מדברי החוס' סוכה (מ"ו ע"א) שבקשו טעמים לענין שהחיינו וכתבו דלעשות סוכה ולולב ופדה"צ וקריאת מגילה תקנו שהחיינו ואלו בעשיית צינית ותפילין ומילה וקריאת ההלל לא תקנו שהחיינו ומי' שמצוה שיש עליה שמחה תקנו שהחיינו, ומשמע דבעשיית צינית ותפילין אין שמחה ואלו בעשיית סוכה יש שמחה וצ"ב הרי מי אינו שמח בטליית מצויצת חדש ותפילין חדשים וצ"ל דעל העשייה ועל הכתיבה הוא דאין שמחה או שיש לחלק באופן אחר ועכ"פ הם

רבותינו הראשונים עיין א"ו הגדול והאמנם גירסתנו אשר קדשנו במ"ו על העריות.

ולענין ברכת שהחיינו שכתב לצרך ואנו אין נוהגין וכבר טעמים הרבה נאמרו בדבר ובהל"ק נשאל על זה והשיב עד שאתה שואלני למה אינו מצרך שהחיינו שאלני אם יצרך דיין האמת, ופירשתי במקום אחר לפ"מ שאמרו מצא או מוציא זכה מצא אשה מצא טוב לא זכה ומוציא אני את האשה מר ממות ועל הטוב מצרך שהחיינו ועל המר דיין האמת וכיון שמתח החופה איננו יודע עדיין מה הוא ולכן אינו מצרך, או יאמר לפמ"ש בפירושי התפילות והברכות לרבו של הרמב"ן ז"ל דנולד לו בן זכר מצרך שהחיינו נולדה לו נקבה אינו מצרך דיין האמת הגם שאמרו אוי לו למי שבניו נקבות, וא"כ כשנולדה לאביו אינו מצרך עליה כ"ש כשנושא אשה גם כי היא אבר מאבריו ומי שמאל אבדתו אינו מצרך שהחיינו וק"ל.

והיות כי כבר נשאלתי וכתבתי בכעין זה אעתיק מש"כ שאין לאדם לזרוק ברכות מפיו ואשרי אדם שמח תמיד ועבדו את ה' בשמחה וגילו צרעדה אבל אם מי שהוא חסר לו שרוך בנעלו ויביאו לו שרוך חדש ישמח בו או מי שהוא רעב ומציאים לו יונה מטוגנת ישמח בה, והשיכור ציין שרף שלו וכיוצא בו כלם יצרכו שהחיינו על כל שמחה זה כחובא וטלולא ולא תקנו ברכות אלא שיש בזה

רבו של הרמב"ן ז"ל בספרו על החפלות
 ח"א שמי שנולד לו בן מצרך שהחיינו
 אבל כשנולד לו בנה אינו מצרך דיין
 האמת הגם כי אמרו חז"ל א"א לעולם
 בלא בנים ובלא נקבות ואפ"ה אשרי לו
 למי שבניו זכרים ואוי לו למי שבניו
 נקבות ועוד ע"ש [כי על הדרך אין לי
 הספר לעיין אחריו להעתיק לשונן]
 וביארתי קצת דבריו שעל מה שאמרו
 חז"ל אוי לו שיש לו אין לברך שהחיינו,
 ולא זאת אלא שאנחנו מצרכין בכל יום
 שלא עשני אשה והיאך יברך שהחיינו
 במה שמשבחים להקב"ה שלא עשנו כן,
 והגם יש מי ששמה בזה ואולי רוב
 העולם ועכ"פ מי שאין לו בנים כלל ר"ל
 ואפי' מי שיש לו זכרים ואין לו נקבה
 וצריך לקיים המצוה מ"מ לענין ברכה
 שהחיינו לא תקנו חז"ל דחז"ל החליטו
 לנו שאין זה שמחה והו"ל כעין מי
 שצריך ליקח חרופות למחלה והגם ששמה
 שיש לו החרופות מ"מ אינו מצרך
 שהחיינו שיותר הי' שמח שלא יצטרך
 ליקח חרופות כלל וכן מי שח"ו קרובו
 הוא מדוכא ביסורים וגוסס ר"ל זמן רב
 אשר שמחה הוא כשמה ר"ל אשר באמת
 יותר טוב לו ככה מ"מ לא יברך על זה
 שהחיינו שכבר מת אלא צריך דיין האמת
 שעל דבר שאינו בעצם מין שמחה הגם
 שיש אדם שמח בו אינו מצרך שהחיינו
 והגם שצריך לברך גם ברכת דיין אמת
 בשמחה מ"מ הוא ברכה על אבילות ולא
 על שמחה בקינור אין זה השמחה
 שמחייבת אותנו ברכה שהחיינו כיון

ראו מה הוא שמחה שראוי לברך, והרי
 לדעתם הגדולה שם שהביאו דעת רב
 שרירא גאון דעל כלים חדשים שכחוב
 (ברכות נ"ד) דמצרך שהחיינו כחב דלא
 סמכינן עלה דבעי מידי דאחי מומן לומן
 כמבואר (עירונין מ' ע"ג) ובאמת כי אין
 קיי"ל דמצרכין גם על אלו הגם דלא
 אמו מומן לומן.

ומה שהביא שם לברך אבי החתן ואבי
 הכלה שהחיינו משום הפסוק
 שנאמר קחו לכם נשים לבניכם וגם הכלה
 חצרך, ולכאורה גם כל הנאספין שג"כ
 יש להם שמחה יברכו שהחיינו, ואמרו כל
 הנהנה מסעודה חתן ואינו משמחו עובר
 וכו' ברם האמת כי כבר הקשה בזה"ש
 למהר"ם חגיז מאי לא מצרכין שהחיינו
 חתן החופה והשיב ז"ל עד שאחה
 שואלני על שהחיינו שואלני אם לברך דיין
 האמת ע"ש, והדברים מחמיהם
 לכאורה, ומיהו הארכתי בזה בביאור
 הדברים בכמה אנפין וחדא לפ"מ
 שאמרו מצא אשה מצא טוב ומוצא אני
 את האשה מר ממות וא"כ חתן החופה
 אכתי אינו יודע אם הוא בכלל מצא אשה
 מצא טוב או ח"ו בכלל מוצא אני שהוא
 מר ממות ומצרך דיין האמת ולכן אינו
 מצרך שהחיינו שאין כאן שלימות
 השמחה במצוה כלל, ואולי גם האב
 והאם בזהאי ספיקא יחבי ולכן אין
 מצרכין שהחיינו כלל.

עוד שנית לפמ"ש רבינו יהודה בן יקר

הפוקס נהמה נחכה להוליכה אל אשר ירצה. אבל בישראל אדרכה וידבר ה' אל משה לאמר דבר אל בני ישראל. ומיהו דוקא בדברי תורה אבל בשאר דברים לאמר, דרשו ז"ל לא אמור (יומא ד' ע"ג).

ובגמ' חולין (דף פ"ט) האמנס אלס נדק חדברון משרים חשפטו בני אדם, מה אומנתו של האדם בעוה"ז ישים עצמו כאלס, יכול אף לדברי תורה ת"ל נדק חדברון, ופרש"י האמנס אלס אומנות יפה היא האילס אבל נדק דהיינו ד"ת אוחו חדברון. כלומר דוקא דברים בטלים וכ"ש לשה"ר שלא ידבר ויעשה עצמו כאלס אבל דברי תורה חדבר, ועי"ז חזכה משרים חשפטו בני אדם כלומר שהיו דן את כל האדם לכף זכות, וכחב החרדים בשער א"י מי שדן לעולם את כל האדם לכף זכות נעשה מרכבה להקב"ה וההיפוך נעשה מרכבה להקט"א ח"ו וזה משרים חשפטו בני"א.

א"י לפמ"ש מצעל אמרי אמת זוקלה"ה, שפעם שאלה אוחו הרבנית למה אינו מדבר כלל והשיב כי ע"פ דיבורו יש רבנות אנשים [חסידי] וגם הרבה אחרים] שימקרו נפשם על דבור שלו ולכן דבורו רק להכרח ממש, וז"ש האמנס אלס מה אומנתו של האדם יעשה עצמו כאלס לגמרי רק ילמוד תורה כלומר נדק חדברון והטעם כי משרים חשפטו בני"א שני אדם ישפטו מתוך כל דבור ודבור וימקרו נפשם על כל דבור ולכן יעשה עצמו כאלס.

שחז"ל החליטו שבעצם הוא דבר של לא וברכה ואוי לו למי שבניו נקבות, ובגמ' בת לאביו מטמון שוא.

ולפ"ז נראה דלענין נישואין נמי הגם שא"א בלי לישא אשה וגם מקיים מצוה נה מ"מ אין זו השמחה שיברך עליה שהחיינו, ולכן אין מברכין בשביל דברים אלו שהחיינו, וכרגע נפל מילתא בליבאי טעם למה אין בני אשכנז מברכין שהחיינו בברית מילה שכיון דבשעת לידה מברכין על הזכר שהחיינו ממילא כבר יצאו בזה השהחיינו גם מברית מילה וז"ע.

ומש"כ דאבי הבן מברך משום שמקיים הפסוק קחו נשים לבניכם ותמה ע"ז מאי מצוה שייך בזה, ולפענ"ד פשוט כי הוא גמ' (כחונות נ"ב ע"ג) לימוד ארוך אמר ר' יוחנן משום רשב"י מפני מה התקינו כתובת בנין דוכרין כדי שיקפוץ אדם ויכתוב לבתו כבנו ופריך מי איכא דרחמנא אמר וכו' ומשני הא נמי דאורייתא הוא דכתיב קחו נשים והולידו בנים ובנות וקחו לבניכם נשים ואת בנותיכם תנו לאנשים ועיין רש"י ותוס' שם וטו"ע אה"ע סי' נ"ז ס"א ובגמ' קידושין מצוה האב על בנו והוא מ"ע מדברי קבלה ועכ"פ ודאי דרבנן ואסמכוהו אקרא וזה פשוט, וז"ש שמקיים הפסוק אמנס לפענ"ד כמ"ש.

"וישם דבר בפיו" (כג:טז). ופירש"י שנתן לו הקב"ה רסן וחכה בפיו כאדם

כפרה ובגמ' סנהדרין הו'יאהו ממחינות
 עי"ש בשביל זה ובכמה מקומות
 ובאברהם מ'ינו כשאמר לו הקב"ה בניך
 חטאו ואמר ימחו על קידוש שמך ולא
 למד עליהם זכות אמר הקב"ה לא בסבי
 טעמי וגם על יעקב, לא כן יצחק שלמד
 עליהם זכות כאמרם אברהם לא ידענו כי
 אהה אבינו במס' שבת.

וזה שאמר הכתוב לא הביט און ביעקב
 ולא ראה עמל בישראל ר"ל מי שלא
 הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל
 ה' אלהיו עמו לזה מחייחדת השכינה
 אהו כיון שהוא מלמד זכות על ישראל
 וזה הסימן שה' אלקיו עמו ותרועת מלך
 זו היינו שהקב"ה נעשה לו כרע מלשון
 ריע וחצר ותרועת מלך זו לפי שאינו
 מביט אחר און ביעקב ואחר עמל
 בישראל אלא מלמד זכות על ישראל
 והקב"ה אוהבו שמלמד זכות על בניו.

ואמרו ז"ל שבר"ה אין להזכיר עונות
 ולכן ס"ל קצת פוסקים שאין
 לומר אבינו מלכנו חטאנו לפניך ואדרבה
 חוקעין שופר להפחיד את השטן שלא
 יקטרג וילמד חובה על בניי ח"ו ולכן
 מי שהוא מלמד חוב על בניי אינו ראוי
 להיות חוקע בר"ה כי הוא בכלל (ר"ה
 כ"ו) דאין קטיגור נעשה סניגור
 דהתקיעות באים להבעית את השטן שלא
 ילמד חובה (עי' ר"ה ע"ו) ובחוס' ד"ה
 כדי על בני ישראל ואם החוקע בו דן
 את כל האדם לכף חובה ח"ו ומדבר על
 בני ישראל רע א"כ הוא היפך השופר

"לא איש א-ל ויכזב ובן אדם
 ויתנחם ההוא אמר ולא יעשה ודבר
 ולא יקימנה הנה ברך לקחתי וברך
 ולא אשיבנה" (כג: יט). ונראה דהנה
 אמרו רז"ל (שנת י"ד ע"ג) מעולם לא ינא
 מדה טובה מפי הקב"ה וחזר בו לרעה
 חון מאחת וכו'. ובזה יתאמת הנביא
 האמת שאם ניבא לרעה שיבוא ולא בא
 אינו סימן שנביא שקר הוא, כי דילמא
 שב בתשובה ולא בא עליו העונש כי
 מאתו לא תנא הרעות אלא ע"י העונות
 שלו גורם לעצמו שינש, אבל אם אמר
 על הטוב שיבא ולא בא בידוע ששקר
 דבר ונביא שקר הוא כי השי"ת בעצמו
 גזר על הטוב. וז"ש "לא איש א-ל ויכזב
 ובן אדם ויתנחם ההוא אמר ולא יעשה
 ודבר ולא יקימנה", וא"ת שמא יחזור בו
 הקב"ה "הנה ברך לקחתי וברך ולא
 אשיבנה" כי על הטובה מעולם לא חזר
 בו הקב"ה. (שנת משכ"ג)

"לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל
 בישראל ה' אלקיו עמו ותרועת מלך
 בר" (כג: כא). וז"ע ממה שאמרו ז"ל
 (כ"ק ג' ע"א) האומר הקב"ה וחרן הוא
 יוותרו מעיו והאיך אמר א"כ לא הביט
 און ונראה בס"ד לפי דעת רז"ל (אבות
 פ"א מ"ו) והו' דן את כל האדם לכף זכות
 וכל הדן לכף זכות ידונו אותו מן השמים
 לכף זכות לא כן מי שמלמד חובה על כל
 אדם (עיין בפירוש הר"מ ע"מ) וכ"ש על בני
 ישראל ח"ו אין השכינה שורה עליו וכמו
 שמ'ינו בישיעה הנביא שאמר ובחוך עם
 טמא שפחים אנכי יושב מיד הצריך

צפה ללא כהמתחדשים שבאו לעקור כל יקר ולסלק המצות ח"ו.

"וירא וכו' כי טוב בעיני ה' לברך את ישראל וגו' וישת אל המדבר פניו" (כד:א). ודרשו ז"ל שכיון להזכיר להם מעשה העגל שעשו במדבר ועי"ז יכעס עליהם הקב"ה ויקללם בלעם ושאל בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו ותהי' עליו רוח אלקים ובגמ' (ב"ב פ' ע"א) ראה שאין פתחיהן מכוונים זה כנגד זה אמר ראויים הללו שמשרה עליהם שכינה.

ויש לדייק מעיקרא מאי קסבר ז"ל (מדרש רבה י"א ע"ו ספר נשא וכו') חבור עזבים אפרים הנח לו כלומר אפילו שח"ו אפרים הם עע"ז אבל הם בחבורה ובאחדות או הנח לו אין לו לשטן שליטה בהם אבל חלק לבם או יאשמו כלומר שאם נחלקו בלבם יש בהם חלוקי דעות ומחלוקות או מיד ח"ו יאשמו כך אמר להם הנביא, וזה שאמר בלעם וישת אל המדבר פניו שהזכיר להם מעשה העגל שהיו עע"ז וחייבים ח"ו כליה וכמו שאמרו בתוס' במס' ברכות שהיה אומר כלם עי"ש ובתוס' יבמות וכיון שראה שאין הקב"ה כועס כל הזמן תמה למה הדבר כן ושאל בלעם את עיניו לראות באיזה זכות זה הקב"ה מוותר להם על עון ע"ז.

וירא ישראל שכן לשבטיו שכל אחד ואחד

ולכן צריך שהבעל חוקע יהיה דוקא אדם כשר המלמד זכות לבני ישראל וז"ש לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל צדיק כזה ה' אלקיו ותרועת מלך בו ר"ל שהוא ראו להיות בעל חוקע לתקוע בשופר של מלך מלכו של עולם ולהצטיח השטן לכל ישטיין עלינו ודוקא כצדיק כזה יהי תרועת מלך. (שנת חש"כ)

"הן עם כלביא יקום וגו' ודם חללים ישתה" (כג:כד). כתב בספר פירו' ופסקים לרבינו אביגדור, ד"א הם עם וגו' על מצות מילה אמר שני' ד' אלקיו עמו ששמו נחתם בנשרינו שם שד-י ודם חללים ישתה זו המליצה, וזשה"כ תהלים (פ"ח) אם תשכבון בין שפתים קרי ביה שפתים זו מליצה. הנה רמו לן רבינו שהמליצה צפה מקרא והוא כשומה הדם שבא בין השפתים ע"י שמונץ בשפתים והוא ראי' ברורה שמונץ צפה דוקא ולא בספוג או שאר דבר.

ובפ' בהעלותך כתב עוד שם בהעלותך מלא ו' רמו למילה שיש בה ו' מצות, מילה, פריעה, מליצה. הטמנה בעפר, עריכת כסא, ברכת מילה, וידידי הרב הגאון המגיה הביא מש"כ בר"ח פלטיאל (פ' לך עמוד ט"ל) כתב השישה מצות, מילה ופריעה והטמנת מילה בעפר ועריכת הכסא להאליהו וברכת מילה מלפניו ושל אחר המילה. מבואר מיהו דמעולם עשו מילה ופריעה ומליצה

מעוקף, ע"כ. והדברים מתמיהים, שכל בלעם לקללם ומיד מנקה א"כ אצרכם, למנה לו ברכה זו לצרכם, ואין לך הפכפכן יותר מזה, ואמרו ז"ל שנאמתו [של בלעם לבניי] גדולה משל בלק. גם המשל הצרעה אין להבין דלא מדובשך ולא מעוקף, אבל דבש בלי עקיפה ודאי רוצה, והכ"נ הצרכה הוא דבש בלא עקיפת הקללה, ולמה לא.

ונלפענ"ד לפמ"ש צמו"ק (ט' ע"ג) דא"ל רשב"י לצריה אנשים הללו [ר' יונתן בן עסמי ורבי יהודה בן גרים] אנשי צורה הם זיל גביהון דליברכוך, אזיל לגבייהו אמרו לי' יהא רעוא דחורע ולא תחמד תעיל ולא חיפוך חיפוך ולא תעיל ליחרוב ביתך וליחוב אושפיזך לבבל פחורך ולא תחזי שחא חדתא. כי אחא לגבי' אצוה א"ל לא די שלא ברכו אלא גם קללוהו קללות ח"ו, א"ל הנך כולוהו ברכתא נינהו, חורע ולא תחמד תילוד בניס ולא ימותו, תעיל ולא חיפוך תעיל כלתא ולא ימותו ולא לימותו בנך דליפקין, חיפוק ולא תעיל תוליד בנתא ולא ימותו גברייהו וליהדרו לותיך, ליחרב ביתך וכו' דהאי עלמא אושפיזך וההוא עלמא בנתא דכתיב "קרבס בתימו לעולם", אל תקרא "קרבס" אלא "קברס", לבבל פחורך בני ובנתא, ולא תחזי שחא חדתא דלא תמות אינתך ולא תנסב אינתתא אחריתי, ע"ש.

מבואר דהצרכה תלוי בהכוונה, שאפילו

הוא שכן לשבטיו ודרים באהבה וחצורה ואינם מסתכלים זה בשל חצירו ואינם מחקנאים זה בזה ואין פתחיהן מכוונין זה כנגד זה היינו שלא היה אחד כנגד חצרו זה כנגד זה אלא אדרבה בשכנות שכן טוב וכל אחד דואג עבור כל השבט שכן לשבטיו היינו שכל אחד היה שכן לכל השבט, אמר א"כ ראויים הללו לצרכה שחשרה עליהם שכינה שאפילו חבור עצבים אפרים הנח לו כיון שהם באהבה ולא הועיל כלום מה שרצה לעורר ח"ו מעשה עצבים כיון שהם שוכן לשבטיו באהבה ובחיבה ולכן ברכם והבן. (שנת תשי"ט)

"וירא בלעם כי טוב בעיני ה' לברך את ישראל ולא הלך בפעם בפעם לקראת נחשים וישת אל המדבר פניו" (כד:א). ועיין חרגוס יב"ע, למדכר עליהון עובדא דעיגלא דעבדי חמן. ונראה דלכאורה למה ברכן פה אחר דלא הלך בפעם בפעם לקראת נחשים כיון דראה כי טוב בעיני ה' לברך לא הו' לו לעשות דבר, לא לקוב ולא לברך, ונדק בזה בלק.

והנראה דלעיל כתיב "ויאמר אלקים אל בלעם לא תלך עמהם לא תאור את העם כי ברוך הוא", ודרשו חז"ל דאמר בלעם א"כ אקללם במקומי, א"ל [הקב"ה] "לא תאור את העם", א"ל [בלעם] א"כ אצרכם, א"ל [הקב"ה] אינם צריכין לצרכך "כי ברוך הוא". משל אומרים לצרעה לא מדובשך ולא

מעוקנך, דכוונתו הימה לכרין לקללם ולעקצם.

ואתי שפיר מאד כאן "וישח אל המדבר פניו", דהרי אמרו ז"ל "וביום פקדי ופקדתי" ח"ו אית עון, ולכן כיון שראה כי טוב צעיני ה' לברך את ישראל, כוון עצמו לברכס אלא שלא תחול עלים הברכה "וישח את המדבר פניו" ולהזכיר עליהם המעשה וח"ו יהי "וביום פקדי ופקדתי", א"כ אפילו מהברכות יתהפך לקללות כאשר צעונ"ה נחקיים.

והנה אמרו "מה טובו אהליך" לא נתהפך לרעה, וז"צ למה דוקא ברכה זו לא נתהפכה. ונראה דברכה זו התכוין בלעם כפשוטה, דבלעם כוון אותה שהוא לרעה להם שיהיו יושבי אהל כיעקב איש חס יושב אהלים ולא יהיו יוצאי השדה ועי"כ ממילא יכלו שונאיהם של ישראל ולא יהי להם תקומה. וע"ד שאמרו (חולין ז"ג) ליבעיא רחמי על עליא שאלמלא עליא לא מתקיימין איתכליא, וחשב אותו רשע ג"כ הכי.

ועיינן ח"י כמה יאווין הינון צחי מדרשיכון במשכנא די שמש בהן יעקב ועכ"פ התכוין לברכס שכולס יהיו מיושבי צביהמ"ד, ולכן שינה בלשונו ואמר "אהליך יעקב" שהוא פשוטי המון עם, ו"משכנותיך ישראל" שהם בני עליה ותרוייהו ברכס צביהמ"ד. ולכן ברכה זו נתקיימה ולא נתהפכה. מיהו בגמ'

אומר בלשון קללה אם מכרין לברכה הרי הוא נחברך, וכן להיפך חלילה הרי חלה הקללה. והנה אמרו ז"ל (סנהדרין ק"ה ע"ג) דכל הברכות שברך בלעם לישראל נהפכו לקללות חוץ ממה טובו אהליך, וז"ל א"ר יוחנן מברכותו של אותו רשע אמה למד מה הי' בלבו, ביקש לומר שלא יהיו להם צחי כנסיות וצחי מדרשות "מה טובו אהליך יעקב". לא תשרה שכינה עליהם "ומשכנותיך ישראל". לא תהא מלכותן נמשכת "כנחלים נטיו". לא יהא להם זימים וכרמים "כגנות עלי נהר". לא יהא ריחן נודף "כאהלים נטע ה"י". לא יהי להם מלכים בעלי קומה "כארזים עלי מים". לא יהי להם מלך בן מלך "יזל מים מדליו". לא תהא מלכותן שולטת באומות "וזרעו צמים רבים". לא תהא עזה מלכותן "וירס מאנג מלכו". לא תהא אימת מלכותן "ותנשא מלכותו". א"ר אבה בר כהנא כולם תזרו לקללה חוץ מצחי כנסיות וצחי מדרשות, שנא' "ויהפוך ה' אלקיך לך את הקללה לברכה כי אהבך ה' אלקיך", "קללה" ולא "קללות" כלומר קללה אחת הפכה לטובה ולא שאר הקללות. ולכן רצה בלעם לברכס ולכרין לקללם.

ושפיר מוכן מ"ש א"כ אקללם במקומו א"ל "לא תאור את העם" א"ל א"כ אברכס א"ל "כי ברוך הוא" אין צריכים לברכתך כי אם תברכס אותה תכרין לרעתם ח"ו וגם זה קללה. ולזה אמר משל לרעה לא מדובשך ולא

והטעם נראה דהא דאמרו כל הפורש מן המינות מיית היינו בחיי טבעי, אבל בתורה שהן חיינו ואורך ימינו אין זה חיי טבעי ולזה לא אמרו מיית, וכתיב "ואחס הדנקים בה" אלקיכס חיים כולכס היום", וע"ז דייק הקרא "כל באיה וגו' ולא ישיגו אורחות חיים", כלומר כל שהוא אורחות דרך הטבע. אבל מה שהבטיחה התורה "וחי בהם" "אורך ימים בימינה" זה ודאי לא עבד.

ובזה יש ליישב סמירת הרמב"ם שהקשה הרמ"ך דבהל' ע"א (פ"ג ה"ה) כתב דכל באיה לא ישובון ולא ישיגו אורחות חיים, ובפ"ג מהל' תשובה כתב דאין לך דבר העומד בפני התשובה. ובחי' הארכתי בזה. ולפמ"ש אחי שפיר דדוקא בתשובה סתם בלי תורה לא ישיגו אורחות חיים, אבל תשובה עם תורה ודאי ישיגו. ועיין שו"ת נו"צ (קמא או"ח סי' ל"ה) כח התורה, ובזוה"ק בחטא הידוע שאין לו כמעט תרופה כי אם בתורה. ועיין לח"מ שם.

ויש להסביר דכתיב "אדם כי ימות באהל", אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה. וא"כ העוסק בתורה מקיים בעצמו מייתה. ובגמ' שבת (פ"ה ע"ג) בשעת קבלת התורה פתחה נשמתן על כל דיבור ודיבור וחזרה להם בטל החמיה, ותורה נמשלה לאש ואינה שורפת משום ד"ואחס הדנקים בה" אלקיכס חיים כולכס היום". וא"כ תרוייהו איחנהו ביה, דלא ישיגו אורחות

סנהדרין, אמר ר"א מזכרותיו של אוחו רשע אחה למד מה הי' בלבו, ביקש לומר לא יהי' להם בחי כנסיות ובחי מדרשות וכו', ועיין בעה"ת כאן.

א"י "מה טובו אהליך יעקב משכנוחך ישראל, דיש לדייק למה לא אמר "מה טובו בחיך יעקב" ולמה ברכס באהלים. ונראה לפ"מ דאיחא בירושלמי (שקלים פ"ה ה"ד) מאמר החכם שראו בחי כנסיות גדולות, אמר כמה ממון שקעו אבותי כאן, ואמר לי' כמה נפשות שקעו אבותיך כאן, שהרי הי' להם ליתן אוחו כסף לחלמידי חכמים. והנה בלעס סבר לקללס בלשון של ברכה, ולכן לא אמר "מה טובו ביתך", דלא רצה לברכס אלא באהלים, שיהיו בחי מדרשות ולא בחיס ובניות גדולות. אמנס, זה הי' ברכה גדולה שנחנו הממון לת"ת, ועי"ז הי' "משכנוחך ישראל", שנעשו ת"ת שעשו משכנותם בבחי כנסיות ובחי מדרשות.

א"י דהנה אמרו ז"ל כל הפורש מן המינות מיית, דכתיב "כל באיה לא ישובון ולא ישיגו אורחות חיים". וא"כ יון שעשו אוחה מעשה א"א להם בתשובה שלימה, דכל הפורש מן המינות מיית. אמנס כל זה בלי תורה, אבל העוסק בתורה אפי' עון ע"ז מכפר. ולהדיא אמרו בירושלמי (מגינה פ"א ה"ז, ואיכ"ר ג') ויתר הקב"ה על ע"ז ועל שפ"ד ועל ג"ע, ועל עון ביטול תורה לא ויתר. ובגמ' סוטה (דף כ"ג) הי' לה זכות תולה, ואמרו שם זכות תורה.

החחונה בכל מוש"ק הלך מביחו לביהמ"ד המפורסם נפי כל "בראדער קלויז" והי' שם כל השבוע, ולעם ערב של עש"ק ביה"ש נא הבימה. ו"ש "מה טובו אהליך יעקב", שהבית הוא בבחינת אהל ארעי, "משכנותיך ישראל", שהביהמ"ד הוא קבע משכן חמדי.

(שנת תשל"ה)

"מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל" (כד:ה). החיד"א ז"ל הקשה לפמ"ש שאין לבנות בית גבוה מביהמ"ד והנה המשכן הי' עשר אמות ומשה רבינו גבוה עשר אמות וא"כ אהלו הי' יותר מעשר וע"ש מה שתי', ובאמת כי גדולה הי"ל להקשות דבגמ' (שנה ז"ב ע"א) גבוהו של משכן עשר אמות וגבהן של לויים עשר אמות ולמ"ד דכל הלויים גבהן עשר אמות תקשה מכל הלויים.

ולפענ"ד דדוקא בית אין לבנות גבוה מהביהמ"ד אבל אהל אינו בכלל בית דהוא רק ארעי ואין לחוש. (ב ד"ל דמשה נטע אהלו וירד אמה אחת שלא תהא אהלו גבוה מן המקדש, וזוה י"ל בדרך נחות, והאיך משה עניו מאד מעל כל האדם אשר על פני האדמה ולכן על פני האדמה ז"ע אלא שהם היו על פני האדמה והוא הי' בגומא בחוץ האדמה, ואפשר כל שבט לוי עשו כן למ"ד הנ"ל. ג) לפמ"ש דאל יהלך אדם בקומה זקופה א"כ משה רבינו ושבתו ג"כ לא הלכו בקומה זקופה וראשו של אדם אמה כמ"ש החוס' בעשרת בני המן שנחלו על

חיים, שהרי המית עזמו על החורה, אלא דקווי ה' יחליפו כח ונתקיים בו "וחי בהם", "כי אורך ימים בימינה", וזה לפענ"ד נכון בס"ד.

ולפ"ז י"ל דבלעם ראה כי טוב בעיני ה' לברך את ישראל וישת אל המדבר פניו, וחשב ממ"נ תבוא הקללה, אם ישבו על מעשה העגל א"כ לא ישיגו אורחות חיים וממילא ימותו ח"ו כולם, ואם לא ישבו א"כ יזכיר עליהם מעשה עגל ויתקיים בהם "וביום פקדי" וחחול עליהם קללת ה' ח"ו ע"י ברכתו (ועיין של"ה עה"פ "זכרתי את בריתי"). ולכן "וישת אל המדבר פניו". אבל כיון שנשא עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו, ועיין חרגום יב"ע חקף בלעם ית עינו וחמא ית ישראל שריין לשבטיהון בבחי מדרשיהון, וכיון שראה אותם חונים בבחי מדרשיהון וא"כ שפיר אפשר ששבו ואפ"ה ישיגו אורחות חיים, דהחורה נוחת להם חיים, ולכן "וישא משלו ויאמר וגו' מה טובו אהליך יעקב משכנותיך ישראל".

א"י דאהל הוא ארעי ומשכן הוא קבוע. וכשאדם בביתו נקרא יעקב, כדכתיב "את יעקב איש וביתו באו", וכשהוא בביהמ"ד נקרא ישראל. ואמרו ז"ל עוה"ז דומה לפרוזדור, החקן עומך לפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין. וזריך האדם שיעשה ביתו ארעי ובית מדרשו קבע, וזה קובע עתים לחורה שיהי' לו קביעות. והנוצ"י שש שנים רזופים אחר

אח הקץ נסתלקה ממנו שכינה כיון
שהוא ענין של בחירה.

והנה כאן נמי אילו לא חטאו בני
בשמים היו נכנסים לארץ והי'
הגאולה שלמה מיד. ולכן אוחו הרשע
החכם ואמר "לכה איענך" ומה היא
העצה, חטא יתהון, כלומר הכשילם
בחטא של שמים וממילא כיון שיחטא לא
תהי' כעמ הגאולה וממילא "אשר יעשה
העם הזה לעמך", כלומר מה שהיו
רוצים לעשות לעמך עכשיו יהי'
"באחרית הימים", כלומר שעי"ז ידחה
הגאולה עכשיו. ולכן אמר "אשר יעשה
העם הזה לעמך", ולא אמר מה שיעשו
ישראל רק העם, ולכן יהי' באחרית
הימים, ועיין אוה"ח הקדוש.

ובזה י"ל ללחור שיעצו "וישא משלו
ויאמר וגו' אראנו ולא עתה
אשורנו ולא קרוב", והכוונה דבאופן זה
אראנו היינו הגאולה שיהי' בעתה שהוא
באחרית הימים אראנו, אבל זה לא
"עתה", שתדחה כעמ ע"י החטא של
שמים. ומה מדויק בזה מה שאמרו ז"ל
(תנחומא ק' ב') "ועתה ישראל", אין
"ועתה" אלא לשון חשובה, ורמוז להם
"אראנו" באחרית הימים "ולא עתה",
שלא יעשו חשובה מקודם ח"ו. אלא
דא"כ אפשר דע"י החטא ידחה לגמרי
וח"ו לא יבוא הגואל, ולזה אמר "דרך
כוכב מיעקב" בע"כ באחרית הימים,
ואמר "מיעקב", אפי' בזמן שבני בחי'

העץ של חמשים אמה, ולפי גודל
אבריהם היו גדולים וגם ראשו גדול
והבן. (ד' י"ל דכיון דהמשכן הי' עליו
יריעות האהל והי' יותר מעשר והי'
גבוה מן האהלים שלא הי' עליו גובה
הגג.) (שנת תשנ"ו)

"ועתה הנני הולך לעמי לכה איעצך
אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית
הימים" (כד: יד.). ועיין ח"י וחרגוס
ירושלמי וברש"י דמה היא העצה בשם
חז"ל. וי"ל בהמשך הקרא "באחרית
הימים", דהנה ציעקב אבינו כתיב
"האספו ואגידה לכם אח אשר יקרא
אחכם באחרית הימים" (בראשית מט: א),
שציעקב לגלות אח הקץ. וכנראה ללדבר
אחד הכוונה, שהרי בלעם הי' נביא
ומחזה שקי יחזה, "אראנו ולא עתה
אשורנו ולא קרוב דרך כוכב מיעקב",
וגילה הגאולה העמידה מה שיעשה העם
באחרית הימים מה שלא גילה יעקב
אבינו.

והטעם נראה דכתיב "אני ה' בעתה
אחישנה" (ישעי' ס:כג) זכו
אחישנה, לא זכו בעתה. נמצא, דהגאולה
של אחישנה אי אפשר להגיד, שהרי
הדבר תלוי בחשובה וחשובה תלוי'
בבחירה, ודבר התלוי בבחירה אינו יודע
רק הקב"ה כמ"ש הרמב"ם. אבל
הגאולה של בעתה שאינו תלוי בחשובה,
שנהכרח יבוא בין שבו ובין לא שבו
אפשר להגיד. ולכן כשציעקב יעקב לגלות

פנויה לנשואה לפנין חיוז כרת הבא עליה ושאר איסורים המסתעפים מ"מ מאחר שהפניו צי לזכר מקור הדברים וגם ענינים המסתעפים בזה כי ישנם באמת אנשים טועים בדבר, אמרתי להעלות על הכחז מקור הדברים מן התורה, מן הקבלה, מן הגמרא, ומן הפוסקים, אולי יהיה לתועלת לאנשים שלא שמשו כל צורכן לאפרושי מאיסורי אשר לא זכו ללמוד דברים מן המקור.

גודל איסור נדה ועונשו

ואומר אני הגם כי ידוע לכל נפש מישראל מקטנו ועד גדלו מאיסור נדה ועונשה ומי מבני עמינו לא ידע את גודל חיובה ועונשה ע"פ התורה ומחמת גודל פרסומה בין האומה ה"י זה לדבר פלא ולתמהון אם היו מעתיקים להקורא גודל איסורה אמנם בעוה"ר החלו אנשים קלי דעת וצורים לפרוץ פרצה בענין איסור נדה פנויה ח"ו קצתם מהם בשוגג שלא יודעים דהאיסור על הפנויה כמו על הנשואה ואין חלוק ביניהם וקצתם במזיד אמרתי להעלות על הכחז מקור האיסור וההלכה ולהאריך קצת בכל פרט ופרט בגודל העון הזה כדי להזהיר להעם מהחטא הנורא הזה, ועדיין ה"י לבי מהסס וארכבותי דא לדא נקשן דילמא ח"ו לאחר שיראו כותבים מדבר זה ויראה כמספק ויחשבו שמה ח"ו יש מקום להתספק בו ויבואו להקל ואחי חולין השגיאה והבאתי עלי קללה ולא

יעקב ואפ"ה דרך כוכב מהם וקס שצט מישראל, ע"ד שכחז הרמב"ם (סוף ה"י מלחם) שכשיבוא משיח לדקנו יחזיר את בניי בחשונה. וזה "דרך כוכב מיעקב וקס שצט מישראל ומחז את פאתי מואב וגו'", י"ר שיחגלה לנו משיח לדקנו צמורה. (שנת חשל"ו)

"וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות אל בנות מואב" (כה:א). ואמרו חז"ל שעדיין לא גזרו על הפנויה. וכנסו לזניהם כמבואר בחז"ל וזה גרמה להם לזנות אל בנות מואב.

ובכאן את נדרי אשלים בקן קולמסי בשאלה הנוגע לקדושת וטהרת ישראל היות ונזרקה מפי החבורה נחילות לזכר דין איסור נדה בפנויה והמסתעפים לזה כי יש טועים בזה ח"ו וסוברים שאין דין איסור נדה בפנויה כמו בא"א, ויש טועים סוברים שעכ"פ אין דין קריבה בפנויה כבא"א, גם בדין יחוד עם פנויה נדה, ואי סתם בחילות דידן בחזקת נדות הן, ואיסור פנויה טהורה, ואי יש חלוק בין נשים לאנשים לענין איסורים אלו, ואימתי מתחיל איסור זה באשה.

ואמת אגיד כי לא רציתי לכחז בזה כלל וכ"ש שלא לפלפל בזה כי ח"ו יבואו לטעות שיש בזה מקום לפלפל או יחשבו אשר יש בזה חיזה ספיקות או מחלוקת והוא דבר ברור לא נסתפק בה אדם מעולם שאיסור נדה אין חלוק בין

אחד שהי' חלמיד מאחת הישיבות הגדולות ביוראפף והיה כבר במדינה זו לערך שלשים שנה או יותר והיה ת"ח שומר החורה קובע עמים לחורה ועלמה לי לדבר אחר מענין גדה פנויה והיה לו לדבר חדש אשר איסור גדה איסורו שזה בפנויה כמו באשח איש ופג לבו מלהאמין עד שהבאתי לו הדבר מפורש מש"ס ופוסקים וטש"ע והחזיק לי טובה על העמידו על האמת ולכן אמרתי להעלות על הכתב מקור הדברים בס"ד בנדון דידן וחומר האיסור בו ככל הכתוב בחורה שהוא דבר פשוט לכ"ע ואין בו להסתפק כלל וכלל ח"ו לא באתי לחדש שום דבר רק לציין מראה המקומות המבוארים בזה.

איסור גדה שייך בפנויה כמו באשת איש

כתוב בחורה בפי' מזרע ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זובה בצשרה שבעת ימים תהיה בנדתה וכל הנוגע בה יטמא עד הערב וגו' ואם שכב ישכב איש אחת ותהי נדחה עליו וטמא שבעת ימים וגו' ובפי' אחרי (ויקרא יח:ט) ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרבו לגלות ערותה וגו', והנה דברה החורה בכתם ואל אשה בנדת טומאתה ולא הזכירה אחת אשה נשואה או פנויה אלא כל אשה בכלל בין פנויה ובין נשואה ולא אמר ואל אשת איש בנדת טומאתה לא תקרבו או ואשת איש כי תהיה זבה ופשוט דכל אשה בכלל, וביחזקאל (יח:ו) ואיש כי יהיה

ברכה עד ששטו רעיוני ונוכרתי מדברי קדוש ה' יס"ע זכה וזיכה את הרבים מרן החפץ חיים ז"ל בצפירו ספר המצוות הקצר ל"ח קל"ב לאחר שכתב דין טבילה לנדה ואיסורה ושנריך למסור נפשו ולא יעבור ע"ז שהוא שקול כמו עבודה זרה כתב ח"ל.

והנה מחמת גודל פרסומו בין האומה היה הדבר הזה לפלא ולתהוהו אס היינו מעתיקים לפני הקורא גודל איסורה וכמו שאין נריך להזהיר לכל אחד שלא יחתוך את ראשו, אכן עמה בעונ"ה החלו אנשים קלי הדעת ובורים לפרץ פרצה בענין הטבילה לגמרי שנשמתיהן אינן טובלות כלל לנדותן וחושבות שזה רק מנהג של יהדות בעלמא ע"כ אנחנו צריכים להאריך קצת בגודל העון הזה כדי להזהיר להעם מהחטא הנורא הזה (ואי"ה בסוף החשונה נעתיק כל דבריו הקדושים).

ואחרי התבוננות בדבריו הקדושים אמרתי אס בזמנו חש לה הקדוש ז"ל להאריך באיסור הנורא הזה ובעונשו ואפילו בעל עם אשתו שהקילו בזה ח"ו ק"ו לזמנינו ובפנויה נדה שיסגס עמי הארץ אשר לא יודעים כי לאו כולי עלמא ידעי מקרא ולא אפשר דרא ולא עליהו נאמר זיל קרי בי רב ולכן אעתיק כאן מקור הדברים וכו'.

וראה מעשה ונוכרה הלכה וזכרני לפני לערך עשר שנים דברתי עם אדם

ומדקאמר אע"פ שנשואה מבואר דסתם
 בתולה פנויה דינא הכי אלא דאע"פ
 שנשואה נמי דין בתולה לה ונדף ל"ב
 ע"א א"ר יוסי מעשה בעין צול
 והטבילוה קודם לאמה ואמר רבי מעשה
 בבית שערים והטבילוה קודם לאמה,
 עוד שם מאי אשה ואשה אשה אין לי
 אלא אשה חינוקת בת יום אחד לנדה
 מנין ת"ל ואשה אלמא כי מרבי קרא בת
 יום אחד מרבי ורמינהו אשה אין לי אלא
 אשה חינוקת בת ג' שנים ויום אחד
 לביאה מנין ת"ל ואשה אמר רבא הלכחא
 נינהו ואסמכינהו רבנן אקראי ומסיק בת
 ג' שנים ויום אחד הלכחא בת יום אחד
 קרא.

עוד אמרו בגמ' (סוטה דף י"י) ר' שמואל
 בר נחמני אמר שנתנה עינים
 לדבריה כשתבעה אמר לה שמא נכרית
 את אמרה ליה גיורת אני שמא א"א את
 אמרה ליה פנויה אני שמא קיבל אביך
 בך קידושין אמרה ליה יתומה אני שמא
 טמאה את אמרה ליה טהורה אני
 ופרש"י טהורה אני מנדה הרי דתרי
 מילי נינהו פנויה וטהורה, ובמדרש (רוח
 רבה פ"ו) וילפת לפתחי כחזית התחיל
 ממשמש בשערה אמר רוחות אין להם
 שער אמר לה מי את רוח או אשה
 אמרה אשה פנויה או אשת איש אמרה
 לו פנויה, טמאה את או טהורה אמרה
 טהורה ע"ש.

והרמב"ם פ"ד מהא"צ ה"א הנדה הרי
 היא כשאר כל העריות

נדיק וגו' אל ההרים לא אכל ועיניו לא
 נשא אל גילולי בית ישראל ואת אשת
 רעהו לא טמא ואל אשה נדה לא קרב
 והנה פתח ואת אשת רעהו לא טמא
 וסיים ואל אשה נדה לא קרב ולא אמר
 ואל אשת איש נדה לא קרב דבזה אין
 נפ"מ אם היה א"א ואשת רעהו או
 פנויה ובתרגום אונקלוס שם ואל אשה
 נדה לא קרב ולוח אחא מסאבא לא על
 ופי' אחא מסאבא ולא אמר ואל אחתיה
 או אחת רעהו לא על אלא כתב סתם
 אחא מסאבא כל אשה שהיא ולא מיירי
 מנשואה או לא אלא מאיסור נדה שהוא
 בכל הנשים ואפי' בת יום אחד שראחה,
 ולכן בכיון כתב הנביא ואל אשה נדה ולא
 כתב ואל אשתו נדה או ואל אשת רעהו
 נדה אלא כתב סתם אשה כל דהוא אשה
 שהיא נדה וזה פשוט, ועיין גמ' שבת
 י"ג ע"א.

ובגמ' נדה (מ"ד ע"א) ואשה כי תהיה
 וגו' ואשה אין לי אלא אשה, בת
 יום אחד לנדה מנין, ת"ל ואשה, מבואר
 דאפילו חנוקת בת יום אחד וראחה דם
 הרי היא טמאה נדה כאשת איש גדולה,
 ובגמ' מכות (י"ד ע"א) ואל אשה לחייב
 על כל אשה ואשה ובגמ' נדה ב' שמאי
 אומר כל הנשים דיין שעתן וכו' ונדף ד'
 טעמייהו דרבנן חכמים תקנו להם לבנות
 ישראל שיהיו צודקות עלמן שחרית
 וערבית להכשיר טהרות, ונדף ז' במשנה
 ד' נשים דיין שעתן בתולה מעוברת
 מניקה וזקנה וקאמר איזהו בתולה כל
 שלא ראחה דם מימיה אע"פ שנשואה

המערה בין כדרכה בין שלא כדרכה חייב כרח ואפילו היחה קטנה נח שלש שנים ויום אחד כאשר עריות שהנח מחטמאה בנדה ואפילו ביום לידתה ונח עשרה ימים מטמאה בזינה ודבר זה מפי השמועה למדו שאין הפרש בין גדולה לקטנה לטומאות נדות וזכות ע"כ.

איברא דכשו"מ הריב"ש ס' חכ"ה נחבארה שאלה זו דשייך בפנויה דין נדה וחמה השואל למה לא הזכירו הראב"ד והרשב"א ז"ל בס' ח"ה ובצעה"נ ששייך גם בפנויה כי לפי לשונם לעולם לא דברו אלא באשמו של אדם והריב"ש ז"ל השיב לו כי דבר ברור הוא שאסור ביאת הנדה בין באשמו בין באשת חבירו בין בפנויה והביא רא' מכריחות יש נא ביאה אחת וחייב עליה שש חטאות הבא על בחו חייב עליה משום בחו ואחוחו וכו' ואשת איש ונדה ובמס' כחובות אלו נערו שיש להם קנס וקא חשיב בהדייהו הבא על הנדה ומסיים בה אע"פ שהן ככרת אין בהם מיחא ב"ד וזה דבר פשוט לא נסתפק בה אדם מעולם והדבור צו מיוחד. ומה שהקשה לו מהראב"ד והרשב"א שלא הזכירו ביאת פנויה דאית בה משום נדה משום דדברו בזה או כי דבריהם היו ללמוד דעת אח העם איך יתנהגו עם נשותיהן בטומאתן וטהרתן ולא הוצרכו לזה בפנויה שהרי ביאתה אסורה אף לא בימי טומאתה להרמב"ם דאורייתא ולהחולקים עליו עכ"פ מדרבנן ע"ש.

ולולי דבריהם הקדושים באמת מצינו לו לרבינו הראב"ד והרשב"א שכתבו בפרייהם הנ"ל דביאת פנויה יש בה איסור משום נדה והוא דהראב"ד בצעה"נ שער הספירה כתב ואשה שחבטה להנשא נחפייסה אע"פ שבדקה עצמה אח"כ ונמצאת טהורה זריכה שחשב ז' נקיים אחר יום החביעה וזריכה בדיקה חוץ ז' וטבילה בליל ח' כאשר נדות הנוהגת עכשיו מ"ט נשים דמתמדה ליום הנשואין ושמה ראחה טיפת דם כחדל ואבוד נמצא יום חביעה חמור מיום הוסת דיום הוסת אם לא בדקה ולא ראחה ולבסוף בדקה ומצאה טהור טהורה ואילו יום החביעה אע"פ שבדקה אחר חביעה ומצאה טהור טמאה וכו' ולא שנא גדולה ולא שנא קטנה וכו' וכחז וז"ל כתבתי הענין הזה בזה השער מפני ענין הספירה והבדיקה ולא כתבתי אותו בשער הפרישה לפי שלא באתי לכחוב באותו שער אלא פרישה שהאדם צריך לפרוש מאשמו הנשואה אבל זאת עדיין אינה אשמו ואינו רשאי לכנסה לחופה עד שחטטה מפני מגעה וקרוב ישיבתה אללו ושחיית כוס של צרכה ויחודה החופה שהוא דומה לעליית המטה כי החופה והיחוד הוא לביאה וכו' ע"ש והנה מפורש כתב הראב"ד באשה שחבטה לינשא והיה פנויה הרי היא בחזקת טמאה וזריכה בדיקה וטבילה כאשר נדות וכחז דזאת איננה אשמו וצריך לטהר ואינו רשאי לכנסה עד שחטטה וא"כ הרי כתב

מקפדת. וכדף ל"ג עוד שם חוספתא השירין וכו' ר"ש שזורי אומר בית הסתרים בנשואה חונץ בפנויה אינו חונץ עוד שם וכלל גדול וכו' וכדרך שחלקו בין דין נשים לאנשים בבית השמי ובית הסתרים ובנשים עצמן חלקו בין נשואה לפנויה וכו' ע"ש עכ"פ מבואר מדברי הרשב"א דכחב בפשיטות דפנויה נמי טמאה משום נדוח ואף שהדבר למוחר כחבתי שלא לטעות ולומר כי יש שחמה למה לא הביא הרשב"א והראב"ד דין זה מאחר דמי שבטעונו מקלו יגיד לו יצדק ח"ו קושיא השואל לסנוף מחשבה וזה כחבתי דמפורש בדברי הרשב"א וכן מפורש בבב"ב דאין חלוק לדין נדוח בין פנויה לאשה איש וכנ"ל ואין בזה שום חולק בעולם. אלא שגם הא ודאי אמת דעיקר חיבורים היו רק ללמד העם דעת איך להחנהג בעל עם אשמו וכמ"ש הריב"ש ז"ל.

העולה מדברינו דפנויה נדה הרי היא באיסור כרת לבא עליה כאשה איש ממש לכ"ע בלי שום חולק ואין חילוק בין פנויה לנשואה לענין נדוח כלל כי כל הבא על הנדה חייב כרת וכ"כ להדיא הרמ"א יו"ד סי' קפ"ג ס"א בהג"ה ע"ש הריב"ש וכו' וליח מאן דפליג בזה.

באיסור לא תקרבו בפנויה נדה

אחר שביררנו דמפורש בתורה דלענין דין איסור כרת דנדה אין נפ"מ

הראב"ד מפורש דפנויה ג"כ נדה היא כאשה איש ממש.

והרשב"א הביא בח"ה בדיני הפרישה אשה שחבטה לינשא ונחפייסה זריכה לישב ז' נקיים וטבלה הרי היא ככלה שפירסה נדה, עוד כחב שם (בית ז' ש"ב) וז"ל גרסינן בפ' חינוקת אמר רבא חבטה לינשא ונחפייסה, זריכה לישב ז' נקיים פי' שמה חמדה ומחמת חמדה ראתה ולא הרגישה ולא עוד אלא אפילו בדקה ומנאה טהורה חיישין שמה ראתה טיפת דם כחרדל ונאבדה וזריכה לישב ז' חוץ מיום החביעה ול"ש גדולה ול"ש קטנה ומסתברא דאינה זריכה הפסק טהרה שהרי זו לא ראתה כלל ודי לך אם ראתה חושש שמה ראתה ופסק הדם מיד ולא שחאסר אותה ברואה ודאית שמעינה פחות ע"כ ע"ש מבואר דאם רואה ודאית זריכה גם הפסק טהרה והיא אסורה ככל נדה אף שהיא פנויה אלא דאנן לא מחזקינן זו ברואה ודאית. עוד שם והשנייה אשה שחבטה לינשא ונחפייסה וכו' שאם נשאת קודם שיטבה ז' נקיים וטבלה הרי היא ככלה שפירסה נדה.

עוד שם (בש"ז ב"ז דף ל"ב ע"ב) חניא בחוספתא ר"ש שזורי אומר בית הסתרים בנשואה חונץ בפנויה אינו חונץ פי' לפי שנשואה מקפדת שלא מחגנה על בעלה ושפתחו של רבי שמה נשואה היחה א"נ בין השיניים אפילו פנויה

קריבה אסורה מה"ח רק כשעושה חבוק ונשוק וכיוצא בו דרך חבה ובסי' קנ"ה הוסיף להביא רא"י לסברתו גם הפני"י בשו"ת ח"ב סי' מ"ד וכנה"ג י"ד סי' קנ"ה ובעני ארזים ס"ק א' כולם כתבו דהדין עם הש"ך ומיהו יש בזה הרבה חולקין עיין בס' אוה"פ סי' כ' אות ג' אריכות בזה ועיין בס' אגרות משה א"ע סי' נ"ו דאסור לימן יד לאשה דקשה לסמוך על הסברא דאין זה דרך חבה ותאוה גם בענין נגיעה בעלמה אי הוה בכלל קריבה.

ובגמ' ברכות (ס"א ע"א) ח"ר המרלה מעות לאשה מידו לידה כדי להסתכל בה אפילו יש בידו תורה ומעשים טובים כמשה רבינו לא ינקה מדינה של גיהנם שנאמר יד ליד לא יקנה רע לא ינקה מדינה של גיהנם ועיין רמב"ם פכ"א מא"ב ה"ב ובסמ"ג לאוין קכ"ו וברמב"ם הנ"ל הכ"ב.

מיהו היוצא לדידן לכו"ע חבוק ונשוק דרך חבה וכן שאר קריבות שיש בהן הנאה אסור בפנויה נדה שהרי בכלל כל עריות הוא כיון שהיא נדה ונדה הקשה לכל עריות כולן. ולא סוף קריבה ממש אלא אפילו להסתכל בפני הפנויה לשם הנאה אסור אא"כ כדי שיראנה אם היא נאה לפניו שישאנה כדאמרינן בפ"ק דע"ז כ' ונשמרתם מכל דבר רע שלא יסתכל אדם באשה נאה ואפילו היא פנויה בא"א ואפילו מכוערת ואפילו בבגדי לבושה המכירה וע"ז אמר

בין אשה איש לפנויה נדון כדיון לא חקרבו בפנויה נדה ובספרא דרשו ז"ל ואל אשה בנדת טומאתה לא חקרבו לגלות ערותה אין לי אלא שלא יגלה מנין שלא יקרבו ח"ל לא חקרבו אין לי אלא נדה כל חקרבו וכל חגלה מנין כל העריות כל חקרבו וכל חגלו ח"ל לא חקרבו לגלות ע"כ משמע דס"ל דגם שאר קריבות לוקין עליהן מה"ח גם בספ"מ מנזה שני"ג מנאה בכלל הלאוין וס"ל דלא קיי"ל כר' פדח שבת דף י"ג דלא אסרה תורה אלא קריבה של גלוי עריות ועיין חנוך מנזה קפ"ח ובספרי סמ"ה מנזה קפ"ח מה שכתבתי בזה. והר"ן פא"מ ונ"י ס"פ סורר ומורה וסמ"ג לאוין קכ"ו והכתר תורה לאוין שכ"ט כלהו ס"ל דהוי דאורייתא ואף שהרמב"ן ז"ל בהשגותיו על ספ"מ חלק על הרמב"ם שאין מלקות מה"ח אלא בביאה גמורה או בהעראה המגילת אסתר שם דמה דבריו והעלה כהרמב"ם גם הש"ך יו"ד סי' קנ"ו סק"י כתב כהרמב"ם והביא לעצמו רא"י מהך עובדא דהעלה לבו טינא ובש"ע אה"ע סי' כ' סתם כהרמב"ם ובב"ש שם כתב דלהרמב"ם אפילו אם אינו עושה דרך חיבה אסור מדאורייתא ועיין צ"י יו"ד סי' קנ"ה והב"ש הביא דברי הר"ן דאם יעמוד עמה אחורי הגדר איכא לאו דלא חקרבו ולמד כן מהמקשן שם בשלמא ע"ש בסק"א.

והנה הש"ך יו"ד סי' קנ"ו סק"א השיג על הב"י וס"ל דלהרמב"ם נמי

א"כ פשוט נמי דדין יחוד שייך בה דמאחר דהיא בכלל העריות ומחייבי כריתות אסור להתייחד עמה ככל שאר העריות ובגמ' יליף מקרא כי יסיחך אחיך בן אמן וכתבו חוס' פ"ק דשבת דיחוד אסור מדאורייתא וכ"כ חוס' סנהדרין ועוד בכמה מקומות וכ"כ הטור והריב"ש סי' תכ"ה והמחבר (אה"ע סי' כ"ג ס"א) ולהרמב"ם האיסור מקבלה הוא ויש לו רמז מה"ת ופשוט דנדה פנויה נמי בכלל האיסור והכין מבואר ביבמות (נ"ד פ"א ובכריתות י"ד) אלא בדין אחד חמורה פנויה נדה דבאשתו נדה אין איסור להתייחד עמה זולתי החתן כשלא בעל הבעלת מזה משום דתקיף יצריה כדאיתא (כפונות ד' פ"א וסנהדרין ל"ז פ"א וי"ד ס' קצ"ה ובאה"ע סי' כ"ג) ובפנויה נדה אסור יחוד לעולם אם לא באותן שלא נאסרו כגון אז עם במו והאם עם בנה ועיין רא"ש שלהי נדה שכתב החמורה אסרה יחוד עריות כולם וגם נדה היא זכרת כשאר עריות אלא הותר היחוד מרמו דקרא והיינו באשתו שרמזה החמורה מקרא דסיגה בשושנים אבל בפנויה דליכא רמו דקרא להחירה הרי היא בכלל שאר עריות ואסור וזה פשוט.

ובחייבי לאוין נחלקו הפוסקים אי אית בהו איסור יחוד מה"ת או דלמא רק בחייבי כריתות ומב"ד, ורבו בזה הדעות והשיטות ועיין מנ"ח מל"ה קפ"ח ובקרי"ת ספר להמבי"ט פכ"ב דא"כ יחוד דעריות הוא לאסרה תורה

איוב ברית כרתי לעיני ומה אכתובן על בתולה וכ"כ הרמב"ם בהל' איסורי ביאה וגדולה מזו דהני אסור אפילו בפנויה טהורה ואדרבה חמורה היא הפנויה אפילו אינה נדה מאשתו נדה שמוותרת לבעלה להסתכל בה ובפניה ואפילו נהנה בראייתה ולא אסרו להסתכל אלא במקום התורפה כדאיתא בנדרים כ' ובש"ע יו"ד סי' קצ"ה ס"ז אבל פנייה אסור לעולם אם לא כשרונה לישאנה ובאופן שכתבנו. ואיסור זה כפי שביארנו חלוי במחלוקת הראשונים ז"ל אי הוא דאורייתא או דרבנן ורובם מהם ס"ל דהוא דאורייתא וקצת מהאחרונים ר"ו להבין דגם להרמב"ן איכא איסור דאורייתא בזה מדין חזי שיעור עכ"פ ומיהו קצתם חולקים בזה וכן נראה שיטת הרמב"ן מ"מ רוב פוסקים פסקו בזה כרמב"ם ז"ל.

וממילא עלתה לן איסור קריבה לפנויה נדה לכ"ע הן דרך חזק ונשוק הן שאר קרבות, כגון שחוק ולקרון בעין להסתכל אפילו באצבע קטנה כל שמתכוון להנאה ועובר ע"ז מלקין אותו כמבואר ברמב"ם ובש"ע א"ע לרוב פוסקים מלקות ארבעים ולי"א מכת מרדות. ועיין עוד בסמוך ומה שזיינתי שם.

באיסור יחוד בפנויה נדה

ומעתה כיון שנרנו דדין נדה וקרבה של ג"ע שייך בפנויה כנשואה

ושנים במכוניות אפשר דהוי רה"ר לענין יחוד ולא מיבעיא ביום אלא אפילו בלילה ויחוד לא הוי אלא כשאין עוברים ושנים מ"מ היכי שהם יולאין למקום מולנע ויושבים במכונית בלדי לדיים ודאי יש בזה משום יחוד ובפרט כי ע"פ רוב הם בכיוון נוסעים למקום שלא יטרידם עוברי דרכים ובקעה שאין בה ג' אנשים הוי רשות היחיד לענין טומאה וגמרינן לה מקוטה.

העולה לדין דיחוד עם פנויה נדה אסור לכ"ע ולרוב הפוסקים אסור הוא מדאורייתא ולמקלחם עכ"פ מדרבנן אסור להתייחד עם פנויה נדה, ולדעה ראשונה הא דחקנו דוד ובית דינו איסור יחוד היינו בטענה דאפילו פנויה וטהורה נמי אסור להתייחד עמה אע"פ שאינה ערוה בכלל יחוד דערוה כנסיה וגזרו עליה, וב"ד של הלל ושמאי גזרו אפילו על יחוד גויה נמצא שכל המתייחד עם אשה שאסור להתייחד עמה בין ישראלית בין כותית עובר באיסור ולדעת הסוברים דאיסור יחוד בפנויה הוא דאורייתא מכין אותו מלקות מה"ח ולמ"ד שהוא מדרבנן מכין אותו מכת מרדות האיש והאשה ומכריזין עליהן ועש"ע א"ע סי' כ"ב.

אי בתולות דידן סתמן נדות הן

הנה פשוט דבתולות דידן כל שעברו ימי נערות בחזקת נדות הן וכ"כ הפמ"ג בפשיטות בא"ח סי' רי"ז וכ"כ

אבל דחיי"ל נראה ללא אסור מדאורייתא והרבה פוסקים ס"ל דגם בחיי"ל אסור מדאורייתא אבל בפנויה נדה שהיא איסור כרת פשוט דאיה בה איסור יחוד וכדעת הריב"ש וכ"כ מהר"ש אבן"ב בפי' הזכרונות להל' נדה וביותר מפורש בזכרון י' בענין אל החלל אח בחך דפנויה נדה עובר על היחוד מה"ח ככלל ערוה וכ"כ מהרי"א הלוי ח"א סי' ט"ז דנראה פשוט דלהסוברים יחוד מה"ח ה"ה בפנויה נדה וכן פשיטא ליה לטוט"ד מהד"ח ח"א סי' ה' וכ"כ בזינת אדם דפנויה בזמן הזה שאין טובלות לנידתן הוי איסור היחוד דאורייתא וכ"כ הערוך השלחן ס"א וגו' א"ע סי' כ"ב דפנויה נדה הוי בכלל יחוד דשאר ערוה וכן נקטו רוב הפוסקים בפשיטות. והגם שיש מן האחרונים דס"ל דאיסור יחוד אפילו בפנויה נדה אינו אלא מדרבנן ומגזרת דוד ובית דינו הוא ומיהו נראה שרבו דעת הסוברים דמדאורייתא הוא אפילו בפנויה נדה וגזרת דוד ובית דינו לא היה אלא על פנויה טהורה.

ומה"ט יש להזהיר לאוחס שמוציאין בתולה במכונית [קאר בלע"ז] ויוצאים עמה ביחוד לדבר על לבה ולהכיר זה את זה והגם כי כוונתם רק לשם נישואין ואין מחכוונים לדבר רע מ"מ יש בזה איסור משום יחוד עם בתולה נדה והגם שכתבתי בקפרי משנה הלכות ח"ג סי' מ"ח דאפשר עכשיו שרוב הדרכים כל הלילה ישנם עוברים

באיזה מקום אסרו איסור יחוד

דע, כי יש מן האנשים שחושבים כי איסור יחוד ליכא אלא בביח או במקום סגור מוקף מחיצות אבל מקום פתוח כגון שדה או בקעה אין בו משום איסור יחוד ולכן פעמים מתחכמים ויוצאים מחוץ לעיר על פני השדה מקום שאין שם מחיצות ודבר זה הוא טעות גמור דודאי בשדות שנמצאים שם עוברים ושבים חדיר ליכא שם משום יחוד אבל מקומות דאין שם עוברים ושבים כגון שהוא רחוק מן הדרך פשוט דיש שם משום איסור יחוד וכן בכל מקום שנמנעים משם עוברים ושבים אסור משום איסור יחוד.

איברא דבשדה איכא חומרא יותר מצעיר לענין איסור יחוד וכמ"ש במשנה קידושין פ' ע"ב לא יתייחד אדם עם שתי נשים אבל אשה אחת מתייחדת עם שני אנשים ובגמ' אמר רב יהודה אמר רב לא שנו אלא בכשרים אבל בפרוצים אפלו בי עשרה נמי לא הוה מעשה והוציאוה עשרה במטה ואמר רב יהודה אמר רב ל"ש אלא בעיר אבל בדרך עד שיהא שלשה שמא יצטרך אחד מהם להשחין ונמצא אחד מתייחד עם הערוה וכחב הטור א"ע ס' כ"ב וא"א ז"ל כתב שאשה אחת מתייחדת עם שני אנשים בעיר ובשדה עם ג' אבל בפרוצים

המור וקליעה וכן סתם המשנה ברורה א"ח שם סקט"ז דבחולות שלנו בחזקת נדוח הן שהרי אינן טובלות לנדחן ואיכא עלייהו לאו דלא חקרבו לגלות ערוה ע"ש, ובחזרת אהל תורה (שנה א' חוב' א) הביא בשם הרד"ך זעהמן היות כי בחולות דידן סתמן נדוח הן ופגויה נדה הוה בכלל ערוה וכמ"ש הפרמ"ג ע"כ אף בפגויה אינה נאה אסור להסתכל בה כמו א"א אפילו מכוערת. ובאמת כי דבר זה פשוט הוא מאד דאורח בזמנו בא ורק בימים הראשונים שהיו נוהגין במי חטאת וטהרה לקודש טבלו כולם לטהרות נשואות ופגויות אבל בעונ"ה בזמן הזה שאין לנו טהרות בטלוהו לטבילה זו של בחולות.

ואין להקשות למה באמת בטלוהו לטבילה זו דכבר תי' לן הרמב"ן ז"ל בהל' נדה הביאו הריב"ש הנ"ל דאפילו נימא דטבילה בזמנה מצויה בטלוהו חכמים לטבילת בחולות פגויות בדורות האחרונים משום דהוי חומרא דאחי לידי קולא שיבאו בה לידי מכשול שיבאו להקל בה מכא איסור דרבנן ויכשלו בה בנ"א כמו שנכשל אותו תלמיד במס' שבת דף י"ג שמת בחצי ימיו שנכשל באיסור דרבנן, ולכן בטלוהו לטבילה זו של בחולות, ונמצא כולן בחזקת נדוח הן לכ"ע וז"פ מאד, וכל חומר דין נדה עלייהו.

לדבר מקרא כי בשדה מצאה זקקה
הנערה ואין מושיע לה.

אפילו בעיר ובי' נמי לא ועיין ב"י
ודרישה.

ואל ההורים אשא עיני ואבקש מכס
הורים ומורים הזהרו ומנעו את
בניכם ובנוחיתם והרחיקו אותם מדרך
עמם דרך עקלתון ולא דרכיהם דרך ה'
אם לא חדעי לך היפה בנשים צאי לך
בעקבי הצאן ורעי את גדיומיך על
משכנות הרעים ודרשו ז"ל אם לא חדעו
לך להיכן הלכי לרעות צאנך את היפה
בנשים שחדל לו הרועה מלהנהיג אותם
צאי לך בעקבי הצאן הסמכלי בפסיעות
דרך שהלכו הצאן והעקבים ניכרים
ובאותה הדרך לבי צדור הזה ובפרט
במדינתנו אשר חדל לו הרועה מלהנהיג
ואיש כל הישר בעיניו יעשה את היפה
בנשים הסמכלי בפסיעות דרך שהלכו
אבותינו הקדושים והדרך והעקבים
שדרכו ניכרים ובאותו הדרך לבי ואז
חזכה לרעות את גדיומיך היינו הדורות
הבאים אחריו על משכנות הרועים שהם
יזכו להיות רועי ישראל ועיין רש"י איכה
חרעי ותנצלי מיד המציקים לך להיות
ביניהם ולא יאבדו בניך החבונני בדרכי
אבותיך הראשונים שקבלו תורתו ושמרו
משמרתו ומצותיו ולכי בדרכיהם הכלל מי
שרצה שלא יאבדו בניו בין האומות ח"ו
אין לו עצה אחרת אלא להתבונן בדרכי
אבותינו וללכת בהם ואז נוכה לרעות את
גדיומיך הבנים על משכנות הרועים
וד"ל.

דעת הרמב"ם דבזה"ז ליכא אנשים
כשרים לגבי יחוד

ודעת הרמב"ם דזמן הזה ליכא אנשים
כשרים ואסור להמייחד לאשה
אפילו עם אנשים הרבה וכן פסק
המחבר א"ע סי' כ"ב וכחז הרמ"א
וי"א לאשה אחת ממייחדת עם שני
אנשים כשרים אם הוא בעיר (טור גס
הרא"ש) וסתם אנשים כשרים הם (ר"ן פ"י
יוחסין) אבל אם הם פרוצים אפילו עם י'
אסור, וכ"ז בעיר אבל בשדה או בלילה
אפי' בעיר בעיני ג' (ר"י גס הרא"ד)
אפילו בכשרים ע"ש ועיין ב"ש וח"מ
שם מה שהאריכו אודות יחוד בדרך
לאשה שצריכה ליסע בעגלה עם ב'
אנשים דהמרש"ל אסור עכ"פ פשוט
דאיסור יחוד הוא בשדה ג"כ.

ומה"ט רע המעשה מאד מה
שמחייחדים בחור עם בחולה
במקום מונגע שרוצים להכיר זה את זה
אם הם מחאימים זה לזה לינשא ואף אם
נאמר דכוונתם לעונה ואין מתכוונים
לשום דבר רע מ"מ הרי ע"ש הדבר הוא
איסור גמור מלד איסור יחוד ובפרט יש
להזהיר בימי הקיץ אשר מתגוררים
במעוני קיץ [קאנטרי בלע"ו] ושם
יוצאים לשדה או ליער ביום וכ"ש בלילה
דיש בזה איסור גמור של יחוד ורמו

אסור לבא על פנויה אפילו טהורה
בלי חופה וקדושין

ומה שטועים העולם ומורגל צפי ההמון
פלוגית פנויה ומותרת הנה לא
מנציח בחולות לדין גדלות הן אסורות
מדאורייתא והבא עליהן בהכרת ח"ו
וכמו שזכרנו בס"ד בשער א', אלא
אפילו בפנויה טהורה שטבלה או שעדיין
לא ראתה מעולם מ"מ אסורות הן
ולדעת הרמב"ם פנויה אפילו טהורה
אסורה מה"מ בלאו יש בה מלקות על
שהכינה ענמה לכך להבעל דרך זנות
והרי זו בכלל קדשה אע"פ שאינה יושבת
בקובה של זנות וגם לא הפקירה ענמה
אלא לזה ולדברי החולקים עליו שאין
בביאת הפנויה לא לאו ולא מלקות מ"מ
יש בביאתה איסור דרבנן והרי גם על
יהודה גזרו ואסרו כ"ש ביאתה גם יש
מי שאומר דביאת פנויה אסור מה"מ
אף שאין בה לאו ולא מלקות מ"מ
איסור עשה יש בה דכי יקח איש אשה
ובעלה אמרה חורה כשירצה לבעול יבעול
בקדושין עיין ריב"ש הנ"ל.

ועיין מד"ר (רות פ"ו ד') ליני הלילה א"ר
יוסי שלשה הן שבה יצרן לחקפן
ונודרוזו עליו כל אחד ואחד בשבועה ואלו
הן יוסף דוד ובושו מנין שנאמר חי ה'
שכני עד הבקר ר' יהודה ור' חנינא ר'
יהודה אומר כל אוחו הלילה היה יצרו
מקטרגו ואומר את פנוי ומבקש אשה
והיא פנויה ומבקשת איש עמוד ובעלה
ומהי' לך לאשה ונשבע ליצרו ואמר חי

ה' שאינו נוגע בה ורות טהורה הימה
כמו שמבואר שם במדרש והבאתי דבריו
לעיל באות א'. ועיין מוספתא סוטה
פ"ט וספרי בהעלותך פסקא פ"ח והנה
אפילו פנויה וטהורה ורצה לישאנה
אפ"ה אסורה לו בלא קידושין והחס
ליכא עדים ולא קדשה קודם ונמיחוד לא
קשה דאכתי לא גזרו על יחוד פנויה
ודוד וצ"ד גזרו].

ולקדשה בביאה לא היה אפשר ואפי'
אם בא עליה לשם אישות בינו
לבינה אינו כלום אף דהוה עדיין קודים
גזירת רב דמנגיד אמאן דמקדש בביאה
מ"מ בלי עדים אינו כלום. עכ"פ ביאת
פנויה לדעת הרמב"ם אפילו טהורה
איכא לאו והסכימו עמו הרא"ש והטור
וכן הוא דעת הי"א ברמ"א א"ע ס'י
כ"ו ס"א ועיין בחשו' הרדב"ז ח"א ס'י
כ"ה ונח' מהרי"ט ריש קידושין ולדעת
פוסקים אחרים עכ"פ מדרבנן אסור
ועיין ב"ח וב"ש א"ע הנ"ל וגם זה
פשוט וברור, אלא דמה שאמרו פנויה
היא ומותרת כלומר שמוותרת לינשא לכל
אדם אבל רק לאחר קידושין וחופה
כדמו"י, אבל בלי חופה וקידושין אסורה
היא לכ"ע אפילו היא טהורה, ואם היא
טמאה נדה חייבים כרת ואם היא
טהורה להרמב"ם בלאו ולוקין מלקות
לאורייתא ולהחולקין לוקין מרדות וגם
זה פשוט.

ועיין עוד בספרינו שו"ת משנ"ה ח"ב
ס'י נ"ב.

אי שייכים כל האיסורין הנ"ל
על הנשים כמו על האנשים

ובמה שיש טועים או עושין עזמן
כטועים וסוברים דאיסורין אלו
על האיש נאמרו דברוב מקומות בלשון
זכר נאמרו אסור לאדם להתייחד נריך
אדם להתרחק מהנשים הבא על אחת
מכל העריות וכיוצא בה מהלשונות עיין
בש"ע א"ע סי' כ' כ"א כ"ב הנה דבר
זה טעות גמור הוא אין נריך לפני
דקיי"ל השוה הכתוב אשה לאיש לכל
עונשין שבחורה וכל שהאיש נהרג האשה
נהרגת וכל שהאיש לוקה האשה לוקה
וכל שהאיש במכת מרדות האשה ג"כ
הכי ובחורה כתוב מות יומת הנואף
והנואפת ובש"ע א"ע סי' כ"ב כל
המתייחד עם אשה שאסור להתייחד
עמה בין ישראלית בין עו"כ מכין את
שניהם מכת מרדות האיש והאשה וזה
פשוט בכל הפוסקים לית דין נריך בש"ע.
ובתו"כ אשה מזהרת ע"י איש מנין ת"ל
לא תקרבו הרי כאן שנים ומוצא ברש"י
עה"ת ובס' עמודי אור טעה בכוונת
התו"י ופשוט ובחנוך מלזה קפ"ח לאו
זה נוהג בזכרים ונקבות.

וגדולה מזו כתב בס"ח סי' תרי"ד
שאשה צריכה ליזהר שלא תשמע
קול איש שמכל שהאיש מזהר אשה
מזהרת ע"ש ובמערכי לב הביא מקור
לדבריו מסוטה מ"ח ע"א זמרי גברי
וכו' ולא ידענא למה ליה מקור אחר
הלא ר' יהודה החסיד נתן מקור לדבריו

שכל שהאיש מזהר אשה מזהרת ועיין
ילקוט שמואל ט' רמז ק"ה וז"ל בנזכר
העיר כל האורך הזה למה מביטות בנורו
של שאלו היו ולא היו שבעות ממנו דברי
ר' יהודה א"ל ר"י א"כ עשית בנות
ישראל כזונות והלא כשם שאי אפשר לזון
את עיניו מאשה שאינה ראויה לו כך
א"א לאשה לזון את עיניה מאיש שאינו
שלה עכ"ל. וזה הוא על טעם הנ"ל,
ועיין מהרש"א ברכות מ"ח ב"א
שהביא דברי הילקוט הנ"ל א"ל ר"י א"כ
עשית בנות ישראל כזונות. ועיין שו"ת
תשורת ש"י ח"א ס' קכ"ה.

איסור הסתכלות לנשים על אנשים

ובתשובה אחת כתבתי הרהורי דברים
על ידיד"ג הגאון הגדול
מוה"ר עובדי' יוסף שליט"א בעל שו"ת
יביע אומר ח"א סי' ו' אות ה' שהביא
להחיר הסתכלות נשים בנאנשים מגמ'
ברכות מ"ח מדלא חייש הש"ס בברכות
לקושית ר' יוסי והלא כשם שא"א וכו'
אלמא דלא חיישינן בנשים דלאו בנות
הרגשה נינהו וע"ש ואומר אני דח"ו
לסמוך על זה ולהחיר ח"ו לבנות ישראל
לזון עיניהן בהסתכלות בנאנשים האסורים
להן דודאי אין חילוק בין אנשים לנשים
בזה ולא תחורו אחרי לבבכם ואחרי
עיניכם גם להם נאמרה והא דלא חייש
בגמ' לקושית ר"י אינו קושיא כלל דחרי
מילי נינהו דהנה בגמ' ברכות אמר
שמואל כדי להסתכל ביפיו של שאלו
דכתיב משכמו ומעלה גבוה מכל העם

הי' רנוס לזון לשבוע מיפיו של שאול
בדרך חאזה של זנות וזה ודאי אסור
אפילו בנשים משום דלא חתורו אחרי
לבנכס ואחרי עיניכס ובהא ודאי הלכה
כר"י וטעמו ונימוקו עמו וגם ר' יהודה
לא חש ליה להשיב דאין זה דרך זנות
ושחיק ליה ומדשחק ליה ש"מ אודיה
אודי ליה ע"ז אבל שמואל לא קאמר
אלא כדי להסתכל ביפיו ולא לזון ולשבוע
מיופיו אלא כעל דבר פלא ביופי ודבר
זה אין בו איסור וזה ברור בס"ד.

וראי' ברורה לדברי מגמ' שבת ס"ד
מפני מה הוצרכו ישראל שבאוחו
הדור כפרה מפני שזנו עיניהם מן
העבירה ופירש"י ונו לשון מזון שנהנו
במראית העין ע"ש. ומבואר שהנהנה
מהעבירה במראית העין נקרא מזון וז"ש
לו ר"י לר' יהודה לזון ולשבוע הו'
בכלל זנות ולזה מ"ש איש ומ"ש אשה
אבל הסתכלות בלי לשבוע ובלי ליהנות
מעבירה ליכא איסור ודו"ק.

ועיין א"ע פ' יתרו לא חתמוד, אנשים
רבים יחמהו על זאת המצוה איך
יהי' אדם שלא יחמוד דבר יפה בלבו כל
מה שהוא נחמד למראה עיניו, ועתה
אתן לך משל דע כי איש כפרי שיש לו
דעת נכונה והוא ראה בת מלך שהיא
יפה לא יחמוד אותה בלבו שישכב עמה,
כי ידע כי זה לא יתכן ואל תחשוב זה
הכפרי שהוא כאחד המשוגעים שיתאוה
סיהי' לו כנפים לעוף השמים ולא יתכן
להיות, כאשר אין אדם מתאוה עם אמו

אבל בילקוט במחלוקת ר' יהודה ורבי
יוסי הלשון כל האורך הזה למה מביטות
בנויו של שאול היו ולא היו שבעות ממנו
א"ל ר' יוסי והלא כשם שאי אפשר לזון
את עיניו מאשה שאינה ראויה לו כך
א"א לאשה לזון את עיניה מאיש שאינו
שלה ע"כ.

והנה המדייק בשינוי הלשונות דש"ס
דילן והילקוט יראה החלוק פשוט
דבש"ס דילן ס"ל לשמואל דמסתכלות
ביפיו היו משום דמשכמו ומעלה גבה
מכל העם הי' והיה זה לדבר פלא
בעיניהם והיו מסתכלים בו כאדם
המתמיה על דבר פלא אבל ר' יהודה
בילקוט ס"ל דהסתכלות הי' לשבוע
ממנו כמו שכתב להדיא ולא היו שבעות
ממנו א"כ לר"י כוונתם היתה לשבוע
ולזון מיפיו והוא אינו ראוי להם וע"ז
א"ל ר' יוסי והלא כשם שא"א לזון את
עיניו מאשה שאינה ראויה לו כך א"א
לזון את עיניה מאיש שאינו שלה. אבל
להסתכל בלי הנאה של תאוה אין בזה
איסור ובאמת הסתכלות בלי תאוה גם
באנשים הי' מותר, אלא שא"א ועיין
ברכות כ' רב גידל היה רגיל דהוה
קאזיל ויחיב אשערי טבילה אמר לה הכי
טבילו והכי טבילו א"ל רבנן לא מסתפי
מר מיה"ר א"ל דמיין באפאי כי קאקי
חיורי אבל אגן אסור להסתכל לעולם
וההסתכלות בשאול לפי דעת שמואל לא
היתה לשם תאוה הנאה ודו"ק.

ומבואר דהפירכא לר' יוסי משום דלר"י

אע"פ שהיא יפה כי הרגילוהו מנעוריו לדעת שהיא אסורה לו ככה כל משכיל צריך שידע כי אשה יפה או ממון לא ימצאו אדם בעבור חכמתו ודעתו רק כאשר חלק לו השם אמר קהלת ולאדם שלא עמל בו יחנו חלקו ואמרו חכמים בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מלחא אלא במזלל ובעבור זה המשכיל לא יתאוה ולא יחמוד ואמר שידע שאשת רעהו אסרה השם לו יותר היא נשגבה בעיניו מבת מלך בלב הכפרי על כן הוא ישמח בחלקו ולא ישים אל לבו לחמוד ולהחאות דבר שאינו שלו כי ידע שהשם לא רצה לתת לו לא יוכל לקחתו בכחו ובמחשבותיו ובתחבולותיו על כן יבטח בצוראו שיכלכלנו ויעשה הטוב בעיניו. ע"כ העתקתי דבריו הקדושים כולם מפני האמונה והבטחון והחובלה גדול שיש בהם.

ובמס' ד"א זוטא פ"א אל תכשל בעיניך שאין מכשול אלא בעינים ואמרו רז"ל עינא וליבא תרי סרקורא דעבירה הם, ובגמ' סוטה דף ח' גמירי אין יצה"ר של אדם שולט אלא במה שעניו רואות, במס' יומא אמרו הרהורי עבירה קשין מעבירה גופה ואף שרש"י פי' להכחשת הגוף אמנם אחרים פי' גם לאיסור ועכ"פ אפילו לא חמור אבל עבירה הוא ובודאי דגם באשה יצה"ר שולט בה במה שענייה רואות וזה פשוט מאד, ועיין עוד סוטה דף ט' סוטה נחנה עיניה במה שאין ראוי לה מה שביקשה לא ניתן לה ומה שבידה נטלוהו

ממנה וכן מצינו בנחש הקדמוני מי שנתן עיניו במה שאינו ראוי לו וכו' ובמשנה שם דף כ' אינה מספקת לשחות עד שפניה מוריקות ועיניה בולטות הרי שנענשה על עיניה ועיין לעיל היא כחלה לו עיניה לפיכך עיניה בולטות ועיין שבת ס"ב ע"ב ומסקרות עינים ודו"ק בכל אלו עכ"פ ברור דגם באשה יש דין איסור של התחללות בערוה כמו באיש. ובאמת כי שוב מלאחי מבואר בילקוט מליובאוויטש זלה"ה בפ' ט' הביא ג"כ בפשיטות כי גם הנשים מחויבות לשמור עצמן מכל הנ"ל כאנשים ושמחתי כעל כל הין.

איסור יחוד וקירוב לחתן עם הכלה

והנה בעונ"ה פרצה הפירצה אפילו בין שומרי התורה שמתיחדים החתן עם הכלה ולפעמים ח"ו באים לדי קריבה של חיבוק ונישוק וזה איסור גמור ואין לזה שום היתר כמו שאסור להתייחד בכל נדה כן הוא עם הכלה שלו חדא דהרי בזמן הזה אין מקדשין קודם הנשואין א"כ הרי היא סתם כפניה לכל דבר ואפילו בזמן שקדשו קודם אסורה היחה משום דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה וזה בטורה אבל בטמאה אסורה משום נדה ממש עכ"פ פשוט דיחוד וקירוב בחתן וכלה הוא איסור גמור ועון פלילי ככל יחוד של אשה נדה וקרבתה ואין לזה שום היתר ואדרבה אם לדין גרע הוא שהרי כאן כיון שסופה להנשא לו אם יתרגל בה ח"ו לנגוע בה

שנוכל לומר מוטב שיהיו שוגגים או אם הוא מאיסקורי דאורייתא.

והנה נודע מה שכח הרמב"ם בפכ"א מאישות ובס' המנוח שלו ס' שני"ג וז"ל הוזהרנו מהתקרב והמתעדין אל אחת מכל העריות ואפילו בלי ביאה אלא חיבוק ונישוק והדומה לו מפעולות הזרות המעמיקים בזימה והוא אמרו באזהרה מזה איש איש אל כל שאר נשרו לא תקרבו לגלות ערוה ולשון ספרי לא תקרבו לגלות ערוה אין לו אלא שלא יגלה מניין שלא יקרב ח"ל ואל אשה נדחה טומאתה לא תקרב וכו'. ושם אמרו ונכרתו הנפשות העושות מאי ח"ל יכול יהא חייב כרת על הקריבות ח"ל העושות ולא הקריבות עכ"ל.

והנה כל הפוסקים הסמ"ג והטור והש"ע העתיקו פסק זה להלכה וכן פסק ה"ה דלוקין על לאו זה אם הוא דרך חיבה וקירוב דעת וכן הוא דעת הר"ן פרק אין מעמידין וכו' וכ"כ הש"ך סי' קנ"ז דמשמעות הר"ן כהרמב"ם וכ"כ הרא"ה בספר החינוך אבל הרמב"ן בהשגות שלו חלק עליו ואמר שאין מלקין מה"ת אלא בביאה גמורה או בהעראה. והנה בש"ך מביא ראיה לרמב"ם וכו' ואחרי כל הבא בדברינו מבואר שדין הרמב"ם בזה יש לו ראיה מש"ס וגם הרמב"ן כמדומה לא פליג עליו אלא דלא נשוו לאו אבל אפשר דנאסרו כמו ח"ש מדאורייתא א"נ לפחות נכלל בהני כללים דכמעשה ארץ

ננדחה ח"ו יקל ראשו גם לאחר החטונה דמ"ש הוא ויבא ח"ו להקל באיסקור כרת ועיין ביערוה דבש מה שזווח ככרוכיא על מה שיוצאין החחנים והכלות לטייל בשוק ובשדה ובאין עי"ז ח"ו לידי הרהור וקישוי לדעת וח"ו להוציא ח"ל ר"ל ולידי קירוב בערוה נדה ועכ"פ ליכא בזה שום חלוק בין שאר בחולה נדה לכל הדברים והעובר ע"ז הרי הוא חשוד על העריות ופסול לעדות כמבואר בש"ע א"ע.

ובס' שו"ח מעיל נדקה סי' י"ט כחז וז"ל בניה ישראל ראיתי שערוריה איכה נהייחה כזאת שאין איש שם על לבו להוכיח בשער בת רבים על החקלה וקלקלת שוטים שקלקלו והרגלו הרגל בדבר עד שנעשה טבע קיים לבחתי הרגיש נרעה אשר ימצאם באחרית הימים והוא אשר נעשה בכל יום ערוך השלחן ולפה הצפית מיום שגומרים שידוכים בין בחור ובחולה מושיבים אוחס יחד ומוסרים הבחולה לזנות בית אביה בחיבוקים ונשוקים ומעשה חידודין וכל הקרואים והמסובים מחזיקים בידו אני מתמיה מזה ימים מדוע מחשים הגבורים אשר מעולם אנשי שם המוכתרים בכתר תורה ונחתי אל לבי לדרוש ולחקור אם יש מקום להניח לישראל במנהגם הגרוע הזה להיותם שוגגים ולא יחזרו מזידין כי כמעט ידוע לכל שלא יקבלו ולא ישמעו לקול ענות מוכיחיהם בדבר זה וע"כ יש לנדר ולברר אם הנאסר הזה הוא מדברים

מתי מתחיל איסור
שגזרו על הפנויה

איסור זה דפנויה מחלקק דמה שחלוי
באיסור נדה נומנין חזקת נדה
משעה שרוב נשים רואות אבל מה
שנאסר אפילו בפנויה טהורה נאסרה
מצח ג' ויום אחד עיין ב"ח בקו"א לסי'
כ"א דאיסור קריבה דג"ע פשיטא
דאיכא איסור דאורייתא בקריבה לערוה
אפילו היא קטנה דלא חלקה תורה בין
גדולה וקטנה גם בחש' מעיל דקה סי'
י"ט כחז דעריות מצח ג' שנים נהרג על
ידה, נמצא דמשעה שנאסר בה גילוי
עריות נאסר בה הקריבה ע"ש ומיהו
האשה כל שאינה בת עונשין אין לוקין
אוחה ואם הימה א"א וזמנה לרצונה
נאסרה על בעלה אפילו קטנה וכל
העובר על אלו או על קצתן מהם הרי
הוא בכלל החשוד על העריות והרי הוא
פקול לעדות אשה ושאר דינים
המצווארים בה בתורת ה' חמימה.

והא לך לשון מורינו החפץ חיים ז"ל
במצוה הנ"ל ראשון לכל זריך
האדם לדעת שכל העונשים הנאמרים
בתורה"ק ובחו"ל על מי שעובר על
איסור עריות הוא גם עובר על איסור
נדה, ושניהן חייבים כרת עובר זה
העובר ע"ז בזדון לבו הוא רשע גמור
ופסול לעדות ולשבועה ונקרא פושע
ישראל בגופו עובר זה ודינו נפקס (ר"ה

מנרים לא חעשו שכל אלו הן מעשיהן
המשחגפים ומעמיקים בזנות וכו' וא"כ
הוי מדאורייתא ומן הראוי לגעור בכל
אלה העושים כן כי ספק הן נדות ומידי
ספק לא נפקי וכו' ובים של שלמה
דבינה פסק בספקא דאורייתא חייב
לאוכיחנהו.

ובאמת לא ידענא למה כחז ספק נדות
הרי ודאי אורח בזמנו בא והס
בחזקת נדות ודאי לאחר שנתנגרו וזה
פשוט וכמו שכתבתי לעיל.]

והנה אף אם נהי' כזאת עת לחשות
מהוכיח אותם לנוכח בנייהם שלא
יקבלו ולא ישמעו לקול התורה עכ"פ כל
מי שנוגע יראה אלוקים בלבו יעזור
כגבור חלצו וישים מלחו נגד המון עם
לבחתי יעשה כמעשיהם וכו'. ואליכס
אישים בחורים מצני תורה הלא לכם לב
לדעת כי העצירה מטמטמת לבו של
אדם כדכתיב ונטמאתם עם מלבד
העונשים המיועדים לו בזה ובזה
והשומע לדברינו יראה זרע יאריך ימים
אמן ע"ש לשון קדשו. ועיין בספר גדר
עולם חתימת הספר מש"כ שהוא עון
פלילי והוא מאבזרייהו דעריות שזריך
ליהרוג ואל יעבור ע"ז ואין שום היסור
בזה מחמת שנתקשר אמה בחנאים עיי"ש
וכ"כ עוד שם בפ"ח ע"ש דבריו
הקדושים, לבד העונש שענוש יענוש או
שישוב אל ה' וירחמהו.

דף י"ח) דמי שיש לו רוב עונות, ובחוך העונות נמצא גם עון זה נידון בגיהנום י"ב חדש ואח"כ גופו כלה ונשמחו נשרפת והרוח מפזרה לאפר תחת כפות רגלי הצדיקים ומי יוכל לשער גדול היסורים והזרות שיסבלו שניהם בגיהנום אפילו על פעם אחת שעוברין על איסור זה וכל שכן אם הופקר ח"ו בעיניהם עון זה החמור לעבור עליו כמה פעמים.

עוד כתב שם ואיסור נדה מפורסם בכל ישראל אפילו לקטני שבקטנים שיש לו מעט ידיעה בחומש כי הלא מקרא מלא הוא ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב לגלות ערומה וכתיב בסוף הפרשה כי כל אשר יעשו מכל התועבות האל ונכרתו הנפשות העושות העושות מקרב עמם והיינו שגם האשה נכרתה עבור זה ונשנה הדבר הזה בפרשה כמה פעמים שהוא תועבה ומטמא הארץ ומטמא הנפש ונפשו נכרת מארץ החיים לגמרי ואפילו אם יכפוהו עכו"ם לזה לריך למסור נפשו ולא יעבור ע"ז שהוא שקול כמו עבודה זרה, וע"ש מה שהארץ עוד.

פירות הנושרים

(א) אין חילוק באיסור נדה בין אשת איש לפנויה והבא עליה הרי הוא בכרת לכ"ע.

(ב) אסור לחבק ולנשק וכל שאר קריבות פנויה נדה כגון לשחק ולקרוע

בעין במחכוין להנאה ומלקין כעובר ע"ז [ועיין פיהמ"ש להרמב"ם פ"ז דסנהדרין דכל אנו נכללין בשני לאוין נזכרים בתורה האחד זה שאמר הכתוב לא תקרבו לגלות ערוה והשני מה שנאמר לבלתי עשות מחוקות התועבות עיין שם].

(ג) אסור להחייחד עם פנויה נדה לכ"ע. ודוד וביח דינו גזרו שלא

להחייחד אפילו בפנויה טהורה וב"ד של הלל ושמאי גזרו אפילו על יחוד גויה נמצא שכל הנשים אסור להחייחד עמהם מהם דאורייתא ומהם דרבנן כמבואר בפנים.

(ד) סתם בחולות דידן כל שעברו עליהן ימי נערות הם בחזקת נדות וכל אלו דינים נוהגים בהם.

(ה) באיזה מקום אסרו יחוד.

(ו) אסור לבא אפילו על אשה פנויה והיא טהורה בלי חופה וקידושין להרמב"ם ודעימי' עובר בלאו דאורייתא ומלקין אותו ולהחולקים עכ"פ מדרבנן ומכין אותו מרדות.

(ז) אין חילוק בין נשים לאנשים לענין איסורים אלו וכל שהאיש מזהר עליו האשה מזהרת עלה.

(ח) אסור לתמן להחייחד עם הכלה וכל שאר איסורין בה.

(ט) איסור פנויה וכל המסתעף לזה מתחיל מצת ג' ואילך.

עצמו ולא יראה צהמות וחי' ועוף בשעה שנוקקין זה לזה פן יחאה לעצירה.

תשובת המשקל מבעל הרוקח

(י) ועתה נעתיק פה מש"כ רבינו אליעזר מגרמזיא (מצעלי המוס') ז"ל בספר הרוקח הגדול בהל' תשובה וז"ל.

פנויה נדה: עריות נפשו של אדם מחמדתן בין בפניו בין שלא בפניו אם לבו השיאו לבא על פנוי' בחולה או אלמנה בין כדרכה בין שלא כדרכה וחושב בלבו מה חטא באשה פנויה יתן אל לבו חבונה כשיבא עליה הלא לא טבלה וכל אשה היא רואה נדה אם כן בא על נדה שהיא בכרת.

תשובה הבאה: אם זאת האשה היתה מרוצה לו בביאה ולבו בוער בחשק אהבה עליה והי' יכול לבא עליה ושובר ומנתק מורשי לבבו ומחאפק ועוזר לבו מלבא עליה או על אשה אחרת שהיתה נשמעת לו והיה נחמדה עמו ומתחרט ואינו חוטא ומונע מאותו וזו היא תשובה הבאה.

תשובת הגדר: לא יראה שחוק נשים שנחלות שנה או שנחיתם או יומר ולא יראה פני אשה ולא בחזה ולא כנגד דדיה ולא כנגד ערותה אפילו באשתו נדה בעוד שלא טבלה ולא יאכל מאכל חס ולא דבר שמביא תאוה ירחיק

תשובת המשקל: כפי הנאה שנהנה בנשיקה במשמוש והעראה יש לו להצטער בדאגת הלבו ויחענה לכל הפחות מ' יום ולא יאכל בשר ולא ישמה יין בלילה שיש לו להחענות למחר ולא בלילה לאחר העניחו ויצטער בשכיבתו יומם ולילה לשקול הצער כנגד חשק ונשק התאוה אשר נהנה.

תשובת הכתוב: הנה כרת הי' חייב בביאתו שבא עלי נדה בעוד שלא טבלה על כן ישכב בקושי על הארץ או על דף וילבש שחורים וילקה ויחענה לא פחות מן מ' יום ויחווה בכל יום ג"פ בבכיית הלבו וצדמע ולא ירגיל לילך בשחקות נשים ולפוס לערא אגרא וטוב לו, ועיין רמ"א יו"ד ובשאר אחרונים תשובה לח"ו הנכשל בה.

וכל המקדש ומטהר עצמו מלמטה מקדשין אותו הרבה מלמעלה, אשריכם ישראל לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם אביכם שבשמים מה מקוה מטהר את הטמאים כך הקב"ה מטהר את ישראל. ואשריך ישראל שנכנסת בטומאה ויאלתה בטרה.

והנה הארכתי קצת לזכר הענינים אף שהם לא צריכים ביאור דמבוררין ועומדים הם ולא הבאתי דברים אלא

את ישראל והנה המקום ההוא נקרא שטים ובחז"ל שטים שעסקו במעשה שטות ונראה דהוא ע"פ מה דאמרו ריש מס' סוטה אין אדם חוטא אלא"כ נכנס בו רוח שטות ובמס' בכורות (דף ה') דרשו שם אר"ח שאלתי את ר"א בבית מוחבא מה לשון רפידים א"ל רפידים שמה כחנאי רא"א רפידים שמה רי"א שריפו עצמן מד"ת ועוד שאלתי מהו לשון שטים א"ל שטים שמה רי"א שנחשקו בדברי שטות.

והקשר הוא בין הני מימרות לכיון שרפו ידה"ן מד"ת ברפידים לכן נכסלו ועסקו בדברי שטות וכמו שמפורש בכ"מ אין מחשבת עריות אלא בלב פנוי מן החכמה ובאמת יש לומר דלא פליגי ומר אמר חדא ומר אמר חדא דלמי שזוכה ומדבק עצמו ומחשבתו בחורת ה' תמימה אז המקום אינו גורם עליו כלום ואדרבא החורה מטהר ומזכך הכל ומקדשת את המקום וזה שאמר רפידים שמה מה שאין כן אם מתרשל אז משפיע עליו הרחוב ולכן בזמן ההוא שראו את הנעשה רצו לעשות תשובה אז היה קורין קר"ש כדי לתקן את מה שפגמו.

ובמדרש שוח"ט (מ"ו י"ו) מביא שאם אדם קורא קר"ש שחרית וערבית מעלה עליו הקב"ה כאילו יגע בחורה יומם וליילה, ובאמת כבר מפורש הדבר בגמרא שלנו בתלמוד בבלי ע' מס' מנחות (נ"ט ע"ג) דדרש ר"י משום

בפרט זה דוקא ולא נכנסתי במחלוקת שאינה זריכה רק מה שנוגע לעניינינו ואני מקוה שבעוה"ת יהי' לתועלת להרבות קדושה בישראל וישמע חכם ויוסף לקח וכל המקדש עצמו למטה מעט מקדשין אותו הרבה מן השמים וי"ר שזכה לקדש עצמינו בחוץ כלל ישראל כל ימי חייו טהרת הגוף והנפש עד דלתי עם ענני שמיא ויחגלה כבוד שמים ויטהרנו ויקדשנו בקדושתו העליונה א"ס.

"וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות אל בנות מואב וכו' והנה איש מבני ישראל בא ויקרב אל אחיו את המדינית לעיני משה ולעיני כל עדת בני" והמה בוכים פתח אוהל מועד" (כה: א.ו.). וברש"י נחעלמה ממנו הלכה געו כולם בבכיה בעגל עמד משה כנגד שטים רבוא שנאמר ויטחן עד אשר דק וגו' וכאן רפו ידיו אלא כדי שיבא פנחס ויטל את הראוי לו ע"כ, והדיוק בזה הוא למה נחעלמה הלכה ממשה ולמה געו כולם בבכיה. ובתרגום יונתן ובכ"יין וקורין קר"ש, ונ"ב קריאת שמע בזמן זה דוקא למה.

ובביאור הדבר נראה דבזמן ההוא נענשו רח"ל הכלל ישראל בעונש קשה מאד שהיה בכח להמדינים רח"ל לשלוט על ישראל באופן למושכן לנד הטומאה שמיום בריאת העולם ועד עתה לא היה דבר כזה שכולם היה מגודרים בעריות והם פרצו גדר למשון

וא"כ כאן ג"כ הרי שהחטא של עריות גרם להם שיעבדו לבעל פעור וכמו שמפורש בחז"ל ובמדרשים היאך המדיינים ברשעתם גרמה להם לישראל שנפלו למקום טומאה כזו ולכן כשראו ישראל שהקב"ה מעניש לעוברי מצותיו ובפרט במקום שיש חילל השם נתעוררו בתשובה וקראו ק"ש כדי שמזיקין יהיו בדלין מהן ויהיו בטלין ומבוטלין ועוד והוא העיקר כדי שישרה הקב"ה שכינתו עליהם.

ואפשר לומר הטעם לנהגו העולם ללבוש תפילין דר"מ ולקרות בה ק"ש דהנה העיקר של תפילין הוא תפילין של ראש שע"ז מקדש ש"ש והוא על הראש מקום המחשבה והוא כדי לבטל תאוות ומחשבות לבנו לעבודתו ית' שמו והשכל יתגבר על תאוות הלב וא"כ ע"י תפילין מבטל תאוות הלב ומחשבות אסורות וא"כ מאד נכון לקרות ק"ש שהוא ג"כ מרמוז על זה שמזיקין בדלין הימנו.

ויש לרמוז עוד לפי התרגום יונתן דעל דגל מחנה ראובן חימנה לזבאותם היה חקוק שמהת חלת שבטיא ראובן שמעון גד ובמציעותיה כתוב שמע ישראל ה' אלקי ה' אחד והוא דשבת ראובן וגד קבלו נחלתם בעבר הירדן ולכן היה במקום הטמאה בארץ טמא וכדי שלא יפלו ויתערבו ח"ו בגוים ועוד והוא העיקר שלא יקבלו השפעתם נרין לדעת דיש לנו מלך מלכי המלכים והוא

רש"י עה"פ לא ימוש ספר התורה הזה מפין אפ"י לא קרא אדם אלא קר"ש שחרית וערבית קיים לא ימוש ודבר זה אסור לאומרו בפני ע"ה שלא ירגיל את בניו בזה ויאמר שהרי די בקר"ש ורצא חולק ואומר דמצוה לאומרו בפני ע"ה וברש"י שם דסבר משום ק"ש נוטל שכר גדול בזה כי אז תלתיח את דרכך אם היה עוסק כל היום כ"ש ששכרה גדול ומרגיל את בניו בת"מ הרי הדבר מפורש דהוא כלימוד התורה ולכן קרו קר"ש כדי לחקן בזה להראות כיון דכל החטא באו ע"י התרשלות בלימוד התורה לכן עשו מדה כנגד מדה והבן.

ולפ"ז יש לומר עוד לפי מה דאמרו (ברכות נ"ז) דמי שחלם לו שקורא ק"ש ראוי שחשרה עליו שכינה אלא שאין דורו ראוי לכך, וכן אמרו בריש מסכתא כל הקורא ק"ש מזיקין בדלין הימנו, והוא דהענין של ק"ש מורה על השראת שכינה וקדושה ולכן מזיקין בדלין מאדם זה כיון שהוא מקבל על עצמו עול מלכות שמים באהבה ובמס"נ לכן הם בדלין הימנו ולפי ר' מני דאמר גדול הקורא ק"ש בעונתה יותר מהעוסק בתורה (שם י" ע"א) בוודאי שעשו כן לקרות ק"ש כדי להציל את נשמתם מגודל החטא שלא יפגום כ"כ ואפילו בשעת קריעת ים סוף בשעה שהללו פעו"ז והללו וכו' עזר להם הזכות של ק"ש וכמו שאמרו במדרש (שיהש"ר א' מ"ח) והמים להם חמה מימינם ומשמאלם מימין זו ק"ש.

הרי הוא לא חטא ואם הקב"ה רוצה שלא יגיד לבניו היה לשכוח הקץ ולמה נסחלקה הימנו שכינה.

אלא דיעקב אבינו ידע וראה ברוח קדשו שעמידין ישראל להיות בגלות

כ"כ זמן וח"ו ויחערבו בגוים וילמדו ממעשיהם ואז יכול להיות כמנצח הזה שישכחו אל מחוללך, לכן רצה לגלות הקץ כדי שידעו שיש קץ לגלות המר הזה ושלא יתיאשו ח"ו. ונסחלקה הימנו שכינה דראה דאפילו אם יגלה להם הקץ לא יעזור להם כיון שיהיה כ"כ שנים אצל גוים והם בערמימותם וברשעתם יחטיאו אחי ישראל בע"כ ולכן חשב שמה יש פסול במטתי ויצא ח"ו ממנו זרע לא מעליא, לכן פתחו כולם ואמרו שמע ישראל כדי לרמוז דעד ביאת גואל צדק יהיה אומרים שמע ישראל ומיחדין שמו הגדול של הקב"ה וזוה ינצלו מן החטא ומן שעבוד מלכיות וכל המקבל עליו עול מלכות שמים מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ וזוה נחה דעתו דראה דעל הכל יש חיקן.

ואולי זה כוונת הנביא שזכה ישראל עד ה' אלקיך כי כשלת בעוניך והוא דעון קאי על חטא בעון זה כמבואר בספיה"ק (וע' נ"י) וזה דקאמר הנביא דאם ח"ו נכשל בן אדם בעון זאת אז שובה ישראל עד ה' אלקי' שהוא קבלת עול מלכות שמים במס"נ והוא ע"י קר"ש ששם יש השני שמוח בין שם של רחמים ובין השם של דין וע"י שמתחרט

אבינו ואם אנו משמרין את עצמינו אז נקראין בניו ולכן היה חקוק הפסוק ראשון של ק"ש שהוא העיקר של ק"ש וע' סוכה (מ"ג) ק"ש מאי הוא פסוק ראשון.

ובדרך אפשר עוד דהנה כאן בפרשחנו כל החטא היה משבט שמעון דנשיא של שבט שמעון בא בחוצפה נגד משה ובפרהסיא חילל השם בעון זה והתיקון בזה הוא קר"ש כמו שבארנו ולכן היה נכח הפסוק הראשון של ק"ש על דגלו ולא כמו שעשה ראש שבטו של שמעון בשעה שנחקבנו אליו שבטו ואמרו לו אכן נדונין במיתה ואחיה יושב (ע' סנהדרין פ"ג) והבן.

ויתבאר בזה הגמ' (פסחים נ"ו ע"א) דאמר רשב"ל "ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרה אחכם באחרית הימים", ביקש יעקב לגלות את הקץ לבניו ונסחלקה שכינה הימנו, אמר שמה יש פסול במטתי כמו שיצא מאבא עשו וכמו שיצא מא"א ישמעאל, מיד אמרו שמע ישראל ה' אלקנו ה' אחד כשם שיש לך אדון אחד כך אין בלבנו אלא אדון אחד.

והנראה היאך ראה בזה שמטחו שלימה הרי להבדיל עשו הרשע היה נודה את אביו בפיו והיה שואל לו קשיות בהלכה ועוסק עמו בפלפול דאורייתא וא"כ אין ראייה מזו ועוד סיפר הדברים שנסחלקה שכינה הימנו

על מה שעשה ומקבל להלאה לחזור
במשנה ולעשות ככל אשר יורך ולשמור
על כל החורה כולה בכל פרטיה
ודקדוקיה אז יתכפר לו.

ומתחלת הלשון קאמר התרגום יונתן
ובכ"ן משמע דהיו בז"ן
בשעה שהיו קורין ק"ש והוא כדי לעורר
כוונת הלב ושערי דמעות לא ננעלו
ואע"פ שהחטא פוגם כ"כ אפ"ה יש
תיקון ומהני חשונה והוא כי לבלתי ידח
ממנו נדח וכן היו בשעת שיעקב אבינו
ירד למצרים שיעקב קרא ק"ש ויוסף
בכה כמבואר בחו"ל ואולי בכוונה הזה
אין ברצוני להאריך בדברים אלו ולחכם
שעסק בחכמת החורה די לחכימא
ברמיזא.

"וירא פנחס וגו'" (כה:ז). ברבינו
אביגדור כל מקום שזכר פנחס חסר
יו"ד ה' קודם מעשה דזמרי ולאחר
מעשה דזמרי לעולם פינחס מלא והטעם
פ"י רבינו אביגדור הזרפתי, לפי שהרג
פינחס את זמרי שהי' נשיא על ה'
משפחות בישראל ימואל וימין וגו', וגם
הרג את כוזבי בת לור שהיית מן ה' מלכי
מדין שנאמר את אוי וגו' חמשת מלכי
מדין הוסיפו לו י' בשמו.

"וירא פנחס" (כה:ז). ילמדנו רבינו
הרואה בני אדם משונין כיצד מצדך כך
שנו רבותינו הרואה את הכושי ואת
הלוקין ואת הקיפח ואת הנהקנין ואת
דרניקוס אומר ברוך משנה הבריות

והרואה את הקיטע ואת הסומא ואת
מוכה שחין אומר ברוך דין האמת.
אימתי בשעה שהיו שלימין ונשחנו אבל
אם היו כן ממעי אמן אומר ברוך משנה
בריותיו. והרואה בריות טובות ואילנות
טובות אומר ברוך שככה לו בעולמו אבל
אם ראה אוכלסין הרבה של בני אדם
אומר ברוך חכם הרזים. כשם שאין
פרנופומיהן שוין זה לזה כך אין דעתם
שוין זה לזה.

ורבינו אביגדור הזרפתי הביא ילמדנו
זה על הפסוק וירא פנחס ופי'
דמצדך בשם ומלכות דכל ברכה שאין בה
שם ומלכות אינה ברכה, ועיין רמב"ם
פ"י מהל' ברכות ה"ב ובטוש"ע א"ח
ס' רכ"ה.

ובראה דאמרו אסור לאדם שיאמר כמה
נאה עובדת כוכבים זו דכתיב לא
תחנם לא תתן להם חן, ובגמ' ע"ז (כ'
ע"א) מיחיבי מעשה ברשב"ג שהי' ע"ג
מעלה בהר הבית וראה עו"כ אחת נאה
ביותר אמר מה רבו מעשיך ה' ואף ר"ע
ראה אשת טורנוסרופוס הרשע רק שחק
ובכה רק שהיתה באה מטיפה סרוחה
שחק דעתידא דמגי"רא ונסיב לה בכה
דהאי שופרא בלי עפרא, וקשה לרב,
ומשני ורב אודרי' הוא דקא מודה דאמר
מר הרואה בריות טובות אומר ברוך
שככה ברא בעולמו ופרין ולאסתכולי מי
שרי מיחיבי ונשמרת מכל דבר רע שלא
יסתכל אדם באשה נאה ואפי' פנויה
בא"א ואפילו מכוערת וכו' ע"ש ומשני

כל, י"ב כשיצא פנחס עמדו כל שצט שמעון עליו לעמוד כנגדו ולפגוע בו וכו'.

והנה ננס ט-י פי' שהנס הי' שלא הטיפו שלא יטמאו את פנחס, וע"י הרומח לא נטמא משום דהי' פשוטי כלי עץ, וי"ל כיון שלא שהי' נס שלא מחו א"כ הו"ל דם בע"ח שאינו מטמא ולא הי' צריך לנס זה, גם מפשוטי כלי עץ לא נטמא לא הי' צריך שכיון שלא מחו שלא יטמאו פנחס באהל המת ממילא לא בעי הני תרי ניסא. ועיין נזיר (ד' ע"ב) דילמא גוססין שוינן כלומר שמשון כשהרג השלשים איש ויקח את חליצתם, וגם טעם דפשוטי כלי עץ אינו מטמא לא בעי כאן. ועיין חז"ל ע"י וצינויים שם שהארץ בדבר הרבה.

וי"ל לפמ"ש החוס' נזיר הנ"ל גוססין לאו דוקא דנזיר אסור לטמאות לגוסס י"ל דהני נמי שוין גוססין ולולי שהי' של עץ או שהי' הדם נוטף הי' מטמאו ולכן נעשה לו נס גם כזה. וצינויים הנ"ל שם ראיתי שכתב עוד דשמא כוזבי מתה דאינה מטמא באהל רק פנחס לא מת, ומיהו בתיב"ע מבואר דאחנטרו כד חיינ עד זמן וכו' דמשמע תרוייהו גם מלשון רבינו אביגדור שכתב שלא מחו שלא יטמאו פנחס הרי כתב מחו ויטמאו לשון רבים תרוייהו.

איברא דחשבתי לומר דהנס היו"ד שלא מחו שלא יטמאו פנחס באהל

קרן זויות הוי, והנה זמרי שנכשל י"ל דמתחילה נכנס שאמרו לו שהיחה אשה נאה ונכנס לברך ברוך שזכה לו בעולמו כדין בריות טובות וצירושלמי הביאו החוס' דאפילו גמל נאה קום נאה חמור נאה אומר ברוך שזכה לו בעולמו והוא נכנס לברך בגדר חמור נאה עם הדומה לחמור אבל נכשל באסתחולי דאסור דהצרכה לא נתקנה באשה אלא אם ראה במקרה וכמ"ש שאני ר"ע דקרן זויות הוי וזמרי כיון שנכנס להסתכל ולברך נכשל וזה שהביא הילמדנו כאן.

"וירא פנחס בן אלעזר וגו' ויקם מתוך העדה ויקח רמח בידו" (כה:ו). ועיין רש"י וברבינו אביגדור ולפי שקנא פנחס נעשו לו י"ב, הנס הא' שהמלאך קתם את פי שניהם שלא נווחו, וכו' השני שלא פירשו זה מזה, שהמלאך הדזיקן שלא כדרך הפרשים, הג' שכוון לדקור זכרותו עד שיהיה נראה מתוך דיקור לקבוצתה מאחוריה והיו הכל רואין ומאמינין, הד' שנחארך שן של ברזל עד שדקר שניהם, שלא יאמרו לצרכי נכנס ולא בען, הה' שניתן לו כח להגביה שניהם, הו' שניתן כח בעץ הרומח לסבול שניהם, הז' שלא נשמטו מן הרומח, הח' שהפכס המלאך בראש הרומח האיש למעלה והאשה למטה, כדרך שעושים לראות קלונס, הט' שלא הטיפו דם שלא יטמאו את פנחס, שפשוטי כלי עץ אינן מקבלין טומאה, י' שלא מחו שלא יטמאו פנחס באהל המת, י"א שהגביה המלאת את המשקוף עד שהוציא על כחיפו לעין

ולולי דמסתפינא הינלפענ"ד לחדש דבר
 שהרי קיי"ל רביעיית דם של אדם
 מטמא ויש לחקור צמי שהוליאו כל דמו
 ממנו ולא נשאר רביעיית שחי עליו, אלא
 שהוא אכחי חי ע"פ נס, אי דמו מטמא
 כיון שהוא דם שהנפש יוצא בו, ולכאורה
 כיון שחייב עליו מיחה דהו"ל כשוי'
 גיסקטרא מטמא נמי, ואין הז"ג כעת
 לזכר יוחר, וא"כ אם היו מטיפין דם
 זמן רב והי' יוצא כל הדם עם דם החיות
 שלהם וגם לא הי' הרומח מפשוטי כלי
 עץ הי' מטמא הרומח וחרב הרי הוא
 כחלל והי' חוזר ומטמא פנחס ולכן הי'
 צריך לנס שלא הטיפו דם שלא יטמאו
 אה פנחס כנלפענ"ד.

המה, וי"ל דדוקא באהל המה לא מחו
 אבל לאחר שיצא מהאהל מחו ועדיין
 בידו הם וא"כ אם הי' דם נוטף על ידיו
 או הי' הרומח מחכה הי' נטמא מזה
 וי"ל גם בחיב"ע כחב צנס י"ב דרק
 לאחר שהביא אותן במחנה חבט שדיניהו
 ומחו נראה דחבטן ושדיניהו בקרקע ואז
 מחו נמלא דלא מחו בידו ממש ודלא
 כמ"ש וא"כ אכחי ז"ע. וכרגע נפל בלבי
 שהרי נדה מטמא והי' הנס שלא הטיפו
 דם נדה שלא יטמאו אה פנחס, ואמנם
 דבר זה שיבוש הוא שהרי כזי גוי'
 היחה ואין מטמאין בנדות וגזירת נשג"ז
 עדיין לא גזרו.

פרשת פנחס

האי ש"מ וכו'. וא"כ בכהנים אם הוא
 קפדן כך הוא דרכו, ועיין ב"ב (ק"ס
 ע"ב) אמר דכהני הוו והוו קפדי טובא
 ומגרשי נשייהו ועבדו רבנן תקנחא
 אדהכי והכי מיחבא דעמייהו, אבל
 בישראל הוא חסרון. והנה בגמ' (ובאים
 ק"א ע"ב) א"ר אליעזר א"ר חנינא לא
 נחכהן פינחס עד שהרגו לזמרי, דכתיב
 "והיחה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת
 עולם". וזה שהיו השבטים מבזין אותו
 הראיחס בן פוטי זה, דרק חכונת הגזע
 של עו"ז נחעוררה בו ולכן הרג נשיא
 שבט מישראל, דאל"כ מה זה רגונותו.
 ולכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן,

"פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן
 וגו'" (כה"י:א). בגמ' סנהדרין (דף פ"ב)
 ובסוטה (דף מ"ב) לפי שהיו השבטים
 מבזין אותו הראיחס בן פוטי זה שפיטס
 אבי אמו עגלים לע"ז והרג נשיא
 מישראל, לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר
 אהרן, ועיין רש"י. והקושיא מפורסמת,
 וכי הם לא ידעו הוא ג"כ בן אהרן,
 ועיין בנין אריאל.

ובעת נלע"ד דהנה אמרו בגמ' (שנח
 קמ"ט ע"ב) "ועמך כמריבי כהן",
 ופרש"י ככהנים אלו שהם בעלי מריבה
 כהנים קפדנים הם, ואמרו מדחניף כולו

לדאמרו בגמ' שבת (פ"ח ע"ג) בשעת מתן
 תורה אריז"ל כל דבור ודבור שיצא מפי
 הקב"ה יצאה נשמתן של ישראל שנאמר
 (שיה"ש ה'ו) נפשי יצאה בדברו ומאחר
 שדדיבור ראשון יצאה נשמתן דיבור שני
 היאך קבלו הוריד [הקב"ה] על שעמיד
 להחיות צו מחים והחיה אותם וכו' ע"ש
 וא"כ לאחר שיצאה נשמתן ושזב החי'
 אותן בטל שעמיד להחיות נטמאו והיאך
 קבלו אח"כ התורה טמאי מחים וגם לא
 הזו וטבלו שוב.

ואשר נראה דהנביא במס' נדה רק על
 מחים שנקברו ועמידין לחיות
 לעמיד הם הוא האיבעיא אי זריכין הזי'
 אבל מי שפרחה נשמתו לשעה וחזרה לא
 נטמא ולא מטמא קודם קבורה דהכל
 חלוי בקבורת המת, וזוה אחי שפיר נמי
 מה שהקשו האחרונים מאנשים שלפי
 שעה הם פתאום מחים וע"י תהילים
 מחזירין אותן לחיים שזוה נסלקו
 האחרונים מה דינס וכבר הארכתי בזה
 בס"ד במקום אחר (עין משנה) להנ"ל
 אחי שפיר דקודם קבורה לכ"ע לא
 מטמא ולפ"ו מיושבת נמי קושיית המוס'
 (נדה ע' ע"ג) והבין.

"פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן
 וגו'" (כה:יא). ובחז"ל הוצא ברש"י
 ראיחס בן פוטי שפיטס אבי אמו עגלים
 לע"ז ילך וכו' צא הכחוב ויחסו אחר
 אהרן ול"ב.

ונראה לפ"מ שאיחא צירושלמי שחזי

דכאמת הוא מצני אהרן וגם הוא כהן,
 והכהנים מטבעם בעלי קפדנים וקנאים
 לה' ולחורמו. ואפשר למ"ד דמקודם
 נחכהן ועכ"פ מגזע אהרן הוא שהם
 כהנים קפדנים ואין להם לבזותו וזה
 שיחסו אחר אהרן. (שנת חשי"ח)

"פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן
 וגו'" (כה:יא). איחא צוהר בן אהרן
 קאי על פנחס לכיון שנתקבלו עליו
 שבטים של שמעון יצאה נשמתו והכנים
 לו השי"ת נשמת נדב ואציהוא לכך נקרא
 בן אהרן הכהן והקשה בפנ"י עה"ת הא
 אמרינן בסוף נדה מחים לעמיד לזא
 זריכין הזאה או לא זריכין הזאה והיינו
 משום שנגעו בעלמא א"כ הא דאמרינן
 אחד מן הנסים שנעשה לפינחס שלא
 מתו על הרומח כדי שלא יטמא פינחס
 הא אכתי כיון שיצאה נשמתו וחי ע"י
 נשמת נדב ואציהוא הרי נגע בעלמא
 ונטמא ות' דאפי' נימא נגיעת עלמו
 אינו מטמא מ"מ הרי נטמא הרומח
 כשיצאה נשמתו ממנו וחזר וטימא אותו
 דקיי"ל (נויר ניג) דחלל חרב הרי כחלל
 וחי' דהעיקר בזה שלא הי' בכלל מת כלל
 שהשי"ת יודע לכיון עמים ורגעים ולא
 הי' שום הפסק בכלל בין יציאת נשמתו
 לנשמת נדו"א ע"ש.

ולפענ"ד אכתי קשה לפי ס"ד דהגאון
 ז"ל ומירונו דרק משום
 דהקב"ה יודע לכיון הרגעים ולא הי'
 שום הפסק בין יציאת נשמתו לנשמת
 נדב ואציהוא שנכנסו בו תקשה מהא

שמה דרכים אחרים להחזיר למוטב ואח"כ לעונשו מדין ב"ד, ועיין רבינו ירוחם (ח"ב נמי ל"א) דאם הבעל נהפך והרגו לקנאי אפילו בשעת מעשה אינו נהרג עליו כי רודף הי' הקנאי כי אינו מנזה להרגו אלא רשות בעלמא ועיין מל"מ פ"א מהל' רוצח הט"ו ובשו"מ הרי"ם ח"מ סי' ז' שחמה אצלמ"מ ופלא שלא הרגישו בדברי חז"ל הנ"ל ועיין משנ"ה ח"י סי' חשכ"ב.

ולפ"ז דין זה דקנאין פוגעין אינו מנזה אלא רשות לא רנה משה להורגו דלא עשה אצריו מה שהוא מנזה לפני הקב"ה ולא רשות, ולפ"ז אחי שפיר דלא הרגו אלא החעלל.

ולפ"ז אחי שפיר מה שהשיב לו משה לפנחס כשאמר לו לא כך למדתו רבינו וכו' א"ל קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא דכמו קריאת אגרת חלוי באופן הקריאה ומי שקראו כפי הבנתו ולפי ביאור האגרת קנאין פוגעין בו רשות וכיון דליכא מנזה לא זירו עצמו משה אלא חשב לעשות עמו דין על עונותיו ורבים ישיב מעון אבל פינחס קרא וס"ל דאיכא מנזה נמי אי עכ"פ כיון דאיכא רשות החירה התורה דמו ולכן ויקח רומת בידו והרג את זמרי ולזה אחי שפיר שקצו עליו שצטו של שמעון ורצו להרגו שהרי כאן משה רבינו ולא הרגו ולא הורה להורגו וע"כ שהוא משום שהוא בן פוטאי ולכן הורגו.

שצטו של שמעון קפצו להורגו ונעשו לו הרבה נסים ונ"ב אמאי רצו להורגו לא די שהם לא עשו דין ברשע ואמאי רצו להורגו, ונראה לפ"מ צילקוט שמעוני סוף פ' בלק ד"ה והנה איש מבני ישראל וגו' והמה צורים למה צורים שנחרפו ידיהם באוחה שעה שנחלמה ממשה הלכה ולמה נחלמה הלכה ממנו כדי שיבא פינחס ויטול את הראוי לו ולפי שנחלל משה לא ידע איש את קבורתו ללמדך שצריך אדם להיות עז כנמר וקל כנשר רץ כצבי וגבור כארי לעשות רצון קונו מכאן אמה למד שהקב"ה מדקדק עם הדריקים אפילו כחוט השערה.

וצ"ל ביאור הדברים שנחלל היינו לאחר שהזכיר לו פינחס הלכה כדכתיב וירא פינחס בן אלעזר אתר רב ראה מעשה ונוכר הלכה א"ל אחי אבי אבא לא כך למדתני ברדחך מהר סיני הבעל ארמית קנאין פוגעין בו אמר ליה קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא ושמואל אמר וכו' א"כ שאמר לא כך למדתני וכו' הי' לו למהר ולקיים והוא אמר קריינא דאגרתא ליהוי פרוונקא ולכן נענש.

אלא דיש להבין הלא קיי"ל דהלכה דקנאין פוגעין בו הלכה ואין מורין כן א"כ היאך הורה ליה משה רבינו קריינא דאיגרתא איהו ליהוי פרוונקא והלך והרג ונ"ל דאהכ"נ משה לא הורה ליה שילך ויהרג ואדרבה משה לא הי' רוצה להורגו כי רבים השיב מעון וחשב

(כה:יא). ויש לדייק הלשון בתוכס דנראה לפי ראות העין כמיותר ומאי רצה לאשמעינן בזה והעיקר הוא שהוא היה הנחשון בן עמינדב לקנא קנאת ה'.

ונראה בהקדם המשנה במס' אבות (פ"ו מ"א) אמר ר' יוסי בן קיסמא פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופגע בי אדם אחד וכו' אמרתי לו מעיר גדולה של חכמים וסופרים אני אמר לי רבי רצונך שתדור עמנו במקומנו ואני אחן לך אלף אלפים דינרי זהב ואבנים טובות ומרגליות אמרתי לו אם אחת נותן לי כל כסף זהב שבעולם איני דר אלא במקום תורה. והיינו דמי שרצה לעלות מעלה על במתי התורה והיראה צריך להיות אצל תלמידי חכמים וגדולי ולומדי תורה ועי"ז יהיה מסובב עם יראי ה' ועל ידם נחעלה.

ועי"ז פירשתי אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד, הפסע בזה הוא דאשרי איש ירא את ה' במצותיו חפץ מאד ולכן לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים למקום אחר אשר אינו מקום תורה והוא כיון דגבור בארץ יהיה זרעו ובשביל שיהיה המשך וזרעו יהיה ת"ח ושומרי תורה וזה הוא רק ע"י שדר במקום תורה וע"ז קאמר אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה', וא"כ יש ענין ג"כ לילך במקום רחוק ולקרוב רחוקים ולעשות מקום תורה אפילו במקום שאינו מקום תורה הרי ישראל ערבין זה לזה.

ומיהו י"ל דהא דאמרינן דמצוה להרוג היינו דוקא היכא דהוא יחיד ואינו נוגע לכלל בני ישראל שהוא נוגע לכלל וגם כבר החל הנגף לכ"ע מצוה להורגו אבל משה רבינו שלא עשה שום דבר שלא נצטוה לא למד גם זה לעצמו כידוע שלא יהי' דבר שעשה משה מדעתו אלא הכל מפי הקב"ה אבל להבאים אחריו יש כח ציד חכמים לפרש ככל מדות התורה ופינחס צידו לפרש האגרת ו"ש לו משה קריינא דאיגרתא וכו'.

וד"ש (בילקוט ובספרים) והנה איש מבני ישראל בא נענה פינחס באומה שעה ואמר אין כאן אדם שיהרוג זמרי היכן הן האריות גור ארמי' יהודה, דן גור ארמי' החחילו לנווח כיון שראה שהכל שותקין עמד מתוך סנהדרין שלו וכו' כיון שנכנס עשה לו הקב"ה משנים עשר נסים וכו', ולפ"ז מובן שמתחילה בזו אותו השבטים ראיחס בן פוטאי זה שכלם חשבו שאין כאן מצוה רק רשות וכולם לא בערה בם הקנאות רק בפינחס ע"כ משום שהלא בן פוטאי ולא משום הקנאות שבו עד שצא הקב"ה ועשה לו נסים ויחסו אחר אהרן שאין זה אלא בשביל שרצה לעשות שלום וקנא קנאת ה' שלא יכלה את בני ישראל וכאן הקנאות מצוה הי' וק"ל.

"פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם וגו'".

לעורר את העם כדי לעשות תשובה כיון שהפושעים יאמרו עליהם טול קורה מבין עיניך וא"כ אין ענה רק באלו אשר יושבים ועוסקים בתורה ה' יומם ולילה ועי"ז משפיעים ששאר העם ג"כ יחזרו למוטב בראותם את גדול כח התורה וראה אשר המאור נעשית לו סם חיים ומחזירו למוטב וידוע דפעם אמר מרן הד"ת לרב אחד דמי שלומד תורה לשמה אז זוכה לתורתו מכרזת עליו בשוק ומכל קצוי חבל באים אליו לשמוע תורתו.

ובודאי גם מזה אל חנה ידך ואשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה' וא"כ צריך להיות כאלו ג"כ אבל האיש צריך לבדוק את עצמו אם ראוי לאותה איצטלא. ולפ"ז נפרש כאן בפנחס דהנה פנחס השיב את תמחי מעל בני"י בקנאו את קנאחי הרי כל הנ"ל היחה בשביל בתוכם כיון דהיה כל הזמן רק אלל ישראל ולא היה לו שום שייכות עם הרשעים ועם הגויים ולכן כאז לו כ"כ התטא עד שהקנאות שבו נפרצה בו ועי"ז קידש שם שמים ברבים.

ובדברי המשנה במק' אבות הנ"ל הקשתי הלשון במקום תורה חדא אולי גם שם במקום ההוא ג"כ מקום תורה ועוד קשה דהאדם מעיר ההוא אמר לו רצונך שתדור במקומינו ואני אתן לך אלף אלפים דינרי זהב וא"כ עם הכסף ההוא היה לו ליקח ולבנות בזה מקום תורה.

וע"ז קאמר אשרי יושבי ביתך עוד יהללוך סלה דיכול להיות זדיק אמת ויושב במקום תורה במס"ג ואינו מקיח דעת מדביקות הבורא ב"ה ומחורת ה' חמימה ועי"ז משפיע שבכל העולם כולו יתעלה כל אחד במדריגה יותר גבוה ממה שהיה מקודם וזה ע"י כח של הדיק שיושב בביתו ולומד תורה ומוסר נפשו למען שמו ית' ומחפלה ומבקש מהקב"ה שיחון דעת לכל אחד מישראל כפי בחינתו.

ועפ"ז אפשר לומר דהנה אמרו (ב"ב ה' ע"א) עה"פ ג"ס כי יתנו בגוים עתה אקבצם" (הושע ה"י) אמר עולא אי חנו כולהו עתה אקבצם והיינו דהכלל ישראל נגאלים בזכות לימוד התורה וכן אמרו דאין ישראל נגאלין אלא בתשובה וכמו שאמר הר"מ כבר הבטיחה תורה שסופן של ישראל לעשות תשובה בגלות והיינו דעי"י שיושב ולומד כל התורה כולה ועוסק במילי דשמיא עי"ז משפיע שיהודים במקומות אחרים יחזרו למוטב ויעשו תשובה וא"כ נמצא דהא חלוי בזה.

ואפשר שהוא ע"פ הגמ' סוטה (מ"ע ע"א) בעקבתא דמשיחא אין תוכחה וברש"י אין לך אדם שיוכל להוכיח שכולם נכשלים בחטאות וכן אמרו במק' ערכין חס אני אם יש צדור הזה להוכיח אם אומר לו טול קיסס מבין עיניך וא"כ לא יעזור כלום לאלו שהולכין

ידבר עם כל אחד ויעורר רוח תשובה בהם.

ובן רואין בפרשת אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר וגו' וברש"י הק' אלו הוכיח מקלחן היה אלו שבשוק אומרין אחס הייחס שומעים מכן עמרס ולא השיבוחס דבר מכך וכך אלו היינו שם היינו משיבים אחו לכך כנסס כולם ואמר להם הרי כלכם כאן כל מי שיש לו תשובה ישיב, הרי משה רבינו בשעה שהוכיח את ישראל הוכיח אותם כולם ובתוך כלל ישראל וכן עשה פנחס כמו שהתורה מעידה עליו ויקס מתוך העדה ויקח רמת צידו וידקור את שניהם הרי דקידש ש"ש ברבים כדי שיכרו וידעו כי משה אמת ותורתו אמת ולכן מיד לאחר זה ותעזר המגפה מישראל וזה שאמר הכתוב השיב את חמתי מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם והוא בתוך כלל ישראל דכולם ראו שיש אדם שבוער לו רוח התורה ומוכן למסור נפשו למען שמו ית' שלא יתחלל ח"ו.

ונתבונן דמה הוא גודל השכר שזכה לכהונה וכמו שרש"י אמר צדין הוא שיטול שכרו דהנה המשנה קאמר גדולה תורה יותר מן הכהונה ומן המלכות וכו' ואם כן מה גודל השכר היה לו לזכות לשכר יותר גדול והוא לתורה ובאמת יכול להיות דכבר זכה למעלות התורה וכאן זכה לעוד מעלה והוא לכהונה.

ופירשתי על פי דברי חש' הרשב"א אי בשיבחה בית המדרש יש חזקה למקומות והנה מי שיושב ולומד מכירין בו אנשי העיר שזה מקומו של הח"ח אבל תלמוד שבא באקראי לבית המדרש אין העולם מכיר את מקומו ואם כן לפ"ו יש לומר בפשטות על הדיוק הראשון דר"י בן קסמא לא רצה ללכת למקום ההוא כיון שלא שמע ממנו ולכן הבין שזה אינו מקום תורה כדעתי דאילו היה מקום תורה היה הכל מכירין המקום ההוא וגם לא רצה לליך למקום אחר ולבנות שם מקום תורה כיון שבעירו היה מלאה חכמים וסופרים והם היה צריכין עזרה רמו לו דיתן מקודם הכסף לחזק המקומות תורה מה שיש ולא לבנות מקום חדש ועי"ו יונחו מקום הישן והבן.

ולפי הדברים הללו יש לפרש המדרש פליאה הרוצה לידע פנחס זה אליהו יראה מאלה הדברים דהנה אליהו הנביא יבוא ויבשרנו על ציאת מלך המשיח וכתיב הנה אנכי שולח לכם את אליהו הנביא לפני בא יום הגדול והנורא והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם ועיין סוף פרק ח' ממס' עדיות ובוודאי שיעורר הנדחים לעשות תשובה כיון דאין ישראל נגאלין אלא בתשובה וכמ"ש הרמב"ם כבר הבטיחה התורה שסופן של ישראל לעשות תשובה בגלות ודייקו מהכתוב הנה אנכי שולח לכם משמע דהוא לכל אחד ואחד דאליהו

"פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן וגו' לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום" (כה:יא-יב). ופירש"י: בדין הוא שיטול שכרו ע"ש, וז"ע. ואמרו ז"ל שכל הכהנים גדולים מביא ראשון ובית שני היו יוצאי חלציו של פינחס. ובתוס' (ובתוס' ק"ה) י"ח כהנים גדולים מביא ראשון ושק"ב כה"ג מביא שני כולם היו יוצאי חלציו פינחס. וז"ב, בשלמא כה"ג בית ראשון שהיו לדיקים שפיר זכות הוא לפינחס, אבל כה"ג בית שני שרשעים היו (כמבואר בתוס' יומא) מאי רבותא ליחסם אחר פינחס, אדרבה יעקב החפלה "בקהלם אל אחד כבודי" (בראשית מח:ו).

והנראה דדרשו על הפסוק "ויקדו וישחטו" (שמות ד:לא) על בשורת הבנים, ועיין בשם מכילתא. והקשו המפרשים הרי החס צבן רשע מדבר ומאי בשורה טובה היא זו. אמנם אמרתי לפרש דלא כדורות הראשונים דורות האחרונים, ואמרו ז"ל פושעי ישראל מלאים מזנות כרמון, ואיחא מהאר"י הקדוש דמנשה בן חזקיהו שכחצו עליו שהכנים אלם להיכל, ח"ו שהכוונה ממש אלא שהכוונה שה"ו לו מחשבה זרה בשעת החפלה צביהמ"ק שהוא כעין העמדת אלם.

ואל תחמה על זה, שהרי אמרו ז"ל בגמ' סנהדרין ביקש דוד לעבוד ע"ז שנא' "יבא עד הראש והנה חושי

ויתבאר הגמרא במס' שבת (קל"ח ע"ב) עמידה אשה שחטול ככר של תרומה ותחזור צנתי כנסיות וצנתי מדרשות לידע אם טמאה הוא ואם טהורה הוא, והדבר נריך הסבר דנשים לאו בני תורה ניהו ואם כן הדבר פשוט דאינם יודעין וא"כ מאי רבותא יש בזה והנראה דלעיל בפרשה הקודמת נבאר היאך היה בדיוק דהתורה כתב והנה איש מבני ישראל בא ויקרב אל אחיו את המדינית לעיני משה ולעיני כל עדת בני ישראל ובחז"ל במס' סנהדרין (פ"ב) נחקצו שבתו של שמעון אלל זמרי שהיה נשיא שלהם ואמרו לו אנו נדונין במיתה ואמה יושב ולכן הלך אל משה עם כזבי בת צור ואמר לו זו מותרת אם תאמר אקורה בת ימרו מי החירה לך.

ולפ"ז נראה לי לפרש דכוונת חז"ל היחה על ימינו אלו דהנה ימים באים שהתורה תשחכת מאתנו רח"ל והוא דעל ידי שהנשים נעשים בעלי תורה והלומדים של הדור וכיון שהם דעתן קלה לכן מסלפים את התורה בפלפולים כאלו כגון מה שעשה ראש שבתו של שמעון וזה כוונת חז"ל בזה שאמרו דעמידה אשה שחטול ככר של תרומה ותחזור צנתי כנסיות לידע אם טמאה הוא ואם טהורה הוא ואם החכם משיבו האמת היא יכולה ליכנס עמו בפלפול כמו שמצינו לעיל בפרשת בלק ולכן אמרו כל המלמד אשה תורה כאילו מלמדה חיפלות והבן.

שנחמנו אולי שלא כהוגן או דבר אחר קטן כזה.

והא לך מופת שנדיקים היו שמסרו נפשם לעבוד צביהמ"ק, והלוא כל אחד מהם ידע שבדאי ימות באותו יום, כמבואר שקשרו חבל של ברזל על רגלו כשנכנס לפני ולפנים, ואפ"ה מסרו נפשם על זה שיעבדו עבודה ה' אפילו פעם אחת והוא ס"ל כעין גדולה עבירה לשמה. ומהיכן למדו זה, מפינחס שג"כ נכנס במסירת נפשו להגן על כלל ישראל אף שהי' בטול שבדאי יהרגוהו, וכמבואר בירושלמי שבאמת רצו להרגו ופרחה נשמחו ומסר נפשו ממש על כלל ישראל. וזה היחה שיטת הכה"ג. ומה שקראם רשעים היינו לפי נדקתם גם זה נחשב להם כחטא וכעין שאמרו צבני עלי כל האומר שחטאו אינו אלא טועה וכן צבני שמואל וכנ"ל.

ולפ"ז אחי שפיר ששנחווהו לפינחס שכל הכה"ג הם יוצאי חלציו וזכה חיכה להם שימסרו נפשם עבור כלל ישראל וכנ"ל וק"ל.

ובזה מובן דבין הוא שיטול שכרו, שכיון שמסר נפשו בשביל כלל ישראל דבין הוא שיטול שכרו כעין זה, שיבואו בני בניו וימסרו עצמן עבור כלל ישראל והם הכה"ג וכנ"ל וק"ל.

"פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן

הערכי לנגדו" ויאמר מלך שכמותך יעבוד ע"ז וכו'. וכתב המהרש"א שהכוונה שרצה ללכת לחו"ל ע"ש. הרי שקרא זה לדוד המלך ע"ז, והכ"נ במנשה בן חזקיהו והבן. וזוה מובן אמרו "וישחוו" על צעורת הבנים, דאכתי רשעים כאלו צעורה טובה הם להם. וידוע דהגה"ק מראפשין אמר להגה"ק מרימינוב בשעת חשליך שהוא הולך ללקט העצירות שהשליך שהם אללו מלוות. והסברתי זה בס"ד בדרך משל מי שיש לו בית חרושת גדול וזורק החמיכות שהם אללו פסולת ולשני דבר זה פרנסתו, שלוקח הפסולת וחוזר ומתקנה ועוד כיו"צ והבן. וידוע דרז סעדי" גאון ז"ל העלה דלריך בכל יום חשונה על עבודתו שעבד ציוס שלפניו, כיון שהיוס הוא מכיר יותר בגדלותו של הקב"ה, נמצא דאתמול לא עבדו ככל הנורף לפי ערך שמכיר היוס, וכן בכל יום.

והנה כה"ג שבצית ראשון הי' בלתי לה' לבדו, אמנם כהני צית שני כבר היחה מעורב בכוונתם נדנוד כבוד קלח, וכדאמרינן ציהושע בן גמלא קיטרא קחוינא הכא דמרחא בת צייחוס הכניסה חרקבא דדינרא ומינו המלך להיות כה"ג. והנה ודאי דיהושע בן גמלא הי' נדיק גמור (כמבואר בגמ' צ"ב ברס זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו, ועיין חוס' שס), אלא שהמינוי הי' בלתי יושר, ולזה כבר קראו קיטרא. וא"כ גם שאר כהנים גדולים שבצית שני כולם נדיקים היו אלא

ולפי זה אחי שפיר בפשיטות דנאמת פנחס לא היה ראוי לכהונה מצד שהרג הנפש אלא שלאחר שהרג הנפש פרחת נשמתו ומת לאחר שהרג את זמרי ובאו אליו נשמת נדב ואזוהו שהם ראויים היו לכהונה או מטעם שמיחה מכפרת עי' מ"ק כ"ח, ובזה יש ליחן טעם הגון למה לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי והיכן מצינו עוד דע"י קנאות יעשה כהן ולהנ"ל י"ל דודאי כהונה רק לאהרן ובניו נתנה ואין שום אופן לאחר שיעשה כהן אלא שפנחס עשה לו הקב"ה נס שהכניס בו נשמת נדב ואזיהוא ועי"ז נעשה כהן והבן.

ובזה אחי שפיר נמי מה דאיתא בזוה"ק דלכן לא נתכהן משה משום שהרג את המצרי והוא ליה דין כהן שהרג את הנפש והוא רחום יכפר עון וכבר הקשתי מהא דאמרו לא נתכהן פנחס עד שהרג את לזמרי וא"כ אדרבה והמצרי נמי מחויב מיחה היה ולהנ"ל י"ל דאהכ"נ פנחס נמי היה נדחה מן הכהונה מטעם זה אי לאו שנכנסו בו נשמת נדב ואזיהוא כנ"ל.

וראיתי בהפלאה שהעיר לפי דעת הזוה"ק שפנחס פרחת נשמתו והכניס לו השי"ת נשמת נז"א מהא דאמרינן שלהי נדה מחיס לעמיד לבוא צריכין הזאה או לא והיינו משום שנגעו בעצמן א"כ הא דאמרינן סנהדרין פ"ב אחד מן הנסים שנעשה לפנחס שלא מתו

וגו' לכן אמור לו הנני נותן לו את בריתי שלום" (כה: יא-יב). ובגמ' (זכמים ק"א ע"ג) דאר"א א"ר חנינא לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי דכתיב והיתה לו וגו' וצ"ב שהרי אדרבה קיי"ל כל כהן שהרג את הנפש פסול לכהונה וכיון שפינחס הרג את הנפש הי"ל לפסול מכהונה, ובזוה"ק פ' פנחס (דף רי"ד) ת"ח כל כהן דקטיל נפש פסול ליה כהונתיה לעלמין דהא ודאי פסול ההוא דרגא דליה לגביה ופנחס מן דינא פסול לכהונה ובגין דקנא ליה לקב"ה אצטריך ליחסא ליה כהונת עלמין ליה ולבניו אצטריה לדרי דרין ע"כ.

וי"ל עוד לולי דמסתפינא דזוה"ק שם (דף רי"ז) רבי שמעון הוה יתיב ולעי בצפרשא דא אחא לקמיה ר' אלעזר בר"ה א"ל נדב ואזוהו מאי עבודתייהו בפנחס וכו' א"ל ברי רזא עלאה הכא והכי הוא דבשעתא דאסתלקו מן עלמא לא הוו מתמרן תחות גדפי טנרא קדישא וכו' ותמלית הדברים דבשעה שהרג פנחס לזמרי ולקחו ברומח כיון שראו שבטו של שמעון באו עליו באוכלסין הרבה פרחת נשמתו מן פנחס ובאותה רגע ב' נשמות ערטילאות בלא התלבשות לבוש רוחני בעוה"ב של נדב ואזיהוא קרבו לנשמת פנחס ונתקשרו באחד ותורה נשמתיא דאחכליל בתרין רוחין ואז נעשה כהן גדול מה שלא היה ראוי מקודם לזה ולכן כתיב בן בן בפנחס שמי פעמים עי"ש.

על הרומח כדי שלא יטמא פנחס ואמאי
 נימא כיון שיצאה נשמתו וחיי נשמת
 נו"א הרי נגע בעצמו ומו דאפילו נימא
 דנגעת עצמו אינו מטמא מ"מ הרי
 נטמא הרומח וחזר וטימא אוחו דקיי"ל
 נזיר נ"ג חלל חרב הרי הוא כחלל והביא
 מזה ראיה לשיטת הפוסקים (ניו"ד) לכהן
 אינו מזהר לחלל חרב.

ולפענ"ד פשוט דפנחס לשיטתו שהרי
 המוס' (נ"מ קי"ד ע"ג) הביאו
 ממדרש ילקוט משלי מאלוהו שהיה קובר
 את ר"ע ושאלו לו ולאו כהן הוא מר
 אמר ליה קברי נדיקים אינם מטמאין
 והנה פנחס זה אלוהו (ע"ש רש"י) ועי'
 פרקי דר"א פרק מ"ז ולכן שאלוהו ולאו
 כהן הוא מר וא"כ ס"ל דקברי נדיקים
 אינם מטמאין ממילא אחי שפיר לשיטתו
 דהיה צריך לנס שלא מחו ברומח דאלו
 משום שפרחה נשמתו ונשמת נו"א קברי
 נדיקים אינן מטמאין ואפשר דמכאן
 באמת למד כן דאינם מטמאין מדעשו לו
 נס שלא מחו על הרומח בכדי שלא
 יטמא מוכרח דע"כ קברי נדיקים אינם
 מטמאין ולא תקשה קושיית הפני"פ ז"ל
 דאף שפרחה נשמתו ומח אינו מטמא
 בנגעו לשיטתיה וזה נכון בס"ד, ולפי
 מה שכתב המהרש"א (נדה ע' ע"ב) כיון
 דהוה גוף ראשון הוה כאלו לא מח כלל
 א"כ פשוט דאחי שפיר עי"ש ודו"ק.

(שנת תש"כ)

בריתי שלום" (כה:יא-יב). וברש"י, צדין
 הוא שיטול שכרו. וכבר פירשתי, וכעת
 נראה דהנה אמרו ז"ל (ע"ז דף ג') שכר
 מצוה בהאי עלמא ליכא, אבל איתא
 בזוה"ק "פינחס בן אלעזר בן אהרן",
 שבן אהרן קאי על פינחס, כיון שנתקבצו
 עליו שבטו של שמעון יצאה נשמתו,
 והכניס בו השי"ח נשמות נדב ואביהוא,
 לכך נקרא בן אהרן הכהן. ולפ"ז כבר
 פרחה נשמת פינחס לעלמא דקשוע ולא
 הוה בכלל שכר מצוה בהאי עלמא ליכא,
 ולכן צדין הוא שיטול שכרו וק"ל.

(שנת תשכ"א)

"פנחס בן אלעזר וגו' הנני נותן לו
 את בריתי שלום" (כה:יא-יב). ול"ב
 ונראה לפמ"ש קריינא דאיגראתא איהו
 ליהוי פרוונקא פי' שהכל חלוי כמו
 שקורין האגרת ומשה רבינו ס"ל דכיון
 שהוא רשות יותר עדיף שלא להרוג אלא
 לעשות פעולות ולהשיב מעון כי לא
 יחפוץ ה' במות המת והרבה דרכים
 למקום, והנה בפדרב"א והובא במש'
 הרדב"ז שאלוהו נענש על שאמר קנא
 קנאחי וא"ל הקב"ה וכי ליכא גויס
 עווע"ז שמדבר עליהם ועל בני ישראל
 תלמד זכות ולכן נענש שיחייב להיות
 על כל ברית אלא שכיון שהוא קנאי
 הבטיח לו הקב"ה שימחול לכל הבאים
 לברית מילה ולא יראה חטא בהם.

והנה אמרו הבעל ארמית נמשכה
 ערלתו ובגמ' עירובין י"ג אברהם
 אבינו עומד בפתחו של גיהנם וכל

"פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן
 וגו' לכן אמור הנני נותן לו את

פינחס זה אליהו, ואליהו עלה הסערה השמימה והוא חי וקיים לעולמי עד. (ועיין תרוה"ד בפסקי מהרא"י סי' ק"ב שאלה באשחא אליהו וריב"ל אי מותרות, ועיין מס' נדה). וא"כ לפינחס שכר מצוה צהאי עלמא איכא כיון שהוא חי וקיים לעולם ממילא הו' השכר ג"כ נצחי ולא שייך טעם הנ"ל, ממילא שכר מצוה צהאי עלמא איכא. אמנם לכאורה אף שהוא חי וקיים מ"מ כיון שעוה"ז אינה נצחי ממילא כ"מ שיחנו לו לא יהי' נצחי דכל דבר שנחמהו מד' יסודות סופו לחזור לקדמותו (ועיין ברמב"ם מזה). ברם דא דיקא אי יחנו לו דבר גשמי שאינו נצחי אמנם אי יחנו לו דבר רוחני שאינו מד' יסודות שפיר יהי' נצחי. והנה הכהונה הו' נצחיות עד אין סוף ולא הו' גשמי וכנ"ל.

ובזה אחי שפיר המשך הפסוקים "הנני נותן לו את בריתי שלום" דבין הו' שיטול שכרו, כיון שהוא חי וקיים וכנ"ל. ובכדי שלא תקשה הא שכר מצוה צהאי עלמא ליכא צא כמתרץ "והיתה לו ולזרעו אחריה ברית כהונת עולם", שיהי' דבר לעולם ולעולמי עד והוא חי וקיים וכה"ג שכר מצוה צהאי עלמא איכא וק"ל. (שנת תשע"ז)

"הנני נותן לו את בריתי שלום" (כה: יב). ו' קטיעא ועיין צעה"ט כי פינחס זה אליהו ונחמסכן הו' עד שיבא עם המשיח. ורבינו אביגדור פי' שהיא קצרה כמו יו"ד אלא שנקטעה חצי הו"ו

הנימול מוציאו חוץ מהבא על ארמיח שנמשכה ערלתו ולא מצסקר ליה כלומר אינו מכירו שהוא יהודי ונימול ולפ"ז כל הנימול אינו בר גיהנם ותשובה מהני על כל ולכן לאחר שקינא לה' והרג את זמרי והיו השבטים מצויס אוחו ראיחס בן פוטי זה וכו' ואמר הקצ"ה פנחס בן אלעזר וגו' השיב את חמחי מעל בני"י בקנאו את קנאחי בחוכם ולכן אמור לו הנני נותן לו את בריתי שלום שמעשה יהי' בכל ברית וברית וימחולו עוונותיהם לישראל ויהי' לו בריתי שלום שלא יחנהג עוד צמדה זו רק פעם אחת וכנ"ל ואם שגיחי ה' הטוב יכפר.

"פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן וגו' הנני נותן לו את בריתי שלום" (כה: יא-יב). ופרש"י דבין הו' שיטול שכרו. ועיין במפרשים. ונלע"ד דהנה כבר אמרו חז"ל (קידושין ל"ט ע"ב) שכר מצוה צהאי עלמא ליכא, וטעם לזה דהנה החורה היא נצחיות, והעושה מצוה עושה מעשה שהוא נצחי ג"כ והפעולה שנעשה מקיום המצוה הו' דבר המחקיים לעולם, לא כן העוה"ז דהו' עולם עובר. א"כ מי שעושה מצוה שהוא נצחיות היאך יקבל שכר צהאי עלמא כיון שהוא עשה מעשה נצחי מחויב לקבל שכר נצחי מדה כנגד מדה, וכיון שהעולם הזה הו' עולם עובר, אם יקבל שכר על מעשה יהי' שכר עובר, וממילא שכר מצוה צהאי עלמא ליכא.

והנה בפנחס אמרו חז"ל (ב"מ קי"ד ע"ב)

והוא בא על צריח ישראל, וע"י מוחלין כל עונותיהם וכנ"ל.

ובלע"ד לחת טעם הגון למה סירב אליהו מחמילה לילך על כל צריח עד שהצטיחו שימחול להם עונותיהם, אדרבה אם הוא קפדן יקנא קנאח ה' לצקוח כמו שעשה כאן. ונראה, דהנה יש צ' מדרגות של צדיקים עובדי ה', א' מה שקפיד ומעניש ועי"ז מחיראים ממנו בעלי עבירות שלא יענישם. אמנם יש עוד מדרגה גבוה מזה שפועל בקדושתו על פושעי ישראל שיחזרו בתשובה. ועל מדרגה הראשונה אמרו "גם ענוש לצדיק לא טוב" (משלי י"ו), ופי' השואל קמ"ט ע"ב וכתיב "לא יגורך רע" מהלים ה', ועיין חוסי' צ"ב דף כ"ד ד"ה אהא), היינו כשהצדיק צריך להשתמש בעונשים אין זה טוב, והעיקר שיכול לפעול ולהעביר רוח הטומאה וכמו שאמרו (מעניח כ"ד ע"ב) כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני וחנינא בני די לו בקו חרובים, ועיין רש"י שם. וכנה"ג מצינו ההורג בשוגג נגלה עד מוח הכהן הגדול, ודרשו ז"ל דהכהן הגדול הו"ל לפעול בקדושתו שלא יבוא לידי כך, וכיון דלא פעל כן יצפה שימות הכה"ג ויבוא כה"ג אחר קדוש ממנו.

ועד"ז אמרתי לפרש מה שאמרו (מכות ו') סנהדרין ההורגת אחת בשבוע נקראת חובלנית, כלומר נקראת צ"ד קטלנית, ואמר ר"ע אולי הייתי צ"ד

מארכו ונחנה צי"ו של גחון (ויקרא יא:מז) לפי שנחקלל הנחש צו' קללות שנאמר על גחון חלך (בראשית ג:יד) ולכך הו' של גחון ארוכה מכל אוחיות של חיבה, ולפי שהנחש הביא מיחה לעולם ופינחס העביר מיחה ומגיפה מישראל, ולכך נחנה לו חצי ו' לרפאותו [לנחש] ולא הועיל שהרי עדיין הולך על גחון, ובמ"ר בראשית פ"כ אות ה' לעמיד לבא הכל מחרפאין חוץ מנחש ע"ש.

"והיתה לו ולזרעו אחריו וגו' תחת אשר קנא לאלקיו ויכפר על בני ישראל" (כה:יג). וכחצ בעה"ט ויכפר, "לכפר" לא נאמר אלא ויכפר שעומד ומכפר על ישראל עד סוף כל הדורות ע"כ, ובחצי עגולות (כמ"ש לעיל זה אליהו). וצ"ב. ובגמ' סנהדרין (פ"ג ע"ב) וראה כפרה זו שמהא מפרח והולכת לעולם ע"ש. ובדרך פשטות י"ל דהנה נחנה לו כהונה, והכהנים מכפרים על העם.

ונראה דהנה אימא במדרש שאמר לי' הקצ"ה לאליהו שיהי' בכל צריח מילה, וסירב בדבר מכת קפדנותו, עד שהצטיחו הקצ"ה שימחול עונותיהם של כל הנאספים אלל הצריח (עיין השו"ה הדנ"ו ח"ו ענינים נפרדים סי' רצ"ד). וא"כ בכל צריח מילה כשבא אליהו לשם מכפרים להם עונותיהם של ישראל. וזה שרמו הבעה"ט "לכפר" לא נאמר אלא "ויכפר", שעומד ומכפר על ישראל עד סוף כל הדורות, כמ"ש שהוא אליהו

שלא לשמוע רק לנשיא שזהו ואמר גם אני נשיא שבע מישראל וזה אשר הכה כלומר זמרי הכה אותה שלא רצה מחילה לשמוע לו.

"ראובן בכור ישראל וגו' חנוך משפחת החנכי וגו'" (כו:ה). לפי שהיו האומות מבזין אותם מה אלו מחייחסין על שבטיהם סבורין הן שלא שלטו המצריים באמוניהם אם בגופם היו מושלים ק"ו בנשותיהם לפיכך הטיל הקב"ה שמו עליהם ה"א מזד זה ויו"ד מזד זה לומר מעיד אני עליהם שהם בני אבותיהם וזה הוא מפורש ע"י דוד (מלים קכ"ג) שבטי י' עדות לישראל השם הזה מעיד עליהם לשבטיהם לפיכך בכולה כתב הכנחי הפלגי אבל בימנה לא הוצרך לומר משפחת הימיני לפי שהשם קבוע בו יו"ד ברא"ש וה"א בסוף (רש"י).

ונראה דהחורה רמזה זה בשם ראשון מבני ראובן חנוך דחנוך מלשון חינוך ורמזה לומר שמיד שנולד הולד חיכף החמילו לחנכו ולהזהר מעמי הארץ ומן האוירה החילונית שבשוק שאינו לשם שמים ולכן הטיל ה"א מזד זה ויו"ד מזד כלומר שמראשו ועד סופו מיום הולדו עד יום מותו יהי הכל לש"ש ולפי שאמרו ז"ל לעולם ידבק אדם בטובים שהרי אהרן שנשא אלישבע בת עמינדב ילדה לו כהנים גדולים והכל חלוי במשפחה ולכן החמיל ראובן בכור ישראל

הגדול מעולם לא נהרג בה אדם, שהי' שואל שמא במקום נקב הרג. והקושיא מפורסמת, ואף עתה היחה מרבה רוצחים. ולהנ"ל נלע"ד דר"ע ברוב קדושתו הי' פועל שבכל הארץ לא יהי' שום רציחה חלילה ולא הי' צריך להרוג בו אדם מעולם, אלא שלא רצה לגלות מחמת ענותו.

והנה פינחס הי' משחמש במדרגת רב מנגיד ולכן "ויקח רמח בידו וידקור את שניהם", אבל זה הוא מדרגה השנויה בצדיקים, דגם ענוש לצדיק לא טוב, ולכן נראה דבאמת משה לא עשאו, ובאמת לכן לא נחכהן מקודם, שלא יהא לו דין כהן שהרג את הנפש, אף דמוחר כמו שכתבו המפרשים. ולכן כאשר אמר לו הקב"ה שילך לברית מילה סירב בדבר ואמר כי קפדנא אנא, וע"ד שאמר אביי לרבה ומר נמי ענוש, והוא רצה במדרגה הגבוה שיחזרו בני ישראל בתשובה, עד שהבטיחו הקב"ה שימחול לכל הנאספים והמסובים בברית מילה, שהוא המדרגה הגבוהה. וזה "ויכפר" שיכפר לעולם, והי' הטוב יכפר אם שגיחי. (שנת תשי"ח)

"ושם האיש המכה אשר הכה את המדינית" (כה:י). עיין אוה"ח מה שכתב בזה ונראה דבאמת פנחס הכה את המדינית ולא זמרי ולשון איש ישראל המכה אשר הכה משמע שזמרי את המדינית. ואולי י"ל לפי שמחילה לא רצה לשמוע לו שאמרה כך לזני אבי

ה"א מחילתו דקודם עוה"ז שיזכה לעוה"ב ולפי שבני שנולדו לא היו המשך מחרת שהרי האבות נולדו עקרים אלא שניתן להם זרע מלמעלה מהאינטגנינות, ולכן הטיל ה"א בחילה ויו"ד בסוף וק"ל.

"לימין משפחת הימיני ליבין משפחת הימיני" (כו. יב). נראה לפמ"ש אין לך אדם שהוא מוכס שאין כל המשפחה מוכסין ופסולין להעיד והטעם מפני שמכפין עליו, וכן להיפוך לעולם ידבק אדם בטובים שהרי אהרן נשא את אלשבע בת עמינדב אחות נחשון ויאלו ממנו כהנים גדולים, ח"ש לימין מה שזוכה אדם להיות איש ימיני ראיתי איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתייצב, מפני שהוא ממשפחת הימיני משפחה כשרה בעלי תורה וד"א הולכים בדרך ישרה, אלא דלא חימא תורה ירושה הוא לך ואין צריך להבין עצמן וממילא יבא זה ודאי אינו אלא לאחר שחיה ממשפחה חשובה ומיוחסת בני תורה והתורה מחזרת על אכסניה שלה אבל אעפ"כ לפי הכנתו שמכין עצמו לקבל האורה שהוא היצ"ט והתורה לפ"ז תזכה בתורה ח"ש ליבין מי שמכין עצמו ללמוד תורה משפחת הימיני לפי מה שמבינים עצמן ללמוד תורה ולהתגבר על היצה"ר בראחי תורה בראחי תורה תבלין כנגדו.

א"י נמי ליבין דאפי' מי שלא זכה להיות ממשפחת הימיני והרי בן ע"ה אפילו מצינו מעו יאא מחוק שאפי' מי

בני ראובן כלומר לפי שראובן בכור ישראל ולכן זכו בני ראובן לחנוך שהוא משפחת החנוכי וכן אצל כולם.

וכיון שהיו בין האומות וגם קודם מ"ת והי' קשה להם להשאר בין האומות ולכן קבלו עליהם שלא לשנות את לשונם ולא ללמוד לשונם כלל וכלל וכמ"ש בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לועז ופי' בשם הגאון מפלאנק ז"ל דהנשים ביותר לא למדו כלל לשונם ואחת היחה שלומית בת דברי ופרסמה הכתוב, ולכן קאמר בצאת ישראל ממצרים, היינו אנשים אבל בית יעקב אלו הנשים מעם לועז שלא ידעו לשונם כלל ולא ידעו מה זה מצרים, וזה לועז"ל לשון עם זר. ועי"ז היחה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו.

וראיתי באוה"ח שנתן טעם למה הטיל הקב"ה ה"א בראשית ואח"כ יו"ד החנוכי וגו' ולפענ"ד י"ל לפמ"ש ז"ל מנחות כ"ט כי ב' ה' צור עולמים, בשני אותיות אלו ברא ב' עולמות באות ה"א ברא עולם הזה ובאות יו"ד ברא עוה"ב ולפיכך שרה אמנו שהיה שר"י שמה והי' היו"ד בשמה ולא הי' לה ה"א לא ילדה דהיו"ד רמו לעוה"ב וה"א על עוה"ז ה"א לכם זרע גם אברהם אבינו שלא הי' לו ה"א בשמו אלא אברהם לא ילד וזה בהברא"ם בה"א בראש ובשביל אברהם שהוא אותיות בהבראש ולכן אברהם אינו מוליד ואברהם מוליד והוסיף הקב"ה בכל השבטים אות

יכולין לאסור דאר"י מוחזקת ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו, א"כ כבר נודע שמוחזקת. ומירץ דאף דכבר היחה מוחזקת מ"מ י"ל דהו"ל אכתי מחוסר גוביינא והו"ל כמלוה וראוי הוא ואין הבכור נוטל כראוי. ובאמת גם הא קשה דבקרקות ליכא מחוסר גוביינא, וי"ל. עוד יש לדייק מ"ש "למה יגרע שם אבינו" (כו:ד) אנו במקום בן עומדות, ואם אין הנקבות חשובות זרע תחיבם אמנו ליבם (פיין יבמות הנ"ל ורש"י עה"ח). ויש לדייק, ואטו אחר יבוס אזלו, והלוא ירושה הלכו לבקש. עוד יש לדייק מה שאמרו יודע הי' משה שזנות ללפחד יורשות, מנ"ל אכתי פ' נחלות לא נאמרה.

ומה שנראה דבאמת זנות ללפחד רק בשביל חלק זכורה באו, דחלק פשוט ידעו שמגיע להם וכמ"ש הרמב"ן "ושם בת אשר שרת" (כו:מו) שאשר גדלה והיא היחה בת לאשתו מאיש אחר והיחה בת יורשת, ולכן נמנה כאן שעליהם אמר "לאלה חלק הארץ" (פיין חורת משה עה"ח), וממילא ידע משה שיורשת, ולא מספקא לי' אלא לזכורה. וזוה שפיר מובן ואם אין הנקבות חשובות זרע תחיבם אמנו ליבם, וממילא היבם יקום על שם אחיו ויקח חלק זכורה. ועיין מיב"ע אין לית אגן חשיבין כביר ואימן כנטרא יבם חיסב אימן חולק אבינן וחולק אחא דאבינן ע"ש.

ואלא דאכתי תקשה לפ"מ שהקשה

שהוא אינו ממשפחה רמה אבל אם מכין לחורה כל שהוא יותר מזליח יותר והגם שקשה לו יותר מהשני וז"ש ליכין שהוא בעצמו מכין עצמו ללמוד חורה יזכה למשפחת היכיני שיכין לעצמו וזרעו אחריו.

ובעיין זה ראיתי בחסד לאברהם (לפורים) ויאמר ממוכן, דהנה אמרו חז"ל על פסוק זה מכאן שההדיוט קופץ בראש ופי' דהנה האדם נריך להכין עצמו לכל עשיה ולכל דיבור ותיישב בדעתו אם ידבר דיבור זה או לא אבל ההדיוט חושב בעצמו שהוא מוכן לעולם ותמיד לכל דבר, וזה כוונה ויאמר ממוכן שהוא לעולם מוכן ויאמר מיד מה שהוא רונה שיושב בנפשו שהוא מוכן לכל דבר ע"ש. ועיין רמב"ם באיגרת חיימן שלומר דברים ברבים נריך להכין לכה"פ ד' פעמים ולהוליא דבר זכחב נריך לעבור אלף פעמים, לכן אמר ליכין משפחת היכיני.

"ותקרבנה בנות צלפחד בן חפר וגו'" (כו:א). ובגמ' (נ"ג דף קי"ט) יודע הי' משה שזנות ללפחד יורשות אלא שהי' לו ספק אי נוטלות חלק זכורה אי אר"י מוחזקת לנו מאבותינו, והשיב לו הקב"ה "נחון חתן" (כו:ו) דמוחזקת לנו. וי"ל כיון דאיפשיטא לי' דאר"י מוחזקת מ"נחון חתן", א"כ היאך נחלקו זו החכמים. ובח"מ עה"ח הקשה, דאמאי הי' מספקא לי' אי מוחזקת לפמ"ש רש"י (ע"ז נ"ג ע"ב) ללכך אשירות לא היו

להם ארצות גוים וגו' בעבור ישמרו חוקיו, אף למ"ד אר"י מוחזקת, ולא יהי סתירה ממקרא מפורש למ"ד מוחזקת דגם למ"ד מוחזקת נמי אס לא ישמרו התורה ח"ו יגרשו מארצם, וא"ש.

ובזה נראה ליישב סמיכת הכוזבים והפרשיות, "ויאמר ה' אל משה לאמר כן בנות ללפחד דוברות וגו' ויאמר ה' אל משה עלה אל הר העברים וגו' וידבר משה אל ה' לאמר יפקוד ה' וגו'", ועיין רש"י עלה אל הר העברים למה נסמכה לכאן, י"ל דהרי כתבו טעם שלא נכנס משה לאר"י מפני שגלוי וידוע לפניו ית"ש שעמידין בני"ל לחטוא, ואילו נכנס משה ובנה המקדש לא הי' חרב והי' ח"ו נגור על שונאיהם של ישראל כלי", וכיון שלא נכנס משה שפך חמחו על עינים ואבנים, והדברים ידועים. ולפי ההוא"א ז"ל דהני כוזבים אחא אליבא דמ"ד דאר"י אינו מוחזקת לאבותינו וניחנה לנו על חנאי, ולכן שפיר אס לא ישמרו התורה יגלו משם. ולפי מה שקיי"ל שאר"י מוחזקת, א"כ אפי"ל לא ישמרו התורה שוב לא יגלו משם לעולם מדין יורש, א"כ שפיר יכול משה ליכנס לארץ. לכן כשננטוה משה "נתון חתן להם אחוזת נחלה" נתברר דאר"י מוחזקת לנו מאבותינו, שהרי כאן ירשו מיוצאי מצרים, וא"כ שפיר יכול משה ליכנס לאר"י. ולהוציא מכל זה בא הכוזב "ויאמר ה' אל משה עלה אל הר העברים", שכלל אופן לא יכניס את ישראל לאר"י.

רשב"א (מס' שנה) מכאן מודעה רבה לאורייתא, א"כ כשחטאו למה נגלו מאר"י כיון דיש מודעה. וחי' הרשב"א ז"ל מדכחיב "ויחן להם ארצות גוים ועמל לאומים ירשו בעבור ישמרו חוקיו וחורתיו יגלורו" (ספלים קה:מד-מה), הו"ל כמתנה על חנאי, וכיון שלא קיימו החנאי לשמור חוקיו וחורתיו נקה מהם המתנה שהיא אר"י ושפיר הגלו. כיון דלא ניחנה הם אלא על חנאי שישמרו התורה. וכל זה אס למ"ד דאר"י אינה מחזקת לנו מאבותינו, אבל לפמ"ש דאר"י מוחזקת לנו מאבותינו, בדין הוא שיטלו אר"י בתור ירושה, והיורש את אביו אפי' ברא בישא לא אבד ירושתו וליכא חי' הרשב"א ז"ל. א"כ הדרא קושיא לדוכתא אמאי הגלו.

ומה שנראה בזה נס"ד, דלכאורה חקשה מאחר שאר"י מוחזקת לנו מאבותינו א"כ מ"ש יצחק ויעקב שירשו משאר בני אברהם ישמעאל ובני קטורה ועשו. וז"ל משום דכחיב "כי ידעתיו למען אשר יזוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט" (בראשית יח:ט), ולכן בהבטחת אברהם אבינו רק בניו אלו ירשו אותו ולא שאר בניו אשר לא ישמרו דרך ה'. ולפי"ז אפי' למ"ד אר"י מוחזקת, אבל החזקה נמי היתה על חנאי אס ישמרו דרך ה', דאל"כ הדרא טענת שאר בני אברהם ויצחק על הירושה. וע"כ דדוקא בניו שומרי תורה לאלו מוחזקת היא. ושפיר יש להבין מקרא דכחיב "ויחן

בהדדי חביבות הארץ ושהיו כלם לדיקים, וצדק צחות י"ל שרצו להיות להם מדינה ולכן חבבו את הארץ ולא לש"ש שה' נתן לנו את ארצנו הקדושה ולכן קאמר לומר לך יוסף חבב את הארץ ונאותיו חבבו אלא שמא חאמר שחבבו שלא לש"ש ולא משום שחבבו את הארץ אלא שרצו לנחול ירושה ולא הי' נפ"מ אם הי' במדבר ולכן קאמר וללמדך שכולם לדיקים היו וכוונתם לש"ש.

"ותקרבנה בנות צלפחד בן חפר בן גלעד וגו' למשפחת מנשה בן יוסף" (כז:א). וברש"י למה נאמר והלא כבר נאמר בן מנשה אלא לומר לך יוסף חבב את הארץ שנאמר והעליחס את עצמותיו וגו' (בראשית נ:כה) ונאותיו חבבו את הארץ שנאמר חנו לנו אחוזה וללמדך שכלם היו לדיקים שכל מי שמעשיו ומעשה אבותיו סחומים ופרט לך הכתוב באחד מהם ליחסו לשבח הרי זה לדיק בן לדיק, והקשה בח"ס מנ"ל שחבבו הארץ שמא חבבו ירושה ורצו לקבל ירושה במקום שאפשר אלא שצמקום אחר לא חילקו, ולדידי יש להקשות עוד גם מה שפירש"י וללמדך שהיו כולם לדיקים וכו' הרי זה לדיק בן לדיק והרי הם אמרו כי בחטאו מח א"כ אביהם לא הי' לדיק עכ"פ, גם אריכת הלשון מח במדבר למ"ל די להם לומר אבינו מח למה יגרע שם אבינו ועיין אוה"ח.

ונראה בהקדס קושיא אחת שהרי כבר חלקו ארץ סיחון ועוג שהוא עבר

אלא דאכתי מספקא לי' מדאמר הקב"ה "ואספת אל עמך כאשר מריחס פי במדבר על שלא להקדשני" א"כ איכא טעם אחר על שלא נכנס משה לארץ, אבל אר"י כיון דמוחזקה מאבותינו ממילא בני"י שוב לא יגלו מארצם מדין יורש, ולפ"ז אפשר שאפי" מנהיג שאינו הגון כ"כ נמי כל שהוא יורש את אביו יפקוד ויקבל ירושתו מדין יורש, וא"כ בניו של משה נמי אף שהיו בני"י גדולים מהם, מ"מ הם היורשים את אביהם. ולכן "יודבר משה אל ה' לאמר יפקוד ה' וגו'" כלומר, כיון ששמע משה "חן נחלח לפלחד בן חפר לבנותיו", א"כ הירושה הוא נמשכת אפי" לאינו ראוי כ"כ, א"כ ירשו גם בניו הגדולה ויחמנו חמיו. א"ל הקב"ה לא כך עלתה במחשבה לפני כדאי הוא יהושע ליטול שכר שימושו שלא מש מחוך האהל, כלומר דאכתי ע"כ לריך דוקא להיות מנהיג ראוי כיהושע. ובאר"י נמי לריכין לנהוג בקדושה ונטהרה אף אם אר"י מוחזקה, מ"מ נתן להם ארצות בעבור ישמרו חוקיו וחורותיו ינזרו הללוקה, ואחי שפיר הכל בס"ד.

(שנת השל"א)

"ותקרבנה בנות צלפחד בן חפר למשפחת מנשה בן יוסף וגו'" (כז:א). וברש"י לומר לך יוסף חבב את הארץ שנאמר והעליחס את עצמותי מזה אחסם, ונאותיו חבבו את הארץ שנאמר חנה לנו אחוזה וללמדך שהיו כולם לדיקים וכו' וי"ל למה הני תרי טעמי

ולפ"ז י"ל דכיון לא בקשו בנות ללפחד
 בעבר הירדן שלא ראו בעבר
 הירדן אלא בארץ ישראל ושפיר מיושב
 שהיו מחבנין ארץ ישראל כלומר עיקר
 א"י, אלא דאכתי מנ"ל דילמא עבר
 הירדן נמי בכלל וע"ז מביא רש"י יוסף
 נמי חיבב א"י שנאמר והעליחס את
 עצמותי מזה אחכס והנה סגולת קבורה
 הוא רק בא"י ממש ולא בעבר הירדן
 וא"כ ע"כ שחבבו את הארץ כמו יוסף
 והיינו ארץ ישראל ולא עבר הירדן ולפ"ז
 אחי שפיר שלא בקשו קודם, וגם מיושב
 דמנ"ל שחבבו ארץ ישראל שמה חבבו
 סחם נחלה דלסחם נחלה ה"י להם לבקש
 מיד בעבר הירדן כשחלקו לחצי שבט
 מנשה וכיון שלא בקשו בעבר הירדן ע"כ
 משום דחבבו א"י. ועיין ח"ס שם
 שדברינו נבנו על דבריו ז"ל אלא בקצת
 ביאור משלנו.

ומעתה נלפענ"ד לומר דבר יקר בס"ד,
 ולישב הא דכתיב ויקרב משה
 את משפטן אל ה' ועיין רש"י נחעלמה
 ממנו הלכה וכאן נפרע וכו' משמע
 דדרך עונש הוא (סנהדרין ח') ולכאורה לא
 ה"י לו למשה רבינו אלא חטא אחד
 וכמ"ש רש"י בסמוך יען לא האמנתם בי
 להקדישנו ומשל וכו' ולכן פרש"י עוד
 ד"א ראוי היחה פרשה זו להכתב ע"י
 משה אלא שזכו בנות ללפחד וגם זה פלא
 שיש להם זכות גדול ממשה ובסמוך כן
 בנות ללפחד דוברות יאות וכו' מגיד
 שראתה עיני מה שלא ראתה עינו של
 משה ויותר פלא, ועיין רמב"ן.

הירדן לשני שבטים לראובן וגד וחצי
 שבט מנשה ולמה לא בקשו אז חלק
 כשקבל חצי שבטם בעבר הירדן, ונראה
 דקושי' חדא מתורנח בחברתה, לפי מה
 שנחלקו הראשונים ז"ל אי עבר הירדן
 דין ארץ ישראל לו, דבגמ' סנהדרין (י"א
 ע"ב) ח"ר על שלשה ארצות מעברין את
 השנה יהודה ועבר הירדן והגליל על
 שחיהן מהן מעברין וכו' וזמן שיהודה
 אחת מהן הכל שמחין שאין עומר בא
 אלא מיהודה, ועיין רש"י על שחיס מהן
 אפי' על עבר הירדן והגליל מעברין וכו'
 דהואיל ומביאין עומר מעבר הירדן או
 מגליל וכו' ובד"ה וזמן שיהודה פי'
 שאין עומר בא להיות מזיה מן המוצח
 אלא מיהודה נמלא דמעיקר דינא עומר
 בא מעבה"י, וכ"כ רש"י עוד בכמה
 מקומות במנחות, ומיהו הר"ן נדרים
 כ"ב כתב דעבר הירדן לא נחקדשה בכל
 הקדושות ואין העומר בא מעבר הירדן
 ע"ש ובח' הארכתי, ועיין ר"ח סנהדרין
 הנ"ל שכתב סחמא שאין העומר בא אלא
 מיהודה, והרמב"ם בפיה"מ כתב דעבר
 הירדן אינה מא"י וכן נראה מדבריו
 בפ"ב מתרומות ועיין ברכ"י סי' חפ"ט
 והארכתי במקום אחר.

איברא דבשו"ת חשב"ץ כתב דאפי'
 למ"ד דעבר הירדן בכלל א"י
 לכל דבר לענין קדושת הארץ מ"מ לענין
 סגולות שיש לארץ ישראל כגון לפ"ו הדר
 בה עשר שנים וכן מה שאמרו כל הקבור
 בא"י כאלו קבור וכו' אינו אלא ביהודה
 וגליל ולא בעבר הירדן והארכתי בזה.

ולפי' הנ"ל נלפענ"ד דדבר זה במחלוקת שנוי' שהרי צ"ל ואחחנן אל ה' בעת ההיא לאמר ופרש"י שם כשנכנס לארץ סיחון ועוג דמיחי שמה הוחר הנדר והקשו המפרשים כמה הוחר ועיין פר"ד אלא שהרי אמר לו הקב"ה שלא יכנס לא"י והנה משה נכנס בעבר הירדן וחלק אותו לבני ישראל וחשב משה שעבר הירדן כא"י וכיון דעבר הירדן מארץ ישראל וכיון שהוחר ליכנס לארץ ישראל לחלק ממנו הוחר מקצתו הוחר כולו ושפיר חשב שהוחר הנדר אלא דהא דוקא אי עבה"י יש לו כל דין א"י אבל אי עבה"י אין לו כל דין א"י א"כ לא נכנס עדיין בא"י וליכא נדר שהוחר מקצתו הוחר כולו. ולפמ"ש דמיחי שמה הוחר הנדר א"כ ס"ל למשה רבינו דעבר הירדן מא"י הוא אבל לפי דעת בנות נלפחד דעבר הירדן אינו מארץ ישראל א"כ משה עדיין לא נכנס לארץ ישראל וא"כ נחלקו בהא מחלוקת משה ובנות נלפחד ולכן משה לשיטתו דעבר הירדן מא"י וכבר הי"ל לבקש בעבר הירדן וליכא למימר שחבצו הארץ אלא נקשו חלק ונחלה ובנות נלפחד לשיטתן שפיר בקשו רק בא"י ולא קודם ומוכח דחבצו א"י, ומן השמים בכיון העלימו ממהם הלכה זו וכיון שבאו בטענה למה יגרע עכשיו והראו שחבצו ארץ ישראל ולא עבר הירדן ומשה ס"ל דעבר הירדן נמי בכלל ארץ ישראל הוא ולכן אמר ויקרב משה את משפטן אל ה'.

ובא לו הדבור כן בנות נלפחד דוברות דהצדק אחס ועבר הירדן אינה מא"י ולכן נמי הנדר לא הוחר ובאמת ראוי' היחה פ' זו להאמר ע"י משה אלא שזכו בנות נלפחד שחבצו ארץ ישראל אלא שמן השמים לא הודיעו למשה מטעם הנ"ל וכנ"ל והבן. ומה מיושב בזה מה דאיחא במדרש שבאו בנות יחרו ואמרו איש מצרי הנלנו מיד הרועים ובמדרש שלא חיבב ארץ ישראל דיוסף אמר כי גנוב גנבתי מארץ העברים וגם פה לא עשיתי מאומה ומשה אמר מצרי אנכי שאמרו איש מצרי הנלנו ולכן לא זכה ליכנס לארץ ישראל ולפי שהי' להם זכות של חביבות ארץ ישראל הי"ל זכות אחד יותר וז"ש אלא שזכו בנות נלפחד.

ונראה לפרש בזה ד"א מגיד שראחה עינן מה שלא ראה עינו של משה ונ"ב, ונראה לפמ"ש בגמ' ערכין (ל"ג ע"א) דיהושע נענש על שלא ציקש לבטל יצרא דע"ז והיינו דבכל דוכחא כתיב יהושע ובנחמי' ח' כתיב ישוע וניטלה ממנו אות הו' ואמרו בשלמא משה לא בעא רחמי דלא הוה ליה זכותא דא"י אלא יהושע דהוה ליה זכותא דארץ ישראל אמאי לא ליבעיא רחמי והכתיב אשר ירשו אבותיך וירשחה ע"ש ועיין לאן קדשים דיהושע לא האמין בעצמו שתפלתו יועיל יותר מחפלת משה אף שהוא בארץ ישראל ולא האמין דזכותא דא"י יועיל והו"ל ח"ו כדן דמרגלים ע"ש.

ולכאורה במשה רבינו כיון דכתיב (טוטה י"ד ע"א) דרש ר' שמלאי מפני נחמה משה רבינו ליכנס לא"י וכי לאכול מפרי' הוא צריך או לשבוע מטובה הוא צריך אלא כך אמר משה הרבה מצות נצטוו ישראל ואין מתקיימין אלא בא"י אכנס אני לארץ כדי שיתקיימו כולן על ידי אמר לו הקב"ה כלום אתה מבקש אלא לקבל שכר מעלה אני עליך כאילו עשיחס, ולפ"ו כיון דהקב"ה הצטיחו מעלה אני עליך כאילו עשה כל המצות א"כ הי' לו נמי כל הזכותים אלא ע"כ דהגם דהי' לו שכר כל המצות אבל סגולות א"י שיהא מונח בחוכו לא הי' לו ולא זכה לה.

ומה מובן בזה מה שאמרו בגמ' פסחים (ק"ט ע"ב) עמיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים ביום שיגמל חסדו לזרעו של יצחק כו' נותנין לו למשה כוס ואומר לו טול וצרך אומר להם איני מצרך שלא זכיתי ליכנס לארץ ישראל לא בחיי ולא במותי וצ"ב שהרי אמר לו הקב"ה מעלה אני וכו' וגם הרי נכנס בעבה"י שהוא משלש ארצות, ועוד דיוק במותי צ"ע למה ולהנ"ל אחי שפיר דא"י דוקא סגולה גם לאחר מותו הוא ארץ ישראל עצמו ולא עבר הירדן ולכן אמר ולא במותי שלא הי' לו זכות זה ולכן דוקא זכותא דא"י ממש מועיל לזה.

וקצת יש לחקור במה שאמרו בגמ' עבד שברח לא"י או אחד מחייבי מיתת צ"ד שברח דבחו"ל נהרג עיין גיטין

כ"ט וסנהדרין מ"ב ואם ברח מחו"ל לא"י דאמרינן שעומדין אותו לצ"ד שנית שמה יגן עליו זכותא דא"י ויפטר ויזא זכאי צ"ד דא"י אם הוא דוקא בארץ ישראל המקודשת מששת ימי בראשית ומשום סגולת ארץ ישראל או שהוא גם בעבה"י ואין הז"ג להאריך כעת, ולדידן מיהו כיון שבנות זלפחד חזבו ארץ ישראל זכו לפרשה זו שנאמרה על ידן ולא ע"י משה רבינו או לפי ד"א שראתה עינן מה שלא ראה עינו של משה.

ובזה יש להבין מה שאמרו אבינו מה במדבר וגו' כי בחטאו מת דהנה מחי מדבר לפי שלא חזבו את ארץ ישראל מתו כיון שהיו מחלוננים והנשים שחזבו ארץ ישראל לא מתו ומיהו אפ"ה בנייהם ירשו את חלקם דלא נגזרה רק על דור המדבר שלא יכנסו לארץ ישראל וזה הי' חטאם כלומר חטא אחד אבל הי' עוד חטא מעדת קורח והמעפילים לעלות והוא לא הי' לו אלא חטא אחד וזלפחד נמי מת במדבר בחטאו האחד על שלא חזב ארץ ישראל מת במדבר כשאר מחי מדבר וזה הי' החטא היחידי לו ולכן מת ובלאו הכי הי' חי ככלב בן יפונה ויהושע בן-נון והנה רמזו ליה שמה מחמת שלא חזב א"י אבל הרי על החטא הזה לא נענשו אלא הם אבל בנייהם יורשים אותן כדכתיב ובניכם אשר אמתם לבו וגו' וכיון שהם מחזבין והכל ע"ד הרמז הנ"ל ולכן שפיר אמרו דרשניות היו וחכמניות היו.

ובזה מובן נמי בגמ' שבת (נ"ז ע"א) ח"ר מקושש זה ללפחד וכו' דברי ר"ע אמר לו ר' יהודה ב"ב עקיבא בין כך ובין כך אמה עמיד ליתן אח הדין אם כדנריך המורה כסחו ואמה מגלה אוחו ואם לאו אמה מוציא לע"ז על אוחו לדיק ולכאורה הא אמרו בחטאו מח ולא הי' לדיק ולהנ"ל כיון שבחטאו מח ונתכפר לו א"כ אמה מוציא לע"ז על אוחו לדיק, ולכן לענין שיקראו לדיק בן לדיק כולם לדיקים היו וחטאו כפר במיתה שמכפרת והיינו כי בחטאו מח והיתה מיתה כפרתו והכל כנ"ל.

(שבת טשנ"ז)

"יפקוד ה' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה" (כו: טז). במדרש רבה, הרואה בנ"א משונים אומר "ברוך חכם הרוזים", כשם שאין פרנזפיהן דומין זה לזה כן אין דיעוניהן שוה זו לזו, מדע לך שהוא כן שכן משה מבקש מהקב"ה בשעת מיתה, אמר לפניו רבש"ע, גלוי וידוע לפניך דעתן של כל אחד ואחד, משאני מסתלק מהן בבקשה ממך מנה עליהם מנהיג שהוא סובלם לכל אחד ואחד לפי דעתו ע"ש.

ובתב בחורה משה להחח"ס לפמ"ש בגמ' ברכות (נ"ח ע"ב) רב פפא ורב הונא ברי' דרב יהושע הוה קאזלו באורחא, פגעו ב' ברב חנינא ב' דרב איקא, א"ל בהדי דחויך בריכון עלך חרתי, ברוך שחלק מחמתו ושהחיינו, א"ל אנא נמי כיון דחוינא לכוון חשיבו

עלי כס' ריבוא וברכי' עלייכו חלחא, הנך חרתי וברוך חכם הרוזים, א"ל חכימת כולי האי, יהבי ב' עיני ושכיב. ותימה למה ימות, גם מהחיימה שהשמיטו הפוסקים דין זה שבאם ימצא א' חשוב כס' ריבוא שיברכו עליו ברוך חכם הרוזים, גם הלוא פי' הברכה שאין דיעוניהן שוות כשם שאין פרנזפיהן שוות והקב"ה בוחן מחשבות כולם, ומה שיך לברך זה על אדם יחיד השקול כס' ריבוא.

וצ"ל דס"ל מי ששקול כס' ריבוא מכלל חכמתו הוא שיורד לסוף דעת כל אדם, ושייך שפיר בצרכה על שנתן הקב"ה מחמתו לו לירד לדעת כל איש ואיש. אך זה מבואר הניטול, שהרי משה רבינו ע"ה מי לנו גדול ממנו ולא ירד לדעת כל ישראל שהרי אמר אלקי הרוחות לכל בשר יפקוד איש על העדה, כי הוא אינו יודע דעת כל אחד מהם. וא"כ ר"ח פגע בזה באדוננו משה, ובשו"ע יו"ד הל' ת"ח (יו"ד סי' רמ"ג סל"ז) האומר לחבירו איני מקבל ממך אם היית כמשה מלקין אוחו משום ציון. ובט"ז כתב הטעם דא"א שיעמוד כמשה, שהרי כתיב "ולא קם נביא עוד בישראל כמשה". וע"כ נחנו בו עיניהם דפסק שלא כדון, ולכן לא הביאו הפוסקים דין זה. ומבואר המדרש דרואה אוכלוסין ישראל מברך ולא על חכם א', דמוכח מהאי קרא ע"ש.

ודבריו ז"ב, דסוף סוף וכי בשביל

אין שוות, טענה הוא, וזה הוא באמת טענה המאירי אי"א ו"ל, ומ"מ נראה שאין הלכה כן שהרי דרך כלל אמרו הרואה חכמי ישראל אומר ברוך ואפי' יונתן בן עוזיאל, במשמע ואף בדרייחא פירשו טעם לברכת חכם הרזים לפי שאין פרלופיהן דומות זו לזו ולא דעתם שזה זה לזה. אמנם לי"א ז"ל דלא קשיא להו מהא דהם לא אמרו לברך רק בב' ח"ח שלמים ולא באחד, ובב' ח"ח כבר איכא אין פרלופיהן שוות. גם טענה המאירי אי"א דצדך כלל אמרו הרואה חכמי ישראל ודאי הדבר כן הוא, אבל הי"א ס"ל דזה דוקא צדך כלל וסתם, אבל אם יודע בהם שאינו בכלל סתם חכמים הכ"נ דמצדך, אלא לזה צריך חכמה יחירה להבחין ולא כל אדם זוכה לזה. ולכן לא פסקו בשו"ע דבר שרק ליחיד סגולה ניתנה להבחין והם ידעו בנפשם כדח מה לעשות.

וראי' מלאחי מאגדה שהביא בשבלי הלקט ענין חפלה י"ח, אחר שהביא סדר הזרכות בשמו"ע סיים, לפיכך כשבאו אנשי כנסת הגדולה תקנו בחכמתם כסדר הזה, מיד פתחו מלאכי השרת ואמרו ברוך חכם הרזים שנתן חכמה ליראיו שהם בני גוי גדול, כמו שאמר להם משה "ומי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו" וכו'. ונראה דמלאכי השרת זרכו אלאני כנסת הגדולה מפני חכמתם הגדולה ולא שהיו שם ששים ריבוא והבן.

שפסק רב חנינא שלא כהלכה בר מות הוא, וכי כמה פעמים פסקו שלא כהלכה ואפי' למ"ז משמחין לי' אבל מיחה, וי"ל. גם כי ראינו לקצת פוסקים דפסקו כר"ח, ועיין מאירי וז"ל, הרואה אוכלסי ישראל וכו' או אפי' ב' חלמידי חכמים שלמים יש מי שאומר שמצדך עליהם חכם הרזים. וממה שאמרו למטה חשיבותו עלי כס' ריבוא, והוא שהכוונה אללם בחכם הרזים, שכל הסודות והחכמות נודעות בין כולם, ומאז שיש דברים נמנעים מהשגת השכל האנושי אמר ברוך חכם הרזים, ומפרשים שבהמלא חכם שלם בכל החכמות ובכל הסודות שיהא ראוי לברך עליו כן, ובלבד שיהא אוחז המצדך משער בשלימות אוחז החכם וכו' ע"ש. ועיין מלחמות ולל"ח (זרכות הנ"ל) מה שכתבו בזה ובסמיכות חכמים ע"ש ודו"ק.

ובזה י"ל קושית החת"ס דמה שייך לברך חכם הרזים על יחיד, הלא פי' הזרכה כשם שאין פרלופיהן שוות, ומה שקשה לי' ממה שאמר רבש"ע גלוי וידוע לפניך דעתן של ישראל של כל אחד ואחד, אין כוונתו שהוא אינו יודע דעתן של כל אחד ואחד, אלא אדרבה פירושו מאחר שאמה יודע דעתן צריך לפקוד איש על העדה שג"כ ידע לסבול דעת כל אחד ואחד, אבל מנ"ל דמשה לא ידע.

אלא שמה שטען דפי' הזרכה כשם שפרלופיהן אין שוות כך דיעותיהן

הבורא כי ברגע שיפסיקו להכריחו יבטלו וגם בעת עשותו הרי הוא בכלל אנוס, והחנא משבח העושה מרצון ו"ש בטל רצונך מפני רצונו כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך וגדולה מזה עשה רצונך כרצונו כדי שיעשה רצון אחרים כרצונך.

והנה משה רבינו כחיב ציה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה ולכן בטל דעמו ורצונו מפני דעתם של כל אחד ואחד אבל האחרים שיעמדו ח"ו בהתנשאות ולא ירצו לבטל דעתם מפני דעת אחרים ור"ש שלא ירצו לסבול מהם והנה הקב"ה לבדו הוא היודע מחשבות ואפילו לא מלאך ולכן אמר אל' הרוחות לכל בשר שלפניך ורק לפניך גלוי וידוע דעמו של כל אחד ואחד ולכן אנקשך שחעמיד איש על העדה אשר יסבול דעמו של כל אחד ולפי דעתן שיבטל עצמו ולא לפי דעמו של המנהיג אלא לפי דעמו של כל אחד ואחד.

ויאמר נמי בזה אזוהרה להמנהיג שאם במדבר דור דעה הי' משה מבקש מנהיג שיהי' סובל דעמו של כל אחד ואחד כ"ש אנו בדור הזה שצריך המנהיג להיות סובל לפי דעמו של כל אחד ואחד כי ירדו הדורות אחרונית כמה וכמה והוא לימוד בזה"ו.

ואולי בקש משה דוקא זה עכשיו שכבר היחה מעשה פנחס עם זמרי והיחה זה שגרס זמרי למיחא ארבעה

ומצאתי בהלכות קטנות (סי' פ"ו) שאלה אם יש לברך חכם הרזים על א', חשובה שם כחבתי דחרתי בעיני דאיכא שינוי פרטופות ודיעות והפלגת חכמה. ויש ללמד דהם לא ידעו דבר זה שיש לברך חכם הרזים והוא גילה להם ולפיכך הענישוהו משום מורה הלכה בפני רבו, ולאו דוקא רבו אלא גדול הדור, ושם נאמר דאין בזמה"ז רזים ולא חלק לו בינה דאין הדיוטות אן ע"כ. נראה דס"ל דנב' ח"ח הכ"נ למברך וכמו שכחתי לעיל, ומ"מ ל"ע אי יש בזמה"ז חכם כגון זה.

(שנת משכ"ה)

"יפקד ה' אלקי הרוחות לכל בשר איש על העדה וגו' ולא תהי' עדת ה' כצאן אשר אין להם רועה" (כו-טז-ח). וכבר חמהו וכי ח"ו חשב שהקב"ה יוניחם או אולי כי ענה טובה קמ"ל ח"ו.

ואשר נראה לפמ"ש רש"י אל' הרוחות למה נאמר אמר לפניו גלוי לפניך דעמו של כל אחד ואינן דומין זה לזה מנה עליהם מנהיג שיהא סובל כל אחד ואחד לפי דעמו, ונראה ביאור הדברים שמשה רבינו ידע שהקב"ה ימנה איש על העדה אלא שחש שאותו האיש שיחמנה לא ירצה לבטל דעמו נגד דעת הציבור ויכריחם לעשות כרצונו וכלשון חז"ל טול מקל והך על קדקדם דבר אחד לדור ולא שני דברים והנה כזה לא יוכל להצליח שכל שנה ע"י הכרח ואונס אין זה רצון

שטרודים להשפיע לאחרים ואשה בכל
אלה לא מנאחי שלא מנאחי מקבל גמור
ע"ש.

ופירשתי רמו לזה מה שאמרו בזה'
מליחה איידי דטריד לפלוט לא
בלע דהנליעה בזה רק כשהוא כלי לקבל
ומקבל אבל אם טרוד לפלוט אין לו זמן
וכח לבלוע והבן ועיין אבדר"נ (פכ"ט
ה"ג) ד' מינים תלמידים, והעיקר
שהתלמיד צריך להשפיל עצמו ולהכניע
תחת רבו לגמרי ויהי מוכן לקבל ולבלוע
ולא לפלוט ולפ"ז נקראו תלמידי חכמים
ולא חכמים דכל ימיהם החזיקו עצמן
כתלמידים ולא כחכמים, ולעולם רבו
לקבל עוד מרובם.

ובזה נראה לפרש מה שדאמרו ז"ל
משרבו תלמידי שמאי והלל שלא
שמשו כל זרכן רבו מחלוקות בישראל
ונעשה תורה כשחי רשויות וז"ל למה
אלליהם אמנם המדייק יראה שלא כתב
שלא למדו ואדרבה רבו תלמידים הלל
ושמאי אלא לא שמשו הם גם למדו רק
שלא שמשו כל זרכן ולא דקדקו אחר
מעשה רבן לקבל מהם כי הם חשבו
שהם בעצמם יכולים לזרר המסקנא
והיינו ללמוד ולא לשמש ולקבל מרבן
הלכה למעשה ולכן משלמדו לא שמשו
רבו חלוקי דעות בתורה ובהלכה כיון
שלא קבלו הקבלה מרבותיהם והיו
צריכים להסיק ולזרר לעצמן וכשם
שפרצופיהן אינן שוות כך דעותיהם
ונמלא שרבו מחלוקות בישראל ונעשה

ועשרים אלף איש ויקם פנחס מחוך
העדה ופגע בו ומח וכבר ידוע מהק'
מקאנאק שאמר אמאי לא ניחא ליה
בפנחס שיהי' הוא הרועה ומי' שודאי
דבר גדול עשה אבל להיות מנהיג ישראל
א"ל לקנאי ולכן משה רבינו ביקש אלי'
הרומות שיסבול רוחו של כל אחד ואחד
ואשר יוציאם ואשר יביאם שאם יוציאם
כמו שעשה לזמרי אז לא יביאם אלא
שיחפלו עליהם כמו שעשה משה אפי'
בשעה שעשו מעשה העגל אמר אם חשא
חטאתם ואם אין מחני מספרך שמסר
נפשו אפי' על עע"ז שימחול להם.

"ויאמר ה' אל משה קח לך את
יהושע בן נון אשר רוח בו וסמכת
את ירך עליו" (כז: יח). ועיין רש"י
אשר רוח בו כאשר שאלת שיוכל להלוך
כנגד רוחו של כל אחד ואחד ועיין א"ע
ואוה"ח דכל איש חי יש בו רוח.

וראייתי בפנ"י עה"ח דהענין שביהושע
כתיב ויהושע בן נון נער לא
ימיש מחוך האוהל שהקטין אח עצמו
ולא למד לאחרים להשפיעם מחורחו אלא
לא מש מחוך האהל לקבל הכל ממש
וציאר שם בזה הפסוק אדם אחד מאלף
מנאחי ואשה בכל אלה לא מנאחי שפי'
חז"ל דקאי על התלמידים היוצאים ללמוד
ולא נמלא חכם גמור רק אחד מאלף
ואמר העטם לזה דאשה בכל אלה לא
מנאחי דידוע שכל בחי' מקבל נקרא
בחינה אשה ורוב המקבלים אינם
מספקים לקבל מרובם כל הזורך מפני

חורה כשחי חורות כיון שחסרה קבלה
אמיחית.

והגם כי מאד אני מטער לכחוב לרבים
דברים אלו מ"מ נראה דזה
החסרון בדורינו שאנו רואין שהגם שרבו
החלמידיס ב"ה בני ישיבות וכוללים
ואעפ"כ לא ראינו שיגדלו גדולים כמו
בדור הקודם שיהיו גדולים בכל החורה
ובכל העינים אלא זה במקצוע זה זה
במקצוע זה וכו' וגם ראשי ישיבות לא
מצינו שיחבלטו כבדור הקודם והמי' לזה
כי החלמידיס מיד שהחילו ללמוד הוא
מיד נעשה בעל משפיע לאחרים ואין
בידו זמן לבצוע וגם אינס מקבלים קבלה
אמיחית וממילא שוב חסר הגדלות, וכיון
שלא זכו לקבלה אמיחית כראוי והם
מוסרים לחלמידיס אחרים הם ח"ו בכלל
מה שהזהיר החנא אבות (פ"א) שמה
חייבו חובת גלות ויבאו חלמידיס
אחריהם וישחו ממים הרעים.

ומה מחקו בזה דברי רש"י ריש מס'
אבות אמ"ש ומסרה ליהושע וז"ל
ולמה נאמר ומסרה ליהושע ולא לאלעזר
ולפנחס ולא לשבעים וקנים המחנבאים
במחנה שלא רצה למוסרה אלא למי שהי'
ממיח עצמו מנעוריו בזהלי החכמה
וקנה שם טוב בעולם וזהו יהושע שנאמ'
ויהושע בן נון נער לא ימיש מחוך האהל
ואע"פ שכחוב על פנחס חורת אמת הי'
בפיהו וגו' ע"ש.

והדברים מפליאים לאלעזר ופנחס

שניהם שהיו כהנים גדולים קודם אלעזר
ואח"כ פנחס והחורה העידה עליו בקנא
אח קנאחי בחוכם והנני נותן לו אח
בריחי שלום והיתה לו ולזרעו אחריו
ואחרי כל זאת לא רצה למסור להם כי
לא הי' בטוח בהם אם ראויס לכך דאין
מוסרים ד"ת רק למי שראויס לך
מילדותם וממיחיס עצמם עליה מנעורי'
בזהלי החכמה וקנו שם טוב בעולם וזכו
לזה כמיסת נפשם ועבודתם מילדותם
וכ"ש בזה"ו שהולכים ומוסרים הכל
לאנשים חופשיים קודם שאפילו חזרו
בחשובה ומגלים להם רוי חורה, ורובם
מהם אינס ראויים לכך, ועיין רמב"ם
(פ"ד מהל' ח"ח) ומבואר דאסור ללמוד
חורה לחלמיד שאינו הגון והו"ל כאלו
זורק אבן למרקוליס אלא מגלגלין עד
שיחזור למוטב ואח"כ לומדים עמו
והרבה יש להאריך בזה.

"צו את בני ישראל וגו' תשמרו
להקריב לי במועדו" (כח:ב). ובספרי
תשמרו שיהיו הכהנים ולוים וישראלים
עומדים עליהם. תשמרו נאמרה כאן
שמירה ונאמר להלן שמירה מה שמירה
האמורה להלן מבקרו ד' ימים קודם
שחיטתו אף שמירה האמורה כאן מבקרו
ד' ימים קודם שחיטתו ע"כ. וכחב
בהע"ט הובא בטור ביו"ד סי' רס"ה
מנהג שאבי הבן עומד על המוהל
להודיע שהוא שלוחו כדאמרינן לגבי
קרבן אפשר שיהיה קרבנו של אדם קרב
והוא אינו עומד ע"ג עכ"ל.

ילפינן מקרא דחשמרו ומדויק לשון
 רש"י (סוטה טז) שכתב וז"ל כשמקריבין
 קרבן קייניהם לטהרם באכילת קדשים
 ולמה כתב קרבן קייניהם דוקא ולא סתם
 קרבן אלא שזה ע"כ נריך לימוד שנריך
 לעמוד מקרא דחשמרו ע"ש.

ולפענ"ד יש לי הרהורי דברים מגמ'
 מנחות (י"ט ע"א) דפריך אלא
 מעתה דכתיב ושחט את בן הבקר
 והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וגו'
 מקבלהואילך מצוח כהונה מלמד על
 שחיטה שכשירה צור וכו' ודחה שאני
 התם דאמר קרא וסמך ושחט מה
 סמיכה צורים אף שחיטה צורים ופריך
 אי מה סמיכה בצעלים אף שחיטה
 בצעלים ומשני ההוא לא מצית אמרת
 ק"ו ומה זריקה דעיקר כפרה לא בעי
 צעלים שחיטה דלאו עיקר כפרה לא
 כ"ש וכ"ח אין דנין אפשר משאי אפשר
 גלי רחמנא ביוה"כ ושחט את פר
 החטאת אשר לו מכלל דשחיטה בעלמא
 לא בעינן צעלים ע"ש. והמבואר
 דשחיטת קרבן אימעט מקרא דלא בעינן
 צעלים כלל ועיין עוד מנחות דף ה'.

ולרשב"א והריטב"א לא קשה מגמ'
 הנ"ל דהם לא אמרו רק
 דכיון דשחיטה כשרה צור נמצא דהכהנים
 ששוחטין בשליחתן שוחטין שכל אחד כשר
 בשחיטתו אבל לא שהבעלים נריך
 לעמוד ולשחוט או לעמוד ע"ג משום
 בעלות והבן.

והתבואת שור יו"ד סי' כ"ח סק"ד
 הבין בדברי בעל העיטור
 שהוא מטעם שלוחו של אדם כמותו ופי'
 הא דתנן (מעניח כ"ו ע"א) אפשר שיהא
 קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד
 ע"ג הוא מדין שליחות להודיע שהוא
 שלוחו ע"ש. אלא דראיתי להכלי חמדה
 עה"מ שחמה מהא דקיי"ל הני כהני
 שלוחי דרחמנא נינהו מטעם דכל מה
 דאיהו לא מצי עביד שליח לא מצי משוי
 וא"כ בקרבן א"א שהוא מדין שליחות
 ומה שהצריכו בקרבן לעמוד על גביו
 היינו מגזירת הכתוב דכתיב חשמרו
 להקריב בחמיד ומינה ילפינן בכל קרבן
 וכ"כ רש"י (סוטה ט' ע"א) ומצוה על
 האדם שיעמוד וישמור על קרבנו ונפק"ל
 בספרי מתשמרו להקריב לי במועדו
 וא"כ דהוא דוקא בקרבן אבל מנ"ל
 ללמוד למילה דנריך שיהיו עומד ע"ג
 ע"ש.

ומתחילה יא לי שב הא תמיה דכהנים
 שלוחי דרחמנא נינהו לפמ"ש
 הרשב"א והריטב"א קידושין (דף כ"ג)
 דאפי' למ"ד כהנים שלוחי דרחמנא נינהו
 מ"מ שחיטה כשרה צור ולכ"ע בשחיטה
 שלוחי דידן נינהו וכיון דשחיטת הקרבן
 לבעלים בשליחותו דבעלים מינה ידעינן
 דיהא עומד ע"ג ולעשות אותם שלוחים
 והא תינה בקרבן בהמה אבל בקרבן
 העוף שמביא קן לטהר באכילת קדשים
 ומליקתן זו שחיטתן ומליקה פסולה צור
 וצריכה כהונה דוקא וא"כ למה נריך
 שיעמוד שם בהקרבת קרבן עוף וע"כ

טויו"ד סי' של"א ובחוס' עירובין הנ"ל ד"ה רב ששח אלא דרבינו הבה"ג נראה דפסק כרב ששח ע"ש היטב ובמשנ"ה הנ"ל, ולפ"ז מי שחייב לקיים מצוה דאורייתא כגון להקריב קרבן וכיוצא בו ועושה שליח לקיים מצוה ובמקומו חקשה היאך ובמה הוא סומך שהשליח קיים המצוה בשבילו שמא לא עשה שליחותו ושאר החיוב עליו כיון דהוא חייב ודאי והקיום הוא ספק שמא לא קיים, ולכן כתב הבהע"ט שהעושה שליח לקיים מצוה בשבילו צריך לעמוד ע"ג כשעושה המצוה אבל אין זה כדי לחזק השליחות דבלאו הכא לא הוה שליח אלא הוא כדי לברר שעשה שליחותו וקיים המצוה בשבילו.

ולכאורה יהי נפ"מ בזה כגון היכן שיבא אח"כ השליח ויגיד לו שעשה המצוה די בזה או שמסרו לב"ד שודאי אין מחללין כה"ג אמרינן עשה שליחותו וסומכין על זה ולכן השולח קרבנו ממדינת הים סומך על הב"ד של כהנים שעשו שליחותו אפי' נימא דשלוחי דידן נינהו.

והנה בגמ' קידושין (מ"א ע"ג) אר"י בן קרחה מנין ששלומו של אדם כמותו שנאמר ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל וגו' וכי כל קהל כולן שוחטין והלא אינו שוחט אלא אחד אלא מכאן ששלומו של אדם כמותו וכו' ובדף מ"ב ע"ג שש שליח בקדשים מנ"ל מיניה ופריך

ובעצם הדין דרבינו בעל העיטור ז"ל חמהמי במש"כ דהעושה שליח לקיים מצוה צריך המשלח לעמוד על גביו ולא מנינו זה בשום מקום והלא שלוחו של אדם כמותו אפילו המשלח במקום אחר ודרכה עיקר שליחותו הוא במקום שבעצמו אינו שם דאם הוא שם הרי איכא מצוה בו יותר מבשליחו אלא שהוא במקום רחוק או שאינו בקי בקיום המצוה, והשולח קרבנותיו ממדינת הים ודאי אינו עומד שם ובק"פ שוחטין על כל המנינים ואינו עומד על גביו (עיין פסחים פ"ח ע"ב) ובקרבן חמיד שעמדו אנשי מעמד נמי אין כל הבעלים עומדין שם אלא אנשי המעמד הם עומדים שם והם שלוחין של כלל ישראל וא"כ דברי בהע"ט צריכין ביאור.

ולולי דמסתפינא הינלפענ"ד דכוונת בהע"ט והטור במש"כ דהעושה שליח לקיים מצוה צריך לעמוד ע"ג הוא מטעם אחר דהרי הא דקיי"ל חזקה שליח עושה שליחותו לא אמרו אלא בדרכן אבל בדאורייתא לא אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו (עיין עירובין ל"א ע"ג וגיטין ס"ד) שנחלקו רב נחמן ורב ששח רב נחמן ס"ל דבשל חורה לא אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו, ועיין בה"ג קידושין סי' יו"ד ובמשנה הלכות שם, וברמב"ם פ"ד מהל' תרומות ה"ו האומר לשלומו לא וחרום אין חזקתו חרום שאין אומרינן באיסורין חזקה, וכתב הרדב"ז והכ"מ דפסק כר"נ ועיין

וכי אפשר שיקריב אדם קרבנו ואינו עומד ע"ג.

עוד הינלפעני"ד לומר דבר חדש בס"ד לפמ"ש רש"י ז"מ דף קי"ד ע"ב ד"ה בארבע לא מצינא. דקדשים נוהגין בזמן הזה משום דכתיב בכל מקום מוקטר ומוגש לשמי ואמר' (מנחות ק"י) אלו ח"ח העוסקים בהל' עבודה מעלה עליהן הכתוב כאילו מקריבין אותן בציהמ"ק ע"ש. ומאז תמהתי והרי להקריב קרבן צעין במקום המקדש ובציהמ"ק וצעי כהונה ומזבח ובגדי כהונה וא"כ זה נוהג בזמן הזה ומאז חסרו כל אלה ואין לנו לא כהן גדול ולא מקדש ולא בגדי כהונה.

וכתבתי בס"ד דיש שני דינים בקרבנות בזמן שציהמ"ק קיים אז ההקרבה דוקא על המזבח ובציהמ"ק וע"י כהן ובגדי כהונה וקידוש ידים ורגלים ושאר דברים וכל שחסר אחת מתנאים הללו הרי עבודתו פסולה, ומיהו יש דין שני בקרבנות בזמן שציהמ"ק עלה למעלה בעונ"ה ואין לנו כל אלו לא ציהמ"ק ולא מזבח ולא בגדי כהונה אז הצטיח לנו זוראינו והקב"ה מקבל שיה שפתוחינו כאלו הקרבנו קרבן התמיד במועדו ובמקומו וכהלכתו ובמעמדו ולהקרבה זו כיון שאינה במקום המקדש אלא בכל מקום לא צעי שאר חנאי המקדש ושפיר כל ישראל כשרין או מטעם שאין ציהמ"ק ונשלמה פרים שפינו או מטעם דבאמת כל ישראל הם

ודילמא שאני התם דאית ליה שותפות בגוייהו אלא מהכא ויקחו להם איש שה לביח אבות ודילמא התם נמי דאית ליה שותפות וכו' והנראה דיותר מסתבר דהיכא דאית ליה שותפות שיועיל שליחות ממהיכא דל"ל שותפות בגוייה ומעשה קרבנות עבור שכל ישראל שוקלין מחזית השקל ומינה לוקחין קרבנות כולם שותפים הם (ועיין רש"י אל חפן אל מנחתם והבן) וא"כ שפיר י"ל דהגם דכהנים שלוחי דרחמנא נינהו מ"מ מכת השותפות שיש בו הם נמי שלוחי דידן ובקרבן יחיד שהכהנים אוכלין ובעלים מחכפרין דכתיב ואלו אוחס אשר כפר בהם ועיין חוס' יבמות דף ס' ע"א דעיקר מצות אכילת הקרבן או כזית הימנו הוא על כהן המקריב והארכחי כזה במקום אחר ונמצא דעכ"פ הכהן המקריב כעין שיש לו שותפות זה מציא קרבנו וזה מקריבו ואוכלו (הגם דמשלחן גבוה קא זכי) ושפיר יש שליחות, ולכן אמרו אפשר אדם מציא קרבנו ואינו עומד ע"ג.

והנה בזה"ק הוצא צרקנטי ושאר פוסקי הלכות דהמל את בנו כאלו הקריב קרבן ואם הוא בר הכי הו"ל ככהן המקריב את קרבן עצמו ואינו עושה שליח אבל מי שאינו בר הכי למול בעצמו הרי הוא עושה שליח וה"ל המוהל השליח ככל כהן בשאר קרבנות, ושפיר כתב בהע"ט דלרין האב לעמוד ע"ג על יד המוהל להראות שהוא שלוחו והוא שותפו במצוה זו ויליף לה מתשמרו

שיניחנו צמים קרים או פושרים בכל אופן לפענ"ד פשוט שפת שנקרש מן הקור לא נעשה מוקצה וכמה פעמים כשהיינו ביוראפף והי' הגור גדול מאד והפת או החלות הוקרשו ואכלו ממנו בשבת ואין פוצה פה ומצפץף ולא כתבתי רק לפי שאמר לי שגם פה אמרו לו להסתפק בזה כתבתי שהוא דבר חימה ואין לו יסוד ואין להאריך בזה.

וברגע נפל בליבי דאולי דבר זה במחלוקת שנוי' דהמנח"כ הובא בשבות השבת מלאכת מבשל דף נ"ב דיבש אפילו יש בו מעט שומן או מרק בדבר שנתבשל כל זרכו מותר להניחו נגד המדורה או לשרותו בחמין שאין לך בשר שאין מוהל ושומן יוצא ממנו ועכ"ז נידון לדבר יבש ונראה שכל שהרוב הוא דבר יבש אף שיש בו קצת רוטב ל"ש שם ביסול ובקונטרס אחרון להגרש"ז הובא בקצוה"ש סי' קכ"ד ס"ק ל"ז דתבשיל אם יש עליו לחלוחית מיקרי לה ותבשיל יבש מיקרי כל שהוא נגוב לגמרי והב"י סי' רנ"ג הביא בשם רבינו ירוחם בשם רבינו יונה דכל שרובו רוטב ומצטמק ויפה לו והוא זונן כשמחזירו ע"ג כירה הוא מבשל גמור עכ"ל וכתב נמי רובו רוטב וא"כ יהי' תלוי בין ב' פלוגמות ואחי ממילא הא דאי החלק הקטן איח ביה לחלוחית מקרי מבשל או לא.

והנה כבר הארכתי במקום אחר לענין ביסול בשבת שכתב הרא"ש ז"ל דהך דבשרא דחורא אינו מבשל רק אלל

ממלכת כהנים וגוי קדוש ושפיר כל ישראל הם בני הקרבה אלא דבמקום המקדש בזמן שביהמ"ק קיים ישנם חנאים מיוחדים דבעי דוקא כהונה וכל הנאים עמו אבל בחוץ מביהמ"ק כה"ג כולם כשרים להקריב ובעין דוגמא לדבר בזמן היחר הבמות.

ולפ"ז אחי שפיר דברי בעל העיטור בטור שכתב דאב של הרב הנימול יעמוד על המוהל שעושה שליחותו כמו בקרבן ולא תקשה הא בקרבן הני כהני שלוחי דרחמנא ניהו וגם היאך קרבין קרבן מחוץ למקדש דכל שאינו במקום המקדש דדוקא בזמן המקדש ובמקום המקדש בעינן תנאי כהונה ולא בזמן שביהמ"ק עלה השמימה והבן.

"עולת שבת בשבתו על עלת התמיד ונסכה" (כח:י). ועיין א"ע אע"פ שנמצא כל שומר שבת מחללו והטעם כל שבת ושבת כמו יום ביומו ע"ש. ואציג כאן גרגיר אחד מה שנשאלתי, על דבר שנאמר לי בשם גדול אחד שאסר לטלטל חלה אפוי' שנחנה במקרר משום מוקצה שאינו ראוי לאכילה כיון שנעשה קשה כאבן שנתקררה [בפריזער בלע"ז] וגם אני שמעתי כשהייתי בצרה"ב שהזהיר רב אחד שלא להניח חלת העירוב בפריזער שאז לא יהא ראוי לאכילה ולא היו עירוב, ולפענ"ד פשוט דזה אינו והוא דבר בטל דודאי פת שנותן בפריזער ראוי הוא לאכילה שיוציאו ויניחנה כמו שהוא קצת או שיפררנו או

האש מ"מ לחלוחית שבו מתבשל חיכך רק הבריימתא לענין מלקות נשנית ולית בה בלחלוחית שיעורא וזריך הבשר כדי ביטול כ"ד אבל לענין ח"ש אסור מה"ת עיין כו"פ סי' ז"ב ס"ג והנראה דאפילו מיעוט לחלוחית ממש נמי אלא דיש לחלק בין נידון הרא"ש דמיירי בבשר חי דיש שם ביטול ממש לדין שכבר נתבשל ואפילו לח בלח נמי מעיקר דינא קיי"ל כהרשב"א דאין ביטול אחר ביטול וא"כ כה"ג לכאורה אין רא"י כבר, ועיין ש"ע סי' שי"ח ס"ט ובמ"ב שם סק"ע ודו"ק.

ואיברא דמעמה נראה לעצם דינא למדע בבינה כיון דהבינה מכוסה בקליפה ואין הלחלוחית נראה כלל לעין א"כ כל שכבר נתבשלה כמב"ד שהוא ראוי לכל אדם לאכלה רל וא"כ לא הוי עוד דין ביטול ורק משום לחלוחית שחיישינן שאולי לא נתקשה היטב אבל כיון שלדידן לא נראה הלחלוחית כלל ובשעת הנחתה לקדירה הרי היא נראית יבש לפנינו כה"ג אפשר לכ"ע לא חיישינן דאפילו למ"ד דלח אסור היינו דוקא כשהלח לפנינו הוא אבל כשהלחות מכוסה עם הקליפה שלה וברור לן שרוב הבינה נתבשלה ונעשיח יבשה ורק ספק שנשאר קצת לחות כה"ג שוב הו"ל היחר גמור להנ"ל והו"ל ס"ס ספק אם יש שם לחות בכלל ואח"ל יש שם כיון דלא הוי רק מקצת אפשר דקיי"ל כהפוסקים דבקצת לחות שדינן ליה בחר יבש ואפילו אח"ל דכה"ג נמי מחמירין א"כ ספק

"ובראשי חדשיכם תקריבו עולה לה' פרים בני בקר שנים וגו'" (כח:יא). וראיתי להט"א שיצא למדע דבזמן הבית שהקריבו בני"י חטאת בר"ח אז ה"י ביטול מלאכה כמו בכל יו"ט והטעם שכל עת שהקריבו בני"י קרבן ה"י אותו יום ביטול מלאכה להבעלים והכי כיון שהקריבו לכל ישראל יש כאן ביטול מלאכה והארכתי בזה במקום אחר דלכאורה לא משמע כן בפוסקים.

ברם ראה זה מצאתי בספורנו עה"ח עה"פ ובראשי חדשיכם וז"ל הנה יום ר"ח ה"י מנהג לישראל שיהי' יום קדש צד מה כמו שהעיד באמרו אשר נסמרת שם ביום המעשה וזה יורה שלא ה"י ראש חדש אצלם יום מעשה ולכן ייחס אותו לישראל באמרו ראשי חדשיכם ולא כתב כן במועדים שלא כתב שבח שבחכם ולא ביום בכורכם ולא ביום סכותיכם, וטעם מנהגם זה היה כי אמנם הצלחת ישראל בעוה"ז היא צד

מה דומה לענין הירח אשר אין לה בעצמה אור כלל זולתי מה שחקבל מזולתה וכו' ישראל אין להם מזל ולא אור כלל מעצמם זולתי האור העליון עליהם ובלעדיו הלכו חשכים ואין נוגה למו כמו שיקרה ללבונה כשלא חקבל אור השמש ולכן נקרא ה' כביכול אלל הנביאים אור ישראל כאומרו והי' אור ישראל לאש וכן אורי ישעי וכו' והוא פלא דאמת דהנשיסהגו שלא לעשות מלאכה אבל לאנשים לא מצאחי עוד מי שיער צוה.

"וביום הבכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה'" (כח:כו). בירושלמי (שקלים פ"ד ה"א) תמן תנינן כל קרבנות היחיד והגיבור באין מן הארץ ומחו"ל מן החדש ומן הישן חוץ מן העומר ושתי הלחם שאין באין אלא מן החדש ומן הארץ, רב חונה בשם רבי ירמיה דרבי ישמעאל היא דר"י אומר אין העומר בא מן הסוריא. תמן תנינן עשר קדושות הן ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות ומה היא קדושה שמביאין ממנה העומר והגיבורים ושתי לחם מה שאין מביאין כן מכל הארצות, ר' חייא [חונה] בשם ר' ירמיה דר' ישמעאל היא וכו' מאן חנא שומרי ספיחים בשביעית נוטלין שחרן מחרומת הלשכה ר' ישמעאל היא א"ר יוסה ד"ה היא לא מצאו בסוריא מביאין אותן מספיחין שבארץ ישראל.

ולבאורה מדקאמר זכולהו דרבי ישמעאל דרבי ישמעאל ס"ל

אין האומר בר מן הסוריא משמע דמעבר הירדן כן העומר בא ועיין רש"י מנחות כאן דהעומר בא מעבר הירדן וכ"כ רש"י להדיא סנהדרין י"א ע"ב אהא דשגש ארצון לעיבור שנה ואחד מהם עבר הירדן ופרש"י ומעבר הירדן נמי העומר אבל הר"ן נדרים כ"ב כתב להדיא דהעומר אינו בא מעבר הירדן דעבר הירדן לא נחקדש בכל הקדושה כמו ארץ שבעה עממין, ומלשון הירושלמי לכאורה שכתבו תמן תנינן עשר קדושות הן וכו' והני עשר קדושות משעת זיראת העולם הם ונמצא ארץ מקודשת משעת זיראת העולם וזה ודאי רק על ז"א הוא דכתיב אבל עבר הירדן לא נחקדש בשעת זיראה אלא בשעה שנכנסו לארץ קידש משה ולכאורה ז"ב למה זכר סוריא ולא עבר הירדן.

איברא דהרמב"ם פ"ב מהל' חרומות כתב דאפי' בזמן עזרא הסופר לא היו חו"מ אלא מדרבנן ועיין פ"ב מה' זכורים ה"א ומביאין זכורים של זבדיהם מערי סיוחן ועוג ומסוריא, א"כ ס"ל דעבר הירדן וסוריא כחדא נינהו וכבר כתב דעבר הירדן לאו מא"י הוא צפי' על המשנה וכ"כ הרדב"ז בשמו. וא"כ בעצם ליכא סחירא בזבדיהם וכל אחד מפרש לפי דרכו בקודש. רש"י דלא קאי רק אסוריא ולהר"ן קאי גם על עבר הירדן וכמ"ש הרמב"ם ז"ל.

עוד אמרו שם תמן תנינן ר' ישמעאל אומר מה חריש רשות אף קציר

מותר לישראל משום שביעית אף לגבוה אסור ואין לומר כיון דמזותו בכך שא"א להביא עומר אלא משביעית מותר דהא אפשר להביא הספיחים שאין בהם שביעית (מנחות דף ה') דהכא אפשר למזוא שיכול להביא בהיתר ע"ג דהשחא אין לו היתר לא מקרי מזותו בכך מדקאמר עומר מזותו בכך להביא מן החדש שא"א מן הישן משא"כ טריפה שאפשר להביא כשרה, וכו' ע"ש והניח בנ"ע.

ועיין חוס' מנחות דף פ"ד ע"א ד"ה שומרי ספיחים בא"ד וא"ת לר"ע דאמר (פסחים נ"א ע"ב) סספיחין אסורין הא בעינן ממשקה ישראל, וע"ש עוד חוס' ד"ה רחמנא אמר ודו"ק היטב.

והגלפענ"ד ללא דמי דהני תרי עמי והנה עומר הבא מן החדש אמרה תורה להביא עומר מתבואה חדשה וא"א להביא תבואה חדשה שנורעה קודם העומר שחאה מותרת לאכול והתורה צוה אעפ"כ להביא עומר מן התבואה חדשה ע"כ כן הימה רצון הצורא להקריב ועם ההקרבה חדשה והמזוה להקריב ועם ההקרבה נעשית מזותו ומתרת אח כל התבואה של כל העולם וגם השיריים מיד שקמץ והקטיר הותרו לאכול וזה הוא מזותה שאין אופן אחר אלא זה להקריב עומד, אבל מי שבא להקריב עומר בשנת השמיטה בשנה שביעית הנה בכל השנים אין מזות עומר להקריב מתבואת

רשות ינא קציר העומר שהיא מזוה, ר' ישמעאל כדעמיה דר' ישמעאל דאמר אין העומר בא מסוריא, כדעמי דאמר ינא קציר העומר שהוא מזוה, מאן חנא שומרי ספיחין בשביעית נולטין שחרן מתרומת הלשכה ר' ישמעאל היא, א"ר יוסה דברי הכל היא לא מזאו בסוריא מביאין אותן מספיחין שבארץ ישראל, ההן עומר מהו שזרע בתחילה רב חייא בר אבא בעי קומי רבי מנא לא נמנא כקומץ על השיריים שאין נאכלין, אמר ליה נעשה כחמשה דברים שהן באין בטומאה ואין נאכלין בטומאה, ועיין פנ"מ וקרבן העדה שם דהנביא כיון דמביאין עומר מסוריא אמאי שוכרין שומרי ספיחין ומשני שאס לא ימנאו בסוריא מביאין אותן מספיחין, ושוב שאלו אס לא סמכו על הספיחין או שבמקום ההיא ליכא ספיחין אי מותר לכחילה לזרוע בשביעית שלא נמנא שם ספיחים מי נימא דנסמוך אדיעבד ונביא מסוריא או לא נסמוך וזרוע בשביעית וכמו דנספיחין לא חיישינן משום שביעית ומעמידין שומרין הכ"נ נורע בשביל שיהיה תבואה לעומר ואמר ר' חייא דנמנא הו"ל כקומץ על השיריים שאין נאכלין פי' שהרי השיריים אסורים באכילה וקומץ שאינו מתיר השיריים אינו קומץ ופסול ותי' דהו"ל כחמשה דברים שהן באין בטומאה ע"ש.

וראיתי בשירי קרבן שם שחמה וז"ל תימא חיפוק ליה דכתיב ממשקה ישראל מן המותר וכיון דאינו

שביעית אלא המצוה הוא להקריב מחבואה חדשה שאין עליה איסור שביעית אלא מה חאמר שנה זו היא שנת השמיטה ושנה שביעית ויש על החבואה איסור של שביעית או ספיחין או כיוצא בהן א"א על זה לומר מצוהו בכך אלא הו"ל כאלו נגיד שאין לן חבואה בכלל ולא נקריב העומר או שיש לן רק כלאי הכרם שעל זה אין לומר מצוהו בכך.

בקיצור מצוהו בכך לא נאמרה אלא בדבר שכלתי אפשרי וזולתו לעולם וכך נטוה המצוה אבל מה שאירע בשנה או בחבואה שאינה מותרת נימא דדוחה המצוה אין זה כלל מצוהו אלא דין של עשה דוחה לא חעשה שהוא ענין שני כלל ועל זה כבר אנו נדון באיזה זמן ומקום נאמר עשה דוחה לא חעשה ובאיזה זמן ומקום או חבואה לא נאמר מצוהו בכך והבן.

ומעתה נבא בעיקר קושיא שחמה על מה שאמר ליה נעשה כחמשה דברים שהן באין בטומאה וחיפוק דכחיב ממשקה ישראל וכו'. ולפענ"ד דהני חרי מילי נינהו דהנה פירות שביעית מותרות הן והחורה לא אסרה פירות שביעית אלא אסרה חרישה וקצירה בחריש ובקציר חשבות ולכן ספיחין מותרין ואדרבה כל גידולי שביעית מותרין לכל העולם לאדם ולבהמה ולחיה אשר בארצין חהי' כל חבואתה לאכול, וא"כ חבואה שנת השמיטה היחר היא ומותר לאכול והו"ל ממשקה ישראל אלא אם

נטע וחרש או קצר וכדומה אסור לאכול הפירות ולפ"ז מה שהפירות אסורים אינו משום שבעצם אינם כשרים ואדרבה הפירות ממשקה ישראל הם אלא שאסורים לאכול מטעם איסור שביעית שרובן עליהם (ועיין מס' שביעית פ"ט מ"ט) ובגמ' בכורות י"ב ע"ב בהמח שביעית וכו' האוכל מעיסת שביעית ובחוס' שם ד"ה הכא עיקר לשריפה הקשה ר"ח נילף מעומר דעיקרו לשריפה ע"ש. עכ"פ הו"ל ממש כעין טומאה שהמאכל הוא כשר וממשקה ישראל אלא שנטמא ואסור באכילה מטעם טומאה והכ"נ אם יורע בחמילה הגם שנאסר באכילה אבל האיסור הוא כעין חמשה דברים שהן באין בטומאה ואין נאכלין בטומאה ואין לזה דין ממשקה ישראל ודו"ק היטב. ומיהו עיין היטב בחוס' מנחות הנ"ל.

"ובחדש השביעי באחד לאחד מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכת עבודה לא תעשו יום תרועה יהיה לכם" (כ"ט: א). ובגמ' ר"ה (כ"ט פ"ג) כל מלאכת עבודה לא חעשו וגו' ינאו חקיעת שופר ורדיית הפת שחכמה היא ואינה מלאכה, ועיין חוס' שם ד"ה רדיית הפת וחוס' שנת ג' ע"ב החירו לרדומה מ"מ מדרבנן אסורה כדאמר בכל כחצי הקדש (שנת ד' קי"ז) ולא ירדה במרדה אלא בסכין, וכן חקיעת שופר אסור מדרבנן דחנן בפ"ב דר"ה (כ"ג פ"א) אין מעכבין החינוקות מלחקוע משום חינוך הא נשים מעכבין, ועיין ר"ן שנת הנ"ל ד"ה אמר רב ביבי דרדיית

מרה"י לרה"ר הוה מלאכה ורדיית הפת לא הוה מלאכה, ואדרבה הרי המלאכה צריכה גם חכמה ולא כל אדם יכול לרדות את הפת וכן לא כל אדם בקי בחק"ש עד שגזרו בר"ה שחל להיות בשבת שלא לתקוע משום שמא ילך אלל בקי ללמוד וא"כ כ"ש שהוא חכמה ומלאכה.

ובלפענ"ד בס"ד לפמ"ש (שנת ע"ד ע"ג) אמר רבה בר חנה אמר ר' יוחנן הטוו למר שעל גבי בהמה בשבת חייב שלש מטאות אחת משום גזוז ואחת משום מנפך ואחת משום טווה, רב כהנא אמר אין דרך גזוז בכך ואין מנפך בכך ואין דרך טוו בכך ופר"ך והתניא משמיה דר' נחמ"י שטוף בעצים וטוו בעזים אלמא טווה ע"ג בהמה שמה טווה ומשני חכמה יתירה שאני, והבי קיי"ל, ופי' התוס' שם ד"ה חכמה יתירה שאני ועושים אותם בטלה דעתם אלל כל אדם כדאמרינן בהמלניע (נ"ג ע"ג) גבי אנשי הוצל ע"כ. חדשו לן דבר חדש דמלאכה הגם שהוא מלאכה אבל כיון שאין העולם בקי אין יכולין לעשות מלאכה זו וצריכה חכמה יתירה לא מקרי מלאכה לגבי שבת ולא מלאכה הוא, וכבר כתבתי לתרץ בזה קושיית בעל הפלאה פ' נשא ויקם משה את המשכן בשבעת ימי המילואים ואפי' בשבת והלא אין בנין ביהמ"ק דוחה שבת כמ"ש בריש פ' ויקהל, ופי' לפי הגמ' הנ"ל דחכמה יתירה לא הוה מלאכה והרי שום אדם לא הי' יכול להקים את המשכן רק

הפת ומקיעת שופר לאו שבות נינהו אלל דעובדין דחול בעלמא, וכל היכא דלא עביד איסורא ואיכא נורך היום שרו כי אורחיהו, והיינו נמי דאמרינן צפ' בתרא דר"ה (ל"ג ע"ג) מתעסקין עם החינוקות כדי שילמדו ואפי' בשבת ואי הוו שבות גמור לא שרינן ליה במקום מצוה וכו' אלל ודאי מפני שאינו שבות גמור ע"ש.

והרי"ף ז"ל בסוגיא דהדביק פת בתנור כתב מקשו בה רבנן מכדי רדיית הפת חכמה היא ואינה מלאכה מ"ט לא שרייה רבנן הא לאו מלאכה קעביד, וכתב עליו בעה"מ ז"ל אין לקושיא זאת לא טעם ולא ריח שאילו הייתה מלאכה היאך היו דוחין מלאכה מפני מלאכה אלל ודאי מפני שאינה מלאכה אלל חכמה הוצרכו להחירה ולא הי' דבר כדאי לו לכתבו עכ"ל והרמב"ן במלחמות כתב עליו יש בו טעם כעיקר ועיין ר"ן שם שלא נתחוררו לו דברי הרמב"ן בתי' וחדש מה שחידש דהני לאו שבות גמור נינהו ע"ש.

ובלפענ"ד יש לדייק דיוק אחר בלשון שאמרו ז"ל שהוא חכמה ואינה מלאכה דלכאורה היל"ל חוץ מרדיית הפת וחק"ש שאינם מלאכה ומאי נפ"מ החכמה שיש כאן, או היל"ל חוץ וכו' שהן חכמה למה הביא גם שניהם חכמה ואינם מלאכה. ואשר נראה דלכאורה יש להבין מה החסרון ברדיית הפת שלא יהא מלאכה כשאר המלאכות ולמה לישה הוה מלאכה ולהוציא הפת

מפקיד כולי האי כדאמרין ציבמות (דף ס"א) ומיהו קלח מצוה איכא כדאמר צבוקר זרע את זרעך ולערב אל חנח ידיך ע"כ.

וטרם שנדקדק עוד בסוגין יראה להביא מכאן ראיה לשיטת הרמב"ם שחשב בטהרה מ"מ מצוה רי"ג מ"ע לישא אשה בקדושין שנאמר כי יקח איש אשה ובעלה ועיין עוש"ע א"ע סי' א' וסי' כ"ו אמנם הרא"ש ז"ל פ"ק דכתובות (דף ז') כתב כי פריה ורביה היינו קיום המצוה ואם לקח פלגש וקיים פר"ו אינו מחוייב לקדש אשה וכן הנושא זקנה או עקרה או סריס חמה שנשא מזכרין ברכת חתנים ואין חיוב במצוה זו שאין בה קיום מצוה פר"ו והילכך לא נחקנה ברכה במצוה זו ואף בנושא אשה לשם פר"ו כיון שאפשר לקיים מצוה פריה ורביה בלא קדושין ולא דמי לשיטתה שאינו מחוייב לשחוט ולאכול ואפ"ה כשהוא שוחט לאכול מדרך דהתם א"א לו לאכול בלא שחיטה אבל הכא אפשר לקיים פר"ו בלא קדושין וגם התם אפקיה קרא בלשון ציווי דכתיב וזבחתי ואכלתי אבל הכא כתיב כי יקח איש נכלומר לרצונו ועוד דבקדשים א"א בלא שחיטה הלכך מזכרין על כל שחיטה וכו' ע"ש מבואר מחלוקת הרמב"ם והרא"ש דדעת הרמב"ם דמ"ע לקדש אשה ודעת הרא"ש שלימא אפילו חיוב כלל דאינו מחוייב לקדש אשה.

ולפענ"ד נראה להביא ראיה לשיטת

משה בחכמתו היחירה שלו ולכן שפיר לא היו מלאכה ומותר אפי' בשבת. ולפ"ז נראה דזה שאמרו חוץ מרדיית הפת ומק"ש שהוא חכמה שלא כל אדם בקי ברדיית הפת ולא כל אדם בקי בחק"ש אלא צעיר חכמה יחירה וכיון דצעיר חכמה יחירה לאו מלאכה הוא וא"כ כמו נתינת טעם חוץ מרדיית הפת ומק"ש שהוא חכמה כלומר שצריך לזה חכמה יחירה כמ"ש רש"י ז"ל ומה"ע אינה מלאכה וכמ"ש החוס' דחכמה יחירה שאני והבן.

"ובעשור לחודש השביעי הזה מקרא קודש יהי לכם וגו' כל מלאכה לא תעשו" (כט:). היות כי יוה"כ אסור בכל מלאכה ויו"ט מותר במלאכה אוכל נפש ושבת חמור מחרויהו, אציג פה בסוגיא דלהלן.

תנן התם (גינה ל"ו) כל שחייבים עליו משום שבות משום רשות משום מצוה בשבת חייבין עליו ציו"ט ואלו הן משום שבות וכו' ואלו הן משום רשות לא דנין ולא מקדשין ולא חולצין וכו' ואלו הן משום מצוה לא מקדשין ולא מעריכין ולא מחרמין ולא מגביהים תרומה ומעשר כל אלו ציו"ט אמרו ק"ו בשבת אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד ובגמ' ולא מקדשין והא מצוה קעבד לא צריכא דאית ליה אשה ובנים ופרש"י והא מצוה קא עביד שנושא אשה לפרות ולרבות ואמאי קרי ליה רשות ומשני דאית ליה וכו' ופרש"י וחו' לא

לייבם אי קדם הקטן יבם זכה מבואר
 דאס קדם הקטן וייבם קיים מצות יבום
 וזכה בה ואפ"ה קאמר לא חולצין ולא
 מיבמין משום דאיכא גדול ולא מקרי
 מצוה ועיין ר"ח שם וא"כ ע"כ הכ"נ
 לענין קדושין הכי הוא דמא דפריך והא
 מצוה קא עביד כלומר דהוא מצוה
 חיובית כמצוה בגדול לענין יבום אס לא
 קיים עדיין מצוה פ"ו וכן לענין דין
 דמשני ל"ז דאיכא דעדיף מיניה וא"כ
 מבואר מיהו דקדושי אשה הו"ל מ"ע
 כדינין וכיבום למי שאין לו בנים והו"ל
 מ"ע חיובית וראי' לרבינו הרמב"ם ז"ל
 ודברי הרא"ש ז"ע שכתב דלא הוי מצוה
 כיון דאפשר לקיים בפילגש, עוד קשה
 דמאי משני ל"ז דאית ליה אשה ובנים
 הא לדעת הרא"ש אפילו ל"ל אשה ובנים
 כיון דאפשר לקיים ע"י פילגש ופנויה
 לא הוי מצוה הייה ליה לשנות כיון
 דאפשר בלא קדושין לא הוה מצוה
 ומדלא משני הכי אלא דאית ליה אשה
 ובנים משמע דבאין לו אשה ובנים הו"ל
 מצוה.

עוד יש לדייק מדמשני לא צריכא דאית
 ליה אשה ובנים ולכאורה לשיטת
 הרא"ש דהעיקר הוא בשביל הפ"ו
 והבנים היל"ל לא צריכה דאית ליה בנים
 כי הוא הנותן לפטרו ממצוה זו ואשה
 מאן דכר שמיה ומדמשני ל"ז דאית ליה
 אשה ובנים משמע דאס לא הוי ליה
 אשה אכתי הוי עושה מצוה בקדושין
 דמצוה לקדש אשה ובזה ז"ע נמי מה
 שכתב הרא"ש שם וכן הנושא זקנה או

הרמב"ם מסוגין דפריך ולא מקדשין
 והא מצוה קעביד ומשני לא צריכא דאית
 ליה אשה ובנים מבואר דאי לאו דאית
 ליה אשה ובנים מצוה הוא וכדעת
 הרמב"ם דמצוה לקדש אשה ואין לדחוק
 דלהרא"ש נמי ודאי מי שמקדש אשה
 מצוה קעביד אלא דליכא חיוב מצוה
 לקדש זה אינו חדא מדמחלק בין קדושין
 לשחיטה דהתם א"א לו לאכול בלא
 שחיטה שפיר מברך אבל הכא אפשר
 לקיים מפ"ו בלא קדושין אין מברכין
 ואלו הוי מקיים עכ"פ מצוה הוי מחקנין
 ליה ברכה כמו בכמה מצות עשה שאינן
 חובת הגוף אלא ע"י מעשה כגון טלית
 שאס אין לו ליכא עליו להדר אחר טלית
 בת ארבע כנפות ואפ"ה אס יש לו מברך
 עליו וכן מזוזה וי"ל קצת דהני עכ"פ יש
 להם חיוב כשכבר יש לו טלית או בית
 אבל קדושין אפשר לעולם בלי קדושין
 אבל ראי' יש ממ"ע שהז"ג דנשים
 פטורות ומברכין עליהן אע"פ שאינן
 חייבות בדבר וי"ל דהכ"נ תלי במחלוקת
 אי מברכין והרא"ש ס"ל כהרמב"ם
 והטור ודלא כר"ת ודו"ק.

ברם מסוגין גופא א"א לומר כן שהרי
 אמרו שם לא חולצין ולא מיבמין
 ופריך והא מצוה קעביד ומשני לא צריכא
 דאיכא גדול ומצוה בגדול ליבם והנה
 פשוט דאף דמצוה בגדול ליבם מ"מ אי
 קדם קטן ויבם קיים מצוה יבום דאל"כ
 הו"ל פוגע באשת אה שלא במקום מצוה
 עיין משנה יבמות ל"ט ובטוש"ע א"ע
 סי' קס"א ס"ו אע"פ שמצוה בגדול

משום ממנא חפנך ודבר דבר ועיין רש"י
 עה"ח פ' ב' לא יעשה אפי' אחרים
 ע"ש ודו"ק והריף כאן כחז ירושלמי
 וכולן שעשו בין אנוסין בין שוגגין בין
 מוידין בין מוטעין מה שעשו עשוי
 בשבת ואז"ל ביו"ט וש"מ דמאן דעבר
 ואקני בשבת מקרקעי או מטלטלי
 הקנאתו הקנאה ע"כ והר"ן הביא דברי
 הירושלמי וכחז מיהו בתרומות חנן שאם
 הפריש תרומה ומעשר בשבת דינו
 כמבשל בשבת דבשוגג יאכל במזיד לא
 יאכל ע"כ נראה כוונתו דס"ל דהש"ס
 דילן חולק על הירושלמי ואם הפריש
 בשבת במזיד עכ"פ אסור לאכלו ומאחר
 דלא חילק בין קנינים לחו"מ לכאורה
 כוונתו דאכולה מילתא קאי דבקנינים נמי
 אם עבר ואקני לא קנה ודלא כירושלמי.

איברא דלענייני קנין דמהני אפילו עבר
 וקנה במזיד בשבת הוה קנין
 מבואר כן בש"ז דילן נמי וכבר הקשה
 הש"ג שם דלמ"ל להביא ממרחק לחמו
 מירושלמי ולא הביא מש"ס דילן מההיא
 דגנז ומכר בשבת צפ' מרובה מוכח
 דמכירה וקנין שנעשו באיסור אפילו
 באיסור דחייב מיחה המקר והקנין קיים
 ע"ש מה שהאריך וא"כ ע"כ להר"ן נמי
 א"א לומר דכוונתו גם על קנינים שנעשו
 באיסור וע"כ כוונתו רק על תו"מ
 ומחלק בין תו"מ למכר וקנין ולפ"ז י"ל
 דהרי"ף צביון הביא מירושלמי ולא
 מש"ס דילן דאם עבר וקנה דאלו מש"ס
 דילן הו' אפשר לחלק דדוקא במכר וקנין
 דומיא דגנז ומכר אבל שאר דברים

עקרה וכו' ולהג"ל הכ"נ דהוה מלוא
 דכי יקח מלוא בפני"ע הוא אפילו אינה
 בח בניס וקנח יש לדחוק לפמ"ש פרש"י
 שם ולא מקדשין והא מלוא קא עביד
 וז"ל שנושא אשה לפרות ולרבות וכו'
 ולכאורה למה פי' שנושא אשה לפרות
 ולרבות והיל"ל סתם מלוא קא עביד
 שנושא אשה וחו לא ומדהוסיף לפרות
 ולרבות משמע דהמלוא הוא בשביל הפ"ו
 ולא הקדושין ודייק כן מלשון הגמ' ל"ז
 דאיח ליה אשה ובניס ולכאורה בניס ל"ל
 די באשה שכבר קיים המלוא של כי יקח
 וע"כ דהבניס העיקר ועיין חוס' שם
 ד"ה והא דלפרש"י אפשר גם בדליכא
 דעדיף מיניה נמי אסור וכן צאין לו
 אשה ובניס נמי אסור לקדש בשבת
 ולדעת ר"ח אם אין לו אשה ובניס מותר
 לקדש דמלוא קא עביד ולפ"ז ה"י מקום
 לומר לרש"י כיון דביש לו אסור א"כ
 אפילו אין לו אסור ס"ל כהרא"ש ז"ל
 דכיון דאפשר בלי קדושין לא הוה מלוא
 ור"ח ס"ל כהרמב"ם דצאין לו הוה
 מלוא ממש וכדעת הרמב"ם ז"ל ודו"ק.

(ב) והגה בגמ' שם לא מקדישין וכו'
 גזרה משום מקח וממכר
 ופרש"י דלמו"מ דמי שמוציא מרשותו
 לרשות הקדש ומו"מ אסור מן המקרא
 דכתיב ממנא חפנך ודבר דבר וגו' א"נ
 מו"מ אחי לידי כתיבה שטרי מכירה
 וא"ח הו"ל גזירה לגזירה כולה חדא
 גזירה הוא ועיין רש"י ע"ז ט"ו ע"א
 ד"ה כיון דזבנה קנייה וכו' ומה שאסור
 לישראל לומר לעו"כ עשה לי כך זהו

שהוא מחוץ להחפץ ואין לו קשר עם החפץ כה"ג לא אמרינן כיון דבא ע"י איסור יבטל המעשה דהאיסור אינו קשור בהמלאכה אלא האיסור הוא מחוץ להחפץ ובחפץ עצמו לא ניכר מלאכת שבת ולכן מותר.

עוד הקשה הש"ג מהא דאמר רבא תמורה דף ד' כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני א"כ אמאי מהני הכא הרי אמרה תורה לאסור מו"מ בשבת ולא מיבעיא אי עשאו מאחת מהדרכים שהוא איסור דאורייתא אלא אפילו מו"מ דרבנן נמי ע"ש מה שהאריך ועיין מל"מ פ"ח מהל' מלוה ולוה מה שהאריך בזה ובאחרונים מה שהאריכו אי באיסור דרבנן נמי אמרינן אעל"מ, ועיין ח"מ סי' ר"ח שהקשו האחרונים סתירה לרבינו הרמ"א ז"ל שפסק ביו"ד סי' ר"ל דהנשבע שלא למכור ומכר מקחו בטל ובח"מ פסק דמקחו קיים עין סמ"ע וט"ז וש"ך ח"מ הנ"ל ונוב"י א"ע סי' קכ"ט ושו"ת בית שער יו"ד סי' שכ"ד ות"ס יו"ד סי' ו' דבאיסור שבת מלבו מודה דאעל"מ ובס' חו"ד ריש הל' שחיטה הקשה בשוחט בשבת נימא אעל"מ ולא הרגיש השר לרגע דהוא קושיא המרי"ט ומהרשד"ם ועיין קצוה"ח ונחה"מ ח"מ הנ"ל, ולפמ"ש שם הסמ"ע והש"ך דבר שאין האיסור קשור בחפץ אלא חלו בו זמן שגורס שלא לעשותו כה"ג אמרינן אי עביד מהני ועיין ה"ה פ"א מהל' גולה ובלח"מ פ"י

הכ"נ אם עבר עליהו בטל המעשה ולכן הביא מירושלמי וכולן שעשו מה שעשו עשו דאפילו הפריש חו"מ וכיוצא בזה מה שעשו עשו ודלא כהר"ן וממילא מיושבת נמי קושיא הש"ג למה דייק מהירושלמי ולא מש"ס דילן דרצה לשמור מקושיא הר"ן ז"ל ועיין רמב"ם פכ"ג מהל' שבת הט"ו המגביה חו"מ בשוגג יאכל ובין כך ובין כך חיקן הפירות ע"ש נראה דבמחק לשונו פירש לן דהש"ס בבלי וירושלמי לא פליגי והירושלמי מיירי לענין המעשה דאם עבר וחיקן המעשה קיים והמאכל מחוקן ומיהו לענין אכילה חולה במלאכת שבת שנפ"מ בין מויד ובין שוגג ולפ"ו שפיר מיושבת קושיא הר"ן מהרי"ף ז"ל דהרי"ף נמי מפרש כדעת הרמב"ם ז"ל דבמשנה דתרומות מיירי לענין אכילה ובהא הירושלמי נמי מודה דבמויד לא יאכל והירושלמי מיירי לענין קיום המעשה ובהא ש"ס דילן נמי מודה דהמעשה מהני וקיים נמצא אחי שפיר שהביא הרי"ף דברי הירושלמי לענין קיום המעשה ולא לענין היחר המאכל ומיושבת נמי קושיא הש"ג ודו"ק.

ולשיטת הר"ן ז"ל דס"ל נמי דלענין קנין אפילו עשה במויד אפ"ה המעשה קיים אלא בחו"מ הוא דפליג והטעם לחילוק הנ"ל דהפרשת תרומה דנעשה פעולה בעצם המאכל דהיינו ההפרשה שהיתה בעצם המאכל הו"ל מלאכת שבת הנכרת בעצם המאכל ולכן הו"ל דין כמבשל בשבת אבל מכר וקנין

ואף שאכתי לא קיים העשה מ"מ אינו לוקה משום די ש צידו לקיים העשה ולחקן הללו וא"כ כ"ש אי אמרינן אעל"מ ונתקן האיסור אמאי לקי אלא ודאי דאין הכוונה לרצא דנתקן האיסור במה דאמרינן אעל"מ ולכן הוא לקה משום דעבר אמימרא דרחמנא דמה שעבר כבר עבר ועשה איסור וממילא אחי שפיר מה שהקשינו מהמוציא בשבת וחזר והכניס אע"פ דהחזירו ולא נשאר שום רושם לפעולתו מ"מ הא גופיה דעבר אמימרא דרחמנא הוא האיסור ולזה לא שייך לומר מהני או לא מהני שהרי במציאות עבר אמימרא דרחמנא, אבל כונת רצא דאעל"מ הוא שאם עבר אמימרא דרחמנא כזו שלאחר העשיה נשאר קיום הנצחה מפעולה זו ונמשך זמן אחר העשיה וממילא ישאר איסור לעולם הגם שהוא כבר הפסיק פעולתו אבל האיסור נשאר קיים וממשיך והתורה אמרה שלא יהי' ולא יעשה איסור זה וכ"ש שלא ישאר לעולם כה"ג אמרינן אעל"מ לרצא כלומר לא מהני פעולתו שישאר ההמשך מן האיסור אלהבא אחר שהוא הפסיק פעולתו כיון שרצון הצורא שלא יהא מעשה איסור זה בעולם ולכן אמרינן אעל"מ אבל זה רק אלהבא ונתקן בזה רושם האיסור שלא ישאר ממנו הרושם אל הצא אבל מה שעבר כבר עבר ולזה אין תקון ולזה לוקין אותו במה שעבר אמימרא דרחמנא.

ואפרש דברי יוחר למשל המגרש

מזכורות אחי שפיר נמי הכי דהכי נמי ליכא איסור בהחפץ אלא האיסור קשור בזמן שהז"ג שאסור בהם כה"ג לא אמרינן אעל"מ.

אלא דבעיקר מימרא דרצא דאעל"מ לכאורה יש להצין דבריו ז"ל דמה קצרה הוא זו אחר שעשה מעשה בפועל ועבר אלזוי ה' האיך נאמר ללא מהני ולא עשה מעשה והלא מציאות הוא שעשה מעשה ואם זה גוה"כ א"כ המוציא משאו בשבת וחזר והכניס נמי נימא אעל"מ ולא יחייב וכעין קושית מהרשד"ם לענין שוחט בשבת והכי ליכא למימר כתי' המהרי"ט דעכ"פ נשאר רושם מן מעשיו וא"א לומר אעל"מ אלא היכא ללא נשאר רושם ממעשיו ובהוצאה הרי לא נשאר רושם ממעשיו נימא אעל"מ ונתקן האיסור כולו וכן עוד בשאר איסורין דליכא רושם נשאר אמאי לא אמרינן אעל"מ ולמשל תרומה וגירושין וקידושין ועיין רמב"ן חולין דף ד' במכירת איסה"ג דמצואר צירושלמי דאינו דמיהן אלא המעות גול אללו דאין מקדשין בו אשה ועיין בזכרות דף ט' ורמב"ם פ"ג מה' זכורים ה"ד ובהשגות הראב"ד שם.

והנראה בהסבר הדברים דודאי רצא נמי אמר דאם עבר אמימרא דרחמנא עשה איסור אפילו אמרינן אעל"מ שהרי להדיא אמר דלקי משום דעבר אמימרא דרחמנא ואי אמרינן דאינו לוקה משום דהכחוש נתקן לעשה

ולפ"ז אחי שפיר מאד החילוק בין קנין והני כולהו דלא אמרינן כיון דעבר ועשה קנין בשבת אעל"מ דכה"ג לא אמרה תורה אעל"מ ושפיר מיושבת קושית הש"ג ז"ל אמאי לא אמרינן בקונה בשבת אעל"מ ובמקום אחר הארכחי צוה.

ג) מיהו מבואר מסוגין דהא דאין ומקדישין וכו' הוא משום מקח וממכר וראינו מלאכי מעלה הראשונים כמלאכים נחלקו אי מתנה נמי בכלל מקח וממכר הוא ואסור בשבת ויו"ט או לא והרמב"ם פ"ל מהל' מכירה ה"ז כתב המוכר או הנותן בשבת ואז"ל ביו"ט אע"פ שמכין אותו מעשיו קיימין וכן כל מי שקנו מידו בשבת הקניין קיים וכוחבין לאחר השבת ונותנין ע"כ וכתב ה"ה שם המוכר או הנותן וכו' על המשנה שאמרו פ' אחרון דיו"ט דף ל"ו ע"ב וכו' ע"ש הנה מבואר לדעת הרמב"ם וה"ה דמתנה נמי כמו"מ הוא ואסור בשבת וביו"ט ולמדה מסוקין דבינה הנ"ל [ומש"כ מכין אותו כוונתו מכת מרדות דאפילו לדעת רש"י בפי' קמא דמו"מ ילפינן מקרא דודבר דבר מ"מ לא הוה לאו ללקות עליו וכ"ש למ"ד דמו"מ לא הוה לאו דרבנן והוא פשוט ולא כתבתי זה אלא לפי שכתב הרמב"ם סתם מכין אותו ולא כתב מכת מרדות] ועכ"פ דברי הרמב"ם רורר מיללו המוכר או הנותן ועיין רמב"ם (פכ"ג מה' שבת ה"ב-י"ד) שלא זכר כלל מתנה אלא מכר גם בהט"ו שם וכן

אנוסחו באונס שרנון התורה ולו תהי' לאשה כל ימיו והוא עבר וגרשה נמצא צמה שגרשה ועבר על ולו תהי' לאשה אין זה שרק עבר על שגרשה אלא יש המשך לפעולתו שהרי תשאר אשה זו מגורשת בלי צעל לעולם היפוך רצון הבורא שתהי' תחתיו לעולם נמצא שפעולתו עשתה פירות ונמשכת לעולם ע"ז הקפידה התורה שלא ישאר רושם ולא יהא המשך לפעולתו ואי נימא אעל"מ נמצא חייב להחזירה ולא נשאר ממעשה רשע שלו בעולם וכן בחורס מן הרעה על היפה ומן שאינן מינו נשאר רושם פעולה מזה שנמשך להלן. ואי נימא לא מהני א"כ יחקן זה האיסור שיחרוס מן היפה ולכן ס"ל לרבא אף שעבר אחימרא דרחמנא בשעת פעולתו מ"מ הקפידה תורה שהמשך הפעולה יחקן ולא ימשך פעולתו אלהבא מה שאמרה תורה לא תעביד ונתקן צוה אלהבא ומה שעבר כבר עבר ולוקה עליו אבל כל זה דוקא היכא דנשאר המשך פעולת איסור ממעשיו כה"ג אמרינן אעל"מ אבל היכא שעשה מעשה איסור ועבר אחימרא דרחמנא אבל ליכא המשך למעשה איסור שלו וכגון המוציא משאו בשבת הגם שעבר על לאו דהוצאה אבל לאחר שהוציא ליכא המשך לפעולת איסור שלו שהרי לא הקפידה תורה שלא יהא חפץ זה צרה"ר או צרה"י אלא הקפידה שלא להוציא בשבת והרי איסור זה כבר עבר וזה לא יחקן לעולם ולכן כה"ג לא אמרינן אעל"מ (וע' שו"ם פנמ"א ח"א סי' ל"ד ושו"ם בית שערס א"ח סי' ק"ח ק"ט).

הראשון וצאה הקבלה לכס משלכם ואם נחנו במחנה יאל ואפילו חיה המחנה ע"מ להחזיר שמה מחנה ומותר לתת מחנה ציו"ט ע"כ והנה מדכתב ומותר לתת מחנה ציו"ט משמע דכל מחנה מותר לתת ציו"ט וא"כ דבריו סתראי נינהו ממה שכתב בהל' מכירה ה"ז המוכר או הנותן בשבת ואז"ל ציו"ט אע"פ שמכין אותו וכו' דמשמע דגם ציו"ט אסור ליתן מחנה וז"ע.

עוד יש לדקדק במש"כ המג"א א"ח הנ"ל דקניית אחרות מן הקהל אחר גמר מלותו אסור ובזמן מלותו אינו קונה האחרות עצמו רק לזאת בו אפילו ביום ראשון שהרי צריך להחזיר אבל לקנות אחרות או שופר ציו"ט נ"ל דאסור ע"ש נראה דלא החיר ליקח אחרות של חבירו אלא במחנה ע"מ להחזיר אבל במחנה גמורה לא החיר ודבריו ז"ע ממשנה מפורשת הנ"ל שהיו נותנין במחנה למי שיבא בידו והתם מחנה גמורה נותנין גם מה שהביא המג"א שם בסוף דבריו ראוי מדברי הרמב"ם סוף הל' מכירה שאוסר לתת מחנה הרי בפיה"מ כתב דמותר לתת מחנה ציו"ט אפילו מחנה גמורה שהרי כתב ואם נחנו במחנה יאל ואפיל תהיה מעמ"ל משמע דמקודם מיירי במחנה גמורה ח"פ, ולפוס ריהטא עלה דבעמי לחלק בין יו"ט לשבת דבשבת הכ"נ דאסור וציו"ט מותר לתת מחנה גמורה והלשון בהל' מכירה שכתב יו"ט לשבת

המקדיש או המעריך או המחריש בשבת בין בשוגג בין במזיד מה שעשה עשוי ואז"ל ציו"ט וכן התקנה לחבירו בשבת קנה ולא זכר ממחנה כלל ואולי תקנה כוונתו בין מכר ובין מחנה ועכ"פ הכא מפורש מחנה בכלל.

והב"י א"ח סי' תקכ"ז כתב דהמרדכי והר"ן ג"כ סוברים דאסור ליתן לחבירו מחנה בשבית"א אלא דלצורך מצוה החיר וכתב המג"א א"ח סי' ש"ו דז"ע מה שנהגים ליתן במחנה כלים לחתן הדורש בשבת והאריך שם והב"מ א"ע סי' מ"ה האריך הרבה לדחות את דבריו וכתב דליכא אסור ליתן מחנה בשבת ועיין רש"י ותוס' דף ל"ח ד"ה וחדו ומיהו בז"ע הגרש"ז א"ח סי' ש"ו ובמ"ב ובתה"ל ועוד אחרונים נראה דהסכימו להמג"א דמחנה נמי אסור ועיין משנה הלכות ח"ו סי' ק"ט.

ויש להקשות מהא דחקן (סוכה מ"ג ע"ב) יו"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת מוליכין את לולביהן להר הבית והחונין מקבלין מהן וסודרין אותן על גבי איזטבא והוקנים מניחים את שלהן בלשכה ומלמדין אותן לומר כל מי שמגיע לולבי בידו הרי הוא לו במחנה וכו' ומבואר דמותר ליתן מחנה ציו"ט שחל להיות בשבת איברא דבכאן מלינו דברי רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל בפיה"מ סוכה הנ"ל סותר לדבריו בפ' היד שכתב וז"ל אמר הש"י ולקחחס לכס ביום

והולך בשבת וכן כל שאר מלאכות דתנן
 וב"ה מחירין עם חשיכה ומ"ש קנין
 דאסור ועיין נמק"י ז"ק לענין הדלקת
 נרות ע"ש, ולכאורה הי' אפשר לחלק
 דבשאר מלאכות התחלת המלאכה הוא
 בע"ש אלא שהולכת ונגמרת בשבת כגון
 המדליק נרות והמבשל או נותן אדם לבע
 ע"ש בכל אלו התחלת המלאכה מע"ש
 אבל בקנין ההתחלה והגמר הוא בשבת
 וחלוק זה במחלוקת שנויה דבשו"ת
 מחנה חיים ח"ג סי' י' פשיטא ליה
 דהגם דמותר להתחיל מלאכה בע"ש
 והיא נגמרת מאליה בשבת מ"מ אסור
 לעשות בחול גרם שיהי' גם ההתחלה
 וגם הגמר בשבת ובס' תורת חיים מבנו
 ז"ל ובס' שביחת השבת מלאכה הנושית
 מאליה בשבת (דף כ"ג מדפי הספר) חלקו
 עליו וכן חלקו עליו הגאון מוהרי"ם
 חרל"פ והגר"פ ז"ל ובעניינתן הבאנו
 דברייהם במשנה הלכות ח"ד סי' ל"ד
 ולדעת המח"ס הי' אחי שפיר החלוק בין
 קנין לשאר מלאכות וכנ"ל אבל להחולקין
 ז"ע.

והגאון הקדוש בעל אב"י כתב לחלק
 דבכל מלאכות כיון שהתחיל
 המלאכה אין לו עוד שייכות עם הבעלים
 והמלאכה נפרדה מיד מן הבעלים ולמשל
 אם הניחו תבשיל על החנור ואח"כ מתו
 הבעלים התבשיל יתבשל בכל אופן וכן
 אם יחזרו הבעלים ולא ירצו שלא יתבשל
 מ"מ האיסור נעשה ממילא אבל בקנינים
 צריך הבעלים דהרי לגבי קנין צריך דעת
 מקנה וקונה ואם יתנה לקנות למכר

דבשבת הכ"נ דאסור וביו"ט מותר לחת
 מחנה גמורה והלשון בה"ל מכירה שכח
 איו"ט ואמו"מ ולא אמחנה אבל כמה מן
 הדוחק הוא זה וגם כי הרי במחני'
 דסוכה מיירי ביו"ט שחל להיות בשבת
 וא"כ הו"ל יו"ט ושבת.

וקצת י"ל דהגרע"א בתשובה סי' קנ"ט
 נסחפק אחאי מותר לעשות קנין
 ע"ש על מנת שיחול בשבת ועיין שו"ת
 מרה"ס שיי"ק א"ח סי' רס"ד ובאמת כי
 הדבר כבר מבואר בשו"ת מוהר"י ברונא
 סי' קכ"א ועיין משהה הלכות ח"ד סי'
 קמ"א ואי נימא לפשוט הספק דיכול
 להתנות בע"ש הוא אחי שפיר דכאן
 מיירי דלממדין אותן בע"ש שיחול
 המחנה בשבת ושפיר הי' אפשר ליטב
 שיטת המג"א דודאי בשבת ויו"ט אסור
 ליתן מחנה אבל הכא מיירי דנתן בע"ש
 ע"מ לקנות למי שירצה בשבת, אלא
 דא"כ תקשה למ"ד דאסור אפילו בע"ש
 וכן נראה דעת מהר"י ברונא להדיא
 דאסור אפילו בע"ש, גם יש לעיין דהא
 אכתי ליכא הקונה שיקבל מחנה ואפילו
 נימא דמחנה אדם ע"ש ע"מ לקנות
 בשבת מיהו עכ"פ איכא כבר מקנה
 וקונה אבל הכא אינו יודע למי שיגיע
 לידו.

(ד) איברא דלכאורה יש לדקדק דמ"ש
 שאר מלאכות שבת דקיי"ל
 מחחיל אדם בע"ש אע"פ שהמלאכה
 נגמרת בשבת וכגון המבשל שמינה אדם
 ע"ש עם חשיכה תבשיל חי ומתבשל

ובאין היו החזנים זורקין אותן לפניהם לפי שהם זכו להם אחמול לכל מי שיבא בידו יהי מחנה בידו וכה"ג ליכא משום נותן מחנה שהרי כבר זכה לו מאחמול ויבא מרשות הנותן.

ונראה להביא רא"י דע"י זכו יבא מרשות מיד מהא דאמר ר"ל (כרימות כ"ד ע"א) הנותן מחנה לחבירו ואמר הלה אי אפשרי בה כל המחזיק בה זכה בה פי' דמשעה שנחן זה המחנה הוציאה מרשותו וכי אמר הלה אי אפשרי בה היא הפקר עיין רגמ"ה שם ונגמ' חולין ל"ט ע"ב דחניא הכוחב נכסיו לאחרים והיו בהן עבדים ואמר הלה אי אפשרי בהן אם הי' רבו שני כהן הרי אלו אוכלין בחרומה רשב"ג אומר כיון שאמר הלא אי אפשרי בהן כבר זכו בהן יורשין והיונן בה לח"ק אפילו עומד ולווח אמר רבא ואיחיימא ר' יוחנן בלווח מעיקרא דכ"ע לא פליגי דלא קנה בשוחק ובסוף לווח דכ"ע ל"פ דקנה כי פליגי שזיכה לו ע"י אחר ושחק ולבסוף לווח ח"ק סבר מדשחק קנינהו והאי דקא לווח מיהדר קא הדר ביה ורשב"ג סבר הוכיח סופו על אחילתו והא דלא לווח מעיקרו סבר כי לא אחי לידיה אמאי אלווח ע"כ.

ובתב המאירי מי שנחן מחנה לחבירו ולוח מיד ואמר שאינו רוצה בה לא קנאה וחזרה לבעלים זכה בה ולאחר זמן חזר ואמר שאינו רוצה בה אין בידו לחזור והרי היא הפקר אם אין בחזרתו חוב לאחרים זיכה לו על ידי אחר וזכה

יחזור בו קודם הקנין יחבטל הקנין או שימות ג"כ לא יעשה הקנין א"כ הקנין הוא דבר החלוי בגוף האדם ונריך בעלים לזה א"כ הקנין לא נפרד מהבעלים וכיון דהקנין חל על גוף הבעלים שפיה אסור שיחול בשבח ע"ש והוא סברא ישרה הגם שיש לפלפל בדבר שהרי עכו"ם שקבל סחורה מע"ש עושה סחורה אע"פ שיש לישראל חלק בו ול"ע.

(ה) ומה שנלפענ"ד לחדש כשנדייק לשון המשנה יו"ט הראשון של חג שחל להיות בשבח מוליכין אה לולביהן להר הביה והחזנין מקבלין מהן וסודרין אותן ע"ג אינצבא ומלמדין אותן לומר כל מי שמגיע לולבי בידו הרי לו במחנה למחר משכימין ובאין והחזנין זורקין אותן לפניהם וכו' יש לדקדק מאי קמ"ל דהחזנין מקבלין מהן וגם למה לא מניחין שם בעצמן וכמ"ש לעיל (מ"א במשנה מוליכין לביה הכנסת) וגם מאי קמ"ל למחר משכימין ובאין והחזנין זורקין אותן לפניהם למה להם לחזנים לזרוק יבא כל אחד ויקח אחרוג לעצמו אמנם נראה דכיון היו החזנין מקבלין מהן כדי שיהו החזנין המקבלין האחרוגין מזכין האחרוג למי שלמחר יפול בידו אחרוג זה ולכן מיד כשמקבלין החזנים האחרוגין מידיהם היו מלמדים אותן לומר כל מי שמגיע לולבי בידו הרי הוא לו במחנה פי' שהם אמרו מיד להחזנים כן והחזנים קבלו האחרוגים והי' כעין זכוי להם ולכן למחר כשהיו משכימין

משעת הזיכו או דהקנין לא נעשה עד שימודע הדבר למי שזכה לו שהרי הרשות בידו למחות אלא שהזכו מועיל שלא יכול לחזור בו הנותן אבל הקנין לא נעשה עד שישמע זה וישתוק או יאמר רוצה אני ומלשון המאירי שכתב זיכה לו ע"י אחר וכו' אין הנותן יכול לחזור בו יש לומר בתרי אנפי דדוקא אינו יכול לחזור בו אבל אכתי לא ינא מרשותו עד שישמע המקבל וי"ל דכבר ינא מרשותו אלא שביד המקבל שלא לקבלו אם לא ירצה ולכאורה נראה מלשון וחזרת לבעלים משמע דעד השתא כבר לא היתה של בעלים אלא ינאה מרשותם אלא דא"כ ז"ל כיון דכבר ינא מרשות בעלים נכנס לרשות המקבל דלא נעשה הפקר ועיין קדושין המקדש ע"מ שירלה אבא ומת ה"ז ספק קדושין וי"ל.

ונראה להביא ראיה מלשון רבגמ"ה כריתות הנ"ל שפ"י הנותן מתנה לחברו ואמר הלה אי אפשרי בזה כל המחזיק בזה זכה בזה פ"י דמשעה שנתן זה המתנה הוציאה מרשותו וכי אמר הלה אי אפשרי בזה הוא הפקר ע"ש מבואר דאם הוציא כבר מרשותו אז אם המקבל אומר אי אפשרי בזה הוא הפקר וא"כ במזכה לחבירו אי נימא דע"י זיכו כבר יוצא מרשותו א"כ אם יאמר המקבל שאינו רוצה בזה נמי ליהוי הפקר ואמאי אמרינן דברשותו לומר שאינו רוצה וחזרת לבעלים ולא הוא הפקר ע"כ דע"י זיכו אכתי לא ינא מרשותו עד שישמע המקבל ויאמר רוצה אני או

אותו אחר בשבילו אין הנותן יכול לחזור שמע זה ואמר שאינו רוצה בזה הרשות בידו וחזרת לבעלים שמע זה ושחק ולאחר זמן אמר שאינו מקבלה הדבר ספק אצל גדולי המחברים (רמנ"ס פ"ד מהז"מ ה"ג) וכו' ע"ש.

והנה רש"י חולין הנ"ל פ"י שזיכה לו ע"י אחר שמסר שטר המתנה לאחר בפניו ואמר לו זכה בשטר זה לשם פלוני ולשון בפניו משמע לכאורה דבעל המקבל נמי הי' שם אמנם מדברי המאירי נראה מפורש דאפילו לא הי' שם המקבל שהרי אמר זיכה לו על ידי אחר וכו' שמע זה ואמר שאינו רוצה בזה הרשות בידו וחזרת לבעלים משמע דאפילו לא הי' שם ואולי גם רש"י מודה כן וא"כ ממילא בשעה שמזכה לאחרים עכ"פ יוצא הדבר מרשותו וכיון שכבר ינא מרשותו ע"ש א"כ ליכא כאן לגזור משום מו"מ שהוא מוציא מרשות לרשות כמ"ש רש"י ז"ל, ועיין ירושלמי סוכה פ"ד ה"ה אמתניתין דמלמדין אותן לומר ר' פלוני בעי וכו' ובפנ"מ וגי"ס ורידז"ו שם וז"ע קנ"ת.

(ו) איברא דיז לחקור במזכה לחבירו מתנה שלא בפניו מחי נעשה הקנין אי בשעה שהוא מזכה לו כבר ינא מרשותו של נותן ונא לרשות המקבל אלא צריך ידיעתו שלא יחזור בו כלומר דהדיעה רק שאם ירצה לחזור בו יחזור ונמא הוצר הדבר למפרע דלא הוה קנין אבל אם לא חזר בו נעשה הקנין

ישחוק עכ"פ.

בה אחר כגון שמשך המטלטלין או הגיע שטר הקרקע לידו או החזיק בקרקע זכה חזירו אע"פ שלא הגיע המתנה לידו ואין הנוטן יכול לחזור בו אבל המקבל ידו על העליונה אם רצה מקבל אם לא רצה אינו מקבל וכו' ע"ש הנה מדכחב כיון שהחזיק וכו' זכה חזירו משמע לכאורה דבאמת זכה כבר בשעת החזקה וכן נראה מלשון המחבר ח"מ סי' רמ"ג סע' א' המזכה לחזירו מחנה ע"י אחר כיון שהחזיק הזוכה וכו' זכה המקבל ואין הנוטן יכול לחזור בו וכו' ע"ש הרי שכתב נמי שזכה המקבל מיד שהחזיק בה הזוכה וז"ל דס"ל ז"ל דזכין לאדם הוא קנין גמור אלא דאנן צריכין לברר אם זה הוא זכות או לא נמצא דהבירור של המקבל אינו לגבי הקנין אלא לענין אם זה הוא זכות לו ואם הוא מסכים שזכות הוא לו א"כ הקנין כבר נעשה ואם הוא מנגד נמצא דאין זה זכות לו וממילא הקנין לא הי' קנין דאין חבין לאדם שלא בפניו.

ובדרך אגב יש לעיין למי שזכו לו ע"י אחר מה שבשעת הזכיה זכות לו ובשעה שנודע לו מהזכיה כבר לא הי' זכות לו ומיאן בו אי כה"ג הרשות בידו לחזור או לא וכגון במי שהי' עני חכו לו מעות והוא אמר לחברו הלוואי שיזכה לי מי שהוא מחנה ובינתיים נחשש וכששמע שזכו לו מחנה מיאן בזה ואמר א"א בה אי כה"ג נמי חזר לבעלים הראשונים או דילמא כיון דבשעת זכיה זכות הי' לו וקנה המתנה ואם אמר א"א בה הרי

ובאמת כי הכי קיי"ל במפקיר נכסיו דאינו יכול לחזור בו כמבואר בגדרים משום דהפקר עושה קנין וכבר יצא מרשותו בשעת הפקר ואע"ג שאכתי לא זכה בה אדם מ"מ אינו יכול לחזור אלא צריך לחזור ולזכות בה ולעשות קנין עיין ר"ן נדרים פ"ה ע"א וריש פ' הכותב שפי' אהא דאמרו כריתות הנ"ל הנוטן מחנה לחברו ואמר הלה אי אפשרי בה כל הקודם זכה הטעם לפי שהנוטן נסחלק והמקבל לא זכה והוא ליה הפקר ופרכינן עלה מהך ברייתא דקמני לא אמר כלום ואמאי לא הוי הפקר ופרכינן דלא סליק נפשיה אלא מדין ודברים מגופה דשדה לא סליק נפשיה כלומר דהאי ליטנא ליטנא גריעא הוא דלא משמע סליק מגופה של קרקע ומש"ה לא הוי לשון מחנה ולא לשון הפקר הרי עכ"פ דכשיצא מרשותו אינו יכול לחזור בו, ועיין מג"א להמאירי דיש שני מיני הפקר אחד שמקנהו לכל העולם והפקר כזה אסור בשבת משום קנין ואחד שמסלק רשות, עכ"פ במתנה כיון דבעי יצא מרשותו ואם יצא מרשותו א"א לחזור בו וכיון דע"י מחנה מבואר דהרשות בידו לומר אינו רוצה וחזור לבעלים ולא הוה הפקר ע"כ דלא יצא מרשותו עד שיתרצה המקבל.

ומיהו רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל בפ"ד מהל' זו"מ ה"ב כתב המזכה לחזירו במתנה ע"י אחר כיון שהחזיק

שהוא דוחק דבהל' מכירה לא משמע הכי אף שיש לדחוק שם, בתי' השני דהרמב"ם מודה לשיטת החוס' והמרדכי דלמנוה מותר לתת מתנה גמורה ודלא כמג"א דרק מתנה ע"מ להחזיר אלא ס"ל דמתנה גמורה מותר ומה שכתב בפיה"מ ומותר לתת מתנה ביו"ט מיירי במתנה של מצוה כגון אחרוג וכיוצא בו ובהל' מכירה מיירי הרמב"ם במתנה שאינה של מצוה ובשבת אפשר דס"ל דאפילו של מצוה אסור וחמור שבת מיו"ט לענין זה וז"ע, כי אין הז"ג להאריך בזה עוד.

וראיתי מי שרוצה להעיץ למי שרוצה להביא מתנה בשבת שיתנה שלא יקנה המקבל עד לאחר השבת וא"כ לא עשה איסור הקנאה כלל ולפענ"ד אין זה עצה טובה דכיון דאין נוחנו לו בשבת א"כ הו"ל מכין משבת לחול שהוא איסור בפני עצמו וא"כ יא' מלפני הזאב ופגע בארי ומ"מ נראה עצה שיזכה לו וכמ"ש לעיל שיקח אדם ויזכה לחברו ע"ש ויביאנו בשבת ואפשר שיגיד לו כן בשבת שלא יהא חושדו בעובר איסור ולא ירעה לקבלו משום דאין נוחנים מתנה בשבת.

עוד חשבתי עצה אחרת להנותן מתנה במקום שיחננו לו בדרך מקח וממכר יחננו לו ע"י שליח שיסלק עצמו מהחפץ והחילוק דהנותן מתנה עושה קנין אבל המסלק מן החפץ אינו עושה קנין וסילוק מותר בשבת דלית ביה משום גזירה דמו"מ והכי מפורש בגמ'

היא הפקר וכל הרוצה יכול ליטלה כיון דכל אחד יודע שמזכין לו אלמחר הו"ל כאילו שמע וקנה מיד בע"ש, וז"ע.

ז) ונחזור לדין כיון דביררנו דאם מוכה לו בע"ש שפיר דמי יש לישב בזה דברי המג"א דלא תקשה קושיתנו ממשנה דסוכות דהחם י"ל דהחזנין זכו לכל שבא לולבו בידו, וגדולה מזו אני אומר דאפילו אי נימא דזיכוי אינו עושה קנין עד שישמע המקבל מ"מ היבא דהוא מוכה לכל מי שיקבל המתנה ואינו מכירו כה"ג נראה דלכ"ע זיכוי עושה קנין וק"ל ובה מדויק לשון המשנה בדף מ"א דשם כתוב יו"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת מוליימים לולביהם לביהכ"נ וכל אחד נוטל את שלו למחר ולא כתבו מענין שיאמר כל אחד כל מי שלולבי מגיע לידו ולא מהחזנין ולהנ"ל י"ל דכיון דבבתי כנסיות לא היו חונים מקבלים מהם ולא הי' זכין לאחרים ולכן כל אחד יוצא בשלו דוקא ולא בשל חברו ובמתנה דאסור ליתן מתנה, בכל אופן יש לישב דברי המג"א מקושיתנו הנ"ל.

אלא דאכתי פש לן לישב סחירת הרמב"ם מפיה"מ לספרו היד בהל' מכירה הנ"ל ומה שנראה בזה בס"ד בברי אנפי או יאמר דס"ל להרמב"ם ז"ל דיו"ט קיל משבת וביו"ט מותר ליתן מתנה ולא בשבת ולכן סיים ומותר ליתן מתנה ביו"ט ולא כתב ומותר ליתן מתנה בשבת ויו"ט אלא

זורה במחנה אלא בשעה ששמע המקבל מחנה ודו"ק.

ובאמת כי דברי הר"ן נראין כסותרים בדפ' האיש מקדש דף מ"ד בקטנה שנחקדשה שלא לדעת אביה ואח"כ נחרזה האב כחבו רש"י והחוס' והרא"ש דכששמע האב הוא קדושין למפרע וכחב הר"ן הטעם דהוי למפרע לפי שכל אדם רוצה להשיא את בנו ומזוה דרמיא עליה הוא זכין לאדם שלא בפניו וטעמא דנחרזה כששמע הא לא נחרזה לא הוי קידושין לפי שאינו זכין לאדם שלא בפניו וטעמא דנחרזה כששמע הא לא נחרזה לא הוי קידושין לפי שאינו זכות גמור שהרי היא יולאה מרשותו לכמה דברים אבל כל שנחרזה גלי דעתו דזכות הוא לו המחנה משעה ראשונה עכ"ל עיין אבנ"מ סי' ל"ז אות י"ב, והנראה דס"ל דהקדושין חלין אלמפרע וא"כ במחנה נמי כיון דכהדדי נינהו בזיכו חל הקנין למפרע וסותר למש"כ ז"צ הנ"ל דאינו זוכה במחנתו אלא משעה ששמע המקבל ולא למפרע.

ומה שנראה בישוב סחירת הדברים לפמ"ש הרמב"ן ז"ל חולין ל"ט מהא שמעינן דכי אמרינן זכין לאדם שלא בפניו דוקא כשנחרזה כששמע אבל צוח לא ומכלל זה אחה למד שכל דבר שבחובה אין חבין לו לאדם שלא בפניו אע"פ שנחרזה ואיכא דק"ל הא דאמרינן בענין אב הנעשה שליח לקדש אשה לבנו (קידושין מ"ה ע"ב) שמא נחרזה הבן לא

עירונין (ע"א ע"א) ז"ש סברי אין צטול רשות בשבת וב"ה סברי יש צטול רשות בשבת ומסיק בגמ' דבהא קמיפליגי דז"ש סברי צטול רשות מיקנא רשותא הוא ומיקנא רשותא בשבת אסור וב"ה סברי אסחלוקי רשותא בעלמא הוא ואסחלוקי רשותא בשבת שפיר דמי ופרש"י ומיקנא רשותא בשבת אסור ומשני למקח וממכר ע"ש ועיין חוס' וא"כ הכ"נ כה"ג שפיר דמי כנלפענ"ד.

ברם הר"ן דעת אחרת בו במס' ז"צ דף קכ"ו הביאו הב"י ח"מ סי' רע"ח כחב נ"ל שזהו עיקרו של דבר שחלק בכורה מחנה קרייה רחמנא והנחות מחנה לחבירו ומזכה לו ע"י אחר אין מקבל מחנה זוכה במחנתו עד שישמע ויחרזה בה שאלו כששמע צוח לא זכה כדמוכח לקמן ובפ"ב דחולין (ל"ט ע"ב) ולפיכך חלק בכורה נמי שהוא כמחנה לא זכה בה בכור עד שיכוין לזכות וכו' הילכך כל שבת שהשביחו הנכסים עד שגילה בדעתו שהוא רוצה לזכות בה הרי הוא של אחין וכו' ור"ח פי' הא דבכור שמיחה בע"א וכדבריו כחב הרמב"ם ז"ל פ"ג מה"נ ע"כ ובש"מ ז"צ הנ"ל כחב וז"ל ומכאן אני אומר שהנחות מחנה לחבירו וזיכה לו ע"י אחר והשביחה שבתא דממילא וכו' קודם ששמע מקבל מחנה הרי השבח של נותן ולא זכה בה המקנה אלא משעה שגלה בדעתו שהוא רוצה לזכות במחנתו וכדאמרינן הכא בבכור זה הנ"ל ע"ד הרמב"ם ז"ל ע"כ ע"ש, מצואר דעת הר"ן והרשב"ם דאינו

הוא ובין היכא דליכא מלצה ולפ"ו אחי שפיר להר"ן נמי דבקדושין דניחא ליה במה שבתו רוצה דזכות הוא ליה ומלצה הוא להשיא בתו כדאמרינן בגמ' לא שביק אינש מלצה דרמיא עליה להשיא הקטנה ועבד מלצה דלא רמיא עליה ולכן שפיר הזכות הוא אלמפרע אבל במתנה סתם היכא דליכא מלצה לא קני למפרע, ולדידן מיהו א"כ שפיר קנה למפרע דהוי מלצה.
(כולל גור בירושלים ע"ה ק ט"ו מנ"א חש"ה)

אמרינן ואמאי הא אפילו נתרצה נמי הרי אין חבין לו לאדם שלא בפניו וחוב הוא לו שמה מחייב הוא לה בשאר כסות ועונה ועוד שהוא אוסרו בקרובותיה וחי' דהתם היינו טעמא שאינו חוב גמור שרוצה הוא לישא אשה זו וליאסר בקרובותיה מלישב בטל דמלצה קא עבד ואם ישא אשה על כרחן יאסר בקרובותיה לפיכך אם נתרצה הוה קדושין ע"ש, נראה דמחלק בין היכא דליכא מלצה דאמרינן ניחא ליה זכות

פרשת מטות

"וידבר משה אל ראשי המטות וגו' איש כי ידור נדר לה' וגו' ככל היוצא מפיו יעשה" (ל:ב-ג). י"ל שמוהיר אל ראשי המטות שלא יהא נאה דורש ואין נאה מקיים, וע"ד שאמר ר"ל קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים. ובאופן אחר לעולם לא יצליחו דבריו ולא יעשו פירות, וע"ז אמרו דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב, כלומר שאם הוא בעצמו מקיים הדברים בלבו אז נכנסים אל לב האחר. ו"ש "וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה'", כלומר שהראשי המטות נצטוו לאמר לבני ישראל "זה הדבר אשר צוה ה'" ולהורות דרכי ה', אבל רק בחנאי שכל היוצא מפיו יעשה, כלומר שהראשים עצמם יעשו כל היוצא מפיהם.

"אלה תעשו לה' במועדיכם וגו' איש כי ידר נדר לה'" (כט:לט,ל:ג). עיין רבינו בחיי מה שכתב למה נסמכה פ' נדרים לפ' המועדים לפי שהזכיר שם נדר לגבוה, ואמר "לבד מנדריכם ונדבותיכם" ע"ש. ולפענ"ד נראה עוד שהרי אמרו ו"ל (ר"ה דף ד') דהנודר, כיון שעבר עליו רגל אחד עובר בעשה ולאחר ג' רגלים עובר בכל תאחר וקיי"ל דבעי כסדרן פסח שבועות סוכות. וא"כ לאחר סוכות עוזרים בכל תאחר על הנדרים. ולכן מזהירין על הנדרים מיד אחר הסוכות, ומי שנדר ישאל על נדרו שלא יעבור עליו, גם מזהירין דטוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם (קהלמ ה', ועיין חולין ג' ע"א), וגם כי מדרך אנשים שנודרין נדרים ונדבות ציו"ט, ולכן סמך נדרים אחר המועדים. (שנת חשמ"ג)

"וידבר משה אל ראשי המטות לאמר זה הדבר אשר צוה ה' איש כי ידור נדר וגו' לא יחל דברו" (ל:ב-ג). ודרשו ז"ל הימר נדרים פורחים באויר ואין להם על מה שיסמוכו, ועוד דרשות לא יחל דברו הוא אינו מיחל אבל אחרים מיחלים וז"ל, כיון דדרשו מקרא דכל יחל שיש להם על מה שיסמוכו והרבה הלכות נסמכו על רמזי התורה וז"ע.

ואשר נראה דלכאורה כיון דקיי"ל בעדות כיון שהגיד שוב אינו תוזר ומגיד ונדברו איחעבד מעשה וגבי קדשים המקדיש בהמתו ינא מחולין ונעשה קודש וכן המימר דנדברו איחעבד מעשה וא"כ אפשר שלאחר הדיבור ישנה ויעשה היפוך דיבורו ומעשה דרב ספרא יוכיח דאפילו במחשבה נקרא דובר אמת בלבבו וגם למה מהני התרה כיון שבזה מיחל דיבורו ואיך אחי דבור ומבטל מעשה.

אמנם נראה לפ"מ דקיי"ל פיתוי קטנה אונס הוא (יבמות ל"ג) ביאור הדברים שקטן לחלישת דעתו הגם שיש לו דעת מ"מ נתפחה בקל לדעת מי שגדול הימנו וממילא מבטל דעת נגד דעת הגדול ממנו ונראה דהכ"ג בנדר מי שנדר ע"פ רוב או בשעת כעסו או משום סייג או שנעשה לו דבר ועי"ז נחשורר לנדור נדר ולקבל על עצמו ושוב כשהדבר עבר מתחרט, ועיין מוספחא (הובא ריש מס' נדרים ט' ע"ב ונזיר ד' ע"ב)

או יאמר, דמוהיר על הראשים שלא ידרשו בדרשותיהם דברים חלוניים שאינם דבר ה', כאשר בעונ"ה בומה"ז הרבה מהמתחדשים רוצים למזוא תן וחליו גויס ידרשו. אבל באמת אינו מועיל כי עדי שקרי אחיגריהו הוא דזילו, ועס ה' לא יקבלו רק דבר ה' ולא דברים בטלים. ח"ש "וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה'", כלומר שאמירחס לא יהיו רק בזה הדבר אשר צוה ה' ואז יהיו קרים למשמעחס וככל היוצא מפיהם יעשו.

א"י שבא להזהיר לראשי ישראל שלא יחייאשו ח"ז מלהוכיח את בני ישראל ולהדריכם בראותם דור פרוץ בנדרים ובשבעות ועונרים אשבעה שנשחצו בסיני וקודם שנבראו כמ"ש קודם יציאתו של ולד משביעים חתי לדיק ואל תהי רשע והס לא שומעים וממילא מה לו לדבר לבני ישראל אס להקב"ה לא חשו ועברו על שבעתו וכ"ש שלא ישמעו לדבריו. אבל באמת זה אינו, שהמזוה להגיד לבני ישראל דבר ה' ולעוררם לדבר ה' ודברים היוצאים מן הלב נכנסים ללב. ח"ש "וידבר משה אל ראשי המטות לבני" לאמר זה הדבר", כלומר שיאמרו זה הדבר אשר צוה ה', ועי"ז ממילא יהי "איש איש כי ידור נדר לה' או השבע שבעה וגו' ככל היוצא מפיו יעשה", כלומר כיון שנשבע להיות לדיק יקיים השבעה והנדרים ג"כ.

אמר שמעון הנדיק מעולם לא אכלתי
בשר חטאת נזיר אלא פעם אחת והכוונה
שהנזיר בזמירות כשיטמא שוב יתחרט על
נדרו והו"ל כחולין בעורה ע"ש והכ"נ
בכל הנדרים כשמחחרט וזא לשאל
וירדה תורה לטוף דעחו של אדם ואמרה
הוא אינו מיחל אבל אחרים מיחלין לו
כלומר דנקרא אצלו כעין פתוי לגבי דעת
זה שעכשיו ולכן אמרה תורה אל ראשי
המטות דוקא יחיד מומחה כגון רב
נחמן דדעחו של זה גדולה עד שנבטלה
דעחו של הנזיר נגדו לכן שלשה
הדיוטות דג"כ אדם מבטל דעחו נגד
שלשה בני אדם והי' כלא הי' ונמצא אחי
שפיר הוא אינו מיחל דהאיך אחי דבור
ומבטל דבור אבל אחרים מיחלין לו שהרי
לגבי דעתם של אחרים הרי הוא כאילו
לא דבר כלום ושפיר אחרים מיחלין לו.

והנה אמרו ז"ל דנחלקו שמאי והלל אי
מהני שאלה להקדש וקיי"ל כהלל
דמהני שאלה להקדש אמנם דינא דהא
דרש שאלה להקדש קודם שבא ליד כהן
או ליד גזבר אבל לאחר שבא ליד גזבר
או ליד גבאי של צדקה שוב לא מהני
שאלה ולכאורה אמאי לא מהני אי
אמרינן דהו"ל כנדרי טעות למפרע א"כ
מ"ש ביד מי הוא סוף סוף הרי נעקר
אלמפרע.

ולפום ריהטא אמרתי לפמ"ש הר"ן
נדרים פ"ה אמה שכתב הרשב"א
באוסר הנאת פירות על עצמו יכולים
אחרים ליטול אותן בע"כ ואינו יכול

לעכב אע"פ שיכול לשאל על נדרו כיון
דהשחא מיהא הא לא איחשיל מיהו היכא
דאיחשל חייבין לשלם דכיון דחכם עוקר
הנדר מעיקרו כיון דאיחשל הו"ל הנך
פירי כאילו לא אחסר עליה מעולם אמנם
הר"ן שם מסתפק בזה לפי שמשעה
שאסרן על עצמו הפקירו וכל שזכה בו
אחר קנה כזוכה מן ההפקר, ואע"פ
שאיסור [נדר] שבו הלך ע"י שאלה קנין
ממונו של זה אינו בטל שאינו מוצא
שאלה בהפקר ע"ש, וממילא י"ל דהכי
נמי הגם שמהני שאלה לגבי איסור שבו
ואיסור שבו הלך ע"י שאלה קנין ממונו
של זה לא בטל ולכן שפיר דוקא קודם
שבא ליד גזבר או כהן מצי ליחשל אלא
דהתינח להר"ן, אבל להרשב"א חקשה
לכאורה מ"ש מוצא ליד גזבר דגם
הרשב"א וודאי מודה דלא מהני עוד
שאלה, וז"ל דמחלק בין נדרי חולין
להקדש ודו"ק.

אמנם לפמ"ש נראה לדייק לשון היחזר
נדרים פורחים באויר ואין להם
על מה שיסמוכו ונראה דהכוונה על
היחזר נדרים שעדיין רק דיבור ולא
נעשה מעשה כגון הקדש ולא נמסר
לגזבר דאז אכתי הוא פורח באויר אם
יקיים או לא יוכל לשאל או שימסרנו
לגזבר דאז כבר נעשה מעשה וחל דבור
על החפצא ונעשה מעשה ואז אינו מיחל
אבל אם אכתי לא בא ליד גזבר דאז
אכתי הוא באויר שפיר מיחלין לו והבן,
ועיין יבמות ל"ג ועוד בנדרים נדר על
דבי נדר שאם שאל על האחד חל השני

ושמעתי שפעם בא בעל עזירה גדול להנדיק מראפשיץ ז"ל שרונה לחזור בחשובה והי' אלל רב אחד ואמר לו שרונה לחזור ואמר לו שלפי שסיפר לו מה שעשה אין לו חקנה כי צריך להחשנות לכל הפחות רוב שנותיו ולסגף עצמו סיגופים נוראים והוא אין בכחו לסגף וכמעט הוא אובד עצות עד שח"ו הוא מוכן לאבד עצמו לדעת, וכשראה הנדיק אמר לו ר' איד החורה אסרה לאבד עצמו לדעת, אלא חבא אלי ע"ש קודם שאקרא שנים מקרא ואחד חרגום ונראה מה אפשר לעשות אהך, וכן עשה בא יום הששי וזוה לו הנדיק ונחן לו לאכול שיאכל כדי שבעו, ואמר לו קח חומש ושמע קריאת הש"מ וחזור אחרי, הנדיק החמיל בשמוא"ח ומיד בכמה חיבות הבע"ח החמיל לבכות ולנעוק נעקות גדולות ומרות מה ועל מה ולמי חטאתי ועשייתי מה שעשייתי הלא רק לעצמי ולהכניס עצמי לשאל חתיית והיו הנעקות גדולות עד שהיו שם עוד כמה חסידים מהנדיק מקאלעוו והביטו אליו ושחקו מן הנד, לאחר שגמר עד שני הפסיק הנדיק וגם האיש הפסיק בכיות וזוה לו הנדיק לחזור ולאכול ובעוד כמה דקות החמיל עם שמוא"ח ככה עשה עד שגמר הפרשה כולה, ואמר לו להבע"ח שילך לביחו ויבא בשבוע הבא ביום הששי ונחן לו הדרכה והיו שם החסידים מן הנד ושאל הנדיק מה נתקחם והשיבו שראינו היאך נדיק יש בכחו לכנס ולטהר אאידישע נשמה.

וכן בשבועה ואם שאל על אחד חל השני, ובדרך מוסר נראה איש כי ידור נדר או השבע שבועה וגו' דנראה לפמ"ש נדה דף ל' חינוק במעי אמו נר דולק על ראשו ומלאך לומד עמו כל החורה כולה וזופה ומביט מסוף העולם ועד סופו כיון שהגיע זמנו ללאת משביעין אוחו חיי נדיק ואל חיי רשע וכו' (נדה ל' ע"ב) והנה לאחר שיבא לאויר העולם לפתח הטאת רובץ ושכח מכל השבועה וח"ו עובר על שבועתו אלא דבעונ"ה נדרו גרס לו.

ואמר ז"ל אין חבוש מחיר עצמו מביח האסורים אבל נדיק אמת קוחם פי המקטריגים ובזכותו ממשיך עמו אפי' ח"ו מי שאינו ראוי כי הדבוק בנדיק אמת וזכותו מגין עליו וכמ"ש ברשב"י (סוכה מ"ה ע"ב) שאמר יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין וזה המסתופף בנדיקי אמת עכ"פ ינצל בזכותם וז"ש וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר איש כי ידור נדר או השבע שבועה וגו' לא יחל דברו וח"ו כיון שכל אדם מישראל נשבע בנאמו לאסור איסר ח"ו אין לו היחר ע"מ לסמוך ואמר הוא אינו מיחל דודאי אין לו היחר אבל אחרים מוחלים לו כלומר הנדיקים שהם בקדושתם מעלין את החוטא ומשפיעין עליו לחזור ולהתחרט על עוונותיו ובכחם לטהר ולהעלות נשמת ישראל אף ע"פ שחטא ישראל הוא.

ולפענ"ד נראה לי שז' דעת המוס' לפמ"ש בירושלמי שלהי מס' ע"ו הל' ט"ו שזריך להטביל הכלים לפי שיצאו מטומאת הנכרי לקדושת ישראל וכחז בפר או"ה שער נ"ח דמאי שיך טומאה וטהרה בזה"ו שאין לנו נוהרים על הטומאה וביאר בס"ק ק"ו שטבילה זו אינה מחמת פליטת איסור או טומאה אלא הוא להעביר ממנו רוח הטומאה ולהכניסו בקדושה של ישראל לפי שבחרנו השם אלקים לנחלתו והבדילנו מן העמים וקדשנו בקדושתו שנאמר ואבדיל אחכס מן העמים וכתיב והתקדשתם והייחסם קדושים כי קדוש אני ה' אלקיכם ע"ש.

וביארתי במקום אחר שהכוונה ע"פ דברי ירושלמי הנ"ל שהוא כעין

גירות וכמו גר שיצא מטומאת עכו"ם ונכנס לקדושת ישראל גם בזה"ו זריך טבילה במקוה של מ' סאה והכ"נ לעיני טבילת כלים שהוא כעין גירות שיצא מטומאת עכו"ם ורשותו לרשות ישראל וקדושת ישראל והוא ע"ד שאמרו כהן כי יקנה קנין כספו המה יאכלו בלחמי כיון שנעשה קנינו נכנס בקדושתו והכ"נ בכלי שלקח מן העכו"ם ע"ש ובספרי משנ"ה ח"ה ס' ק"י.

אלא לפ"ו מובן דלא סגי ברביעית כיון דיש לו דין גרות וכמו דגר בעי טבילה במ' סאה הכ"נ טבילת כלים בעי מ"ס ולא סגי ברביעית ואין לו שייכות בדין טומאה בכלל, ובאמת כי אולי מש"כ יליף לה מנדה דבנדה נמי בזה"ו

ודע דהמבי"ט (ח"א ס' ז"ח) כתב לחדש דהא דקיי"ל דנדר אינו ניתר אלא בפחה או חרטה היא רק מדרבנן אבל מדאורייתא ל"ז כלל רק שהמורה נתנה כח ביד החכם להחיר הנדר וכשחכם מחיר מותר הנדר ועיין כלי חמדה פ' מטות מה שהאריך בדבריו ז"ל בדברים נפלאים ולדין מיהו עכ"פ מאד מיושב מה שהקשינו כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד דאהכ"נ הוא אין צידו לחזור כלל אלא גזה"כ הוא דהחכם מחיר דבר וז"ש זה הדבר אשר צוה ולפ"ו מובן נמי הא דהיתר נדרים פורחין באויר ואין להן על מה שיסמוכו דכיון דמה"ת לא בעי לא פחה ולא חרטה א"כ הוא רק שהחכם מחיר בלי שום טעם ואין להן על מה שיסמוכו.

בדבר אשר העיר אלשון הטור שכתב הלוקח כלים חדשים מן העכו"ם אסור להשתמש בהם עד שיטבילם במקוה של מ"ס. וכחז בזה"מ אבל לא במעין ובהגמ"י פי"ו מהמ"א אות ב' לשון הטור וכו' תמה אמ"ש המוס' ע"ו ע"ה ע"ב דטבילת כלים בעי מיס שהנדה טובלת והוא מ' סאה וכחזו המוס' אע"ג דרביעית סגי להטביל מחטין ולינוריות מדאורייתא ותי' דהיינו טבילת טומאה אבל טבילת כלי מדין חידוש הוא ובעי מ' סאה ותמה עליהם דהאין יהי' טבילת כלים חמור וכחז שאין להחמיר בטבילה זו טפי מטבילת טומאה דלא ידעינן להם אלא מינה ע"ש.

שטובלת לבעלה אין זה מדין טומאה שהרי אין איסור טומאה נוהג בזה"ז אלא הוא דין איסור שנפקע ע"י טובלת מ"ס והכ"נ בדין כלים שטבילתן הוא דיליף מנדה דבעי מ"ס מדין גרוח ולא מדין טומאה כלל.

"או השבע שבועה לאסר אסר על נפשו" (ל:ג). גרסינן בגמ' (נ"ג ע"ד ע"א) [דאמר רבה בר בר חנה] שמעתי בח קול שאומרת אוי לי שנשבעתי ועכשיו שנשבעתי מי מפר לי כי אחאי לקמיה דרבנן אמרו לי כל אבא וכו' היה לך לומר מופר לך והוא סבר דלמא שבועתא דמבול הוא, ובמל"מ (פ"ו מהל' נדרים ה"ט) חמה מירושלמי פ"ה מנדרים פסקה הרמב"ם בש"ע יו"ד ס' רכ"ו שאסר על עצמו הנייה בני העיר אסור להשאל על נדרו לחכם מבני אותה העיר דהוי נוגע בדבר וא"כ רבנ"ח נמי נוגע בדבר הי' לפי שכל ישראל נוגעים בדבר הם, ואני כמוסיף על דבריו ממה דמשני שם ואיהו סבר דלמא שבועתא דמבול הוא משמע דבלאו הכי שפיר הי' מחיר והלא החס נמי נוגע בדבר הוא לכ"ע וי"ל דהחם הנגיעה הוא לגריעותא שלא להחיר וכה"ג לא הוי נוגע וצ"ע.

עוד הקשה המל"מ מאותה שאמרו במס' ברכות ויחל משה מלמד שהחיר לו שבועתו ומשה נוגע בדבר היה כדאמרינן לך רד מגדולתך כלום נחמי לך גדולה אלא בשביל ישראל אין ישראל אין לך גדולה וא"כ היה משה

נוגע בדבר וכחב דיש ליטב אולי כוונתו כיון דהאיש משה עניו מאד ואדרבה סירב לקבל על עצמו גדולה זו וא"כ לא הי' נוגע כן נלע"ד אלא דבעיקר הדבר קושיא מעיקרא ליחא שהרי אמר לו הקב"ה ואעשה אותך לגוי גדול ואמרו ז"ל שרצה לגדלו יוחר מכולם א"כ אדרבה נגיעתו היחה שלא להחיר ועכ"פ נגיעתו היחה נגדו בענין גדולה ולא קשה קושיית המל"מ אמנם הראשון קשה.

עוד הקשה המל"מ בפ"ו מהל' שביעית דהא אן קיי"ל דלר"ך לפרט הנדר והסכימו הראשונים דאם לא פרט אפילו בדיעבד אינו מוחר והשחא בין לרבה ובין לחכמים כיון דהקב"ה לא פרט הנדר האיך מועיל ההיחר ורבנן לא חלקו אלא שהי"ל להחיר והוא לא ס"ל להחיר לכ"ע אם הי' מחיר הי' מועיל.

ומפי מורי שמעתי פעם שנסחפק במל"מ ממה שאמרו רז"ל ביכניהו ברשעתו כחב אח האיש הזה ערירי גבר לא יללח בימין אם יהי' בנייהו בן יהויקים מלך יהודה חוחס על יד ימיני וגו' כיון ששב בגלותו נאמר צורובבל בנו ביום ההוא נאם ה' צבאות אקחך ורובבל בן שאלתיאל עבדי נאם ה' ושמחך כחוחס עיין סנהדרין ל"ח ע"א שאלתיאל שנשאל על אלתו ועיין רמב"ם (פ"ו מהל' השונה), ואמרו ז"ל ששאל הקב"ה על שבועתו וכיון שיש לו להקב"ה צ"ד של מעלה להחיר שבועתו א"כ למה אמר

משמע צהא דיכנייה דהמלאכים החירו הנדר ממש למעיין שם, ועל כולם חמיה לי לשון הגמ' צ"ב הנ"ל שאמר ועכשיו שנשבעתי מי מפר לי ולכאורה לפי מה דקיי"ל דבעל שאמר בלשון חכם וחכם שאמר בלשון בעל אינו מותר ואינו מופר וא"כ הי"ל מאן מחיר לי ורבנן דהשיבו לו היה לך לומר מופר לך מופר לך הי' להם לומר מותר לך מותר לך והוא דיוק גדול.

ולולי דמסתפינא הי' נראה בס"ד בדברי הגמ' לפמ"ש לעיל דטעם הפרת נדרים מבעל לאשה הוא מדרי' פנחס לאשה הנודרת על דעת בעלה היא נודרת וכן נערה על דעת אביה היא נודרת וכיון שחלחה דעתה בדעתם א"כ חל הנדר כל זמן שהם מחרטים ואם הם מפירים ממילא הם גוזזין הנדר מכאן ולהבא כלומר דחלות הנדר איכא ונשארו השרשים אלא שהם גוזזים אותם.

ומעתה נראה לומר לפמ"ש ז"ל מו"ק ט"ז הקב"ה גזור וצדיק מבעל א"כ הקב"ה כשגזור גזירה או נודר או נשבע על דעת הצדיקים הוא נשבע או גזור וחלוי בהסכמתם לקיים או לבעול ואם יסכימו הצדיקים חקיים הגזירה ואם לא יסכימו ויבטלוה חהיה מבוטלת ולשון מבעל היינו מכאן ולהבא וא"כ שייך לשון הפרה שהצדיקים אין עוקרין הגזירה מעיקרו אלא מפירים גזירותיו של הקב"ה לפי שעל דעתם הוא כביכול שמו נודר או נשבע, ועיין מהר"מ שי"ף

כאן או לי שנשבעתי וכו' מאן מפר לי והלא יש לו צ"ד של יכניהו שהחירו לו על שבעתו והם יחירו גם עכשיו.

ותי' לפמ"ש הכלי יקר דהיחר נדרים דמועיל הוא מטעם דר' פנחס דאמר אשה על דעת בעלה היא נודרת והכ"נ כל הנודר על דעת חכמים הוא נודר (ובאמת שכן כוונתי בעממי בספרי סמ"ה פ' מטות עי"ש), אלא דהא חינת כל הנודר אדעת חכמים הוא נודר אבל הקב"ה לגביה ליכא למימר דעל דעת צנ"א הוא נודר ואל מי חדמיוני ואשה לו ולכן אי אפשר להחיר לו נדרו והא דיכנייה לא היחה היחר נדרים ממש אלא כיון דיכנייה עשה חשובה וכחז הרמב"ם דהשב נריך אפילו לשנות שמו לומר אני איש אחר וא"כ לאיש הזה לא נשבע מעולם והא דאמרו תו"ל דנשאל אשבעתו לא הי' אלא לפנים ואחי שפיר דאמר מי מפר דהצ"ד לא יוכלו להפר, ומה שאמרו ליה חכמים לרבה צנ"ח היה לך לומר מופר לך וגם רבנ"ח אי לאו משום דחש לשבעת המבול הי' מחיר צ"ל דחכמים הסמוכין יכולין להחיר אפילו להקב"ה דכן הוא דין חורה, וש"י.

אלא דאכתי לא מחישב צוה קושיה המל"מ דהוה נוגע בדבר, וגם שלא פרט הנדר, ומה שחי' המל"מ צוה קשה שהרי רבנ"ח מסופק היה על אחיה נדר רוצה להחיר וא"כ כה"ג לא מקרי נפרט הנדר, מלבד כי מפשטות הדברים

הפרה הוא ביום שמעו של צעל והכא רבצ"ח הי' במדבר יום שמעו וכשצא לפני החכמים כבר הי' זה לאחר יום שמעו לא היו יכולים להפר, או שחשבו בעצמם שהם אינם מזדיקים אשר הקב"ה נודר ונשבע על דעתו רבצ"ח הוא דראוי לכך, וזוה אחי שפיר מאד דעכ"פ הי"ל לרבצ"ח להפר עכשיו כשחמרו לו חכמים דעל שבעת הגלות הוא שמעינן וכנראה דרבצ"ח קביל מינייהו וא"כ אפילו נימא דלא ככ"ש וחכמים לא יכלו להחיר מ"מ הי"ל לרבצ"ח להחיר עכשיו ולהנ"ל אחי שפיר דכבר עבר זמנו ודו"ק.

ולפי זה מיושבת עוד קושיות אחרות מה שהקשה המל"מ מירושלמי דלא ישאל לחכם מאותה העיר משום נוגע, אמח הוא אבל הכא אדרבה דוקא הנוגע בדבר יכול להפר דמטעם זה הוא עיקר הפרה שעל דעת הנוגע בדבר נודר והכי קיי"ל נדרים ס"ח דבעל אינו מפר אלא נדרים שבינו לבינה והכ"נ לענין ההפרה להקב"ה דוקא מי שנוגע בדבר הוא דיכול להפר, ומיושבת נמי שפיר קושית המל"מ למה לא הוסיב הקב"ה ב"ד של יכניהו להחיר דהכא לאו מטעם נדר הוא בא אלא מטעם הפרה.

והטעם בזה היה נראה דהנה להחיר נדר נריך פחח וחרטה דאדעחא דהכי לא נדרנא ואלו ישראל עשו חטובה אז יש פחח וחרטה כמו ביכניהו שחשבתו גרמה לו אבל כל זמן שאין עושין חטובה

בדרושי שהביא ממדרש שוחר טוב פ' ז"ה עה"פ משה איש האלקים מה האיש הזה אם מבקש להפר נדר אשחו מפיר ואם מבקש לקיים מקיים שנאמר אשה יקימנו וגו' כביכול הקב"ה א"ל משה קומה ה' שובה ה' וצוהר פ' ויחי רל"ו כ' משה איש האלקים מארי דביחא מארי דמטרניחא וכו' עי"ש.

ולפ"ז אחי שפיר מאד מה ששמענו בח קול אוי לי שנשבעתי ועכשיו שנשבעתי מי מפר לי ואמר דוקא בלשון מפר דנחשז רבצ"ח בין הנזדיקים אשר על דעתם נשבע והי' יכול להפר ורבצ"ח חש משום שבעת המצול ולא הפר ולכן כשצא לחכמי אמרו ליה כל אבא וכו', הי' לך לומר מופר לך מופר לך.

ובמה שכתבתי בלענ"ד לישיב חמיה עלומה מה שחמהתי בדברי הגמ' כי אחא לקמי' דרבנן אמרו ליה וכו' והדברים מחמיהים דהי' להם לומר מופר לך אם רבצ"ח לא אמר הי' להם להחיר וכ"ש לפי שיטת רבינו שמשון הביאו הר"ן נדרים והריב"ש סי' ש"ע דהשואל אין נריך להיות בפני הב"ד אלא שולח בכחז והם מחירין לו או ע"י שליח א"כ הכא כיון דשמעו מרבצ"ח שהקב"ה מחשונין מי מפר לי היה להם מיד להוסיב ב"ד ולהחיר ולמה גינוהו לרבצ"ח וגם הם לא מנוקים מזה, דהי"ל להחיר עכשיו.

ולהנ"ל אחי שפיר מאד דהרי דין של

נאה למה רבנ"ה חשב דילמא שבועת המבול הוא דרצה להחיר דנראה דרבנ"ה לרוב ענוותנותו לא האמין בעלמו שהוה מן הנדיקים אשר הקב"ה נודר על דעתו ובידו להפר ולבטל גזירות הקב"ה ואדרבה חשב שח"ו ראוי הוא שיבא מבול בשבילו והוה כנח שהיה תמים בדורותיו ובידורו של אברהם לא הי' נחשב לכלום וחשב ח"ו שלכן שמע הבח קול איז לי שנשבועתי וכו' מי מפר לי ולכן לא רצה להפר אבל החכמים שידעו מצדקתו אמרו כל אבא חמרא מלשון חמור גרם רובץ בין המשפחים של תורה והי' לך לומר מופר לך וכו' ויש להאריך. (שנת תשכ"ז)

"לא יחל דברו ככל הירצא מפיו יעשה" (ל: א.). ובחז"ל לא יחל דברו הוא אינו מיחל אבל אחרים מוחלין לו. עוד אמרו חז"ל היחיר נדרים פורחין באויר ואין להם על מה שיסתמו, ונ"ע דהא דרשת ללא יחל לכאורה דרשה גמורה הוא ומ"ש משאר דרשות דאומר עליה פורחות באויר.

והנה בגמ' נדרים (נ"ט ע"א) אמרינן . נדרים הו"ל דבר שיל"מ ופריך תרומה נמי מ"ט דבטיל הא הוי ליה דשיל"מ דהא איתא בשאלה והואיל אי בעי מיחשל עלה הו"ל דשיל"מ, ומשני דמיירי בתרומה שבה ליד כהן דליחא בשאלה, עוד משני דשאי תרומה דליכא מצוה לשאול אבל נדרים מצוה לשאול דהנודר כאילו בנה במה והמקיים כאלו

אין לו להקב"ה פתח וחרטה אלא דאעפ"כ לענין הפרה כל שהבעל מפר מנדר מופר והגזירה בטלה והכ"נ מבטלים הגזירה אף שאין הדור ראוי והגון ומיושבת הקושיא למה לא החיר אצל ב"ד שהחיר ליכניה, ומיושבת נמי בזה קושיית המל"מ מהא דנריך לפרט הנדר והכא לא פרט הקב"ה דוקא חכם להחיר נריך לפרט אצל בעל להפר לא נריך לפרט אלא מפר אפילו בלי ידועה מה הוא מפר.

ובהא נראה לי שב קושיית המל"מ פ"ו ה"ד משבועות שחמה מגמרא זו ארבינו שמשון שכח דאינו נריך להיות השואל התרה אצל הב"ד אלא כל שהחכם יודע שהנודר מתחרט וחסף בהחירה החכם מחיר שלא מדעת הנודר ומותר להחרח חכם כהפר הבעל וחניא אשה הפרס וה' יסלח לה וגו' והמל"מ דחה דבריו דלא דמי דהנודרת על דעת בעלה היא נודרת והוי כאילו פירשה דאין דעתה שיחקיים אי קפיד בה בעלה וכחב דמאותה הגדה דפ' הספינה דרבנ"ה יש להוכיח שלא כדברי רבינו שמשון וכוונתו נראה אקושייתו דא"כ אמאי לא החירו חכמים בשעה ששמעו מרבנ"ה כיון שידעו דברצון הקב"ה להחיר אבל לפי מה שכחתי בס"ד דהכא מטעם הפרה הוא ועבר זמנו א"כ אין מכאן ראוי ולא חיובתא לרבינו שמשון ואדרבה אי בעי ראוי איכא.

ולפמ"ש נראה לפענ"ד לומר פרפרת

להקרבה חסר בקיום הגדר א"כ אכתי
שייך שאלה אלא שחכמים אסרו לשאול
לאחר שבא ליד כהן או גזבר.

ברם הנוביי (מ' ס"י ס') כתב טעם דלא
מהני שאלה כשבא ליד גזבר משום
דע"י שאלה הרי בא להפקיע כסף מיד
גזבר ולכן הגזבר יכול לומר איני מאמינך
שיש לך פחת חרטה וכיון שאינו מאמינו
לא מהני שאלה ע"ש. וכתב עליו הכ"ח
פ' מטות לח' בזה שיטת המני"ט כיון
דמה"ח לא נריך פחת חרטה כלל א"כ
מה"ח איחא בשאלה שהרי אינו יכול
לומר לו איני מאמינך ולכן בבא ליד גזבר
רק מדרבנן לא מהני שאלה אבל
מדאורייתא מהמי. ופי' הכ"ח שם באות
ג' ע"פ הנ"ל דברי החוס' כריחות י"ג
ב' ד"ה ארבע שכ' דדוקא לאחר שחיטה
וזריקה ל"מ שאלה ותמהו כלם דמיד
דאחא ליד גזבר ל"מ שאלה ופי' לפי
הנ"ל דכוונת החוס' דמד"ח מהני שאלה
אפי' באח ליד גזבר ולאחר שחיטה לא
מהני כלל ע"ש.

ולאחר העיון לא הבנתי דבריו ז"ל
דלפ"מ שפי' הנוביי דהטעם
דלא מהני שאלה בבא ליד גזבר משום
דלא מאמינן ליה אבל בעצם מהני שאלה
אפי' להנוביי מד"ח א"כ לאחר שחיטה
וזריקה נמי מהני שאלה דמ"ש. ולפ"מ ש
אחי שפיר דלא מהני כלל, ובעיקר
קושיית האחרונים על חוס' כריחות הנ"ל
שפי' דרק לאחר שחיטה וזריקה לכאורה
לא קשה לפ"מ ש' ב"ק בבהמה של הקדש

כאילו הקריב עליה קרבן ע"ש. ועיין
ירושלמי דטבל דבר שיל"מ ועיין חוס'
ע"ז דף ע"ג ע"ב ד"ה טבל מ"ט
דכהמירו כך איסורו ודו"ק. והחילוק
דלטעם דמיירי שבא ליד כהן נמצא דכל
שלא בא ליד כהן הכ"ח דהו"ל דבשיל"מ
ולא בטיל א"כ אלל בעה"ב לא בטיל
וביד כהן בטיל, ולטעם דמזוה לשאול
אפי' ביד בעה"ב בטיל דעכ"פ לא הו'
דשיל"מ כיון דליכא מזוה לשאול ועיין
היטב חוס' הנ"ל.

והנה המני"ט בתשובה כתב דהא דבא
ליד כהן או ליד גזבר דלא מהני
שאלה הוא מדרבנן ומדאורייתא מהני
שאלה אפי' בבא ליד גזבר, ונראה הטעם
שמה שאמרו בנדריים מזוה לשאול משום
שאמרו והמקיימו כאילו הקריב עליה
קרבן, וא"כ עושה איסור בקיום הגדר
כאילו הקריב קרבן בבמה ובזמן הזה
שהוא אסור, והמינת קודם שנחנה לגזבר
אבל לאחר שנחנה לגזבר נמצא כבר קיים
הגדר ומה שייך טעם לשאול שלא יעבור
שהרי כבר עבר ומסרה לגזבר, וז"ל
לדעת המני"ט דמה"ח אפי' לאחר
שעבר על הגדר אכתי מהני שאלה על
למפרע ויפטר למפרע רק חכמים גזרו
שלא לשאול לאחר שקיים כבר ועבר.

ולפ"ז י"ל דהכ"ח אפי' נתנו לגזבר
מ"מ אכתי מה"ח ישנו בשאלה
וכ"ש היכא דבמסירתו לגזבר אכתי לא
קיים כל הגדר דאס' יפסיד הגזבר במזיד
אח ממנו ולא יחננו לעניים או קרבן

להאמינו אבל כיון דהבעה"ז יודע האמת שנשאל עליו נפתח גמור ופקע ההקדש נמצא דמכשיל כהן באכילת טבלים ועליו להפריש מזבתו גם על מה שהוא ביד כהן והגם שצריך להפריש מן המוקף ולא ליעבד כהן איסורא רבה ויאכל טבלים וזה לדעת הנוצ"י, וכ"ש היכא שהבעל הבית אומר ששאל אף שאינו חייב להאמינו מ"מ למיחש מיהו בעי לכ"ע וז"ע.

עוד הי' נלפענ"ד לפמ"ש הרשב"א והר"ן נדרים פ"ה זמי שאסר הנאה מכהנים יבואו ויטלו מתנות בע"כ ואם חזר ושאל על נדרו דעת הרשב"א דחייבים הכהנים להחזיר או לשלם ואם קדשו אשה במתנות כהונה ושאלו הבעלים בטלו הקידושין והר"ן חולק דהא דמהני שאלה לאיסור הוא דמהני אבל לא מזינו שאלה לגבי ממונות ולכן לאחר שזכו הכהנים במתנות אלו כשאסר הנאה זכו בממון מן ההפקר ולא מזינו שאלה בהפקר, ולכאורה יש להבין דכשאסר הנאה מיהו לכ"ע יכולין הכהנים ליטול המתנות בע"כ של בעלים והו"ל הפקר וכיון שנטלוהו הכהנים הרי הו"ל כאילו אחי לרשות גזבר דאין לך בא לרשות גזבר יותר מזה שבא לרשות כהנים המתנות שחבורה זכתה להם במתנות אלו וא"כ אמאי מהני שאלה בכלל בין להרשב"א ובין להר"ן דלענין איסור גם הר"ן מודה דמהני שאלה בכה"ג וז"ע.

אפי' נמסרה גיד כהן מ"מ מעיקרא תורא דראובן והשחא נמי תורא דראובן וא"כ לא שייך כלל כאן בא ליד גזבר אלא לאחר שחיטה דאז לא מהני כלום והנן.

איברא דבעיקר דברי רבינו הנז"י נתקשתי בהם דא"כ בשואל ומצא פתח חרטה אפי' בבא ליד גזבר למיחש מיהא בעי דשחא באמת שאל על הנדר והנדר הותר ועכ"פ הו"ל ספק גזל שהרי הוא טוען צרי ששאל על נדרו והו"ל גזל ביד גזבר וגם במקום שאינו חלוי בנאמנות וכגון לשואל עצמו מהני השאלה שהרי הוא יודע שלא כוז לעצמו א"כ הוא בעצמו יוכל לאכלו ויאסרו הבעלים עכ"פ לאכול עד שיפריש שנית וכגון שהפריש תרומות ומעשרות ונתנם לכהן ושאל עליהם דהגם דהכהן אינו חייב להאמין לו אבל הבעלים ששאלו באמת ויודעים שבטלה ההפרשה שהרי הם הבעלים על התרומה ועל הטבל שלהם וחזר הפרי להיות טבל ואסור לאכול הימנו עד שיפריש שנית, וכ"ש היכא דהפרישו תו"מ ונתנו החזי לכהן או לגזבר והחזי נשאר והוא שאל על הכל ופרחה לה ההפרשה א"כ יהי' החזי שלו שלא נתן עדיין לכהן טבל ודאי והחזי שנתן לכהן טבל מספק.

ועוד אולי צריך להפריש מחדש על התו"מ שנתן לכהן וללוי שכיון ששאל הרי הפקיע גם מה שנתן כבר לכהן או לגזבר רק שהכהן אינו צריך

מעולם לחא הלך לו רק חכמים אסרו לשאל משבא ליד גזבר אבל אם שאל הכ"נ דמהני שאלה ולדעת הדרשה דלא יחל אבל אחרים מוחלין לו נמי מוחלין לו לעולם אלא דעכ"פ אסרו כשבא ליד גזבר מדרבנן שלא ישאל עוד, ובקרבן כיון דיד גזבר אחמי לא מפקיע מרשות בעלים כאמר מעיקרא חורא דראובן וכו' ולכן שפיר לא פקע כח לשאל עד שיטחוט ויקטיר והבן.

א"י לפמ"ש הנתיבות (ח"מ סי' רס"ג סק"ג א') לחלק בין יאוש להפקר דביאוש קי"ל דלאחר היאוש נמי כל זמן שלא הביע ליד אחר בידו לחזור מהיאוש ושוב אסור לכל אדם לזכות באבידה אף שכבר נחייאש אבל בהפקר כל שהפקירו אין בידו לחזור מן ההפקר אלא אם רוצה לחזור בו צריך לזכות בו ככל אדם וכל הקודם בו זכה דביאוש אחמי לא עשה קנין עם היאוש והפקר עושה קנין והדברים מפורסמים, וי"ל דהכ"נ דמודר הנאה הו"ל רק כסילוק רשות ואינו עושה קנין כלל והרי הוא פחות מיאוש ולכן הגם שלקחו אחר חוזר ושואל לעיו לכ"ע והבן.

עוד לחלוק מילין לפמ"ש החוס' (מנחות ע"א ע"ב ד"ה ומחזיקן) דהא דקאמר שמואל (מעילה י"ד ע"ג ומורה כ"ו) הקדש שושה מנה שחללו אשו"פ מחול היינו דוקא המקדיש עצמו מצי לחללו אשו"פ אבל אחרים אין כיולין לפדות אלא בשויין דהמקדיש אומר לא קדשתי שוה מנה

ולפי דעת המבי"ט דמה"ח מהני שאלה אפי' לאחר שבא ליד כהן או גזבר אחי שפיר דמהני שאלה לעולם אפי' בנא ליד גזבר ועשו מעשה אבל הני שהבעלים אסרו הנאה מכהנים ומעלמן קא זכו בהם כה"ג לא אסרו אפי' מדרבן לשאל הגם שבאו ליד גזבר והי' אחי שפיר דברי המבי"ט והבן.

וקצת הי' אפשר להסביר דהטעם שאסרו לשאל לאחר שבא ליד גזבר כדי שלא להכשיל אח הכהנים שאם ישאל לאחר שבא ליש גזבר והכהן לא ידע ויאכל נמצא אוכלין טבלים ואם כבר אכל נכשל באיסור טבל למפרע (עיין ח"ס נחש' סי' רנ"ג שלא ס"ל הכי ונ"ע) ושפיר גזרו שכה"ג לא ישאל עוד שאסור לו לגרום איסור ועיין רש"י כאן (ל"טו) ונשא אח עונה למדנו מכאן שהגורם חקלה לחזירו הוא נכנס תחתיו לכל עונשין והכ"נ גזרו כה"ג שלא לשאל אבל היכי שהבעלים לא נחנו לכהן המחנוח ואדרבה אסור הנאה מהן והם הלכו ולקחו מעלמן בע"כ של בעלים הגם שמד"ח כל זמן שלא שאל הרי הן של כהן מ"מ לא אסרו על הבעלים שלא לשאל כה"ג אפי' שיבא כהן לידי מכשול דלאו איהו גרים לךיה המכשול והי' לו לחוש שישאל על נדרו ועל מחנוחיו כנלפענ"ד.

ולפי זה אחי שפיר היחר נדרים פורחות באייר דמה"ח יכול להחיר לעולם אפי' בנא ליד גזבר או כהן והנדר

שיבא אחר ויקחנו בפרטה והט"א האריך בזה ובח' משנ"ה (ח"ט ט"ו רט"ו) נארכחי בס"ד ע"ש. וא"כ הכ"נ י"ל במחנות כהונה שהקדש זה הגם שאסר הנאה מכהנים וממילא המחנות הפקר מ"מ אם נטלו הכהנים בע"כ של בעה"ב והלך ושאל על הנדר מהני השאלה והדרה לטבלה או שחייבין להחזיר ודו"ק כי קלרתי.

"ואשה כי תדר נדר לה' וגו' ושמע אביה את נדרה ואסרה אשר אסרה על נפשה וגו'" (ל:ד). הקשה לי הה"ג וכו' אמאי לא יליף בגמ' חולין י"א דאזלינן בחר רובא מהמתת נדרים דע"כ אזלינן בחר רובא דדילמא לאו אביה הוא והאיך מפיר. והשבתי לו דלא קשה לפ"מ שאמרו ז"ל בטעם הפרת נדרים לאשה ע"י בעלה כדר' פינחס דאמר ר' פינחס האשה שנדרה על דעת בעלה נדרה ולכן בעלה מפיר לה. וא"כ הכ"נ קטנה שנדרה על דעת אביה היא נדרה וכיון שחושבת שזה אביה, ממילא מופר לה אפילו לא הוא אביה, והרי קיי"ל דאפילו בעל דרבנן מפיר נדרי אשתו אף שהנדרים הם דאורייתא, וא"כ מעיקרא לא קשיא מידי דליכא למילף אזלינן בחר רובא מנדרים, וזה ברור בס"ד.

לא הוא כהן, וא"כ מטמא ממ"נ. עוד הקשו דמילף מסתם כהן דאל"כ ליכא כהן בעולם דדילמא לאו אביו. וי"ל מדכתיב "ברך ה' חילו", ודרשו דחלל שעבד עבודתו כשרה למפרע, וא"כ י"ל דבכהנים גזיה"כ וליכא למילף מינייהו בעלמא. עוד הקשו מבן סורר ומורה דדילמא לאו אביו, וגם משם ליכא להביא ראי, ד"ל כיון שהקפידה המורה שיהיו שוין במראה ובקומה ובקול ובדיבור א"כ דין מיוחד להו דהוי יותר מרוב. ועוד דהוי הטעם שהמורה ירדה לסוף דעמו. וי"ל דכיון דההריגה על שם סופו זה גס ילסטם הבריות אפילו אינו אביו וליכא למילף מינה.

עוד הקשו ממעביר בנו למולך דנהרג האב ודילמא לאו בנו הוא. ונראה דגם מהא לא קשה, דהתם עיקר האיסור שזה דרך עבודה זרה לעבדה דוקא בבנו, וכיון שהוא חושב שזה בנו א"כ מחשבתו לע"ז ונהרג על שעבד ע"ז אף דבמציאות אין זה בנו, וזה פשוט מאד. ואפילו למ"ד דמולך אין זה ע"ז, מ"מ הרי בפירוש אמרה תורה האיסור של מולך שלא לעשות כמעשיהם, וא"כ כיון דזה הימה סדר עבודתם באופן זה חייב. (שנת תשכ"ז)

"וה' יסלח לה" (ל:ו). פרש"י, במה הכתוב מדבר, באשה שנדרה בנויה ושמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה ועוברת על נדרה ושומה יין ומטמאה למתים, זו היא שנריכה סליחה, ואע"פ שהוא מופר

ובעיקר הדבר הבחתי במקום אחר קושית חכמי זרפת דמילף מכהן המטמא לאביו ע"כ דאזלינן בחר רובא. והרשב"א מ' דטעות הוא, שהרי אי לאו אביו הוא א"כ מותר לטמא לו דגם הוא

הכבד. ומיהו העלה בשו"ח בית שערס
 א"ח סי' רנ"ד דאפילו אם א"צ אלא
 לפחות מכזית כגון שאב"ס מותר לשחוט
 עבורו, ומה שאמרו במסוכנת דבעי כזית
 דוקא היינו דוקא שא"צ לבשר אלא
 החירו לו במסוכנת משום הפסד ממונו
 בעי כזית דוקא ע"ש באריכות. ופשוט
 דחולה שאב"ס דבר שכיח ולא הוא
 כחשב"ס שכתבו החוס' פסחים מ"ז
 דאינו שכיח דהחם הוא בחולה שיב"ס
 אבל חולה שאב"ס שכיח וא"כ לעולם
 שכיח שיהי' עינוי נפש בחצי זית נמי
 לחולה שאב"ס מ"מ עינוי נפש הוא.

עוד אני אומר דפחות מכזית נמי הוא
 עינוי נפש וכגון שאכלה פחות
 מכזית מאכל היחר או שיש לה רק חצי
 זית מאכל היחר ואם האכל עוד ח"ו
 ממאכל שאסרה עליו חה"י לה שיעור זית
 שלם ותמלא רעבון נפשה וכיון שנאסרה
 בח"ו זה אם לא האכל חה"י לה עינוי
 נפש כה"ג לכ"ע, וממילא שפיר מקרי
 עינוי נפש ודו"ק.

ודע דכרגע נפל במחשבתי לפמ"ש
 מהרא"ם דסחם אכילה בכ"ש רק
 לעונש אחי הלכחא ואוקמא אכזית
 והמל"מ פ"א מהחומ"מ ה"ו חמה עליו
 ומרן בני"ש א"ח סי' ד"ש כתב לישב
 לפמ"ש רש"י שבעות כ"א ע"ב דבלשון
 בני"א נקרא אכילה בכ"ש ע"ש רק
 שהחורה גילה מהלמ"מ דאין עונש אלא
 באכילת כזית ולפי"ו בלשון בני"א מקרי
 אכילה שאם אוכל כ"ש נקרא אכילה ואם

וכו'. וי"ל מש"כ והיא לא ידעה ועוברת
 על נדרה, כיון שהבעל כבר הפר לה
 א"כ אין לה נדר עוד והול"ל והיא לא
 ידעה ושוחה יין ומטמאה למחיס זו היא
 שצריכה סליחה. הגם שיש לדחוק ועוברת
 על נדרה שחשבה שאכתי נדרה כאן,
 כלומר שהיא מזידה. ומ"מ הלשון דחוק.

ולולי דמסתפינא הי' נראה לומר
 דהכתוב מדבר באשה שנדרה
 ושמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה
 שהבעל יכול להפר ולא סמכה על הפרתו
 כלל ועוברת על נדרה ושוחה יין
 ומטמאה למחיס זו היא שצריכה סליחה,
 ואע"פ שהוא מופר כיון שהיא לא ידעה
 שמועיל הפרה והול"ל כאילו נחכוונה
 לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה
 דלרין כפרה ונ"ע. (שנת תשמ"ג)

"כל נדר וכל שבועת איסור לענות
 נפש אשה יקימנו ואשה יפרנו"
 (ל: יד). בס' נדרי וריזין ס"ח נסחפק אם
 נדרה האשה חצי שיעור אם הוא בכלל
 ענוי נפש שיכול להפר ובס' הר נבי פ'
 מטות הביא כן בשם חכ"א, ודן בזה
 דנפ"מ אי בעל מיגו גיז' או שהוא
 מקליש קליש את האיסור ויין לר"ן שם
 שמעורר שאם יש מלקוח גם בפחות
 מכזית הי' הגמ' צריכה למנוח גם נפ"מ
 באסרה פחות מכזית ע"ש.

ולפענ"ד ראוי משוחט ביו"ט (פסחים
 מ"ו) דבעי כזית ובחוס' (בינה
 י"א ע"ב) ואוכלין מעט מתרנגולת ואוכלין

הקדש דאינו חל אפחות משו"פ ואפ"ה
אם חל על פרוטה לא פקע חו גס
משו"פ, וכן אמרינן לענין פחות משו"פ
מחיל אינש ואפ"ה אם בא מפרוטה לא
מחיל ועיין ח"מ סי' ו' וב"מ והארכתי
בזה.

איברא דכן כתבו החוס' יומא פ"א
ע"א ד"ה כל ובגמ' חולין ק"ח
ע"ב דאף לר"י דכ"ש אסור מה"מ היינו
דוקא בח"ש הבא משיעור שלם אבל אין
אי' חל ממחילה על ח"ש וא"כ צדידן
נמי נראה לחלק דכל שחל הנדר ממחילה
לא נפקע במה שגייז החזי והבן.

"נקום נקמת בני ישראל מאת
המדינים וגו'" (לא:ב). ויש לדייק אמאי
נתחייבו כל המדינים מיחה, הי' להם
להרוג הנשים שיהו מזונים עמהם שהרי
מכירין היו אותן כמ"ש עה"פ "הן
הנה" (שם:טו). וז"ל דכיון שכולם לא
מיחו בהם ולא הרגו אותם, כולם
נתחייבו מיחה, או משום מחשבה רעה
שבני נח הקב"ה מזרפה למעשה.

ולפ"ז לכאורה ראי' מכאן לבני יעקב
שהרגו כל חושבי עיר שכם בשביל
שחטא שכם וכדעת הרמב"ם ז"ל שם,
עיי"ש ברמב"ן עה"ט (נראשית לדיג)
ורבים ישאלו ואיך עשו בני יעקב
הצדיקים המעשה הזה וכו', והרב השיב
בס' שופטים ואמר שב"נ מצוים על
הדינים והוא להושיב דינין וכו' ע"ש,
ונמצא מכאן ראי' לרמב"ם ודלא

כזית או יותר נמי נקרא אכילה ומישב
בזה קושית המל"מ מ"ש.

ולפ"ז נראה דהנודרת על חזי זית נמי
בכלל אכילה הוא בלשון בני"א
ואם לא יפר לה הבעל תצטרע שלא תוכל
לאכול נסתם אכילה והו"ל בכלל עינוי
נפש, ופשוט דסוכרי' אפי' פחות מח"ש
וכיוצא בו דנפשו של אדם מממדתו אם
לא יוכל לקבלו יש כאן עינוי נפש ושפיר
הבעל יכול להפיר, ובפרט דבנדריס
הולכים אחר לשון בני"א והבן.

עוד הביא שם תקשה למ"ד מיגו גיז
אם נדרה בזית ובא הבעל וגייז
החזי שלו נמצא שלא נשאר רק חזי זית
ולפי פשיטות דאין בקונס איסור ח"ש
וממילא כיון שגייז חזי ולא נשאר רק
ח"ז בטל הנדר לגמרי ולמ"ד מיקלש
קלש יש אכתי איסור על כל הזית אלא
איסור קלוש ובשם הגאון ר' אהרן
קאטלר ז"ל אמר כיון שהמורה נתנה לכל
אחד מהשותפין לבטל חזי א"א לומר
כיון שגייז על חזי ממילא בטל האיסור
לגמרי והרד"ה ז"ל דחה סברא זו דא"כ
אמאי לא אמרו בגמ' שאם מיגו גיז לא
מועיל הפרה ואם מיקלש קליש שפיר
חלה ההפדה ע"ש.

ולפענ"ד אי משום הא לא קשה
דנלפענ"ד דאפי' למ"ד דאין
הנדר חל על ח"ז היינו כשבא לנדור
לכתחלה בעי כזית אבל כשגייז החזי אין
החזי השני יותר בשביל זה והו"ל כמו

ח"צ (סי' מ"ג) כמי שהניח חפילין של יד וכשבא להניח חפילין של ראש חלאן באויר הראש וקודם שהגיע הקניצה בבשר הפסיק בדיבור אי אמרינן כהאי גוונא קלוטה כמי שהונח דמיא ונמצא כבר הניח החפילין ואינו חוזר ומברך או ללא אמרינן גבי חפילין קלוטה כמי שהונחה וחוזר ומברך והובאו דבריו בבאה"ט א"ח הנ"ל ובמ"ב וכל האחרונים פלפלו בדבריו.

וכדי להבין ספיקת המהר"ם הנ"ל נקדים סוגית הגמ' שבת (ד' ע"א) פשט העני את ידו אמאי חייב והא בעינן עקירה והנחה מעל גבי מקום ד' על ד' וליכא, פי' הא דאמרן במחני' פשט העני את ידו לפניו והוציא העני חייב אמאי חייב הא בעינן עקירה והנחה דכל הוצאות שבת אינו עליהם אלא בעקירה והנחה אמר רבה הא מני ר"ע וכו' דר"ע סבר קלוטה כמי שהונחה דמיא ורבנן סברי לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא, ושקיל וטרי ומסיק אלא רבי הוא דחניא זרק מרהנ"ר לרה"ר ורה"י באמצע רבי מחייב וחכמים פוטרים ואמר רב יהודה אמר שמואל מחייב ה' רבי שחייס אחת משום הוצאה ואחת משום הכנסה אלמא לא בעי לא עקירה ולא הנחה מע"ג מקום ד' על ד' [כלומר ד' טפחים על ד' טפחים].

ויש להקשות למ"ד קלוטה כמי שהונחה דמיא אמאי חייב שחיס דכיון דאמרינן קלוטה כמי שהונחה א"כ מיד

כרמז"ן. ומיהו יש לדחות קצת דהכחוז אומר "בנכליהם אשר נכלו לכם" (כה"ת), ואלו כולם נכלו עליהם להמיחס בבצל פעור ולכן נחייבו כולם מחמת המחשבה. לא כן במעשה שכם שכולם לא ידעו עד לאחר המעשה ולא לכל היומר אלא הסכמה למעשיו לאחר המעשה או שלא המיתוהו, ושפיר הקשה הרמז"ן ז"ל. (שנת משל"ה)

"וידבר משה אל העם לאמר החלצו מאתכם אנשים לזבא" (לא: ג). פירש"י אנשים לדיקים, וכן "בחר לנו אנשים", וכן "אנשים חכמים וידועים". ואמר נקמה ה' לפי שעמדו כנגד ישראל נחשבו הם כאילו עמדו הם כנגד הקב"ה. והנה במלחמת ישראל בחרו רק אנשים לדיקים אשר לא עברו אפילו איסורי דרבנן, ולהדיא אמרו הסה בין חפלה לחפלה חוזר מעורכי המלחמה.

וגרסינן במס' מנחות (ל"ו ע"א) אמר רב חסדא סח בין חפילה לחפילה חוזר ומברך ופרש"י בין חפילה לחפילה בין של יד לשל ראש דסיפר קודם שיניח אותן על הראש וכו' ובטוש"ע א"ח (סי' כ"ה) אסור להפסיק בדיבור בין חפלה של יד לשל ראש ואם הפסיק מברך על של ראש על מצות חפילין הג"ה ולדידן דנוהגין לברך שתי ברכות אף אם לא הפסיק, כ"כ לחזור ולברך על של ראש להניח גם על מצות ע"כ.

ונסתפק בהלכות קטנות למהר"ם חגיז

שכנס מרה"י לרה"ר הוה לי כמונח
 ברה"ר וחייב עליה ע"כ דרואין אותו
 כגמר מלאכה היינו הולאה והכנסה
 גמורה שרריך לזה עקירה והנחה א"כ
 מה שינא אח"כ מרה"ר ונכנס לרה"י
 אחרת הוה ליה הולאה דכיון דאמרינן
 בהולאה ראשונה שכבר נגמרה מלאכתו
 ע"י קלוטה כמי שהונחה דמיא הו"ל
 עקירה שנייה רק גרמא דליה ולא
 ליחייב עלה ולהדיא מבואר בשו"מ ח"ס
 א"ע (סי' כ') דבכל החורה היכי דכתיב
 לא תעשה כל מלאכה עשיה אסור
 הגרמא שרי ועיין ב"י א"ח (סי' רס"ה)
 מצאתי בתשובה אשכנזית וברמ"א א"ח
 (סי' של"ד) ואף שיש להקשות קלח א"ח"ס
 מגמ' ב"ק (דף ס') ליבה וליבחה הרוח
 חייב ועיין גם בגמ' שבת (דף ק"ב)
 ושבו"י ח"ב (סי' מ"ה) ותוס' מנחות (נ"ו
 סע"ג) ובשו"מ בית יצחק א"ח (סי' נ"ו)
 מ"מ כנראה דהגרמא בשבת פטור
 והקושיות יש לישב וא"כ אמאי חייב
 שמים לרבי.

ולבאורה היה נראה דדין זה תלוי
 בחקירת האחרונים דדין
 קליטה כמי שהונחה דמיא אי אמרינן
 כמי שהונחה בקרקע דמיא או אמרינן
 כמי שהונח באויר דמיא עיין אב"נ א"ח
 (סי' ר"מ) שנסתפק בזה ואי נימא
 דקלוטה כמי שהונחה באויר דמי א"כ
 זה דין מיוחד דאף שמונח באויר מ"מ
 לענין שבת חייב עליה וכמו שמצינו לענין
 שבת עוד דינים כגון גוד אחית ואסיק
 מחינחא ודין לבד דאף דבמציאות אינן

אלא דלאחר המיישבות זה אינו דהרי
 קיי"ל קלוטה גם בכל החורה וכגון
 לענין קנינים ולענין גט דבעינן ונתן
 צידה וקיי"ל שאם קלטה אויר חזרה
 דהוי גט כמבואר בגיטין צפ' הזורק
 ועיין ח"מ (סי' רי"ד) במוכר אי לריך
 לכתוב עומקא ורומא ואויר רה"י עולה
 עד לרקיע, עוד נראה מגמ' זבחים (דף
 ז"ג) ואמר רבא ר"א בשיטת ר"ע רבו
 אמרה דאמר העברת כלי על גבי מקום
 טמא כמונח דמי דחנן הי' עומד חוץ
 לתנור ושרץ בתנור והושיט ידו לחלון
 ונטל אה הלגין והעבירו ע"פ תנור ר"ע
 מטמא ותכמים מטהרים ובהא פליגי
 דר"ע סבר כמונח דמי ורבנן סברי לאו
 כמונח דמי ע"ש מבואר דגם בשאר
 דברים אמרינן קלוטה כמי שהונחה
 דמיא ואף דאיתביה אב"י מ"מ היה

ותירונו לא יעלה יפה בזרק דמיירי
 בקופץ כמוכן וא"כ לכאורה ראי' ברורה
 מירושלמי הג"ל לשיטת התו"י בדין
 קלוטה לא אמרינן אלא לחומרא, אמנם
 החוס' דף ה' בד"ה בשלמא חולקין
 תו"י וס"ל דאף לר"ע דס"ל קלוטה
 כמי שהונחה דמיא מ"מ זורק ד"א
 ברה"ר חייב ולא אמרינן בזה כמי
 שהונחה ולא ס"ל לחלק בין לקולא ובין
 לחומרא אלא אמרינן קלוטה בין לקולא
 ובין לחומרא, וכן כתב הרשב"א
 בחידושו ותמה על מי שפי' דלא אמרינן
 קלוטה כמי שהונחה אלא לחומרא דכיון
 דקלוטה דין הוא בדיני שבת לחייב עליה
 מן התורה מ"ש לקולא ומ"ש לחומרא
 וכ"כ המאירי.

ופלא על רבינו המהרש"א ז"ל שבת
 (דף ק') דכתב לר"ע דס"ל
 קלוטה כמי שהונחה דמיא זורק ד"א
 ברה"ר יפטר וכתב כן מסברה עצמו ולא
 זכר השר ז"ל כי דבר זה הוא מחלוקת
 הראשונים ז"ל וכבר תמה עליו כן בח'
 הגרע"א ז"ל.

אלא דמעתה אנו לדידן הדרינן נמי
 לקושין כיון דאמרינן קלוטה כמי
 שהונחה דמיא א"כ כיון שיצא לרה"ר
 הו"ל כמונח ברה"ר מיד ונתחייב א"כ
 כשהולך אה"כ ויוצא לרה"י אחרת אמרי
 חייב דלאו הוצאה דיליה הוא כיון
 שהונחה כבר מעקירה שלו ולהתו"י הי'
 אפשר ליטב נמי דרק לחומרא אמרו ולא
 לקולא אבל להתוס' ורשב"א ושאר

נראה דכל דבר אמרינן קלוטה כמי
 שהונחה דמיא.

והנה התו"י בד"ה דאמרינן קלוטה כמי
 שהונחה כתבו דלא אמרינן קלוטה
 אלא להחמיר דאי להקל נמי אמרו תקשו
 דא"כ זורק ד' אמות ברה"ר היכי
 משכחת לה פי' דכיון דאמרינן קלוטה
 כמי שהונחה א"כ מיד שיצא מיד הזורק
 אמרינן כמי שהונחה ונמצא דמה
 שהולכת אה"כ אינו מצד הזורק עלא
 מעצמה וא"כ ליכא כאן מעביר ד"א
 ברה"ר בנת אחת, והוה דומיא דמה
 שהקשו בירושלמי לכן עזאי דס"ל מהלך
 כעומד דמי א"כ אין אדם מתחייב על
 ד' אמות ברה"ר לעולם דיעשה כמי
 שהונחה על כל אמה ואמה ויפטר והתם
 מחרץ דמשכחת לה בקופץ ד"א בנת
 אחת וחייב ועיין תוס' (דף ה' ע"ג) ד"ה
 בשלמא לכן עזאי מהלך כעומד דמי אבל
 בזורק ליכא לשנויי הכי.

איברא דאי נימא קלוטה כמי שהונחה
 דמיא אפילו לקולא א"כ תקשה
 מאי משני בירושלמי דלכן אזאי מעביר
 ד"א ברה"ר חייב מיירי בקופץ והרי
 אפילו בקופץ אכתי יפטר מטעם קלוטה
 כמי שהונחה דמיא, ואפילו נימא דבין
 עזאי לא ס"ל דין דקלוטה כמי שהונחה
 דמיא אכתי תקשה למה לא פריך
 בירושלמי גופיה קושית התוס' לר"ע
 ורבי דס"ל קלוטה כמי שהונחה זורק
 ד"א ברה"ר היכי משכחת לה וכמו
 שהקשו לכן עזאי במעביר ד"א ברה"ר

ראשונים וכפי שאנן קי"ל תקשה להו
מסוגי' דידן דלרבי מחייב שמיים, ועוד
יש להקשות איפכא למ"ד קלוטה כמי
שהונחה דמיא חורק מרה"י לרה"י דרך
רה"ר לחייב שלשה כגון שורק מרה"י
ונכנס לרה"ר חייב אחת מטעם קלוטה
ועברה ד"א ברה"ר ליחייב שמים ואח"כ
ינאה לרה"י ליחייב שלשה שמים מרה"י
לרה"ר ומרה"ה לרה"י ואחת משום
מעביר ד"א ברה"ר.

ומה שנראה לפרש בזה לפמ"ש הראב"ד
(הניאו הרמב"ן ב"י שנת דף ס"ו) אהא
דאמר רב יהודה האי זירזא דקני רמא
חקפיה רמא חקפיה לא מחייב עד
דעקר ליה לכוליה והקשו החוס' מהא
דגונג כ"ס בשבת (נ"א ע"ג) אם היה
מקרר ויוצא פטור דאיסור שבת ואיסור
גנבה באין כאחד ואמאי הוה מגרר
עקירה עפי מרמא חקפיה, ומי'
הראב"ד ז"ל דשמי מוציא מרשות
לרשות דעקירת הרשות עקירה הוא
לחייב עלה עכ"ל.

נראה כוונתו דתרי מיני עקירות הם, (א)
עקירה מרשות לרשות כלומר
שעוקר מרשות שעומד בו ומכניסו
לרשות אחרת, חה אף שלא הגביה החפץ
ועקר ממקומו, (ב) עקירת החפץ
ממקומו ומגביהו ולפ"ו י"ל דלמ"ד
קלוטה כמי שהונחה דמיא נמי דכיון
שורק מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע מיד
כשנכנס לרה"י אמרינן קלוטה כמי
שהונחה דמיא ואח"כ כשיוצא לרה"ר

השני אף דליכא כאן עקירה של הגבהת
החפץ חדשה שהרי החפץ מעולם לא נח
על הארץ כדי שיצטרך לעקרו וגם לא
עשה מעשה עקירה חדשה מ"מ חייב
ללא בעינן עקירה חדשה של הגבהת
החפץ אלא כיון שינא לרשות אחרת
ממילא הוה ליה עקירה שניה וחייב
והיינו הוצאה מרשות לרשות ואין
להקשות דאין כאן אלא הגרמא בעקירה
שניה דבאמת החפץ מכחו הוא הולך
ואין כאן הנחה בחפץ אלא דשינוי הרשות
עושהו לעקירה שניה וכדעת הראב"ד
ושפיר מחייב שמים אף דאינו אלא כח
אחד.

ויש לומר דסברת הראב"ד ומחלקותם
חלו בהא דאמרו בגמ' שבת (ב'
ע"ג) והא יציאות קמנו אמר רב אשי
חנא הכנסה נמי הוצאה קרי ליה רבא
אמר רשות קמנו רשות שבת שמים
ומעמה לרב אשי דס"ל יציאות קמני א"כ
ההקפדה על ההוצאה וצריך להוציא
ממקום למקום בעקירת חפץ אבל לרבא
דס"ל רשות קמני א"כ ההקפדה על
ההוצאה מרשות לרשות וכל שהוציא
מרשות לרשות חייב אפילו בלא הגבהת
חפץ וכדעת הראב"ד ז"ל ודו"ק.

ועיין רשב"א ומאירי שהעלו ג"כ דלא
אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא
אלא בשמי רשות כגון מרשות היחיד
לרשות הרבים או מרה"ר לרשות היחיד
אבל ברשות אחד לא אמרינן קלוטה כמי
שהונחה דמיא ובה מישיבים קושית

על ממונס יוחר מבניהם ובנותיהם שהקדימו מקניהם לטפס, א"ל משה לא כן עשו העיקר עיקר והטפל טפל וכו'.

וראיתי באך פרי תבואה להגה"ק מליסקא די"ל דהמג"א (סי' קס"ז סקיי"ח) הקשה על רבקה אמנו שנחנה לאליעזר לשחות לפני הגמלים, והרי אסור לאדם לאכול עד שימך לבהמחו תחילה. וכחז הגה"ע מליסקא וז"ל, ואמרתי לחרץ דודאי האדם בעצמו צריך לימך לבהמחו תחילה משום דבזה עושה מצוה משא"כ באכילתו, אבל אדם אחר שנותן לו כיון שהוא עושה מצוה גם בזה ודאי האדם קודם להצעה. ולפ"ז ניחא דבני גד בעצמם הקדימו הצעה לבניהם משום דבזה עושים מצד המצוה, אבל מרע"ה הוצרך לומר בהיפך וכנ"ל עכ"ל"ק.

ולא זכיתי להבין דבריו הקדושים, דודאי לבניהם איכא מצוה נמי כמו לאחר ועוד יוחר, ובגמ' (כמוצות נ' ע"א) אמרו "עושה צדקה בכל עת" זה הון בניו ובנותיו כשהן קטנים. וכ"ש לבנות להם מקום לנוח שיהי' להם בית לבנים הוא בגדר סכנה להיות בחוץ ודאי הם קודמים לפני בהמחם ומצוה רבה איכא יוחר מלאחר, דקיי"ל צדקה כל הקרוב קודם כמבואר ברמב"ם (הל' מתנות עניים).

גם מה שכתב הטעם דאחר קודם משום דעושה מצוה ואכילת עצמו לא הוי מצוה, ולכן הצעה קודמת, דבזה עושה

החוי"י בזרק ד"א ברה"ר היכי משכחת לה דכיון דברשות אחת הוא לא אמרינן בו קלוטה כמי שהונחה ע"ש.

ומעתה ממ"נ בחפילין לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה לא מצעיא אי אמרינן קלוטה כמי שהונחה הכוונה כמי שהונח באויר דמיא פשוט דחפילין בעינן מונח על ראשו ולא באויר ראשו והלא אפילו מונחים על הכובע פסול דבעי על הראש ממש אלא אפילו קלוטה כמי שהונח בקרקע דמי מ"מ הרי פירשו דלא אמרינן קלוטה כמי שהונחה אלא בשתי רשויות אבל ברשות אחד לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה א"כ בחפילין כיון דברשות אחד הוא לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא ולדעת החוי"י נמי דלא אמרינן קלוטה אלא להחמיר ולא להקל הכ"נ דלא אמרינן בחפילין קלוטה כמי שהונחה והוה כאלו קיים המצוה דאז הוה קלוטה להקל ולא להחמיר ואנן להחמיר הוא דאמרינן, ולדעת הריטב"א דס"ל דקלוטה כמי שהונחה דמיא גמרא גמירי לה כמו מעביר ד"א ברה"ר נמי י"ל דגמרא גמירי לה דחייב אבל הוה כמי שהונחה באויר וממילא נפשטה ספיקת המהר"ם חגיז בהלכות קטנות דבחפילין לכ"ע לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא והסח בין חפילה לחפילה חוזר ומצרך כמבואר בגמ' מנחות שהחלנו.

"גדרות צאן נבנה למקנינו פה וערים לטפינו" (לב: טז). וברש"י ז"ל חקים היו

בתים לכו"ע בנ"א קודמין, דרק לענין
אכילה בהמה קודמת אבל לבנות בית
לעצמו ולבהמתו לעצמו קודם, ויפה
העיר.

ועיין אוה"ח הק' עה"פ "והשקית את
העדה ואת בעירם" (כ:ח),
שבמקום סכנה ואפילו במקום לער
האדם קודם לבהמה. ובשאלת יעב"ץ
(ח"א סי' י"ו) כתב דעיקר טעם דאקור
לאכול קודם שיתן לבהמתו הוא משום
לעב"ח. וביד אפרים הביא עוד טעם
שלפעמים כשאין לאדם זכאים אין לו
זכות רק שאוכל בזכות בהמתו כדאיחא
במדרש באלכסנדר מוקדן, ועיין משנה
הלכות (ח"ו סי' רע"ו) ודו"ק בכל אלו
המקומות. (שנת תשמ"ג)

מזוה ובאכילתו אינו עושה מזוה.
ולפענ"ד גם זה ז"ע דודאי אכילתו נמי
מזוה היא שהרי איכא מזוה של ושמתם
את נפשותיהם, ובגמ' (ב"מ ק"ו ע"ב)
אמרו שלשה עשר דברים נאמרו בפת
שחרית נוטל רמ"ה מחלואות ומעליא
לכולא גופא (גיטין ס"ט ע"ב) וודאי מזוה
איכא. ועיין כת"ס (או"ח סי' ל"ב) אי שייך
האי דינא בשויו"ט די"ל דוקא בסעודת
הרשות הבהמה קודמת ולא בסעודת
מזוה, ועיין משנה הלכות (ח"ג סי'
כ"ד-כ"ו). הגם כי בעצמי לדדתי קצת
לומר ולחלק דלאכול סעודת רשות לא
הוי מזוה (עיין משנה הלכות ח"ו סי' מ').

וחתני עדיו לגאון מוהררי"א אלטר
(שליט"א) [זו"ל] העיר שלגבי

פרשת מסעי

הולך עמם לשלחם ומוציאם ומביאם
וכדכתיב ולפי העלות הענן מעל האהל
ואחרי כן יסעו בני ישראל אשר ישכון
שם הענן שם יחנו בני ישראל על פי ה'
יסעו בני ישראל וע"פ ה' יחנו ומלאכל
נסיעה ונסיעה וכל הילוך הי' עם
השכינה וכה"ג אדרבה מעלה גדולה
שנסעו על פי ועם הענן עם השכינה,
וז"ש שמ"ב מסעות נסעו כנגד שם מ"ב
והדיקים ילכו בס.

"אלה מסעי וגו' וכתב משה את

"אלה מסעי בני ישראל וגו' על פי
ה'" (לג:א). נראה דלהורות בא
שלכאורה הדרך ממעט בשלשה ממעט
בפ"ו וממעט בממון וממעט את השם
עיין רש"י פ' לך לך, וכבר כתיב אשרי
האיש אשר לא הלך ואשרי יושבי ביתך
עוד יהללך כלה אלא דזה כשהולך
מעצמו אבל כשהולך על פי ה' אדרבה
גם ההילוך לדבר מזוה מזוה, ואדרבה
אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה'.
וז"ש אלה מסעי בני ישראל וגו' על פי ה'
כלומר שכל המסעות היו ע"פ ה' ושם

ג"כ נמנה כמזוה, ולזה כבר אין גבול שהרי אפשר ליקח טפח מתחת רגליו או עד המהוס. ולכן תמה ע"ז "מי מנה עפר יעקב" והבן.

ולפ"ז י"ל הכ"נ "אלה מסעי בני ישראל אשר יצאו מארץ מצרים וגו' יכתב משה מוצאיהם למסעיהם על פי ה'", כלומר שכאן כל המסעות שנסעו ישראל הי' ע"פ ה' בכל המקומות הללו, וכיון שהיו מזוה א"כ המסעות האלו והעפר יחשבו להם ויהי' להם לזכרון אם יצטרכו לזכותים יציאו מכל המסעות האלו. ולכן כתב כל המסעות והמאורעות שלהם שיהי' זה להם ללמוד זכות, כן כל המסעות כשצאים על האדס הם לכפר, כי גלות מכפרת ומכ"ש בעונ"ה דדור הזה יותר מכל הדורות.

(שנת פשמ"ג)

"אלה מסעי בני ישראל וגו' ואלה מוצאיהם למסעיהם" (לג: א-ב). ול"כ למה לן כל האריכות ממקומו שממילא לא ידועין ולא ידעו אותן, וכבר דברו מזה הקדמונים ואענה חלקי בס"ד, לפ"מ שפ"י טעם למה נחנה תורה במדבר מקום שאין מזוה בני"א ובהר סיני ובחול"ל ולא בארצינו הקדושה מקום הקדושה הר המוריה כי מזיון תלא תורה והטעם שלא יהא פתחון פה שהתורה תלוי' במקום וזומן וכאן א"א לקיים או אינו מקום ישוב או איזה טעם ולכן נחנה במדבר שממה אין ישוב וגם לא בארץ ישראל לדעת שהתורה חונת

מוצאיהם למסעיהם על פי ה' ואלה מסעיהם למוצאיהם" (לג: א-ב). ועיין רש"י. ובאמרי אמת דבר נפלא שכל אדס צריך לעבור מסעות ע"ש ושפטים ישק.

ולפענ"ד צדיק "יכתב משה את מוצאיהם למסעיהם", והלוא כל התורה כתב משה רבינו (ועיין אה"ח הק"י), מה דוקא מזכיר יכתוב משה מסעות אלו. וי"ל לפ"מ ששמעתי בשם הגה"ק רל"י מצארידיטשוב שפעם בא לעזה"כ אדס פשוט ונטלו המזוות והעצירות והניחו עלה משקל והכריעו העצירות, והרה"ק רצה לעשות לו טובה לזכותו וחיפש ענה עד שנזכרו שפעם הביא עגלה עם ענים בחורף עבור עני אחד ואכתי לא הספיק, וזה הרב שיניחו גם העני עם בניו על המשקל שזכותו נצלו מן הקור, וגם לא הספיק, אמר הרה"ק שיעלו גם הסוסים והעגלה על המשקל שהרי עמם עשה המזוה ועדיין לא הפסיק, ולא יכול לעשות ענה בעצמו עד שנפל ענה בלבו שיעלו גם העפר של כל הדרך אשר נסע עם הענים להביאו להעני שהרי הלך לדרך מזוה להביא ענים לעני הוה כל הדרך דרך מזוה, והניחו את הכל והכריעו לכף זכות, ושמת הגה"ק שמחה גדולה.

ובזה יש לפרש מה שאמר בלעם (נמדנר לג: ב) "מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל", ועיין מרגום יב"ע. ולהנ"ל י"ל שראה שאפ"י העפר אשר בני דורכים עליה ורצים לדבר מזוה

ומחליף את הזמנים ברכיע כרצונו והכל ע"י חכמי התורה שהם חכמי יודעי העמים ע"פ התורה ולא אחרים אשר פיהם דבר שוא מלאים מרמה לרמות בני"א כי זה היפוך העת.

ויש להבין דברי החכם עת לכל חפץ שאמר שלמה המלך ורחימי להרמ"ע זק" עשרה מאמרות מאמר העמים סי' א' שכבר עמד בזה והאריך הרבה בעמים הללו עת ללדת ועת למות עת לטעם ועת לעקור נטוע עת להרוג ועת לרפוא, וגו' והאריך שם הרבה בדברים כנתינתן מסיני, ועיין יד יהודה שם, והנה בסי' ח' כתב והנה עת הוא סוף הדעת הכולל מספר עשר שמות הוי"ה ועשר שמות אהי"ד במספרן. והדל"ת מקורן שהוא ד' אהוון מהשם הגדול ז"ה. והתבוננתי על מלת עמי"ם שהוא במספר גדול של אי"ק בנימי' חת"ר"ף ועל שם נקרא החכמים יודעי העמים משום דבבב"ר מהני אין להם ידיעה מושלמת לפעולת האדם באותן כ"ח חלופי הזמנים שזכר קהלת, למה שהיא תחייב לפיית המוקדם והמאוחר והשערת מקומה ושעתה במחשבה דבור ומעשה כולי האי ועדיין אפשר ע"ש באריכות.

וביד יהודה שם פי' עת הן שמי אותיות של דעת מרמו לעשר שמות הוי' שמספרן ר"ס ועשר שמות אהי"ד מספרן ר"י סך הכל עת, ואולי דבזה יש לפרש נמי (דנריס כט:כס) הנסתרות לה'

הגוף עלינו ועל בנינו עד סוף כל הדורות בכל מקום ובכל זמן בארץ ובחו"ל בפני הבית ושלא בפני הבית בלי שום הדל והפסק לבד מהמנות שמפורש בהם חובת הארץ דוקא. ולכן חשב נמי הני מקומות שעברו שם בני"י לדעת שכל מקום שהוא בין שהוא מקום מיושב או במדבר מחייב אותנו לשמור את התורה.

והנה התורה היא הדעת העליונה, ובתורה התפאר בלעם הרשע יודע דעת עליון ואמרו ז"ל דעה חסרת מה קניית, דעה קניית מה חסרת (ויק"ר א' ו') ומורגל בפי העולם דעת קניית הכל קניית דעת חסרת מה קניית, ידוע דלמעלה אין זמן ואין מוקדם ומאוחר ובעולם הזה עת לכל חפץ ובמגילה (א:ג) ויאמר המלך לחכמים יודעי העמים ובא"ע פי' יודעי העמים חכמי המזלות או העמים על המלכים הקדמונים ומיהו בתרגום שם ואמר מלכא לחכימיא בנוי דיטשכר דחכימין מנדעא בעדינא חמינא צספר אורייתא וחושבן עלמא היכדין יאי למהוי מהמלל פחגס מלכא קדם כל חכים יודעי אורייתא ודינא, ואמר שם דסריבו בנוי יששכר למידן ית דינא ברס התפללו לה' להתערב מחשבתם ופנה אחשורוש לכרשנא שתר וגו' ובגמ' אמרו משעה שגלינו מארצנו אין דיין דיני נפשות זיל לגבי עמון ומואב דיחבי אדורדיהו. וכדי שלא תסמוך על מגידי העמים בעמונים שלהם מגידי חדשות בכל יום כי הקב"ה הוא המשנה עמים

אלקינו והנגלות לנו ולבנינו ואמרו ז"ל נקוד על לנו ולבנינו לדרוש וכו' והנה נקוד נמי ח' של נגלות ועל ע' עד עולם והוא ע"ח שהוא עת וכנ"ל והבן. וי"ל נמי וירא ה' כי סר לראות כי חשב כי בא העת שחקן העשר שמות שפגמו ח"ו בשעת מכירת יוסף ששוחפו ולירפו שמו ובא העת עשר פעמים הוי' שהוא ר"ס ואמר לו הקב"ה אהי"ה אשר אקיי"ה כלומר עשר שמות אקיי" שמשפרן ר"י וזה העת כי רד"ו שנה היו במצרים וזה כה תאמר להם אקיי"ה שלחני אליכם, והבן.

בתיב (מהלים קי"ט) עת לעשות לה' הפרו חורתיך ואמר רבא (ברכות ס"ג ע"א) האי קרא מרישיה לסיפיה מדריש מסיפיה לרישיה מדריש מרישי' וכו' עת לעשות לה' מ"ט משום הפרו חורתיך מסיפי' וכו' הפרו חורתיך מ"ט משום לעשות לה' חניא הלל הזקן אומר בשעת המכניסין פזר בשעת המפזרים כנס ואם ראיח דור שהחורה חביבה עליו פזר שנאמר יש מפזר ונוסף עוד (משלי י"א) ואם ראיח דור שאין החורה חביבה עליו כנס שנאמ' עת לעשות לה' הפרו חורתיך ועיין רש"י ולענינינו הנני לגלות מנפוני לבי מה שראיתי לבעלי עמונים אפי' הנדפסים ע"י החרדים החמילו להכניס בעמונים דברי חורה וכ"ש ערב שבת ויש פזר אבל אין כאן כנס כי העמונים רובם או כולם נורקים באשפה ונחבזים ואין לך בזיון חורה גדולה מזו והרי אפי' מקק של ספר שנפל לארץ

להגביהו וכ"ש דף כולו ומאמר כולו ושאלתי מכמה והשיבו לי עת לעשות לה' הפרו חורתיך ואין אחנו יודע ידיעה שיהא מותר לבזות דברי חורה ואולי עליהם רמו הרמ"ע והחבוננמי על מלח עמים שהוא במספר גדול של אי"ק בגימט' חחר"ף ועל שמש נקראו החכמים יודעי העמים משום דבזיר מהני אין להם ידיעה מושלמת לפעולת האדם באותן כ"ח חלופי הזמנים שזכר קהלת למה שהיא חייב צפיית המוקדם והמאוחר והשארית מקומה ושעמה במחשבה דבור ומעשה כולי האי ואולי, פי' שהידיעה חייב להביט ולצפות אל המוקדם שכבר נעשה ואל המאוחר לו וכן מחייב לשאר מקום הנפיה ושעמה וכו' ולכל זה מנין חחרף הכרמי חולמו לא יבואו החכמים לידיעה מושלמת בהן וגם בכלי עדיין אינו אלא אפשר.

והנה על מי שרוצה לדרוש העמים כשלמה ד"ע לכל חפץ" או כדוד אביו "עת לעשות לה' הפרו" צריך עכ"פ לדעת ידיעה מושלמת בכל המוקדם ומאוחר והשערת מקומה ושעמה במחשבה דבור ומעשה ואנן לא ראינו במוקדם לבזות דברי חורה באותו ובאשפחות ועוד על המאוחר שעי"ו ובזו בכלל ספרי קודש ולא ירגישו שום קדושה בהם אלא כמו שאר עמונאים החפשים שמבזים כל מיני קודש וגם השארית מקומה ושעמה ממש שהרי שולחין העמונים בכל המקומות ובשלמא אם משערין עכ"פ לשוח דוקא לשומרי

שמירתו, ומיד כשמחיל להחריפה. והוטב לו מסירין קצת מן ההשגחה. ומה"ט אמרו ז"ל שכינה מראשומיו של חולה הוא, משום דבעי שמירה מעולה.

ובזה נראה דבגלות כתיב "עמו אנכי בצרה" (פסלים ז"א), דכיון דישראל הם בין האומות זה בין שבעים וארבעים לריכס שמירה מעולה והשגחה פרטית על כל אחד מישראל. ובה נראה ליישב מה דכתיב "ואם בזאת לא תשמעו לי והלכחם עמי בקרי והלכתי עמכם בחמת קרי ויסרתי אתכם אף אני שבע על חטאתיכם" (ויקרא כו:כו-כח), והדבר ז"כ למה שבע. אבל להנ"ל י"ל דכיון דחלכו קרי שהוא מלשון מקרה, כמ"ש בעל עקידה שח"ו יתלו הכל במקרה ובדרך הטבע, ואם יוסרו רק מדה כנגד מדה יחשבו שגם זה הוא מדרך הטבע. ולכן "ויסרתי אתכם שבע כחטאתיכם" וממילא חדעו שאין זה מקרה אלא השגחה פרטית, וא"כ העונש שבע על החטא הוא להראות השגחה הפרטית לישראל.

ולפ"ז נראה "ויכתוב משה וגו'", כיון שבמדבר נגזר עליהם "במדבר הזה יתמו ושם ימוחו" (במדבר יד:לה) וגזר עליהם לטלטלם ולהניעם במדבר ותאמר שהמסעות היו אז רק בדרך מקרה ובלי ההשגחה, שסר ה' השגחתו מבני"ח. ולזה "ויכתוב משה את מוצאיהם למסעיהם" ומוצאייהם שהי' בשעת יצ"מ חכו לגילוי שכינה ודאי

החורה והזהירו עליהם לשמור על הגילוי כולי האי ואולי אבל צריך לשער שהעמונים באים לידי חפשים וגם ח"ו גויס וכיוצא בזה ואין בזיון החורה גדול מזה לבי לפומא לא גליא ולכן עתלעשות לה' הפרו חורחיק שלא להדפיס דברי חורה בשוק ומי שירצה ללמוד ילמוד מתוך ספרים הקדושים והאינו רוצה לא ילמוד ויודע אני נגעתי בדבר מאוד רגיש אבל מה אעשה לא אוכל לעבוד בלי להבעי דעמי העני" בזה והשם הטוב יכפר.

"ויכתוב משה את מוצאייהם למסעיהם ע"פ ה' ואלה מסעיהם למוצאייהם" (לג:ב). עיין בעה"ט למה שינה בחילה כתב "מוצאייהם למסעיהם" ובסוף מסעיהם קודם למוצאייהם, לומר שכולם ע"פ ה'. ולכאורה עיקר חסר, שהרי ע"פ ה' באמצע הוא ולא בסופו, ועיין רש"י.

והנלפענ"ד לפי מה שנחלקו בהשגחה פרטית, י"א דליכא השגחה אלא על המון ולא על כל יחיד וי"א דבזמן שבני"ע עושים רצונו של מקום יש להם השגחה פרטית, ובזמן שאין עושין רצונו של מקום אז נשארים על השגחת ההמון. אמנם כבר כתבתי בשם המבי"ט ז"ל בס' בית אלקים (שער הפלה פ' ט"ו) דבזמן הגלות ההשגחה הפרטית יותר גדולה מבזמן שיושבין בשלוה, משל לחולה שבזמן חליו צריך שמירה מעולה, וכשהוא מסוכן אז מוסיפין שמירה על

אחס וגו' ולא תחנם כלומר אפילו להמיתם לא תלך בתר חנינה ולהמיתם במיתה יפה אלא והכחם החרם תחרים אחס בלי שום חנינה ורחמנות, ולכן נענש שאולה ויחמול העם וגו' ובישראל אמרו (פסחים ע"ה ע"א) כדר' נחמן דאמר ואהבת לרעך ברור לו מיתה יפה אצל בעכו"ם לא תחנם.

כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ט מה' זכיה הובא בטור ח"מ סי' רנ"ו שכ"מ שזה לתת מחנה לעו"כ אין שומעין לו שזה כמי שזה לעבור עבירה מנכסיו וכו' אמר עשו לפלוגי עבדי בן חורין כופין אותו ומשחררים אותו, שעבד חייב במצות ע"כ ועיין ה"ה שם שהקשו המפרשים כיון דקיי"ל דהמשחרר עבדו עובר בעשה היאך שומעין לו לעבור על ד"ת ועיין מה שתי' ועיין ב"י וב"ח שם מה שתי' ובפרישה שם מה שכתבו.

וקצת הי' נראה לפמ"ש הבאחי דבמש' הגאונים שערי צדק כ"ד ב' סי' ע' ובסי' כ"ח שם הוסיפו לחזק דמנות שהעבד מקיים אין העבד עצמו מחויב בהם ואין העבד עצמו מחויב בשביחת שבת רק רבו הישראל הוא שמצוה להשביח את עבדו כשם שחייב בשביחת בהמתו הלכך במצות שהאדון מביא על העבד הם צורך האדון ולא צורך עצמו ועיין סה"מ לרס"ג (ח"א עשה ל"א-ל"ב דף קפ"א ע"א) ובספרי משנ"ה (ח"ו סי' ל"ו) ולפי שיטתם הרי עבד הוא בכלל עכו"ם ואינו מחויב במצות כלל ופשוט שאסור

היתה בהשגחה פרטית וע"פ ה', והכ"נ "ואלה מסעיהם למוצאיהם", כלומר כמו מוצאיהם הי' ע"פ ה' הכ"נ אלו, דוא"ו מוקיף על ענין ראשון, "ואלה מסעיהם" אף שהיו לאחר נזיפה ונגזרה עליהם במדבר הזה יתמו ולהיותם נעים ומטולטלים ממסע למסע כל ארבעים שנה הכל הי' ע"פ ה' ובהשגחה פרטית. (שנת פסל"ה)

"דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם כי אתם עובדים את הירדן אל ארץ כנען וגו' והורשתם את כל יושבי הארץ מפניכם וגו' והורשתם את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ לרשת אותה" (לג:גא-גג). פירש"י והורשתם וגרשתם ורמב"ן פי' והורשתם זו מ"ע של ירושת וישוב אר"י. וממילא יש כאן מ"ע לגרש את האומות כפי פירש"י, ועיין עוד רש"י גיטין (ח' ע"ב) על הא דכותבין אונו אפי' בשבת ולהרמב"ן היא מ"ע מיוחדת לירש את אר"י ולישב בה. ולכו"ע מיהו בין לרש"י בין לרמב"ן מצוה לגרש ולהשמיד ולהרוג את כל יושביה. ועד"ז כתיב "ונחנס ה' אלקיך לפניך והכיתם החרם תחרים אחס לא תכרות להם ברית ולא תחנם" (דברים ז:ג).

וכבר כתבתי במק"א כיון דכתיב החרם תחרים אחס א"כ כ"ש דלא תחנם ובכל החורה מכלל הן אחת שומע לאו וכ"ש כה"ג. וי"ל דה"ק ונחנס וגו' והכחם, ואיך ובאזיה אופן החרם תחרים

מעיקר ארץ ישראל ולא בכלל גבול שני המטות כמו שיריחו לאו בכלל גבול. משמע קצת דגבול שני המטות אינו מעיקר ארץ ישראל. ועיין סנהדרין (י"א ע"ג) שלש ארצות, וברש"י (ד"ה על שמים) ומנחות (ס"ד ע"ג ופ"ג ע"ג) חוץ מן העומר, ועיין ר"ן (נדרים כ"ג ע"א) עבר הירדן לא נתקדש להבאת העומר, נמצא דא מחלוקת. ועיין רמב"ם (פיה"מ פ"ג דביכורים) ועבר הירדן אינה מארץ ישראל, ועיין רמב"ם (פ"ג מהל' בכורים ה"א) דערי סיחון ועוג כסוריא, וברדב"ז שם. ועיין ברכ"י (פי' ספ"ט) באריכות גדולה, ועיין חרגוס ירושלמי חרין שבטיא ופלגות שבטא קבילו, ע"ש באריכות ודו"ק.

(שנת פשמ"ט)

"למטה יהודה כלב בן יפונה ולמטה בני שמעון שמואל בן עמיהוד למטה בנימין וגו'" (לד: יט-כא). בחוקוני עה"ת מפרש למה ביהודה ושמעון ובנימין לא נאמר "נשיא" ובשמעון נתן טעם מחמת מעשה זמרי. ובשמעון ובנימין כתב הבנין אריאל דדבריו לא נתקבלו על הלב, ע"ש מה שתי'. ומיהו בס' פני דוד הביא בשם רב נסים גאון (הובאו דבריו בספר ריבוי אפרים כ"י) שהביא חשו' ר"ן גאון במגילת ספרים שנשאל על זה ומי' דביהודה כלב הי' עוד מיוצאי מצרים ובמרגלים כתיב כבר "כל נשיא", וידוע כבר שהוא נשיא. ובשמעון מחמת מעשה זמרי, ובנימין לפי שאלידד היינו אלדד שזכה לנבואה

לשחררו דהו"ל כמחנה שנותן לו ולכן כתב הרמב"ם שעבד חייב בקצת מצוות עכ"ד, וכיון שהעבד חייב במצוות ולאחר שמשחרר יקיים כל המצוות א"כ לגבי היורשים מותר לשחררו דעי"ז מקיימין מצוה והו"ל כהא דר"א שחרר עבדו לליכא איסור או כהא שפחה שנהגו בה מנהג הפקר ומצוות לעולם בהם מעבודו ג"כ נתקיים אלל מי שהוא האדון שקנה אותו והי' אללו עד יום מותר ולא שחררו ולא נשאר רק איסור משום מתנה שאסור לימן והרי לא נתן לעכו"ם רק לעבד שחייב בקצת מצוות.

וקצת נראה ראי' מגמ' גיטין י"ב ע"א דנחלקו רשב"ג וחכמים אי יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך וחכמים אומרים דמאן דמרחס אבני חרי אעבד נמי רחומי מרחס ופרש"י דשיך במצוות כאשה ע"כ ומ"ש שם עוד בתוס' ד"ה השבחוני על המזונות שיש מצוה באכילת תרומה ודו"ק.

"שני המטות וחצי המטה לקחו נחלתם מעבר לירדן ירחו קדמה מזרחה" (לד: טו). ובגמ' בכורות (נ"ה ע"א) מעבר לירדן ירחו קדמה מזרחה מה יריחו ארץ כנען אף ירדן ארץ כנען. ובתוס' (ד"ה מעבר) הקשו דאי מירדן יריחו קדריש איחיקיש זה בכמה מקומות, ומי' דדוקא מיימי האי קרא דאלה מסעי לאחר שמנה חחומי ארץ ישראל וכתיב "ויזו משה וגו'" דמשמע דירדן הוה

הארץ גר אחה בארץ ע"כ לזה שיהא ערי מקלט מערי הלויס כי גס הלויס כגריס בארץ ויאמרו לו מוס שבך אל חאמר לחברך. ונריך להצין מאי מעליותיהו דהני שופכי דמיס שהטריחו בשבילס כ"כ, ולא עוד אלא שיאמרו להלויס גס אחס לא עדיפי מינן ומוס שבך וכו', ואטו הלויס נמי ח"ו שופכי דמיס הס.

והנראה דכתיב "יורו משפטין ליעקב וחורתך לישראל" (דברים לג:), ושבת לוי נבחר מכל השבטים ללמד את בני תורה ולהדריכס בדרך הישר כדכתיב "כי שפתי כהן ישמרו דעת וחורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' לצקות הוא", ואמרה תורה ברובחיס שיטב שם עד מות הכהן הגדול, ואז יתפלל הרובח על מות הכה"ג כדי שיחזור מהרה לביתו, והטעם דהכה"ג לא התפלל על בני דורו שלא יארע כזה בבני לפיכך אינו ראוי להיות כה"ג.

והכה"ג נראה דעשו ערי הלויס לערי מקלט שאס יארע דבר כזה יאמרו ללויס אחס גרמחס לו שלא למדחס עם הדור תורה ולא יארע כן כי רגלי חסידיו ישמור. וכיון שהס הס שצריכין להשגיח על זה, גולין הרובחיס לעריהס ואומריס ללויס לרמו מוס שבך אל חאמר לחבריו, שאלולי שאתה גרמת לנו לא הי' אירע לנו כך. גס כי הורג בשוגג אירע לו מפני שהי' חייב וכאמור מגלגלין זכות ע"י זכאי וחוב ע"י חייב,

שהוא גדול מנשיא. ועוד נתן טעם משום דגלו, וידוע מעשה דפילגש בגבעה, ועיין בס' אמרי נועם.

"את שש ערי המקלט אשר תתנו" (לה:ו). בחקירת האחרונים אי יש מצוה בחצי שיעור למצות עשה כמו באיסורא דחצי שיעור איסור, וי"ל ממשע רבינו דכתיב "שלוש ערים יבדיל לך", ומשה רבינו הבדיל השלוש ערים אף שלא הי' קולטים רק כשתקנו באר"י, ובמס' מכות (דף ה') ובספרי שש ערי מקלט מגיד שאע"פ שהבדיל משה בחייו שלש ערים בעבר הירדן לא היו קולטות עד שנבחרו שלש שנתן יהושע בארץ כנען, ועיין רש"י. ואפ"ה אמר מצוה שכל לידך אל תחמילנה, וי"ל ודו"ק.

(שנת תשמ"ג)

"ואת הערים אשר תתנו ללויס את שש ערי המקלט אשר תתנו לנוס שמה הרובח ועליהם תתנו ארבעים ושתיים עיר כל הערים אשר תתנו ללויס ארבעים ושמונה עיר אתהן ואת מגרשיהן וגו' והערים אשר תתנו שש ערי מקלט תהיינה לכם" (לה:ו-ז:ג). ויש לדייק למה נתנו להס ללויס ערים אשר כל הרובחיס יאספו שמה, ומה פשעס שהס יסבלו מכולס, ועיין כלי יקר מ"ב עיר כנגד מ"ב חניות והיו יכולס גריס כך נתנו ללויס שלא הי' להס חלק בארץ מ"ב עיר וערי המקלט יהי' מערי הלויס לפי שהנס שס הרי הוא גר. ויש לחוש פן יאמרו לו יושבי

ואמר לו דהיה דעמא אכחי לא עברו
הירדן ולא היו בארץ ישראל, והנראה
דקרקע של ארץ ישראל משכח כעס וחלי
בארץ ואור של א"י ו"ש וישבחם לבטח
בארנכס ונחתי שלום בארץ כלומר בארץ
ממש בקרקע של ארץ ישראל ולא יה' לך
לב רגז וממילא ואין מחריד וגו'.

"ואם יהי' היובל לבני ישראל וגו'
(לו:ד). פירש"י מכאן הי' ר' יהודה
אומר עמיד היובל שיפסיק. ומנינו
מחלוקת הראשונים אם מעשר כספים
נוהג בזמא"ז או שחלו בזמן שיוכל נוהג,
ונפ"מ נמי לענין כחיבת פרוזבול מה
שראינו שבהרבה מקומות לא היו נוהגין
לכחוב.

גרסינן בגמ' ערכין (כ"ח ע"ג) חניא
נמי הכי נמצאת אחת אומר אחד
יובל ואחד שביעי משמטין כאחד אלא
שיוכל בחחילתו והשמטה בסופה וכו'
בשלמה שביעי בסופה דכתיב מקץ שבע
שנים חעשה שמיטה אלא יובל בחחילתו
וכו' והנראה מצואר דשמיטה משמטת
כספים בסוף שנה ולא מחחילת השנה
והיינו מסוף שנת השביעית קודם הכנסת
שנת השמינית, וכן פסק הרמב"ם (הל'
שמיטה פ"ט ה"ד) אין שביעי משמטת
כספים אלא בסופה שנאמר מקץ שבע
שנים חעשה שמיטה וזה דבר השמיטה
ושם הוא אומר מקץ שבע שנים במועד
שנת השמיטה בחג הסוכות מה שם אחר
השבע אף השמטת כספים אחר שבע,
וכתב הרדב"ז בספרי פ' ראה מקץ שבע

וכמשל הקדמוני "מרשעים יאל רשע",
ומשל הקדמוני היא החורה שהיא משל
הקב"ה שהוא קדמוני של עולם, והיכן
אמרה חורה "מרשעים יאל רשע",
"והאלקים אנה לידו", במה הכחוב
מדבר, בשני בני אדם שאחד הרג צמוג
ואחד בשוגג ונודמנו בפונדק אחד (עיין
מכות י" ע"ג). ועוד כדי לחקן לנטו
להגלות בין הלויים קדושי עליון וחקן
מדוחיו ושכ ורפא לו. (שנת משל"ד)

"ולא תטמא את הארץ אשר אתם
יושבים בה אשר אני שוכן בתוכה כי
אני ה' שוכן בתוך בני ישראל"
(לה:לד). הנה חלה הטומאה בישוב
הארץ, וכן לא חחניפו כפירש"י שלא
חשכנו אחי בטומאתה כי אני ה' שוכן
בחוך בני"י אף בזמן שהם טמאים שכינה
שרויה בנייהם, וההיפך ונחתי שלום
בארץ ואין מחריד. וי"ל כיון שאמר
וישבחם לבטח בארנכס מאי ונחתי שלום
בארץ שיך.

ונלפענ"ד לפ"מ שאמרו בגמ' נדרים
(כ"ג ע"א) עולא במיסקיה
לארעא דישראל אילוו ליה חרין בני
חוזאי בהדיה קס חד שחטיה לחבריה
אמר ליה לעולא יאות עבדי א"ל אין לך
ופרע ליה בית השמיטה, קא חמה ר'
יוחנן מכדי כתיב ונחן ה' לך שם לב רגז
בבבל כתיב א"ל ההוא שעתא לא עברינן
ירדנא ע"ש. פי' דר' יוחנן חמה על
דהוה ליה להווא בר חוזאה כעס כל כך
שהרג לחבירו הואיל דהוה בארץ ישראל

לידי קולא שהרי מה שילוח לאחר הכתיבה לא יכנס בפרחובל והמלוה לא ידע ויסמוך על פרחובל זה ויגבה את חובו. ובפרט ששם כתב בעצמו שבמדינות אלו לא נהגו בפרחובל כלל ונהגו לגבות כל חובות בלא פרחובל ונתנו טעם לדבר א"כ עכ"פ די להחמיר לכתוב פרחובל כדעת רוב הפוסקים, ועיין ח"ס (ח"מ סי' נ') שהאריך בזה וכתב דהעיקר לכתוב סוף השנה ומ"מ מי שרצה ע"ש וי"ל.

והנה בטעם שלא נהגו במקומות בחו"ל לכתוב פרחובל נאמרו כמה טעמים עיין רא"ש (כלל פ"ו וכלל פ"ד סי' ד') ועוד בכמה מקומות) הביאו הטור שנווח ככרוכיא על מה שנהגו לגבות החובות בלי פרחובל וליכא דמשגח ביה ולכן חיי שתיקמו דנראה כגזל ממון שאינו שלו כיון שהחורה הפקירה ממנו, ובמנ"ח (מנוה מע"ו) כתב להדיא ח"ל ופשוט דהחובע חוב לאחר שמיטה וגובה אותו חוץ ממה שעובר על הלאוין ועשה של שביעית עובר על לאו דגזל כי הוא אפקעתא דמלכא והחוב נחלט ואינו מגיע לו כלום ונריך להחזיר לו המעות וגובים מנכסים ואם מת גובים מהיורשים כדין כל גזל ח"פ מאוד עכ"ל, וא"כ חמה אקרא היאך הניחו להם בטענת של מה בכך לעבור על איסור גזל ולהחזיק הגזל בידים.

ואשר נראה דהרמב"ם (הל' שמיטה ויובל פ"ט הע"ו) כתב כשראה הלל

שנים והכ"מ ציין ספרי וערכין כ"ח והרדב"ז לא ציין לגמ' ערכין הנ"ל ובסמוך כתבתי בס"ד דבכיון לא כתב הרדב"ז לציין דגמ' ערכין. ועיין טור (ח"מ סי' ס"ו) וכיון דמשמט בסופה ממילא כותבין פרחובל בסופה, ע"ש (סי' ס"ו סל"א) כל זמן שהוא יכול לגבות החוב כותבין פרחובל, ומיהו הרא"ש (גיטין ל"ו סי' י"ח) כתב ומניא בתוספתא אימתי כותבין עליו פרחובל ער"ה של שביעית וכו' דאע"ג דשביעית אינה משמטת אלא בסופה אפי' הכי אין כותבין פרחובל אלא עד ער"ה של סוף השנה הששית וכ"כ הטור והבהע"ט וכתבו הפוסקים דגירסא מוטעת נודמנה לו להרא"ש בתוספתא, ועיין סמ"ע שם סקנ"ג.

והא"ע בפי' עה"ת (דברים יד: כח) כתב מקץ שבע שנים וגו' בתחלת השנה כאשר פירשתי וכו' והרמב"ן ז"ל האריך הרבה לחלוק על הא"ע דמקץ היינו מקוף ולא מתחלה וסיים שכך מצינו בתוספתא שכותבין פרחובל ער"ה של מוצאי שביעית והיא התוספתא שזכרנו בשם הרא"ש. ובש"ע הרב (הל' הלוואה סל"ו) כתב חמן הפרחובל הוא לכתחילה בקוף הששית לפני ר"ה של שביעית שאף ששביעית אינה משמטת אלא בקופה שנאמר מקץ וגו' י"א שמשכנכס שנת השביעית אסור למצוה חוב וכו' ואם לא עשה פרחובל בקוף ששית יעשה בשביעית עד ר"ה של מוצאי שביעית וכו' ונ"ע שהחמיר לכתחלה לכתוב סוף ששית שהוא חומר דאחי

וזדברים בלבד היא נדחית, וכחז עליו הראב"ד וזדברים בלבד היא נדחית. א"א דבריו סותרין זה את זה וכחז עליו הרדב"ז ולא ידעתי מקום הסמירה ולפענ"ד הסמירה שכתב הראב"ד היא מאחר שכתב לעיל דלא סגי ליה אלא בז"ד של רב אמי ורב אסי שיכול להפקיר ממון א"כ היאך כתב כאן מפני שהשמטת כספים בזה"ז מדבריהם וזדברים בלבד היא נדחה הא בעי ז"ד כר"א ורב אסי להפקיר ממון.

שוב ראינו דהכ"מ נמי הבין כן והכ"מ כתב דז"ד של רב אמי ור"א לאו דוקא אלא גדולי חכמים שבכל דור ודור והחלמידים שמטרו להם הם היו גדולי המורה ומז"ד חשוב שבדור וכרבנן דבי רב אשי ע"ש. ולפענ"ד אין בזה כדי ליטב דברי רבינו הראב"ד שהרי סיים הרמב"ם מפני שהם יודעים וכו' וזדברים בלבד היא נדחית הנה שנתן טעם דזדברים בלבד היא נדחית ולא בעי ז"ד כלל וכ"ש דלא בעי ז"ד חשוב אלא לקחם חלמידים והדחיה היא בזדברים בלבד ולא הב"ד מפקירין וכמ"ש וזדברים בלבד היא נדחית ופה דייק הראב"ד ז"ל.

ואשר נראה דהרמב"ם באתח ק"ל דבעי ז"ד שיהא ראוי להפקיר ממון כרב אמי ור"א וכמ"ש בה"י"ז שאין כותבין פרוחבל אלא חכמים גדולים ביותר כבית דינו של רב אמי ורב אסי שהן ראויין להפקיע ממון בני אדם הרי

הזקן שנמנעו מלהלוות זה את זה ועוברים על הכחוב במורה השמר לך פן יהיה דבר וגו' החקין פרוחבל כדי שלא ישמט החוב עד שילוו זה את זה ואין הפרחבל מועיל אלא בשמיטת כספים בזה"ז שהיא מד"ס אבל שמטה של חורה אין הפרחבל מועיל בו ובהשגות הראב"ד תמה א"א אין זה מחזור דאבי הוא דאמר הכי אבל רבא פליג ואמר הפקר ז"ד הפקר והלכך נוהג בכל זמן ועיין רדב"ז וכ"מ שם מה שמי' ולכאורה תקשה גדולה מזו דבהלכה י"ו כתב הרמב"ם אין כותבין פרוחבל אלא חכמים גדולים ביותר כבית דינו של ר"א ורב אסי שהן ראויין להפקיע ממון בני אדם אבל שאר בני דינין אין כותבין, ומשמע דמדיון הפקחת ממון והפקר ז"ד הפקר בא עלה גם בזמן הזה וא"כ מ"ש בזה"ז דכשהפקעת שמיטה מדרבנן מהני פרוחבל מדיון הפקר ז"ד הפקר ובזמן הבית ששמיטת כספים דאורייתא לא מהני ז"ד רב אמי ורב אסי ולכאורה לענין הפקר ז"ד אין נפ"מ בין בזמן הבית או לא ובשלמא למאן דלא בעי ז"ד כרב אמי ורב אסי אלא כל שלשה הדיוטות ואפי' שנים מהני דיעבד לא תקשה אבל להרמב"ם קשה.

ובהלכה כ"ו שם כתב הרמב"ם ת"ח שהללו זה את זה ומסר דבריו לחלמידים ואמר מוסרני לכם שכל חוב שיש לי שאגבנו כל זמן שארצה אינו צריך לכחוב פרוחבל מפני שהן יודעין שהשמטת כספים בזמן הזה מדבריהם

היו מוסרים לחלמידיהם והטעם בזה כי אדרבה כיון דהרמב"ם צא מדין הפקר צ"ד שצריך להיות צ"ד חשוב ביותר כדי שיהיו ראויין להפקיע ממון בני אדם א"כ ח"מ שהם בשעת הלוואתם יודעים שהשטח כספים בזה"ו דרבנן א"כ בשעת הלוואה מוחלין הכסף ומפקירין כל מה שצריך וסגי בדברים בלבד כיון דעיקר פרוזבל לא חל רק על דרבנן והם אמרו והם יודעים בזה וכעין זה מצינו גם לענין רבית דידיעי רבנן וקמחלי אהדדי ומה"ט רק הרבנים מוסרין זה לזה אבל לא החלמידים שלא יודעין.

והנה דעת הראב"ד (גיטין ל"ו נהשגות על הרי"ף) דאין נוהג פרוזבל כלל בזה"ו וליכא שמיטת כספים וחכמים רק מחמת חסידות החמירו על עצמן ובת' לע"ז נראה לחזר בו ובעה"מ בחשובה האריך דאין בזה"ו שמיטת כספים כלל וכ"כ הרבינו יונה באיגרת החשובה בסופו (אות ר-ר"א) אמרו רבותינו ז"ל גדול המלוה לעני וכו' ואם בזמן שהיתה שביעית נוהג והיה המלוה מפסיד את חובו אמרה חורה כי מי שנמנע מלהלוות כדי שלא יפסיד חובו נקרא בליעל על אחת כמה וכמה מי שאינו מפסיד את חובו ואינו מלוה על המשכון ע"כ ועיין פתשגן הכחב. מבואר מדכחב ואם בזמן שהיתה שביעית נוהגת וכו' ועכשיו אינו מפסיד חובו דעכשיו ליכא שמיטת כספים כלל והוא כדעת בעה"מ ודעימיהו, והר"ן גיטין הנ"ל (דף כ' מדפי הספר) כתב ויש מן החכמים מקילין

שדייק להפקיע ממון בני אדם שהוא מדין הפקר צ"ד ופסק כרבא שכחב מטעם הפקר צ"ד הפקר ולא כאב"י ומיושבת השגת הראב"ד למה פסק כאב"י ומה שכחב דנדאורייתא אין הפרוזבל מועיל לא מטעם שאין כח ביד הצ"ד להפקיר וכאב"י וכמ"ש הראב"ד דא"כ חקשה ליה להראב"ד לדידיה נמי אמאי כתב הרמב"ם אין כוחבין פרוזבל כלל דעכ"פ יכתבו פרוזבל שהרי בשב ואל חעשה מהני לאב"י עכ"פ ואמאי אין כוחבין פרוזבל בזמן שהשמיטה מדאורייתא יכתבו פרוזבל כאב"י דבשב ואל חעשה מהני דהא לא פליגי אב"י ורבא אלא בטעמי ולא בכחיבה.

אלא נראה ברור בס"ד דהרמב"ם נמי פסק כרבא משום הפקר צ"ד הפקר אלא דמפרש הא דמדאורייתא אין כוחבין לא מטעם שאין כח ביד חכמים להפקיר אלא שלא חקן הלל בדאורייתא או שלא לבטל מלוח עשה לגמרי וכט"ו דדבר שמפורש בחורה אין כח ביד חכמים לגזור ואפי' מטעם גדר והכ"נ הרי מפורש בחורה להשמיט או מטעם שלא חקנו קודם הלה שעדיין לא מנעו עצמן מללוות יהיה מאיזה טעם שיהיה אבל הרמב"ם נמי פסק דבעינן מטעם הפקר צ"ד ופסק כרבא ולא כאב"י ומיושבת קושיית הראב"ד הראשונה.

ומה שכחב בהל' כ"ו חלמידי חכמים שהלוו זה את זה נראה דהרמב"ם ז"ל מפרש כן בגמ' שחכמים הראשונים

עליו שביעית רוח חכמים נוחה הימנו
 ונריך המלוה לומר למחזיר משמיט אני
 וכבר נפטרת ממני. א"ל אעפ"כ רזוני
 שתקבל יקבל ממנו וכו' ואל יאמר לו
 בחובי אני נותן לך אלא יאמר לו שלי הם
 ובמתנה אני נותן לך והרי שכח מפורש
 נפטרת ממני וגם הלזה אומר שלי הם
 ובמתנה אני נותן לך [וקצת יש לדחוק
 דדוקא לאחר שאמר משמיט אני וי"ל].

אמנם היראים ז"ל (סי' רע"ח) כתב
 וז"ל וחוב שעבר עליו שביעית
 אינו רשאי לזה לעכבו אלא ע"פ המלוה
 שכל זמן שלא השמיטו המלוה חייב
 לפרוע אלא לזה יזמין מלוה לדין
 שישמיט חובו כאשר נזוהו חכמים סוף
 שביעית וכו' דשמיטה דקרא אינו מחילה
 אלא לזה הקב"ה שישמיט פי' ולא
 יתבענו וכו' ע"ש וכן נראה לכאורה
 מהר"ש משאנ"ץ והרע"ב פ"י דשביעית
 מ"ח והחוס' רי"ד (גיטין ל"ו) הנ"ל
 והוספו החוס' רי"ד דלאחר שאמר
 משמט אני צדבר בעלמא קיים המזוה
 ומותר אח"כ לגבות חובו ואמר רבה חלי
 ליה עד דאמר הכי פי' כיון דאמר כבר
 משמט אני ע"ש.

ונראה לדייק כן לשון הגמ' שאמרו שם
 המחזיר חוב לחבירו בשביעית
 נריך שיאמר משמט אני ואם אמר לו
 אעפ"כ יקבל הימנו שנאמר וזה דבר
 השמיטה. ויש לדייק בלשון הגמ' דהיל"ל
 המחזיר חוב לחבירו בשביעית נריך
 שיאמר משמט אני, שנאמר וזה דבר

ואומרין שעכשיו אין סמיטת כספים
 נהגת כלל ואין אנו נריכין לפרוובל לפי
 שאומרים דקיי"ל כרבי דאמר שאין
 השמיטה נהגת אלא בזמן שהיובל נהג
 וכו' וכיון שהשמיטה חלילה ביובל דבר
 חורה אף מדבריהם אינה נהגת אלא
 בזמן שהיובל נהג וכו' וכיון שבטל היובל
 לגמרי אפילו מדבריהם אף השמיטה
 אינה נהגת כלל ואין זה נכון שהרי
 מימי הלל הנשיא וכו' ע"ש.

ולבאורה מגמ' ערכין שם משמע כדעת
 יש מן החכמים שנהר"ן
 שהרי דימה והקיש תרוייהו אהדדי
 וכנראה דמה"ט לא הביא הרדב"ז ז"ל
 ראי' להרמב"ם מקור הדברים ששמיטה
 משמטת בסוף מגמ' ערכין אלא מספרי
 וגם הרמב"ם לא הביא דרשה הנ"ל וזה
 דלא כמו שזיין הכ"מ שם ספרי וערכין
 כ"ח ודו"ק.

ולולי דמסתפינא הינלפענ"ד עוד דדבר
 זה חלוי במחלוקת אחרת והוא
 דנחלקו המפרשים ז"ל בשמיטת כספים
 אי הוה אפקעתא דמלכא או שנריך
 המלוה להפקיר ולהפקיע הכסף וכבר
 הבאתי לעיל דהמנ"ח הביא דעת
 הפוסקים וכן נראה דעת הרא"ש ז"ל
 ודעימיה דשמיטת כספים אפקעתא
 דמלכא הוא ואפילו לא השמיט ולא אמר
 משמט אני מ"מ החורה שמטה החוב
 והרי הוא פטור מלשלם לאחר שנשמט
 וכן נראה מלשון הרמב"ם (פ"ט מהשו"י
 הכ"ח) שכחב כל המחזיר חוב שעברה

ומה מהני הפרחבל אבל אי אמרינן דלא
 הוה אפקעמא דמלכא ונריך שיאמר
 משמט אני ואעפ"כ הלוה לא נפטר
 ולעולם חייב לשלם שהרי לא קיים המצוה
 של פריעת חוב אלא שהמלוה קיים
 המצוה של חה דבר השמיטה ולכן שפיר
 מהני פרחבל שלא ינטרך המלוה לומר
 משמט והבן.

ולפ"ז י"ל דלמ"ד דשביעית אפקעמא
 דמלכא וכל דתיקון רבנן כעין
 דאורייתא סיקון בזה"ז א"כ לא מהני
 פרחבל רק בב"ד כרב אמי ורב אסי
 שהרי חליי בהפקעת ממון כעין
 דאורייתא שהי' בהפקעת ממון ובעינן
 ב"ד חשוב אבל אי נימא דנריך לשמט
 כלומר לומר משמט אני אבל החוב לא
 נפקע אפי' לאחר אמירה וא"כ לא תקנו
 אלא לומר ובמקום דבור תקנו פרחבל
 וכל מקום שעושה פרחבל סגי דלעין
 החוב הרי מעולם לא נפטר מן החוב
 ולא הוה אלא דברים בעלמא.

ולפ"ז אחי שפיר דלא נהגו גם
 במקומות חו"ל לעשות פרחבל
 כלל כיון דלעין חוב הלוה מעולם לא
 נפטר אפילו מדאורייתא וכ"ש מדרבנן
 וליכא טעם לתקן פרחבל בשביל זה גם
 כי לדעת כמה שיטות לא מהני רק בב"ד
 גדול כרב אמי ורב אסי ממש שאין לנו
 בזה"ז, גם כי בחו"ל הרבה לא היו להם
 קרקע יש כמה עיקולין ופשוטין בעינן
 כתיבת פרחבל ולהקנות לו קרקע בע"כ,

השמיטה, כי הלימוד והדרש קאי על
 משמט אני שנריך לומר ואח"כ יאמר
 ואם אמר לו אעפ"כ יקבל הימנו ולמה
 המחין עם הקרא של חה דבר השמיטה
 עד לאחר ואם אמר לו אעפ"כ והרי אין
 ליה שייכות עם הלימוד של חה דבר
 השמיטה.

ולכן נראה דאדרבה מזה דייקו
 הראשונים אלו כיון דחלה גם הא
 דאם אמר לו אעפ"כ יקבל הימנו בקרא
 דחה דבר השמיטה ע"כ דקמ"ל העיקר
 דמוחר לו לקבל ח"ש המחזיר לחזירו
 בשביעית נריך שיאמר לו משמט אני
 דאם אינו מחזיר אינו נריך לומר כלום
 אבל המחזיר לו נריך שיאמר לו משמט
 אני ואם אמר לו הלוה אעפ"כ יקבל
 הימנו ולכאורה תקשה אמאי יקבל כיון
 דאינו חייב לו שאמר משמט אני ולזה
 דרשו חה דבר השמיטה פי' בדבור
 בעלמא שאמר משמט אני קיים המצוה
 ואח"כ מותר לקבל חובו דהחוב לא
 נשמט כלל ואמר רבה וחלי ליה כלומר
 כיון דהחוב לא נשמט וקיים כבר דבר
 השמיטה א"כ חלי ליה וגובה חובו ע"ש
 חה לכאורה ראוי גדולה להני שיטות
 ודו"ק. חה דלא כמנ"ח דפשיטא ליה
 להיפוך דאפקעמא דמלכא הוא ע"ש
 (ועיין בפרינו משנה"ה ס"י רע"ה ע"ז ע"ז).

ולפ"ז י"ל אי שמיטה אפקעמא דמלכא
 הוא א"כ מה"ם לא מהני פרחבל
 דהרי כבר נפקע הכסף ואינו של מלוה

כן יש להמליץ למה שלא עשאו פרוזבל
ובאמת כי כן פסק הרמ"א חו"מ הנ"ל
בס"א ע"ש.

שוב מצאחי להמאירי (מכות ג' ע"ב ד"ה
המלוה את חבירו ומתנה עמו וכו') וז"ל
מ"מ מדברי סופרים שמהא שמיטת
כספים נוהגת בזה"ו י"א בכל מקום אף
בחו"ל וכן כחבזה גדולי המחברים וכן
נוהגין בקטלוגיאה ויש אומרים דוקא
בארץ אבל בחו"ל לא וכן אנו נוהגין ואף
אנו מפרשים לדעת האומרים שנוהגת
בחו"ל דוקא בסביבות ארץ ישראל וכבר
הארכנו בה בקצת חבורינו להעמדת
מנהג אבותינו שבידינו ואף גדולי
הפוסקים לא הביאו שמועה זו
בהלכותיהם אלמא שהם סוברים שאין לה
מקום בזה"ו עכ"ל. ומ"מ פשוט שכעת
נהג עלמא רוב מנין ורוב בנין של שומרי
חורה שעושין פרוזבל. והשי"ת ישלח לנו
משיחו הולך חמים ויקבץ נדחינו מארבע
כנפות הארץ ונקיים מצות שמטה
מדאורייתא בבנין ביהמ"ק בב"א.

(שמח"ס שנת תשנ"ד)

"אלה המצות והמשפטים אשר צוה
ה' ביד משה אל בני ישראל" חזק
(לו:יג). לסיום התורה הננו מליגים כאן
הדרן לסיום הש"ס וסיום מס' קידושין.

שלהי נדה חנא דבי אליהו כל השונה
הלכות בכל יום מובטח לו שהוא
בן עולה"ב שנאמר הליכות עולם לו אל
חקרי הליכות אלא הלכות הדרן עלך

מינוקות וסליקא לה מס' נדה, ובחוס'
שם חנא דבי אליהו אית ספרים דלא
גרסי לה ובפרש"י איחא ור"ת הגיה
בספרו וכן נראה דמייתי לה לסיים בדבר
טוב, משמע דאפי' לאיכא דגרסי לה
אינו מענין דלעיל אלא לסיים בדבר טוב
ולפענ"ד כיון שכחב שם בסמוך מחלוקת
ר"ע וראב"ע אי י"א יום שבין נדה
לנדה ילפינן מקראי או הלכה למשה
מסיני לר"ע קראי ולראב"ע הלכתא
וא"ל רב שמעי' לר' אבא אימא ביממא
וכו' א"ל עליך אמר קרא וכו' ולא נטעה
לומר דא"כ הכל נוכל ללמוד מקרא וע"ז
סיים חנא דבי אליהו כל השונה הלכות
בכל יום דמקרא א"א לנו ללמוד ואם
רוצה ללמוד ילמוד מהלכתא ולכן ילמוד
הלכות בכל יום ועיין חוס' הרא"ש
שיכח חרי טעמא אהדדי.

והנה בגמ' שלהי קידושין תניא ר'
נהוראי אומר מניח אני כל אומנות
שבעולם ואינו מלמד את בני אלא תורה
שכל אומנות שבעולם אינו עומדת לו
אלא בימי ילדותו אבל בימי זקנותו הרי
הוא מוטל ברעב אבל תורה אינה כן
עומדת לו לאדם בעת ילדותו ונותנת לו
אחרית ותקוה בעת זקנותו וכו' בזקנותו
מהו אומר עוד ינובון בשבה דשנים
ורעננים יהיו, הדרן עלך עשרה יוחסין
וסליקא מס' קידושין. ויש להקשות שהרי
גמר' מפורשת חייב אדם ללמד את בנו
אומנות וכל שאינו מלמדו אומנות הרי
זה מלמדו ליסטיה וא"כ איך ר' נהוראי

אומר מניח אני כל אומנות שבעולם לעבור על דברי חכמים.

איברא דגם הרמב"ם סוף הל' שמיטה ויובל הי"ג שם כחז ולא שצט לוי בלבד אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אוחו והכינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה' והלך ישר כמו שעשהו האלקים ופרק מעל נוארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם הרי זה נחקדש קדש קדשים ויהי ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים וזכה לו בעה"ז דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים לויים הרי דוד ע"ה אומר ה' מנח חלקי וכוסי אחה תומיך גורלי עכ"ל.

ועיין ספר האשכול הל' פדיון הבן סי' מ"א חנן כל מצות הבן וכו' חנינא להא דח"ר האב חייב למול בנו להשיאו אשה ללמדו תורה וללמדו אומנות וכו' רי"א כל שאין מלמד את בנו אומנות כאילו מלמדו ליסטום, ובנחל אשכול שם אות ב' כחז וברמב"ם מלאחי ברמו סוף הלא"ב מצות חכמים שישיא אדם בניו סמוך לפרקן והוא מיבמות ס"ב ע"ב, אבל חייב על האב לא אמר בהדיא וגם ללמדו אומנות לא זכר וכו' ע"ש באריכות.

ונראה לפמ"ש המקנה שלהי קידושין ד"ה ר' שמעון אומר ראית מימיך וכו' חניא א"ר שמעון מימי לא

ראיתי נבי קייץ ארי סבל ושוכל חנוני והם מחפרנסים שלא בצער וכו' כי ידוע שבחינות הבריאה היו ארבע זה למעלה מזה והם דומם לומח חי מדבר וכל אחד מנפה לעלות למעלה והארץ מחאזה להוויא פרי' שעי"ז היא מחעלה מבחינת דומם לבחינת לומח, וכן הצומח מחאזה לבחינת חי ולכן החיות והבהמות מחפרנסות שלא בצער מן הצומח כי הוא מחאזה להן שעל ידם נכנס החיות שצומח לבחינת החי האוכל אוחו ומחגדל הימנו וא"כ כ"ש שראוי להיות שכל בחינות החיות ועופות יפיו שיאכלם האדם כדי להעלותם מבחינת חי לבח' מדבר שכיון שהאדם אוכל אותם נכללו בו ובהעלות האדם נשמתן שהוא חלק אל' ממעל ודביקתו בשרשה כדכחיב ואחס הדבקים וגו' הוא מעלה עמו.

אמנם הטעם שאין הדבר כן אלא שהחי בורח מן האדם ואינו מחאזה לו שיאכלנו כי בהיות האדם אוכל בכוונה הראוי' אז הוא חקון גדול להמאכל עצמו שמחעלה לשורש נשמתו העליונה ואמרו ז"ל זה השלחן לפני ה' כשיש עליו ד"ת אבל כשאינו אומר עליו ד"ת אמרו עליו כי כל שלחנס מלאו וכו' וכאילו אכלו מזבחי מחים ובצחינה זו אין האוכל את החי מעלה אוחו למדבר אלא אדרבה ממיחו שהוא כאלו זבחי מחים וכיון שאין החי בטוח שיחעלה ע"י האוכלים אוחו ואינו יודע מי יאכל אוחו ולכן שפיר בורח הימנו. אבל לנדיק אדרבה רודף

והראה לו שהוא מרוצה להשחט אבל שיהא נאכל ע"י רבינו הקדוש והוא יעלהו לשורשו העליון והי' מחסנו ובכה לרבי שיתקנו וישחטנו לעצמו אבל רבינו השיב לו לך כי לך נוצרת א"כ הבריאה היחה להשחט ובאמת לא לכל אחד הסכימו רק לבני עליה ולא לאינשי דלא מעלי, ואמרו ע"ה אסור לו לאכול בשר והעגל שלא ברצונו הלך והו"ל בכלל נדה ולכן נענש ניסורין, ואם שגיחי השם הטוב יכפר.

והנה בלימוד התורה שיש לסמוך עליו ולא ללמוד אומנות נלפענ"ד נמי דהוא דוקא אם תורתו אומנתו ואינו מבטל זמן לדבר אחר אבל אם אין תורתו אומנתו ומבטל זמן לדבר אחר אז חייב גם ללמוד אומנות ולא להשליך יהבו על ה' ונראה עד כמה מקרי ביטול תורה דראיחי לכק"ז בעל ההלולא מרן הבית שערס ז"ל בספרו א"ח סי' שס"ח שדן בקושיט הט"ז על הר"ן סי' חרפ"ז שכתב הר"ן דאין עבודה נדחה לגמרי מפני מקרא מגילה הא סמכו מזה שמבטלין ח"ת ובח"ת הלימוד של עכשיו בטל לגמרי ובחש' ז"א הקשה דאיך שיך מבטלין ח"ת מפני מ"מ הא קריאת מגילה בעצמה נמי תורה היא והאריך שם השואל וכק"ז תי' בכמה אנפין וראשונה כתב על מה שכתב הב"א דמקרא מגילה עצמה היא לימוד התורה דחה דבריו דמגילה נכתבה לאחר קבלת התורה ואיך יהיה מצות ח"ת על שנעשה ימים רבים אחר מ"מ ע"ש.

אחריו ומכניע עצמה. ואולי מה"ט הביא הד"מ יו"ד סי' ל"ה בשם החשב"ץ שיש מניחין יד על גב שדרת הבהמה ואם מכניעה עצמה הרי זו כשרה ונסתפקו האחרונים אי יש לסמוך על זה ועיין שלהי בכורות כל אשר יעבור תחת השנט העשירי יהי קודש ועיין רש"ש שם שהביא דברי החשב"ץ הג"ל שיעבור תחת השנט, ודו"ק.

וזה שאמר רשב"א ראיח מימין בני קי"ן או ארי סבל או שועל חנוני והם לא נבראו אלא לשמשני ומתפרנסים שלא בצער וא"כ ע"כ שהרעותי את מעשה ולכן הם בורחין ממני וקפחתי את פרנסתי. ובמה שכתבתי הי' נראה לפרש מעשה דרבי (נ"מ פ"ה ע"א) דההוא עגלא דהו קא ממטו ליה לשחיטה אזל חליא לרישיה בכנפיה דרבי וקא בני א"ל זיל לך נוצרת אמרי הואיל ולא קא מרחם לימו עליה יסורין ע"ש וזה רבות בשנים שלא הבנתי הגמ' על מה נענש רבינו הקדוש והלא מפורש במדרשים שבשעת הבריאה חטנו הבהמות שישחטו אותן בשחיטה כשרה ונחרצו על זה ושפיר אמר רבינו הקדוש לך כי לך נוצרת ועיין מהר"י מייגא"ש ב"ב דף כ'.

וכעת נלפענ"ד למרץ דהעגל שהיו מביאים אותו לשחיטה ראה שהקצב הי' מאינשי דלא מעלי או עכ"פ הי' מספקא ליה אבל הכיר ברבינו הקדוש שהוא איש קדוש ולכן בא וחליא רישיה בכנפיה דרבינו הקדוש וקא בני

ואילך לא הפסיד כאלם הקורא בתורה וזה זמן רב נתקשתי בזה, וראיתי להגאון ז"ל שם שהביא הא קושיא והבי' מדברי הרשב"א ברכות בח' אהא דר' מני לאמר יותר מהעוסק בתורה נראה ללא דוקא דאילו כן פשיטא דאף היא תורה ועדיפא משום בעונתה אלא אפי' מן השונה קאמר ונ"מ להפסיק ומיהו בירושלמי איפלגי אי עדיף מן הקורא בתורה דוקא ולא מן השונה או אפילו מן השונה והוא בירושלמי ברכות ושבת ע"ש באריכות דברים נפלאים.

ולולי דמסתפינא הינלפענ"ד עוד לפמ"ש בגמ' קידושין (ל"ג ע"ב) ר' אילעי ור' יעקב בר זבדי הוי יחבי חליף ואזל ר' שמעון בר אבא וקמו מקמיה אמר להו מדא דאתון חכימי ואנא חביר ועוד כלום תורה עומדת מפני לומדיה סבר לה כר"א דאמר ר' אלעזר אין ת"ח ראשי לעמוד מפני רבו בשעה שעוסק בתורה, ופרש"י תורה עומדת מפני לומדיה בתמיה לפי שעוסקים בדבר הלכה היו קרי להו לדידהו תורה עזמה ולדידיה קרי לומדיה ע"ש. והנראה דיש כמה מיני לימוד התורה והגדול מכלם עוסק בדבר הלכה שנעשה תורה עזמה כמ"ש לדידהו קרי להו תורה עזמה כלום תורה עומדת מפני לומדיה ולפ"ו הקורא ק"ש הגם שיש בו לימוד התורה אבל לא הוה תורה עזמה וז"ש מבטלין ת"ח מפני מקרא מגילה ודו"ק.

אלא דבעיקר קושיתו כתב דאפי' נימא דמ"מ הוי תורה מ"מ הרי לריך ללכת לשמוע קריאת המגילה הגם שבזמנה יוצא יד"ח ביחיד מ"מ מנוה להדר אחר ליבור משום פרסומי ניסא כמבואר בש"ע סי' תר"ץ סי"ח וא"כ כיון שצריך ללכת לביהכ"נ או ביהמ"ד מקום הליבור הרי מבטל או זמן לימוד התורה וכמ"ש הוא עצמו שם כן ולהדיא כתבו החוס' מגילה ג' ד"ה מבטלין דמשו"ה מבטלין ומאחרין העבודה משום דטוב לקרות עם הליבור משום דהוי טפי פרסומי ניסא והבן ע"ש. ולפ"ו מובן מאד ללאו כל אדם יכול לומר תורתו אומנתו שהרי אפי' ללכת לשמוע מקרא מגילה בעשרה ההילוך הוא ביטול תורה וכ"ש המבטל בסתם ולכן דוקא ר' נהוראי אמר כן אבל רוב בני"א לריבין ללמוד אומנות.

ובשו"ת בית אפרים א"ח סי' ס"ח ראיתי תשובה ארוכה למח' הגאון ר' יעקבא בנו של הנוב"ז ז"ל שהקשה לו ג"כ קושיא זו והאריך שם בדברים מתוקים, ולפי שראיתי שם קושיא אשר נתקשתי בה זה זמן אעתיק כאן שהקשה לפ"מ בגמ' שבת דף י"ב מפסיקין לק"ש ומשני סיפא אחאן לד"ח ופרש"י משום דק"ש זמנה דאורייתא ולמה לן האי טעמא כיון דק"ש הוא תורה ואיכא חרתי לימוד תורה וק"ש, והכי מבואר בזמנחות ז"ט דאפילו קרא ק"ש שחרית וערבית קיים לא ימוש ולא יגלהו לע"ה וה"נ אמרינן בברכות מכאן

האדם במלות כפי הכנתו וכו' והעוזבים כל עניני העו"ו ואינם משגיחים כאלו אינם בעלי גוף וכו' בהדבק נפשם בשם הנכבד יחיו לעד בגופם ונפשם כנראה בכחוב צאליהו ובידוע ממנו בקבלה וכמו שבא במדרשים בחנוך ובבני העוה"צ העומדים בחחיית הממים ע"ש. וידוע מגדלות ומהחמדת התורה לכק"ו אשר נחעלה על כל בני דורו ונצדקתו ומעשים ידועים במסירת נפש ממש למד כל לילה ולא הלך לישן רק ביום נרדס קצת והי' לומד בקול גדול עד ששמעו שכניו ואין כאן מקום להאריך כעת.

והנה ידוע שלהיות מוסר נפשו לתורה כל הימים וכל הלילות צריך לזה שיהי' גם מחברתו בקודש ושחסרים לזה וחסודדהו ובדרך נחות אמרתי כשאמרו לבן עזאי יש נאה דורש ונאה מקיים ואמה נאה דורש ואין נאה מקיים והשיב להם ומה אעשה ונפשי חשקה בתורה וחמיה מה תי' הוא זה אלא כנראה שהי' ס"ל שכיון שנפשו חשקה בתורה ולא יוכל לעשות כן אם ישא אשה שיוטרד ועיין חוס' שפי' שנשא וגירש.

ולפ"ז י"ל הדרן עלך עשרה יחסין וסליקא לה מסכת קידושין דלהיות כר' נהוראי צריך להיות אשה כשרה וכבר פי' בשם הכת"ס ז"ל שאמר איש אחד מאלף מצאחי ואשה בכל אלה לא מצאחי ופי' דלכן לא מצא רק איש אחד מאלף שיוצא להוראה מפני שאשה

ולא אוכל לעבור מלהעיר מה שראיתי עוד למרן כק"ז שם לפענ"ד דבר חדש שכתב דודאי אינו מקיים מצות לימוד התורה שהוא מ"ע דאורייתא כמבואר בקידושין דף כ"ט-ל' וברמב"ם הת"ם ובטוש"ע הל' ת"ת ודאי אינו יוצא בקריאת המגילה והוסיף ואף דאנו לומדין כל ההלכות של מצות דרבנן היינו משום שאנו חייבים לקיימם לרמב"ם מלא חסור ולרמב"ן דנחנה להם תורה רשות לדון ביי"ג מדות ולפרש תורה נחנה להם רשות גם כזה ולפיכך אנחנו חייבין ללמוד הל' מצות דרבנן אבל מצות לימוד התורה אינו מקיים כזה ע"ש. והוא לפענ"ד דבר חדש ולפמ"ש יש לישב מה שסיים סוף נדה חנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום כיון דיש גם הלכות דרבנן וגם בהלכות אפי' דאורייתא אפשר לא יוצא מצות לימוד התורה ויחשוב אדם שזה תורה וזה אינו תורה ולכן יעזוב לימוד ההלכה ולכן בסוף הש"ס חנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום כל ההלכות מובטח לו שהוא בן עוה"צ והבן.

וראיתי להמקנה שהרגיש כזה בד"ה שם ר' נהוראי וכתב נראה דאין זה סותר למ"ש חז"ל כל תורה שאין עמה מלאכה כי באמת אמרו חז"ל לא נחנה תורה אלא לאוכלי מן והם ת"ח שחורתן אומנתן וכל חפצם בתורת ה' ע"ש ועיין רמב"ן עה"ת פ' אחרי עה"פ את משפטי תעשו (יח:ד) בד"ה ודע כי חיי

בכל אלה חשע מאות וחשעים וחשע לא
 הי' להם אשה כזו שחכניע עזמה
 לעבודת הקב"ה עם בעלה, וז"ש לאחר
 שהביא מה שר' נהוראי אומר מניח אני
 כל אומנות שבעולם ואין אני מלמד את
 בני אלא חורה א"כ למה לא נעשה כלנו
 כן אמר הדרן עלך עשרה יוחסין וסליקא
 לה מס' קידושין כי הבנים תלויים רובם
 באחי האם ואם אין האשה אלא מן
 העשרה יוחסין אז א"א אלא סליקא לה
 מסכת קידושין שאם נשא אשה כשרה
 וקדשה הנית ומתנהגת בקדושה ונטהרה
 אז ממילא כולם יזכו לבנים כבן ר'
 נהוראי.

ובזה נעוץ סוף מסכת' לתחילתו האשה

נקיית בשלש דרכים וקונה את עזמה
 בשני דרכים ולכאורה למה לא אמר
 האשה מתקדשת בשלש דרכים אמנם
 קמ"ל האשה נקיית שאם מרגשת עזמה
 כקנין שלו ועושה רצון בעלה אז תזכה
 לבן כר' נהוראי אבל אם קונה את עזמה
 שהיא מרגישה שיש לה עזמיות והיא
 מיוחסת מעשרה יוחסין אז לא סליק מס'
 קידושין כי לא יהיו לו בנים הגונים
 וכמ"ש בפ' כי תצא מדוע לא דרשת
 סמוכין כל הנושא יפת תואר נולד לו בן
 סורר ומורה וכל הנושא אשה כשרה
 יזכה לבנים מאירים כספירים.

(הדרן שנאמר לסיום הש"ס והדרן למס' קידושין
 ליומא דהילולא של כק"ו מרן זלה"ה כ"ו אלול
 תשנ"ו)

פרקי אבות

נדיקים שנית הרי פסק הר"מ בהל'
 חשובה דאלו שלא שבו ולא עשו חשובה
 אין מכפר עליהם ונקרא כופר ואין לו
 חלק לעוה"ב וא"כ היאך קאמר כל
 ישראל יש להם חלק.

והנראה דהנה אמרו חז"ל כל הקבור
 בא"י כאילו קבור תחת המזבח
 לפי שא"י מכפר שגא' וכפר אדמתו עמו
 ונאמר מזבח אדמה תעשה לי (ע' כמונת
 קי"א ע"א) וכן כתב הש"ך ביו"ד ס'
 שס"ג דמותר לפנות עזמות המת
 ממקום בזוי למקום מכובד וכן כדי

כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב.
 המנהג הוא דקודם דמתחילין ללמוד
 הפרק מקדימין המשנה של פרק י"א
 במס' סנהדרין וכך הוא כל ישראל יש
 להם חלק לעוה"ב שנאמר (ישעי' כ"א)
 ועמך כולם נדיקים לעולם ירשו ארץ נצר
 מטעי מעשה ידי להחפאר, והיינו די
 לכל אחד מישראל חלק לעוה"ב היינו
 לפי הרמב"ן בחתה"מ נשמות בגופים
 ואינו מיירי מענין ג"ע.

ויש כאן דיוק למה הביא כל הפסוק
 הרי די לנו בזה שהביא ועמך כולם

שנו חכמים בלשון המשנה ברוך שבחר בהם ובמשנתם (פרק ו'). וע' רע"ג להפרק הזאת בריימא היא ובלשון המשנה היא שניה אבל אינה משנה ומתוך שהללו דברי הגדה הן ומספרות בעסק ח"ת נהגו לאומרן צבית הכנסת עם שאר פרקים הללו של מז' אבות עכ"ד, ופרק זה הוא הכנה לקבלת החורה נחג השבועות דשבת קודם שבועות לומדין אותו ומעיקר התקנה היחה כן ללמדו מפסח לשבועות כמבואר במדרש שמואל בהקדמה דהוי כהכנה לקבלת החורה ע"פ מה דאמרו דרך ארץ קדמה לחורה והוא לרמוז דאפי' מנהג ישראל חורה היא והוא דהס קבלו לזרפו ולחברו יחד עם המשנה של מס' אבות וכן נהוג בחפונות ישראל ונחפשה בכל הקהילות וע' אבודרהם בסדר ימי העומר ובהכנה זו הולכים לקראת קבלת החורה נחג הזה.

ר' מאיר אומר כל הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה (פ"ו מ"א). והדבר תמוה אם הוא בדרגה שלומד תורה לשמה או בממילא אינו רוצה לקבל שום דבר ושום הגאה וא"כ איזה רבותא יש זוכה לדברים הרבה.

בק"ז מרן הח"ס דרשותיו הביא משל בילד קטן מלובש בנגדים חשובים ונפל במקום מזהם וטינף בגדיו והחינוק החמיל לנכות מחמת מורא האב שלא יכה אותו ותמל עליו והבטיחו שלא

לקברו בא"י לפי ששפר א"י מכפר (וע' רמב"ם פ"ה מהל' מלכים הי"א, תשו' מהרל"ם ס' ס"ג, מהרשד"ם יו"ד ס' ר"ג). ולפ"ז בזה שקבור בא"י עי"ז נחכפר מעבירות שעשו וא"כ בשעה שיבוא משיח ויהיה עולם התיקון אז נעשה גלגול מחילות לנדיקים והן באין לא"י ועתידה א"י להחפשט וא"כ כולם יהיו קבור תחת א"י ולכולם יחכפר. וז"ש ועמך כולם נדיקים כיון דלעולם ירשו ארץ וזה בדרך דרוש.

כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו אין רוח המקום נוחה הימנו (פ"ג מ"ג). ול"ע בהרבה נדיקים שהיו רודפין אותן, ואף משה רבינו הלשינו עליו לפרעה, ודוד המלך ע"ה אמר "רבות משערות ראשי שונאי חנם", ונחמ' אמרו דרבה היו שונאין לי' כולי עלמא, ועוד. ולא קשה, דנלדיקים לא אמרינן כן, עיין סנהדרין (ק"ג ע"ג) מפני מה עין של רשעים חלוי', כיון שנעשה אדם רש מלמטה נעשה רש מלמעלה, ולא נכחביה כלל, ר' יוחנן ור"א, חד אמר מפני כבודו של דוד וח"א משום כבודו של נחמי' בו חכלי'. ופרש"י משום כבודו של דוד, שאין הדבר נוהג בנדיקים, ודוד היו לו שונאים הרבה. ונחמי' בן חכלי' שהיו לו שונאים הרבה מנכרים שמבקשין להרגו על שהי' בונה ביהמ"ק, ובאמת מלינו כן בירמי' הנביא ועוד.

ומכל הלכלוך שיש לו מחמת החטא וזה הרבה יותר מסתם אב לבנו והבן.

אמר רבי יהושע בן לוי בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבוניה של תורה שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא גזוף (פ"ו מ"ב).
ושלש דיוקים ראיתי שמקשין כאן, למה נקט דוקא הלשון חורב ולא הר סיני השם הנפוץ, שניה הלשון עוסק ולמה לא קאמר שכל מי שאינו לומד, ועל השלישית העונש דנקרא גזוף הרי על ביטול תורה יש עונשים ואין אדם פטור מזה ולעיל המפסיק ממשנתו כלילה חייב מימה.

והנראה דכאן מדבר ממי שלומד לבד ואינו לומד בחברותא או בצבור ועל זה קאי ריב"ל וכמש"נ חרב על הדדים חרב על אלו שעוסקים בתורה בלי חברותא (ע' סוף ברכות) ועוד אמרו או חברותא או מיחתא ולכן נקט הלשון חורב כמש"כ במדרש למה נקראת חורב שבו ניחנה התורה שנקראת חורב (ע' שמו"ר פרק ג"א) וז"ש עוסק דבלימוד עם עוד אחד נקרא עוסק ולא קאמר לומד דאהכ"נ לומד בפני"ע אבל אינו עוסק בתורה שיושב בבית ועי"ז יש עלבון לתורה שעולבין אותה שנראה צביהמ"ד כאילו אין עוסקין דכל אחד לומד בבית שלו לבד ולכן נקרא גזוף זה מדה כנגד מדה.

יעניש אותו והחינוק שחק אח"כ אבל בגדיו נמאסים ואביו אינו מחוייב לעשות חדשים אבל אם אירע כזאת בשליח ובדרך אירע לו אונס שנעשה לו היוק בגופו הובא בש"ע חו"מ קע"ו אם השליח הלך בחנם אז נחתיב המשלח בכל אונס שאירע לשליח מחמת שכל הנאה שלו הימה.

והנה הנמשל לדבר זה אדם החוטא בעוה"ז בשגגה או במזיד ואח"כ עשה חטובה מחמת מורא אב שבשמים והקב"ה מקבלו באהבה ואינו מעניש אותו אבל נשאר עוד כחם בנשמתו אבל אם האדם כל מחשבתו איננו רק לאהבת השם ולא לשום הנאה ושכר אע"פ שאין זדיק בארץ ולא יחטא מ"מ כיון שכל עבודתו היחה רק להנאת קוב"ה אע"פ שאין אנו יכולים להשיג הנאה זו מה היא אפ"ה מצינו כמה מקומות מפורש ריח ניחוח לה' שנח"ר לפניו אם נעשה רצונו ית' א"כ נחתיב הקב"ה שהוא המשלח את האדם לעוה"ז בכל אונס השליח והוצרך לנקות אותו מכל הכתמים עכ"ל.

ולפ"ז אם אדם לומד תורה לשמה אז זוכה לעבוד את השי"ת מחוך נח"ר ושמחה ואהבה וכדי לקיים רצונו ית' ולא לשום הנאה זדדי רק לקיים רצונו ית' ולעשות שליחתו שציוונו וז"ש כל הלומד תורה לשמה זוכה לדברים הרבה שהתורה מנקה אותו אם חטא

ההוא וממילא יצוא לידי שנאה. ולכן כאשר אנו רואין שאסתר המלכה לא עשה כן ולא הסתכל בכל זאת אלא חדרבא התאמנה ואמרה בשם מרדכי והיחה עי"ז גאולה א"כ אומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם.

ובזה יתיישב ג"כ מה שראיתי מקשין ללכאורה זו אינו ממדת דרך ארץ אלא עובר בלאו אם אינו מקיימו (ע' מג"א ס' קנ"ו סק"ב), אבל לפי דברינו זה דוקא נסחם אבל במקום שיש לחוש לדבר אז מותר לומר מדעת עצמו אבל אפ"ה לפנים משורת הדין יד ודו"ק והאי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דאבות.

גדולה תורה יותר מן הכהונה ומן המלכות שהמלכות נקנית בשלשים מעלות והכהונה בעשרים וארבע והן כ"ד מתנות כהונה י' במקדש וד' בירושלים ועשרה בגבולין (פ"ו מ"ו). והדיוק דמה לנו אם גדולה היא הרי אין בממילא צידו להגיע למעלות כהונה א"כ מה לי אם גדולה.

והנראה דהכניס נטווי שיצרכו את ישראל בכל יום שנאמ' כה תצרכו את בניי וצחינוך מזוה שפ"ו משרשי המזוה שחפן ה' בטובו הגדול לצרך עמו על יד המשרתים החונים חמיד בית ה' וכל מחשבתם דבקה בעבודתו ונפשם קשורה ביראתו כל היום ובזכותם חחול הברכה עליהם ויתצרכו כל

אל תבקש גדולה לעצמך, ואל תחמוד כבוד (פ"ו מ"ה). ויש לדייק דנראה ככפל הלשון ואל תחמוד כבוד דאם אינו מבקש לעצמו שום גדולה א"כ מה צריך לכפול עוד ולזרו וכמו שאמר ר' אליעזר הקפר דהכבוד מוציא את האדם מן העולם ונראה דכיון דאמרו קנאת סופרים תרבה חכמה א"כ משמע דיש הנאה דמותר וע"ז ג"כ קאמר דקנאת סופרים היינו רק שמקנא שהוא יושב ולומד ויודע בכל מקצועות התורה אז מותר משא"כ דמקנא דמכבדים אותו על מה שלומד ומקנא על הכבוד שמכבדים אותו אז לא טוב וע"ז קאמר ואל תחמוד כבוד והבן.

והאומר דבר בשם אומרו הא למדת כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם שנאמר ויאמר אסתר למלך בשם מרדכי (פ"ו מ"ו). והדיוק מובן איזה שייכות יש בזה לגאולה.

והנראה בדרך פשוט מאד דהנה עם ישראל היה נחונים בצרה ובמזוקה ואחשורש מלך טפש ורשע היה ושונא ישראל והוא ידע שבשעה ששאלו את אסתר איה מקום מולדתה וכדומה לא היחה עונה והם ידעו שמרדכי זאת וא"כ צוודאי שמלך אחשורש לא היה אובד את מרדכי אע"פ שהניל אותו ממות במעשה של בגתן ותרש וא"כ היה נותן הסברא דאפי' נסחם יש להגיד דבר בשם אומרו אבל כאן אל יגיד שמא לא ילא הדבר בטוב שישמע שהוא מאדם

לעולם (פ"ו מ"ט). והק' איזה מעלה יש לו בזה וכי מה יעשה אם נולד במוס' ע' גמרא תעניח ונראה דשאל טורנוטרופוס הרשע את רע"ק איזה מעשים נאים של הקב"ה או של בשר ודם א"ל של צו"ד א"ל הרי השמים והארץ יכול אדם לעשות כיוצא בהם אמר לו רע"ק לא תאמר לי בדבר שהוא למעלה שאין בריות שולטין עליו אלא אמור דברים המצויין בבני אדם א"ל למה אתם מלין א"ל רע"ק והלא ידעתי שדבר זה אתה שואלנו ולכך הקדמתי לך שמעשה בני"א נאים משל הקב"ה א"ל אם אין הקב"ה רוצה במילה למה אין הולד יוצא מהול ממעי אמו א"ל רע"ק לפי שלא נתן הקב"ה את המצות אלא לזרף בהן את ישראל שנאמר כל אמרת אלקי נרופה ע' מד"ת (פ' תזריע).

והאברבנאל צפ' לך מבאר דמילה מזכך האדם ומזכך ג"כ הדורות הנאים אחריו שיהיו נולדים בקדושה והחותם מונח על הפתח להורות שכל מה שהוא צניח הוא מהמלך ושלא יצא דבר אלא ברשותו ודוקא אחר שחטא אדה"ר שאכל מעץ הדעת בא לו ההיוק והערלה דבשעה שנולד לא היה לו כל זה ולכן לא נולד אדם מהול ממעי אמו כדי לדעת שצריך הבן אדם לזרז את עצמו להחגבר על תאוות יצרו ח"ש התנא הנוי נאה ללדיקים ונאה לעולם והוא כמו ששאל איזה מעשים נאים.

מעשיהם ויהי נועם השם עליהם ואל תתמה לאמור ולו חפץ השם בצרכתם ינו אחס את הצרכה ואין צורך בצרכת הכהנים כי כבר הקדמתי לך פעמים רבות כי בכת הכשר מעשינו חחול הצרכה עלינו כי ידו צרוך הוא פתוחה לכל שואל צהיותו מוכשר ומוכן לקבלת הטוב ע"כ, וא"כ חלוי הכל במעשינו ח"ש דמעלות הצכהונה שיש לכהן שיכול לצרך את ישראל הוא ע"י ידינו דחלוי בנו ונמעשנו והבן.

רבי שמעון בן מנסיא אומר אלו שבע מצות שמנו חכמים לצדיקים כולם נתקיימו ברבי ובבניו (פ"ו מ"ח). והכוונה על הז' מדות שמנה רשב"י, נוי, כח, עושר, כבוד, חכמה, זקנה, שיבה, צניס. ובחינוך מלוא תק"ט מסביר למה אנו ממנין מלך דוקא מזרע ישראל כי צריך להיות מזרע ישראל שהם רחמנים בני רחמנים כדי שירחס על העם שלא להכביד עולם בשום דבר מכל הדברים ויאהב האמת והצדק והיושר כידוע דכל שהוא ממשפחת אברהם שיש בה כל טובות אלו וכעין שאמרו חכמי הטבע שטבע האב צפון בבניו ח"ש דנתקיימו צרבי ובבניו דחסם צלדיקים כמה פעמים לא זכו לראות כל המעלות אלא ע"י בניו ראו וידעו שיש מעלות רבות ויתירות אבל צרבי זכו לראות כל המעלות בעצמו לצד ובבניו ג"כ ראו כל הז' מדות.

רשב"י אומר הנוי נאה להם ונאה

כ' סיון

מה שאמרתי בס"ד בכ' סיון התשנ"ה להינוך ביהמ"ד

הש"ס צהליכה הליכות עולם לו ומחילי מאימתי קורין את שמע בשעה שכהנים נכנסים לאכול בתרומתן ולמה לא אמר סתם שהכהנים אוכלים בתרומתן מאי נכנסין לשון הליכה ועיין מהרש"ה ובצל"ח שם.

ונראה לעניינינו לפמ"ש ז"ל לא נתנה חורה אלא לאוכלי מן, ובאחשורוש כשביקש מחכמי ישראל לדון את וסחי אמרו לי זיל לגבי עמון ומואב דיחבי על דורדהו ואן בגולה במחשכים השבני ויחלכו מגוי אל גוי וממלכה אל עם אחר ולחורה ריכין ישוב הדעת וחורתו של דואג מן השפה ולחון, ובדרך רמו אמר יוסף לאחיו אל תרגזו בדרך ודרשו ז"ל (מעניית "ע"ב) אל תרגזו בדרך א"ר אלעזר אמר להם יוסף לאחיו אל תחעסקו בדבר הלכה שמא תרגז עליכם הדרך ופריך איני והאמר ר' אלעאי בר ברכי' שני ת"ח שמהלכין בדרך ואין ביניהם ד"ח ראוין לשרף וכו' לא קשיא הא למיגרס הא לעיונא, ומיהו בחוס' שם ד"ה אל תרגזו בדרך ויש מדרש אל חפסיקו מדבר הלכה, ובמגי' איכה חטא חטאה ירושלים על כן לנדה הימה שהחטא גורם הגלות ונדוי ר"ל מנודה ממקום למקום.

ראשונה נזכר את חוקף היום הזה של כ' סיון, הנביא ירמיה' (ד:כ) מקונן מעי מעי אחילה וגו' כי קול שופר שמעתי נפשי חרועת מלחמה, שבר על שבר נקרא כי שדדה כל הארץ פחאוס שדדו אהלי רגע ירעמי, ועוד שם (י:כ) שם אהלי שדד וכל מיחרי נחקו בני יאני ואינם אין נטה עוד אהלי ומקיס ירעומי, ובחדש"א פרק ל' מזמור לאסף וגו' ד"א אהלי שודד וגו' אלו בחי כנסיות ובחי מדרשות וישרוף את בית ה' ואת בית המלך ואת כל בחי ירושלים ואת כל בית גדול, ד"א אהלי שודד וכל מיחרי נחקו וגו' מיחרי אלו ת"ח שבישראל שמתירין את המותר ואוסרין את האסור והויין להם לישראל כמיחרי עולם וכו' ע"ש.

בסיום הש"ס שלהי נדה חנא דבי אליהו כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עוה"ב שנא' הליכות עולם לו א"ח הליכות אלא הלכות וכו' ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום הדרן עלך החינוקות וסליקא לה מסכ' נדה מאימתי קורין את שמע בערבית משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן וז"ב לנעוץ סופו בתחלתו. ובחוס' שם יש ספרים שאין גורסים הא דחנא ובפרש"י גרים לה ע"ש, עוד יש לדייק שסיים

רצ לאזהבי תורתיך ואין למו מכשול יהי
בחילך ושלוח בארמנותיך וגו' ויהיו כלם
בנחיתת כהנים ואחס חהיו ממלכת
כהנים וגוי קדוש.

ומה מדיוק הדרן עלך חינוקות וסליקא
לה מס' נדה. ולהנ"ל נראה שהרי
זה הקב"ה ללמד את בני ישראל תורה
והעולם קיים על הכל פיהם של חינוקות
של בית רבן, ועי"ז יש קיום העולם
ובזכותם יטהר האויר ויתגלה לנו משיח
לדקינו ויעביר רוח הטומאה מעל הארץ
וזה הדרן עלך חינוקות שהם יטהרו את
העולם באויר החורה וממילא וסליקא לה
מס' נדה שיסלקו מסכת נדה בכלל
שימוקן החטא הראשון של חוה שהביאה
לה זוהמא וטומאה ויטהרו ולא יהי עוד
רוח הטומאה בעולם.

ובזה מובן הגמ' שנת (ל' ע"ג) עמידה
אשה שחלד בכל יום וז"א שהלא
בחורה כתיב אשה כי תזרע וילדה זכר
וטמאה שנעת ימים ולנקבה שבועיים
וא"כ איך אפשר שחלד בכל יום, אבל
הרי כתיב ויעבור רוח הטומאה מעל
הארץ ושפיר חלד בכל יום וכמו באדם
הראשון קודם החטא שעלו שניים במטה
וכו' וזה וסליקא לה מס' נדה.

והנה אמרו בגמ' (מנחות ז"ט) אדם יוצא
בח"מ בקריאת שמריח וערבית ולא
יגלהו לע"ה רבא אמר מזה לגלותו
לע"ה והכתיב והגית בו יומם ולילה וז"ל
כך דודאי אדם חייב ללמוד בחורה יומם

והנה בסיום הש"ס והוא בגלות וא"ח
היאך אוכל ללמוד דיני טומאה
וטהרה ויזה ונדה ולכן קיים כל השונה
הלכות בכל יום שנאמר הליכות עולם לו
ותקרא כפשוטא כיון שהליכות עולם אל
תרגו בדרך ולא תחמסקו בדבר הלכה
כר"א וע"ז א"ת הליכות אלא הלכות
כלומר הלכות עולם כחוס' בשם המדרש
אל תפסיקו מדבר הלכות עולם לו
שלעולם תריך ללמוד אפי' בדרך, ולא
זאת שלעצמו תריך ללמוד אלא ה"ה
לחינוקות כי אם אין גדיים אין חיישים
ולכן הדרן עלך חינוקות שחלמוד ותחזור
החורה עם החינוקות וסליקא לה מסכ'
נדה שבזכות לימוד החורה תפסיק
הגלות ותלא לבן חורין שאין לך בן חורין
אלא מי שעסק בחורה.

אלא דתקשה לך מהיכן ירק זה מי כיון
שהולך בדרך ועוסק בהלכות
ובחורה והא לא נחנה חורה אלא לאוכלי
מן וע"ז מחיל מיד מאימחי קורין את
שמע בערבין משעה שהכהנים נכנסים
לאכול בתרומתן ולא אמר אוכלין אלא
נכנסין שהם על הדרך ועוסקין בעבודת
ה' המציא להם הקב"ה תרומתן דמשלתן
גבוה קא זכי ולא חסר להם מזון ומחי'
וכבר כתב הרמב"ם סוף הל' שמיטה כן
דלאו דוקא כהנים אלא כל אדם בעולם
שנדבה לבו לעבודה ה' אני ערב שלא
יחסר לו מכל ולכן אמר אל אל תקרא
הליכות עולם שלא תלך אחר הליכות
עולם אלא אחר ההלכות אמה והחינוקות
וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך שלום

ולילה אלא דכבר כתב הרמב"ם דזה עד שיהא בקי וידע כל התורה ואח"כ יקיים מצות והגית והנה הכ"ג כשבא מצוה לידך תלך ותקיים המצוה ולכאורה א"כ בשעה שכלם ילכו לקיים מצות חורה מה תהא עליה וז"ל שחתיקים בחינוקות של בית רבן וזה שנעוץ סופו לחילתו שנאמר הליכות עולם לו שילך בדרך עולם לקיים מצות בונה בית ועוד הליכות עולם כר"י הנהג זה מנהג דרך ארץ והרבה עשו כר"י ועלמה בידם ותקשה א"כ חורה מה תהא עליה ולזה קאמר הדרן עלך חינוקות שתרואו חינוקות של בית רבן שעל הבל פיהם עומד העולם ועל חקרא הליכות אלא הלכות שיקיים מצות השם ככהנים שהיו עוסקים בהקרבת קרבנות ושאר מצות ולהם ניתן ק"ש שחרית וערבית וערבית כמו שעשו הכהנים וזה וסליקא לה מס' נדה ומתחיל מאימתי קורין את שמע בערבין משעה שהכהנים נכנסים לאכול בתרומתן.

וי"ל לשון ת"ח שבישראל שמחירין את המותר ואוסרין את האסור דלמה להם להתיר את המותר ולאסור את האסור הא המותר מעצמו מותר והאסור מעצמו אסור ונראה לפ"מ שאמרו בגמ' סנהדרין (נ"ט ע"ג) איזהו אפיקורוס רבא אמר כגון הני דבי בנימין אסיא דאמרי מאי אהני לן רבנן מעולם לא שרי לן עורבי ולא אסרו לן יונה וכו' והנראה דהני דבי בנימין היו אפיקורסין דס"ל דרבנן צריכין להתיר את האסור או

עכ"פ לאסור את המותר שצריכין לחדש דברים חדשים עכ"פ או בגדר שאמרו חלמיד ותיק הי' לו לר"מ שהי' יודע לטהר את השרץ בק"ן טעמים (עירונין י"ג ע"ג) ועיין חוס' שם, אבל רבנן דאין מחדשין כלום אלא אומרים על מותר מותר ועל אסור אסור ועל טמא טמא ועל טהור טהור מאי מהני לן רבנן בזה היו אפיקורוס דהם הם עמודי העולם והם המיתרי עולם שמחזיקים את התורה והויין להם לישראל כמתרי עולם המעמידים את העולם.

ככל החזיון ראינו בעונ"ה שעלה הכורת ימ"ש היטלער ומשרתיו והחריבו בתי כנסיות ובתי מדרשות ותא בית המלך מאן מלכי רבנן ואת כל בתי ירא ושלים ונתקו כל מיתרי הת"ח האמתיים שבישראל שמחירין את המותר ואוסרין את האסור והם היו המחזיקים את ישראל ובעונ"ה השאירו בתי כנסיות או בנו בתי כנסיות חדשות אשר חדשים מקרוב באו ומחירין איסורין בכושרות אומרים על טהור טמא ועל טמא טהור כפי הני דבי בנימין אסיא [ובדרך נחות נראה למה דוקא בנימין אסיא אלא דגם הם הי' להם ישיבה שהרי אמר רבא כגון הני דבי בנימין אלא שהי' להם ישיבה עם חיכון [קאלעדזש בלע"ז] והם ג"כ פסקו הלכות והורו הוראות אלא שסמכו על הרופאים וכל מקום שהרופא אומר נגד התורה וכיוצא בו מיד עשו מזה הלכה כהרופא ואלו חשמעו וממילא החירו כל האיסור ואסרו כל ההיתרים

סיון אשר תקנו לנו קדמונינו להזכיר את הנסים שנעשים להם בימיהם אבל כידוע שאז לפי הידוע לנו הי' כמה אלפים נפשות מישראל שנהרגו והגם כי נפש אחת מישראל כעולם מלא אבל כשמדברים ממילאנים יהודים קדושים וטהורים לדיקים וחסידים גאוניים ותלמידים אנשים ונשים וטף נגד זה הוא ממש חורבן העולם.

ומה נאמר ומה נענה אכן אחרי הנביא הלא זה כבר עברו חמשים שנה מאת החורבן הנורא והגדול אשר עלה בדורינו על עם ישראל קהלות הקודש עשרות רבות כששת מילאנים מאחינו בני ישראל מסלחה ומשנה של בני אציהם זרע קודש לבי לבי על חלליהם מעי מעי על שרופיהם אין הפה מוצא מילין להגיד אפי' כטפה מן היס מהמקראות הנוראות מהמיתות משונות הרג חנק שריפה חלי' על העץ הכאה מכת רצח ואם יהיו כל הימים דיו וכל עמא ספרא לא יוכלו לכחוב את כל החורבן.

ועל כל זאת החסדים על אותן הנשארם שהי' ממש ממש בלי שום מציאות בעולם להשאר בחיים אפי' יום אחד וכ"ש כמה ימים וחדשים ושנים עד לשש שנים וכיוצא בו במחנות אשר לא הי' רק יותר נס מהשטן עם איוב שאמר לו הקב"ה רק את נפשו שמור אבל פה לא השטן אלא מלאכים מן השמים שמרו על כל אחד ואחד בשמירה קפדנית והיום כ'

ומה נאמר ומה נענה אכן אחרי הנביא הלא זה כבר עברו חמשים שנה מאת החורבן הנורא והגדול אשר עלה בדורינו על עם ישראל קהלות הקודש עשרות רבות כששת מילאנים מאחינו בני ישראל מסלחה ומשנה של בני אציהם זרע קודש לבי לבי על חלליהם מעי מעי על שרופיהם אין הפה מוצא מילין להגיד אפי' כטפה מן היס מהמקראות הנוראות מהמיתות משונות הרג חנק שריפה חלי' על העץ הכאה מכת רצח ואם יהיו כל הימים דיו וכל עמא ספרא לא יוכלו לכחוב את כל החורבן.

ועל כל זאת החסדים על אותן הנשארם שהי' ממש ממש בלי שום מציאות בעולם להשאר בחיים אפי' יום אחד וכ"ש כמה ימים וחדשים ושנים עד לשש שנים וכיוצא בו במחנות אשר לא הי' רק יותר נס מהשטן עם איוב שאמר לו הקב"ה רק את נפשו שמור אבל פה לא השטן אלא מלאכים מן השמים שמרו על כל אחד ואחד בשמירה קפדנית והיום כ'

ועל כל זאת החסדים על אותן הנשארם שהי' ממש ממש בלי שום מציאות בעולם להשאר בחיים אפי' יום אחד וכ"ש כמה ימים וחדשים ושנים עד לשש שנים וכיוצא בו במחנות אשר לא הי' רק יותר נס מהשטן עם איוב שאמר לו הקב"ה רק את נפשו שמור אבל פה לא השטן אלא מלאכים מן השמים שמרו על כל אחד ואחד בשמירה קפדנית והיום כ'

ישנות דודי שהוא כניכול קב"ה זה דודי
וזה רעי לפנתי לך מקום מקדש מעט.

ומיהו לפי שאמרו חדשים גם ישנים
קיימנו בס"ד וראה זה דבר חדש
שבצוה"י חדשנו להביא מאבני ארץ
ישראל אבני ירושלים ונבנו בכוחל המזרח
של בית מדרשינו, והרבה טעמים לדבר
והעיקר שהרי אמרו חז"ל (ברכות ס"ו) ר'
יוחנן ראה סבא צבבל תמה ואמר למען
ירבו ימיכם על האדמה כתיב כיון דראה
דמקדמי ומחשכי אמר היינו דאהני להו
ופי' המהרש"א דבתי כנסיות שבצבל נמי
יש להון קדושת הארץ ולכאורה צ"ב,
ואמרתי בס"ד לפ"מ שאמרו ז"ל ופגע
במקום וילן שם (פי' וילא כי נא השמש)
ובגמ' חולין (נ"א) הובא ברש"י (שם כ"ז)
וילך חרנא כי מטא לחרן אמר אפשר
עברתי על מקום שהתפללו שעברתי על
מקום שהתפללו אבותי ולא התפללתי בו
יהיב דעמה למיהדר וחזר עד בית אלא
וקפצה לו הארץ, ופי' הדברים שיעקב
כשהגיע לחרן בחו"ל הרגיש חסרון
קדושת הארץ איננו ורוצה להתפלל ואין
התפלה נשמעת אמר אפשר עברתי וכו'
ויהיב דעתי לחזור וקפצה לו הארץ ובא
מקום התפלה וקדושת הארץ אליו ואותה
הארץ שקפצה לו ובאת אללו להתפלל לא
מיינו בשום מקום שחזרה הארץ למקומה
ולכן אומר אני שאותה הארץ שהוא חלק
התפילה מאז ואילך נשארה עם יעקב
ובכל מקום שהלך ותקן בית המדרש
אותו קפצת הארץ קדושת ארץ ישראל
נחלוה אמו עמו ומאז קופצת בכל מקום

ואכפול רק את דברי הנביא ירמי' שבר
על שבר נקרא כי שדדה כל
הארץ פחאוס שדדו אהלי רגע ירעמי,
ובקפ' (י"ב) שם אהלי שדד וכל מימתי
נחקו בני ילאני ואינס אין נטה עוד אהלי
ומקים ירעומי, ומה נאמר הלא מיליאנים
נשמות לוועקים ומצקשים ומחחננים פה
צהיכל זכרון קדושים על ידי פי המדבר
אליכם לבקש מאבניו שבשמים לבקום
לעינינו דמס השפוך והנשרף והרבה יש
להאריך בזה.

ואמר המלך החכם חדשים גם ישנים
דודי לפנתי לך, ונ"ב וראיתי
להכמ"ס שפי' בחנוכת הביהכ"נ שבנו
ביהכ"נ חדש ובהידור ויפי אבל בכל זאת
ח"ו לא שינו דבר ללכת בתר החדשות
אלא גם ישנות נשארו וב"ה זכני השי"ת
ע"י ידידנו צוני בית הקדוש הזה היכל
זכרון קדושים ע"ש אבותינו הקדושים
שמסרו נפשם על קדה"ש במחנות
צירקענוי אוישוויץ טרעבלינקא
צוכענוואלד ועוד ועוד חדשים צ"ה בית
חדש בכל מיני יופי והידור עזרת נשים
למעלה כמקובל, והכל בצחינה זה אל-י
ואנוהו אבל בכל זאת גם ישנים שלא
הנחנו בצוה"י דברים חדשים כלל וכלל
לא הכל כמבואר בש"ע י"ב חלוות כנגד
י"ב שעריחם וי"ב שבטים, הבימה
באמצע המזרח צלד מזרח הדלתות
פתוחות מזד מזרח כמבואר ברמב"ם גם
מזד שני כפי שיטות ועיין רמב"ם פ"י
מהל' תפילה לא לשנות בתפילות ולא
בהלכות ולא בשום דבר וזה חדשות גם

ובלילה שמא דחחק השעה וכו', ומבואר
דבשעת הדחק שבוגין ציהכ"נ במקומו
הישן וסותרין הישן לריך לבנות במהרה
שלא יתעללו ובנינה ויבטל ח"ו.

והנה באמת זכינו שהתחלנו לבנות אך
ורק לפני זמן קצר סותר ע"מ
לבנות בוריות ובמהירות וציוס א' בערב
היחה הנחת אבן פינה ובבוקר מיד כבר
היו כאן פועלים ועשו בוריות ממש בלי
עצלות כלל והבנין נגמר כמעט בנס, ולא
זאת אלא שלא חסרנו צ"ה אפי' חפלה
אחת שלא התפללו בצהמ"ד הישן,
ומודים אנחנו להשי"ת אשר עד הנה
עזרוני רחמיך ולא עזבוני חסדיך
ומתפללים ואל מטשינו ה' אלקינו לנצח,
ובחודה מיוחדת גם לאחינו בני"י
המתפללים שבאמת דחקו עצמן בכמה
זמנים שהי' המקום נר וגם חסר נקיות
ובטחון והכל קבלו בסבלנות ובאהבה
ועוד הוסיפו והחזיקו בבנין בגוף וממס
ישלם ה' שכרם ויהיה חפלתם מתקבלת
במקום הקדוש הזה וימל ה' כל משאלות
לבבכם לטובה א"ס. ועיין עור סי'
קנ"ב.

כתיב אשרי אדם שמע לי לשקוד על
לחמתי יום יום לשמור מזוהח
פתחי. וצילקוט רמו מתקמ"ג אמר
הקצ"ה כשאתה נכנס להחפלה אל
תעמוד פתח החיצון אלא הוי מתכוין
לכנוס חדר לפניס מחדר, ובגמ' (ברכות
ח' ע"א) אמר רב חסדא לעולם יכנס אדם
שני פתחים צביהכ"נ שני פתחים ס"ד

שמחפלים בני ישראל וזה שאמר
המרש"א הג"ל.

ולדידן עכ"פ בעזה"י יש לן הוספה
וקדושה מיוחדת מארץ ישראל
ובציה מדרשינו לפ"מ שאמרו חז"ל
(מגילה כ"ט ע"א) צבי כנישתא דשף וחיב
בנהרדעא שבנאה יכניה וסייעתו מאבנים
ועפר שהביאו עמהם בגלותן [מארץ
ישראל] לקיים מה שנאמר כי רצו עבדיך
את אבניה ואת עפרה יכונו (מהלים ק"ב)
ואמר אב"י חיתי לי דכי מרחיקנא פרסא
עילנא ומלנא התם, ובגמ' לפי ששכינה
עמהן שם והחפלה מתקבלת ביותר ע"ש
כל הענין, והנה מה"ט בעזה"י השתדלנו
להביא אבנים מארצנו הקדושה מחברון
מקום קברות אבותינו אברהם יצחק
ויעקב ואבני ירושלים ולבנותן בציה
מדרשינו לקיים כי רצו עבדיך את אבניה
ואת עפרה יכונו ומקוים שבדאי חיה'
שכינה שרוי' במקום קדוש זה שנבנה
באבני ירושלים.

ואמרו בגמ' (צ"ב דף ג') אסור לסמור בי
כנישתא עד דצנו בי כנישתא
אחריתא וז"ל הרמב"ם (פ"א מהל' חפלה
ה"ג) אין סותרין ציהכ"נ כדי לבנות אחר
במקומו או במקום אחר אבל בוגין אחר
ואח"כ סותרין זה שמא יארע להם אונס
ולא יבנו ואפי' כותל אחד ממנו בונה
החדש בצד הישן ואח"כ סותר הישן,
בד"א שלא חרבו יסודותיו וכו' או שלא
נעו כחלו ליפול וכו' אבל וכו' סותרין
אוחו מיד ומתחילין לבנות במהרה ציוס

רגיל לומר כל ולא הוא לאו ולא ע"ה חסיד שאסור לו להיות חסיד ועובר בלאו ולכן צריך דוקא לקבוע עמים לתורה וב"ה קבענו מקום לתורה ומקום לתפלה והנני מבקש מאחסנו לקיים לשקוד על דלתות חדר לפניו מחדר תורה ותפלה בבחינת מימרא דרב ינאי וי ליה למאן דאית דרתא ותרעא לדרתא לא עביד (שנה ל"ה) והיות בבנין בית המקדש כתיב מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי וכתיב ויבאו האנשים על הנשים והיות כי עדיין לא נשלם הבנין וגם יש הרבה חובות שצריכים לשלם במקדש האפשר ולכן הנני בהודעה שעדיין יש מקום להשתתף בגמר הבנין ואין המלוא נקראת אלא על מי שגומרה, ובפרט מי שרוצה לקנות מאבני ירושלים להשקיע בבנין כדי שע"י יכנסו תפלות בני ישראל וישמעו לפני אדון כל וישעו וגם יחוק שמו לטובה לזכרון לפני ה'.

והנני חוזר מעין הראשונות לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום ומחזיק שלא נאבד כי זרע אברהם כלם ברובי ה' המה וגם ברוך יהי' אלא שצריך להחזיק הברכה ולא מצא כלי להחזיק הברכה אלא השלום והנה נבנה היכל הקדוש הזה על שם הקדושים לזכרון להם ולנו לפני ה' לטובה זכותם יגון עלינו וכיון שהוא זכרון לקדושים א"כ הוא זכות קדושים רבים ולא של אחד ואם זכות קדוש אחד שמוסר נפשו לה' אין לנו מושג להבין כמה גדול וכ"ש של קדושים אלפים

אלא שיעור שני פתחים ואח"כ יתפלל, ונראה דתרוייהו דבמקום שיש שני חדרים יכנס חדר לפניו מחדר ובמקום שאין שני חדרים די בשיעור שני פתחים, ובמקום שאין אף לזה עכ"פ ימחין שיעור הילוך שני פתחים כנלפענ"ד.

וי"ל עוד לשון לשקוד על דלתותי לשמור מזוהת פתחי דבית הכנסת לא בעי מזוהה וביהמ"ד בעי מזוהה והמזוהה הוא לשמור על הדלתות והבית והבית המדרש כיון שאין לו מזוהה מי ישמור עליו והוא בית אלקים אלא ע"י שיבואו בכל יום להחפלת ג' פעמים בזה ישמור על מזוהת הבית הכנסת וז"ש לשקוד על דלתותי יום ועי"ז לשמור מזוהת פתחי, ולכן נמי מצוה ליכנס חדר לפניו מחדר לשמור גם על חדר הפנימי, וזה נראה פתחו לי שערי צדק אבא במ אודה י' ולשון שהוא לשון רבים שחי פתחים ושחי שערים, ולכן הוספנו ב"ה חדר אחד כדי שיוכלו לקיים בפועל חדר בתוך חדר.

וי"ל עוד דהמצוה לבא לבית הכ"נ ללמוד ולהחפלת והוא השקדן שאומד בצוקר וקובע לו עמים לתורה ותפילה ושחיים נחיימו בידו וזה שאמר אשרי אדם שמע לי לשקוד על דלתותי יום יום שחי דלתות אחת לתורה ואחת לתפילה וע"ד מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו תועבה ואם אין תורה אין כלום ולא ע"ה חסיד, ושמעתי ממו"ר כ"ק אדמו"ר מקלויזענבורג וזק"ל שהי'

ורבנות שזכותם גדול עד בלי לשאר וי"ר שזכותם יעמוד לנו שנוכה לבנים ובני בנים עוסקים בתורה ומצות לשמה עדי יבא ינון ויתקבלו חפלאינו לרצון וישלח הגואל זדק משיח בן דוד ויגאלנו גאולת עולם בנ"א.

מילי דהספדא

"והפלא ה' את מכתך וגו' גם כל חלי וכל מכה אשר לא כתובה יעלה ה' עליך עד וגו'" (דברים כח: נט-סא). ודרשו חז"ל על שכחת התורה ומיתת זדיקים וז"ל למת קורא לזה מכה אשר לא כתובה, וגם וכי זדיקים לאו בכלל הגזירה של וביום אכלך ממנו וע"כ ימותו ודרך כל אדם להם.

ואשר נראה לפמ"ש (ר"ה ט"ו ע"ב) בר"ה שלשה ספרים נפתחים זדיקים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים. רשעים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה ח"ו בינונים חלויים ועומדים והקשו הראשונים ז"ל כיון לזדיקים גמורים נכתבים ונחתמין לאלתר לחיים היאך זה יתכן שימותו באמצע השנה ושימותו בכלל, ומי דנכתבין לאלתר לחיים אינו בעיני עוה"ז אלא בעיני עוה"ב ואכתי קשה דעוה"ב חלוי ועומד שאפי' יהי זדיק כל ימיו ולבסוף יבעוט ח"ו יאבד הכל וכן רשע בידו לשוץ אפי' ברגע אחרונה ומאי מהני כתיבה זו.

ולפענ"ד נראה דבאמת זדיקים גמורים נכתבים לאלתר לחיים והיינו בעוה"ז ולא ימותו ומה שמצינו זדיקים מתים הוא בשביל עון הדור שכשלעצמו אינו ראוי למות שהרי נכתב ונחתם לחיים ולא למיתה אלא מת בשביל עון הדור שמיחת זדיקים מכפר כקרובן והוא דוקא שלא הי' ראוי למות וז"ש משה אשר לא כתובה זו מיתת זדיקים שהרי לא כתובה מכה זו בר"ה שימות הזדיק אדרבה כתבו עליו לחיים שהרי הי' זדיק גמור ומיתת הזדיק בשביל עון הדור וזה אמרם מכה אשר לא כתובה דוקא.

ובזה נראה מה שאמר הנביא הזדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים באין מבין כי מפני הרע נאבד הזדיק וכבר הקשו המפרשים מה לשון הזדיק אבד הול"ל הזדיק מת או נסתלק ולא לשון אבדה, וגם מה שומת לב שיך הכא.

ולהב"ל נראה דבאמת כשהזדיק אבד צריך להשים על לב הא דמבואר לזדיקים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים א"כ הרי הזדיק אינו מת מטעם שנכתב למיתה אלא א"כ הוא אבידה מטעם הציבור שצריכים כפרה וא"כ אנחנו גרמנו לו להזדיק שיאבד וצריך להשים על לבך מה שגרמנו לאבידת הזדיק כי מפני הרעה נאסף הזדיק ולא מת במיתת עצמו שהרי באמת נכתב לחיים, אלא מפני הרעה נאסף לכפר על הדור.

נחבקש בישיבה של מעלה א"כ כבר איננו
פה כלל ואין כאן דוכחיה וא"ת הרי הוא
כאן למה לא גילוי בפסקא זו דוכחיה,
ועוד כמה דקדוקים שיש במימרא זו.

והנראה דרבה חי בדורו של שמד והי'
המלכות רודפיהו יותר משאר
ישראל והי' רבה בורח מן המלכות
ונחלקו בפמלי' של מעלה בצרת ישראל
ומה זה ועל מה זה והיה המקטרג
שהוא השטן והוא המלאך המות טען
שח"ו בניי אינם כדאים ומגיע להם
הרדיפות ואפי' על ספק איסור הי'
מקטרג שעברו והפמלי' של מעלה אפי'
על ספק טמא היו מסכימים עם
המקטרגים ועל כל ספק השטן הי'
מקטרג קטרוג אחר קטרוג על ודאות
ועל ספיקות ואדרבה על ספק מביאין
קרנן אשם של ב' סלעים וכיוצא בו
והפמליא של מעלה הסכימו שספק טמא
וספיקא דאורייתא לתומרין ולכן פמליא
של מעלה אמרו ספיקו טמא וקב"ה
אומר ספיקו טהור אמר מאן נוכח
רבנן שהוא אומר אני יחיד בנגעים
ואני יחיד באהלות.

והנראה דרבה לשיטתיה בזה הוא לפמ"ש
ז"ל (מו"ק כ"ח ע"א) רבה רב
חסדא תרויהו רבנן נדיקי הוו מר מזלי
ואחי מיטרא ומר מזלי ואחי מטרא, רב
חסדא חיה חשעין וחרחין שנין רבה חיה
ארבעין שנין כי רב חסדא שיחין הלולי
כי רבה שיחין חיכלי כי רב חסדא סמידא
לכלבא ולא מחבטי כי רבה נהמא דשערי

והנה בגמ' ב"מ פ"ו רבה בר נחמני
אגב שמדא נח נפשי' אכלו ביה
קורנא כי מלכא אמרו איכא חד גברא
ביהודאי דקא מבטל חריסר אלפי גברי
מישראל ירחא בקייטא וירחא בסתא
מכרגא דמלכא שדרו פריסקא דמלכא
בתריה וכו' בעא רחמי פרק אשיחא
ערק ואזיל לאגמא הוה יחיב אגירדא
דדקולא וקא גריס קא מיפליגי במחיבתא
דרקיעא אס בהרת קודמת לשער לבן
טמא ואס שער לבן קודם לבהרת טהור
ספק הקב"ה אומר טהור וכולהו
מחיבתא דרקיעא אמרי טמא ואמרי מאן
נוכח נוכח רבה בר נחמני דאמר רבה בר
נחמני אני יחיד בנגעים אני יחיד
באהלות שדרו שליחא בתריה לא הוי מני
מלאך המות למקרב ליה מדלא הוה קא
פסיק פומיה מגרסיה וכו' נפל פתקא
מרקיעא בפומדיחא רבה בר נחמני
נחבקש בישיבה של מעלה וכו', ע"ש.

וצ"ב דאמר רבה אני יחיד בנגעים ואני
יחיד באהלות וכי עליו לומר שהוא
יחיד בנגעים ואהלות על אחרים הוא
לומר כן והיל"ל דאמרו חכמים על רבה
בב"ח שהוא יחיד בנגעים ויחיד ואהלות
או כעין שאמר בעירובין י"ג גלוי וידוע
וכו' שאין בדורו כר"מ אלא מפני מה
לא קבעו הלכה כר"מ וכו'. גם נפל
פתקא רבה נחבקש בישיבה שלמעלה
ומה לשון נחבקש בישיבה של מעלה
הו"ל לומר נח נפשיה דרבה או רבה
מת. עוד ז"ב שאמר לא הוי ידעי רבנן
דוכחיה שאס נפל פיתקא משמיא רבה

לאינשי ולא משחכה והי' רבה מלא זרות רבות כל ימיו כעם ומכאזבים והי' מוכיח בני דורו עד שאמרו לו תלמידיו מי יספד אחריו שכולם ישמחו ח"ו כשימות. ואפ"ה לא מש פומי' מגירסיה עד שהמלאך המות לא יכול לבא לפניו ואפי' כשהי' באגס ישב על פסת מדיקולא וישב וגרם ולא יכול לו המה"מ עד שנשב זיקא ונחבקש בישיבה של מעלה בנשיקה או בגופו לגמרי ע"ש כל הענין.

ר"ש מה דאמר רבה אני יחיד בנגעים שאין עוד אדם בדור הזה שיהא מנוגע ומדוכה ביסורים וזרות רבות כמוני יחיד בנגעים ואעפ"כ אס כל הנגעים והפגעים והזרות אני יחיד באהלות שלא מש פומי' מגירסא אפי' לרגע אחת ואפי' בשעה שהי' נרדף ממלכות ובסכנה למות ישב אדיקולא ובאגס בלי בית תחת כיפת הרקיע וגרם באורייתא עד שלא הי' יכול מה"מ לגשת אליו, אבל הוא ס"ל ספק טהור והמליץ בעד כלל ישראל נגד הפמליא שח"ו אומרים ספיקא טמא וספיקא הם בינונים שחלויים ועומדים לפי שהמלאכים אינם בגדר של סבל זרות לכן אללם ליכא ספיקא אבל בישראל ספיקו טהור דיסורים ממרקין אפי' הי' אחיה חטא ח"ו ולכן כשבא מלאך המות לא הי' יכול לו להראות שהנדיק גדול ממלאך שסובל נגעים וגרם באורייתא ויסורין ממרקין, עד דנשב זיקא ועלה בסערה השמימה כאליהו שעלה בסערה השמימה.

ובזה מבואר נפל פתקא משמיא רבה ב"נ נחבקש בישיבה של מעלה כלומר שעלה השמימה כולו וינאו חכמי ישראל לחפשו ולא הוו ידעו דוכחיה כלומר לא מצאוהו כיון שבאמת נחבקש בישיבה שלמעלה ועלה השמימה אלא שראו הני זפרי דמטללי אמרי היינו דוכמי' וראו מטללי באויר ולא מצאו שם גופו כנראה ועוד שהרי לא כתוב שקברוהו כלל אלא עשו הספד כראוי לו והספידוהו ג' ימים ועוד ג' ימים ופלא דעל הקבורה לא נאמר כלום. ונראה באמת שלא קברוהו כלל לפי שלא הי' גופו שם ולא מצאו רק דוכחיה ולכן רזו לאחר ג' ימים לפרוש וינאו בת קול שנית שכל הפורש יהא בנידוי וזה היפוך ממה שאמרו לו תלמידיו בחייו מי יספוד עליו אלא אדרבה ינאו אבוי וכל חכמי ישראל לחפשו ומצאו מקומו והספידו עליו שבעת ימים ואח"כ ינחה ב"ק שליטת לשוב לאהליהם.

ואולי הכוונה עוד במש"כ ולא הוי ידעו רבנן דוכחיה לפמ"ש בגמ' כחזות י"ו על רב שמואל בר רב ינחא שהי' מרקד על תלת ואר"ו קא מכסיף לן סבא כי נח נפשיה איפסק עמודא דנורא בין דידיה לכולי עלמא וגמירי דלא איפסק עמודא דנורא אלא אי לחד בדרא אי לחרי בדרא א"ר זירא אהנייא ליה שוטיחא לסבא ואמרי לה שטותיה לסבא ואמרי לה שיטתיה לסבא ע"ש. ביאור הדברים, שלפעמים שבחייו אין רואים גדלות באדם אלא אדרבה כמעט

נאמן לה' יושב באהלו של חורה מקרב
 לבנות לומד דרכי הוראה עם אחרים
 חלמידיים מקשיבים יחיד בנגעים ויחיד
 באהלות והי' דרכו בכל יום להגיד שיעור
 לפני בעלי בתים מדרשו ופעם קבל
 התקפת לב ל"ע והלכתי לבקרו ביקור
 חולים ונכנסה הרבנית ובקשה ממני
 להשפיע עליו ולבקשו שלא ילך בבוקר
 השכם כזה עד שיצריח לגמרי שדרכו הי'
 בכל בוקר בשעה 4-5 אלא יאחר קצת
 ודברתי אמו והוא ז"ל בסבר פנים
 הקשיב לדברי והשיב לי נא הרי היא
 צודקת, ביום שלאחריו לללתי ושאלתי
 והשיבה הרבנית ער איז ווייטער ממשיך
 וראיתי שניחא ליה לאותו נדיק יותר שלא
 לבטל אפי' פעם אחת מח"ת דרביס.

דרכו הי' לקבל את כל האדם בסבר
 פנים יפות הלך במישור למד זכות
 על כלל ישראל ספיקו הי' טהור הניח
 אחריו דורות ישרים בניס ונכדים כולם
 הולכים בדרך ה' והננו מבקשים שיהי'
 מליץ יושר על עצמו וקהילתו ועל כלל
 ישראל ובלע המוח לנצח.

(קטעים מהספד על הרב הגאון מקצומארק ז"ל)

אמרו חז"ל כשחלה ר"א (סנהדרין פ"ח)
 נכנסו ר"ע וחבריו לבקרו הוא
 יושב בקינוף שלו והן יושבין בטרקלין
 שלו ואותו היום ע"ש הי' וכו' אמר להם
 למה באחס א"ל ללמוד תורה באנו ועד
 עכשיו למה לא באחס א"ל לא היה לנו

מזולזין בו ולאחר מותם מתברר מי הי'
 וכן כאן כשבאו חכמים שרבה צב"ח
 נחבקש בישיבה של מעלה לפסוק בין
 המחלוקת של מתיבתא דרקיעא ולהכריע
 ביניהם לא הוה ידעו רבנן דוכתיא
 כלומר המקום שזכה לזה הגדלות שהם
 לא החזיקוהו בחייו כל כך כמ"ש חלמידי
 לו.

והנה אנו באנו להספיד על האי נדיק
 שבק לן חיים לפני שלשים יום
 והוא שייף עייל שייף נפיק וגרים
 באורייתא חדירא ולא הוה ידעו רבנן
 דוכתיא הגם שהי' גדול ונדיק והי' סגן
 ראש צ"ד ורצ בישראל אבל כל מעשיו
 הוא נהג בהצנע לכת בלי פרסום
 בעמונים וכיוצא בו ובלי תעמולות
 האמנם הקרובים אליו ידעו להעריך את
 גדלותו ונדקתו ובפרט בימי המלחמה
 שהנדיק הנפטר הי' מצער על המצב
 והיו למאות מאחזו צנ"י בורחים מחמת
 יד הרשעים הנאצים הארורים ימ"ש
 והוא מנוגע בעצמו בכל מיני נגעים
 ופגעי הזמן אבל פתח ביתו ואהלו הי'
 פתוח למאות אנשים שהציל את נפשם
 והצילו עצמן ממות ודאג בכל כחו פעל
 להציל אז בימי המלחמה, ועליו מתאים
 לומר אני יחיד בנגעים ואפ"ה יחיד
 באהלות שסכן עצמו והכניס באהלו
 אנשים רבים להציל.

גם עם כל זאת מיד לאחר המלחמה
 כשרבים וטובים הכניסו עצמם
 ונכנסו למיני מסחר וכיוצא בו הוא נשאר

זרועותי שאחס כשחי ספרי חורות
שלמדתי הרבה חורה ואחס נגללין ונקבל
שכר, ובגמ' (פפחים ס"ח ע"ב) רב יוסף
ביומא דעזרתא אמר עבדי לי עגלא
חלחא אמר אי לא האי יומא דקא גריס
כמה יוסף איכא בשוקי רב ששח כל
חלחין יומין מהדר ליה חלמודיה וחלי
וקאי בעיברא דדשא ואמר חדאי נפשאי
חדאי נפשאי לך קראי לך חנאי וכו'
ע"ש. עוד בגמ' ב"מ פ"ג ע"ב שישו
בני מעי שישו מה ספיקות וכו' ורש"י
פ"י כאן שלו מהו [ר"ע], במה חהא
מיחחו, שלך קשה משלהן, מפני שלבך
פחות כאלו ואילו שמשחי היית למד
חורה הרבה, שנגללין, כשגוללין ס"ח
והכחז מכוסה כך חתעלס וחחכסה
חורה שבלבי כשאמות לפי שלא שמשוני
ולא למדו ממני. וגם זה ז"ע הרי ר"ע
וחבריו למדו חורה אלל אחרים עכ"פ
ולא היו מבטלין הזמן בשלמא אם היו
מהלכין בטל ולא באו לשמשו וללמד אללו
שפיר טענחו טענה אבל הם הלכו ולמדו
במקום אחר.

והנראה דר"א שאל אוחס למה באחס
א"ל ללמוד חורה באנו ועד
עמה למה לא באחס השיבו לא הי' לך
פנאי א"כ אין הסיבה מפני הריחוק
שנחרתקו ממנו חבריו מפני הנידוי
שאעפ"כ היו יכולין ללמוד הימנו בריחוק
ד"א וכמו שעשו עכשיו אלא שלא באו
מחמת שלא הי' להם פנאי והנה אמרו
בספרי (עקב) כשם ששכר חלמוד חורה
גדול מכל המצות כך עונש ביטול חורה

פנאי אמר להן חמיה אני אם ימוחו
מיחח עזמן אמר לו ר' עקיבא שלי מהו
א"ל שלך קשה משלהם נטל שחי
זרועותיו והניחן על לבו אמר אוי לכם
שחי זרועותי שהן כשחי ספרי חורות
שנגללין, הרבה חורה למדתי ולא חסרתי
מרבוחי אפילו ככלב המלקק מן היס
הרבה חורה לימדתי ולא חסרוני חלמידי
אלא כמכחול בשפופרת, ולא עוד שאני
שונה שלש מאות הלכות בבהרס עוה ולא
הי' אדם ששואלני בהן דבר מעולם ולא
עוד אלא שאני שונה שלשת אלפים
הלכות בנטיעות קשואין ולא הי' אדם
שואלני בהן דבר מעולם חוץ מעקיבא בן
יוסף פעם אחת אני והוא מהלכין היינו
בדרך וכו' ושאלו לו על הכדור ואמוס
והקמיע וכו' ואמר להם טמאין ועל
המנעול שעל גבי האמוס מהו אמר להן
טהור וינאה נשמחו בטהרה ולמונאי
שנת פגע בו ר"ע מן קיסרי ללוד היה
מכה בבשרו עד שדמו שוחח לארץ פתח
עליו בשורה ואמר אזי רכב ישראל
ופרשיו הרבה מעות יש לי ואין לי
שולחני להרצותן פרש"י כלומר הרבה
שאלות יש לי לשאל ואין למי לשאל.
ועיין חוס' היה מכה ר"ע בבשרו על
השאלות.

וי"ל מאי כולי האי שנחייבו מיחה
משונה על שלא באו ללמוד ממנו,
והשניח מה רנה בזה שנטל שחי
זרועותיו והניחן על לבו ואמר אוי לכם
שחי זרועותי שהן כשחי ספרי חורות
שנגללין אדרבה הי"ל אשריכם שחי

עליהם, ולא עוד אלא שאני שונה שלש מאות הלכות ואמרתי לה שלשת אלפים הלכות בנטיעת קשואין ולא הי' שואלני בה והלכות אלו אני שונה ואחרים לא שנו וא"כ הלכות חסרים שעדיין לא שנו אותם ועכשיו שהוא מת נשחכחו הלכות אלו ויתעלמו הלכות אלו כשימות ר"א ויהיו הם הגורמים שהלכות אלו ישחכחו מן העולם, והגורם לתורה שחשכחה מישראל ח"ו חייב מיתה זכור אל חשכחה.

ובגמ' תמורה (ט"ו ע"א) יהי אחרי מות משה עבד ה' וגו' במחני' חנא אלף ושבע מאות [הלכות] קלין וחמורין וגו"ש ודקדוקי סופרים נשחכחו בימי אבלו של משה ועמדו כל ישראל להרגו ליהושע וכו' על שגרס לשכחת ההלכות ע"ש שהחליש דעתו של משה וי"ל דהכ"נ כיון שהם גרמו שההלכות אלו ישחכחו הרי אותם שהי' בידם להחזיקם נחחייבו מיתה ח"ו וזהו שנטל שמי זרועותיו והניחן על לבו ואמר שהן כשתי ספרי תורות ויש שלש מאות הלכות בבהרת עזה ושלשת אלפים הלכות בנטיעות קשואין אשר אדם לא שאלו אותם בהן חוץ מר"ע שפעם אחת שאלו אבל השאר נשאר בלי ידיעה לכל העולם והם הי' בידם ללמוד ממנו והי' נשארם הלכות אלו בעולם א"כ הם יגרמו שבימי אבלו שיחגוללו שמי הס"ת שהם בזרועו בקבר וישחכחו ההלכות אלו חייבן הן מיתה. והרגיש ר"ע בגזירתו ואמר שלי מהו א"ל שלך קשה משלהן ומיד נטל שמי זרועותיו והראה לו מה טעם שלו

גדול משאר עזירות, והוצא באגרת החשונה לרבינו יונה.

וכתב הרמב"ם פ"א מהל' ת"ת והסמ"ג בהקדמה למ"ע, לריך ללמוד כל התורה שכתב ושבע"פ והיינו חנ"ך וכל הלכות פסוקות שבחורה עם הטעמים כי הן הן פי' תרי"ג מלות שבחורה ודקדוקיהן וכל פרטיהן וילמוד גם המלות שאין נוהגות עכשיו וגם ללמוד כל דברי חכמים שהסמיכום על מדרש שהם ההגדות שנאמר כי אם שמור חשמרון את כל המצוה הזאת שלא תאמר למדתי הלכות די לי ח"ל כל המצוה למוד הלכות ואגדות ומדרש שהוא התלמוד שמפרש טעמי ההלכות שבמשניות ובריייתות והלכה למשה מסיני והנה חיוב זה לידע את כל התורה הוא חיוב ללמוד עד שיבא לידי ידיעה זו וזה החיוב כדי שידע לשמור התורה.

והנה רבי אליעזר כששאל למה באתם אמרו ללמוד חורה והוא כבר בשעת מיתתו והבן שעדיין לא למדו כל החורה כולה שאלם עד עכשיו למה לא באתם ואם היו משיבין למדנו חורה במקום אחר לא הי' אומר כלום אבל הם השיבו לא הי' לן פנאי והרי זה אינו תי' רק אם כבר למדו כל החורה אבל כיון שהם עדיין לא למדו כל החורה שהרי יש לו שלש מאות הלכות בבהרת עזה ולא הי' אדם שואל לו עליו א"כ הלכות אלו עדיין לא למדו ולא שמעו שהרי לו היו ההלכות ולא לאחרים ואדם לא שאלו

קשה כי השמי ס"ת היית יכול להציל
שישאר צעורה ולא הנלח.

וכל שיש נגיעה ליכא דין דאחרי רבים
להטות.

ויש להסביר עוד קצת שר' אליעזר דוקא
אמר כן ששמי זרועותיו שמי ס"ת
הן לפמ"ש בגמ' סוכה כ"ח ח"ר מעשה
בר"א ששבת בגליל העליון ושאלוהו
שלשים הלכות בהל' סוכה שחיס עשרה
אמר להם שמעתי שמונה עשרה אמר
להם לא שמעתי ר"י בר"י אומר חילוף
הדברים שמונה עשרה אמר להם שמעתי
שחיס עשרה אמר להם לא שמעתי,
אמרו לו כל דברך אינן אלא מפי
השמועה אמר להם הזקקתני לומר דבר
שלא שמעתי מפי רבותי מימי לא קדמני
אדם בבית המדרש, ולא ישנתי בבית
המדרש לא שינת קבע ולא שינת עראי,
ולא הנחתי אדם בבית המדרש, וינאחי,
ולא שחתי שיחת חולין, ולא אמרתי דבר
שלא שמעתי מפי רבי מעולם ע"ש.

ומיהו לפענ"ד הי' נראה דלא אמרו
אחרי רבים אלא היכא דאיכא
פלוגתא בדבר אבל בדבר שקבל מרבותיו
וליכא מחלוקת אם יחלקו על זה אין בזה
דין דאחרי רבים להטות שהרי אצלו ברור
ועיין מס' עדיות בעקביא בן מהללאל
שאמרו לו חכמים חזור בך ואמר אני
קבלתי וא"א לי לחזור ולא חש מדין
אחרי רבים והבן, ולפ"ז שפיר מיושבת
קושיה הגר"א זצ"ל למה לא חש לרוב
לפי שלא אמר מעולם דבר שלא שמע
מרביו ולא שייך שם אחרי רבים והבן.
ולדידן מיהו שר"א מעולם לא אמר דבר
שלא קבל מרבותיו נמצא כל תורתו הוא
קבלה אמיתית דור אחר דור עד משה
רבינו ועם פטירתו יתגולל הס"ת ויגמור
בקבר ויאבד מן העולם.

ובאופן כזה אמרתי לישב קושיא גדולה
שאמר לי הגאון מוה"ר שניאור
קאטלער זצ"ל שאמר בשם אביו הגאון
מרון ר' אהרן קאטלער זצ"ל שהקשה
הגאון ר' איסר זלמן מלצר זצ"ל במעשה
דחנור של עכנאי שברכוהו לר"א והאיך
לא חש ר"א שהלכה מפורשת הוא
ומקרא מפורש בחזרה אחרי רבים
להטות והאיך לא חש ר"א מרבים שהם
כנגדו ואפי' לאחר שברכוהו לא חזר בו
כנראה שישב לבדו עד שלאחר מותו עמד
ר' יהושע ואמר החיר הנדר. ואמר הנ"ל
שר"א חשדן אז שיש להם נגיעה נגדו

ובזה מובן מה שאמר למוצאי שבת פגע
בלוימו והיה מכה בצשרו וכו'
ואמר אבי אבי רכב ישראל ופרשיו הרבה
מעות יש לי ואין לי שולחני להרעותן
כלומר הרבה שאלות ונשארו אלו בספק
שאין לו למי לשאלו והי' מצטער על
החזרה שנשחכחה מן העולם והוא יקבל
עונש בצביל זה. ואולי זה נמי ביאור מה
שאמר ר"ע בשעת פטירתו מן העולם
והיו סורקין את צשרו במסרקות של
ברזל ואמרו לו תלמידיו רבי עד כאן
ואמר להם כל ימי הייתי מצטער שחבא
לידי ועתה שבא לידי לא אקיימנו.

הגם כי לא אוכל כאן ליכנס בפרטים
 בהאי גברא רבה אשר לא היינו
 בקיאין בשיחת חולין שלו מ"מ רק אביא
 לדוגמא, פעם נכנס הראש הכולל שלנו
 לבקרו ובתוך הדברים שאלו על מה
 דאיתא (סוף מס' עוקצין) אמר ריב"ל עמיד
 הקב"ה להנחיל וכו' ובמלאכת שלמה
 ובתוי"ט נסתפקו אי ריב"ל תנא הי' או
 אמורא, וכששאלו מיד אמר לו עיין רש"י
 נדה י"ח וב"ק פ"ב ופסחים כ"ג ע"ב,
 ובגדה י"ח ע"ב שמעתיא ריב"ל אמורא
 הוא, וב"ק שם ד"ה ריב"ל דריב"ל
 אמורא הוא ור"י פליג עליה, אבל
 פסחים לא נמצא כלל וחזר ואמר לו שלא
 מצא כן בפסחים, והשיב לו דאיתא שם
 יחיב ההוא מרבנן וקאמר משמיה
 דריב"ל מנין לכל איסורין שבתורה דכי
 היכי דאיסורין באכילה איסורין נמי
 בהנאה ומאי נינהו חמץ בפסח ושור
 הנסקל סבר לה כרב יהודה אי סבר לה
 כר"י חיפוק ליה מהיכא דנפקא ליה
 לר"י מלכלב משליכון אותו קסבר חולין
 שנשטפו בעזרה דאורייתא, ופרש"י
 קסבר האי תנא ע"כ, ואמר הגאון ז"ל
 מי הוא האי תנא ריב"ל הנזכר בריש
 שמעתיא נמצא דרש"י ס"ל דריב"ל תנא
 הי' כיון דפ"י קסבר האי תנא ונמצא
 דרש"י ס"ל כאן שהוא תנא ולא אמורא.

שר התורה לא הלך ד"א בלא תורה,
 כמה שראה אדם בחור או תלמיד
 השאלה ראשונה וואס לערענט איר או
 וואס לערענטו ומיד כשאמר לו הדף
 התחיל להגיד בע"פ כמו שאומרים אשרי

ולכאורה למה הי' מנטער כל ימיו על
 פסוק ולהני"ל אחי שפיר דהרי משגילה
 לו ר"א שמיחתו יהי' משונה הי' מנטער
 על זה כל ימיו מחי תנא לידו כי ידע
 שדברי ר"א ודאי יתקיימו והבן.

מורד ורבוחי אני ואחס עמה באנו אל
 ההספד של האי גאון ונדיק שר
 התורה מרא דכולא שמעתיא, ועליכם
 לא אוכל להגיד אבל היכן הייתי כל ימי
 חייו של האי גאון ונדיק, לא הי' לן
 פנאי לשמש אותו נדיק כמה צריך להכות
 על בשרנו כמה חסרנו כמה חורה חסרנו
 כמה מדות טובות חסרנו כמה אהבת
 ישראל חסרנו הרבה מעות יש לנו ואין
 שולחוני להרצותן השכחה הולך ומתרחבה
 הע"ה הולך ומתגבר אין אפילו השגות
 כאלו כהיום שהי' להגאון הנפטר ז"ל
 שהי' בקי בכל התורה כולה בע"פ בכל
 הש"ס מדרשים ספרי הלכה ואגדה, כרך
 דכולה ביה.

שמעתי מראש הכולל שלנו שאמר
 שבוקר לאחר תפלת שחרית
 כשחזר הביחה אמר שעכשיו עבר חורה
 על שמנים דף גמרא לאיצער געזעערט
 80 בלעטער גמרא והוסיף אגדתא
 גמרא] והנה מביה"מ עד הביח היו
 מרחק של שני רחובות שמנים דפיס
 גמרא על הדרך מביה"מ לביחו שלא
 להלך ד"א בלא תורה ולא לבטל זמן
 וחזר אל תשכח, אבל על דאבדין אלא
 שר"ע הרגיש בחסרון אונחנו אפי' אין
 מרגישין בחסרון.

חכם קודם למלך ישראל חכם שמת אין לנו כיוצא בו מלך ישראל שמת כל ישראל ראויים למלכות הוריות י"ג. הנה לפנינו חכם קודם למלך כי כל ישראל ראויים למלכות אבל לא כל ישראל ראויים ומסוגלים לדעת כל התורה כולה, ויותר לפלא שהרי באמת ראה כל מיני גיהנם עברו עליו מים הזדונים מי זעם של היטלער וחזריו ימ"ש ונטלטל ממקום למקום בלי משפחה ואמרו ז"ל הדרך ממעט בשלשה עד שאברהם הי' צריך ברכה שלא יתמעט תורתו והנה לעינינו ראינו רב האין גאון שנגלה גולה אחר גולה וסורה ולא נתמעטה תורתו ועמה נלקח מאתנו האי חסיד והאי עניו חלמיד של הני גאוני נדיקי חכמי לובלין חכם הרזים קודם למלך.

והיות שע"י הסתלקות האי גאון חסר לנו כל כך הרבה תורה וצריכין למלאות החלל בכל מה דאפשר להרבות בלימוד התורה ובשיעורי תורה ביחיד וברבים, ולגדור גדר בפרט בענין הפרטה שנתהוה בעונ"ה בעניני הליכות לערכאות בין ישראל שומרי תורה והקולר חלוי בצואר הרבנים המסייעים אותם ומחירין להם ללכת לבית משפט עכו"ם ושאלתי אשה ממאנטריאל שהלכה לבית משפט היאך הרהבת לעבור על עבירה גדולה כזו ללכת בערכאות שע"ז אצדת חלק עוה"ב שלך והשיבה קבלתי היתר מהרב פלוני בצרוקלין ושאלתי את ממאנטריאל שואלת גם שאת שאלות

יושבי ביתך. לא הי' גורם חידושים באוך ספרות [ספרות כרסיות], אלא על כל שאלה הי' לו גמרא מפורשת או חוס' או רמב"ם או בכלל מה שקבל מרבותיו. כמעט לא אמר מה שחידש מעצמו שהרי הכל ידע וזכר ואין מה לחדש. התנהג בחסידות מקיים בעצמו דברי הירושלמי הובא בחוס' כתובות דף ק"ד ד"ה לא נהנחי אפי' באצבע קטנה דאמר במדרש עד שאדם מתפלל שיכנס תורה לגופו יתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו, ואמרו לי שכל ימיו שהי' בקאנאנדא לא אכל בשר, לא בשר בהמה ולא בשר עוף כלל וכלל לא בחול ולא בשבת מחמת חשש כשרות והבן. מחשיב רבותיו וחכמי דורו חלמיד חביב מחכמי לובלין ארץ צני.

משמתו חגי זכרי' ומלאכי נסתלקה רוה"ק מישראל ואעפ"כ היו משתמשין בצ"ק שפעם אחת היו מסובין בעליית בית גוריא ציריחו נתנה עליהם בת קול מן השמים ואמרה יש בכס אחד שראוי שתשרה שכינה עליו אלא שאין דורו ראוי לכך נתנו עיניהם בהלל הזקן וכשמת הספידוהו הי' חסיד הי' עניו חלמידו של עזרא שוב פעם אחת היו מסובין בעלייה ביבנה נתנה להם בת קול מן השמים ואמרה להן יש בכס אדם אחד שראוי שתשרה שכינה אלא שאין דורו זכאין לכך נתנו עיניהם בשמואל הקטן, וכשמת הספידוהו הי' עניו והי' חסיד חלמידו של הלל (פוסה מ"ח).

בברוקלין כשיש לך שאלה בנשר בחלב
השיבה לא כי יש שם הרב במאנטריאל
והנני שואלת אותו, ולמה לא שאלת גם
ההימור מאתו השיבה כי הוא לא יתן
אבל הרב מברוקלין ידוע שהוא הממיר
ללכת לערכאות. ועלינו לחזור אחר
רבנים כאלו ולפרסמם ברבים שאין
לסמוך עליהם ועל הוראתם אפי'
באיסורים קלים ק"ו באיסורי אישות
ולהוציאן מן הכלל של ת"ח.

גם יש לכרוז להנשים שהולכות בערכאות
ועי"ו כופין בעליהן לגרשן שהגיטין
כאלו פסולים ואין להתחתן בהם בגט
כזה ואם תחתן ותנשא נכריז על בנייהם
שהם ממורים ולא יתחתנו בהם, וחושבין
שיריחו לקבל גט ע"י כפיה ואדרבה
יפסידו שלא יתחתנו בהם ולא עם
זרעיהם. וגם יבקשו מהבתי דינין
שיתנהגו על דרכי התורה בפסקי ההלכה
וייגעו עצמן למצא הלכה ברורה ויחפשו

בש"ע ובשו"מ ראשונים ובאחרונים, ולא
בעמונים או אינטערנעט וכיוצא בזה
בעונ"ה כי אין בעמונים או שאר
מקומות כאלו דעת תורה, אלא הפך זה
והפך זה דכולהו בה. גם לא יתנו יד
להרעפארמער בפשרות עם אמחלחות של
מה בכך ועם טענות של עת לעשות לה'
הפרו תורתך, כי הם כבר הפרו התורה
ועכשיו כבר בא עת לעשות לה' לחזור
לתורה ומצות בלי פשרות ולא לעשות
שום פשרות עמהם כי כבר ראינו
התוצאות מהפשרות שעשו אחרים עמהם
ויקוב הדין את ההר.

וי"ר שימליץ בעד משפחתו ראשונה
וכפר בעדו ובעד ביתו ועל כל עם
ישראל הקדושים ובלע המות לנצח ונוכה
לביאת משיח צדקינו ויקיאו מעיר ישיני
חברון בקרוב בימינו א"ס.
(הספד על הגאון מוהר"ם הירשפרונג זצ"ל)

היות שנסתיים הספר באיסור הליכה לערכאות של גוים
 הגנו מציגים פה קול קורא בענין הליכה לערכאות
 מאת גדולי דורנו שליט"א מה שכבר יצא לאור על ידינו

אשר אתם אומרים נהיה כגוים, היו לא תהיה (יחזקאל ב' ל"ב)

אזהרה חמורה והתראה גדולה

אנחנו החמ"ט בשם ה' ותורתו הכואכים על חילול השם הנורא ותורתנו הקדושה אשר
 בזמן האחרון כנגע נראה בבית ישראל ואפי' בין שומרי הדת שהתירו לעצמן להיות נטפל
 לעובדי ע"ז בהליכת בתי משפט וערכאות של עכו"ם עם ישראל חבירו אפי' ברצון שניהם
 כמבואר בחו"מ סי' כ"ו, וכ"ש בע"כ שהוא בכלל מסירה ממש כמבואר בש"ע חו"מ (סי'
 שפ"ח ס"ט) שהמוסר ישראל ביד עו"כ בין בגופו בין בממונו ואפי' הי' רשע ובעל עבירות
 ואפי' הי' מיצר לו ומצערו אין לו חלק לעולם הבא. ובגמ' (פ"ק ד"ה וע"ז כ"ו ע"ב) עוד
 דהמסורות יורדין לגיהנם ונידונין לדורי דורות וגופן ונשמחן כלה. ולכן באנו באזהרות אלו:

(א) הגנו מזהירים בזה לכל איש ואשה מישראל והגר הגר בתוכינו ככל מקום שהם כל יחין
 ללכת לערכאות של עכו"ם או למשרדיהם ושוטריהם ככל מקום שהם בלי חילוק, אלא
 אם יש לו דין ודברים או תרעומות על חבירו ילך לב"ד ישראל הכשרים או יבררו להם
 בזבל"א [זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד] וידונו לפניהם כדיני ישראל כמבואר
 בתורה ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם.

(ב) אין שום היתר בעולם ללכת לבית המשפט עם ישראל חבירו קודם שיקרא את חבירו
 לב"ד של ישראל, ואם יסרב לכא לדין לאחר שיקבל ג' הזמנות והתראת ב"ד, הב"ד
 יכתבו עליו כתב סירוב ויעשו לו כמבואר בש"ע (חו"מ סי' כ"ו).

(ג) אדם אחד מישראל, ואפי' הוא רב ואפי' זקן ונשוא פנים, אין בידו להתיר ללכת
 לערכאות בלי הסדר הנ"ל כסי"ב כמו שאין ביד שום גאון וצדיק ואפי' ב"ד הגדול
 להתיר לעבוד ע"ז או לחלל את השבת ואם אמר לאחד שילך לערכאות אין התירו
 היתר כלל והרי הוא בכלל מחטיא את הרכים וחייב נידוי, ובתשו' הרמ"א מבואר
דהיתר יהי' דוקא מפי ב"ד של ג' ולא אחד.

(ד) איש או אשה מעם ישראל המוסר והאומר אלך ואמסור לישראל אחר או ממונו או גופו
 והתרו בו שלא למסור ואמר לא כי אלא אמסרנו, היה מצוה להורגו וכל הקודם להרגו
 זכה כדין רודף (ש"ע חו"מ ס"ט הנ"ל).

(ה) איש או אשה שאחד מהם קורא המשטרה על השני, הרי הם בכלל מוסר וכל דיני מוסר להם. ואפילו בשעה שמריבים זה עם זה ח"ו, הם בכלל זה אם לא במקום סכנת נפשות שמותר כל זמן שלא יוכל להציל עצמו באופן אחר (ועיין מהר"ם מירזבורג דף ע"ד ע"ב ד"ה דין מוסר למורה) ואח"כ כשעברה הסכנה ילך לדין תורה.

(ו) כל המוציא ממון מישראל ע"י ערכאות לעצמו או לאחרים, הן במשא ומתן ומר"מ והן בהקצאת כסף לאשתו או לילדים מה שע"פ התורה אינו חייב, הרי ממון הזה הוא גול ביד המוציא, ואוכל גול ומפטם הילדים עם גול, והמקדש אשה במעות זה אינה מקודשת, ואם יש בידו להציל העשוק חייב כל איש להצילו. ואם המוסר ישוב אל ה' חייב להתזיר כל הגזילה וההוצאות שגרם לו ע"י הנ"ל, וחייב לפייסו על הצער שגרם לו חוץ מתשלום הגול.

(ז) מצוה לפרסם ברכים שמות המוסרים בישראל, והאדרעסין שלהם, והמסייעים ועוזרים להם, כדי שידעו בני ישראל להזהר ולהשמר מהם. וכל מי שידע איש או אשה מישראל שמסרו את חבירו ולא עשו תשובה, הרי דינם כרשעים שאין להם חלק לעוה"ב, ואסור לעזרם בשום דבר עד שישוכו לה'. ועיין בנימוקי מהר"ם מירזבורג (נדפס בסוף תשרי מהר"י וי"ל דף קע"ז) ושמענו בצרפת כי ר"ת תיקן בדורו לחייב המסור ע"פ עד א'. עוד כתב שם (דף קע"ג ע"ב) דין ראובן צוה לתפוס בעל ריבו בידי גוים יש להתמיר עליו יותר מישראל האומר לשלוחו צא והרוג את הנפש, דהתם קרוב לודאי שלא יעשה, אבל ע"י גוים כרי הזיקא וכו' וצריך כפרה כרוצח.

(ח) נשים שמוסרות את בעליהן לערכאות להכריחם לגרש אותן, או לקבל כסף שלא כהלכה או תרוייהו, אם גרשו הגט פסול, והמעות גולה בידן, ואם נשאו בגט זה הולד ממזר ואסור להתחתן עמהן כדין ממזר.

(ט) אנשים שחייבים לגרש נשותיהם ע"פ התורה, ומסרבים ללכת לב"ד או לקיים פסק ב"ד בכדי לעגן נשותיהם, מצוה להפרישם מכלל ישראל הכשרים, ועל הב"ד לפרסם שמותיהם עד שיגרשו נשותיהם ע"פ התורה.

(י) אנשים או נשים המוסרים את בעליהן לבית המשפט, אסור להתחתן עמהם, שהם בני יורדי גיהנם והם מן המורדין והכופרין פחותין הם מן העכו"ם שהעכו"ם לא מעלין ולא מורדין ויש לחסידיהם חלק לעוה"ב ואלו מורדין ולא מעלין ואין להן חלק לעוה"ב (רמב"ם סופ"י מהל' עדות) ואסור לבן או לבת ישראל לדור עמהן, והם מעגגין את עצמן וישבו עגון כל ימי חייהן [או עד שישוכו לה' וירחם עליהם]. והנשוא אשה מהן עליהם אמר הכתוב כי יקח איש אשה ובעלה ומצא בה ערות דבר וכתב לה ספר כריתות וגו' ונתן בידה ושלחה מביתו או כי ימות האיש האחרון אשר לקחה וגו', ודרשו חז"ל זה

הוציא רשעה מתוך ביתו וזה מכניס רשעה לתוך ביתו, זכה מגרשה ואם לא זכה קברתו שנאמר או כי ימות האיש האחרון.

(יא) מצוה לפרסם הרבנים המחנפים ונותנים עצות לבני ישראל וללכת לערכאות, ומתירין איסורים חמורין והקולר תלוי בצוארם על חילול השם הגדול והפרת התורה ח"ו, הם שקץ ומעשיהם תועבה, והוראתם פסולה, אפרם אפר מקלה, ומימיהם מי מערה, והם מחזיקים בידי עוברי עבירה ובכלל מחטיאי הרבים שהם בכלל הכ"ד דברים שמעכבין את התשובה. ח"ל הרמב"ם (פ"ד מהל' תשובה ה"א) כ"ד דברים המעכבין את התשובה, ארבעה מהן עון גדול והעושה אחד מהן אין הקב"ה מספיק בידו לעשות תשובה לפי גודל חטאו, ואלו הן: א) המחטיא את הרבים, ב) המטה את חבריו מדרך טובה לרעה כגון מסית ומדיח, ג) כל שאפשר בידו למחות באחרים בין יחיד בין רבים ולא מיחה אלא יניחם בכשלונם וכו'. ושלשתם יש בהם, מחטיא את הרבים, מטה מדרך טובה לדרך רעה. ולמחות שלא תלך לערכאות, והם לא מוחים ואדרכה מיעצים ומתירים.

והגנו מעוררים את הקהל הקדוש למנוע עצמם ואת בניהם ובנותיהם מלכת בדרכם הרעה אחרי חוקי העמים והערכאות שלהם ולהיות כמוהם ח"ו, וכל מי שיודע מהעוברים נא ליתן לנו הכתובת שלהם ואנחנו בעזה"י נעמוד על המשמר, והעולה על רוחם לאמר נהיה ככל הגרים היו לא תהיה עד שנבטל הע"ז מבינינו.

מנשה קליין מאונגוואר	ישראל אברהם פארטיגול כ"ק אדמו"ר מסקולטן	שמואל בירנבוים ראש ישיבת מיר
אלי' פישר ראש הכולל ועד הרבנים דחסידי גור	נפתלי צבי הלברשטאם בן כ"ק אדמו"ר מצאנזב שליט"א	
אברהם רייך אצ"ד דקהל מנחם ציון	אברהם הלוי שארר ר"מ דישיבת נייטרא מאנט קיסקא	
אהרן וויעדער אצדק"ק לינץ דומ"ץ קלויזענבורג	אברהם חיים שטיינווארצעל אצ"ד ור"מ מטה אפרים	
אלימלך אשכנזי אצדק"ק מעלנארן	אברהם יודא לעוו רב ור"מ תפארת אליעזר	
אליעזר גינזבורג אגודת ישראל סניף זכרון שמואל	אברהם מאיר איזראעל אצדק"ק הוניאל	
אליעזר בן ציון אייכלער אצדק"ק חסידי באיאן	אברהם ניסן ניימאן דומ"ץ שיכון ויזניץ	

ישראל מנחם גרינוואלד
 אבדק"ק פאפא נ.פ.
 ישראל שמחה הלוי שארר
 ראש ישיבת אור שמח
 משה וואלפסאן
 משגיח רוחני דישיבת חורה ודעת
 משה ניישלאס
 אבדק"ק שיכון סקווירא
 משה שטערן
 אבדק"ק דעברעלין
 נחמן יחיאל מיכל שטיינמעטץ
 דומ"ץ דחסידי סקווירא נ.פ.
 סיני הלברשטאם
 אבדק"ק זמיגראד
 צבי שטערן
 רב דקהל תורת ישראל
 צבי הירש טעבל
 אבד"ד דקהל שית השדה
 צדוק אדלער
 רב דקהל בית מאיר הלוי
 רפאל הלוי שארר
 ראש ישיבת אמרי חיים ויונין
 שבתי שלמה וויגדער
 דומ"ץ ומח"ס ליקוטי הלכות על שו"ע
 שלמה הכהן גראס
 דומ"ץ חסידי בעלזא
 שלמה זלמן פרידמאן
 אבדק"ק טענקא
 שמואל זאב ליכטער
 אבדק"ק קראסנא
 שמואל שמעלקא לייפעס
 אדמו"ר מחוסט ור"י תורת מסד

אפרים אשרי
 אבדק"ק קאוונא
 אפרים פישל הערשקאוויטש
 אבדק"ק האליין ודומ"ץ קלויזענבורג
 בנימין שיק
 רב דק"ק טאקאי
 גבריאל ציננער
 רב ומח"ס נטעי גנריאל וש"ס
 דוד יצחק שיק
 אבד"ד דקהל מפלה לוד
 חיים אלעזר פרידמאן
 רב דקהל בני אשר
 חיים יעקב יוסף טויבער
 דומ"ץ דק"ק צאנז
 חיים עוזר גארעליק
 ישיבת פילאדעלפיא
 יהודה הלוי טירנויער
 אבדק"ק שומי שנת
 יהודה מרדכי קרויס
 ר"מ אור החיים קווינס
 יוסף טויסיג
 אבדק"ק בעלעד
 יחזקאל הורוויץ
 רב דקהל קנין תורה
 יחזקאל ראטה
 אבדק"ק קארלסבורג
 יעקב ברוך לעדערייך
 אבדק"ק קארלין סטאלין
 יצחק מאיר הלוי שארר
 ישיבת חורה ודעת
 ישראל דוד הארפענעס
 דומ"ץ ומח"ס ישראל והזמנים וש"ס

כתוב בחושן משפט סימן כ"ו: אסור לדון בפני דיני עכו"ם ובערכאות שלהם, אפילו בדין שונים בדיני ישראל, ואפילו נתרצו ב' בעלי דינים לדון בפניהם - אסור, וכל הבא לידון בפניהם הרי זה רשע וכאילו חירף וגידף והרים יד בתורת משה רבינו עליו השלום, עד כאן לשון השולחן ערוך. ובכן תימה גדולה על בעלי דינים המקילים ומורים להם היתר בענין חמור ונורא כל כך . . .

אברהם יעקב הכהן פאם
ראש ישיבת תורה ודעת

ב"ה

הנה לעורר מה שהולכים לפני ערכאות בעניני סכסוכים בין איש לאשתו, מלבד האיסור החמור לילך לפני ערכאות כמבואר בשו"ע, הנה מהרסים בתי ישראל ועושים ילדי ישראל יתומים חיים, במקום שאילו היו הולכים לפני ב"ד של ת"ח היו משתדלים לעשות שלום בדרך התורה כמו שהי' נהוג בכל הדורות שלפנינו. ה' סיון, תשנ"ד

אשר אנשיל כ"ץ
אבדק"ק ור"מ ויען

יוסף ראזענבלום
ראש ישיבת שער יוש

עוד מצאנו קונטרס חשוב מאד נעלה שהוציאו לאור מגאוני וצדיקי דורנו
בגרון של הליכה בערכאות הננו מעתיקים מקצת דבריהם

הנה ראינו לחובה להעמיק מקצת דברי חלקים חיים מדברי חכמינו זכרונם לצרכה והפוסקים וספרים הקדושים מה שכתבו על איסור הנורא של הליכה לערכאות, ומי הוא זה אשר עדיין לא נכנה הניחץ חלקי שנקרבו ויראה לשונות כאלו ולא ידעו כל אבריו. (וכו' באריכות נפלאה)

ברור הדבר, אשר כל מאמין בהשם יתברך ומוראו הקדושה, אשר יראה אלו הדברים הנאמרים על זה, ממש חסמר שערות ראשו מליגע בקצהו של איסור זה, וידון על זה בכל החומר כדבר הנוגע לנפשו ביומא, ובזכות זה ישיב השם יתברך את שופטינו כנראשונה כמבואר במדרש תנחומא פרשת משפטים, וזכה לגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

משה טייטלבוים

כ"ק אדמו"ר מסאטמאר שליט"א

שמואל צבי הורוויץ

כ"ק אדמו"ר מספינקא שליט"א

חיים אריה לייזער

בן כ"ק אדמו"ר מפשעווארסק שליט"א

משולם פייש סג"ל לאווי

כ"ק אדמו"ר מטאהש שליט"א

ישראל חיים מנשה פרידמאן

דומ"צ דקהל יטב לב שליט"א

בס"ד, א' באייר תשנ"ח

לכבוד

הרבנים החשובים שליט"א

וכל הציבור הקדוש

חומרת איסור הליכה לערכאות

מבוארת בשו"ע חו"מ סי' כ"ו

**כי הבא לדון בערכאות הרי זה רשע וכאילו חירף
וגידף והרים יד בתורת משה רבינו ע"ה**

ובתנחומא איתא (הובא בביאור הגר"א שם)

שכל מי שמניח דייני ישראל

כפר בהקב"ה תחילה ואח"כ כפר בתורה עיי"ש.

וחנה בעוה"ר למרות שהעוון חמור ביותר, איש הישר
בעיניו יעשה. ומבואר בשו"ע שם דאף כשבעל דינו אלם
אין לילך לערכאות אלא אם נוטל רשות מבית דין.

והיות והיו מכשולים בענין נתינת היתר לפנות לערכאות
לכן הננו לקבוע להבחיר ולהודיע:

א. היתר לפנות לערכאות ינתן רק בכתב ורק ע"י דיינים
מנוסים אחרי חקירה בבחינת אם ברור לך כבוקר וגם
אם ברור לך כאחותך.

ב. במקום שיש לערער על פסק בוררות שניתן ע"י ת"ח
יש לפנות לדיינים גדולי תורה כדלעיל ועל ידם יקבע אם
יש כאן מקום להתיר הליכה לערכאות כשהצד השני
מסרב לדין תורה.

באנו עה"ח למען משפטי ה' אמת

יוסף שלו אלישיב

שמואל הלוי ואזנר

ש.י. נסים קרליץ